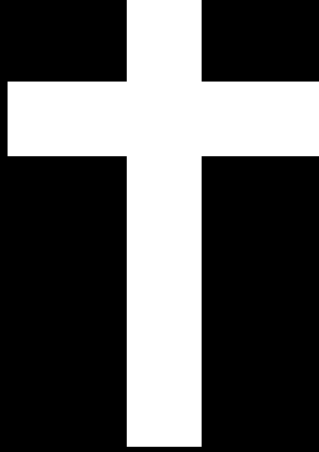

Ŋwa'anli Kìn a
Fhi

Bambalang: Ŋwa'anli Kìn a Fhi (New Testament+)

Nwa'anli Kiñ a Fhi
Bambalang: Nwa'anli Kiñ a Fhi (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bambalang

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
850ef3bb-da84-57bb-be90-e9077e8294e0

Contents

Matio	1
Maaku	37
Luka	59
Jouŋ	95
Nwa'anli Fà'a	121
Roma	154
1 Korin	170
2 Korin	184
Galashia	194
Efesho	200
Filipai	205
Koloshe	209
1 Teshalonika	213
2 Teshalonika	217
1 Timoti	219
2 Timoti	224
Taitu	227
Filemu	229
Hibru	230
Jein	242
1 Pita	246
2 Pita	251
1 Jouŋ	254
2 Jouŋ	258
3 Jouŋ	259
Jude	260
Nnu Nōon	262

**Pwa Pisha'akho nkwan
ha'anj
Matio
fi'i ne**

Kaon nu pa tho nu

Matio ni na'anj nwa'anli yei mfe pi ni pa ngwa Juu. Matio nonj Jisho na a nonj na mishweishwei ngwa Juu ni ntho nchra nu nthe vi, pugu pa na a Ju ye na Minnwi ni Nchu'co Ntaonj no Nkwe ne.

A pini nu'unj mfi'i na Jisho ni nshwi'i chonkhi Jodanj nkwe nkhi fo, ntogo monj mdonj nu monj nkunu njó. Matio pini nu'unj nonj na Jisho ni ntere paanchro ghanj ntaonj no nonj nu paanchro la'ataonj Ishrae. A pini nu'unj nonj Jisho na a Mushi fhi na a tho nthe na a kiri pa yaonj ye'i na Jisho ni nje'i ne monj tienj kwie. Wu'co no ha'anj Mushi ni na'anj tienj nwa'anli ne, a wu'co nkwanj ha'anj Matio nu'oj chra Jisho monj tienj memme kwie ne.

Nwa'anli yei gha ndwigi nu, nonj nkwanj ha'anj Jisho tho ni nkwanj lugu nu fhi ni ngwa pi ne. Jisho tho ni lugu nu yei ntogo pi nkuonj khu nu mi mbini nku'co monj gu.

Pa ndaonj Jisho Krishto

1 Yei pa ndaonj Jisho *Krishto mbo muuj *Devi na a ni mbo muuj Abrahaj ne. 2 Abrahaj ni mbo ta'a Aiji, Aiji po ta'a Jako, Jako po ta'a Juda pugu pa lij pi. 3 Juda po ta'a Pere pugu Shera, muuj vugu ni mbo Tama, Pere po ta'a Heshronj, Heshronj po ta'a Ranj. 4 Ranj po ta'a Aminada, Aminada po ta'a Nashonj, Nashonj po ta'a Shalmonj. 5 Shalmonj po ta'a Boa, muuj vi ni mbo Raha, Boa po ta'a Obe, muuj vi ni mbo Ru, Obe po ta'a Jeshe. 6 Jeshe po ta'a Furonj Devi.

Devi po ta'a Sholomu, ni mbhi vi pi pugu mingwe ye na a ni mbo ngwe Yuria ne. 7 Sholomu po ta'a Rehoboanj, Rehoboanj po ta'a Abija, Abija po ta'a Asha.* 8 Asha po ta'a Jehoshafa, Jehoshafa po ta'a Joranj, Joranj po ta'a Ujia. 9 Ujia po ta'a Jotanj, Jotanj po ta'a Aha, Aha po ta'a Hejekaya. 10 Hejekaya po ta'a Manashe, Manashe po ta'a Amo, Amo po ta'a Joshaya. 11 Joshaya po ta'a Jekonia pugu pa lij pi. Ye i ni mbo pii ndii ye na ngwa Babilonj ni ngweinj puonj la'ataonj pugu ne.

12 Ndi i na puonj Ishrae ni ngu'co mbo Babilonj ne, Jekonia ni mbo pii Sheatie, Sheatie po ta'a Sherubabe. 13 Sherubabe po ta'a Abihu, Abihu po ta'a Eliakinj, Eliakinj po

ta'a Asho. 14 Asho po ta'a Shado, Shado po ta'a Akinj, Akinj po ta'a Eliu. 15 Eliu po ta'a Eliasha, Eliasha po ta'a Matanj, Matanj po ta'a Jako. 16 Jako po ta'a Joshe mbo ndaonj Meri na a ni mbhi Jisho na pi meinj vi na Ju na Minnwi Chu'co Ntaonj no Nkwe ne.

17 Nenne nguonj ngwreinjonj llo tho Abrahaj ti ngoi nchoinj mbinj Devi ni mbo khwenchro, llo tho Devi ti ngoi nchoinj ndii na pi ni ngweinj puonj Ishrae ngoi no Babilonj ne po khwenchro, llo ndii na pi ni ngweinj puonj Ishrae ngoi no Babilonj ne, ti ngoi nchoinj ndii na pi ni mbhi Ju na Minnwi Chu'co Ntaonj no Nkwe ne, po khwenchro.

Pi phi Jisho

18 Ye i nkwanj ha'anj nnu phi Jisho Krishto ni ntogo ne. Pi ni nga nonj Meri muuj vi ni Joshe no ngwe vi, nkaonj pugu yu maa nchwie lanj ti nji nonj, a kwo thi pi ni shuu ntogo pi nkuonj ghri Jijwe Minnwi. 19 Joshe ndaonj vi ni mbo nonj ndandi ki lo nta'a nu ma'anj lriho tho yu, nne a logo nthi mi no shaan nu pugu yu pi njinjinj.

20 A ni nga ngu'co ntho mbi'i nnu yei njú'co yu, nga njei nu ne, *nganj ntaonj Taatho nonj nonj yi gho monj njoinj, nchhu nu na, "Joshe, muuj Devi, ki'i mbogo no logo nu Meri no ngwe gho, nthe na muuj na a shuu ne togo pi monj ghri Jijwe Minnwi. 21 A shi mbhi muuj mimbia, o chhó ligi yi ni Jisho† nthe na a shi nkwe ngwa pi monj phi yugu."

22 Nguonj nnu pei ni ndogo li'i no chwie nu nnu na Taatho ni nchhu ntogo mbinj pa njeli'i yi ne po nnu shini na:

23 "Li i njei, Mingwe ha'anj a shi ya'a ji mimbia ne

shi nshuu mbhi muuj mimbia

Pi chhó ligi yi na Emanue, njin yi po na, 'Minnwi po pia pugu ka'a.'"

24 Joshe ni nga ngu'u logo, nchwie no ha'anj nganj ntaonj Taatho gho chhu ne, ndogo ngwe vi. 25 Ndo pa'a ndo nji vi no ngwe vi ti a nu'unj mbhi muuj mimbia, Joshe chhó ligi yi ni Jisho.

2

Ghanj kra llo ngei sha'a minaoj

1 Ndi i na pi ni nkwo phi Jisho Betelcheinj monj Judia ne, monj pii ndii na Hero ni mbo funj ne, nga njei nu ne, ghanj shietho* llo ngei sha'a minaoj tho Jerushaleinj. 2 Mbie na, "Ju ve na pi phi vi mbo funj pa Juu ne hin? Nthe na pigi ni njei finoi na a nonj na pi phi vi ne ndii na a ni nku'co ngei sha'a minaoj ne, ntho li'i gha'o vi."

* 1:7 1:7 Pichei pa Nwa'anli Minnwi fa'o pi Ashafi (1 *Nwa'anli pa Nnu na A ni Ndogo Li'i ne 3:10). † 1:21 1:21 Njin Jisho po na nonj na a gha nkwe ngwa ne. * 2:1 2:1 Ye i ni mbo ngwa na pugu gha nshwei njin nnu na finoi nonj nu ne pugu pa njin njoinj.

3 Fùonj Herò ni nga nja'ò yei, nnu gho ghana vi pugu pa nguonj ngwa Jerushalein. 4 A mēinj nguonj pa *thishi ghanj fē'ingienj pugu pa ghanj ye'i ngwa ni gí Mushi, mbie vugu ni lí'í ña pi ni mfa'ò no phi nu Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaonj no Nkwe ne. 5 Pugu ni ñkhwē gho ña, "Beteleheinj monj Judia nthe ña yei yaonj ña *njəli'í Minnwi ni nā'anj ne:

6 'Ndo gò ma Beteleheinj shhe Juda, ò lo nji'í ñkigəi shina pa nguonj mme la'ataonj monj Juda, nthe ña yichəi nthishi ngwa shi ntaonj la'a gho ñkē'í ngwa pañ puonj Ishrae."

7 Nenne Herò mēinj pa ghanj shietho pigho ñijnñinj ntu vugu ti ñi ndii ña finəi gho ni ñku'ò ne. 8 Ntaonj vugu Beteleheinj, nchhu nu ña, "Pəi ghəi ntā'a muunj gho poporo, ñga njəi vi, pəi chwīe ñji. Nne ña mmu ñkaa mu nthe ñgəi nga'ò vi."

9 Pugu ni nga nja'ò nguonj nnu ña fùonj Herò ni nchhu ne, ngwēinj ndaonj ñgəi. Ñga njəi nu ne, finəi ye ña pugu ni njəi ñgei la'ataonj sha'a minaonj ne ghəi nu shhi pugu ti nu'uj ñgəi ntithi no lí'í ha'anj muunj gho ni mbo ne. 10 Pugu ni nga njəi finəi gho tithi, njú'ò yugu pwa ti nga'a. 11 Pugu ni nga nii nda gho, njəi muunj gho pugu Meri múunj vi, ntu'u noñ yugu ñginc vi, mfu'u pa maonj tininchnonj pīenj pugu, mbo pa laonjo, ni yichəi ñkwanj léi pi mēinj ni franjshenj, ni laminda ña pi mēinj ni məə ne.†

12 Nthe ña Minnwi ni ñkwo shūu tənə yugu monj njəinj ña kí'í pugu nu'uj ñgəi njəi Fùonj Herò ne, pugu togo ndaonj nduonj mbini la'a pugu.

Pi tei ni Jisho ñgəi Ijipti

13 Ndii ña ghanj shietho pigho ni ñgəi ne, Joshe gha njəi nu ne ñganj ntaonj Taatho nōonj noñ yi gho monj njəinj, nchhu gho ña, "Lollo tothi ndōgo muunj vei pugu múunj vi ntei pəi pugu ghəi Ijipti, ñkina fo ti ñshi nu'uj nchhu ni pəi ña pəi kwəi pəi maa ñkwəi. Nthe ña Herò shi ntā'a muunj gho no jwi nu vi."

14 A lollo tothi, ndōgo muunj gho pugu múunj vi ni tu'u pugu tei ñgəi Ijipti.

15 Ñkina fo ti Herò nu'uj ñkhu. Yei ni mbo no chwīe nu nnu ña Taatho ni nchhu ntogo pi mbinj njəli'í yi ne lōgo lí'í, a ni nchhu ña, "Mí ni mēinj Muunj a, a taonj Ijipti."

Herò jwi pa puonj pɔ

16 Herò ni nga ndugwi ñji ña ghanj shietho pigho chwīe a gū na ne, a linaonj

ni pigítua, mfe gí pa shooge pi taonj njwi nguonj puonj pimbía ña pugu pò jē monj paa nga'ò mbini nu ñijnj ne, monj Beteleheinj pugu pa nguonj lí'í gho ghao. A ni nchwīe yei pi llo ñkuonj nnu ña a ni nja'ò mbho ghanj shietho no ndii ña finəi gho ni mfūonj ñku'ò ne. 17 Yei nnu ni nchwīe nnu ña njəli'í Minnwi Jerimaya ni nchhu ne lōgo lí'í. Njəi lí'í Minnwi gho mbo Jerimaya ni nchhu ña:

18 "Pi ya'ò ñggí ku'ò nu Rama mbo ñggí lwillwi kəi nu, Rashe tho ñkəi puonj pi ndo ndāa ña kí'í pi mā'anj njú'ò yi nthe ña pugu lo nu'uj mbi'í."

Pa Jisho pīni Nashare

19 Ndii ña Herò ni ñkhu ne, ñga njəi nu ne, ñganj ntaonj Taatho nōonj noñ yi ni Joshe monj la'ataonj Ijipti. 20 Nchhu gho ña, "Yrei shhe, ndōgo muunj vine pugu múunj vi mbini monj la'ataonj Ishrae nthe ña ngwa pə ña pugu ni ntā'a nu njwi muunj gho ne khu."

21 A lollo ndōgo muunj gho pugu múunj vi mbini la'ataonj Ishrae. 22 A ni nga nja'ò ña a jì Akelao ñji nda Herò taa vi no fùonj Judia, a pogo no ghəi nu fo. Nthe ña pi ni ñkwo shūu tənə yi monj njəinj ne, a pīni monj krao ñgei Galili. 23 A ni ñgəi nda'a monj la'ataonj ña pi mēinj ni Nashare ne, nne nnu ña pa njəli'í Minnwi ni nchhu ne lōgo lí'í: "Pi le mēinj vi ni ñonj Nashare."

3

Jouñ Nganj Fe Nkhi pūri shendaonj

(Maaku 1:1-8; Luka 3:1-18; Jouñ 1:19-28)

1 Monj pii ndii gho, Jouñ Nganj Fe Nkhi ni ntho, nchho nchii chrà Minnwi monj ñkūnu njó monj Judia, 2 "Pəi pā'a ñkūnu yəi ni phi nthe ña Sha'afuonj Po* kwo para." 3 Jouñ ni mbo ñonj ña njəli'í Minnwi mbo Ishaya ni nchhu nthe vi ndii ña a ni nchhu ña, "Ñonj chəi tho mfe gè monj ñkūnu njó, nchhu nu ña: 'Piri shendaonj Taatho, chwīe pa lí'í togo yi pò yi tithi.'" 4 Jouñ ni mā'anj ndhwí ña pi chwīe pi ni ñgí yichəi ñkwanj minyienj pi mēinj ni kamela†, ni ñkandanj ñgrào minyienj no ntu'u yi. Maonj jì pi ni mbo ñgwíñj pugu pa lló ñkūnu. 5 Ngwa Jerushaleinj pugu pa ñgwa llo monj nguonj Judia pugu pa nguonj la'ataonj ñkinj Jouñ taonj ñgəi mbara vi, 6 a

† 2:11 2:11 Pa maonj pei ni mbo pi ñkwanj maonj pa pifūonj. Franjkinshenj pò pi ñkienj léi tininchnonj llo la'ataonj Arabia. Məə pò pi wru luj pwapwa mbini mbo yi shā'ò mbinj khu ñonj. * 3:2 3:2 Yei wu'ò ta'a yaonj pugu chhu nu ña Sha'afuonj Minnwi, ndo Matio chhu pi Sha'afuonj Po nthe ña pa ngwa Juu shini ndo nji'í ntho ñjina ligi Minnwi nthe ña a ni mbo pi nnu nchí'əshə. † 3:4 3:4 Minyienj yei pò no minyienjəi. Ngwa ghà nyienj ñkuonj gho ñgei pa la'ataonj ñkūnu njó ne.

kwe vugu ni nkhi mon ninai Jodan pugu yua phi yugu.

7 Ndo a ni nga njei ntu pa ngwa *Farashi pugu pa ngwa *Shadushi tho nu na a kwe vugu ni nkhi ne, a chhu ni pugu na, "Pa Mbhe mitwe'i! A shuu go tone yai na pai tei pigitua Minnwi na a tho nu ne? 8 Pai chwie nnu pe na a shi ndon na pai pa'a nkunu yai ni pai ne. 9 Ki'i pai nu'uy nyien mbi'i nu na pai shi ndugu nthe na pai chhu nu na, 'Abraham taa vigi.' Nchhu ni pai na mimfe Minnwi pi'i ngu'o pai nchwie puon no gho mfe ni Abraham. 10 Pi kwo piri njein no ke'i nu thi no gho llo nkuon njein yi, nthe yie gho sheshe thi na a lo nji'i njuu njein shi'i ne, pi shi nke'i ma'an mon monon."

11 "Ngu'o nkwe vai ni nkhi pi mon nkhi no ndon nu na pai pa'a nkunu yai ni phi. Ndo yichai non tho nu na a chaa a, ndo nji'i nka'o fi'i non na a nthe njein tra yi ne. A shi nkwe vai ni nkhi mon Jijwe Minnwi pugu na monon. 12 A tuo yaon figei reshi mbho yu, mfigei mfu'u nkien reshi mon nku'u maon nu'oy shaon yu, ntion nku'u maon gho mon monon ki phe."

Jisho kwe nkhi (Maaku 1:9-11; Luka 3:21-22)

13 Ndi gho Jisho choin nkin ninai Jodan llo Galili. Ntho njei Joun na a kwe vi ni nkhi. 14 Joun pa'o no laa nu, nchhu nu na, "A ka'o na a kwe go nkwe a ni nkhi, o pini nu'uy ntho nu njei pi mmu na nkwe gho ni nkhi?"

15 Ndo Jisho khwe gho na, "Mien a po nenne ndwe, nthe na yei nkwan ha'an pia shi nchwie nguon nnu na Minnwi ta'a nu ne." Nenne Joun pin ki'e.

16 Jisho ni nga nkwe nkhi, ntaon mon nkhi chomilaon gho. Nga njei po na'an, a yei Jijwe Minnwi taon po no mintu'olibun ndia mbin yu. 17 Nga njei nu ne, yichai nggi chhu po na, "Yei muun a na nkhwai na mfao' o pwanju'o nthe vi."

4

Shata monon Jisho (Maaku 1:12-13; Luka 4:1-13)

1 Nenne Jijwe Minnwi logo Jisho ngai ni ju mon nkunu njoi na devi monon yi fo. 2 A ni nga nji nkhi no khwe wun naonchi pugu pa khwe wun tu'u, nji yia yi. 3 Nne devi, mbo ngan monon non tho nchhu gho na, "O mbo Muun Minnwi ne, o fe ne gi pa ngu'o pei kara ngu brei pia."

4 Ndo a khwe gho na, "Pi na'an mon Nwa'anli Minnwi na, 'Nonmishua shi'a ngu'o njru pi nkuon brei ta'i vi, ndo a gha mbini njru nkuon nguon chra na a taon ncho Minnwi ne.'"

5 Nne devi logo vi ngai pugu yu Jerushalein, mbo mme la'ataon taontaon, ntigi vi nkuon nchwere *Nda Minnwi, 6 nchhu gho na, "O mbo Muun Minnwi, o thi ne hein ndhi nchoin shhe nthe na pi na'an mon Nwa'anli Minnwi na, 'Minnwi shi mfe gi ni pa ghan ntaon pi nthe gho, pugu ja gho tothi ni mbho, nne na ki'i o chhwi kwio yo nkuon ngu'o.'"

7 Jisho khwe na, "Pi pini nu'uy na'an mon Nwa'anli Minnwi na, 'Ki'i ma njei Taatho mbo Minnwi yo.'"

8 Devi logo vi nkamu'on nku'o ni ju nkuon tho nkien ntaan mbra, ndon nguon pa la'ataon nkuon mbhi gho pugu pa ndigha'o yugu, 9 nchhu gho na, "Nshi mfe nguon yi ve ghao no ha'an o ngu shhe nga'o a."

10 Nne Jisho khwe gho na, "Lollo shhi a, ma Shata! Nthe na pi na'an mon Nwa'anli Minnwi na, 'Gha'o Taatho mbo Minnwi yo, ngu'o mfa'a pi mbho yu ta'i vi.'"

11 Nenne devi mien vi ngai, nga njei nu, pa ghan ntaon Minnwi tho ma'an ghr yi.

Jisho je fa'a yi Galili (Maaku 1:14-15; Luka 4:14-15)

12 Ndwe Jisho ni nga nja'o na pi kwo wein Joun, a pini ninii Galili. 13 A ni ndho mon la'ataon Nashare, ngai ntho ncho no Kapanun, mbo la'ataon na a ni mbo nkin nkhi, ngei la'ataon Shebulun pugu Naftali, 14 nenne na nnu na njei i Minnwi, mbo Ishaya, ni na'an ne logo li'i: 15 "La'ataon Shebulun pugu la'ataon Naftali, shendaon ghai nu cho mme nkhi, mfare Jodan, ngwa na pugu la'a nu krao ngei Galili na ngwa taon nduon ni mbo fo ne.

16 Ngwa na pugu chho nu mon nin yai mme li'e. Ni ngwa na pugu chho pi mon mili'i gu ne, li'e kwo the mbin pugu."

17 Je ndii gho, Jisho je ntho nchi chra Minnwi na, "Pai pa'a nkunu yai ni phi, nthe na Sha'afuon Po kwo para."

Jisho ge finon ghan yourjin pi (Maaku 1:16-20; Luka 5:1-11)

18 Jisho ni nga nyien nu nkin mme nkhi Galili, njei paa pimbia mbo pa lin. Shemu, na pi mein yi ni Pita ne, pugu Andru ndin vi, pugu tho ma'an ndan mon nkhi nthe na pugu ni mbo pi ghan ngunu. 19 Jisho chhu ni pugu na, "Pai you nin a, nchwie pai po ghan wein ngwamishua." 20 Wu'o ndii gho, pugu mien ndan pugu njou nin yi.

21 A gha ndollo fo ngöi nu, mbini njöi pichöi paa pa lin, Jëin mbo muun Shebedi pugu Jour ndin vi mon kikuon pugu pa Shebedi taa vugu, pugu chho nta'a pa ndan yugu. A ge vugu. 22 Wu'ö ndii gho, pugu mien kikuon yugu pugu pa taa vugu njou njin yi.

Jisho ye'i ngwa, nchii chrà Minnwi ndo njigi ghinc ngwa
(Luka 6:17-19)

23 Jisho nyien mon nguon Galili ghao, ntho nje'i ngwa mon pa *nda luon Minnwi, ntho nchii nkani pwa pisha'akho mbo yi Sha'afuon, ntho njigi nguon nkwan ghinc pugu pa chöichöi mbij ngwa. 24 Nne ndigha'ö yi ghöi shhi nyien mon nguon Shiria. Pi tho ni nguon ghan ghinc, pa ghan ngwa pe na nguon nkwan nkwan ghinc pugu po yu'ö po mbij pugu ne, pa ngwa na miuwein ni mfe ngö'i ni pugu, ghan guthö, pa ngwa na pichöi li'i non yugu khu ne, a yigi ghinc nguon yugu ghao. 25 Nkien mme yu ngwa yöu njin yi llo mon nguon Galili pugu pa mon Dekapoli* pugu pa mon Jerushalein ni Judia ti ngöi ti mferö ninöi Jodan.

5

Jisho chii chrà Minnwi nkuan mbra
(5:1-7:29)

1 Jisho ni nga njöi ntou yu ngwa, nku'ö nkuan mbra nga nchöchö shhe, pa ghan younjin pi tho mbara vi.

Nkien pwatua
(Luka 6:20-23)

2 A na'an nchö yi nje'i vugu, nchhu nu na,

3 **"Mböro yi ghan pou mon jijwe, * nthe na Sha'afuon Po po pi yugu.**

4 **Mböro yi ngwa pe na pugu po ni tu'uthö ne, nthe na Minnwi shi ma'an njü'ö yugu.**

5 **Mböro yi ngwa pe na pugu po juju ne, nthe na nkuan shhe le mbo yugu.**

6 **Mböro yi ngwa pe na pugu fa'ö nji pugu pa yaon njü'ö nthe nnu ndindi ne, nthe na pi shi nchwie pugu yru.**

7 **Mböro yi ghan kwoshini, nthe na pi shi nöon kwoshini ni pugu.**

8 **Mböro yi ngwa pe na njü'ö yugu yi taon'yaon ne, nthe na pugu shi njöi Minnwi.**

9 **Mböro yi ghan chwie ta'anggi,**

nthe na pi shi mëin vugu ni pa puon Minnwi.

10 **Mböro yi ngwa pe na pi fe ngö'i ni pugu nthe nnu ndindi ne, nthe na Sha'afuon Po shi mbo yugu.**

11 **"Mböro yoi ndii na ngwa we'i vöi, mfe ngö'i ni pöi, ndo nde'i ngien nchhu nguon nkwan nnu pipi tho pöi nthe a ne. 12 Pöi tene ndo mfa'ö pwanju'ö nthe na nkien mme kienin po ni pöi po, nthe na a wu'ö ha'an pugu ni mfe ngö'i ni pa njöli'i Minnwi na pugu ni mfuon ntho shhi pöi ne.**

Khi pugu li'e

13 **"Pöi pa khi'nkuan shhe, ndo ti khi mbhe ghr'i yi no chwie nu yaon pwa, ö pini nu'un nkwe'i ni ghr'i yi gho pi nein? A lo nu'un mfa'ö ghère no sheshe yaon, nkien na pi mi'an vi ngwamishua ni ni kwö yugu.**

14 **"Pöi po no li'e ni nguon ngwa nkuan mbhi. Mme la'ataon na pi krao nkuan mbra ne shi'a nji'ö ndöin non yi. 15 Non shi'a nchu'u truka ni'in la'ö mikuo, pi ghä ntigi pi nkuan li'i tigi truka, a fe li'e ni nguon ngwa na pugu po mon nda ne. 16 Wu'ö nenne, a pie na li'e yoi the shhi ngwamishua, nne na a nthe pugu yoi pa fa'a pöi pi shi'i, nga'ö Taa vöi na a po po ne.**

Ntigi nthe gi

17 **"Ki'i pöi pi'i na ntho pi no läa nu gi ki pa nnu na pa njöli'i Minnwi ye'i ne, nshini ndo ntho pi no läa nu, nki tho pi no chwie nu nnu na pugu ye'i nu ne lögo li'i. 18 Nthe na shishini nshwei vöi na, no ha'an po pugu shhe wu'ö mbo ne, mba'a ta'a muun mi ligi yaon, ki ta'a pra ligi yaon yi'i ntögo ghagha mon nwa'anli gi ki lo ndögo li'i pi wu'ö no ha'an pi na'an ne. 19 Nthe yie gho, sheshenon na a pö'i ta'a muun mi kina shina pa kina pei, ndo njü'i ngwa nduon no chwie nu nenne nkaa pugu ne, pi shi ma mëin vi ni nudugi muun mi non mon Sha'afuon Po, ndo ti sheshenon na a nü'on gi pigho ndo nje'i ngwa nduon na pugu nü'on ne, pi shi ma mëin vi ni non ndien mon Sha'afuon Po. 20 Nthe yie gho, nshwei vöi na ndindi yoi mien ki lo nchaa yi pa ghan ye'i gi Mushi pugu pa ngwa Farashi, pa'a pöi lo nii mon Sha'afuon Po.**

Pa yaon ye'i nthe pigitua

* 4:25 4:25 Njin yi po na wuy la'ataon. * 5:3 5:3 Yei ngwa pe na pugu ji na a pie na pugu fa'ö ghère llo mbo Minnwi ne. † 5:13 5:13 Khi ghä nchwie yaon lin, mbini nchwie na ki'i a fëro, nne pa ghan pin fa'ö no ghère nu ngwa na ki'i pugu gü mon phi.

21 "Pəi ya' o ɲa pi ni nchhu ni ɲgwa lleshhi ɲa, 'Ki' i pəi ma njwi ɲon, ndo sheshenon ɲa a jwi ɲon ne shi nthi shá'a'." 22 Ndo nchhu ni pəi ɲa sheshenon ɲa a pigitua ni ndiɲ vi ne shi nthi shá'a, ô nchhu ni ndiɲ gho ɲa, 'Non ghagha yei,' kan pi shi ɲgəi ni go nda ncha'o, ndo sheshenon ɲa a chhu ni ndiɲ vi ɲa, 'O na,' minthe a pə mon lwilwi' i nɔ ghəi nu mon mɔnon ɲgú' o lien shhe.

23 "Nthe yie gho, ô ntho nu li' i mfe yaon fé yo ɲkuon *li' i fe'ingien ɲkwij fə ɲa ndiɲ gho fá' o nnu njú' o yu nthe gho, 24 ô mien yaon fé yo fə shhi li' i fe'ingien mfúon mbini ɲgəi ndugwi, nchini ɲggi pəi ndiɲ gho, nne mbini ki' e mfe yaon fé yo.

25 "Non nchhu nnu tho gho pəi yu fá' o nɔ thi nu shá'a ndasha'a, kənə pəi yu lúgw ɲkaon maa nchəin ndasha'a, kan a shi ncha'a gho ne mfe ni brushi pi ni' iɲ gho chəin. 26 Shishini, nshwei gho, mba'a o ma ntaon ki lo naa mbe ɲguon njó yo ghao.

Pa nnu ye' i nthe kwoshuon

27 "Pəi ya' o ɲa pi ni nchhu ɲa, 'Ki' i ɲgan lán kwoshuon." 28 Ndo nchhu ni pəi ɲa, sheshe mimbia ɲa a pə' i miɲgwe nshɔrɔ nūan nu pugu yu ne, kwo nūan pugu yu mon njú' o yu. 29 Nenne, ɲgei ligi yo yi ji nchwie ɲa o gū mon phi, ô fi' a mfu' u mi' an nthe ɲa a pwa ɲa a phe ta' a ghrá non yo nchaa ɲa ɲguon non yo ghəi mon mɔnon ɲgú' o lien shhe. 30 Ti ɲgei mbho yo yi ji nchwie ɲa o chwie phi, ô ya' a mi' an, a pwa ɲa a phe ta' a ghrá non yo nchaa ɲa ɲguon non yo ghəi mon mɔnon ɲgú' o lien shhe.

Pa yaon ye' i nthe nnu shāan lán

(Matio 19:9; Maaku 10:11-12; Luka 16:18)

31 "Pi ni mbini nchhu ɲa, 'Sheshenon ɲa a shāan lán pugu ɲgwe vi ne, a pie ɲa a fe ɲwa' anli shāan lán gho.' 32 Ndo ndwe nshwei vəi ɲa, sheshenon ɲa a shāan lán pugu ɲgwe vi nthe sheshe nnu ɲkien pi nnu shúon ne, ɲon gho ɲgusha' a nɔ chwie nu miɲgwe gho kwo shúon nɔ ha' an a mbini ndan, ndo mimbia ɲa a lan miɲgwe ɲa a taon lán ne kwo shúon ɲkaa yu.

Pa ntígí nthe nnu shwrēi kina

33 "Pəi ni mbini nja' o ɲa pi ni nchhu ni pa ɲgwa lleshhi ɲa, 'Ki' i ma shwrēi nnu ni mbe, ndo chwie nnu ɲa o shwrēi

ni Taatho ɲa o shi nchwie ne.' 34 Ndo nchhu ni pəi ɲa ki' i nshwrēi nnu kan shigəi, ki' i nshwrēi po nthe ɲa a faan Minnwi, 35 ki shhe, nthe ɲa a krí tigi kwò Minnwi, ki Jerushalein, nthe ɲa a la' ataon Fúon ndien. 36 Ki' i nji' i ndo nshwrēi pi tho yo nthe ɲa minthe pa' a o lo nchwie ta' a ɲgiitho a pə pi yi fhu ki yi shhi. 37 Ndo a pie ɲa, 'Oon' yəi pə 'Oon' ki 'Nga' yəi pə 'Nga.' Sheshe nnu nduon ntəgo yei lo pi mbho ɲon mbimbhi.

Ntígí ɲkuon lu' u nu phi ni phi
(Luka 6:29-30)

38 "Pəi ni nja' o ɲa pi chhu ɲa, 'Non mfu' u ta' a ligi ɲon pi fu' u ji, ti ɲon nchu' o ta' a shua ɲon pi chu' o ji.' 39 Ndo nchhu ni pəi ɲa ki' i ndu' u phi ɲon ni phi. Non ɲgwie ɲgei ghə' i yo yi ji, o kara ɲgei mbho ɲkwrei a wie ɲkaa yu. 40 Non mburu gho ɲkwe muun ndhwí yo, ô mien a kwe mme ndhwí yo ɲkaa yu. 41 Non ɲi gho ɲa o nyien ta' a ɲkan ni tien ɲkii kwò, ô ghəi trei ɲkan kwò pəi yu. 42 Non nduon yaon mbho gho, ô fe gho, ɲon mfoo yaon mbho gho, ki' i o laa fe nu gho.

Pəi khwā mbina pəi
(Luka 6:27-28,32-36)

43 "Pəi ni nja' o ɲa pi chhu ɲa, 'O khwā taakuo yo, mbina mbina yo.' 44 Ndo nchhu ni pəi ɲa, Pəi khwā pa mbina pəi, nduon Minnwi mfe ni ɲgwa pə ɲa pugu fe ɲgə' i ni pəi ne, 45 nne ɲa pinthe pəi pə puon Taa vəi ɲa a pə po ne, nthe ɲa a ghá nchwie minaon yi the mbin pa ɲgwa piphi pugu pa ɲgwa shi' i, mfe mbi ni ɲgwa ndindi pugu pa ɲgwa taitəi. 46 Minnwi shi ɲkinein gho nthe pi kho nɔ ha' an ô ɲgu' o ɲkhwā pi ɲgwa pə ɲa pugu khwá gho ne? Nji' i nthe pi pa ɲgwēin taashi Sghá ɲgu' o nchwie pi nne. 47 Ti pəi ɲgu' o ntho nchrá pi ni liɲ pəi, nnu ghagha' a fə pə pi kho? Nji' i nthe pi gan ki pin Minnwi shi' a nchwie nenne? 48 Nthe yie gho, pəi pə ɲgwa tithi nɔ ha' an Taa vəi pə ɲon tithi ne.

6

Fe nu yaon ni ghan pou

1 "Pəi lina nu nɔ fá' a nu fá' a ndindi yəi shhi ɲgwa pi ɲa pugu yəi vəi, nthe ɲa pəi nchwie nenne, pa' a pəi lo nji' i mfa' o kinein mbho Taa vəi ɲa a pə po ne. 2 Nenne, ndii ɲa o fe yaon ni ghan pou ne, ki' i o tua ntān nɔ chwie

‡ 5:21 5:21 A shi nthi shá'a mbo ɲgusha' a ndasha'a. § 5:46 5:46 Pa ɲgwēin taashi ni ntho ɲkwe taashi mbho pa Juu mfe nu ni pa ɲgwa Roma. Pugu ni mbigi yugu mbin tho taashi gho. Pa Juu lii vugu nɔ pa ndugwi ghan phi.

nu ngwa ji no ha'an ghan mifi ghà nchwie mon pa nda luon Minnwi pugu pa ta'andaon, nne na pa ngwamishua pin vugu. Shishini nshwei vèi, pugu kwo fà'o kinein yugu ti a kà'o. ³ Ndo ti ndii na o fe yaon ni ghan pou ne, ki'i nchwie ngei mbho yo yi nkwrèi yèi yaon na ngei mbho yo yi ji chwie nu ne, ⁴ nne na fé yo po yi lèin, Taa gho na a ghà njèi nnu na pi chwie lèin ne shi nkinein gho.

Yaon ye'i nthe luon Minnwi (Luka 11:2-4)

⁵ "Ndi na pèi luon Minnwi ne, ki'i pèi po no ghan mifi, nthe na pugu khwà no thi nu nduon Minnwi mon pa nda luon Minnwi pugu pa nkij ndaon, nne na ngwa yèi vugu. Shishini, nshwei vèi, pugu kwo fà'o kinein yugu. ⁶ Ndo ndii na o luon Minnwi ne, ghèi mon njien nda yo, nchri chonda nduon ni Taa gho na a po li'i lèin nne kan Taa gho na a ghà njèi nnu na pi chwie lèin ne shi nkinein gho.

⁷ "Ndi na pèi luon Minnwi ne, ki'i ntho nchrà mbi'i pa nnu ghagha na a lo mfà'o njin yi nkwan no ha'an pa ghan ki pin Minnwi ghà nchwie ne, nthe na pugu pi'i na Minnwi shi nkhwè luon yugu nthe pi ntou chrà pigho. ⁸ Nenne, ki'i mbo no pugu nthe na Taa vèi ji yaon na pèi pou nu ne nkaon pèi maa ndo mbie vi no gho. ⁹ Yei ki'e, nkwan ha'an pèi shi nduon ne:

Taa vigi na a chho po ne,
gha'o nu po ni ligi yo.

¹⁰ Sha'afuon yo tho,
nnu na o ta'a nu ne po,
nkuon shhe no ha'an a po po ne.

¹¹ Fe maon na a pie na pigi yru nkuon gho shi'a ne ni pigi.

¹² Ndo ndi'e phi yigi,
no ha'an pigi nkaa pigi ghà ndi'e phi ngwa pe na pugu faan mbin pigi ne.

¹³ Ki'i nchwie pigi nii mon titini moon nu
ndo kwe vigi mbho non mbimbhi.*

¹⁴ "Nthe na pèi ndi'e phi na ngwa nduon chwie mbin pèi ne, kan Taa vèi na a po po ne shi ndi'e yèi. ¹⁵ Ndo ti pèi mien ki li'e phi na ngwa nduon chwie mbin pèi ne, kan mba'a Taa vèi po yi'i ndi'e yèi nkaa pèi.

Yaon ye'i nthe nnu ji nkhi

¹⁶ "Sheshe ndii na pèi ji nkhi ne, ki'i pèi chwie ligi yèi kuo no pa ghan mifi, nthe na pugu ghà nchwie ligi yugu fun nne na sheshenon ji na pugu ji nkhi. Shishini nshwei vèi, pugu kwo fà'o kinein yugu. ¹⁷ Ndo gò, ndii na o ji nkhi ne, shiri tho yo ni wru, nshigao ligi yo, ¹⁸ nne na ki'i ngwa yèi na o tho nji nkhi, ndo a wu'o njèi Taa gho na a po mon li'i lèin ne, nne Taa gho na a ghà njèi nnu na o chwie nu lèin ne shi nkinein gho.

Nu'on pa fà'o po po (Luka 12:33-34)

¹⁹ "Ki'i pèi lèin pa fà'o ni non pèi nkuon shhe hein li'i na shé'i pugu pa wrukien shi mbiri ne, li'i ha'an pa ngina shi mbé'i nii njoo ne. ²⁰ Ndo pèi lèin pa fà'o ni non pèi pi po, mbo li'i ha'an mba'a shé'i, ki wrukien yi'i mbiri ne, ndo mbo li'i ha'an mba'a pa ngina pèi'i nii njoo. ²¹ Nthe na li'i na fà'o yo po ne, a li'i na njù'o yo shi mbo nkaa yu ne.

Li'e non nonmishua (Luka 11:34-36)

²² "Ligi yo po pi lan non yo, nenne ligi yo mbo shi'i, mbo na mbho yo ghà ntaon, nguon non yo linaon ni li'e. ²³ Ndo ligi yo mien ki po shi'i, mbo na o ngan ghi'e, nguon non yo linaon ni njinjin. A mbo na li'e na o pi'i na o fà'o ne po pi njinjin, kan njinjin gho gha'o pi nkwan nein!

²⁴ "Mba'a ta'a non po muon fà'a mbho paa masha, nthe na a shi mbina ta'a yi nkhwà vichèi, ki ne, a fe non yi ni ta'a yi nchi'è vichèi. Mba'a pèi fà'a mbho Minnwi pugu mbin.

Ki'i mfà'o ghana njù'o yi'è non yo mbin Minnwi

(Luka 16:13; 12:22-31)

²⁵ "Nthe yie gho, nchhu ni pèi na ki'i pèi fà'o ghana njù'o nthe chombhi yèi na pèi shi nji pi kho ki nnu kho, ki nthe ngrào non yèi na pèi shi m'a'an pi kho? Chombhi lo nchaa maon ji, non yèi chaa ndhwè? ²⁶ Pè'i pa mishi na pugu ghà njei tothi njèi, pugu shi'a mbi maon, ki kwò, ki nu'on maon shaon, ndo Taa vèi po ghà nkugwi vugu ghaon. Pèi lo ngà'o nchaa pa mishi? ²⁷ Minthe sheshenon vèi pini mbi gho chombhi yi wu'o shigei nthe na a wie non yi?

²⁸ "Ti pèi fà'o ghana njù'o nthe ndhwè pi no kho? Pi'i mbin pa frawa mon trù, pugu shi'a mfa'a ndo pa'a ndo

* 6:13 6:13 Pichèi pa ndunu Nwa'anli Minnwi mon Gri pigi na: Nthe na Sha'afuon po pi jo pugu pa ghri ni ndigha'o ki ndugwi yi. A yie. † 6:22 6:22 Mon nu'on pa Juu, ndii na ligi non po shi'i ne, a po na a ngan pawap. Ndi na pi ghà nchhu na ligi non yi piphèi kan a ngan pèi.

ntuŋ ndhwi, ²⁹ ndo ñshwei vøi ŋa nji'i nthe pi Sholomu monŋ ŋguonŋ ndigha'o yi ghao shini ndo mbwa ti nchøiŋ no ta'a frawa. ³⁰ Ti Minnwi mā'anŋ fi'i ndipwa yei mbiŋ pa trü ŋa a yi maonŋ shi'a, yua gha mbo nu a kwo yaonŋ ti pi tūonŋ nε, pøi pi'i ŋa a shi ndina ni pøi pi fi'i yi neiŋ? Ŋgwa piŋ kike'i pei?

³¹ "Ki'i pøi fā'o ghana nju'ò, ntho nchhu nu ŋa, 'Ti pigi shi nji pi kho, ki pigi shi nnu pi kho, ki pigi shi mā'anŋ pi kho?' ³² Nthe ŋa pa ghanŋ ki piŋ Minnwi tho ntei pi njiŋ pa maonŋ pei, Taa vøi po ji ŋa a pie ŋa pøi fā'o maonŋ pei. ³³ Pøi ka shigi pi Sha'afuonŋ Minnwi pugu pa ndindi yi, kanŋ Minnwi shi mfe ŋguonŋ maonŋ pei ghao ni pøi.

³⁴ "Nthe yie gho, ki'i nju'ò yo ghana nthe llembi yua, nthe ŋa llembi yua fā'o ji pa nnu no ghana nu no gho. Sheshe llé fā'o pa ji ghagha'a.

7

Sha'a nu ŋgwa nduonŋ
(Luka 6:37-38,41-42)

¹ "Ki'i pøi sha'a pa ŋgwa nduonŋ nne ŋa ki'i pi sha'a vøi. ² Nthe ŋa no ha'anŋ pøi sha'a ŋgwa nduonŋ nε, a ŋkwanŋ ha'anŋ pi shi nsha'a vøi nε, nthiŋkwo ha'anŋ pøi lōgo no sha'a nu ŋgwa no nε, pi shi nsha'a vøi pi wu'ò ni fi'i nthiŋkwo gho.

³ "A chwie kho o vøi muuŋ ŋku'u thi ŋa a po ligi ndiŋ gho, ndo ki lo mfā'o ndii ni mme mbiŋ ŋkweiŋ ŋa a po monŋ jo ligi nε? ⁴ Ki minthe o kie neiŋ nchhu ni ndiŋ gho ŋa, 'Na'anŋ mfu'u ŋku'u thi ligi gho,' ndo mme mbiŋ ŋkweiŋ lo mbo no jo ligi? ⁵ Ŋganŋ mifiŋ vei, fuonŋ mfu'u mme mbiŋ ŋkweiŋ ŋa a po monŋ jo ligi nε ŋkaonŋ, kanŋ o shi njøili'i shishi'i no fu'u nu muuŋ ŋku'u thi ŋa a po ligi ndiŋ gho nε.

⁶ "Ki'i mfe yaonŋ ŋa a yi taonŋtaonŋ nε ni pa miŋgu, kanŋ pugu shi ŋkara nshāa gho paapaa, ndo ki'i pøi mā'anŋ pa ŋgū'ò tininŋuonŋ ŋa pi mēiŋ ni pøo nε shhi pa miŋkunyanŋ, kanŋ pugu shi nε nni ni kwò.

Pie kanŋ pi shi mfe ve
(Luka 11:9-13)

⁷ "Pøi pie, kanŋ Minnwi shi mfe ni pøi, pøi ta'a, kanŋ Minnwi shi nchwie pøi vøi, pøi kwēi kanŋ Minnwi shi nchu'ò chonda ni pøi. ⁸ Nthe ŋa sheshenŋ ŋa a pie nε, ghā mfā'o, ŋonŋ ŋa a tā'a nε vøi, ni ŋonŋ ŋa a kwēi nε, pi shi nchu'ò chonda gho.

⁹ "Ki a gō ŋonŋ shina pøi ŋa muuŋ vi mbie køiŋ brēi mbho yu, a fe pi køiŋ ŋgu'ò gho, ¹⁰ ki mbie vi ni shhu, a fe pi mitwē'i gho? ¹¹ Ti pøi ki'ε ŋa pøi ghā nchwie phi nε nji fe nu maonŋ shi'i ni puonŋ pøi, ti Taa vøi ŋa a chho po nε shi mfe pa ŋkieiŋ maonŋ ni ŋgwa ha'anŋ pugu pie nε pi fi'i yi neiŋ?

¹² "Nthe yie gho, monŋ ŋguonŋ pa nnu ghao, chwie mbiŋ ŋgwa nduonŋ wu'ò no ha'anŋ o khwā ŋa pi chwie mbiŋ gho nε, nthe ŋa yei nnu ŋa gi Mushi pugu pa njøili'i Minnwi chhu nu nε.

Chonka'a kike'i
(Luka 13:24)

¹³ "Tōgo pi chonka'a kike'i nii, nthe ŋa chonka'a ŋa a tōgo nii monŋ mōŋonŋ ŋgu'ò liēŋ shhe nε gha'o ndo nji'ε, ntou ŋgwa tōgo nu fo nii nu. ¹⁴ Nthe ŋa chonka'a pugu pa ndaonŋ ŋa a tōgo nii monŋ chombhi nε yi kike'i, ŋgwa pøi ŋa pugu vøi ntōgo fo nε po shigēi.

Thi pugu ntiēŋ yi
(Luka 6:43-44)

¹⁵ "Pøi chho ndina pa njøili'i mifiŋ ŋa pugu tho ni pøi monŋ ŋgrāo pa minjiŋ ndo monŋ gho pugu po pa miŋanŋienŋ pigei li'i. ¹⁶ Pøi shi nji vugu ŋkuonŋ ntiēŋ yugu. Pi shi'a ndiga ŋguuŋ la'o shie ndo pa'a ndo ŋka chia ŋkuonŋ mbiembeie. ¹⁷ Nenne sheshe thi ŋa a lo mfā'o ghino nε ghā njuŋ ntiēŋ shi'i, ndo thi ŋa a fā'o ghino nε yuŋ ntiēŋ piphi. ¹⁸ Mba'a thi ŋa a lo mfā'o ghino nε yuŋ ntiēŋ piphi, ki thi ŋa a fā'o ghino nε yuŋ ntiēŋ shi'i. ¹⁹ Sheshe thi ŋa a lo njuŋ ntiēŋ shi'i, pi shi ŋkø'i mā'anŋ shhe ndo mā'anŋ monŋ mōŋonŋ. ²⁰ Nenne, o shi nji vugu ŋkuonŋ ntiēŋ yugu.

Nshini ndo nji'i nji gho
(Luka 13:25-27)

²¹ "A lo mbo sheshenŋ ŋa a mēiŋ a ŋa, 'Taatho, Taatho,' nε ŋa a le ma nii monŋ Sha'afuonŋ Po, a wu'ò ŋonŋ ye ŋa a ghā nchwie nnu ŋa Taa a po tā'a nu nε ŋa a shi nii. ²² Llembi gho, ntou pa ŋgwa ma nchhu vøi ŋa, 'Taatho, Taatho, pigi shini ndo njøi pa nnu chhu no ligi yo, mfu'u pa miŋweiŋ no ligi yo, mfā'a pa memme titini fā'a no ligi yo?' ²³ Nchhu ki'ε ni pugu ŋa, 'Nshini ndo nji vøi, pøi lollo, pa ŋguo nnu mbimbhi pei.'

Paa ghanŋ krao nda
(Luka 6:47-49)

* 7:15 7:15 Yei yichøi ŋkwanŋ minyienŋ ŋa a po no miŋgu, ndo ŋgā'o nchaa vi. A ghā ŋkru pichøi mimaonŋ ndo minthe a kru ŋonŋ ŋkaa yu.

24 “Sheshenon ja a ya’o pa chrà pan pei ndo nchwie ne po no ngan shietho ja a ni nkrao nda yi nkuon nkien ngù’o, 25 mbi ghà ndho, nkhi shwi’i, fifrèi tho ntun nda gho, pa’a a lo ngù nthe ja pi ni krao pi nkuon nkien ngù’o. 26 Ndo sheshenon ja a ya’o chrà a yei ki lo nchwie ne, shi mbo no nana ja a ni nkrao nda yi pi nkuon shishhe. 27 Mbi ni nga ndho, nkhi shwi’i, fifrèi tho ntun nkuon nda gho, a gū nwī’in ghao.”

Nji Jisho

28 Jisho ni nga mī’ey chhu nu nnu pei, pa yu ngwa pigho fo ne ghrāo nkwan ha’an a ni nje’i nu ne, 29 nthe ja a ni ntho nje’i vugu pi no non ja a fā’o ghrī, ki lo mbo pi no pa ghan ye’i ngwa ni gi Mushi.

8

Jisho yigi ghinombaluṅ mbin non
(Maaku 1:40-45; Luka 5:12-16)

1 Jisho ni nga nshwi’i nkuon mbra, yu ngwa yōu njin yi. 2 Nga njèi nu ne, ngan ghinombaluṅ chài tho njèi vi, nkwi kwère yi shhi yu, nchhu nu ja, “Taatho, ò ntā’a nu, o chwie mbo yi taonjaon.”

3 Jisho fe mbho yi nkāon vi, nchhu nu ja, “**Ntā’a nu, po yi taonjaon.**” Wu’o chomilaon gho, ghinombaluṅ mme mbin yu. 4 Jisho chhu gho ja, “**Ki’i nshwei sheshenon, ndo ghāi nōon non yo ni *ngan fe’ingien Minnwi, a lii gho no nōon nu ja Minnwi yigi ghino yo. Fe yaon fe’ingien no ha’an gi Mushi chhu ne.**”

Jisho yigi ghino muun fā’a mmenon ta’a nkii shooge Roma
(Luka 7:1-10)

5 Ndièi ja Jisho ni nii Kapanon ne, yichèi nthishi pa ta’a nkii shooge tho njèi vi ndigèi vi ja, 6 “Taatho, muun fā’a a nūan kúon, ta’a ngei non yi khu, a tho njèi ngè’i nkien ye gho.”

7 Jisho khwè gho ja, “**Nshi ntho njigi ghino yi.**”

8 Ndo nthishi gho khwè ja, “Taatho, ndo nji’i nkā’o fi’i non ja minthe o nii nda mu ne, wu’o fe pi gi ghino muun fā’a a togo. 9 Nthe ja mmu ndutho a, nga mfā’a mbho ngwa ndo ntho nsha’a pa shooge nkaa mu. Nga mfe gi ni ta’a yi ja, ‘Ghāi,’ a ghāi, mfe gi ni yichèi ja, ‘Tho,’ a tho. Mfe gi ni muun fā’a a ja chwie yei, a chwie.”

10 Jisho ni nga nja’o nnu yei ngrāo, nchhu ni ngwa pe ja pugu ni ntho njōu njin yi ne ja, “**Shishini, nshwei vèi, ndo naa njèi non ni fi’i nkwan pin yei**

mon la’ataon Ishrae. 11 Nshwei vèi ja ntu ngwa shi ndho ngei la’ataon sha’a minaon ni ngei nii minaon nchho nkuon taprèi pugu pa Abrahān ni Aiji ni Jakō mon Sha’afuon Po. 12 Ndo pi mā’an puon Sha’afuon mbhi mon njinjin mbo li’i ja kèi nu pugu pa kru nu shua shi mbo fo.”

13 Jisho chhu ni nthishi gho ja, “**Ghāi, no ha’an o pin ne, a no ha’an a shi ndōgo li’i ve ne.**” Ghino muun fā’a gho kà’o ndo ntogotogo wu’o ndii gho.

Jisho yigi ghino ntu ngwa
(Maaku 1:29-34; Luka 4:38-41)

14 Jisho ni nga nii nda Pita, njèi mūun ngwe vi nūan kúon ntho ngino shigao. 15 Jisho kōon mbho yi shigao gho taon mbin yu, a lollo nchwie maon mfe gho.

16 Fanaon ni nga mbo, pi tho ni ntu pa ngwa ni minweij mbin pugu njèi vi no gho, a fu’u pa jijwe pigho ni ta’a chrà, ndo njigi ghino nguon ngwa ja pugu ni ngino nu ne. 17 Yei ni mbo no chwie nu nnu ja njèli’i Minnwi mbo Ishaya ni nchhu ne lōgo li’i:

“Ju ndutho yi ni nkwe pa non kikièi ja ndo nchwie pa ghino pia togo.”

Nchuon yōu nu njin Jisho
(Luka 9:57-62)

18 Jisho ni nga njèi yu ngwa yei yu, mfe gi ni ghan younjin pi ja pugu shā’a no njien nkhi nduon.

19 Yichèi masha ngan ye’i gi Mushi tho nchhu gho ja, “Masha, nshi njōu njin yo sheshe li’i ja o shi ngōi ne.”

20 Jisho chhu gho ja, “**Pa mimbaanugo fā’o pa pūo pugu, pa mishi fā’o pa nda pugu, ndo *Muun Nonmishua lo nji’i mfā’o li’i lère tho yi.**”

21 Yichèi ta’a *ngan younjin yi chhu gho ja, “Taatho, fūon mien ngōi ntwei tāa a nkāon.”

22 Jisho chhu gho ja, “**Tho njōu njin a, mien ngwa ja pugu khu* ne twei khu ngwa pugu.**”

Jisho chwie fin tithi
(Maaku 4:35-41; Luka 8:22-25)

23 Jisho ni nga nii mon kikuon, pa ghan younjin pi yōu njin yi. 24 Nga njèi nu ne, mme fin gū mon nkhi ti kikuon tā’a nu njie, ndo Jisho ka tho ndelle. 25 Pugu ghāi ngū’u vi lōgo, nchhu nu ja, “Kwe vigi, ma Taatho, pia chho ne nkukhu.”

26 A chhu ni pugu ja, “**Pèi chho mbogo pi kho, ghan pin kike’i pei?**” Ndollo ki’e mbiga fifrèi gho pugu pa nkhi, mme juju gū mon nkhi.

* 8:22 8:22 Njin nnu ja Jisho chhu ne po ja ngwa pe ja pugu lo naa mbin Minnwi ne.

27 Ngwa pigho ghrāo, nchhu nu ŋa, “Yei pɔ pi yɛi ŋkwan ŋon nɛiŋ ŋa nji’i nthe pi fifrɛi pugu pa ŋkhi ya’o nchɔ yi?”

Jisho fu’u minjweinj mbiŋ paa ŋgwa (Maaku 5:1-20; Luka 8:26-39)

28 Jisho ni ŋga nshā’a ŋkhi ntaon krao ŋgei la’ataon Gadara, mbāonj pugu pa paa ŋgwa ŋa minjweinj ni mbo mbiŋ pugu, pugu taon nu monj fúnj monj ŋgú’ɔ, pugu ni nchigəi ti minthe pa’a ŋon lo ntogo ndaonj gho.

29 Ngwa njəi nu nɛ, pugu pa’o ŋgdu, nchhu nu ŋa, “Yo! Muunj Minnwi, pia fā’o pi kɔ? Ɔ tho heinj no fe nu ŋgə’i ni pigi ki ndii lo naa ŋkā’o?”

30 Kwie ntou ŋkunyanj ni ntho nji nu ni ŋgei li’i gho yəi pugu. 31 Pa minjweinj pigho jē ntho ndigəi vi, nchhu nu ŋa, “A mbo ŋa ɔ shi mfu’u vigi, ɔ taonj vigi pigi nii mbiŋ kwie ŋkunyanj pine.”

32 A chhu ni pugu ŋa, “**Ghāi!**” Pugu taonj ki’ɛ nii mbiŋ pa ŋkunyanj pigho. Ngwa njəi nu nɛ, ŋguonj kwie ŋkunyanj gho tei llo ŋkij mbra gho nshwi’i ŋgú monj ŋkhi ŋkhu.

33 Ghanj kē’i ŋkunyanj pigho tei, ŋga ŋgəi monj la’a, nshwei ŋguonj pa nnu ŋa a ni ndɔgo li’i nɛ, mi’ɛnj mbo nnu ŋa a ni ndɔgo li’i mbiŋ paa ŋgwa pigho ŋa pugu ni mfā’o minjweinj nɛ. 34 Ngwa njəi nu nɛ, ŋguonj ŋgwa monj la’ataonj gho taonj ntho li’i para Jisho, ŋga njəi vi, ndigəi vi ŋa a taonj monj krao ŋgei la’a yugu ŋgəi.

9

Jisho chwie ŋon ŋa ŋgei nonj yi khu pɔ shi’i

(Maaku 2:1-12; Luka 5:17-26)

1 Jisho nii monj kikuonj nshā’a ntaonj monj ji la’ataonj. 2 Nganj njəi nu, pichəi ŋgwa tho ni yichəi ŋkwini ŋkuonj kúonj. Jisho ni ŋga njəi fi’i pinj yugu, nchhu ni ŋkwini gho ŋa, “**Fā’o tininju’ɔ, ma muunj a, pi li’ɛ pa phi pɔ.**”

3 Ngwa njəi nu, pichəi pa ghanj ye’i gi Mushi chhu ni nonj pugu ŋa, “Nonj vei chrā chrā nchā’əshə no ligi Minnwi!”

4 Jisho ni nji nnu ŋa pugu ni mbi’i nu nɛ nchhu ŋa, “**Pəi tho mbi’i nnu piphi njú’ɔ pəi nthe kɔ? 5 A yi’ɛ yəi: Chhu nu ŋa, ‘Pi li’ɛ pa phi pɔ,’ ki chhu nu ŋa, ‘Lollo, nyienj’? 6 Ndo no chwie nu pəi ji ŋa Muunj Nɔŋmishua fā’o ghrí ŋkuonj shhe no li’ɛ nu pa phi,**” a chhu ni ŋkwini gho ŋa, “**Lollo, lɔgo kúonj yo ŋgəi la’a.**”

7 A lollo ŋgəi la’a. 8 Yú ŋgwa pigho ni ŋga njəi nnu ŋa a lɔgo li’i nɛ, mbogo gu ŋga’o Minnwi ŋa a fe ŋkwanj ghrí gho ni ŋgwamishua nɛ.

Jisho gē Matio

(Maaku 2:13-17; Luka 5:27-32)

9 Jisho ni ŋga ndollo fo, njəi ŋon chəi, ligi yi pɔ Matio, a chho monj ntāa kwe taashi, a chhu gho ŋa, “**Yóu njinj a!**” A yrei shhe njou njinj yi.

10 No ha’anj Jisho ni nchho yəi taprei ntho nji maonj nda Matio nɛ, ntou pa ghanj wəinj taashi pugu pa ghanj chwie phi tho ntho nji maonj pugu pa Jisho pugu pa ghanj younjinj pi. 11 Pa ŋgwa Farashi ni ŋga njəi nnu yei, nchhu ni ghanj younjinj pi ŋa, “A chwie kɔ masha vəi ji yaonj pugu pa ghanj wəinj taashi pugu pa ghanj phi?”

12 A ni ŋga njə’o, nchhu ŋa, “**Ngwa pɛ ŋa pugu pɔ shi’i nɛ lo mfā’o chà nganj fhɔ, a fā’o ŋgwa pɛ ŋa pugu ghinc nu nɛ. 13 Pəi ghəi ntā’a njinj nnu yei ŋa Nwa’anli Minnwi chhu nɛ ŋa, ‘Ntā’a nu ŋa ŋgwa nɔonj kwoshini ki lo ŋgu’ɔ mfe pi yaonj *fe’ingienj.’ Nthe ŋa nshini ndo ntho pi no gē nu ŋgwa ndindi, ntho nthe pi ghanj phi.***”

Pie nthe nnu ji ŋkhi

(Maaku 2:18-22; Luka 5:33-39)

14 Nne pa ghanj younjinj Jouŋ Nganj Fe Ŋkhi tho njəi Jisho mbie vi ŋa, “A chwie kɔ pigi pa ŋgwa Farashi ji ŋkhi, ndo pa’a pa ghanj younjinj pɔ lo nji?”

15 Jisho khwē ni pugu ŋa, “**Mimfe pa ghanj gē li’i lánj pɔ ni tu’utho ndii ŋa pugu pa mimbia nganj lánj gho wu’ɔ mbo ka’a nɛ? Ndo pa llé pigho shi ntho ŋa pi shi mfu’u mimbia lánj gho shina pugu, nenne pugu shi nji ŋkhi.**”

16 “**Mba’a ŋon chri pa’o ŋkuonj ndunu ndhwi ni pra ndhwi fhi, nthe ŋa pra ndhwi fhi gho shi ŋga njineinj, a ka mi’ɛnj má’anj pi mme mbo ŋkuonj ndhwi gho.**”

17 “**Ngwa shi’a ni’inj là’o fhi monj ndunu mikei ŋgrào, pi ni’inj, là’o fhi gho fā’o ntugu mikei ŋgrào gho ŋkwri shhe, ŋgrào gho piri. Ndo pi ghà ni’inj là’o fhi monj mikei ŋgrào fhi, nenne ŋguonj yi ghao pɔ shi’i.**”

Jisho ywinj muunj mingwe ŋa a khu, mbini njigi ghinc yichəi mingwe

(Maaku 5:21-43; Luka 8:40-56)

18 No ha’anj Jisho ni ŋgu’ɔ ntho nchhu nnu pei ni pugu nɛ, a gha njəi nu, yichəi nthishi pa Juu nii ŋkwi kwere yi shhi yu, nchhu nu ŋa, “Muunj a yi mingwe khu wu’ɔ ndwe yei. Tho nū’onj mbho yo mbiŋ yu nne ŋa a ywinj.”

19 Jisho lollo njou njinj yi pugu pa ghanj younjinj pi. 20 Ngwa njəi nu, yichəi mingwe ŋa a ni ŋkwo yəi ndii yi ki a lo ntithi

* 9:13 9:13 Pa ghanj Farashi ni ndii pa ŋgwa nduonj no pa ghanj phi ndo ha’anj pugu mienj ki lo ŋgwəinj nū’onj pa Juu titini.

10

Paanchro pa ghan ntaon jisho
(Maaku 3:13-19; Luka 6:12-16)

no paanchro nga'o tho njin yu, nkāon po ndhwí yi. ²¹ Nthe ña a ni nchhu ni non yi ña, "Mi ngu'ó nkāon pi po ndhwí yi, ghino a togo."

²² Ndo Jisho gha nkara njəi vi, nchhu ña, "**Fá'o tɪnɪnju'ó, ma muun a, piŋ yó chwɛ ghɪno yó togo.**" Wu'ó ndii gho, pi ni nchwɛ ghino mingwe gho togo.

²³ Jisho ni ñga ngəi nda nthishi gho, njəi pa ghan tua ndua pugu pa yú ngwa pugu yóno nu mon fintho. ²⁴ A chhu ni pugu ña, "**Ngumon vəi taon! Muun mingwe yei lo nkukhu, a chho ndelle.**" Pugu gwɛ vi. ²⁵ Ndo pi ni ñga mfu'u ngumon yú ngwa pigho mfe mbhi, a nii nda ngwɛin muun mingwe gho no mbho yi, a lollo. ²⁶ Shaanga nnu yei nyien mon ngumon krao la'ataon gho.

Jisho chu'ó ligi paa pa nchriligi

²⁷ No ha'an Jisho ni ndho fo ngəi nu ne, paa pa nchriligi yóu njin yi, mba'o ngòu, nchhu nu ña, "Muun Devi, fá'o kwoshini mbij pigi."

²⁸ Jisho ni ñga nii nda, paa pa nchriligi pigho tho njəi vi, a pie vugu ña, "**Pəi piŋ ña a nthe ñchu'ó ligi yəi?**"

Pugu chhu gho ña, "Oon, ma Taatho."

²⁹ Nne Jisho káon ligi yugu, nchhu nu ña, "**A pə ni pəi nkwan no ha'an piŋ yəi pə ne.**" ³⁰ Ligi yugu chu'ó. Jisho shúu tənə yugu, nchhu nu ña, "**Ki'i pəi chwɛ non ji nnu yei.**" ³¹ Ndo pugu taon ngəi nchii pa nnu ña Jisho chwɛ ne mon ngumon krao la'ataon gho ghao.

Jisho chwɛ fhincho chrà

³² No ha'an pugu ni ngəi nu ne, ñga njəi nu ne, pi tho nu ni non chəi ña minweinj ni mbo mbij yu, a pə fhincho, njəi vi ni ju.

³³ No ha'an pi ni mfu'u minweinj gho ne, fhincho gho chrà. Yú ngwa pigho ghrāo, nchhu nu ña, "Pi lo naa ma njəi nkwan nnu yei mon Ishrae!"

³⁴ Ndo pa ngwa Farashi chhu ña, "A fu'u minweinj pi ni ghrí nthishi pa minweinj."

Maon kwóo yien, ghan fá'a kigəi

³⁵ Jisho nyien mon ngumon pa memme la'ataon pugu pa puon mi la'ataon, nje'i ngwa mon pa nda luon Minnwi, ntho nchii pwa pisha'akho mbo yi Sha'afuon, ntho njigi ngumon nkwan ghino pugu pa chəichəi. ³⁶ A ni ñga njəi yú ngwa pigho, mfá'o kwoshini mbij pugu, nthe ña pugu ni mbo mon ngəi ndo mbou ghrí no ghère nu non pugu no pa minjii ki nkɛ'i yi. ³⁷ Nne a chhu ni pa ghan younjin pi ña, "**Maon kwóo yien ndo ghan kwóo pi kigəi, nthe yie gho, pəi luon ni ta'anju'ó mbho Taatho ña a fá'o maon pigho ne, a taon pa ghan fá'a pugu ghəi nkwoó maon pi.**"

¹ Jisho mɛinj paanchro ghan younjin pi, mfe ghrí ni pugu ña pugu fu'u pa jijwe piphi no gho, ndo njigi ngumon nkwan ghino pugu pa chəichəi.

² Yei ligi paanchro ghan ntaon pi pigho: fúon yi, Shemu, ña pi ni mɛinj vi ni Pita ne, ni Andru ndin vi, ni Jein muun Shebedi, ni Jouŋ ndin vi, ³ Fili pugu Batolomui, Toma ni Matio mbo ngwɛinj taashi, ni Jein muun Afioshi, ni Tadio, ⁴ ni Shemu mbo kwini la'a, ni Judashi Ishikario ña a ni mfini vi ne.

Jisho taon paanchro ghan younjin pi
(Maaku 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ Jisho ni ntaon paanchro pei, ni ntigi yei, "**Ki'i pəi ghəi la'a ngwa taon nduon ki mon sheshe la'a pa ngwa Shamaria.**" ⁶ Pəi ka ghəi pi wu'ó mon mbaanda Ishrae, ña pugu pə no minjii ña a kwo phe ne. ⁷ No ha'an pəi ghəi nu ne, pəi chii nu ña, 'Sha'afuon Po kwo para!'

⁸ Pəi yigi ghino ngwa, njwin ngwa ña pugu khu ne, njigi ghino ghan ghinombalun, mfu'u pa minweinj mbij ngwa. Pəi ni nkwe ghrí chwɛ nu nnu pei mbho mu pi ki lo mbe, nthe yie gho, pəi chwɛ pa nnu pei mbij ngwa pi ki pugu lo mbe.

⁹ "Ki'i pəi lōgo sheshe laonngo, ki mbij nti'ə ki yi kike'i mon piɛn mbij yəi, ¹⁰ Ki'i pəi lōgo piɛn kra, ki kwri ndhwí, ki tra, ki mbie, nthe ña a pie ña ngan fá'a fá'o maon ji pi.

¹¹ "Sheshe mme la'ataon ki muun la'ataon ña pəi nii fo ne, pəi lii non ña a ká'o ndo nkhwā no tuo nu vəi ne, nda'a pəi pugu ti shi nu'un ngəi.

¹² No ha'an pəi nii mon nda gho ne, pəi chrà ni pugu ña, 'Ghighri pə mbij pəi.'

¹³ Ti ghan nda pigho nkā'o, ghighri yəi kina nda gho, ti pugu mien ki ká'o ghighri yəi pini mbij pəi. ¹⁴ Ti sheshe nda mien ki lo mbij vəi, ki mbij chrà yəi, pəi krú kwó məi ndii ña pəi taon nu nda gho ki la'ataon gho ne. ¹⁵ Shishini, nshwe vəi ña a shi nde nji'e ni la'ataon Shodon pugu Gomora mon llembi shá'a nchaa yie la'ataon ña pugu láa vəi ne!

Ngə'i shi ntho
(Maaku 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ "Pəi lii njəi, ntaon vəi no pa minjii shina pa minanjen. Nne pəi chho ni lina məi no pa mitwɛ'i ndo njú no pa mintu'olibun. ¹⁷ Pəi chho ndina pichəi ngwa nthe ña pugu shi ngwɛinj vəi ncha'a mfe mon pa ndasha'a, pi wie vəi

mon pa nda luon Minnwi yugu. ¹⁸ Pi shi ngwëinj vëi ngöi nò shhi ghan sha'a ngwa pugu pa fion nthe a, pëi pò pa minkwentie shhi pugu, pugu pa ngwa taon nduon. ¹⁹ Ndiì ña pi wëinj vëi ncha'a mfe ña pi sha'a vëi nê, ki'i njü'ò yëi ghana vëi ni ñkwan ha'an pëi shi nchrâ nê pugu pa nnu ña pëi shi nchhu nê. Nthe ña pi shi mfe yaon ña pëi shi nchu nê ndiì gho. ²⁰ Nthe ña a lo nchrâ pëi, a chrâ Jijwe Tãa vëi mbin pëi.

²¹ "Ñon shi ncha'a ndinj vi mfe ña pa jwi, Tãa fe muuj vi ña pi jwi, pa puon kara mbara pa tãa, pugu pa ma ni nchhò, nchwë pi jwi vugu. ²² Nguon ngwa shi mbina vëi nthe a, ndo ñon ña a shi ntii shii ti ngöi ndugwi nê shi ndügu. ²³ Ndiì ña pi fe ngö'i ni pëi mon ta'a la'ataon nê, pëi tei ngöi mon yichai la'ataon. Nthe ña shishini ñshwei vëi, mba'a pëi yi'i mi'en fâ'a yëi mon nguon la'ataon mon Ishrae ki Muuj Nonmishua lo ntho.

²⁴ "Mba'a ngan younjin ñon chaa masha vi, ndo pa'a muuj fâ'a lo nchaa ju nchaa masha vi. ²⁵ A kã'o ni ngan younjin ñon nò pò nu nò masha vi, muuj fâ'a pò nò masha vi. Ti pi mëinj masha nda ni Bejebu*kan pi shi ñka mëinj pa ngwa nda gho pi ni ligi ña a pigi nchaa yie nê.

*Ñon ña a pie ña ò pògò vi nê
(Luka 12:2-7)*

²⁶ "Nne ki'i mfã'o pògò gu nthe vugu, nthe ña yichai yaon lo nji'i mbo fò ña pi puon ña mba'a Minnwi mien ki nòon pãa. Pa'a yichai nnu lëinj lo mbo ña mba'a pi yi'i mien ki ji. ²⁷ Nnu ña ñchhu ni pëi mon njinj nê, pëi chhu nthe minaon, yaon ña pëi ya'ò pi chüuj nê, pëi thi ñkuon pa thonda nchii.

²⁸ "Ndo ki'i pëi pògò ngwa pë ña mimfe pugu wu'ò njwi pi freinon yëi, ndo pa'a ndo mfã'o ghri nò jwi nu nchöi yëi nê. Pëi ka pògò pi Minnwi ña minthe a piri freinon pugu pa nchöi yëi mon mónon ngü'ò lien shhê. ²⁹ Pi shi'a fini paa puon milunu pi wu'ò ni ta'a muuj mi mbin? Ndo mba'a ta'a ñon vugu gü shhê ki a lo mbin Tãa. ³⁰ Nji'i nthe pi nguon ngiitho yò yi shia ghao. ³¹ Nthe yie gho, ki'i mfã'o pògò gu, nthe ña ò gha'ò mbhò Minnwi nchaa ntou milunu.

*Ki'i mfã'o lritho nthe Krishto
(Luka 12:8-9)*

³² "Nne sheshenon ña a chhu shhi ngwamishua ña a nyaj nê, mummu

ñkaa mu shi nchhu shhi Tãa a po ña a nyaj. ³³ Ndo sheshenon ña a lãa a shhi ngwamishua, mummu shi ndãa vi shhi Tãa a ña a chhò po nê.

*Ndo ntho pi ni ta'anggi, ñtho pi ni kafa
(Luka 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ "Ki'i nji'i mbi'i ña ñtho pi nò fe nu ta'anggi ñkuon shhê. Ndo ntho pi nò fe ni ta'anggi, ñtho pi ni kafa.

³⁵ 'Ntho pi nò chwë nu muuj mimbia kara ñkünu yi ni tãa vi, muuj mingwe pã'a ñkünu yi ni müuj vi, muuj mingwe pã'a ñkünu yi ni mangaon vi.

³⁶ Mbina ñon shi ngu'ò mbo pi pa ndãa pi.'

³⁷ "Sheshenon ña a khwã tãa vi ki müuj vi nchaa a nê lo nji'i ñkã'o ngan younjin a. Ndo sheshenon ña a khwã muuj vi yi mimbia ki vi mingwe nchaa a nê lo nji'i ñkã'o ngan younjin a. ³⁸ Sheshenon ña a lo nji'i ntiën wã'a yi njöu njinj a nê lo nji'i ñkã'o ngan younjin a. ³⁹ Sheshenon ña a yëi chombhi yi nê shi mbhê chombhi yi gho, ndo sheshenon ña a phe chombhi yi nthe a nê shi njöi chombhi yi gho.

*Pa këinjin
(Maaku 9:41)*

⁴⁰ "Sheshenon ña a pinj gho ña ò tho a pwa nê pinj pi mmu. Sheshenon ña a pinj a nê pinj pi ñon ña a taon a nê. ⁴¹ Sheshenon ña a pinj njëili'i Minnwi nthe ña a njëili'i Minnwi nê shi mfã'o ñkwan këinjin njëili'i Minnwi, wu'ò nenne sheshenon ña a pinj ñon ndindi nthe ña a ñon ndindi nê shi mfã'o ñkwan këinjin ñon ndindi.

⁴² Sheshenon ña a fe ndua ñkhi ghighri ni ta'a muuj mi ngan younjin a yei nthe ña a ngan younjin a nê, shishini ñshwei vëi, mba'a a yi'i nshien këinjin yi."

11

Ghan ntaon llo mbhò Joun Ngan Fe Nkhi

(Luka 7:18-35)

¹ Jisho ni ñga ñkwo nũ'en tigi nu paanchro ghan younjin pi, ndollo fò ngöi ntho ntigi nu ndo nchii nu mon pa la'a pugu.

² Ndwe Joun ni ñga nchhò mon chöinj ña'ò fã'a Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon nò Ñkwe nê, ntaon pa ghan younjin pi ni Jisho ³ ña pugu ghëi mbie vi ña, "A gò mbo ñon ve ña a ni mbo ña a shi ntho nê, ki pigi ywëe ñon nduon?"

* 10:25 10:25 Bejebu pò pi taatho pa minjwein.

⁴ Jisho khwē ni pa ghan ntaon Jouŋ ŋa, “Pəi pini shwei Jouŋ ni yaon ŋa pəi ya’o ndo njəi nɛ, ⁵ pa nchriligi yəi li’i, pa ŋkwini nyien, ghan ghinɔmbalun pɔ shi’i, pa fhitənə ya’o li’i, pi pi’i pa ŋgwa khu mon gu, pi chii ŋkani pwa pisha’akho ni ghan pou. ⁶ Mbɔɔ pɔ ni ŋgwa pɛ ŋa pugu lo nji’i mfā’o ki’ingini mon pin yugu nthe a nɛ.”

⁷ Nɔ ha’an ghan younjɪn Jouŋ ni ndollo ŋgəi nɛ, jisho jē ntho nchrā nu ni yú ŋgwa pigho nthe Jouŋ, “Pəi ni ŋgəi mon ŋkunu njó njəi pi kɔ fɔ? Trú ŋa fifrəi chī’i nu? Nga! ⁸ Pəi ni ŋgəi ki’ɛ njəi pi kɔ fɔ? Non ŋa a ni mā’an mbwa ndhwí? Nga! Lii njəi, ŋgwa ŋa pugu ghà mā’an mbwambwa ndhwí nɛ ghà mbɔ pi mon ntu’ɔ pa fūon. ⁹ Ti pəi ni ŋgəi nu ki’ɛ njəi pi kɔ fɔ? Njəili’i Minnwi? Oon, nshwei vəi, ŋon ŋa a chaa njəili’i Minnwi nɛ. ¹⁰ Nthe ŋa Jouŋ ŋon ŋa chrā Minnwi chrā nɔ ligi yi ŋa,

‘Lii njəi, nshi ntaon ŋgan ntaon a,
a ghəi shhi pəi mbiri ndaon ni pəi.’

¹¹ “Shishini, nshwei vəi, shina ŋguon ŋgwa ŋa pingɛ kwo ma mbhi nɛ, yichəi ta’a yi lo mbɔ ŋa a gha’o ncha Jouŋ Ngan Fɛ Nkhī, ndo ŋon ŋa a kigəi ncha ŋguon ŋgwa mon Sha’afuon Po nɛ, gha’o ncha Jouŋ. ¹² Llo ndii Jouŋ Ngan Fɛ Nkhī ti ntho nchəin ndwɛ, Sha’afuon Po kwo yəi ŋgəi’i mbho kikri, ghan kikri kwe ni ghrí.* ¹³ ŋguon pa njəili’i Minnwi pugu pa gi ni ntho nchrā nthe pi Sha’afuon Po ti ntho nchəin tho Jouŋ, ¹⁴ ti ɔ ŋkhwā nɔ pin nu ŋkani yugu, kan Jouŋ ndutho yi Elaija ŋa a ni mfā’o nɔ tho nu nɛ. ¹⁵ Sheshenon ŋa a fā’o tənə nɛ, á ya’o!

¹⁶ “Mimfɛ mā’an fi’i ŋgwɛinon yei pi ni kɔ? A pɔ nɔ pa mikə’i ŋa pugu chho mon li’i tan, ntho mɛin pakwo michwe pugu ŋa,

¹⁷ ‘Pigi mā’an ŋkhī pwanju’ɔ ni pəi ndo pa’a pəi lo mbini,
pigi yrāo ŋkhī gu ndo pa’a pəi lo ŋkəi.’

¹⁸ Jouŋ ni ntho pa’a ndo nji maon ki nnu yaon pugu chhu ŋa, ‘A fā’o minweinj mbin yu.’ ¹⁹ Muun Nɔŋmishua ntho nji maon ndo nnu nu pugu chhu ŋa, ‘Lii njəi, a njru mme yaon, ndo mbɔ mbaa lá’o, mbini mbɔ shúon ghan wɛin taashi pugu pa ghan phi.’ Ndo shietho nōon non yi ŋa a ká’o pi ni ŋkwan ntien ŋa a yun nɛ.”

*Ŋgəi ni la’ataon ŋa pugu lo mbā’a ŋkunu yugu ni phi nɛ
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Jisho jē nchho mbiga ŋgwa pa la’ataon pɛ ŋa a ni nyien nchwíe pa nnu ghraoghrao fɔ nɛ, nthe ŋa pugu shini ndo mbā’a ŋkunu yugu ni phi. ²¹ “Ŋgəi pɔ ni pəi, ma ŋgwa Korashin! Ŋgəi pɔ ni pəi, ma ŋgwa Beshaida! Nthe ŋa pa nnu ghraoghrao pɛi ŋa a lōgo li’i hein nɛ kan ni mbɔ pi Taire pugu Shidon, pugu kan ni ŋkwo mā’an ndhwí ywei gu nchho mon phu nɔ nōon nu ŋa pugu pá’a ŋkunu yugu ni phi. ²² Ndo nshwei vəi, a shi ndɛ nji’ɛ ni ŋgwa Taire pugu Shidon mon lɛmbhi shá’a ncha vəi. ²³ Ndo ni pəi, ma ŋgwa Kapanun, pəi pi’i ŋa Minnwi shi ndōgo vəi ŋku’ɔ nɔ pɔ? Nga! A shi nshwi’i vəi mon li’i ŋgwa khu. Pa nnu ghraoghrao pɛi ŋa nchwíe nu shhi pəi nɛ kan ni ndōgo li’i pi Shodon, pugu kan ni ŋkwri nne ŋgu’ɔ mbɔ shi’a. ²⁴ Ndo nshwei vəi, a shi ndɛ nji’ɛ ni ŋgwa la’ataon Shodon mon lɛmbhi shá’a ncha vəi.”

*Tho njəi a, mfe fere non ve
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Mon ndii gho jisho chhu ŋa, “Tāa, a gɔ mbɔ Taatho pɔ pugu pa ŋkuon shhe. Ntōo gho nthe ŋa yaon ŋa a ləin ni ghan shietho pugu pa ghan lina nɛ, ɔ nōon ni pa puon fhu. ²⁶ Oon, ma Tāa, yei ŋkwan ha’an ɔ ni ŋkhwā ŋa a lōgo li’i nɛ.

²⁷ “Tāa a kwo cha’a ŋguon yaon mfe mbho mu, yichəi ŋon lo nji ŋon ŋa Muun yie gho nɛ ŋkien Tāa, ndo pa’a yichəi ŋon lo nji ŋon ŋa Tāa yie gho nɛ ŋkien Muun pugu pa sheshenon ŋa muun chu’ɔ nɔ nōon nu Tāa gho nɛ.

²⁸ “Pəi tho njəi a, ŋguon vəi ŋa pəi wie non pəi ndo ntien lri nɛ, mfe fere non ni pəi. ²⁹ Tien shhò a mbə’i gho, nje’i mbho mu nthe ŋa mi ŋon mbɔmbɔɔ ndo mbɔ ŋon juju lo mon njú’ɔ mu, nne, kan nshi mfe fere ni nchəi yɔ. ³⁰ Nthe ŋa shhò a yi’ɛ, lri a pɔ yi yi’ɛ yi’ɛ ŋkaa yu.”

12

*Pa pié nthe nnu Llé Ji
(Maaku 2:23-28; Luka 6:1-5)*

¹ Mon ndii gho jisho nyien nu *Llé Ji pa Juu mon nyien shie ge. Nji yia ghan younjɪn pi, pugu ka shie ge ŋkru nu. ² Pa ŋgwa Farashi ni ŋa njəi, nchhu gho ŋa, “Lii njəi, pa ghan younjɪn pɔ tho nchwíe nnu ŋa gi lo mbin ŋa pi chwíe Llé Ji nɛ.”

* 11:12 11:12 Yichəi njin yi pɔ ŋa Sha’afuon Minnwi tho ŋgəi nu shhi ni ghrí.

³ A chhu ni pugu ña, **“Pøi lo naa mēinj nnu ña Devi ni nchwē ndii ña nji ni njia vugu pa ñgwa pi ne?”** ⁴ Ñkwaj nō ha’anj a ni nii Nda Minnwi pugu pa ñgwa pi, ndōgo brei ña pi ni mfe ni Minnwi ne ñkru, mbo nnu ña gí shini ndo mbinj ña a kru, ki ña ñgwa ña pugu pugu ni mbo ne kru, ñkien pa ghanj fe’ingien Minnwi. ⁵ **Ki pøi lo mēinj monj ñwa’anli gí ñkwaj nō ha’anj ghanj fe’ingien monj Nda Minnwi ghà mbø’i LlÉ Ji* ndo pa’a gí lo ñgwēinj vugu?** ⁶ Nshwei vøi, yaonj ña a chaa Nda Minnwi ne po heneinj. ⁷ **Pøi kanj nji njin nnu yei ña, ‘Ntá’a nu ña ñgwa nōonj kwoshini ki lo ñgu’o mfe pi yaonj fe’ingien,’ pøi shi kanj ndo ñgwēinj ñonj ña mbho yi yi woo ne nō ñgusha’a.** ⁸ **Nthe ña Muunj Ñonjishua Taatho LlÉ Ji pa Juu.”**

Jisho ywinj mbho ñkwini LlÉ Ji pa Juu (Maaku 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ Jisho lollo fo ngøi nii monj nda luonj Minnwi yugu. ¹⁰ Ñonj chøi ni mbo fo mbo ñkwini mbho. Pugu pie Jisho ña, **“Gí pinj ña pi yigi ghino ñonj LlÉ Ji?”** nne no wēinj nu mi.

¹¹ A chhu ni pugu ña, **“A gō shina pøi ña ä mfä’o minjii a gū monj tienj llÉ Ji, pa’a a lo ngøi ñgwēinj vi ñkørø mfu’u? ¹² Ñonjishua gha’o nchaa minjii ki’ε pi fi’i yi neinj? Nenne gí pinj ña pi chwie shi’i llÉ Ji.”**

¹³ Nne a chhu ni ñkwini mbho gho ña, **“Shwii mbho yo.”** Ñonj gho shwii mbho yi, a ki’i ndo mbo pi shi’i no yichøi ta’a ñgei mbho yi. ¹⁴ Ndo pa ñgwa Farashi taonj mbhi ngøi nyianj ntánj nthe Jisho, ñkwaj ha’anj pugu shi njwi vi ne.

Jisho po pi muunj fä’a Minnwi ña a chu’o

¹⁵ Jisho ni ñga nji ntánj yei, nshūu mbini njinj llo fo. Ntou ñgwa younjinj yi, a yigi ghino yugu ghao, ¹⁶ ndo fe gí ni pugu ña ki’i pugu chwie pichøi ñgwa ji vi. ¹⁷ Yei ni mbo no chwie nu nnu ña Ishaya, mbo njøili’i Minnwi, ni nchhu ne lōgo li’i:

¹⁸ **“Lii njøi, muunj fä’a a yei ña ñchu’o, mbo muunj ye ña ñkhwä ne, mfä’o pwanju’o mbinj yu.**

Nshi nū’onj Jijwe a mbinj yu, a shi nchii ndindi’i ni ñgwa pa taonj nduonj.

¹⁹ **Mba’a a yi’i mfē’i i fē’i ki mba’o ngòu tho ñgwa, mba’a ñonj yi’i ña’o ñggi yi monj pa ta’andaonj.**

²⁰ **Mba’a a yi’i mbø’i kà’a ña a kwo fä’o lōinj ne,**

ki mbigei truka ña a ñkii nu ne ti a shi nu’uj nchwie ndindi gha’a li’i[‡].

²¹ **Ñgwa pa la’ataonj nduonj shi mfä’o kwä’a pi mbinj yu.”**

Jisho pugu Bejebu (Maaku 3:20-30; Luka 11:14-23)

²² Nenne ñgwa pichøi ghøi njøi Jisho ni ñonj chøi ña minjweinj ni mbo mbinj yu, pa’a a lo ntho njøi li’i, mbini mbo fhincho. Jisho chwie a po shi’i, nne mfä’o nji no chrä nu ndo mbini njøi li’i. ²³ Yü ñgwa pigho ni ñgräo ntho nchhu nu ña, **“Ñonj vei nthe a po muunj Devi?”**

²⁴ Ndo pa ñgwa Farashi ni ñga nja’o nnu yei, nchhu ña, **“Ñonj vei wu’o mfu’u minjweinj pi ni ghri Bejebu mbo nthishi pa minjweinj.”**

²⁵ Jisho ni nji nnu ña pugu ni mbi’i nu ne, nne nchhu ña, **“Sheshe la’ataonj ña ñgwa chho mä’anj nonj pugu ni nchhø fo ne shi ñgu’o ñgü, ndo mba’a sheshe la’a ki nda ña a po pi ni minduonjduonj yi’i ntithi. ²⁶ Ti Shata mfu’u Shata, kanj a thi pi monj minduonjduonj ni nonj yi, sha’afuonj yi lara pi neinj? ²⁷ Ti ä mbo ña mfu’u minjweinj pi ni ghri Bejebu, kanj pa ghanj younjinj pøi ghà, mfu’u yugu ki’ε pi ni ghri gō? Nthe yie gho, pugu shi mbo pa ñgwa ha’anj pugu shi nsha’a vøi ne. ²⁸ Ndo ä mbo ña mfu’u pa minjweinj pi ni Jijwe Minnwi, kanj Sha’afuonj Minnwi tho shina pøi.**

²⁹ **“Ki minthe ñonj kie neinj nii nda ñganj ghri ntienj maonj pi ngøi nō gho ki lo mfuonj ñkrao ñganj ghri gho. A wu’o kə’i gho, ña minthe a tienj maonj pi ntaonj nō nda yu. ³⁰ Sheshenonj ña a lo mbo ñgei mu ne mbina a, ñonj ña pigi yu lo ñkiri nu ka’a ne tho nshaanjsahaanj.**

³¹ **“Nthe yie gho, ñshwei vøi, pi shi ndi’ε sheshe phi pugu pa chrä nchi’øshø ña ñgwa chrä ne, ndo ti sheshenonj ña a shi nchrä chrä nchi’øshø nō ligi Jijwe Minnwi ne, mba’a pi li’ε phi yi. ³² Sheshenonj ña a shi nchrä nnu piphi nthe Muunj Ñonjishua ne pi shi ndi’ε phi yi, ndo sheshenonj ña a chrä phi nthe Jijwe Minnwi ne, mba’a pi li’ε phi yi monj yei mbhi ndwe ki monj ye ña a tho nu ne.**

Pi ghà nji thi pi ñkuonj ntienj yi (Luka 6:43-45)

* **12:5** 12:5 Pi chhu ña pugu ghà mbø’i LlÉ Ji pa Juu nthe ña fe’ingienj ña pugu ghà mfē’i ne fä’a ña pugu fä’a nu.
 † **12:18** 12:18 Njinj yei po ña ndii ña ju, Minnwi, shi ñkwe ñgwa pi ne kwo chøinj. ‡ **12:20** 12:20 Njinj ghri yei po ña ju ña pi chu’o ntaonj ne shi mfä’o pwapuj ni ñgwa ña yugu lo mbo ne pugu pa ñgwa ña pugu lo mfä’o ghri ne ti a shi nu’uj nchwie ndindi gha’a li’i.

³³ “Chwīe thi pwa kaŋ ntiɛŋ yi shi mbwa, ndāa nne ɔ chwīe a pɔ yi piphi, ntiɛŋ yi pɔ yi piphi, nthe ŋa pi ghà nji thi pi ŋkuon ntiɛŋ yi. ³⁴ Mbhe mitwē’i pei! Pəi nthe pəi kie pi neiŋ nchrā nnu shi’i ŋa pəi pɔ pi ŋgwa piphi nē. Nthe ŋa nchò ghà nchrā pi yaon ŋa a pigəi llo mon njū’o nē. ³⁵ Non shi’i ghà ntho ni maon shi’i llo mon piɛŋ maon shi’i pi, ŋon mbimbhi tho ni maon piphi llo mon piɛŋ maon pi pi piphi. ³⁶ Nshwei vəi, mon llemmbhi shá’a, ŋgwa shi mfí’i sheshe muun pi chrā ki tou ŋa a taon nchò pugu nē. ³⁷ Pi shi ndògɔ chrā yɔ nsha’a gho nɔ gho, nɔ nɔon nu ŋa ɔ togo shá’a ki ŋa ɔ gū shá’a.”

Jisho piga ŋgwa ha’an pugu tā’a li nē (Maaku 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Nne pichəi pa ghan ye’i gi Mushi pugu pa ŋgwa Farashi chhu ni Jisho ŋa, “Masha, pigi tā’a nu ŋa ɔ nɔon li pigi yəi.”

³⁹ A khwē ni pugu ŋa, “Ngwreioŋ piphi pugu pa ngwreioŋ ŋa a lo ŋkina pugu Minnwi ghà ntá’a pi li, ndo mba’a pi nɔon kaŋ ta’a li gho ŋkien yi njəli’i Minnwi mbo Jona. ⁴⁰ Nthe ŋa wu’o nɔ ha’an Jona ni mbo puŋ mme shhu nɔ trəi naonchi ni trəi tu’u nē, a wu’o nɔ ha’an Muun Nonmishua shi mbo mon njū’o shhe nɔ trəi naonchi ni trəi tu’u nē. ⁴¹ Mon llemmbhi shá’a, ŋgwa Nineve shi ma ntithi pugu pa ngwreioŋwa yei ngwēiŋ vugu nɔ pa ŋgusha’a, nthe ŋa pugu ni mbá’a ŋkunu yugu ni phi ndii ŋa Jona ni nchu chrā Minnwi ni pugu nē, ndo ti li njəi, yaon ŋa a chaa Jona nē pɔ hein. ⁴² Mon llemmbhi shá’a, Ngwafuon llo mbiɛŋ shi ma ntithi pugu pa ngwreioŋ yei ngwēiŋ vugu nɔ pa ŋgusha’a nthe ŋa a ki nyien ŋkien ntaon ndaon llo la’ataon yu ntho njwɛɛ ntigi shietho mbho Fuoŋ Sholomu, ndo li njəi, yaon ŋa a chaa Sholomu nē pɔ hein.

Jijwe piphi pini nkwoé (Luka 11:24-26)

⁴³ “Ndiŋ ŋa jijwe miŋweioŋ taon mbiŋ ŋon nē, a nyien mon pa li’i yó ntho ntá’a li’i fɛɛ non yi, ndo pa’a ndo njəi sheshe yi. ⁴⁴ Nne nchhu ŋa, ‘Nshi mbini nda mu li’i ŋa mi ni ndho nē.’ A ghà mbini, njəi mon nda a pɔ yi yo ki yaon lo mbo fɔ, pi kwo yiŋi ndo nchwīe a ká’o. ⁴⁵ Nenne, a pini ki’ɛ ndògɔ khwachəi pichəi jijwe ha’an pugu pigi nchaa yi nē pugu pugu tho nii nda’a nu fɔ, chombhi ŋon gho pini mbigi nchaa nɔ ha’an a ni fuon mbo nē. A nɔ ha’an a shi mbo ni ngwreioŋ piphi yei nē.”

Pa múuŋ Jisho pugu pa liŋ pi pi pimbia (Maaku 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Nɔ ha’an Jisho ni ŋgu’o ntho nchrā nu ni ŋgwa pigho nē, ŋga njəi nu múuŋ vi pugu pa liŋ pi pi pimbia thi mbhi ntho ntá’a nu nchrā pugu pugu. ⁴⁷ Nenne, pichəi pa ŋgwa ŋa pugu ni nthi fɔ nē chhu gho ŋa, “Li njəi, múuŋ gho pugu pa liŋ pɔ pi pimbia pɔ nē mbhi ntá’a nu ŋa pəi pugu chrā.”[§]

⁴⁸ Ndo Jisho khwē ni ŋon gho ŋa a ni nchhu gho nē ŋa, “Múuŋ a pɔ pi gɔ, pa liŋ pan pɔ pa gɔ?” ⁴⁹ Mfe mbho yi nshwē pa ghan younjij pi nchhu ŋa, “Li njəi, múuŋ a pugu pa liŋ pan pɔ neiŋ!” ⁵⁰ Nthe ŋa sheshenon ŋa a chwīe nnu ŋa Tāa a pɔ tā’a nu nē, ndiŋ a yi mimbia pugu yi miŋgwe ni múuŋ a.”

13

Lu’o chrà nthe ŋon ŋa a ghəi li’i phi mbhě

(Maaku 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Wu’o llé gho, Jisho taon nda ngəi nchho ŋkien ŋkhi. ² Mme yú ŋgwa kiri yəi yu ti a nii pi mon kikuon nchochho fɔ, yú ŋgwa pigho thi ŋkien ŋkhi. ³ A chhu ntou pa nnu ni pugu mon lu’o chrà ŋa, “**Ŋon chəi ni ma mbo fɔ ngəi li’i má’an mbhě maon.** ⁴ Nɔ ha’an a ni má’an nu nē, pichəi gū shhembua, pa mishi shwi’i ŋkru. ⁵ Pichəi gū mon shhe ŋkwá li’i ha’an ntou nchi’a shi ki lo mbo nē, nji’a ŋkhəkke nthe ŋa nchi’a shi ki lo njiɛŋ fɔ. ⁶ Ndo minaon ghà nthe ntuoŋ vugu, nthe ŋa pugu shini ndo mfá’o ŋiɛŋ yugu nē, pugu ká’o mbraoprao ŋkhu. ⁷ Pichəi mbhě gū mon shisha’a, shisha’a yi’ɛ ŋku’o mfigi maon pigho pugu khu. ⁸ Pichəi mbhě maon pigho gū mon shhe shi’i, mbūgu fɔ ŋku’o nja njuŋ: pichəi yuŋ ta’a ŋkii yi, pichəi yuŋ ntigao wuŋ yi, pichəi yuŋ trəi wuŋ. ⁹ Ŋon ŋa a fá’o tənə nē, á ya’o.”

Lá’o nnu ŋa a chwīe Jisho chrà mon lu’o chrà nē

(Maaku 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Nne pa ghan younjij pi tho nchhu gho ŋa, “A chwīe kho ɔ chrà nu ni pugu pi mon lu’o chrà?”

¹¹ Jisho khwē ni pugu ŋa, “**Pi fɛ nji ni pəi ŋa pəi ji pa nnu ləiŋ ŋa a pɔ mon Sha’afuon Pɔ nē, ndo pa’a ndo mfe ni pugu.** ¹² Nthe ŋa ni ŋon ŋa a kwo fá’o nē, pi shi mbigi ntou yi a fá’o a yiɛŋ, ndo ni ŋon ŋa a lo mfá’o nē, nji’i nthe pi shigei ye ŋa a fá’o nē, pi shi ŋka kwekwe. ¹³ A chwīe yie nchrā ni pugu pi mon lu’o chrà nthe ŋa,

§ 12:47 12:47 Pichəi pa Nwa’anli Minnwi mon chrà Gri lo nji’i mfá’o ghrà yei.

Pugu shi njæi nu ndo pa'a ndo njæi,
 nja'o nu ndo pa'a ndo nja'o ki nji.
 14 Nne nnu na njæili'i Minnwi mbo
 Ishaya ni nchhu ne wëinj vugu, nnu gho
 ni mbo na,
 'Pæi shi nja nja'o ndo pa'a ndo nji njin
 yi,

Pæi shi nja ndii ndo pa'a ndo njæi.
 15 Nthe na njù'ò ngwa pei kwo fini,
 tónæ yugu chri ki lo nu'uy nja'o
 li'i,
 pugu kwo kwiri ligi yugu
 nne na ki'i pugu yæi ni ligi yugu,
 nja'o ni tónæ yugu,
 nji ni njù'ò yugu
 nkara mbara a, ñchwïe pugu pò shi'i.'

16 "Ndo ni pæi, pæi fà'ò mbòrò, nthe
 na ligi yæi yæi li'i tónæ yæi ya'ò li'i.
 17 Nthe na shishini nshwëi vôi, ntuou pa
 njæili'i Minnwi pugu pa ngwa ndindi ni
 njüa nu nò yæi nu nnu na pæi yæi ne,
 ndo pa'a ndo njæi, njüa nò ya'ò nu nnu
 na pæi ya'ò ne, ndo pa'a ndo nja'o.

*Njin lu'ò chrà nthe ngan mã'an mbhë
 gho*
 (Maaku 4:13-20; Luka 8:11-15)

18 "Ya'ò ne njin lu'ò chrà nthe ngan
 mã'an mbhë. 19 Ndiï na sheshenon
 ya'ò chrà Sha'afuon Po ki lo nji njin
 yi ne, non mbimbhi tho mfu'u yaon
 na pi phi njù'ò yu ne. Yei pò nò
 ye mbhë na pugu ni ngü pi shembua
 ne. 20 Pè mbhë maon na pugu ni
 ngü pi mon shhe nkwa ne pò pi pè
 ngwa na pugu ya'ò chrà Minnwi nji'e
 nkwe ni pwanju'ò 21 ndo pa'a ndo
 mfà'ò njein yugu yi titini, ngu'ò ntithi
 pi nò muun kuo ndii, mōon nu pugu pa
 ngø'i gha ntho nthe chrà gho na pugu
 ya'ò ne, pugu pa'a nkunu yugu ni chrà
 gho. 22 Pè mbhë na pugu ni ngü mon
 shisha'a ne, pè ngwa na pugu ya'ò chrà
 Minnwi, nga ngøi, pa ghaghana nkuon
 mbhi yei, pugu pa mifiï na pa fà'ò gha
 ntho nò ne figi chrà gho pa'a a lo ma
 njuun ntienj. 23 Pè mbhë na pi ni mbhi
 mon shhe shi'i ne pè ngwa na pugu
 ya'ò chrà Minnwi ndo nji njin yi, nja
 njuun ntienj, pichøi yuun ti nchøinj ta'a
 nkii yi, pichøi pò ntigao wuun, pichøi pò
 trei wuun."

Lu'ò chrà nthe trü shina maon phi
 24 Jisho pini nchhu yichøi lu'ò chrà ni
 pugu: "A nthe pi mã'an fi'i Sha'afuon
 Po ni non na a ni mã'an mbhë maon
 shi'i mon nyienj yu 25 ndo nò ha'an
 ngwa pi ni ndhe nu ne, mbina vi tho
 mã'an mbhë trü shina pa shie ge pigho
 ngøi ni vhi. 26 Maon pigho gha nkhe ti
 njuun nu, pa trü pigho khë nkaa pugu.

27 "Pa puon fà'a non gho tho nchhu
 gho na, 'Masha, ò ni mã'an pi nkien
 mbhë mon nyienj, ti a kie pi neiñ pa
 trü pò mon gho?"

28 "A khwë ni pugu na, 'Nnu yei chwïe
 Mimbina.'

"Puon fà'a pigho pie vi na, 'Ò tã'a nu
 ki'e na pigi ghøi shü'ò pa trü pigho?"

29 "Ndo a khwë ni pugu na, 'Nga!
 A nthe pæi gha ntho nshü'ò pa trü,
 nshü'ò pa shie ge nkaa pugu. 30 Pæi
 mienj nguon yi ghao ku'ò ka'a ti ndii
 kwōo nu'uy ntho, mon ndii kwōo, ñshi
 nshwei ni ghan kwōo na, pæi fion
 nshü'ò pa trü, nkrao mon pa kã'a
 ntion, ndo nshü'ò shie ge ki'e nū'oy
 shaon mu.'"

*Lu'ò chrà nkuon muun mi mbhë yaon
 ge*

(Maaku 4:30-32; Luka 13:18-19)

31 Jisho pini nu'uy nchhu yichøi lu'ò chrà
 ni pugu, "Sha'afuon Po pò pi nò mbhë
 yaon mbo nkien yi ge, na non lōgo ngøi
 mã'an mon nyienj yu. 32 A lo mbo
 ngigëi nchaa nguon pa pichøi mbhë
 maon, ndo a gha nku'ò, mbo nkien
 mme yi nchaa nguon yaon mon nyienj,
 ngü thi, nne pa mishi tho nkrao pa nda
 pugu nkuon pa mbhø mi."

*Lu'ò chrà nthe yaon chwïe prupina ku'ò
 (Luka 13:20-21)*

33 A pini nu'uy nchhu yichøi lu'ò chrà ni
 pugu na, "Sha'afuon Po pò pi nò yaon
 chwïe prupina ku'ò, ha'an mingwe
 lōgo ni'ij mon ta'a bruma'a prupina, a
 chwïe nguon prupina gho ku'ò ghao."

*Yaon na Minnwi ñonj ne pugu pa lu'ò
 chrà*

(Maaku 4:33-34)

34 Jisho ni nchhu nguon nnu pei ni pa
 yú ngwa pigho mon lu'ò chrà, a shini ndo
 nchhu kan ta'a nnu ni pugu ki lo mbo pi
 mon lu'ò chrà. 35 Yei ni mbo nò chwïe nu
 nnu na njæili'i Minnwi ni nchhu ne lōgo li'i
 na,

"Nshi na'an nchø a nchrã mon pa lu'ò
 chrà.

Nshi nchhu pa nnu na pi shi ki lo nji
 llo mon ndii na pi ni nchwïe mbhi
 ne."

*Jisho f'i njin lu'ò chrà nthe trü shina pa
 maon phi*

36 Jisho ni nga mienj yú ngwa pigho nii
 nda, pa ghan younjin pi tho njæi vi, nchhu
 nu gho na, "F'i njin lu'ò chrà nthe trü mon
 nyienj ni pigi."

37 A khwë ni pugu na, "Non gho na
 a mã'an nkien mbhë maon ne Muun
 Nonmishua. 38 Mon nyienj gho
 pò nkuon mbhi, mbhë maon shi'i pò

ngwa pe na pugu puon Sha'afuon Po ne, pa tru po pa puon non mbimbhi, 39 mimbina na a phi tru gho ne po devi, maon kwoo po ndii na mbhi shi ndugwi ne, ghan kwoo maon po pa ghan ntaon Minnwi.

40 "Wu'oo no ha'an pi gha nkiri tru ntuoŋ ni moŋon ne, a wu'oo no ha'an a shi mbo ndii na mbhi lugwi ne. 41 Muuŋ Nonmishua shi ntaon ghan ntaon pi pugu kiri nguon ngwa pe na pugu gha nchwie ngwa chwie phi ndo mb'e'i kina ne mfu'u mon Sha'afuon yi, 42 ma'an vugu mon nda moŋon ngu'oo lien. Mon li'i gho, kai pugu pa kru shua shi mbo fo. 43 Nne ngwa ndindi the no minaon mon Sha'afuon Taa vugu. Sheshenon na a fa'oo tonon ne, a ya'oo.

Lu'oo chra nthe fa'oo na pi loin

44 "Sha'afuon Po po no fa'oo na pi loin mon nyien na yichai non ghai njei mbuon. Nne mon pwanju'oo yi, a ghai mfini nguon yaon na a fa'oo ne ngai njuon nyien gho.

Lu'oo chra nthe ngu'oo tininhuon

45 "Nkamu'on, Sha'afuon Po po no ngan pi'e tan na a ni ntho nta'a nkien ngu'oo tininhuon, 46 nga njei ta'a nkien ngu'oo tininhuon na pi mein ni pae ne, a ghai mfini nguon yaon na a fa'oo ne njuon no gho.

Lu'oo chra nthe ndan na pi ma'an

47 "No pigi nu, yei nkwan ha'an Sha'afuon Po po ne. A po no ndan na pi ma'an mon nkhi ngwien nguon nkwan shhu ghao. 48 Ndi na ndan gho linaon ne, ngwa shuu nku'oo no gho mbhi nchochho ntere pa nkien shhu ni'in mon pa mikuo mi'an pi piphi. 49 A nkwan ha'an a shi mbo mon ndugwi mbhi yei ne. Pa ghan ntaon Minnwi shi ntho ntere ngwa piphi, mfu'u mon ngwa ndindi, 50 ma'an vugu mon nda moŋon ngu'oo lien. Mon li'i gho, kai shi mbo fo pugu pa kru shua.

Ndunu fa'oo pugu pa yi fhi

51 "Thu yai shie ni nguon nnu pei?"

Pugu chhu gho na, "Oon."

52 A chhu ni pugu na, "Nthe ye gho, sheshe ngan ye'i gi Mushi na a ngan younjin mon Sha'afuon Po ne po no ngan nda na a fu'u pa maon fhi pugu pa ndunu maon llo mon li'i nu'on pugu."

Pi laa Jisho Nashare (Maaku 6:1-6; Luka 4:16-30)

53 Jisho ni nga mi'en pa lu'oo chra pei, ndallo fo ngai 54 nga nchon mon ji la'ataon, ntho nje'i vugu mon nda luon Minnwi yugu. Pa ngwa na pugu ni nja'oo no ha'an a ye'i nu ne ghrao nchhu na, "Non vei yai fi'i shietho yei pugu pa ghri pi hin no fa'a nu titini fa'a pei no gho? 55 Yei lo mbo muuŋ kaminda? Ligi muuŋ vi lo mbo Meri? Jein, Joshe, Shemu pugu Judashi shi lo mbo pa lin pi? 56 Pia pa lin pi pi pinje shi lo mbo hein ka'a? Ti a yai shietho pugu ghri pi hin no chwie nu nkwan nnu pei no gho?" 57 Nne pugu laa vi.

Ndo Jisho chhu ni pugu na, "Pi shi'a nchi'oo njeili'i Minnwi nkien la'a pugu shina ngwa pi."

58 A shini ndo nchwie ntou pa nnu ghraoghrao fo nthe na pugu ni mbo ghan ki pin.

14

Pi jwi Jouŋ Ngan Fe Nkhi (Maaku 6:14-29; Luka 9:7-9)

1 Hero, mbo ngan sha'a Galili, ni nga nja'oo fi'i ndigha'oo Jisho, 2 nchhu ni puon fa'a pi na, "Yei Jouŋ Ngan Fe Nkhi. Pi ku'oo vi llo mon gu, a chwie ye a fa'oo ghri no chwie nu pa nnu ghraoghrao pei."

3 Nthe na Hero ni nkwo wein Jouŋ nkrao vi ma'an mon choin nthe nnu Herodia mbo ngwe Fili ndin vi. 4 Nthe na no yichai fi'i ndii Jouŋ Ngan Fe Nkhi ni ntho nchhu nu ni Hero na, "A lo nji'i nka'oo ve na o lan Herodial" 5 Nji'i nthe no ha'an Hero ni nta'a nu njwi vi ndii gho ne, a ni mbo go pa ngwa Juu nthe na pugu ni ndogo Jouŋ no njeili'i Minnwi.

6 Pi ni nga ntho njei lle phi Hero, muuŋ Herodia yi mingwe pini pini shhi ngwa, tua Hero pwa. 7 Nne, a ka'a vi ndo nshwrei na a shi nkien vi ni sheshe yaon na a shi mbie vi no gho ne. 8 Muuŋ vi chwie a pie na, "Fe tho Jouŋ Ngan Fe Nkhi vei hein nkuon pashinja yei." 9 Foon ni mbo ni tu'utho, ndo nthe kina na a ni nkwo shwrei shhi ghan ge pi ne, a fe gi na pi tho ni tho Jouŋ mfe gho. 10 A taon ngwa pi ya'a tho Jouŋ mon choin, 11 ntho ni tho yei gho nkuon pashinja, mfe ni muuŋ mingwe gho, a ghai njei muuŋ vi no gho. 12 Pa ghan younjin Jouŋ tho ndogo khu Jouŋ ngai ntwai, ndo ngai nshwei Jisho no gho.

Jisho kugwi tien nkan pimbia maa ndogo pinje pugu pa puon (Maaku 6:30-44; Luka 9:10-17; Jouŋ 6:1-14)

* 13:45 13:45 Yei pa puon ni ngu'oo na a ni ndho nu mon pa nkien nkhi, mbo yei fhu na pi ni ntho nchwie pa shiga tininhuon no gho.

13 Jisho ni nga nja'ou yei nnu, ndollo fo mon kikuon ngöi li'i na ngwa lo mbo ne. Ndo pa ngwa ni nja'ou, njou ninj yi ni kwo llo mon pa la'a. 14 A ni nga ntaon nkaon mbhi, njöi nkien mme yu ngwa, mfä'o kwoshini mbin pugu, njigi ghino yugu.

15 A ni nga mbo ni fanaon, ghan younjin pi tho njöi vi nchhu gho na, "Yei po pi li'i na ngwa lo mbo, ndii lo nkwo ya ngöi, chhu yu ngwa pei ghöi mon pa la'a, njuon maon ji pugu fo nji."

16 Ndo Jisho khwe na, "Pugu lo nji'ou mfä'o no ghöi nu, pöi fe yaon ni pugu pugu ji."

17 Pugu chhu gho na, "Pigi wu'ou mfä'o pi tien köin brei hein ni paa shhu."

18 Jisho chhu ni pugu na, "Pöi tho no hein." 19 Nenne a fe gi ni yu ngwa pigo na pugu chocho nkuon tru. A lögo tien köin brei ni paa shhu pigo, nga mbi'i ligi yi ndii po, mfe too nu ni Minnwi. Mbö'i brei pigo ki'e mfe ni pa ghan younjin pi. Pa ghan younjin pi fe ni yu ngwa pigo. 20 Nguon yugu kru ti njru. Pugu ni ndiga pa pö'i pö'i pigöi pi, a linaon paanchro mikuo. 21 Nguon ngwa pe na pugu ni nkru ne ni mbo tien nkaj pimbä maa ndögo pinge pugu pa puon.

*Jisho nyien nkuon nkhi
(Maaku 6:45-52; Joun 6:15-21)*

22 Wu'ou ndii gho Jisho chwie ghan younjin pi nii mon kikuon ngöi shhi no sha'a nu ntaon njien hin no ha'an a ni nchhu nu ni kiri gho na pugu ghöi ne. 23 A ni nga nkwo chhu ni kiri gho ti pugu ghöi, a ku'ou nkuon mbra li'i luon Minnwi tö'i vi. Fanaon ni nga ntho, Jisho wu'ou mbo fo tö'i vi.

24 Ndo ndii yei, kikuon gho ni nkwo ya ngöi ndaon shiga mon nkhi, fifröi tho ndi'i vi ntho na a ni ntaon pi ngei ye na pugu ni ngöi nu ne. 25 A ni nga mbo ni nda'a mbhi lan, mon shina trei minaon pugu ntigao minaon, a nyien nu nkuon nkhi ntho nu yei pugu. 26 Ndo pa ghan younjin pi ni nga njöi vi a nyien nu nkuon nkhi ntho nu ne, pogo gu wein vugu pugu chhu na, "A po pi nkhushe!" mba'ou ngöu mon pogo gu.

27 Ndo wu'ou chomilaon gho Jisho chrä ni pugu, nchhu nu na, "Pöi fä'ou wein njü'ou, a mmu, ki'i pöi pogo gu."

28 Pita chhu gho na, "Taatho, ä mbo gö, o fe gi vöi na ntho nkuon nkhi mbara gho."

29 A chhu gho na, "Tho."

Nne, Pita taon mon kikuon nyien nkuon nkhi ngöi li'i para Jisho. 30 Ndo a ni nga njöi fifröi, pogo gu wein vi, a jë yie nu, nköi na, "Taatho, kwe al!"

31 Jisho fe mbho yi chomilaon gho ngwein vi, nchhu nu gho na, "Yo, ngan pin kike'i vei! A ni nchwie kho o fä'ou khutho?"

32 Pugu yu gha nii mon kikuon, fifröi gho tithi. 33 Ngwa pe na pugu ni mbo mon kikuon ne gha'ou vi, nchhu nu na, "Shishini, o Muun Minnwi!"

Jisho yigi ghino ghan ghino

*li'i na pi meinj ni Geneshare ne
(Maaku 6:53-56)*

34 Pugu ni nga nsha'a, ntaon mbhi li'i na pi meinj ni Geneshare ne, 35 pa ngwa li'i pigo gha nji na a Jisho, ntaon ngwa mon nguon krao ngei gho, pugu tho ni pa ghan ghino njöi vi no gho. 36 Pugu ligöi vi na a mien ghan ghino wu'ou nkäon pi po ndhwi yi. Nguon ngwa na pugu ni nkäon ndhwi yi ne, non yugu togo.

15

*Nü'ou ngwamishua pugu pa gi Minnwi
(Maaku 7:1-13)*

1 Nne, a gha ndara pa ngwa Farashi pugu pa ghan ye'i gi Mushi tho llo Jerushalein njöi Jisho nchhu na, 2 "A chwie kho pa ghan younjin po pö'i nü'ou pa täa? Pugu shi'a nji'i nshigao mbho yugu maa nji maon."

3 A khwe ni pugu na, "Ti a chwie kho pöi pö'i kina Minnwi ntho nü'ou yei?"

4 Ntho na Minnwi fe gi na, 'Gha'ou täa gho pugu müun gho,' ndo 'Sheshenon na a chrä nnu piphi ntho täa vi, ki müun vi ne yi'i na pi shi njwi vi.' 5 Ndo pöi chhu yei na, 'Nöu nchhu ni täa vi ki müun vi na, 'Yaon na nka ni mfe ve ne, mfe ni Minnwi,' 6 ngei gho lo mfä'ou no gha'ou nu täa vi.' 7 Nne ntho nü'ou yei, pöi chwie chrä Minnwi po gha. 7 Pa ngwa mifi! Njöli'i mbo Ishaya ni nchhu shini ndii na a ni nchrä ntho vöi na,

8 'Ngwa pei ghä nga'ou a pi ni nchö yugu,

ndo pa'a njü'ou yugu lo mbara yei mu,

9 Ghère lo mbo ni pugu mon gha'ou nu ma,

ntho na pugu ye'i nü'ou ngwamishua no ha'an a po pi gi al!"

*Yaon na a ghä mfuo non ne
(Maaku 7:14-23)*

10 Jisho meinj ngwa pigo pugu tho njöi vi, a chhu ni pugu na, "Pöi ywere ndo nja'ou. 11 A lo nji'i mbo yaon na a ghä nii nchö non ne na a ghä mfuo vi, a po pi yaon na a taon nchö yu ne. A yie gho mbo yaon na a ghä mfuo non ne."

12 Nne pa ghan younjin pi tho njöi vi nchhu gho na, "O ji na pa ngwa Farashi fä'ou pigitua ndii na pugu ya'ou o chhu nnu yei ne?"

13 A khwê ni pugu ña, **“Sheshe thi ña a lo mbhi Taa a po ne, pi shi nshu’o. 14 Ki’i pœi wie non yœi nthɛ vugu. Pugu pa nchriligi ntho nnon ndaon ni pa nchriligi. Ndo ti nchriligi nnon ndaon ni nchriligi, nguon vugu gu mon tien.”**

15 Ndo Pita chhu gho ña, “Shwei njin lu’o chrà gho ni pigi.”

16 A chhu ni pugu ña, **“Pœi wu’o mbou pi lina ñkaa pœi? 17 Pœi lo naa nœi ña sheshe yaon ña a nii nchò ne tiri nii mon pun, ntiri ntaon nii mon krao?”**

18 Ndo ti yaon ña a taon mon nchò ne, llo pi mon njù’o, nchwie o po yi fuo.

19 Nthe ña pa kwà’a piphi, jwi nu non, nnu shuon mbho ghan lan, nguon ñkwan nnu kwoshuon gha, ngina, kwe nu ntie ni mbe pugu pa chrà nu phi no ligi non, llo pi mon njù’o non. 20 A pa pie gho mbo pa maon pɛ ña a ghà mfuo non ne. Ndo ji nu yaon ki lo nshigao mbho shi’a nji’i mfuo non.”

Fî’i pin yichœi mingwe (Maaku 7:24-30)

21 Jisho lollo fo nshuu mbini njinjinjin ngœi mon krao ñgei Taire pugu Shidonj.

22 Nga nœi nu ne, mingwe Kanar chœi llo krao ñgei gho taon mba’o ngou nchhu ña, “Fà’o kwoshini mbij mu, yo Taatho, Muun Devi, muun a yi mingwe tho mfà’o ngœ’i llo mbho pa minwein.”

23 Ndo pa’a Jisho lo nji’i ñkhwê ta’a chrà gho. Ndo pa ghan younjin pi tho nœi vi ndigœi vi ña, “Yœu vi a ghœi nthɛ ña a nyien mba’o ngou ntho nu njin pia!”

24 Jisho khwê ña, **“Pi ni ntaon a pi wu’o ni pa puon Ishrae ña pugu po no pa minji ña pugu phe ne.”**

25 Ndo mingwe gho tho ñkwi kwêre yi shhi yu, nchhu nu ña, “Taatho, ghêre a.”

26 A khwê ña, **“A lo nji’i ñkà’o no lôgo nu maon ji puon m’a’aj ni pa minga.”**

27 Mingwe gho chhu ña, “Oon, ma Taatho, ndo nji’i nthɛ pi pa minga ghà nji pa ñku’u maon ña a gu llo ñkuon taprei taatho vugu ne.”

28 Jisho khwê gho ki’ɛ ña, **“Yo, mingwe vei! O fà’o mme pin! Nnu ña o tâ’a nu ne pi shi nchwie mfe ve.” Chomilaon gho non muun vi gho ki’i ndo ntogotogo.**

Jisho yiigi ghâno ntu ngwa

29 Jisho lollo fo ngœi nyien nu ñkin ñkhi Galili. Nku’o ñkuon mbra nchochho fo.

30 Nkien ntu yu ngwa tho nœi vi ni pa ñkwini kwo, pa nchriligi, pa sheshe ñkwan ñkwini, pa fhincho, pugu pa ntu pichœi ghan ghâno, nû’oj vugu shhi Jisho a yiigi ghâno yugu. 31 Pa yu ngwa pigho ni ñgrão ndii ña pugu ni nœi fhincho chrà nu,

pa sheshe ñkwan ñkwini po nu shi’i, pa ñkwini kwò nyien nu, pa nchriligi yœi li’i. Pugu gha’o Minnwi ngwa Ishrae.

Jisho kugwi khwe ñkan pimbia

maa ndogo pinje pugu pa puon (Maaku 8:1-10)

32 Jisho mœin pa ghan younjin pi yœi yu nchhu ni pugu ña, **“Mfà’o kwoshini mbij yu yei nthɛ ña pugu kwo po pigi pugu ndwe ni trei llê ndo pa’a ndo mfà’o yaon nji. Ndo nji’i ntâ’a nu mien pugu ghœi ni nji, kan minthe shono ngù ndaon.”**

33 Pa ghan younjin pi chhu gho ña, “Pia shi nœi ntu brei pi hin mon li’i yô yei ti fi’i mme yu ngwa pei kru njru?”

34 Jisho chhu ni pugu ña, **“Pœi fâ’o pi ndigi brei yi kho?”**

Pugu chhu ña, “Yi khwachœi, ni shigei puon mi shhu.”

35 Jisho chhu ni yu ngwa pigho ña pugu chocho shhe. 36 A lôgo khwachœi ndigi brei gho pugu pa shhu gho, nga ñkwo too Minnwi, mba’i mfe ni ghan younjin pi, pa ghan younjin pi fe ni yu ngwa pigho.

37 Nguon vugu ghao kru ti njru. Pa ghan younjin pi liga pa pœ’ipœ’i pigœi pi, a linaon mon khwachœi memme mikuo. 38 Nguon pimbia pɛ ña pugu ni nji maon pigho ne ni mbo khwe ñkan yugu, ñkaon maa ndogo pinje pugu pa puon. 39 A gha ñkwo chhu pa yu ngwa pigho ghœi, a nii mon kikuon ngœi mon krao ñgei Magadanj.

16

Pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi

tâ’a pa nnu ghrao ghrao

(Maaku 8:11-13; Luka 12:54-56)

1 Pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi tho nœi Jisho, ntâ’a nu mœon vi, nchhu gho ña a nœon li ni pugu llo po.

2 A khwê ni pugu ña, **“A ghà nga mbo ni fanaon, pœi chhu ña mbhi shi mbwa nthɛ ña pœi lii ghaa mbhi nœi ña a pie.**

3 **A ghà mbo ni tutu’u, pœi chhu ña, ‘mbi shi ndho nthɛ ña mbhi pie nshishini.’ Pœi ya nji lii nu ghaa mbhi nshwei njin yi ndo pa’a ndo nji njin pa li ña a tho nœon nu mon mbhi ne.** 4 Ngwreijon piphi pugu pa ngwreijon ña a lo ñkina pugu Minnwi ghà ntâ’a pi li, ndo mba’a pi yi’i nœon kan ta’a li gho ñkien li Jona.” Nne a mien vugu ngœi ni vhi.

Pœi chho ndina ntigi pa ngwa Farashi

pugu pa ngwa Shadushi

(Maaku 8:14-21)

5 Pa ghan younjin Jisho ni nga nshâ’a ntaon njien hin, ndi’ɛ no lôgo nu brei.

6 Jisho chhu ni pugu ña, **“Pai lina yishi pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi.”**

7 Pugu jē ntho nchrā nu ni nonj pugu, nchhu nu ña, “Pia lo ntho ni brei, a chwie yie a chhu nne.”

8 Ndo Jisho ni ñga nji nnu pei, nchhu ña, **“Yo, ghan fā’o piñ kike’i pei, A chwie kho pai chrā nu ni nonj pai ñkuonj nnu pou brei? 9 Tho yai lo naa nshie ya’a? Pai lo ñkwijñ tienj ndigi brei ye ni tienj ñkanj pimbia, ni fi’i mikuo ye ña pigai yi ni ndinaonj ne? 10 Ki ñkwijñ khwachai ndigi brei ni khwe ñkanj pimbia, ni fi’i pa memme mikuo ndinaonj ña pai ni ndiga ne? 11 A po pi neiñ ña pai lo nji ña ñdo nji’i nchrā nthē pi brei? Pai chho ndina yishi pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi.”**

12 Nenne tho yugu shie ki’e ña a shini ndo nchhu pi ña pugu chho ndina yishi brei, a ni nchhu pi ña pugu lina yaonj ña pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi ghā ntigi ne.

Pita chhu ña Jisho Ju ña Minnwi Chu’o Ntaonj no Ñkwe ne
(Maaku 8:27-30; Luka 9:18-21)

13 Jisho ni ñga ntho monj krao ñgei Kaisharia Filipai, mbie ghanj younjñ pi ña, **“Ngwa ghā nchhu ña Muunj Ñonjishua po pi gō?”**

14 Pugu chhu ña, “Pichai chhu ña Jounj Njanj Fe Ñkhi, pichai chhu ña Elaija, pichai ña Jerimaya ki ta’a njai’i Minnwi.”

15 A chhu ni pugu ña, **“Ti pai chhu ña mi po pi gō?”**

16 Shemu Pita khwē ña, “O Ju ña Minnwi Chu’o Ntaonj no Ñkwe ne, mbo Muunj Minnwi maonj.”

17 Jisho khwē gho ña, **“Mboro po ve, ma Shemu muunj Jona. A lo nji’i nonj ñonjishua nonj yine nnu ve, a nonj Tāa a ña a chho po ne. 18 Ndo ñshwei gho, o Pita (njñj yi po ña ngū’o), ndo ñkuonj ngū’o yei ñshi ñkrao choshi a, ndo ti mba’a nji gu le ñga’a vi. 19 Nshi mfe chu’o nda Sha’afuonj Po ve, sheshe yaonj ña o krao ñkuonj shhe heinj ne shi mbo yi krao po, sheshe yaonj ña o fei ñkuonj shhe ne shi mbo yi fei po.”**

20 Nne, Jisho fe gi ni pa ghanj younjñ pi ña ki’i pugu shwei sheshenonj ña a Ju ña Minnwi Chu’o Ntaonj no Ñkwe ne.

Jisho chrā ñkuonj ñkwanj ha’anj a shi njai ñgō’i ñkhu ne

(Maaku 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

21 Jē ndii gho Jisho jē nonj nu ni ghanj younjñ pi ña a yi’i ña a ghai Jerushalein, njai ñgō’i nthē ntou pa nnu llo mbho pa thishi pugu pa thishi ghanj fe’ingienj ni pa ghanj ye’i ngwa ni gi Mushi, pi jwi vi, a gha mbo trei llē, a ku’o.

22 Pita lōgo vi pugu yu ghai li’i tē’i vugu njē piga nu vi, nchhu nu ña, “Mba’a a yi’i mbo nne ve, ma Taathō. Mba’a nnu yei ma ndōgo li’i mbinj gho.”

23 Ndo a kara nchhu ni Pita ña, **“Lollo yai mu, ma Shata. O po pi ki’ingini vai nthē ña o lo nji’i nū’ojñ njū’o yo pi ñkuonj pa nnu Minnwi, o ka nū’ojñ pi ñkuonj nnu ñgwamishua.”**

Tienj wā’a yo njou njñ Jisho

24 Nne Jisho chhu ni ghanj younjñ pi ña, **“Sheshenonj ntā’a nu njou njñ a, a mienj phi nnu ha’anj a khwā ne, ntiēñ wā’a yi njou njñ a. 25 Nthē ña sheshenonj ña a tā’a nu ndūgu ni chombhi yi ne shi shienj chombhi yi gho, ndo sheshenonj ña a mi’anj chombhi yi nthē a ne, shi ndūgu ni chombhi yi gho. 26 Nthē ña ñonjishua nthē a shei pi kho no ha’anj ā mfā’o nguonj mbhi ghao no jñ ndo nshienj chombhi yi, ki ñonjishua nthē a kwri chombhi yi ñkwe pi kho? 27 Nthē ña Muunj Ñonjishua shi ntho pugu pa ghanj ntaonj pi monj ndigha’o Tāa vi, ñkineinj sheshenonj wu’o ñkwanj no ha’anj ñonj gho fā’a ne. 28 Shishini, ñshwei vai, pichai ngwa thi heinj ña mba’a pugu yi’i ñkhu ñkaonj maa njai Muunj Ñonjishua a tho no fūonj.”**

17

Jisho nonj nonj yi monj ndigha’o yi
(Maaku 9:2-13; Luka 9:28-36)

1 Ntigao llē ni ñga ntogo, Jisho lōgo Pita, ni Jeinj, ni Jounj ndiñ yi, pugu pugu ku’o ñkuonj ntaanj mbra mbo fo wu’o pugu. 2 No ha’anj pugu ni ndii Jisho ne, a kwri ligi pugu, miñj mi the no minaoñ, ndhwī yi fugu ti nchia no li’e. 3 Nga njai nu ne, Mushi pugu Elaija nonj nonj yugu, pugu pa Jisho chrā nu.

4 Pita chhu ni Jisho ña, “Taathō, a pwa no ha’anj pia po heinj ne. O ñkhwā, ñkrao trei ntāa heinj, ta’a yi ve, ta’a yi ni Mushi, ta’a yi ni Elaija.”

* 16:6 16:6 Yishi yaonj ña pi ghā ntrao prupina brei ni’inj monj gho a chwie a ku’o ne. Jisho ni ntho mā’anj pi fi’i ntigi pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi ni yishi ndo pa’a pa ghanj younjñ pi lo nji. † 16:19 16:19 Minthe pi pini ñkara yei ña Yaonj ña o krao ñkuonj shhe ne shi ñkwo fūonj mbo yi krao po; yaonj ña o fei ñkuonj shhe ne shi ñkwo fūonj mbo yi fei po.

⁵ A ni ngu'ɔ nchrā nu nga njəi nu ne, lɪlunɔ chiachia kuru vugu, nggi chhu monɔ lɪlunɔ gho ɲa, "Yei nkienɔ Muunɔ a ɲa ɲkhwā, mfā'o pwatua nthɛ vi. Pəi ya'o mbho yu." ⁶ Pa ghanɔ younjɪnɔ Jisho ni nga ɲa'o nnu yei, mɪfunɔ ni tho yugu shhe, pɔgo gu wēinɔ vugu.

⁷ Ndo Jisho tho ɲkəonɔ vugu, nchhu nu ɲa, "**Pəi lollo, ki'i pəi fā'o pɔgo gu.**" ⁸ Pugu gha mbi'i tho yugu, pa'a ndo njəi kanɔ ta'a ɲonɔ ɲkienɔ Jisho.

⁹ Nɔ ha'anɔ pugu ni ntho nshwi'i mbra ne, Jisho fɛ gi ni pugu ɲa, "**Ki'i pəi shwei ɲonɔ ni nnu ɲa pəi yəi nɛ ti Muunɔ ɲonmishua shi nu'unɔ ɲku'ɔ monɔ gu.**"

¹⁰ Pa ghanɔ younjɪnɔ pi pie vi ɲa, "Ti a ni nchwie kɔ pa ghanɔ ye'i gi Mushi chhu ɲa Elaija shi fūonɔ ntho?"

¹¹ A khwē ni pugu ɲa, "**Elaija tho nu, ndo shi mbiri nguonɔ yaonɔ ghao a kə'o nɔ ha'anɔ a ni fūonɔ mbɔ nɛ.**" ¹² Ndo ɲshwei vəi ɲa Elaija kwo tho, ndo pa'a pugu lo ɲi vi, pugu fā'a mbɪnɔ yu ɲkwanɔ nɔ ha'anɔ pugu khwā nɛ. A ha'anɔ Muunɔ ɲonmishua ɲkaa yu shi njəi ngə'i mbho pugu nɛ." ¹³ Tho ghanɔ younjɪnɔ pi shie ki'e ɲa a tho nchhu pi Jounɔ ɲganɔ Fɛ ɲkhi.

Jisho yigi ghino yichəi mikə'i ɲa a ni mfā'o miɲweinɔ

(Maaku 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Pugu ni nga ntho njəi yu ɲgwa pigho, chəi ɲonɔ tho njəi vi ɲkwi kwere yi shhe shhi yu, ¹⁵ nchhu ɲa, "Taatho, fā'o kwoshini mbɪnɔ muunɔ a, a ghā ngū tho, ntho njəi ngə'i ɲkienɔ ntou yi. A ghā ngū monɔ mɔnonɔ pugu pa monɔ ɲkhi ɲgenge. ¹⁶ Mi ni ndoɔgo vi ntho njəi ghanɔ younjɪnɔ pɔ no gho, ndo pugu yigi ghino yi kikiɛ."

¹⁷ Jisho khwē ni pugu ɲa, "**Ngwreingwa ki fā'o pinɔ ndo mbɔ ɲgwa tətətəi monɔ kwā'a nu məi, mi shi mbɔ pia pi fi'i yi neinɔ? Mi shi mfā'o wēinɔ njū'ɔ nthɛ vəi pi fi'i yi neinɔ? Pəi tho nu muunɔ gho heinɔ.**" ¹⁸ Jisho piɲa miɲweinɔ, gho a taonɔ mbɪnɔ muunɔ gho, ghino muunɔ gho mme wu'ɔ ndii gho.

¹⁹ Pa ghanɔ younjɪnɔ Jisho tho ɲjinɔnjɪnɔ mbara vi mbie vi ɲa, "A ni nchwie kɔ pigi fu'u miɲweinɔ gho kikiɛ?"

²⁰ A chhu ni pugu ɲa, "**Nthɛ ɲa pəi fā'o pi puonɔ mi pinɔ. Nthɛ ɲa shishini ɲshwei vəi, pəi mfā'o pinɔ, a wu'ɔ ɲkigəi ti mbɔ pi nɔ ɲkienɔ muunɔ mi mbhɛ yaonɔ ge, pəi chhu ni mbra yei ɲa, 'Lollo heinɔ nyienɔ ngəi hinɔ,' kanɔ a shi nyienɔ, ndo mba'a yichəi nnu gha'a vəi.**" ²¹ [Ndo yei ɲkwanɔ miɲweinɔ shi'a

ntaonɔ, kanɔ a neinɔ pi luonɔ Minnwi ni ji ɲkhi.]

Jisho pini nchrā ɲkamuwonɔ ɲkuonɔ nnu gu yi

(Maaku 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Nɔ ha'anɔ pa ghanɔ younjɪnɔ pi ni ɲkiri nu Galili nɛ, Jisho chhu ni pugu ɲa, "**Pi totho ncha'a Muunɔ ɲonmishua mɛ mbho ɲgwamishua.**" ²³ Pugu shi njwi vi, a gha mbɔ monɔ trei llɛ, Minnwi ku'ɔ ni ju monɔ gu." Nnu gho ghana vugu ɲkienɔ yie gho.

Mā'anɔ nu taashi Nda Minnwi

²⁴ Pugu ni nga ntho nchəinɔ Kapanunɔ, pa ghanɔ kwe taashi monɔ Nda Minnwi* tho njəi Pita, nchhu gho ɲa, "Masha yɔ shi'a mbe taashi monɔ Nda Minnwi?"

²⁵ A khwē ɲa, "A ghā mbe."

Pita ni nga nii nda, a fūonɔ Jisho nchrā gho, nchhu nu ɲa, "**ɔ pi'i jo ɲa, Shemu? Pa fūonɔ ɲkuonɔ mbhi yei ghā ɲkwe shebe ki taashi pi mbho pa gɔ? Llo mbho puonɔ pugu ki llo mbho pa ɲgwa nduonɔ?"**

²⁶ Pita khwē ɲa, "Pa ɲgwa nduonɔ."

Jisho chhu gho ɲa, "**A ndonɔ ɲa pa puonɔ lo mfā'o nɔ pe nu.**" ²⁷ Ndo nɔ chwie nu ɲa ki'i tūa yugu pigi, ghəi monɔ ɲkhi mā'anɔ mba'a. Fūonɔ shhu ɲa ɔ wēinɔ nɛ, ɲa'anɔ nchəo yi, ɔ shi nɛ njəi mbɪnɔ fo. Fu'u ngəi mbe ni pugu nɔ ligi yɔgo."

18

ɲonɔ ndienɔ gɔ?

(Maaku 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ Ndi gho, pa ghanɔ younjɪnɔ Jisho tho njəi vi mbie vi ɲa, "A gɔ mbɔ ɲonɔ ndienɔ monɔ Sha'afuonɔ Po?"

² Nne, Jisho gha mēinɔ muunɔ mbro ntigi vi shina pugu ³ nchhu ɲa, "**Shishini, ɲshwei vəi, pəi mienɔ ki lo ɲji'i ɲkara mbɔ nɔ puonɔ pro pa'a pəi lo ma nii monɔ Sha'afuonɔ Po.**" ⁴ Sheshenɔnɔ ɲa a ju nonɔ yi mbɔ nɔ muunɔ vei nɛ pɔ ju ɲonɔ ndienɔ monɔ Sha'afuonɔ Po. ⁵ Sheshenɔnɔ ɲa a pinɔ ta'a muunɔ nɔ yei nɔ ligi a nɛ pinɔ pi mmu.

⁶ "**Ndo sheshenɔnɔ ɲa a chwie ta'a yi shina puonɔ mi puonɔ pei ɲa pugu pinɔ a nɛ kɔro ngū monɔ phi nɛ, a ni mbwa ɲa pi chu mme ngū'ɔ wu'ɔ yaonɔ mmi yu njie vi la'o ɲkhi nchaa ɲa a thi shā'a Minnwi.**

Pa ki'ingini

(Maaku 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁷ "**Wuwuru ngə'i pɔ ni ɲkuonɔ mbhi nthɛ ɲa pa yaonɔ ɲa a nthɛ a chwie ɲgwa gū monɔ phi nɛ pɔ monɔ gho. Ndo**

* 17:24 17:24 Taashi yei ni mbɔ fi'i mbɪnɔ ɲa ɲonɔ fā'a nɔ paa llɛ pi pe vi no nɛ.

a yi'i na pa yaon no chwie nu ngwa gu mon phi shi ntho. Ndo ng'e pi no ni non na pa nnu pigho kie pi mbho yu maa ntho ne. ⁸ Ndo ti kw'o yo ki mbho yo nchwie o gu mon phi, o ya'a vi mi'an. A pwa na o nii mon chombhi no nkwin ki nkwin kw'o, ncha na o fa'o paa mbho yo pugu paa kw'o yo, pi lo ma'an gho mon monon ki ndugwi yi. ⁹ Ligi yo nchwie o gu mon phi, o fu'u vi mbin gho mi'an. A pwa na o nii chombhi ni ta'a ligi ncha fa'o nu paa ligi pi lo ma'an gho mon monon ng'u'o lien shhe.

Lu'o chr'a nthe ta'a minji na a ni mbhe pi pini njai
(Luka 15:3-7)

¹⁰ "Pa'o no yei nu na poi lo nchi'o ta'a puon mi ngwa pei, nthe na nchhu ni poi na ghan ntaon Minnwi pugu gha ng'u'o mbo shi Taa a po. ¹¹ [Nthe na Muon Nonmishua ni ntho pi no kwe nu ngwa pe na pugu phe ne.]

¹² "Poi pi'i yei na? Non mf'a'o ta'a nkii minji, ta'a yi ghoi mbhe, pa'a non gho lo mien ndipu'u wun ni ndigi ndipu'u nkuon nkunu, ng'oi no ta'a nu ta'a yi ye na a phe ne? ¹³ Ti a njei, shishini nchhu ni poi na, a shi mf'a'o pwanju'o no gho ncha ndipu'u wun ni ndigi ndipu'u na pugu lo nji'i mbhe ne. ¹⁴ Nne, a lo nji'i mbo khwa nj'u'o Taa a na kan ta'a yi shina puon mi ngwa pei phe gha.

Ndi na yichai non chwie phi mbin gho ne

¹⁵ "Ndin gho nchwie phi mbin gho, o ghoi njei vi nshwei fan yi gho, wu'o shina poi yu pi paa. Ti a njw'ere nnu na a chhu nu ne, kan o ghe'e ndin o nkwa'i ni ju. ¹⁶ Ndo a mien ki lo nja'o nnu na o chhu ne, o l'ogo ta'a non ki paa ngwa mbigi mbin gho nne na paa ngwa ki tre'i ngwa shi mbo pa minkwentie mon nnu na pugu chhu ne no non nu na nnu gho nnu shini. ¹⁷ Ndo ti a ndaa ki lo nja'o vugu, o shwei choshi no gho. Ti a mien ki ya'o nji'i nthe pi mbho choshi, poi tuo vi no ha'an pi gha ntuo non na a lo mbin Minnwi ne pugu pa ngw'ei taashi.

¹⁸ "Shishini, nshwei vai, sheshe yaon na poi krao nkuon shhe hein ne shi mbo yi krao po, sheshe yaon na poi fei nkuon shhe ne shi mbo yi fei po.*

¹⁹ "Nkamu'on nshwei vai, poi pi paa mbin nnu nkuon shhe na poi luon nu na Minnwi chwie ne, Taa a po shi

nchwie mfe ni poi. ²⁰ Nthe na li'i na paa ngwa ki tre'i ngwa kiri no ligi a ne, mbo lo pigi pugu."

²¹ Nne Pita tho nchhu gho na, "Taatho, ndin a nthe a chwie phi mbin a pi fi'i yi nein ng'u'o ndi'e phi yi li'e? Khwachai ng'e?"

²² Jisho chhu gho na, "Nga, ndo nji'i nchhu na khwachai ng'e. Nchhu pi na khwachai wun ng'e ti nch'ain khwachai li'i!"

²³ "Nthe yie gho, minthe ma'an fi'i Sha'afuon Po pi ni yichai funon na a ni ta'a nu nka nkru yi mbo puon fa'a pi. ²⁴ Nga nje pi'i nu, pi tho ni yichai ta'a muon fa'a yi gho njei vi no gho na nkru taatho yi gho ni mbo puon yu fi'i mbin na muon fa'a mf'a'a a togo paa nkii nkan ng'a'o pi pe vi no gho ne. ²⁵ Nthe na a kan mfe pa'a a lo mbe ne, taatho yi fe gi na pi fini vi pugu pa ngwe vi, ni puon pi pugu pa nguon yaon na a ni mf'a'o ne no ke'i nu nkru gho.

²⁶ "Nne muon fa'a gho gu ni kwere yi shhi taatho yi gho ndigoi, nchhu nu na, 'Fa'o wein nj'u'o mbin mu, nji na nshi nk'e'i nguon nkru yo ghaol!' ²⁷ Nthe kwoshini, taatho muon fa'a gho, li'e nkru yi gho mien vi a ghoi.

²⁸ "Ndo muon fa'a gho gha ntaon mbi, njei yichai non na nkru yi ni mbo puon non gho fi'i mbin na muon fa'a mf'a'a no ta'a nkii ll'e pi pe vi no gho ne. Ngw'ei vi nje kien nu mmi yi, nchhu nu na, 'Ke'i nkru a.'

²⁹ "Ndo non gho na a ni mbo muon fa'a no ju ne gu shhe, ndigoi vi, nchhu nu na, 'Fa'o wein nj'u'o mbin mu, nji na nshi nk'e'i nkru yo.' ³⁰ A laa, ng'oi shhi ndogo vi ng'oi ni'in ch'ain ti a shi nu'un nk'e'i nkru yi.

³¹ "Pichai pa puon fa'a ni nga njei nnu na a l'ogo li'i ne, a pigi vugu nsha'a la'a muon. Pugu ghoi mfi'i nguon nnu gha na a l'ogo li'i ne ni funon gho. ³² Nenne, a ge muon fa'a gho, nchhu gho na, 'Muon fa'a mbimbi vei! Ndi'e nguon nkru yo nthe na o ligoi a. ³³ A ka ni mfe pa'a o lo mf'a'o kwoshini mbin muon fa'a no go wu'o no ha'an nki fa'o kwoshini mbin gho ne?' ³⁴ Mon pigitua, funon gho cha'a vi mfe na pi ni'in vi ch'ain mfe ng'e'i gho ti a shi nu'un mbe nguon mbin gho.

³⁵ "A ha'an Taa a po shi nchwie ni sheshenon vai no ha'an poi mien ki li'e phi pa lin poi llo mon nj'u'o poi."

* 18:18 18:18 Minthe pi pini nkara li'i yei na Yaon na o krao nkuon shhe ne shi nkwo funon mbo yi krao po, yaon na o fei nkuon shhe ne shi nkwo funon mbo yi fei po. † 18:22 18:22 Khwachai wun ng'e ni ng'e yi khwachai.

19

*Ntigi nkuon nnu shaan lanj
(Maaku 10:1-12)*

¹ Ndīi na jisho ni nkwo mī'ey chhu nu pa nnu pei ne, a lollo Galili ngōi krao ngei Judia njien njkhi Jodan. ² Ntou yu ngwa yōu njij yi, a yigi ghino yugu fo. ³ Pa ngwa Farashi tho njoi vi, mōon vi ni pie nu na, "Gí Mushi pin̄ na njon shāan lanj pugu ngwe vi nthe sheshe nnu?"

⁴ A khwē na, "**Pai lo naa mēin na njon ve na a ni nchwīe vugu llo mon njē yi nē ni nchwīe mimbia pugu mingwe nchhu na, 'Nthe yie gho, mimbia shi mien tāa vi pugu mūun vi nchini mbij ngwe vi. Pugu pi paa gū ta'a freinon'?**

⁶ Nne pugu lo nu'uy mbi'i paa ngwa. Pugu po pi ta'a freinon. Nthe yie gho, yaon na Minnwi chini nē, ki'i njon fēnē."

⁷ Pugu pie vi na, "Ti a ni nchwīe kho Mushi fe gi na pi fe nwa'anli shāan lanj mbho mingwe gho njou vi a ghōi?"

⁸ A chhu ni pugu na, "Nthe na tho yoi ni nkwei nē, Mushi ni mien na pōi shāan lanj pōi pa ngwe pōi. Ndo llo mon njē yi a shini ndo mbo pi nenne. ⁹ Ndo nshwei vōi na sheshenon na a shāan lanj pugu ngwe vi nkien na a kwo shuon mbini ndan mingwe nduon nē, kwo shuon."

¹⁰ Pa ghan̄ younjij pi chhu gho na, "Shēna mimbia pugu ngwe vi mbo pi nennē, a pwa na njon chho ki lanj."

¹¹ Ndo jisho chhu ni pugu na, "**Yei ntigi lo mbo pi ni nguon ngwa ghao, a wu'ō mbo pi ni ngwa pe na Minnwi fe ni pugu nē.**

¹² Nthe na ntou pa nnu po fo na a chwīe ki ngwa lo ndan, pichoi po nthe na pi ni mbhi vugu na pugu po nenne, pichoi po nthe na ngwamishua chwi na pugu po nenne, pichoi chwīe non̄ yugu mbo nenne nthe Sha'afuon Po. Njon na a nthe a pin̄ ntigi yei nē chwīe nenne."

*Jisho fe mboro ni puon pro
(Maaku 10:13-16; Luka 18:15-17)*

¹³ Nne pi tho ni pa puon pro na a nū'ōn mbho yi mbij pugu nduon Minnwi mfe ni pugu, pa ghan̄ younjij pi pīga vugu.

¹⁴ Jisho chhu na, "**Pōi mien pa puon pro tho njoi a, ki'i pōi po ki'ingini ni pugu nthe na Sha'afuon Po po pi ni nkwan ngwa pei.**" ¹⁵ A gha nū'ōn mbho yi mbij pugu, ndollo ngōi.

*Ma'an mikhwa choi mbo ngan fa'o
(Maaku 10:17-31; Luka 18:18-30)*

¹⁶ Yichoi njon ni ntho njoi Jisho nchhu na, "Masha, a yoi nkwan nnu shi'i na minthe nchwīe no fa'o nu chombhi ki mme?"

¹⁷ A khwē gho na, "**A chwīe kho o pie a ni nnu na a yi shi'i nē? A wu'ō Ta'a njon shi'i. Ndo o ntā'a nu nii mon chombhi ki mme, o nū'ōn pa kina.**"

¹⁸ Nne a chhu gho na, "Mbo pa pōi kina?" Jisho chhu na, "**Ki'i njwi njon, ki'i ngan lanj kwoshuon, ki'i njōo, ki'i nkwe ntie njon ni mbe.**

¹⁹ Gha'o tāa gho pugu mūun gho, njkwā taakuo yo no ha'aj o khwā non̄ yo nē."

²⁰ Ma'an̄ mikhwa gho chhu gho na, "Nkwo nū'ōn nguon yei ghao, ti mi pou pi kho nkamu'ōn?"

²¹ Jisho chhu gho na, "**O ntā'a mbo yi ka'oka'o, o ghōi mfini maon po mfe ni ghan̄ pou, kan̄ o shi mfā'o fa'o po, ndo ntho njou njij a.**"

²² Ndo ma'an̄ mikhwa gho ni nga nja'o nnu yei, ndollo ngōi mon tu'utho nthe na a ni mbo nkien ngan fa'o.

²³ Jisho chhu ni pa ghan̄ younjij pi na, "**Shishini, nchhu ni pōi na, a shi ngu'ō ntogo pi mon ghagha'a ngan fa'o maa nii mon Sha'afuon Po.**

²⁴ Mbini nshwei vōi na, a yi'ē ni minyienlōi* no tōgo nu mon mbo mita'a nchaa ngan fa'o no nii nu mon Sha'afuon Minnwi."

²⁵ Pa ghan̄ younjij Jisho ni nga nja'o yei, ngrāo nkien ntou yei nchhu na, "A nthe a lūgo gō ki'ē?"

²⁶ Ndo jisho līi vugu nchhu na, "**Ni njonmishua, minthe pa'a a lo mfā'a, ndo ni Minnwi, minthe a fā'a.**"

²⁷ Nne Pita khwē na, "Līi njoi, pigi mien̄ nguon̄ yaon ghao njou njij yo, ti pigi shi mfā'o pi kho?"

²⁸ Jisho chhu ni pugu na, "**Shishini, nchhu ni pōi na pōi na pōi yōu njij a nē, a shi nga mbo mon mbhi fhi ndii na Muun̄ Njonmishua shi nchho nkuan̄ faan̄ ndigha'o yi nē, pōi nkaa pōi shi nchho nkuan̄ paanchro faan̄ ntho sha'a paanchro la'ataon̄ Ishrae.**

²⁹ Nguon̄ ngwa na pugu mien̄ pa la'a pugu, pa līn̄ pugu pi pimbia pugu pa pin̄ge, ki tāa vugu, ki mūun̄ vi, ki pa puon̄ pi, ki pa shhe pi nthe a nē, shi mbini mfā'o ta'a nkii li'i, mbini mfā'o chombhi ki mme.

³⁰ Ndo ntou ngwa na pugu thi shhi nē shi mbo ndugwi njij, pa ndugwi njij thi shhi."

20

Pa ghan̄ fa'a mon nyien

¹ "**Sha'afuon Po po pi no yichoi ngan nyien na a taon̄ ni muun̄ tutu'u ngōi li'i tā'a pa puon̄ fa'a pugu fā'a mon nyien**

* 19:24 19:24 Yei ya mbo pi nkwan̄ minyien̄ choi na pi mēin̄ ni kamela.

yu. ² A ni nga nkwo chrā fi'i nchuon fā'a nu ta'a llé, mbo fi'i mbinj na non ghā mfā'a pi pe vi no ta'a llé ne, ntaon vugu mon nyien yu.

³ "A gha ntaon ngōi tan mon ndipu'u minaon ni tutu'u, njōi pichōi ngwa thi fo ki lo ntho nchwie yaon; ⁴ a chhu ni pugu na, 'Pōi nkaa pōi ghōi mon nyien a, sheshe yaon na a kā'o ne nshi mbe vōi no gho.' ⁵ Nne pugu ghōi. A gha mbini mbo mon paanchro minaon pugu trēi minaon, a wu'ō mbini nchwie pi nenne.

⁶ "A gha ngōi pi tien minaon, a pini ngōi njōi pichōi ngwa pugu tithi mon tan, a chhu ni pugu na, 'A chwie kho pōi thi hein nguon ndii ki lo ntho nchwie yaon?'

⁷ "Pugu chhu gho na, 'Nthe na non lo mbe vigi ni fā'a.'

"Non gho khwē ni pugu na, 'Pōi ghōi mon nyien gho nkaa pōi.'

⁸ "Fanaon gha ntho, ngan nyien gho chhu ni non na a ghā ndina ni puon fā'a ne na, 'Mēin puon fā'a mbe mbinj yugu llo nkwoon pa ndugwi pi ngōi nchōin nkwoon pa fūon pi.' ⁹ Ngwa pe na pi ni ndōgo vugu mon tien minaon ni nga ntho, pi pe vugu ni fi'i mbinj na non ghā mfā'a ta'a llé pi pe vi no gho ne.

¹⁰ Ngwa pe na pi ki fūon ndōgo vugu ne ni nga ntho, mbi'i nu na yugu pe shi njien, ndo sheshenon vugu nkaa pugu fā'o pi fi'i mbinj na non ghā mfā'a ta'a llé pi pe vi no gho ne. ¹¹ Pugu ni nga nkwe mbinj yugu, nduo nu ni ngan nyien gho, ¹² nchhu nu na, 'Pe ngwa na pugu tho ni njin ne wu'ō mfā'a pi no ta'a awa, o lōgo vigi pugu nkwoon ta'a nthinkwo, pigi lo mbo ngwa pe na pigi fā'a no ta'a llé gho ghao, minaon tūon vigi.'

¹³ "Ndo ngan nyien gho khwē ni ta'a yi na, 'Taannu a, ndo nji'i mfāan yichōi nnu mbinj gho, pogo shini ndo nchrā na nshi mbe gho ni fi'i mbinj na non mfā'a ta'a llé pi pe vi no gho ne?' ¹⁴ Kwe yaon na a jo ne ngōi. Ndo nkhwā no fe nu ni ndugwi njin muon fā'a wu'ō fi'i yaon na mfe ve ne. ¹⁵ A lo nkā'o vōi no chwie nu nnu na nkhwā ne ni yaon na a nyan ne, ki o tho mfā'o kighi'ē nthe na nōon pwapwaj ne?'

¹⁶ "Nne, ngwa na pugu lūgwi njin ne shi nthi shhi, pe na pugu thi shhi ne, lūgwi njin."

Jisho pini nchrā no ngé yi trēi nkwoon nnu gu yi

(Maaku 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ No ha'an Jisho ni nku'ō nu Jerushalein ne, a gē paanchro ghan younjin pi njinjin,

pugu pugu gha mbo shendaon a chhu ni pugu na, ¹⁸ "Pōi lii njōi, pia ku'ō nu ne Jerushalein. Pi shi ncha'a Muon Nonmishua mfe mbho pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushi, pugu fe njō gu gho, ¹⁹ ncha'a vi mfe mbho pa ngwa taon nduon, pugu mā'an vi ni kwōin, ngwie vi ndo nkwin vi nkwoon wā'a, a gha mbo mon trēi llé a pini nku'ō."

Yaon ha'an mamuon pie ne
(Maaku 10:35-45)

²⁰ Nne, muon Jēin pugu Joun, mbo puon Shebedi, ghōi njōi Jisho nkwi kwēre yi shhi yu nduon yaon mbho yu. ²¹ Jisho pie vi na, "ō tā'a pi kho?'"

A chhu gho na, "Kā'a na paa puon pan pei shi nchho, ta'a yi ngei mbho yo yi ji, ta'a yi ngei mbho nkwrēi, ndii na o tho nsha'a fūon yo ne."

²² Jisho khwē na, "Pōi lo nji'i nji yaon na pōi pie nu ne, minthe pōi nnu ndua ngō'i na nshi nnu ne?'"

Pugu khwē gho na, "A nthe pigi nnu."

²³ A chhu ni pugu na, "Pōi shi nnu lo mon ndua a, ndo chho nu ngei mbho a yi ji pugu pa nkwrēi lo mfā'o mnu nji no fe nu, ndo a po pi ni ngwa pe na Tāa a kwo piri ni pugu ne."

²⁴ Ndo pigōi wun ghan younjin Jisho ni nga nja'o nnu yei, mbigi tūa ni paa pa lin pigho. ²⁵ Ndo Jisho mēin vugu, pugu tho njōi vi, a chhu ni pugu na, "Pōi ji na pa thishi nkwoon mbhi yei ghā nsha'a ngwa pugu sha'a, pa memme ngwa pugu nōon pi nnu ghri ni pugu. ²⁶ Ndo mba'a a yi'i mbo pi nne ni pōi. Sheshenon na a tā'a nu no po nu non ndien shina pōi ne fā'o no po nu muon fā'a vōi. ²⁷ Sheshenon na a tā'a nu mbo nthishi shina pōi ne, fā'o no po nu nkūna vōi. ²⁸ Wu'ō no ha'an Muon Nonmishua shini ndo ntho pi na pi fā'a mbho yu, a ni ntho pi no fā'a nu ndo mfe chombhi yi no nchuon yuon tho ntu ngwa."

Jisho chu'ō ligi paa nchriligi
(Maaku 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ No ha'an Jisho pugu pa ghan younjin pi ni ntaon nu Jeriko ne, mme yu ngwa yōu njin yi. ³⁰ Paa pa nchriligi ni nchho nkwin ndaon, pugu ni nga nja'o na Jisho tōgo nu shendaon gho, mba'o ngōu na, "Taatho, fā'o kwoshani mbinj pigi, ma Muon Devi!"

³¹ Yū ngwa pigho piga vugu, nshwei vugu na pugu lere lan, pugu pini nu'un mba'o pi ngōu ni nji na, "Taatho, fā'o kwoshani mbinj pigi, ma Muon Devi!"

³² Jisho gha ntithi, mēin vugu mbie vugu na, "Pōi tā'a nu na nchwie kho mbinj pōi?'"

³³ Pugu chhu gho ña, "Taathó, ña'anj ligi yigi, pigi yæi li'i." ³⁴ Jisho fã'o kwoshini mbin pugu, ñkãonj ligi yugu. Wu'ó chomilaonj gho ligi yugu chu'ó, pugu yæi li'i, njõu njinj Jisho.

21

Jisho nii Jerushaleinj nõ fũon

(Maaku 11:1-11; Luka 19:28-40; Joun 12:12-19)

¹ Pugu ni ñga mbara nu Jerushaleinj, ti ñkwo chõinj Befege ñkuonj Mbra pa Thi Olive ne, Jisho taonj paa pa ghanj younjinj pi shhi, ² nchhu nu ni pugu ña, "**Pæi ghæi monj la'ataonj yine shhi pæi, pæi shi ñga nchõinj fo, pæi ki'ε njæi ñkwéinj yæi ni muunj vi yæi yu. Pæi kigei vugu, ntho ni pugu mfe væi.** ³ **Ti sheshenonj nchhu sheshe nnu ni pæi, pæi chhu gho ña, 'Taathó fã'o chà nõ gho' kanj a shi mienj vugu ni pæi wu'ó ndii gho.**"

⁴ Yei ni ndõgo li'i nõ chwie nu nnu ña Minnwi ni nchrã ni njæili'i yi ne lõgo li'i ña,

⁵ "Chhu ni puonj la'ataonj Shayaanj, 'Lii njæi, fũonj væi tho nu ne njæi væi monj juju,

ndõ nchho ñkuonj ñkwéinj, mbo muunj ñkwéinj.' "

⁶ Pa ghanj younjinj pi ghæi ñgu'ó nchwie pi nõ ha'anj Jisho ni nchhu ni pugu ña pugu chwie ne. ⁷ Pugu ghæi ntho ni ñkwéinj pugu muunj ñkwéinj, nú'õnj pa ndhwí pugu mbinj pugu a ku'ó nchho fo.

⁸ Ntoun ngwa monj yú gho shéinj pa ndhwí pugu shendaonj, pichæi ya'a pa mbhothi nshéinj shendaonj. ⁹ Yú ngwa pigho ni ngõi nu shhi yu, pa ñgwa ña pugu ni ntho nu njinj yu ne ni ntho mba'o ngõu ña, "Ndigha'ó po ni Muunj Devi!

Mbõrõ po ni ju ña a tho nõ ligi Taathó ne!

Ndigha'ó po ni Minnwi ti ngõi nchõinj fie monj ndugwí pol!"

¹⁰ A gha nii Jerushaleinj, ñguonj la'ataonj gho chã'i ghao, ñgwa pie nu ña, "Yei po pi gõ?"

¹¹ Yú ngwa pigho khwê ña, "Yei njæili'i Minnwi mbo Jisho llo Nashare monj Galili."

Jisho ghæi Nda Minnwi

(Maaku 11:15-19; Luka 19:45-48; Joun 2:13-22)

¹² Jisho ghæi Nda Minnwi njõu ñguonj ñgwa ña pugu ni ntho mfini yaonj pugu pa ghanj yaonj yaonj monj Nda Minnwi, nshri taprei ghanj kwri mbinj pugu pa læi ghanj ñgwa pe ña pugu ni tho mfini pa mintu'õlibunj ne. ¹³ Nchhu ni pugu ña, "**Pi nã'anj ña, 'Nda a shi mbo li'i luonj Minnwi,' ndõ pæi lõgo a po pùo pa ñgina.**"

¹⁴ Pa nchriligi pugu pa ñkwíni kwò tho njæi vi monj Nda Minnwi, a chwie pugu po shi'i. ¹⁵ Ndo pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa ghanj ye'i ñgwa ni gi Mushi ni ñga njæi pa mbwambwa nnu ña a chwie, pugu pa mikæ'i ña pugu ni mba'o ngõu monj Nda Minnwi ña, "Ndigha'ó po ni Muunj Devi!" ne, pugu pigitua. ¹⁶ Nchhu ni Jisho ña, "Ó ya'ó nnu ña ñgwa pei chhu nu ne?"

Jisho chhu ña, "**Oonj, pæi lo naa mæinj ña, 'Llo nchõ pa puonj fhu pugu pa puonj pro'ó piri ndigha'ó ña pi gha'ó gho nõ gho.**"

¹⁷ Jisho mienj vugu ntaonj monj la'ataonj gho ngõi Betani nda'a fo.

Jisho chõno thi wunu

(Maaku 11:12-14,20-24)

¹⁸ A ni ñga mbo ni tutu'u, nõ ha'anj a ni mbini nu la'ataonj gho ne, nji yia vi. ¹⁹ A gha njæi thi wunu ñkinj shendaonj, ngõi fo nõ pa'a nõ njæi sheshe yaonj ñkienj wu'ó pa fhõthi. A chhu ni thi gho ña, "**Mba'a kanj ta'a ntienj ma nu'unj njunj mbinj gho ñkamun'õnj,**" **thi wunu gho wu'ó mbrão pi ndii gho.**

²⁰ Pa ghanj younjinj pi gha njæi, ngrão, nchhu nu ña, "A kie pi neinj thi wunu gho ki'i mbraoprao ta'a ñge?"

²¹ Jisho khwê ni pugu ña, "**Shishini, nshwei væi, pæi mfã'o pinj ki lo mfã'o khutho, pa'a pæi lo ñgu'ó nchwie pi nnu ña pi chwie mbinj thi wunu yei ne, pæi nji'i nchhu pi ni mbra yei ña, 'Shu'ó heinj ngõi ngũ monj ñkhi,** a wu'ó mbo pi nne. ²² **Sheshe yaonj ña pæi pie monj luonj ne, pæi shi ñgu'ó mfã'o nõ ha'anj pæi mfã'o pinj.**"

Pie nthæ ghri Jisho

(Maaku 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Jisho ni ñga nii monj Nda Minnwi, pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa pichæi thishi tho mbara vi nõ ha'anj a ni nje'i nu ne nchhu gho ña, "Ó tho nchwie nnu pei pi ni ghri gõ, a lo mfe gõ mfe ghri gho ve?"

²⁴ Jisho khwê ni pugu ña, "**Mummu ñkaa mu shi mbie væi ni ta'a pie, ti pæi mfe khwê væi, kanj nshi nshwei væi ni ghri ñonj ña ntho nchwie nnu pei nõ gho ne.** ²⁵ **Kwe ñkhi Jounj ni ndho pi hinj? A ni ndho pi po ki mbho ñgwamishua?**"

Pugu chrã nnu yei shina pugu, nchhu nu ña, "Pia nchhu ña a ni ndho pi po, a chhu ni pia ña ti a ni nchwie kho pa'a pia lo mbinj vi? ²⁶ Ndo pia nchhu ña a llo mbho ñgwamishua, pia tho mbõgo nnu ña yu ñgwa pei shi nchwie ne, nthæ ña ñguonj vugu ji ña Jounj ni mbo njæili'i Minnwi."

²⁷ Nne pugu khwê ni Jisho ña, "Pigi lo nji'i nji."

Jisho chhu ni pugu ña, “Kan mba’a mummu shwei vœi ni li’i ña mfã’o ghri ntho nchwïe nnu pei nɔ gho ne.

Lu’o chrà nthe paa puonj

28 “Pœi pi’i yœi ña? Yichœi non ni mfã’o paa puonj pi mimbïa, ngœi njœi fũonj yi nchhu gho ña, ‘Muunj a, ghœi mfã’a fã’a monj nyienj shi’a.’

29 “Muunj gho khwê ña, ‘Mba’a nji’i ngœi,’ ndo a gha ndara shigei yi, a kwri njũ’o yi, nne ngœi monj nyienj gho.

30 “Nonj gho ghœi mbara yichœi muunj vi ngu’o nchhu pi ta’a nnu gho. Muunj gho khwê ña, ‘Nshi ngœi, ma baba,’ ndo pa’a ndo ngœi. 31 A yœi shina paa puonj pei ña a chwïe nnu ña tãa vi ni ntã’a nu ne?”

Pugu chhu ña, “Fũonj yi.”

Jisho chhu ni pugu ña, “Shishini, ñshwei vœi, pa ghanj wëinj taashi pugu pa shakhï tho ngœi nu monj Sha’afuonj Minnwi shhi pœi. 32 Nthe ña Jouj Nganj Fe Nkhï ni ntho njœi vœi, nõonj ndaonj ndindi ña pœi tɔgo, ndo pa’a pœi lo mbïnj vi, ndo pa ghanj wëinj taashi pugu pa shakhï piñj vi, ndo nji’i nthe pi ndii ña pœi ni njœi nnu pei ne, pa’a ndo nda’a njkwri njũ’o yœi mbïnj vi.”

Lu’o chrà nthe puonj fã’a pïpï (Maaku 12:1-12; Luka 20:9-19)

33 Jisho chhu ña, “Pœi pini nja’o yichœi lu’o chrà. Yichœi nganj nyienj ni mbo fo ña a ni mbhi faanj ntienj thi ña pi mëinj ni grape ne. A ni ñkrao ñka’a ngïnj nɔ, ndo ntuo nku’o nii ntienj thi gho ñkhï yi taonj nɔ chwïe nu là’o, ndo ñkrao muunj nda tothi nɔ chho nu fo ñkê’i nyienj gho. Mfe nyienj gho ni ghanj fã’a ña pugu lina nu nɔ gho ñga ñkwœo maonj, pugu pugu ghrã, ndo llo ngœi la’ataonj nduonj. 34 Ndiï kwœo ntienj thi gho ni ñga ñkã’o, a taonj puonj fã’a pi ni ghanj fã’a monj nyienj ña pugu ghœi ñkwe ji ghrã ntienj thi gho.

35 “Pa ghanj fã’a pigho wëinj puonj fã’a pi pigho ña a ni ntaonj ne, ngwie ta’a yi, njwi ta’a yi, ntunj yichœi ni ngu’o.

36 Nganj nyienj gho pini ntaonj pichœi puonj fã’a ña pugu yienj nchaa fũonj pi pe ña a ni ntaonj ne, ghanj fã’a monj nyienj gho wu’o nchwïe mbïnj pugu pi nenne.

37 “Ndugwi yi nganj nyienj gho taonj muunj vi, nchhu nu ña, ‘Pugu shi ñga’o muunj a.’

38 “Ndo pa ghanj fã’a monj nyienj gho ghã njœi muunj vi tho nu, pugu chhu ni nonj pugu ña, ‘Yei muunj nganj nyienj gho ña nguonj maonj shi mbo ji ne, pœi

tho pia jwi vi nshïnj maonj pi.’ 39 Pugu wëinj vi mfu’u vi monj faanj ntienj thi gho mã’anj vi mbhi, njwi vi.

40 “Ndwe, ndii ña nganj faanj ntienj thi gho shi ntho ki’ë ne, a shi nchwïe pi nëinj ni ghanj fã’a monj nyienj gho?”

41 Pugu khwê gho ña, “A shi njwi ngwa pïpï pigho, mfe faanj ntienj thi gho ni pa ghanj fã’a nduonj ña pugu shi mfe ji ntienj thi ndii ña ndii kwœo kã’o ne.”

42 Jisho chhu ni pugu ña, “Pœi lo naa mëinj yaonj ña Nwa’anli Minnwi nchhu ne ya’a?”

‘Muunj nchi’a ye ña pœi ghanj krao nda ni ndãa ña a lo mfã’o ghêre ne, pini ne ñkara ju mbo muunj nchi’a kwonda.

Yei fã’a llo mbho Taatho,

ndo mbo ñkienj nnu pwapwa ligi pia.’

43 Nthe yie gho, ñshwei vœi, pi shi ñkwe Sha’afuonj Minnwi mbho pœi mfe ni ngwa pe ña pugu yunj ntienj ña a kã’o ne. 44 Sheshenonj ña a gũ ñkuonj ngu’o yei shi shina kraokrao, ndo ti a ngũ ngu’o gho mbïnj nonj a nwï’inj vi.”*

45 Pa thishi ghanj fe’ingienj pugu pa ngwa Farashi ni ñga nja’o pa lu’o chrã pi pei, nji ña a ni nchrã nthe pi pugu. 46 Ndo nji’i nthe pi nɔ ha’anj pugu ni ntho ntã’a nu ngwëinj vi ne, pugu ni mbɔgo pa ngwa nthe ña ngwa pigho ni ndɔgo Jisho ña a njœili’i Minnwi.

22

Lu’o chrà nthe ji tini (Luka 14:15-24)

1 Jisho pini nchrã ni pugu ñkamuwonj monj pa lu’o chrã, nchhu nu ña, 2 “Minthe pi mã’anj fi’i Sha’afuonj Po pi ni yichœi fũonj ña a ni mbiri ji nɔ nnu tini muunj vi yi mimbïa. 3 Ntaonj puonj fã’a pi ña pugu ghœi mëinj ngwa pe ña pi ni ngê vugu nɔ nnu ji tini gho ne, ndo pa’a pugu lo ñkhwã nɔ tho nu.

4 “A pini nu’unj ntaonj pichœi puonj fã’a, nchhu nu ña, ‘Pœi chhu ni pa ngwa pe ña pi gê vugu ne ña ñkwo piri maonj ji ne, ñkwo sho pa fua pugu pa na’anj fu’u, ti mbiri nguonj yaonj a kã’o. Pœi tho li’i ji tini gho.’ 5 Ndo pa’a pugu lo ndii a fhi nnu, nne pugu ghœi ni vugu, ta’a yi monj nyienj yu, yichœi ta’a yi li’i tanj yi. 6 Pïgœi yi wëinj puonj fã’a pi pigho, mfe ngœi ni pugu, njwi vugu.

7 “Túa fũonj gho pïgi, a fe gi ni pa shooge pi pugu ghœi njwi ngwa pigho ña pugu ni njwi puonj fã’a pi pigho ne ndo ntũonj la’a muunj mfe shhe.

* 21:44 21:44 Pichœi pa ndunu Nwa’anli Minnwi lleshhi monj chrã Gri lo nji’i mfã’o ghrã yei.

8 Nne fũon gho chhu ni puon fà'a pi ña, 'Maon ji tini gho ká'o ne, ndo pa'a pa ñgwa ña ñki gē ne lo ñká'o ñkwaj ñgwa ña minthe pugu ji ne. 9 Nthe yie gho, p̄ai taon ñḡai mon pa ta'andaon fi'i ñgwa ña p̄ai yai fo ne, p̄ai gē vugu ña pugu tho li'i ji tini gho.' 10 Nne pa puon fà'a pigho gh̄ai mon pa shendaon, ñkiri ñguon pa ñgwa ña pugu ni ñj̄ai ne, ñgwa shi'i pugu pa pi pip̄hi. Nne nda ji tini gho ni ndinaon ni ñgwa ña pi gē vugu ne.

11 "Ndo fũon gho gha ntho li'i yai pa ghan gē pigho, ñj̄ai yich̄ai non fo pa'a a lo mf̄a'o ndhw̄i tini. 12 A chhu gho ña, 'Taannu a, o kie pi nein maa nii hein ki lo ñji'i mf̄a'o ndhw̄i tini?' Non gho pou chr̄a. 13 Nne fũon gho chhu ni pa ghan fà'a li'i tini gho ña, 'P̄ai krao kw̄o yi pugu pa mb̄ho mi mā'aj vi mb̄hi mon ñjin. Mon li'i gho, k̄ai pugu pa kru shua shi mb̄o fo.'

14 "Nthe ña pi gē ntou ñgwa, ndo ñgu'o ntere pi shigei yi."

Pie nthe nnu pe taashi ni Kaisha (Maaku 12:13-17; Luka 20:20-26)

15 Nne pa ñgwa Farashi nyian nt̄an ñkwaj ha'aj a nthe pugu piri Jisho ñgw̄ein vi ñkuon chr̄a yi ne. 16 Nne pugu taon pa ghan younjin pugu pugu pa ñgwa fũon Hero, nchhu nu ña, "Masha, pigi ji ña o gh̄a nchr̄a nnu shini, ñje'i nnu ña Minnwi tā'a nu ne mon nnu shini ki lo mb̄ogo ligi sheshenon nthe ña o shi'a ñji'i nd̄i pi ña ñon po pi mon yai ñkwaj nth̄in̄kwo. 17 Ndwe shwei vigi, o pi'i jo ña? A k̄a'o ña pi mā'aj taashi ni Kaisha ki ñga?"

18 Jisho kwo ji nt̄an pip̄hi na pugu ni mf̄a'o ne, nne nchhu ña, "P̄ai tā'a nu ñjwe'i a ña pa ñgwa mifi pei?" 19 P̄ai n̄oon ndigi mb̄in ña pi gh̄a mā'aj taashi no ne v̄ai." Pugu tho ni ndigi mb̄in gho mb̄o fi'i mb̄in ña ñon gh̄a mf̄a'a ta'a ll̄e pi pe vi no gho ne. 20 Jisho pie vugu ña, "Yei tho ḡo pugu pa ligi ḡo ñkuon gho?"

21 Pugu chhu ña, "A yi Kaisha." A chhu ni pugu ki'ē ña, "Nthe yie gho, p̄ai fe yaon ña a yi Kaisha ne ni Kaisha, mfe yi Minnwi ni Minnwi."

22 Pugu ni ñga ñja'o nnu yei, a ghr̄ao vugu, pugu lollo mien vi ñḡai.

Pie nthe nnu khu nu mb̄ini ñku'o (Maaku 12:18-27; Luka 20:27-40)

23 Wu'o ll̄e gho, pa ñgwa Shadushi ña pugu gh̄a nchhu ña ñon gh̄a ñkhu pa'a ndo nu'uj ñku'o ne tho ñj̄ai vi mb̄ie vi ni ta'a pie ña, 24 "Masha, Mushi ni nchhu ña, 'Ñon ñkhu ki lo ñji'i mf̄a'o muun, a yi'i ña nd̄in vi l̄ogo ñkugu yi gho mb̄hi muun no gho no ligi nd̄in vi ña a khu ne.' 25 Ndwe khwach̄ai puon pimb̄ia pich̄ai ni

mb̄o shina pigi mb̄o ta'a puñ. Fũon yi ni ndan ñkhu ki lo ñji'i mf̄a'o muun, nne mien ñgwe vi nd̄in vi l̄ogo. 26 Mbra yi, pugu yich̄ai mbra yi wu'o mb̄o pi nenne ti ñguon vugu pi khwach̄ai nu'uj mme. 27 A ni ñga ndugwi, mingwe gho khu ñkaa yu. 28 Ndwe, mon llem̄bi ña ñgwa le mb̄ini ñku'o mon gu ne, mingwe gho shi mb̄o pi ñgwe ḡo shina pugu pi khwach̄ai pei, nthe ña ñguon yugu ghao ni ndan vi?"

29 Ndo Jisho khw̄e ni pugu ña, "P̄ai f̄aan nthe ña p̄ai lo ñji Nwa'anj̄i Minnwi ndo pa'a ndo ñji ñji Minnwi. 30 A le ñga mb̄o nd̄ii ña ñgwa ña pugu khu le mb̄ini ñku'o ne, pa'a ñgwa lo ndan ki ñḡai l̄an. Ñgwa le mb̄o pi no pa ghan ntaon Minnwi po.

31 "Ndo nthe ñgwa pe ña pugu shi nde ñku'o mon gu ne, p̄ai lo naa m̄ein nnu ña Minnwi ni nchhu ni p̄ai ne: 32 'A mmu mb̄o Minnwi Abraham, mb̄o Minnwi Aiji, mb̄o Minnwi Jak'o? A lo ñji'i mb̄o pi Minnwi pa ñgwa khu, a po pi yi ñgwa maon."

33 Yú ñgwa pigho ni ñga ñja'o yei nnu, ñgr̄ao ñkwaj ha'aj a ni ñje'i nu ne.

Mme kina ña a chaa ñguon yi ne (Maaku 12:28-34; Luka 10:25-28)

34 Ndo pa ñgwa Farashi ni ñga ñja'o ña Jisho chri nch̄o pa ñgwa Shadushi, ñkiri non yugu ta'a li'i. 35 Yich̄ai ta'a yi shina pugu ña a ni ñji ḡi Mushi ñga'a pie Jisho ni ta'a pie no m̄oon nu vi. 36 "Masha, a yai mb̄o mme kina ña a chaa ñguon yi mon ḡi ne?"

37 A chhu gho ña, "Khw̄a Taath̄o mb̄o Minnwi yo ni ñguon ñj̄u'o yo ghao, ñguon nch̄ai yo ghao, ni ñguon kw̄a'a nu mo ghao." 38 Yei mme kina ndo mb̄o fũon yi. 39 Mbra yi po no yie gho: "Khw̄a taakuo yo no ha'aj o khw̄a non yo ne." 40 Ñguon ḡi Mushi ghao pugu pa yaon ña pa ñj̄aili'i Minnwi ye'i ne yi'ə pi ñkuon paa kina yei."

Pie nthe Ju ña Minnwi Chu'o Ntaon no Ñkwe ne

(Maaku 12:35-37; Luka 20:41-44)

41 Nd̄ii ña pa ñgwa Farashi ni ñkiri ta'a li'i ne, Jisho pie vugu ni ta'a pie, 42 nchhu nu ña, "P̄ai pi'i yai ña nthe Ju ña Minnwi Chu'o Ntaon no Ñkwe ne? A po pi muun ḡo?"

Pugu chhu gho ña, "Muun Devi." 43 Jisho pie vugu ki'ē ña, "Ti a ki po pi nein ki'ē Devi mon ñji Jijwe Minnwi m̄ein vi ña 'Taath̄o,' nchhu nu ña, 44 'Taath̄o ni nchhu ni Taath̄o a ña, Choch̄o hein ñgei mb̄ho a yi ji ti ñshi nu'uj nchw̄ie pa mimb̄ina po po la'o kw̄o yo.'" "

45 **“Ti no ha’anj Devi mēinj vi ni ‘Taatho,’ ti a pini nkje pi nēinj mbo pi muunj vi?”**

46 Kanj ta’a noj shini ndo mfā’o khwē no fe nu gho, ndo pa’a ndo nu’uj mbie vi ni kanj ta’a pie jē llē gho.

23

Jisho shūu tēnə pa masha ghanj ye’i gí Mushi
pugu pa ngwa Farashi

(Maaku 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

1 Nne Jisho chhu ni kiri gho pugu pa ghanj younjin pi na, 2 **“Pa ghanj ye’i ngwa ni gí Mushi pugu pa ngwa Farashi po pi ngwa na pi ji vugu no ghanj tūgu gí Mushi.** 3 Nthe yie gho, pəi ya’o nchə yugu ndo nchwie nguonj nnu na pugu shwei vəi no gho ne, ndo ki lo mbini vugu. Nthe na pugu ghə nchhu ndo pa’a ndo nchwie nnu na pugu chhu ne. 4 Pugu ghə nkrao pa lri na a gha’a no tienj nu ne nū’ənj mbəi’i ngwa, ndo pa’a ndo nkhwā no fe nu muunjshimbho yugu no ghēre nu ngwa pigho ni lri gho.

5 **“Pugu ghə mfā’a nguonj yugu fā’a pi na ngwa yəi vugu, nthe na yugu ngrəo na pugu ghə nā’anj chrə Minnwi nkunonj gho nchu no pa yəi yugu pugu pa ngei mbho yugu yi nkwrəi ne gha’o nge’a ndo nchwie pa yugu shigəi nkunonj pa ndhwí pugu shiga nge’a.”** 6 Pugu khwā pa ləi chíichii lí’i ji pugu pa ləi ngwa líenj monj pa nda luonj Minnwi, 7 ndo nkhwā na pi tu’u noj nchrə ni pugu monj lí’i tanj pugu pa na ngwamishua mēinj vugu na ‘Masha.’

8 **“Ndo kí’i pi mēinj vəi na ‘Masha,’ nthe na pəi fā’o pi wu’o ta’a Masha ndo nguonj vəi ghao po pi pa linj.** 9 Kí’i pəi mēinj sheshenonj nkunonj shhe heinj ni taa vəi, nthe na pəi wu’o fā’o pi ta’a Taa, mbo ju na a po po ne. 10 Kí’i pi mēinj vəi ni ‘pa ghanj fe ntigi,’ nthe na nganj fe ntigi wu’o ta’a yi, mbo ju na Minnwi Chu’o Ntaonj no Nkwe ne. 11 Ndo nonj ndienj shina pəi shi mbo muunj fā’a vəi. 12 Sheshenonj na a kəre nonj yi ne, pi shi nshwí’i vi shhe, sheshenonj na a shwí’i nonj yi ne, pi kəre vi.

Ngə’i shi nii pa ngwa Farashi pugu pa ghanj ye’i ngwa ni gí Mushi mbo pa ghanj mifii

(Maaku 12:40; Luka 11:39-42,44,52; 20:47)

13 **“Ndo ngə’i shi nii vəi ma pa ghanj ye’i ngwa ni gí Mushi pugu pa ngwa Farashi.** Pəi ngwa mifii, nthe na pəi finí Sha’afuonj Po ni ngwa, ndo pəi ndutho yəi lo nii monj gho, ndo pa’a ndo mienj ngwa ha’anj pugu nii nu ne na pugu nii. 14 [Ngə’i shi nii vəi ma pa ghanj ye’i ngwa ni gí Mushi pugu pa ngwa Farashi, pa ngwa mifii, nthe na pəi ghə nchigi pa pinje kugu nkwe maonj pugu, nkuru nnu na pəi chwie ne ni pa ntaanjntaanj luonj Minnwi lí’i ka’a, nthe yie gho, yəi shá’a shi mbo yi wuwuru.]

15 **“Ngə’i shi nii vəi, ma pa ghanj ye’i ngwa ni gí Mushi pugu pa ngwa Farashi pəi ngwa mifii, nthe na pəi ghə nshá’a nkhi pugu pa ndaonj ntou no ghəi nu kara nonj a younjin nnu Minnwi yəi, ndo a gha njou njinj yəi, pəi chwie vi a pini mbigij nchaa vəi paa lí’i no ghəi nu monj mononj ngw’o lienj shhe.**

16 **“Ngə’i shi nii vəi, ma pa ghanj chriligi na pəi tho nōonj ndaonj ni ngwa ne, na pugu chhu na, ‘Nōnj nshwrēi ligi Nda Minnwi, pa’a nnu lo mbo, ndo ti ijonj nshwrēi pi laonjo na a po monj Nda Minnwi ne, a yi’i vi.’** 17 Pa na na ligi yugu yi chri! A gha’o yəi? Laonjo ki Nda Minnwi na a chwie laonjo gho po yi taonjaonj ne? 18 Pəi ghə mbini nchhu na ijonj nshwrēi lí’i fe’ingienj pa’a nnu lo mbo, ndo ijonj nshwrēi yaonj fe’ingienj nkunonj lí’i fe’ingienj, kanj a yi’i vi. 19 Pəi pa ghanj chriligi, a gha’o yəi nchaa yichəi, yaonj fé, ki lí’i fe’ingienj na a ghə nchwie yaonj fe gho po yi taonjaonj ne. 20 Sheshenonj na a shwrēi lí’i fe’ingienj ne, shwrēi lí’i gho pugu sheshe yaonj na a po nkunonj gho ne. 21 Nne sheshenonj na a shwrēi Nda Minnwi ne, shwrēi Nda gho pugu Minnwi mbo nonj na a po Nda gho ne. 22 Sheshenonj na a shwrēi po ne, shwrēi faanj Minnwi pugu Minnwi mbo nonj na a chho nkunonj gho ne.

23 **“Ngə’i shi nii vəi, ma pa ghanj ye’i gí Mushi pugu pa ngwa Farashi.** Pəi pa ngwa mifii. Nthe na pəi ghə mfe shwéi pa mishwréi pugu pa pichəi pa puonj mi mbhe na pi ghə ní’inj monj maonj ji, ndo ki lo mfā’o ndii no nū’ənj nu pa memme

* 23:5 23:5 Pa ngwa Juu ni mfā’o nū’ənj na a ni nchu na sheshe muunj mimbia jē nkunonj treinchro nge’a’o ne fā’o no nā’anj nu khwe lí’i monj Nwa’anli Nduu Kina (Nwa’anli Ndií Taonj nu 13:1-10; 13:11-16; Nwa’anli Mbra Fe nu Gí 6:4-5; 11:13-21) nkunonj ngrəo nchhu choyei yugu pugu pa ngei mbho nkwrəi. Pa pimbia ni mbini mfā’o no chhu nu pa shigəi nkunonj pa khwe ghaa ndhwí yugu (Nwa’anli Shia Ngwa 15:37-41).

ntigi mon ɲwa'anli gi no pa ndindi, ni kwoshini pugu pa ya' o nu ncho Minnwi, ndo yei pa nnu pe ɲa pɛi kan ni nchwie ndo ki lo nchi'ə pi ni. ²⁴ Ghan chri ligi pei ɲa pugu noon ndaon ni ɲgwa, pɛi gha nde minjinji mfu'u mon la'o yei, ndo mmi minyienlɛi!

²⁵ "Ngə'i shi nii vɛi, ma ghan ye'i ɲgwa ni gi Mushi pugu pa ɲgwa Farashi. Pɛi ghan mifi! Nthe ɲa pɛi shigao ɲkuon ndua pugu pa kumbu ndo moon yi linaon ni piga pugu pa pou wɛin nu non. ²⁶ Pa ghan chri ligi pei mbo pɛi Farashi, pɛi fion nshigao pa moon ndua pugu pa moon kumbu nne ɲa minthe ɲkuon yi gi yi taontaon ɲkaa yu.

²⁷ "Ngə'i shi nii vɛi, ma pa ghan ye'i gi Mushi pugu pa ɲgwa Farashi. Pɛi pa ghan mifi! Pɛi po no fun ɲa pi shini njɔ' o ni yaon fhu ɲa a pwa mbhi, ndo moon yi linaon ni kwɛi khu ɲgwa pugu pa ɲguon ɲkwan maon totro. ²⁸ A ha'an pi lii vɛi mbhi pɛi po no ɲgwa ndindi, ndo moon njɔ' o yei linaon ni nnu mifi pugu pa ɲguon ɲkwan phi.

²⁹ "Ngə'i shi nii vɛi, ma pa ghan ye'i gi Mushi pugu pa ɲgwa Farashi. Pɛi pa ghan mifi, pɛi krao fun pa njɛli'i Minnwi, nchwie fun pa ɲgwa ndindi a pwa, ³⁰ nchhu nu ɲa, 'Pigi kan ni mbo mbhi pi ndii pa taa pigi, pigi shi kan ndo nchi kwɛ pigi pugu no jwi nu pa njɛli'i Minnwi.'

³¹ "Nne pɛi pa minkwentie ni non pɛi ɲa pɛi pa puon ɲgwa pe ɲa pugu ni njwi pa njɛli'i Minnwi ne. ³² Pɛi ghɛi ne shhi mi'ɛn nnu pe ɲa pa ɲkhu taa pɛi ni njɛ. ³³ Pa mitwe'i, pa mbhɛ mitwe'i mbimbhi pei, pɛi shi ɲkie pi nein maa nte njɔ monon ɲgɔ' o lien shhe?

³⁴ "Nthe yie gho, nshi ntaon pa njɛli'i Minnwi ni pa ghan shietho ni pa ghan ye'i gi Mushi ni pɛi. Pɛi shi njwi pichɛi, ɲkwɛn pichɛi ɲkuon wa'a, ɲgwie pichɛi ni ɲgwɛn mon pa nda luon Minnwi pɛi, mfe ɲgə'i ni pichɛi llo mon ta'a la'ataon nii mon yichɛi la'ataon. ³⁵ Nshi ntaon vugu nenne, nji ɲa chhi ɲguon ɲgwa ndindi ɲa pi ni nshrao vugu njwi ɲkuon shhe, llo tho Abe ɲa mbho yi ni mbo yi woo ne ti ɲgɛi nchɛin tho jwi nu Shakaria, mbo muon Berokia, shina Nda Minnwi pugu li'i Fe'ijgiɛn Minnwi. ³⁶ Shishini nshwei vɛi, ɲguon nnu pei shi nshwi'i mbin ɲgwɛinon yei.

Jisho fā'o pə'i njɔ' o nthe Jerushalein
(Luka 13:34-35)

³⁷ "Yo, Jerushalein, Jerushalein! La'ataon ɲa a jwi pa njɛli'i Minnwi, ntun pa ghan ntaon Minnwi pe ɲa pi taon vugu gho ne ni ɲgɔ' o. A fi'i yi nein ɲa mi ni ntā'a nu ɲkiri puon po ta'a li'i no ha'an minguo gha ɲkiri puon pi la'o pra yi ne, ndo pa'a ɲki lo ntā'a nu! ³⁸ Lii njɛi, nda yei ku' o fun. ³⁹ Nthe ɲa nchhu ni pɛi ɲa, jɛ ndwe ɲgɛi nu shhi, mba'a pɛi nu' un njɛi a, ti nu' un nchɛin ndii ɲa pɛi shi nchhu ɲa, 'Mbɔro po ni ju ye ɲa a tho no ligi Taatho ne!'"

24

Jisho chhu ɲa pi shi mbuo Nda Minnwi
(Maaku 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Jisho ni ntaon Nda Minnwi ɲgɛi nu, ndii gho pa ghan younjin pi tho njɛi vi ntho noon pa nda gho mon Nda Minnwi. ² Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pɛi yei ɲguon maon pei hein ghao? Shishini, nshwei vɛi, mba'a ta'a ɲgɔ' o hein yi'i ɲkina ɲkuon ndin vi ki pi lo mbuo mfe shhe."

Ngə'i pugu pa mōn nu

(Maaku 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ No ha'an Jisho ni nchocho ɲkuon Mbra pa Thi Olive ne, pa ghan younjin pi tho njinjin njɛi vi, nchhu nu ɲa, "Shwei vigi, pa nnu pei shi ndɔgo li'i pi ndii kho? Li tho nu yo pugu pa yi ndugwi mbhi yei shi mbo pi kho?"

⁴ Jisho khwɛ ni pugu ɲa, "Pɛi lina nu ki'i ɲon fi vɛi. ⁵ Nthe ɲa ntou ɲgwa shi ntho no ligi a, nchhu nu ɲa, 'Mbo pi ju ɲa Minnwi Chu' o Ntaon no ɲkwe ne,' mfi ntou ɲgwa. ⁶ Pɛi shi nja' o pa nchho pugu pa pisha' akho nnu nchho. Ndo ki'i pɛi fa' o pogo gu nthe ɲa pa nnu pigho shi ɲgɔ' o ndɔgo li'i, ndo yine lo naa mbo ndugwi yi. ⁷ Pa la'ataon shi ndollo ma'an yichɛi ni nchho, ɲgwa ta'a funon ma'an ɲgwa yichɛi ni nchho. Nji shi ɲgɔ mon pa li'ili'i, shhe shi nchi'i ti shina mon pa li'ili'i. ⁸ ɲguon nnu pei po pi no ha'an muon gha njɛ naon nu mingwe shuu ne.

⁹ "Nne pi shi ncha'a vɛi mfe ɲa pi fe ɲgə'i ni pɛi ndo njwi vɛi. ɲguon pa la'ataon shi mbina vɛi nthe a. ¹⁰ Ntou ɲgwa shi ɲgɔ mon pin yugu, mfini non pugu, mbina non pugu. ¹¹ Ntou pa njɛli'i mifi shi ntho mfi ntou ɲgwa. ¹² Nthe ɲa phi shi mbigi ne, khwa ɲa ntou ɲgwa fa' o ne shi ɲkere. ¹³ Ndo ɲon ɲa a tii shii ti nchɛin no ndugwi yi ne shi ndugu. ¹⁴ Ndo pi shi nchii pwa pisha' akho yei ɲa Minnwi sha'a funon yi mon ɲguon mbhi yei nne ɲa ɲguon pa la'ataon ghao ya' o, ndugwi yi tho ki' e.

*Ngə'i na a tho nu ne
(Maaku 13:14-23; Luka 21:20-24)*

15 "Nne ndii na pəi shi njəi nnu wuwuru ye na a fuo Nda Minnwi nchwie pi tei ne, a thi Li'i Taonjaon, mbo nnu na njəili'i Minnwi mbo Dania ni nchhu ne, (sheshenon na a mēinj yaon yei ne pi'i, nji na a shi nji njinj nnu yei), 16 nne ngwa pe na pugu po mon Judia ne tei nku'ɔ tho pa mbra. 17 Ki'i non na a chho thonda ne nu'uj nshwi'i shhe li'i lōgo yaon na a po mon nda ne, 18 ki'i sheshenon na a po mon nyien ne nu'uj mbini la'a li'i lōgo mme ndhwi yi. 19 Ndo a shi mbo nkien wuwuru ngə'i ni pa pingɛ shuu pugu pa mapuon ha'an pugu tho nu'on puon ne mon llé pigho! 20 Pəi luon ni Minnwi na ki'i nnu pei lōgo li'i pi mon laon ki llé ji. 21 Nthe na mon pii ndii gho, ngə'i shi mbo ti nchəinj fi'i nkwan no ha'an a lo naa ma mbo, jē ndii na Minnwi ni mbuon mbhi ne ti ntho nchəinj ndwe, ndo pa'a ndo mbi'i pi'i ma nu'uj mbo. 22 Ti pi kan ni mien ki kere fi'i llé pigho pa'a kan ta'a non lo ndūgi. Ndo nthe ngwa pe na Minnwi ni nchu'ɔ vugu ne, Minnwi shi nkere fi'i llé pigho.

23 "Nenne sheshenon nchhu ni pəi na, 'Lii njəi, Ju na Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe ne po neinj,' ki na, 'A po ni hinj!' Ki'i pəi pin, 24 nthe na pa mifi na pugu chhu nu na pi chu'ɔ vugu ntaon no nkwe ne, pugu pa njəili'i mifi shi nōon non yugu, nōon ntou pa memme li pugu pa nnu ghraoghrao no fi nu pa ngwa ti mfi na ngwa ha'an Minnwi chu'ɔ ne no ha'an a kan nji'ε. 25 Pəi lli njəi, nkwo shwei vəi nkaon ndii maa nkə'o.

26 "Nenne, pugu nchhu ni pəi na, 'Lii njəi, a po ne mon nkunu njó!' Ki'i pəi ghəi fo. Ti pugu nchhu na 'Lii njəi, a po ne heinj mon njien nda,' ki'i pəi pin. 27 Nthe na wu'ɔ no ha'an fiemb ghə nshei llo ngei sha'a minaon ngəi nii ngei nii minaon ne, a ha'an tho nu Muon Nonmishua shi mbo ne. 28 Sheshe li'i na khu miyaon po ne, pa mishi na pugu ghə nkru khu miyaon ne shi nkiri fo.

*Muon Nonmishua shi mbini nu'uj ntho
(Maaku 13:24-27; Luka 21:25-28)*

29 "Pa ngə'i pei shi nga ntogɔ, wu'ɔ chomilaon gho, minaon shi ngū njinj, pa'a fhú lo nu'uj mfe li'ε, pa finəi gū llo po,

Minnwi ch'i pa nji mon tothi.

30 "Li Muon Nonmishua shi nōon non yi po, nne nguon pa la'ataon nkuon shhe shi njua, njəi Muon Nonmishua a tho nu mon lulun po ni ghr'i pugu pa mme ndigha'o. 31 Pi shi ntua ntənj nggɔ ya nku'ɔ, a taon ghan ntaon pi pugu kiri pa ngwa pi na a chu'ɔ ne mon nguon mbhi mon khwe ghaa mbhi, llo mon ta'a ngei po ngəi mon yichəi.

*Ntigi llo nkuon thi wunu
(Maaku 13:28-31; Luka 21:29-33)*

32 "Ye'i ntigi llo nkuon thi wunu: No ha'an fhɔ yi nu'uj njē tua nu nkuon mbho yi ne, ɔ ji na nkwei mbi para. 33 Wu'ɔ nenne, ndii na pəi nkaa pəi yəi nguon nnu pei ne, pəi ji na Muon Nonmishua kwo para ti mbo chonda. 34 Shishini, nshwei vəi, mba'a ngwreinjon yei yi' nkhhu mme ki nguon nnu pei lo ndogɔ li'i. 35 Po pugu shhe shi ntogɔ gha, ndo mba'a pa chrə pan yi'i ntogɔ gha.

*Ndi na Muon Nonmishua shi ntho ne
(Maaku 13:32-37; Luka 17:26-30,34-36)*

36 "Ndo no llé gho pugu pa ndii gho, non lo nji, nji'i nthe pi ghan ntaon Minnwi po, ki ndutho Muon ni non yi. A wu'ɔ nji Taa ta'i vi. 37 No ha'an a ni mbo mon pii ndii Noa ne, a ha'an tho nu Muon Nonmishua shi mbo ne. 38 Nthe na a ni mbo ndii na nkhi shini ndo naa nku'ɔ mfigi mbhi ne, ngwa ni nji maon ndo nnu nu, ndan nu ndo mfe ngwa nda lan, ti ngəi nchəinj ndii na Noa ni nii mon mme pie na a po no nda ne. 39 Pugu shini ndo nji ti nkhi nu'uj nku'ɔ mfigi njigi vugu ngəi no gho. A ha'an tho nu Muon Nonmishua shi mbo ne.

40 "Paa ngwa shi mbo mon nyien, pi lōgo ta'a yi, ta'a yi kina. 41 Paa pingɛ shi ntho ngu'ɔ maon, pi lōgo ta'a yi, ta'a yi kina.

42 "Nthe yie gho, pəi chho ni lina məi, nthe na pəi lo nji'i nji llé ye na Taatho vəi tho nu ne. 43 Ndo pəi ji yei nnu na, ijgan nda kan nji ndii ye na ngina tho nu ni tu'u ne, a kan nchho ni lina mi, ndina nu ni nda yi na ki'i pi pə'i. 44 Nthe yie gho, pəi nkaa pəi piri non yəi, nthe na Muon Nonmishua tho nu mon ndii na mba'a pəi yi'i mbi'i ne.

45 "A gɔ ki'ε mbo muon fə'a ta'anju'ɔ, mfa'o shietho na masha vi nu'uj vi na a lina nu ni pichəi puon fə'a mon mbaanda yi, mfe maon ji mon ndii ka'oka'o. 46 Mbɔɔ shi mbo ni muon fə'a ye na masha yi yəi vi a fə'a nu shi'i

* 24:15 24:15 Li'i yei ni mbo pi mon Nda Minnwi.

ndii ña a tho ñe. ⁴⁷ Shishini ñshwei vøi, a shi nu'oy vi a lina nu ni nguoy maoy pi. ⁴⁸ Ndo ti ä mbø muuy fà'a mbimbhi, kan a shi nchhu ni noy yi ña, 'Mba'a masha a yi'a ñkwøi,' ⁴⁹ njē wie nu pichøi puoy fà'a, nji maoy ndo nnu nu pugu pa mbaa là'o. ⁵⁰ Taathø muuy fà'a yei shi ñkwøi moy llé ye ña muuy fà'a gho shini ndo mbi'i ñe, pugu pa ndii ña a lo nji'i nji ñe ⁵¹ nchrei vi kaonkaoy, mi'an vi li'i ña pa ñgwa mifi shi ngøi ñe. No li'i gho køi pugu pa kru shua shi mbø fo."

25

Lu'ò chrà nthe wuy puoy piñge

¹ "Nne Sha'afuoy Po shi mbø no wuy puoy piñge ña pugu lo naa nji mimbhia, ña pugu ni ndøgø pa lan pugu ngøi li'i para mimbhia lan. ² Yi tien ni mbø pa na, yi tien po pa ndina. ³ Pe ña pugu ni mbø pa na ñe ni ñga ndøgø lan yugu pa'a ndo ntuo yichøi krashi*, ⁴ ndo pe ña pugu ni ndina ñe lögø tu'ø krashi yugu pugu pa lan yugu. ⁵ No ha'an mimbhia ñgan lan gho ni ntho njiyiri ñe, lögø wëin vugu pugu llé.

⁶ "Ndo a gha mbø moy ntuy mbhi pi pa'o ngødu ña, 'Mimbhia ñgan lan gho po ñein! Pøi taoy ntho mbara vi.'

⁷ "Wuy puoy piñge pigho lollo mbiri lan yugu. ⁸ Pe ña pugu ni mbø pa na ñe chhu ni pe ña pugu ni mbø pa ndina ñe ña, 'Pøi fe yichøi krashi yøi ni pigi nthe na lan yigi tho mbephe.'

⁹ "Ndo pa pi shietho pigho khwē ña, 'Ña minthe pa'a ye ña pigi fà'o ñe lo ñkà'o ni pia ñe, pøi ghøi moy nda tan njuoy yøi fo.'

¹⁰ "Ndi ña pugu ni ngøi li'i yuoy ñe, mimbhia lan gho tho, pe tien piñge ña pugu ni mbiri noy yugu mbø fo ñe ghøi pugu pa mimbhia ñgan lan gho li'i ji lan, pi fini nda. ¹¹ A gha ndara pichøi nchü'ø mbini pigho tho ñkaa pugu, nchhu nu ña, 'Taathø, taathø, chü'ø nda ni pigi.'

¹² "Ndo a khwē ña, 'Shishini ñshwei vøi, ndo nji'i nji vøi.'"

¹³ Jisho lügwí ña, "Nthe yie gho, pøi chho ni lina mæi, nthe ña pøi lo nji llé ki ndii.

Lu'ò chrà nthe trei puoy fà'a (Luka 19:11-27)

¹⁴ "Ndi gho, Sha'afuoy Po shi ma mbø pi no ñoy ña a tã'a nu ngøi kra, nne mëin pa puoy fà'a mfe maoy pi ni pugu ña pugu ti'i nchho ndina nu no gho. ¹⁵ A ni mfe tien piñ mbiñ ni ta'a

yi. Ta'a piñ po fi'i mbiñ ña ñoy mfa'a no paa wuy ñga'ombhi, pi pe vi no gho ñe, ni vichøi, a fe paa piñ mbiñ, ni vichøi a fe ta'a piñ mbiñ. A ni mfe mbiñ ni sheshenoy vugu no fi'i nji yi ndallo ki'e ñgøi kra yi.

¹⁶ "Chomilaoy gho, ye ñoy ña a ni ñkwe tien piñ mbiñ ñe ghøi ni ji mbiñ mbi'e tan no gho nshei tien piñ mbiñ mbigi. ¹⁷ Wu'ò ñenne, ye ñoy ña ji mbiñ ni mbø paa piñ ñe shei paa piñ mbiñ mbigi. ¹⁸ Ndo ye ñoy ña ji mbiñ ni mbø ta'a piñ ñe ghøi ntou tien ndøin mbiñ taathø yi moy gho.

¹⁹ "A ni ñga nda'a no ntaay ndii, taathø pa puoy fà'a pigho pini, pugu pugu pi'i ñkrü yi. ²⁰ Ye ñoy ña a ni mfe tien piñ mbiñ gho ñe tho njøi taathø vi ni tien piñ mbiñ nduoy mbigi, nchhu nu ña, 'Taathø, o ni mfe tien piñ mbiñ vøi. Njøi, mbini nu'uy nshei tien piñ mbigi.'

²¹ "Taathø vi chhu gho ña, 'O ya mfã'a, ma muuy fà'a shishi'i ndo mbø muuy fà'a ta'anju'ø. O tögø ndaoy ntou ni shigei yaoy, ñshi mfe ntou yi ve o lina no gho, tho pögø fã'o pwanju'ø ka'al'

²² "Ye ñkaa yu ña pi ni mfe paa piñ mbiñ gho ñe tho nchhu ña, 'Taathø, o ni mfe paa piñ mbiñ vøi. Mbini nu'uy nshei paa piñ mbiñ mbigi.'

²³ "Taathø yi chhu gho ña, 'O ya mfã'a, ma muuy fà'a shishi'i ndo mbø muuy fà'a ta'anju'ø. O tögø ndaoy ntou ni shigei yaoy, shi mfe ntou yi ve o lina no gho, tho pögø fã'o pwanju'ø ka'a.'

²⁴ "Ye ñkaa yu ña pi ni mfe ta'a piñ mbiñ gho ñe tho nchhu ña, 'Taathø, ñji gho ña o ñoy titini, ñkwøo nu li'i ha'an o shini ndo nji'i mbhi, ñkiri nu li'i ha'an o shini ndo nji'i mã'an kan ta'a mbhë. ²⁵ Nki mfã'o pögø gu ngøi ndøin mbiñ yo moy shhe. Njøi, yaoy yo po ñein.'

²⁶ "Ndo taathø yi khwē nchhu gho ña, 'Muuy fà'a mbimbhi, muuy fà'a li'øli'ø, o ni nji ña ñga ñkwøo li'i ha'an ñshini ndo nji'i mbhi ñe, ñkiri li'i ha'an ñshini ndo nji'i mã'an mbhë ñe. ²⁷ Nenne, o ni mfã'o no ni'iy nu mbiñ a moy bøin, ñga mbini ñkwe mbiñ a pugu pa tho yi. ²⁸ Nthe yie gho, pøi kwe mbiñ gho mbho yu mfe ni ñoy ña a ni mfã'o wuy piñ mbiñ ñe. ²⁹ Nthe ña sheshenoy ña a kwo fã'o ñe, pi shi mbigi ntou yi gho nji ña a shi mfã'o a ya njiñ ti ñga'a, ndo ni ñoy ña a lo nji'i mfã'o ñe, nji'i nthe pi shigei ye ña a po mbho yu ñe, pi shi

* 25:3 25:3 Ye i ni mbø wru olive ña pugu ni nchü'u lan yugu no gho.

ηκwe. ³⁰ Pəi mā'an muuη fà'a ghagha yinε mbhi monη njinjnjin, monη li'i gho, kəi pugu pa kru shua shi mbo fə.'

Ndugwi shá'a

³¹ "Ndiη ηa Muuη Nənmishua shi ntho monη ndigha'ο yi, pugu pa nguonη pa ghanη ntaonη Minnwi po, kanη a shi nchho ki'ε ηkuonη faanη ndigha'ο yi.

³² Nguonη pa la'ataonη ghao shi ηkiri shhi yu, a shere vugu pugu taonη li'i yi paa, wu'ο no ha'an ηkē'i pa minjii ghà shere pa minjii mfu'u shina pa mimbhi ne. ³³ A shi nū'onη pa minjii ηgei mbho yi yi ji, pa mimbhi po yugu ηgei mbho ηkwrei.†

³⁴ "Nne fūonη gho shi nchhu ni pe ηgwa ηa pugu po ηgei mbho ji ne ηa, 'Pəi ηa mboro Taa a po mbinη pəi ne tho, pəi shi nshei Sha'afuonη ηa pi ni mbiri ni pəi monη nje mbhi ne. ³⁵ Nthe ηa nji ni njia a, pəi fe maonη ji vəi, njū'ο a yaonη pəi fe yaonη nnu vəi, ηki po ηgini, pəi chu'ο chonda vəi. ³⁶ Nki po ntiη, pəi gwe ndhwi mbinη mu, ηki ghino nu, pəi kra a, ηki po monη choinη, pəi tho njəi a.'

³⁷ "Pa ηgwa ndindi shi khwē gho ηa, 'Taatho, pigi ni njəi gho pi yəi ndii nji yia gho pigi fe maonη ji ve, ki njū'ο yo yaonη pigi fe yaonη nnu ve? ³⁸ Ndo pigi ni njəi gho pi yəi ndii ο po ηgini pigi chu'ο nda yigi ηa ο nni fo, ki ο po ntiη pigi mā'an ndhwi mbinη gho? ³⁹ Pigi ni njəi gho pi yəi ndii ο ghino nu ki mbo monη choinη pigi tho ηkra gho?'

⁴⁰ "Fūonη gho shi ηkwe nchhu ni pugu ηa, 'Shishini, nshwei vəi, no ha'an pəi ni nchwie nne ni ta'a minkwasha shina pa linη panη pei ne, pəi ni nchwie pi vəi!'

⁴¹ "Nne a shi nchhu ni pe ηa pugu po ηgei mbho yi yi ηkwrei ne ηa, 'Pəi lollo yəi mu, pəi ηa nchono Minnwi po mbinη pəi ne, ηgəi monη mononη ki ndugwi yi ηa pi ni mbiri ni Devi pugu pa ghanη ntaonη pi ne. ⁴² Nthe ηa nji ni njia a pa'a pəi lo mfe maonη ji vəi, njū'ο a ni njaonη pa'a pəi lo mfe yaonη vəi ηa nnu, ⁴³ ηki po ηgini pa'a pəi lo nchu'ο chonda yəi vəi ηa nni fo, ηki po ntiη pa'a pəi lo mā'an ndhwi mbinη mu, ηgino ndo mbini mbo monη choinη pa'a pəi lo nji'i ηkra a.'

⁴⁴ "Pugu ηkaa pugu shi ηkhwē ηa, 'Taatho, pigi ni njəi gho pi ndii kho nji yia gho, ki njū'ο yo yaonη, ki ο po ηgini, ki ο po ntiη, ki ηgino nu ki mbo monη choinη ki pigi lo ηgēre gho?'

⁴⁵ "Nne a shi ηkhwē ni pugu ηa, 'Shishini, nchhu ni pəi ηa no ha'an pəi

shini ndo nchwie nenne ni minkwasha shina ηgwa pei ne, pəi shini ndo nji'i nchwie vəi.'

⁴⁶ "Nne pi shi mfe pei monη ηgəi ki mme ndo pa ηgwa ndindi, pi fe vugu monη chombhi ki mme."

26

Ntán no jwi nu Jisho

(Maaku 14:1-2; Luka 22:1-2; Jowη 11:45-53)

¹ Jisho ni ηga mī'enη ye'i nu nguonη pa nnu pei, nchhu ni pa ghanη younjinη pi ηa,

² "Pəi ji ηa paa llε shi ηga ntogo, a po Ji *Lli Nji'a, ndo pi shi ncha'a Muuη Nənmishua mfe ηa pi kwīn vi ηkuonη wá'a."

³ Nne pa thishi ghanη fe'ingienη pugu pa thishi pa ηgwa Juu paonη ntu'ο Kaifa, mbo *taatho pa thishi ghanη fe'ingienη, ⁴ ntán no wēin nu Jisho njinjnjinη ki ηgwa lo nji ndo njwi vi. ⁵ Ndo pugu ni nchhu nu ηa, "Ki'i a po pi ndii Ji Lli Nji'a, kienη nne kanη ηgwa shi nsha mighei."

Pi yu'ο laminda mbinη Jisho la'ataonη Betani

(Maaku 14:3-9; Jowη 12:1-8)

⁶ Jisho ni ηga mbo Betani nda Shemu mbo nganη ghinombaluη, ⁷ no ha'an Jisho ni nji maonη ηkuonη taprei fo ne, mingwe chəi tho njəi vi ni yichəi nchán ηa pi chwie ni ηgū'ο, laminda tininchoonη linaonη monη gho, a shā'ο tho Jisho no poro nu vi no gho.

⁸ Ndo pa ghanη younjinη pi ni mbigi túa ndii ηa pugu ni njəi nnu yei ne, nne nchhu ηa, "Lá'ο yei phe po pi ηa? ⁹ Nthe ηa a ka ni mfe pi fini laminda yei ni ηkienη ntou mbinη ηgēre pa ghanη pou no gho."

¹⁰ Ndo Jisho ji nnu ηa pugu chhu nu ne, nne, nchhu ni pugu ηa, "Pəi ghana mingwe vi ne ηa? A chwie pi nnu shi'i vəi. ¹¹ Nthe ηa pəi ghà ηgu'ο mfa'ο pa ghanη pou nguonη ndii, ndo mba'a pəi yi'i mfa'ο a ηguonη ndii. ¹² A shā'ο laminda yei mbinη mu no piri nu nonη a no twei nu. ¹³ Shishini, nchhu ni pəi ηa sheshe li'i ηa pi shi nchii ηkani pwa pisha'akho yei monη nguonη mbhi ne, nnu ηa mingwe vei chwie ne, pi shi nchhu no kwīn nu vi."

Judashi pinη no fini nu Jisho

(Maaku 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Ta'a ηonη shina paanchro pa ghanη younjinη Jisho mbo Judashi Ishikario ghəi njəi pa thishi ghanη fe'ingienη, ¹⁵ nchhu ni pugu ηa, "Pəi shi mfe pi kho vəi no ha'an mi mfini vi ni pəi?" Nne pugu pe vi ni trei

† 25:33 25:33 Pa minjii heinη tho nōonη pi pa ghanη pinη mbo pa ηgwa ndindi, pa mimbhi po pa ghanη ki pinη Minnwi.

* 26:15 26:15 Shakaria 11:12.

wuŋ ndigi mbinj.* 16 Llo ndii gho ngõai nu shhi a ta'a shina no fini nu vi.

Jisho ji Ji Lli Nji' a pugu pa ghan younjij pi
(Maaku 14:12-21; Luka 22:7-13,21-23; Jounj 13:21-30)

17 A ni mbo fũon llé ji Ji Brei Ki Ku'ó, pa ghan younjij Jisho tho njõai vi, nchhu nu gho ña, “Ɔ tá'a a nu ña pigi piri maonj ji Lli Nji'a ve pi hin?”

18 A chhu ni pugu ña, **“Põai nii mon la'a, nchhu ni nonj chõai ña põi shi njõai vi nẽ ña, 'Masha chhu ña ndii a kwo para, ñshi nji Lli Nji'a nda gho pigi pa ghan younjij pan.'”** 19 Pa ghan younjij pi chwie wu'ó no ha'an Jisho ni nchhu ni pugu nẽ, mbiri maonj ji Lli Nji'a gho.

20 A ni ñga mbo ni fanaonj, a chocho yõai taprei ntho nji maonj pugu pa paanchro gho. 21 No ha'an pugu ni nji nu nẽ, Jisho chhu ña, **“Shishini, ñshwei võai, ta'a nonj shina põi shi mfini a.”**

22 Nnu gho wini vugu ñkien ntou yi, pugu jẽ nchhu nu gho pa ta'a yi ta'a yi ña, “Taatho, ña a lo mbo mmu?”

23 A khwẽ ña, **“Nonj ña mbho yigi yu shi mbõonj mon peinj nẽ, a ju ña a shi mfini a nẽ. 24 Muuŋ Nonj mishua shi ngu'ó ngõai pi no ha'an pi nã'an nthẽ vi nẽ, ndõ ngõ'í shi ngwẽinj nonj ve ña a fini vi nẽ. A ni mbwa gho ña ki'í pi phi vi.”**

25 Judashi, ña a ni mfini vi nẽ, chhu ña, “Masha, ña a lo mbo mmu?”

Jisho chhu ña, **“A chhu gò ni nonj yó.”**

Ndugwi maonj ji Jisho pugu pa ghan younjij pi
(Maaku 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Koriñ 11:23-25)

26 No ha'an pugu ni nchho nji nu nẽ, Jisho lõgo brei, ñga ñkwo tõo Minnwi, mbõ'í mfe ni pa ghan younjij pi, nchhu ña, **“Põai kwe ñkru, yei freinonj a.”**

27 A lõgo ndua, ñga ñkwo tõo Minnwi mfe ni pugu, nchhu nu ña, **“Nguonj yõai ghao nnu. 28 Nthẽ ña là'o yei chhi a ña a krao *kina ye ña Minnwi wrã pugu põ ngwa pi nẽ, ña a ni ñkwri nthẽ ntou ngwa no li'ẽ nu pa phi. 29 Ndo ñshwei võai ña mba'a nu'uy nnu là'o yei pia, ti ngõai nchõinj ndii ña ñshi mbini nnu pia ka'a fifi mon Sha'afuonj Tãa a nẽ.”**

30 Pugu gha njrão ta'a ñkhi ntaonj kõi gho ñku'ó ñkuonj Mbura pa Thi Olive.

Jisho chhu ña Pita shi ndãa vi
(Maaku 14:27-31; Luka 22:31-34; Jounj 13:36-38)

31 Nnẽ Jisho chhu ni pugu ña, **“Ni tu'u yei, põi shi ntei mienj a nthẽ ña pi nã'an ña, 'Ñshi njwi ñkẽ'í minji, pa minji sha.’”**

32 **Ndo pi shi ñga ñkwo ku'ó ni mmu mon gu, ngõai shhi põi Galili.”**

33 Ndo Pita chhu ña, “Nji'í nthẽ pi no ha'an pi shi ntei njiñ yó ghao nẽ, mba'a nji'í ntei.”

34 Jisho chhu gho ña, **“Shishini ñshwei gho ña ni tu'u yei ñkaonj minkõ'í maa ñkhwe, Ɖ shi ñkwo lãa a ni trãi ngẽ.”**

35 Pita chhu gho ña, “A nji'í mbo pi ña põgo khu ka'a, pa'a ndõ ndãa gho.” Nguonj pichõai pa ghan younjij pi wu'ó nchhu pi nne.

Jisho luonj Minnwi Geshemani
(Maaku 14:32-42; Luka 22:39-46)

36 Jisho lollõ ngõai pugu pugu li'í chõai ña pi mẽinj ni Geshemani, nchhu ni ghan younjij pi ña, **“Põai chocho heinj ngõai hin nduonj Minnwi.”** 37 A lõgo Pita pugu pa paa puonj Shebedi, njẽ nthõ mfã'o yu'ó njũ'ó. 38 Nnẽ, a chhu ni pugu ña, **“Njũ'ó a ya mbõ'í ti minthẽ ñka kukhu, põi kina heinj pia yra nu ka'a.”**

39 A chõnõ ngõai shigeyi yi shhi, mfũñ tho yi shhẽ nduonj Minnwi, nchhu nu ña, **“Tãa a, ã nji'ẽ, Ɖ põi ndua ngõ'í yei võai, ndõ ki'í a põ pi no ha'an ntã'a nu nẽ, a põ pi no ha'an Ɖ tá'a nu nẽ.”**

40 A gha nthõ, njõai pa ghan younjij pi pugu tho ndelle. A chhu ni Pita ña, **“Nnẽ minthẽ pa'a põi lo nchho tõthi pia ka'a no ta'a awa? 41 Põai chho tõthi nduonj Minnwi nnẽ ña ki'í põi gũ mon mõonj nu. Jijwẽ yõai khwã nu, ndõ freinonj yõai pou ghri.”**

42 No mbura ngẽ, a pini ngõai nduonj Minnwi, nchhu nu ña, **“Tãa a, ã mbo ña minthẽ pa'a ndua ngõ'í yei lo tõgo ki ndõ nji'í nnu, a põ nẽ no ha'an Ɖ tá'a nu nẽ.”** 43 Jisho pini ñkamu'onj njõai vugu pugu llẽ nu, nthẽ ña lõgo ni ndinaonj ligi pugu.

44 A pini nu'uy mienj vugu ngõai nduonj Minnwi, a põ trãi ngẽ, ngu'ó nchhu pi ta'a nnu gho ña a ni ñkwo fũonj nchhu nẽ. 45 Nnẽ a tho njõai pa ghan younjij pi nchhu ni pugu ña, **“Põai wu'ó nchho ndhẽ nu mferẽ nonj yõai? Njõai, ndii kã'o nẽ, pi fini Muuŋ Nonj mishua nẽ ni pa ghan phi. 46 Põai lollõ pia ghõi. Põai lii njõai, nonj ña a fini a nẽ põ nẽinj!”**

Pi fini Jisho pi wẽinj vi
(Maaku 14:43-50; Luka 22:47-53; Jounj 18:3-12)

† 26:45 26:45 Pichõai chhu ña Põai llẽ ndõ mferẽ nonj yõai ngõai nduonj.

47 Jisho ni nga ngu' o nchrā nu, Judashi, mbo ta'a non shina paanchro ghan younjin pi chəin pugu pa ntou yu ngwa, pugu tuo pa kafa pugu pa wréi, llo mbho pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichəi pa thishi pa ngwa mon la'a. 48 Non ja a ni mfini vi ne ni nkwo fe li ni pugu, nchhu nu ja, "Non ja nshi mban vi ne, ju, pəi wəin vi." 49 Judashi ku' o ntho mbara Jisho nchhu gho ja, "Nchrā ve, ma Masha," mban vi no chrā nu gho.

50 Jisho chhu gho ja, "**Taannu a, chwie yaon ja o ni ntho no chwie nu ne.**"

Nne ngwa pigho tho ngwəin Jisho nshuu vi ngəi no. 51 Nga njəi nu ne, yichəi ta'a non ja pugu pa Jisho ni mbo nu ne shua kafa nkə'i muuj fā'a taatho pa thishi ghan fe'ingien no gho nja'a tənə yi.

52 Jisho chhu gho ja, "**Pini ni'in kafa yo li'i ja o fu'u ne. Ghan wie nkrə ndo njwi ngwa ni kafa gha ngu' o nkhu ntəgo pi nkəon kafa.** 53 **Ki o pi'i ja minthe pa'a ndo njua ni Tāa a ja a ghēre a, a wu' o ntaon pa ghan ntaon po ja pugu gha mā'an nchho ne pugu təgo khwachəi wuj nkan yugu ni nkan yi paa wu' o chomilaon gho?** 54 **Ndo ā mbo nenne ki'e, nnu ja Nwa'anli Minnwi chhu ne shi nkie pi nein ndəgo li'i, ja a yi'i ja a wu' o mbo pi nenne ne?"**

55 Mon ndii gho Jisho chhu ni yu ngwa pigho ja, "**Mbo pi ngina minwi ja pəi tho nu ngwəin a ni pa kafa pugu pa wréi? Pa ləlle nga nchho Nda Minnwi njə'i nu pa'a pəi lo ngwəin a.** 56 **Ndo nguon pa nnu pei ləgo li'i nne no chwie nu nnu ja pa njəli'i Minnwi ni nā'an ne ləgo li'i.**" Nne nguon pa ghan younjin pi mien vi ntei ni vug.

Jisho shhi Kaifa pugu pa thishi (Maaku 14:53-65; Luka 22:54-55,63-71; Joun 18:13-14,19-24)

57 Ngwa pe ja pugu ni ngwəin Jisho ne ləgo vi ngəi no shhi Kaifa, mbo taatho pa thishi ghan fe'ingien, mbo li'i ja pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushi pugu pa pichəi pa thishi ni nkəri ne. 58 Pita ni tho nu njin pugu ndo mbo pi fie hin, mbo no ha'an yina taatho pa thishi ghan fe'ingien ni mbo ne nii nchəchho pugu pa ghan kə'i li'i no yəi nu nnu ja a shi ndəgo li'i ne.

59 Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa nguon pa kún ghao ni ntho ntā'a le'ingien ja minthe pugu shwi'i tho Jisho nne ja pugu jwi vi ne. 60 Ndo pugu shini ndo fā'o sheshe yi, nji'i nthe pi no ha'an ntou pa ghan pin nnu mbe ni ntaon ntho ne. Ndugwi yi, yi paa taon ntho shhi 61 nchhu ja, "Non vei ni nchhu ja, 'Mfā'o ghri no sha'a nu Nda Minnwi mfe shhe mbini nkrao mon trei llé.'"

62 Ndo taatho pa thishi ghan fe'ingien lallo ntithi tothi nchhu ja, "O lo mfā'o khwə no fe nu? Nnu ja ngwa pei wəin gho ja o chwie ne po pi kəo?" 63 Ndo pa'a Jisho lo nchrā. Taatho pa thishi ghan fe'ingien chhu gho ja, "Mfe gi ve no ligi Minnwi maon ja o shwei vigi ja o Ju ja Minnwi Chu' o Ntaon no Nkwe mbo Muuj Minnwi ne?"

64 Jisho chhu gho ja, "**O chhu nenne. Ndo nshwei gho, llo ndwe ngəi nu shhi, pəi shi njəi Muuj Nonmishua a chho ngei mbo ji ju ja a fā'o ghri no chwie nu sheshe nnu ne, ndo nshwi'i nu mon luluŋ llo po.**"

65 Taatho pa thishi ghan fe'ingien ni nga nja'o yei, nshāa ndhwi yi nchhu ja, "A chī'ə ligi Minnwi. Pia nu'uj ntā'a pa minkwentie mbigi nchwie kəo no ndwe? Lii njəi, pəi ya' o chrā nchi'əshə yei ni non yəi. 66 Pəi pi'i yəi ja?"

Pugu khwə ja, "A pie ja a khu."

67 Nne pugu thu thwe no ligi yi ndo ngwie vi, pichəi chrəi vi ni lrī 68 nchhu ja, "Gə ja pi Chu' o gho Ntaon no Nkwe ne, yəi ne li'i nshwei vigi, non ja a chhwi gho ne gə?"

Pita lāa Jisho (Maaku 14:66-72; Luka 22:56-62; Joun 18:15-18,25-27)

69 Pita ni nchho mbhi mon yina, muuj fā'a chəi, mbo mingwe, tho njəi vi nchhu gho ja, "Gəgo nkaa gho ni mbo pəi Jisho non Galili."

70 Ndo Pita lāa shhi pugu ghao, nchhu nu ja, "Ndo nji'i nji njin nnu ja o chhu nu ne."

71 A gha nchəin cho yina, yichəi muuj fā'a mbo mingwe yəi vi nchhu ni ngwa pe ja pugu ni nthi fo ne ja, "Non vei ni mbo pugu Jisho llo Nashare."

72 A pini nu'uj ndāa ti nshwrēi ja, "Ndo nji non gho."

73 A gha ndara shigei, ngwa ha'an pugu ni nthi fo ne ku' o mbara Pita nchhu gho ja, "Shishini, o ta'a pakwo pugu, nthe ja nkwan ha'an o chrā nu ne fini gho."

74 Nne a jə chəno nu non yi nshwrēi nu ja, "Ndo nji'i nji non gho." Ndo chomilaon gho minkə'i khwe.

75 Nne Pita kwij nnu ja Jisho ni nchhu ne ja, "**Nkaon minkə'i ma nkhwə, o shi ndāa a ni trei nge.**" Ntaon mbhi nkəi a gha'a.

27

Pi cha'a Jisho mfe ni Paile (Maaku 15:1; Luka 23:1-2; Joun 18:28-32)

1 A ni nga mbo ni muuj tutu'u, nguon pa thishi ghan fe'ingien pugu pa thishi pa

ngwa Juu nyianj njkwanj ha'anj pugu shi njwi Jisho ne. ² Pugu krao vi, ngəi ni ju ncha'a mfe ni Paile, mbo nganj sha'a ngwa.

Judashi krəi nonj yi
(Fà'a 1:18-19)

³ Nne ndii ja Judashi, ja a ni mfini Jisho ne, ni njəi ja pi fe njó gu ni Jisho ne, a kwri njú'ó yi mbini ndu'u trei wunj ndigi mbinj pigho ni pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa pichəi thishi, ⁴ nchhu nu ja, "Nchwie phi no fini nu nonj ja mbho yi yi wo ne pi jwi vi."

Ndo pugu chhu ja, "Yine po pi kho ni pigi? Yine yəi pi gó!"

⁵ Judashi mā'anj mbinj gho Nda Minnwi ndollo ngəi njkrəi nonj yi.

⁶ Ndo pa thishi ghanj fe'ingienj lōgo mbinj gho nchhu ja, "Gí lo nji'i mbinj ja pia ni'inj monj li'i nū'ənj mbinj Nda Minnwi nthe ja a po pi mbinj chhi." ⁷ Nne pugu pini, njuoj li'i shhe ja pi mēinj ni shhe nganj puonj pa kinj, ndōgo no li'i twei pa ghini. ⁸ Nthe yie gho, pi mēinj shhe gho ni Shhe Chhi ti nchəinj tho pa shi'a. ⁹ Nne nnu ja njəili'i Minnwi mbo Jerimaya ni nchhu ne lōgo li'i ja,

"Ndo pugu lōgo trei wunj ndigi mbinj gho, mbo fi'i nchuoj tho ju ye ja pichəi pa ngwa Ishrae ni nū'ənj no pe nu no tho yi ne,

¹⁰ Mfe mbinj gho no yuonj nu li'i shhe ye ja pi ni mēinj ni shhe nganj puonj yaonj, no ha'anj Taatho ni nōonj vəi ne."

Jisho shhi Paile

(Maaku 15:2-5; Luka 23:3-5; Jounj 18:33-38)

¹¹ Jisho thi shhi nganj sha'a ngwa, nganj sha'a ngwa gho pie vi ja, "**Ó Fùonj pa Juu?**"

Jisho chhu ja, "**A ha'anj ó chhu ne.**"

¹² Ndo pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa pichəi pa thishi ni nga nchhu pa nnu tho yu, pa'a a lo nji'i njkwē. ¹³ Nne Paile chhu gho ki'e ja, "Ó lo nja'ó fi'i pa nnu ja pugu chhu nu tho gho ne?" ¹⁴ Ndo pa'a a lo nji'i njkwē sheshe nnu gho ki ta'a ndigi nnu ja pi chhu tho yu ne, nne ti nganj sha'a ngwa gho ghrāo njkienj ntou yi.

Pi fe njó gu ni Jisho

(Maaku 15:6-15; Luka 23:13-25; Jounj 18:39-19:16)

¹⁵ A ghà mbo nū'ənj nganj sha'a ngwa monj sheshe ndii Ji Lli Nji'a no chu'ó nu sheshe nganj chəinj ja ngwa chhu ja a chu'ó ne. ¹⁶ A ni nga mbo ndii gho, pugu fā'ó yichəi wuwuru nganj nchəinj ja pi ya nji vi, ligi yi po Baraba. ¹⁷ Nne pugu gha njkiri, Paile chhu ni pugu ja, "Pəi tá'a nu ja nchhu'ó pi gó mfe ni pəi, Baraba ki Jisho ja pi mēinj vi ja Ju ja Minnwi Chu'ó Ntaonj

no Nkwe ne?" ¹⁸ Nthe ja a ni nji ja a ni nchwie nnu kighi'ə pugu wēinj vi ncha'a mfe gho.

¹⁹ No pigi nu, a ni nga mbo no ha'anj ju Paile ni nchəchho njkuonj faanj yi nchho sha'a nu ne, ngwe vi taonj njkini gho ja, "Ki'i nchwie nnu mbinj nonj ndindi yine, nthe ja njkwo yəi ngə'i shi'a ntou yi monj njəinj nthe vi."

²⁰ Pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa pichəi pa thishi kwo ni'inj puonj yú ngwa pigho fo ne ja pugu pie pi ja pi fe Baraba ni pugu njwi Jisho. ²¹ Nganj sha'a ngwa gho pini mbie vugu njkam'u'ənj ja, "Pəi tá'a nu ja nchhu'ó yəi nonj shina paa ngwa pei mfe ni pəi?"

Pugu ja, "Baraba!"

²² Paile pie ni pugu ja, "Ti mi shi nchwie pi nēinj ni Jisho ja pi mēinj vi ni Ju ja Minnwi Chu'ó Ntaonj no Nkwe ne."

Nguonj yugu chhu ja, "Pi kwinj vi njkuonj wá'a!"

²³ A chhu ja, "Nthe kho? Nnu pipi ja a chwie ne kho?"

Ndo pugu pini mba'ó ngəu mbigi ngəi shhi ja, "Pi kwinj vi njkuonj wá'a!"

²⁴ Paile ni nga njəi ja ghère lo mbo no ghəi nu shhi ndōu nu, ndo njəi ja minthe ngwa pigho sha mighei ne, a kwe njkhi nshigao mbho mi no gho shhi yú ngwa pigho, nchhu nu ja, "Mbho ma yi wo no chhi nonj vei, yei po pi fà'a yəi."

²⁵ Nguonj ngwa pigho khwē ja, "Chhi yi shi mbo tho pigi pugu pa tho puonj pigi!"

²⁶ Nne, a chu'ó Baraba mfe ni pugu, nga njkwo wie Jisho, ncha'a vi mfe ja pi kwinj vi njkuonj wá'a.

²⁷ Nne pa ghanj mā'anj nchhó nganj sha'a ngwa gho lōgo Jisho ngəi ni ju monj ntu'ó, njkiri kwie ntigao njkii pa shooge yəi yu.

²⁸ Pugu shrāo ndhwí yi mā'anj piri pipie mbinj yu. ²⁹ Pugu ni nga njkra njkie michwē'ichwē'i, ngwe tho yu, ni'inj mbie pa fūonj ngei mbho yi yi ji, njkwi kwére yugu shhi yi mā'anj vi ni kwəinj, nchhu nu ja, "Chrú nji yó, ma fūonj pa ngwa Juul!" ³⁰ Pugu thu thwe mbinj yu, njkwe mbie gho ndo ngwie vi no tho yi. ³¹ Pugu ni nga njkwo mā'anj vi ni kwəinj, nshrāo piri pipie gho mbinj yu mā'anj ji ndhwí mbinj yu, ndōgo vi ngəi no li'i kwinj vi njkuonj wá'a.

Pi kwinj Jisho njkuonj wá'a

(Maaku 15:21-32; Luka 23:26-43; Jounj 19:17-27)

³² No ha'anj pugu ni ntaonj nu mbhi ne, njəi nonj chəi llo Shirinj, ligi yi po Shemu, pugu nj vi ja a tienj wá'a Jisho. ³³ Pugu ni nga nchəinj li'i chəi ja pi mēinj ni Gogota, njinj yi po ja Li'i Kwéi Tho. ³⁴ Pugu fe là'o gho ja pi nyāanj ni yaonj lwilwi ja a nnu, ndo a gha njwē'i, pa'a ndo nnu.

³⁵ Pugu ni ngga nkwo kwĩn vi nkwoŋ wá'a, má'anj pē'i nō ghrā nu ndhwĩ yi shina pugu. ³⁶ Nne pugu chōchō shhe nchhō nkē'i vi fō. ³⁷ Pugu ná'anj yaonj ŋa pi ni ngwēinj vi nō ghō nē nkwoŋ wá'a thō yu ŋa, "Yei Jishō, mbo Fūonj pa Ngwa Juu." ³⁸ Pi ni nkwiŋ vugu pa paa ngina minwi ka'a, ta'a yi ŋgei mbhō ji, ta'a yi ŋgei mbhō nkwrēi.

³⁹ Ngwa pē ŋa pugu ni ntōgō nu fō nē ni ntho ngwē'i vi, nchi'i thō yugu, ⁴⁰ nchhu nu ŋa, "Gō ŋa ɔ kanj ni nthē ɔ shā'a Nda Minnwi mbini nkrao monj trei llē nē, kwe nē nonj yō pia! Á mbo ŋa ɔ Muunj Minnwi, ɔ shwi'i nē nkwoŋ wá'a yine pia."

⁴¹ Wu'ō nenne, pa thishi ghanj fe'ingienj, pugu pa ghanj ye'i ngwa ni gi Mushi pugu pa pichōi thishi má'anj vi ni kwēinj ŋkaa pugu, nchhu nu ŋa, ⁴² "Á ni nkwe ngwa ndo minthe pa'a a lo nkwe nonj yi. Á pō pi Fūonj pa ngwa Ishrae, a shwi'i nē nkwoŋ wá'a ndwe pigi pinj vi. ⁴³ Á ni nji'ə nonj yi pi mbinj Minnwi, Minnwi kwe nē vi ndwe nō ha'anj ā nkhwā vi, nthē ŋa a ni nchhu ŋa, 'Mbo pi Muunj Minnwi.'" ⁴⁴ Pa ngina minwi ŋa pi ni nkwiŋ vugu pugu nē ni má'anj vi ni kwēinj wu'ō nenne ŋkaa pugu.

Gu Jishō

(Maaku 15:33-41; Luka 23:44-49; Joun 19:28-30)

⁴⁵ Á ni ngga mbo monj ntunj minaonj, njinjnjij gū monj nguoŋ la'a ghao ti ngōi nchōinj monj trei minaonj ni naonjchi. ⁴⁶ Á gha mbo monj trei minaonj ghō, Jishō kōi ŋa, "**Eli, Eli, lema shabatani?**" njinj yi pō ŋa, "**Minnwi a, Minnwi a, ɔ mi'anj a ŋa?**"

⁴⁷ Pichōi ngwa ŋa pugu ni nthi fō nē gha nja'ō, nchhu ŋa, "Nōnj vei thō mēinj pi Elaija." ⁴⁸ Wu'ō ndiī ghō, yichōi ta'a ŋonj vugu kē'i ntei tei ngōi ndōgō kusha ni'ij lā'ō chōchigōi fō nchwe'i thō muunj thi mfe ghō ŋa a nnu. ⁴⁹ Ndo pichōi ngwa ŋa pugu ni nthi fō nē chhu ŋa, "Mienj vi pia yōi ŋa Elaija shi ntho nkwe vi."

⁵⁰ Ndo Jishō pini nkōi nkienj ni nji, jijwe yi taonj. ⁵¹ Ngga njōi nu nē, ndhwĩ kī'i lí'i ŋa a ni mbo monj Nda Minnwi shāa ntaonj yi paa llo thō ghō nshwi'i mfe lā'ō ghō, shhe chí'i, pa ngū'ō shina. ⁵² Pa fūnj monj ngū'ō chu'ō ŋkaa pugu, ntou khu ngwa Minnwi pi taonjtaonj ŋa pugu ni nkwo khu nē ku'ō monj gu, ⁵³ ntaonj monj fūnj monj ngū'ō, Jishō ni ngga ŋku'ō monj gu, pugu pugu ghōi monj mme la'ataonj taonjtaonj nōonj nonj yugu ni ntou ngwa.

⁵⁴ Ndiī ŋa nthishi pa ta'a nkii shooge, pugu pa ngwa ŋa pugu pugu ni mbo nchhō nkē'i Jishō ni njōi shhe nchi'i pugu pa nnu ŋa a lōgō lí'i nē, pōgō gu wēinj vugu, pugu chhu ŋa, "Shishini, ŋonj vei ni mbo Muunj Minnwi."

⁵⁵ Ntou pa pinjge ni mbo fō ŋkaa pugu nthi fie hini nchhō mbe'i nu. Yei ni mbo pinjge pē ŋa pugu ni njōu njinj Jishō llo Galili nchhō ngēre vi nē. ⁵⁶ Shina pugu ni mbo Meri Madalinj, ni Meri mūunj Jēinj ni Joshe, ni mūunj puonj Shebedi.

Pi twei Jishō

(Maaku 15:42-47; Luka 23:50-56; Joun 19:38-42)

⁵⁷ Á ni ngga mbo ni fanaonj, nganj fā'ō chōi llo Arimatia, ligi yi pō Joshe, ŋa juju ŋkaa yu ni mbo nganj younjinj Jishō nē thō. ⁵⁸ Á ni ngōi mbara Paile mbie vi ŋa a fē khu Jishō ghō. Nne Paile fē gī ŋa pi fē ghō. ⁵⁹ Joshe lōgō khu Jishō ndinj monj mbhō ndhwĩ fhu, mbo yi fhi, ⁶⁰ ni'ij vi monj ji fūnj ŋa a ni ngū'ō ŋka fi'ifi'i monj ngū'ō, nkānē nkienj mme ngū'ō nchri chofunj ghō nō, ngōi ni vhi. ⁶¹ Meri Madalinj pugu yichōi ta'a Meri ni mbo fō nchōchhō njina chofunj monj ngū'ō ghō.

Ghanj kē'i fūnj

⁶² Mbhi ni ngga ndanj, llē piri nonj kwo tōgō pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa ngwa Farashi kiri shhi Paile, ⁶³ nchhu ŋa, "Masha, pigi kwij ŋa nganj mifii yine ni ngga ngū'ō mbo yi maonj, nchhu ŋa, "Trei llē shi ngga ntōgō, mbini ŋku'ō." ⁶⁴ Nthē yie ghō, mfe gī pi thō nkē'i chofunj ti trei llē nu'unj ntōgō kanj pa ghanj younjinj pi shi ntho njōo khu yi ngōi nō ghō nchhu ni pa ngwa ŋa, 'Á ku'ō monj gu.' Ndugwi njinj fii nu yei wūru nchaa fūonj yi."

⁶⁵ Paile chhu ni pugu ŋa, "Pōi lōgō pa shooge kē'i lí'i ngōi nchwiē pugu ya ndina ni fūnj ghō nō ha'anj pōi tā'a nu nē." ⁶⁶ Nne pugu fūni chofunj ghō nō ha'anj mba'a ŋonj nii fō ntōgō pi nkwoŋ lēi nu pugu pa mienj nu ghanj kē'i lí'i fō.

28

Jishō pini nu'unj ŋku'ō

(Maaku 16:1-10; Luka 24:1-12; Joun 20:1-10)

¹ Llē ji pa Juu ni ngga ntōgō, mbhi jē lanj nu, mbo fūonj llembi monj shwi'i tanj ghō, mbo Shonde, Meri Madalinj pugu yichōi ta'a Meri ghō ghōi lí'i yōi fūnj.

² Ngga njōi nu, shhe chí'i nkienj yie ghō nthē ŋa nganj ntaonj Taathō ni nshwi'i llo pō nkānē ngū'ō chofunj mbini nō njinj nchōchhō nkwoŋ ghō. ³ Minji mi ni nshē nō fiembī, ndhwĩ yi fugu nō wēi. ⁴ Pa ghanj kē'i lí'i pōgō vi ngū'ō ti nonj yugu khu.

⁵ Ndo nganj ntaonj ghō chhu ni pinjge pigho ŋa, "Kí'i pōi fā'ō pōgō gu, ŋji ŋa pōi thō ntā'a pi Jishō ŋa pi ni nkwiŋ vi nkwoŋ wá'a nē. ⁶ Á lo nji'i mbo heinj, nthē ŋa a kwo ku'ō monj gu nō ha'anj a ni nchhu nē, pōi thō njōi lí'i ŋa pi ni ntwei vi nē. ⁷ Nne,

pəi yi'a ŋəəighəi nchhu ni ghan younjin pi ŋa a kwo ku'ə mon gu, ndo pəi lii njəi, a ghəi nu ne shhi pəi mon Galili, ndo pəi shi njəi vi fə! Pəi kwij nnu ŋa ŋshwei vəi no gho ne."

⁸ Nne pugu lollo chofun ni tei mon pəgo gu pugu pa mme pwanju'ə, ntei ŋgəi li'i shwei pa ghan younjin pi no gho. ⁹ Ndo ŋga njəi nu ne, Jisho paon pugu pugu nchhu ŋa, "**Nchrā ni pəi!**" Ndo pugu tho ŋgwəin kwə yi ŋga'ə vi. ¹⁰ Nne Jisho chhu ni pugu ŋa, "**Ki'i pəi fā'ə pəgo gu, pəi ghəi nchhu ni pa lii pan ŋa pugu ghəi Galili kan pugu shi njəi a fə.**"

Nkini pa ghan kē'i fūn

¹¹ No ha'an pinge pigho ni ŋgəi nu ne, ŋga njəi nu, pichəi pa ghan kē'i fūn gho tho mon la'a mfi'i ŋguon pa nnu ŋa a ni ndəgo li'i ne ni pa thishi ghan fe'ingien.

¹² Pa thishi ghan fe'ingien pigho kiri pugu pa pichəi pa thishi, mbini ntaon mfe ntou mbin ni pa shooge pigho, ¹³ nchhu ŋa, "Pəi fā'ə no chhu nu pi ŋa, 'Pa ghan younjin pi tho ni tu'u njəo vi ŋgəi no gho ndii ŋa pigi ni ndhe nu ne.' ¹⁴ Ndo ti yei nchəin tənə ŋgan sha'a ŋgwa, pigi ji ŋkwan no ha'an pigi shi ŋkara vi nne ŋa ki'i pəi fā'ə ŋgə'i." ¹⁵ Pugu kwe mbin gho nchwie no ha'an pi ni nchhu ni pugu ne. Chra yei nyien wu'ə nne shina pa juu ti ntho nchəin tho pa shi'a.

Ndugwi njin gi ŋa Jisho fe ni ghan younjin pi ne

(Maaku 16:14-18; Luka 24:36-49; Joun 20:19-23; Fə'a 1:6-8)

¹⁶ Ta'anchro ghan younjin pi pigho ghəi Galili ŋkuon mbra no ha'an Jisho ni nshwei vugu ne. ¹⁷ Pugu ni ŋga njəi vi, ŋga'ə vi ndo pichəi fā'ə khutho.

¹⁸ Jisho tho nchhu ni pugu ŋa, "**Pi kwo fe ŋguon ghri po pugu pa ŋkuon shhe vəi.** ¹⁹ Nthe yie gho, pəi ghəi nchwie ŋgwa pugu po pa ghan younjin pan mon ŋguon pa la'ataon ghao nchho ŋkwe vugu ni ŋkhi mon ligi Tāa ni Muun ni Jijwe Minnwi, ²⁰ nchho nje'i vugu ŋa pugu nū'ə ŋguon pa nnu ŋa nchhu ni pəi ne ghao. Pəi lii njəi, pia shi mbo ka'a ŋguon ndii ti mbhi shi nu'un ndugwi."

**Pwa Pisha’akho nkwan
ha’anj
Maaku
fi’i ne**

Kaon nu pa tho nu

Nwa’anli yei na’anj Maaku. Mon gho, Maaku je na’anj nu nchhu nu ja a pwa pisha’akho nthe Jisho Krishto, mbo Muunj Minnwi. Maaku nonj Jisho ja a po pi ngan chwie pa nnu ndo mbo non ja a fa’o nji ne. Jisho nonj nji yei gho mon nkwan ha’anj a ni nje’i nu ne, pugu pa fu’u nu pa minjweinj, pugu pa li’e nu phi ngwa. Jisho ndutho yi mon nwa’anli yei yei non yi no Muunj Nonjishua ja a ni ntho no fe nu chombhi yei nkhu nthe ngwamishua ne.

Maaku fi’i mishweishwei no ligi Jisho nja nja pi ndaon, mfe ndii ntu yei nkuon pa nnu ja Jisho ni nchwie ne, ki lo mfe pi nkuon pa yaon ja a ni nje’i ne pugu pa nnu pe ja a ni nchhu ne. Maaku gha nchra shigei nkuon nnu phi Joun ngan fe nkhi pugu pa nnu kwe nkhi Jisho pugu pa mon nu mi, nki’i ndo ngoghoe shhi nchra nu ntu yei nkuon nnu fa’a Jisho, nkuon nnu yigi nu pa ghno pugu pa ye’i nu ngwa. No ha’anj ndii ni ngoi nu ne, pa ghan younjinj Jisho ji yei mbigi ngoi shhi. Ndo pa mbina pi pina vi mbigi ngoi shhi nkaa pugu. Nwa’anli yei gha ndugwi nchra nkuon nkwan ha’anj chombhi Jisho nkuon mbhi heinj ni ndugwi ne, mbo kwinj nu mi nkuon wa’a pugu pa ku’o nu mi mon gu.

Joun Ngan Fe Nkhi piri shendaon

¹ Yei nje pwa pisha’akho Jisho, mbo Ju ja Minnwi Chu’o Ntaon no Nkwe ne, mbo Muunj Minnwi.

² Pi na’anj mon nwa’anli njeli’i Minnwi mbo Ishaya ja,

“Lii njei, nshi ntaon ngan ntaon a,
a ghei shhi pei mbiri ndaon ni pei,

³ Nonj chae tho mfe ge mon nkunu nj o ja:
‘Piri shendaon Taatho,
chwie pa li’i togo yi po yi tithi.’”

⁴ Nenne, Joun Ngan Fe Nkhi ni ntho mbo mon nkunu nj o ntho mfe nkhi ni ngwa, ndo nchii nu ja, “Pei pa’a nkunu yei ni phi, mfe nkhi ni pei, Minnwi li’e phi yei.”

⁵ Nguon ngwa mon la’ataon Judia, pugu pa nguon ngwa Jerushaleinj taon ngoi njei vi, a kwe vugu ni nkhi mon ninai Jodan. Pugu yua phi yugu. ⁶ Joun ni ma’anj ndhwi ja pi chwie pi ni ngi yichai nkwan minyien pi mein ni kamela,* ni nkandanj ngrao

minyien no ntu’u yi, maon ji pi ni mbo ngwinj pugu pa lo nkunu. ⁷ A ni nchii nu ja, “Non ja a shi ntho njinj a ne gha’o nchaa a, pa’a ndo nji’i nka’o non ja minthe ntu’u non a mfei nkhi tra ye ne. ⁸ Mi ni nkwe vai pi ni nkhi, ndo a shi nkwe vai pi ni Jijwe Minnwi.”

*Jisho kwe nkhi ndo nii mon mon nu
(Matio 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)*

⁹ A ni mbo mon le pigho, Jisho tho lo Nashare mon Galili, Joun kwe vi ni nkhi mon ninai Jodan. ¹⁰ Jisho gha mbi’i non yi ntaon mon nkhi gho ne, njei po ja’anj chomilaon gho, Jijwe Minnwi shwi’i nu mbij yu mbo no mintu’olibun. ¹¹ Nggi taon po, nchhu nu ja, “O muun a ja nkhwaa, nja mfa’o pwatua nthe gho.”

¹² Wu’o chomilaon gho, Jijwe gho chwie a ghei mon nkunu nj o. ¹³ A ni mbo mon nkunu nj o gho no khwe wunj le, Shata tho mon vi. A ni mbo fo pugu pa mimaon moon tru, ndo pa ghan ntaon Minnwi chho ngere vi.

*Jisho mein khwe ghan ngunu
(Matio 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Pi ni nga nkwo weinj Joun ti mfini, Jisho ghei Galili ntho nchii nkini pwa pisha’akho Minnwi, ¹⁵ nchhu nu ja, “**Ndii kwo ka’o, Sha’afuon Minnwi kwo para, pei pa’a nkunu yei ni phi, nkara mbij pwa pisha’akho.**”

¹⁶ Jisho ni nga nyien nu nkij mme nkhi Galili, njei Shemu pugu Andru ndinj vi, pugu tho ma’anj ndan mon nkhi, nthe ja pugu ni mbo pa ghan ngunu. ¹⁷ Jisho chhu ni pugu ja, “**Pei you njinj a, nchwie pei po ghan weinj ngwamishua.**” ¹⁸ Wu’o ndii gho pugu mien ndan pugu njou njinj yi.

¹⁹ A ni nga nyien ngoi shigei, njei Jein mbo muunj Shebedi pugu Joun ndinj vi, pugu po mon kikuon yugu nta’a pa ndan pugu. ²⁰ Wu’o chomilaon gho Jisho mein vugu, pugu mien taa vugu, mbo Shebedi, mon kikuon pugu pa puon fa’a, njou njinj Jisho.

Jisho yigi ghno non ja a ni mfa’o jijwe piph
(Luka 4:31-37)

²¹ Pa Jisho ni ngoi Kapanun, wu’o chomilaon gho, a gha mbo le je ji, a nii mon nda lon Minnwi ntho nje’i ngwa. ²² Pa ngwa pe ja pugu ni nja’o a ye’i nu ne ghrao nkwan ha’anj a ni nje’i nu ne, nthe ja a ni nje’i no mmenon ja a fa’o ghr’i, a shini ndo nje’i pi no ghan ye’i gi Mushi.

²³ Wu’o ndii gho, yichai non ni jijwe piph ni mon nda lon Minnwi yugu, nkoi

* 1:6 1:6 Minyien yei po no minyienlai. Ngwa gha nyien nkuon gho njei pa la’ataon nkunu nj o.

nchhu nu ña, ²⁴ “Pia fã’o pi kho Jisho llo Nashare? Ɔ tho pi no pirì nu vigi? Nji ñon ña ɔ yie ne, ɔ yi taonƙaon llo mbho Minnwi.”

²⁵ Jisho piğa vi, nchhu nu ña, “**Lere lan ndo ntaon mbin̄ yu.**” ²⁶ Jijwe pip̄hì gho shwi’i mipriligi mbin̄ yu, nga ñk̄ai ñkien ni nji, ntaon mbin̄ yu ki’è.

²⁷ Nguon ñgwa pigho ghr̄ao ti mbie non pugu ña, “Yei po pi kho? A po pi yichai ñkwan̄ ye’i yaon̄ fhi! A fe gí no mmenon̄ ni ghr̄i, nji’i nthe pi ni pa jijwe pip̄hì, pugu ya’o vi.” ²⁸ Nthe pa nnu pei, ligi Jisho no ñon̄ ndien̄ ni nyien̄ mon̄ nguon̄ li’i mon̄ ñguon̄ Galili ghao.

Jisho yiği gh̄no ntu ñgwa
(Matio 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Wu’o chomilaon̄ gho Jisho taon̄ mon̄ nda luon̄ Minnwi ñḡai pugu pa ñein̄ ni Jouñ nda Shemu pugu Andru. ³⁰ Nd̄i gho, ñguon̄ Shemu ni ntho ñḡino sh̄igao, pi shwei Jisho no wu’o nd̄i gho. ³¹ A tho ñgw̄ein̄ mbho yi mbi’i vi tothi, sh̄igao gho ki’i ndo ntaonƙaon̄, ñguon̄ shemu gho fe maon̄ ni pugu.

³² Ni fanaon̄ gho mon̄ nii minaon̄, pi tho ni ñguon̄ ghan̄ gh̄no pugu pa ñgwa ña pa min̄wein̄ ni ñgana vugu ne. ³³ Nguon̄ ñgwa mon̄ mme la’ataon̄ gho kiri chonda ña a ni mbo fo ne. ³⁴ A yiği gh̄no ntu ñgwa pe ña pugu ni ntho ñḡino ñkwan̄ ñkwan̄ gh̄no ne, mfu’u ntu pa min̄wein̄. A shini ndo mfe shina ni sheshe min̄wein̄ no chr̄a nu nthe ña pugu ni nji vi.

Jisho ch̄i chr̄a Minnwi Galili

³⁵ A ni nga mbo ñkien̄ ni tutu’u ki li’i lo naa ña mfeì shi’i, Jisho lollo ntaon̄ ñḡai li’i ña ñon̄ lo nji’i mbo fo ne, nduon̄ Minnwi. ³⁶ Shemu pugu pa ñgwa pe ña pugu pugu ni mbo ka’a ne taon̄ ntho nt̄a’ a vi. ³⁷ Pugu ni nga ñj̄ai vi, nchhu gho ña, “Ñguon̄ ñgwa tho ne nt̄a’ a gho.”

³⁸ Ndo a chhu ni pugu ña, “**Pia gh̄ai mon̄ pich̄ai pa la’ataon̄, nne ña minthe nch̄i chr̄a ni pugu fo ñkaa pugu, nthe ña mi ni ntho nthe pi yie.**” ³⁹ Nne, a nyien̄ mon̄ ñguon̄ Galili ghao, ntho nch̄i chr̄a Minnwi mon̄ pa nda luon̄ Minnwi ndo mfu’u pa min̄wein̄.

Jisho yiği gh̄no ñgan̄ ghinombaluñ
(Matio 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Ñgan̄ ghinombaluñ tho ñj̄ai vi, ndiḡai vi, ñkwi kw̄ere yi shhe nchhu ña, “Ɔ ñkhw̄a, ɔ chw̄ie mbo yi taonƙaon̄.”

⁴¹ Nthe kwoshini ña Jisho ni mfã’o ne, Jisho shwii mbho yi ñkaon̄ vi, nchhu gho ña, “**Ñkhw̄a. Po yi taonƙaon̄.**” ⁴² Wu’o chomilaon̄ gho ghinombaluñ mme mbin̄

yu, a gū yi taonƙaon̄. ⁴³ Nne Jisho gha ñkwo shūu t̄on̄e yi, nchhu gho ña a gh̄ai wu’o nd̄i gho. ⁴⁴ Nchhu gho ña, “**Ki’i nchhu ni sheshen̄on̄, ndo gh̄ai n̄on̄ non̄ yo ni ñgan̄ fe’ingien̄ Minnwi a lii gho, ndo mfe yaon̄ fe’ingien̄ no ha’an̄ gí Mushi chhu ne, no n̄on̄ nu ña Minnwi yiği gh̄ino yo.**”

⁴⁵ Ndo a taon̄ ñj̄e chr̄a nu nnu pigho ki lo ñḡi’è, ntho nch̄i nnu pigho. Nchr̄a ti nch̄ein̄ mon̄ nth̄inkwo ña Jisho kan̄ ni mfe pa’a a lo nu’uȳ nii mon̄ la’a shhente, a ni ñkina pi mon̄ pa li’i ña ñgwa shi ki lo mbo fo ne, ñgwa llo mon̄ ñguon̄ nt̄e’i ñḡai ntho ñj̄ai vi.

2

Jisho chw̄ie ñkwini nyien̄
(Matio 9:1-8; Luka 5:17-26)

¹ Shigei l̄e ni nga ntogo, Jisho p̄ini Kapanuñ pa chr̄a nyien̄ ña a po la’a. ² Ntu pa ñgwa tho ñkiri ti pa’a shina lo nu’uȳ mbo, nji’i nthe pi chonda. Jisho ni ntho nchhu chr̄a Minnwi ni pugu. ³ Ñgwa ch̄ein̄ pugu pa ñkwini kwò, khwe pimb̄ia tien̄ vi ntho nu ni ju li’i ȳai Jisho. ⁴ Shina ni nga mien̄ ki lo mbo ni pugu no para nu ȳai Jisho nthe yú ñgwa pigho, pugu ku’o th̄onda ña’an̄ mbo fo*, nshwi’i ñkwini gho ñkuon̄ kúon̄. ⁵ Jisho ni nga ñj̄ai fi’i piñ yugu, nchhu ni ñkwini gho ña, “**Muun̄ a, pi li’è pa phi po.**”

⁶ Pich̄ai pa ghan̄ ye’i gí Mushi ni nchho fo, mbie nu mon̄ ñj̄u’o pugu ña, ⁷ “Ñon̄ vei kie nein̄ nchr̄a nein̄? Yei po pi chr̄a nchi’esh̄ai! Mimfe a li’è ḡo nd̄i’è phi ñkien̄ Minnwi t̄e’i vi?”

⁸ Wu’o nd̄i gho, Jisho ni nji nnu ña pugu ni mbi’i nu mon̄ ñj̄u’o pugu ne mon̄ jijwe yi, nchhu ni pugu ña, “**P̄ai kie nein̄ ntho mbi’i ñkwan̄ nnu pei nein̄ ñj̄u’o p̄ai?**

⁹ **A yi’è ȳai, chhu nu ni ñkwini ña, ‘Pi li’è pa phi po,’ ki chhu nu ña, ‘Lollo, l̄ogo kúon̄ yo, nyien̄?’** ¹⁰ **Ndo no chw̄ie nu p̄ai ji ña Muun̄ Ñon̄mishua fã’o ghr̄i ñkuon̄ shhe no li’è nu pa phi.**” A chhu ni ñkwini gho ña, ¹¹ “**Nchhu ve, lollo, l̄ogo kúon̄ yo ñḡai la’a.**”

¹² Wu’o nd̄i gho, a lollo, nd̄ogo kúon̄ yi, ntaon̄ ni vhi ligi ñguon̄ yugu ghao, nenne, ñguon̄ yugu ghr̄ao, nga’o Minnwi, nchhu nu ña, “Pigi lo naa ma ñj̄ai sheshe nnu no yei!”

Jisho ḡe Levi
(Matio 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Jisho p̄ini ñḡai ñkan̄ mme ñkhi ñkamu’on̄, ñguon̄ yú ñgwa ni ñḡai nu li’i ȳai vi, a tho ñj̄e’i vugu. ¹⁴ Ndo ha’an̄ ña a ni

* 2:4 2:4 Pi ni ntho nchw̄ie pa nchwi mbru nda llo shhe ñku’o ntaon̄ th̄onda. Th̄onda gho ni shein̄shein̄, pi chw̄ie pi ni mb̄ain̄ t̄on̄. A ni nchw̄ie yie shina po no ña’an̄ nu mbo fo.

nyien nu ne, a yei Levi, muun Afiooshi, a chho mon ntāa kwe taashi, a chhu gho na, **“Yōu njin a.”** A yrei shhe njōu njin yi.

¹⁵ Ndo ha'an Jisho ni nchho yei taprei ntho nji maon nda Levi ne, ntou pa ghan wēin taashi pugu pa ghan phi chho yei yu pugu pa ghan younjin pi, nthe na ntou ngwa ni ntho njōu njin Jisho. ¹⁶ Pa ghan ye'i gí Mushi na pugu ni mbo pa ngwa Farashi ne ni nga njoi na a tho nji maon pugu pa ghan chwie phi pugu pa ghan wēin taashi, nchhu ni ghan younjin pi na, **“A chwie kho a ji maon pugu pa ghan wēin taashi pugu pa ghan phi?”**

¹⁷ Jisho ni nga nja'o yei nnu, nchhu na, **“Ngwa pe na pugu po shi'i ne lo mfā'o chā ngan fhō, a fā'o ngwa pe na pugu ghinc nu ne. Ndo nji'i ntho pi no gē nu pa ngwa ndindi, ntho nthe pi ghan phi.”**

Pie nthe nnu ji nkhi
(Matio 9:14-17; Luka 5:33-39)

¹⁸ Ghan younjin Joun Ngan Fe Nkhi, pugu pa ngwa Farashi ni ntho nji nkhi. Pichei pa ngwa tho mbara Jisho mbie vi na, **“A chwie kho pa ghan younjin Joun Ngan Fe Nkhi pugu pa ghan younjin pa ngwa Farashi ji nkhi, ndo pa'a pa ghan younjin po lo nji?”**

¹⁹ Jisho khwē ni pugu na, **“Mimfe pa ghan gē li'i lán ji nkhi ndii na pugu pa mimbia ngan lán gho wu'ō mbo ka'a ne? Ndo ha'an pugu pa mimbia ngan lán gho wu'ō mbo ka'a ne, mba'a pugu ji nkhi.** ²⁰ Ndo pa llé pigho shi ntho na pi shi mfu'u mimbia ngan lán gho mon shina pugu, nenne, pugu shi nji nkhi mon llé gho.

²¹ **“Mba'a non ta'a pa'o nkuon ndunu ndhwi ni pra ndhwi fhi. A nchwie nenne, kan ndhwi fhi gho shi njinein, nshuu ndunu ndhwi gho nshaa mbini nka chwie a taon pi mme mbo.**

²² **“A wu'ō ha'an a po ni mikei ngrào ne. Mba'a non ni'in lā'o fhi mon ndunu mikei ngrào, ä nchwie nenne, lā'o gho fā'o ntügu mikei ngrào gho, nne kan lā'o gho pugu pa mikei ngrào gho shi mbiri gha. A yi'i na ngwa ni'in lā'o fhi mon mikei ngrào fhi.”**

Pie nthe nnu llé ji
(Matio 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³ A ni mbo llé ji pa juu chēi, Jisho nyien ntogo nu mon nyien shie ge. No ha'an pugu ki togo nu ne, pa ghan younjin pi ka shie ge. ²⁴ Nenne, pa ngwa Farashi pie ni Jisho na, **“Lii njoi, a chwie kho pa ghan younjin po tho nchwie nnu na gi lo nji'i mbij na pi chwie llé ji ne?”**

²⁵ A khwē ni pugu na, **“Poi lo naa mēin nnu na Devi ni nchwie ndii na a ni**

mbou yaon ji, nji ni njia vugu pa ngwa pi ne? ²⁶ Nkwan no ha'an a ni nii Nda Minnwi, ndii na Abiata ni mbo taatho pa thishi ghan fe'ingien ne? **A ni nii nkrur brei na pi ni mfe ni Minnwi, ndo mbini mfe yi ngwa pi, mbo yaon na kina lo nji'i mbij na a nthe sheshenon kru nkiem ngan fe'ingien Minnwi.”**

²⁷ Jisho lügwī na, **“Minnwi ni nū'ōn llé ji nthe pi nonmishua, a lo nchwie nonmishua nthe pi llé ji.** ²⁸ Nenne, **Muun Nonmishua taatho, nji'i nthe pi llé ji.”**

3

Non ni mbho kwikwi
(Matio 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Jisho ni mbini nkamu'ōn mon nda luon Minnwi, non chēi ni mbo fo mfā'o mbo kwikwi. ² Pichei pa ngwa ni mbo fo mbe'i vi no yei nu na a shi njigi ghinc non gho llé ji pa juu, nne na a nthe pugu wēin vi na a chwie nnu na a lo nkā'o.

³ Jisho chhu ni non gho na mbho yi ni nkwiwki ne na, **“Taon ntho hein.”**

⁴ Nenne, a pie vugu na, **“Gí pin na pi chwie pi yei llé ji, nnu shi'i ki nnu piphi, kwe nu non ki jwi nu non?”** Ndo pa'a pugu lo nchhu nnu.

⁵ A kara non yi mbe'i vugu mon pigitua, mfā'o pē'i njū'ō nthe tinitho yugu, nchhu ni non gho na, **“Shwii mbho yo.”** A shwii, mbho yi ki'i ndo mbo pi shi'i. ⁶ Pa ngwa Farashi taon mon nda luon Minnwi gho ngēi chomilaon gho nyian ntán pugu pa ghan younjin fion Hero, nkwan ha'an pugu shi njwi Jisho ne.

Yú ngwa njin nkhi

⁷ Jisho pugu pa ghan younjin pi shū'u mbini ngēi njin nkhi, mme yú ngwa llo Galili you njin yi pugu pa ngwa llo Judia, ⁸ pugu pa Jerushalein pugu Idumia pugu pa llo nji'a Jodan pugu pa llo ngei pa la'ataon Taire pugu Shidon. Nguon mme yú ngwa pei ni ntho li'i yei Jisho nthe na pugu ni nja'o pa nnu ha'an a ni nchwie nu ne.

⁹ A chhu ni ghan younjin pi na pugu piri pie gho nthe yú ngwa pigho, kien nenne kan pugu shi nw'i'in vi. ¹⁰ A ni nkwo yigi ghinc ntou ngwa, nenne nguon pa ngwa ha'an pugu ni mfā'o ghinc ne, ni ni nu no kāon nu vi. ¹¹ Sheshe ndii na pa jiywe piphi ki yei vi ne, pugu gū shhe shhi yu mba'o ngōu na, **“O Muun Minnwi!”** ¹² A fe titini gi ni pugu na ki'i pugu chwie pi ji vi.

Jisho tere paanchro ghan ntaon pi
(Matio 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Jisho ku'ō nkuon mbra, ngē pa ngwa pe na a ni ntā'a nu na pugu tho mbara vi

ne ɲa pugu tho, pugu tho mbara vi. ¹⁴ A chu'ó paanchro ɲa a ni nchhó ligi yugu ni ghan ntaon pi ne, ɲa pugu pugu po nu, ɲa a nthé a shi ntaon vugu pugu chíi chrà Minnwi, ¹⁵ ndó mfá'ó ɲji nɔ fu'u nu pa minjweinj. ¹⁶ Yei paanchro ɲgwa pɛ ha'an a ni nchu'ó ne:

Shemu, ɲa a ni nchhó ligi yi ni Pita ne,
¹⁷ ni Jeinj, mbo muunj Shebedi,
 ni Jouɲ, mbo ndinj Jeinj, ɲa a ni nchhó
 ligi yugu ni Boanegeshi, njinj yi po ɲa,
 "Puoɲ ɲgwara mbi"

¹⁸ ni Andru,
 pugu Fili,
 ni Batolomiu,
 pugu Matio,

ni Toma,
 ni Jeinj mbo muunj Afioshi,
 ni Tadio,

ni Shemu ɲa a kwini la'a ne,
¹⁹ ni Judashi Ishikario ɲa a ni mfini vi
 ne.

Jisho pugu Bejebu

(Matio 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)

²⁰ Nenne Jisho ghó la'a, yú ɲgwa pini ɲkiri ɲkamuwon ti pa'a a lo mfá'ó shina pugu pa ghan younjinj pi nɔ ji nu maon. ²¹ Pa ndaonon yi ni ɲga ɲja'ó, ntaon mbhi li'i wéinj vi, nthé ɲa pugu ni nchhu nu ɲa, "A paapaa."

²² Pa ghan ye'i ɲgwa ni gí Mushi ɲa pugu ni shwi'i lo Jerushaleinj ne chhu ɲa, "Bejebu* po mbinj yu, a fu'u pa minjweinj pi ni ghrí nthishi pa minjweinj."

²³ Nenne, Jisho gɛ vugu pugu tho yéi yu, a chrà ni pugu mon lu'ó chrà, "Mimfɛ Shata kie neinj mfu'u Shata mbinj nonj? ²⁴ Ta'a la'ataon ɲgrà nonj yi mon pa kwie, nthó má'an nchhó ni nonj pugu, kan mba'a la'ataon gho yi'i ntithi. ²⁵ Ti ta'a nda mbo pi mon minduonduonj, kan mba'a nda gho yi'i ntithi. ²⁶ Ti Shata ndollo nɔ má'an nu nonj yi ni nchhó, ndó mbo mon minduonduonj, kan lúgwi nu mi para. ²⁷ Ndo mba'a yichéi nonj nii nda ɲgan ghrí, ntien maon pi ɲgói nɔ gho, ki lo mfuonj ɲkrao ɲganj ghrí gho. A wu'ó ká'i gho ɲa minthe a tien maon pi ntaon nɔ nda yu.

²⁸ "Shishini nshwei vói, Minnwi shi ndi'ɛ ɲguon phi ɲa ɲgwamishua chwie ne, pugu pa sheshe chrà nchi'eshé ɲa a taon nchó pugu ne, ²⁹ ndó sheshenonj ɲa a chí'ó Jijwe Minnwi ne, mba'a Minnwi ma ndi'ɛ phi yi, nthé ɲa a chwie phi ki li'ɛ."

³⁰ A ni nchhu nne nthé ɲa pugu ni nchhu nu ɲa, "A fá'ó jijwe piphi."

Múunj Jisho pugu pa linj pi pi pimbia (Matio 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Múunj Jisho pugu pa linj pi pi pimbia tho nthi mbhi ntaon ɲkini ɲa pi méinj Jisho. ³² Yú ɲgwa ni nchochho yéi yu, nne pugu chhu gho ɲa, "Múunj gho pugu pa linj po pi pimbia po ne mbhi ntá'a nu njei gho."

³³ Jisho khwé ɲa, "Múunj a pugu pa linj panj po pi pa gó?" ³⁴ A pɛ'i pa ɲgwa pɛ ɲa pugu chocho ɲgɲi vi mbáon ne, nchhu ɲa, "Múunj a pugu pa linj panj pi pimbia po neinj heinj. ³⁵ Sheshenonj ɲa a chwie nnu ɲa Minnwi tá'a nu ne, a ndinj a vi pimbia pugu pa ndinj a vi mingwɛ ni múunj a."

4

Lu'ó chrà nthé nonj ɲa a ghó li'i phí mbhé

(Matio 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Jisho pini nu'unj ɲjɛ ye'i nu ɲkin mme ɲkhi ɲkamuwonj, ɲkien mme yú ɲgwa kiri yéi yu, nne a ni nii nchochho pi mon kikuonj mon ɲkhi, yú ɲgwa pigho po ɲkinj ɲkhi li'i yó. ² A ni nje'i vugu ni ntuon pa nnu mon lu'ó chrà, mon pa nnu ha'an a ni nje'i nu ne, a ni nchhu ni pugu ɲa.

³ "Poi ya'ó! Nonj chéi ni ma mbo fo ɲgói li'i má'an mbhé. ⁴ Nɔ ha'an a ni má'an nu ne, pichéi gú shhembua, pa mishi shwi'i ɲkru. ⁵ Pichéi gú mon shhe ɲkwá, li'i ha'an ntuon nchi'a shi ki lo mbo ne, nji'a ɲkekhe nthé ɲa nchi'a shi ki lo njien fo, ⁶ ndó minaoonj ghá nthé, ntúon vi, nthé ɲa a shini ndó mfá'ó ɲjien yi ne, a ká'ó mbraoprao ɲkhu. ⁷ Pichéi mbhé gú mon shisha'a, shisha'a yi'ɛ ɲku'ó mfigi vi, pa'a a lo ɲku'ó ti njun ntienj. ⁸ Ndo pichéi pa mbhé gú mon shhe shi'i, ɲkhé ɲku'ó njun. Pichéi yunj trei wunj, pichéi ntigao wunj, pichéi ta'a ɲkii." ⁹ Jisho lúgwi ɲa, "Nonj ɲa a fá'ó tónə ne, á ya'ó."

Njinj lu'ó chrà gho

(Matio 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰ Ndii ɲa Jisho ni mbo tɛ'i vi ne, ɲgwa ha'an pugu ni mbo yéi yu ne, pugu pa paanchro ghan younjinj pi tho njei vi mbie vi ni njinj pa lu'ó chrà pigho.

¹¹ A chhu ni pugu ɲa, "Minnwi tugu pa nnu ɲa a ni mbo yi lóinj mon Sha'afuonj yi ni pói, ndo ni ɲgwa nduonj ɲa pugu lo nji'i mbinj ne, ɲguon nnu po pi mon pa lu'ó chrà, ¹² nne ɲa, 'Pugu shi nja ndii ndo pa'a ndo njei, Pugu shi nja njwɛɛ, ndo pa'a ndo nja'ó nji

* 3:22 3:22 Yei yichéi ligi Shata.

kieŋ nenne, kaŋ pugu shi mbā'a ŋkūnu yugu ni phi,

Minnwi li'ε phi yugu."

¹³ Jisho pie vugu ŋa, "Pai lo nji njin lu'ɔ chrà yei? Ti pai shi ŋkie pi neiŋ nji njin ŋguoŋ pa lu'ɔ chrà?" ¹⁴ Ngan mā'an mbhē mā'an pi chrà Minnwi. ¹⁵ Pichəi pa ŋgwa ŋa pugu ya'ɔ chrà Minnwi ne po pi no mbhē ŋa a gū shembua. Pugu gha nja'ɔ, Shata kā'ɔ ndo ntətho mfu'u chrà gho ŋa pi chhu ni pugu ne. ¹⁶ Wu'ɔ nenne, pichəi pa ŋgwa ha'an pugu ya'ɔ chrà Minnwi ne po no pe mbhē ŋa a gū moŋ shhe ŋkhwā ne. Pugu gha nja'ɔ chrà Minnwi, ŋki'i mbiŋ piŋ ni pwatua. ¹⁷ Ndo pa'a ŋien yugu lo ntini, piŋ yugu wu'ɔ mbo pi no kuo ndii, nne ndii ŋa ngə'i pugu pa mōoŋ nu tho nthe chrà Minnwi ne, pugu kā'ɔ mbā'a ŋkūnu yugu pa'a no gho. ¹⁸ Pichəi pa ŋgwa ha'an pugu ya'ɔ chrà Minnwi ne po no pe mbhē ŋa pi mā'an a gu moŋ shisha'a ne, ¹⁹ ndo pa ghaghana nthe maon no yru nu moŋ yei chombhi, pugu pa mifi'ŋ ŋa pa fā'ɔ ghā ntho no ne pugu pa shōro nu pichəi pa maon nduoŋ, nii njū'ɔ pugu mfigi chrà gho pugu kara mbo no thi ki yuŋ ntien. ²⁰ Ndo pe mbhē maon ŋa pi ni mā'an moŋ shhe shi'i ne pe ŋgwa ha'an pugu ya'ɔ chrà Minnwi, mbiŋ ndo njun ntien, pichəi trəi wuŋ, pichəi ntigao wuŋ, pichəi ta'a ŋkii ne."

*Truka la'ɔ mikru
(Luka 8:16-18)*

²¹ Jisho ghəi shhi nchhu ŋa, "Yichəi ŋon po fo ŋa a ghā nii ni truka nda ni'ŋ la'ɔ mikru, ki la'ɔ kuon, ki lo nu'oŋ pi ŋkuoŋ li'i thi truka?"

²² "Yichəi yaon lo mbo fo ŋa pi ləiŋ ŋa mba'a pi ma mien ki nōoŋ li'i wo, ki nno ŋa pi kuru ŋa mba'a a ma mien ki taon li'i li'ε."

²³ Jisho lūgwi ŋa, "Sheshenjoŋ mfā'ɔ tənə, ā ya'ɔ."

²⁴ A pini nchhu ni pugu ŋa, "Pai ywere nnu ha'an pai ya'ɔ ne shi'i. Yaon ŋa pai fi'i yaon no gho mfe ni ŋon ne, Minnwi shi ŋgu'ɔ mfi'i pi moŋ gho mfe ni pai, ndo ŋgu'ɔ mbini mbigi ntou yi ni pai. ²⁵ Nthe ŋa ni ŋon ŋa a fā'ɔ ne, Minnwi shi mbigi ntou yi, ndo ni ŋon ŋa a lo mfā'ɔ ne, Minnwi shi ŋkwe shigei ye ŋa a fā'ɔ ne mbho yu."

Lu'ɔ chrà nthe mbhē ŋa a ku'ɔ nu

²⁶ Jisho ghəi shhi nchhu ŋa, "Yei no ha'an Sha'afuoŋ Minnwi po ne. Non lōgo mbhē yaon mā'an, ²⁷ ndhe nu ŋgū'u nu moŋ pa tu'u pugu pa

naonchi, moŋ ŋguoŋ ndii gho, mbhē gho khē ŋku'ɔ ndo pa'a a lo nji ŋkwan ha'an a kie ne. ²⁸ Shhe gho chwie mbhē gho ku'ɔ njun, fiioŋ yaon po ŋa a tua, mbra yi po ŋa ŋkwéi yi taon, nenne ntien yuŋ ŋkuoŋ ŋkwéi yi gho. ²⁹ Ndiŋ ŋa ntien gho tini ne, a kā'ɔ nje pi kwōo nu nthe ŋa ndii kwōo kā'ɔ."

Lu'ɔ chrà nthe mbhē yaon mbo ŋkien yi gε

(Matio 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

³⁰ Jisho pie ŋa, "Mimfe pia mā'an fi'i Sha'afuoŋ Minnwi pi ni kho, pia shi mfi'i pi ni yəi lu'ɔ chrà?" ³¹ A po pi no mbhē yaon mbo ŋkien yi gε, ŋa ndii ŋa pi tho mbhi vi ne, a po ndugwi mbhē ŋa a yi gε ne ŋkuoŋ mbhi. ³² Ndo ti ndii ŋa pi phi vi ne, a ku'ɔ ŋgū ŋkien ndugwi mme thi, ngā'o nchaa ŋguoŋ maon phi ghao moŋ nyien gho, mfu'u memme mbho pi, nne pa mishi tho ŋkrao nda pugu ŋkuoŋ pa mbho pi."

³³ Jisho shwei chrà Minnwi ni pugu moŋ ntou pa lu'ɔ chrà no pei, no fi'i ha'an a nthe pugu ya'ɔ nji ne. ³⁴ Jisho ni nshwei chrà Minnwi ni yū ŋgwa wu'ɔ moŋ pa lu'ɔ chrà, ndo ndii ŋa a ni ŋgu'ɔ mbo pi pugu pa ghan younjin pi ne, a fi'i ŋguoŋ nnu ntūgu ni pugu.

Jisho chwie fin tithi

(Matio 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ A ni ŋga mbo ni fanaon llε gho, Jisho chhu ni pa ghan younjin pi ŋa, "Pia shā'a ntaon njiŋ hiŋ." ³⁶ Pugu mien yū ŋgwa pigho ndōgo vi wu'ɔ no ha'an a ni mbo ne moŋ kikuoŋ pugu pugu ghəi. Pichəi pa kikuoŋ nduoŋ ni mbo fo. ³⁷ Mme fin gū moŋ ŋkhi, ntun ŋkhi ni'ŋ moŋ kikuoŋ ti kikuoŋ tho ndinaon linaon.

³⁸ Jisho ni mbo la'ɔ* kikuoŋ, nū'oŋ tho yi ŋkuoŋ nu'oŋtho ntho ndhe nu, pugu tho ŋgū'u vi nchhu gho ŋa, "Masha, pia ŋkhu pa'a a lo mbo nnu ve?"

³⁹ Jisho lollo təthi mbiga fin gho, nchhu ni ŋkhi ŋa, "Ghigrī po! Tithi!" Fifroi gho tithi, li'i ya njū. ⁴⁰ A chhu ni pugu ŋa, "Pai poŋo pi gu kho? Pai wu'ɔ mbi'i ki lo mfā'ɔ piŋ?"

⁴¹ Pogo gu nii vugu, pugu chhu ni non pugu ŋa, "Non vei po pi gō ki'ε ŋa fin pugu pa ŋkhi ya'ɔ ncho yi ne?"

5

Jisho fu'u jijwe piphi mbiŋ ŋon

(Matio 8:28-34; Luka 8:26-39)

¹ Jisho pugu pa ghan younjin pi shā'a ŋkhi Galili ntaon njiŋ hini moŋ krao ŋgei la'ataon pa ŋgwa Gerasha. ² A ni

* 4:38 4:38 La'ɔ kikuoŋ yei ni ŋga'ɔ ndo mfā'ɔ li'i ŋa minthe ŋon nūan mferε non yi fo.

nga ntaon mon kikuon gho nchəin mbhi, mbāon pugu non chəi chomilaon gho ni jijwe piphi mbin yu. Non gho ni ntaon mon pa li'i ha'an pi gha ntwei ngwa ne. ³ Non gho ni nda'a pi mon li'i twei ngwa. A kan ni mfe pa'a yichəi non lo nkrao vi, nji'i nthe pi ni chein, ⁴ nthe na mon yien ndii pi ni ntho nkrao mbho mi ni chein, ngwe kipa'o no kwō mi, ndo a tini chein gho, mbini mbə'i kipa'o gho kikri, ndo pa'a yichəi non lo mbo na a kan ni mfe a wəin vi. ⁵ A ni ntho mba'o ngōu ni tu'u pugu pa naonchi mon pa li'i twei ngwa pugu pa nkuaon mbra, ntho nshe non yi ni ngə'o.

⁶ A ni nga njəi Jisho fie hin, nte ngəi ngū ni kwere yi shhi yu. ⁷ Mba'o nkien mme ngōu nchhu na, "Pia fā'o pi kho, Jisho Muun Minnwi na a chaapifuson ne, mba'o mbho shhi gho ni ligi Minnwi, ki'i ni'in mon ngə'i." ⁸ Nthe na Jisho ni ntho nchhu nu gho na, **"Taon mbin non vei, ma gō jijwe piphi yei."**

⁹ Jisho pie vi na, **"Ligi yo kho?"**

A khwə na, "Ligi a Ká'a Yi, nthe na pigi ntou yigi." ¹⁰ A ghəi shhi ndigəi vi nkien ntou yi na ki'i a fu'u vugu mon la'ataon gho.

¹¹ Nkien mme kwie nkunyan ni nji nu nkien mbra fo. ¹² Nenne, pugu ligəi Jisho na, "Ntaon vigi ni pa nkunyan pine, pigi nii mbin pugu". ¹³ Nenne, a fe shina ni pugu, pa jijwe piphi pigho taon nii mbin pa nkunyan pigho. Nguaon kwie nkunyan pigho, pugu ni mbo yaon no paa nkan yugu, nte ntaon tho mbra gho nkien nkhi ne nshwi'i ngū mon nkhi, nkhu.

¹⁴ Pa ghan kē'i nkunyan pigho tei ngəi nchhu mon la'a pugu pa mon ngunu. Ngwa taon li'i tho njəi nnu na a lōgo li'i ne. ¹⁵ Pugu tho mbra Jisho, njəi non gho na pa jijwe piphi pigho ni mbo mbin yu ne a chho fo, mā'an ndhwī, lina yi po shi'i, mbo non gho na a ni mfā'o ka'a jijwe piphi pigho ne, pugu fā'o pogo gu. ¹⁶ Ngwa pe na pugu ni njəi nnu na a ni ndōgo li'i ne fi'i nnu na a ni ndōgo li'i mbin ngan minweinj gho pugu pa nkunyan ne ni pugu. ¹⁷ Pugu jē ntho ndigəi Jisho na a mien krao li'i yugu gho ngəi ni vhi.

¹⁸ Ndo ha'an Jisho ni ndollo nii nu mon kikuon ne, non gho na a ni mfā'o minweinj ne ligəi vi na a mien a tho pugu yu ghəi ka'a. ¹⁹ Jisho lāa, nchhu gho na, **"Ghəi mbra pa taannu po la'a, nshwei vugu ni fi'i nnu na Taatho chwie mbin gho ne, pugu pa fi'i nkwan no ha'an a nōon kwoshini ve ne."** ²⁰ Non gho lollo ngəi mon Dekapoli* ntho nchii fi'i nnu na Jisho chwie mbin yu ne, nguaon ngwa ghrāo.

Jisho ywinj muun Jairu mbini njigi ghino mingwe chəi

(Matio 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ Jisho ni nga nkwo pini shā'a mon kikuon ntaon njien hin nkien nkhi, nkien ntou yu ngwa kari yəi yu. ²² A gha ndara, Jairu, mbo ta'a mmenon mon nda luon Minnwi chəin. A ni nga njəi Jisho, ngū shhe shhi yu, ²³ ndigəi vi, nchhu nu na, "Muun a yi mingwe chho nkhu nu. Tho nū'oj mbho yo mbin yu, nne na a nthe ghino yi mme a po yi maon."

²⁴ A ghəi pugu yu. Nkien mme yu ngwa yōu njin yi, ntho mfra vi mon nguaon ngəi ghao. ²⁵ Shina ngwa pei, mingwe chəi ni mbo fo na a ki yəi ndii yi ni nji no paanchro nga'o. ²⁶ A ni nkwo yəi ngə'i ntou yi mbho ntou pa ghan fhō, nkwo tūon nguaon mbin yi ghao, pa'a non yi lo njo, a ka we'iwə'i. ²⁷ A ni nkwo ya'o pa nnu no ligi Jisho, ntho njin Jisho mon yu ngwa pigho nkāon ndhwī yi. ²⁸ Nthe na a ni chhu na, "Mi nji'i ngu'ō nkāon pi ndhwī yi, non a togo." ²⁹ Wu'ō chomilaon gho, ndii yi gho kā'o ti pi thi, a ya'o mon non yu na ghino yi togo.

³⁰ Jisho ya'o mon non yu nkwan no ha'an ghrī taon mbin yu ne, nk'i' nshri non yi shri mon yu gho mbie na, **"A kāon gō ndhwī a?"**

³¹ Pa ghan younjin pi chhu gho na, "O yəi yu ngwa tho mfra gho mon nguaon ngəi, o pini mbie nu na, 'A kāon gō nkāon a?'"

³² A kara ligi yi ndii no yəi nu na a chwie gō nnu gho. ³³ Mingwe gho gha nja'o nnu na a lōgo li'i mon non yu ne, ntaon ntho shhi Jisho mon pogo gu ndo ngrū nu, nshwei vi ni nguaon nnu shini na a lōgo li'i ne. ³⁴ Nenne, Jisho chhu gho na, **"Muun a, pinj yo chwie ghino yo togo, ghəi ni gō mon ghigri Minnwi, pi yigi ghino yo."**

³⁵ Ndo ha'an a ni ngu'ō nchrā nu ne, non llo nda mmenon mon nda luon Minnwi gho tho nchhu gho na, "Muun gho kwo khu. O pini nu'uy ngana Masha ngəi nu shhi pi na?"

³⁶ Ndo pa'a Jisho lo mfā'o ndii ni nnu na pugu chhu ne, nka chhu ni mmenon gho mon nda luon Minnwi ne pi na, **"Ki'i mbogo, wu'ō ntho mfā'o pi pinj."**

³⁷ Pa'a a lo mbin sheshenon tho njin yu nkien Pita, ni Jain pugu Jouj ndin Jain gho.

³⁸ Pugu ni nga nchəin mon nda mmenon gho mon nda luon Minnwi ne, Jisho yəi vuvu'u fintho pugu pa ngwa ha'an pugu nkəi nu ndo njūa nu nkien ni nji. ³⁹ Jisho gha nii nda, nchhu ni pugu na, **"A chwie kho pəi tho fā'o vuvu'u fintho ndo nkəi nu, muun gho lo nkukhu, a ləlle."**

* 5:20 5:20 Njin Dekapoli po na wuj la'ataon.

⁴⁰ Pugu gwê vi, ndo a fu'u vugu ghao mfe mbhi, ndôgo wu'ô tãa muunj gho pugu muunj vi pugu pa trei ngwa pe ña pugu pugu ni ntho ne, pugu pugu nii monj nijen nda ña muunj gho ni nãan ne. ⁴¹ A wêinj mbho yi, nchhu gho ña, "**Talita kumi,**" njin yi po ña, "**Miyaa, ñchhu ve ña lollo.**" ⁴² Wu'ô chomilaonj gho, muunj mingwe gho ña a ni mbo paanchro nga'ô ne lollo nje nyien nu. Yei nnu ni nga ndôgo li'i, nguonj yugu ghao ghrão. ⁴³ Ndo Jisho shuu tãnə yugu ñkien yie gho ña ki'i pugu chwie sheshenonj ji, ndo nchhu ni pugu ña pi fe yaonj gho a ji.

6

Pi lãa Jisho Nashare

(Matio 13:53-58; Luka 4:16-30)

¹ Jisho lollo fo ngôinj monj yugu la'ataonj, pa ghanj younjin pi yôu njin yi. ² A gha mbo llé ji pa Juu, a jê ye'i nu monj nda luonj Minnwi, ntou ngwa ña pugu ni nja'ô vi ne ghrão, nchhu nu ña, "Nôñ vei ye'i yei nnu pi hinj? A fã'ô fi'i shietho yei pi llo hinj? A fã'ô yei ghrí pi hinj no chwie nu pa nnu ghraoghrao pei no gho?" ³ Yei lo mbo kaminda, mbo muunj Meri, mbo ndinj Jein ni Josheshi* ni Judashi ni Shemu? Pia pa linj pi pi pinje lo mbo heinj ka'a?" Nne pugu lãa vi.

⁴ Jisho chhu ni pugu ña, "**Pi shi'a nchi'ô njôili'i Minnwi ñkien la'a pugu shina ngwa pi, pugu pa ji ndaonj.**" ⁵ A kanj ni nthe pa'a a lo nji'i nchwie pa nnu ghraoghrao fo ñkien ña a ni nu'ôñ mbho yi mbinj shigei ghanj ghino njigi ghino yugu. ⁶ A ni ngrão nthe fi'i ki pinj ña pugu ni mfã'ô ne.

A ni nyien njin monj la'a ntho nje'i nu.

Jisho taonj paanchro ghanj taonj pi

(Matio 10:5-15; Luka 9:1-6)

⁷ Jisho gê paanchro pigho, ntaonj vugu ña pugu ghôï pa pi paa, mfe nji ni pugu no fu'u nu pa jijwe piphi. ⁸ Mfe gi ni pugu ña, "Ki'i pôi lôgo sheshe yaonj no ha'anj pôi ghôï nu ne, ñkien mbie, ki'i pôi lôgo brei, ki pinj kra, ki ntuo mbinj monj pinj pôi." ⁹ Mbini mbigi ña, "**Pôi gwe tra ndo ki'i pôi tuo kwri ndhwi.**" ¹⁰ A chhu ni pugu ña, "**Sheshe nda ña pôi nii fo ne, pôi la'a fo ti shi nu'unj taonj la'ataonj gho.**" ¹¹ **Sheshe li'i ña pi lo mbinj vôi fo ne, ki njwêre nnu ña pôi chhu nu ne, pôi ngwa ntaonj nu fo, pôi krú kwô mœi no noonj nu ni pugu ña Minnwi pina nnu ña pugu chwie ne.**"

¹² Pugu ni ntaonj ngôï, nchi nu ña ngwamishua pã'a ñkũnu yugu ni phi. ¹³ Pugu ni ntho mfu'u pa minjweinj mbinj

ngwa, njù'ô wru mbinj ntou ghanj ghino, ntho njigi ghino yugu.

Tho Hero finj

(Matio 14:1-12; Luka 9:7-9)

¹⁴ Fùonj Hero ni nja'ô nnu yei, nthe ña ligi Jisho ni nyien nguonj li'i. Ngwa chhu nu ña, "Jouñ Ngan Fe Nkhi pini nu'unj ñku'ô monj gu, a chwie yie a fã'ô ghrí no chwie nu pa nnu ghraoghrao pei." ¹⁵ Ndo pichôï chhu nu ña, "A Elaija." Pichôï ni ntho nchhu yugu ña, "A njôili'i Minnwi, no ta'a njôili'i Minnwi lleshhi."

¹⁶ Ndo Hero ni nga nja'ô nnu pei, ntho nchhu nu ña, "Jouñ, ña mi ni nja'a tho yi ne, pini nu'unj ñku'ô!"

¹⁷ Ndutho Hero ni ñkwo taonj ngwa pugu ghôï ngwêinj Jouñ mfini monj chôïñ nthe nnu Herodia mbo ngwe Fili ndinj vi, nthe ña Hero ni ngugwei vi. ¹⁸ Jouñ ni ntho shwei Hero ña, "A lo nji'i ñkã'ô ve no wugwei nu ngwe ndinj gho." ¹⁹ Herodia ni mfã'ô kipina njù'ô yu nthe Jouñ, ntho ntã'a shendaonj no jwi nu vi, ndo pa'a ndo mfã'ô shina, ²⁰ nthe ña Hero ni mbogo Jouñ nthe ña a ni nji ña Jouñ ñonj taonjtaonj, nne, nu'ôñ vi no ha'anj mba'a kã'a kêe vi ne. A ni ñkhwã no ya'ô nu pa nnu mbho Jouñ, nji'i nthe pi no ha'anj sheshe ndii ña a ni nja'ô vi ne, nnu pigho tãra vi ñkien ntou yi ne.

²¹ Ndugwi yi shina taonj llé ña Hero ni ntho nji llé phi yi pugu pa kún pi, ni pa thishi pa shooge pi, pugu pa memme ngwa monj Galili. ²² Ndiï ña muunj Herodia yi mingwe ni ntaonj shhi mbini pini ne, a pwa Hero pugu pa ghanj gè pi, fùonj chhu ni muunj mingwe gho ña, "Pie sheshe yaonj ña o khwã ne vôi mfe ve." ²³ Nshwrêï pa kina shhi yu ña, "Sheshe yaonj ña o shi mbie ne, nji'i nthe ã nchêinj pi ghrã la'ataonj a ñshi mfe ve."

²⁴ Muunj mingwe gho taonj mbhi, nchhu ni muunj vi ña, "Mi shi mbie pi kho?"

A chhu gho ña, "Tho Jouñ Ngan Fe Nkhi."

²⁵ A ki'i mbini pini monj kãkãno wu'ô ndii gho njei fùonj nchhu gho ña, "Ntã'a nu ña o fe tho Jouñ Ngan Fe Nkhi vôi wu'ô ndwe ñkuonj pashinja yei."

²⁶ Fùonj ni nja mbo ni tu'utho, ndo nthe kina ña a ni ñkwo shwrêï shhi ghanj gè pi ne, a shini ndo ntã'a nu mbo'i chrã ña a ni ñkwo fe gho ne. ²⁷ Wu'ô chomilaonj gho fùonj taonj ta'a ñkê'i vi, mfe gi gho ña a ghôï ntho ni tho Jouñ. A ghôï ña'a tho yi monj chôïñ, ²⁸ ntho ni tho yi gho ñkuonj pashinja, mfe ni muunj mingwe gho, muunj mingwe gho fe ni muunj vi. ²⁹ Pa ghanj younjin Jouñ ni ñga ña'ô yei nnu, ntho ndôgo khu yi ngôï ni'in monj fún monj ngu'ô.

* 6:3 A yichôï ñkwanj ha'anj pi ghã mênj Joshe ne.

Jisho kugwi tien njkan ngwa

(Matio 14:13-21; Luka 9:10-17; Jouŋ 6:1-14)

³⁰ Pa ghanj ntaonj Jisho gha mbini no ha'anj a ni ntaonj yugu ne, nkiri yoi yu, nshwei vi ni nguon nnu na pugu ni nchwie ndo ntigi. ³¹ A chhu ni pugu na, **"Poi ta'a li'i ha'anj ngwa lo mbo fo ne, pia ghoi fo mferere nono no kuo ndii."** Nthe na ntou ngwa ni ntho nu ndo ngoi nu pugu shini ndo mfa'o shina fere nono ti nji maonj.

³² Pugu nii monj kikuonj ngoi no li'i ha'anj ngwa lo mbo ne no po nu fo te'i vugu. ³³ Ndo ntou ngwa ni njei vugu nji na a pugu, ntei yugu njkuonj shhe lo monj nguonj pa la'ataonj ghao, mfuoŋ pugu nchoinj fo shhi Jisho pugu pa ghanj younjij pi. ³⁴ Jisho ni nga ntaonj njkaonj mbhi, njei njkien mme yu ngwa, mfa'o kwoshini mbinj pugu nthe na pugu ni mbo no pa minji ki nke'i yugu. Nne a je ntho nje'i vugu ni ntou nnu.

³⁵ Nji'a ni nga ntogo, pa ghanj younjij pi tho njei vi, nchhu gho na, "Yei li'i ha'anj ngwa lo mbo, ndii lo nkwo ya ntogo.

³⁶ Chhu ngwa pei ghoi, nne na a nthe pugu ghoi monj pa mbanj mbambara pugu pa monj la'a njuonj yaonj fo nji."

³⁷ Ndo a khwe ni pugu na, **"Poi fe yaonj pugu ji."**

Pugu chhu gho na, "Pigi shi ngoi njuonj brei ni fi'i mbinj na mimfe nonj fa'a no paa njkii llembhi ne ntho mfe ni pugu pugu kru?"

³⁸ A pie ni pugu na, **"Poi fa'o ndigi brei yi kho? Poi ghoi ndii!"** Pugu ni nga ndii, nchhu gho na, "Ndigi yi tien ni paa shhu."

³⁹ Jisho fe gi na nguonj ngwa pigho chocho njkuonj tru monj pa kwiekwie.

⁴⁰ Pugu chocho monj pa kwie, pichoi po ta'a njkii, pichoi po tien wunj.

⁴¹ Nenne a loko koinj brei gho ni paa shhu, mbi'i ligi yi ndii po, ntoo Minnwi, mbai brei gho mfe ni pa ghanj younjij pi na pugu fe ni pa ngwa pigho, ngra paa shhu gho shina pugu ghao. ⁴² Nguonj yugu kru ti njru. ⁴³ Pugu ni ndiga pa pe'i pe'i pigoi brei, pugu pa shhu a linaonj paanchro mikuo. ⁴⁴ Fi'i pa pimbia ha'anj pugu ni njkru brei gho ne ni mbo tien njkan yi.

Jisho nyien njkuonj njkhi

(Matio 14:22-33; Jouŋ 6:15-21)

⁴⁵ Wu'o ndii gho Jisho chwie pa ghanj younjij pi nii monj kikuonj ngoi shhi no sha'a nu ntaonj njien hij monj Beshaida, a lara shigei no chhu nu ni yu ngwa pigho na pugu ghoi la'a. ⁴⁶ A gha njkwo cha'a vugu, njku'o njkuonj mbra li'i luonj Minnwi.

⁴⁷ A ni nga nchoinj ni fanaonj, kikuonj ni mbo titri njkhi, Jisho ni mbo mbhi te'i vi. ⁴⁸ Jisho yoi na pugu pa'o nu ni pra

no chhwi nu kikuonj a ghoi shhi, nthe na fifrai ni ntaonj pi shhi pugu. A gha mbo ni nda'a mbhi lanj, monj shina trei minaonj pugu ntigao minaonj, a nyien nu njkuonj njkhi ntho nu yoi pugu, nt'a'a nu mferere vugu. ⁴⁹ Ndo pugu gha njei vi a nyien nu njkuonj njkhi, pugu ge na a po pi njkhushe, mba'o ngou. ⁵⁰ Nthe na nguonj yugu ni njei vi, pogo gu weinj yugu, ndo a chra ni pugu nchhu na, **"Poi fa'o weinj njui'o, a mmu, ki'i poi fa'o pogo gu."** ⁵¹ Nenne, a nii monj kikuonj mbara vugu, fifrai gho tithi, nnu gho llwi ncho vugu. ⁵² Nthe na tho yugu shini ndo nji'i nshie ni nnu kugwi nu ngwa ni brei, ndo pugu ni mbo pa fini tho no ji nu.

Jisho yigi ghino li'i na pi meinj ni Geneshare ne

(Matio 14:34-36)

⁵³ Pugu ni nga nsha'a, ntaonj mbhi li'i na pi meinj ni Geneshare ne, nchu kikuonj yugu njkij njkhi. ⁵⁴ Pugu gha ntaonj monj kikuonj, pa ngwa yoi vi nki'i njiji, ⁵⁵ ntei monj nguonj yie krao li'i ghao, ntho nu ni ghanj ghino njkuonj pa kionj pugu no li'i na pugu ni nja'o na Jisho po ne. ⁵⁶ Sheshe li'i na a ni ngoi ne, monj puonj ni la'ataonj pugu pa memme la'ataonj pugu pa moonj ngunu, pugu nu'onj pa ghanj ghino monj pa tanj, ndigoi vi na a mienj pa ghanj ghino pigho kaonj pi wu'o muonj tho ndhwi yi. Nguonj pa ngwa pe na pugu ni njkaonj ne, ghino yugu togo.

7

Pa nu'onj pugu pa gi

(Matio 15:1-9)

¹ Pichoi pa ngwa Farashi pugu pa ghanj ye'i ngwa ni gi Mushi na pugu ni ndho Jerushaleinj ni nkiri yoi Jisho. ² Pugu ni njei na pichoi ghanj younjij Jisho tho nji yaonj ni mbho ki shigao monj njkwanj shendaonj ha'anj nu'onj chhu ne. ³ Pa ngwa Farashi pugu pa nguonj pa ngwa Juu ghao shi'a nji yaonj ki lo nshigao mbho yugu njkwanj ha'anj a pie ne, nne nchho nu'onj nu'onj pa thishi pugu, ⁴ ki nji sheshe yaonj ki lo nshigao nono no ha'anj nu'onj chhu ne ndii na pugu kwai tanj ne. Ntoun pichoi pa nu'onj po fo na pugu gha nu'onj, no shigao nu pa ndua pugu pa kinj pugu pa pichoi kinj tini pugu pa ngra'o na pi gha nchho njkuonj nji maonj ne.

⁵ Pa Farashi pugu pa ghanj ye'i gi Mushi pie vi na, "A gha nchwie kho pa'a pa ghanj younjij po lo nchho chombhi yugu njkwanj ha'anj nu'onj pa thishi chhu ne, ntho nji yaonj ni mbho ki shigao?"

⁶ A khwe ni pugu na, **"A njkien nnu shini no ha'anj Minnwi ni noonj ni Ishaya a chhu nthe woi ma pa ghanj"**

mifii pei, wu'ó nò ha'anj a ni nã'anj ña, 'A chhu ju Minnwi ña, Ngwa pei ghà ñga'ó a pi ni nchò yugu ndò pa'a njù'ó yugu ló mbara yèi mu,

7 Ghèrè ló mbo ni ñgwa pei monj gha'ó nu ma, nthe ña pugu ye'i nù'oj ñgwamishua, pi nò ha'anj a pò pi gí a.'

8 Pèi mienj kina Minnwi ñgwèinj pi nù'oj ñgwamishua."

⁹ A pini nchhu ni pugu ña, "Pèi fã'ó ñkien shendaon nò lãa nu kina Minnwi nne ña pèi nù'oj yèi nù'oj." ¹⁰ Mushi ni nchhu ña, 'Ya'ó nchò tãa gho pugu múuj gho,' ndò 'Ñonj ña a wè'i tãa ki múuj vi ne, yí'i ña pi shi njwi vi.'

¹¹ Ndo pèi chhu yèi ña, 'Ñonj nchhu ni múuj vi ki tãa vi ña yaonj ña mfa'ó nò ghèrè nu gho nò ne pò pi Koban (njij yi pò ña yaonj fé ni Minnwi)', ¹² nne pèi ló nu'uj mbinj ña a ghèrè tãa vi ki múuj vi. ¹³ Nne ntho ndãa chrà Minnwi ni nù'oj yèi ña pèi tigi ñgwreingwa pèi nò gho ne. Pugu pa pichèi ntu ñkwanj nnu pi ne ña pèi chwèe."

¹⁴ Jisho mèinj ñgwa pigho pugu tho njèi vi, a chhu ni pugu ña, "Pèi ywèrè nnu ña nchhu nu ne ndò nja'ó." ¹⁵ Yichèi yaonj ló mbo fò ña ä nii mbinj ñonj llo mbhi a fuo vi, a ka pò pi yaonj ña a taonj monj ñonj ne ña minthe a fuo vi."

¹⁶ ["Sheshenonj ña a fã'ó tãnè ya'ó."]

¹⁷ A ni ñga mienj yu ñgwa pigho nii nda, pa ghanj younjij pi chhu gho ña a shwei njij lu'ó chrà gho. ¹⁸ A chhu ni pugu ña, "Pèi wu'ó mbou pi lina ñkaa pèi? Pèi ló naa njèi ña sheshe yaonj ña a llo mbhi nii mbinj ñonj ne nthe pa'a a ló mfuo vi. ¹⁹ Nthe ña a ló nji'i ngèi pi njù'ó yu, a ghèi pi puñ yu ntiri ntaonj nii monj krao." (Nne nchii ña ñguonj maonj ji yi taonjtaonj.)

²⁰ Nchhu ña, "A yaonj ña a taonj monj ñonj ne ña a fuo vi. ²¹ Nthe ña llo monj gho, monj njù'ó ñonjmishua, pa kwà'a piphi ghà ntaonj, nò pa kwoshuonj, ñgina, jwi nu ñonj, ²² shuonj mbho ghanj lán, lúá, mbha nnu piphi, mifii, pa nnu tótro, kighi'è, chhu nu phi tho ñgwa, ntita'ó, mbha nnu na. ²³ Nguonj pa nnu piphi pei ghà ntaonj pi monj ñonj ñonj, mfuo ñganj vi."

Fí'i pinj mingwe chéi (Matio 15:21-28)

²⁴ Jisho ni ndho fò ngèi krao ñgei Taire* . A ni nii monj nda pa'a ndò ntã'a nu ña sheshenonj ji, ndò pa'a shendaonj ló mbo

ñ a kañ ni mfe a lere. ²⁵ Wu'ó ndii gho, mingwe chéi ña jijwe piphi ni mbo mbinj muunj vi yi mingwe ne ni nja'ó ña a pò, ntho ngù la'ó kwò Jisho. ²⁶ Mingwe vei ni mbo mingwe taonj nduonj, llo krao ñgei Fonishia monj Shiria. Ndigèi Jisho ña a fu'ú minjweinj mbinj muunj vi.

²⁷ Jisho khwè ña, "A pie ña pi fūonj kugwi pa puonj ñkaonj nthe ña a ló nji'i ñkã'ó nò lōgò nu maonj ji puonj mã'anj ni pa minggu."

²⁸ Mingwe gho khwè ña, "Oonj, ma Taatho, ndò nji'i nthe pi pa minggu ghà nji ñku'u maonj puonj la'ó taprei."

²⁹ Jisho chhu gho ña, "Nthe yine ndigi chrà, minthe ó ghèi ni go, minjweinj gho kwo taonj mbinj muunj gho." ³⁰ A pini la'a, njèi muunj gho a nuanj kúonj, minjweinj gho kwo taonj mbinj yu.

Jisho chwèe fhì ya'ó lí'i ndò nchrà

³¹ A pini llo monj krao ñgei Taire, nyienj ntiri monj Shidonj nchèinj ñkij ñkhi Galili, monj krao ñgei Dekapoli. ³² Pichèi ñgwa lōgò yichèi ñonj ña a ni mbo fhitenè ndò ki ló nchrà nu shi'i, ntho mbara vi ni ju, ndigèi vi ña a nù'oj mbho yi mbinj yu. ³³ Jisho lōgò vi ngèi nò lí'i tã'i vi, ní'ij mbho yi tãnè yu, ñga nthu thwe, ñkaonj lij yi. ³⁴ Jisho pi'i ligi yi ndii pò, nshonò nchhu ni ñonj gho ña, "Efata", njij yi pò ña, "Chu'ó!" ³⁵ Tãnè yi chu'ó, lij yi kigèi, a chrà ki kòrò.

³⁶ Jisho fe gí ni pugu ña ki'i pèi chhu ni sheshenonj. Ndo fi'i ñkwanj ha'anj a ni mbigi gí ña ki'i pugu chhu ni ñgwa ne, wu'ó mbo fi'i ñkwanj ha'anj pugu ni nchhu mbigi ne. ³⁷ Pa ñgwa ni ñgrão ti a gha'a, nchhu nu ña, "A chwèe ñguonj pa nnu ghao shishi'i. A chwèe fhitenè ya'ó lí'i, fhincho chrà."

8

Jisho kugwi khwe ñkanj ñgwa (Matio 15:32-39)

¹ Monj pii ndii gho, ntu yú ñgwa ni ñga mbini ñkiri ki ló mfa'ó yaonj nò ji nu, Jisho mèinj ghanj younjij pi nchhu ni pugu ña, ² "Mfã'ó kwoshini mbinj ñgwa pei nthe ña pigi pugu kwo chho nò trei llé ki ló nji'i mfã'ó yaonj nò ji nu. ³ Mi mfe vugu la'a ni nji, pugu taonj shendaonj nji mã'anj vugu, nthe ña pichèi llo a shiga."

⁴ Pa ghanj younjij pi khwè gho ña, "Ñonj shi njèi maonj ji pi hánj monj ñkúnu njó yei nò kugwi nu fi'i ñgwa pei nò gho?"

⁵ Jisho pie vugu ña, "Pèi fã'ó pi ndigi brei yi kho?"

Pugu chhu ña, "Yi khwachèi."

* 7:24 7:24 Pichèi Nwa'anji Minnwi monj chrà Gri fã'ó pugu Shidon. † 7:34 7:34 Yei ni mbo pi monj chrà Aramai mbo chrà la'a pa fhì gho.

6 A fe gí ni ngwa pigho ña pugu chöchö shhe. Ndögo khwachäi brei gho ñga ntö Minnwi, mbä'i mfe ni ghan younjij pi ña pugu fe ni pugu. Nne pugu fe ni ngwa pigho. 7 Pugu ni mfä'o shigei puon mi shhu, Jisho gha ñkwo töo Minnwi nö gho, mbini mfe gí ña pi fe ni pugu.

8 Pugu kru ti njru, pa ghan younjij pi liga pa pë'i pigëi pi a linaon mon khwachäi memme mikuo. 9 Yaon nö khwe ñkan ñgwa ni mbo fo. Jisho chhu ni pugu ña pugu ghäi la'a. 10 Ñki'i ndö nii nii ndii gho mon kikuon pugu pa ghan younjij pi nshä'a ntaon Dalmanuta.

Pa ñgwa Farashi tä'a nnu ghraoghrao (Matio 16:1-4)

11 Pa Farashi thö një löu nu pugu pa Jisho, nchhu nu gho ña a nöon li ilo po, nne nö möon nu mi.

12 A shonö ñkien yie gho mon njü'ö yu, nchhu ña, "**Ngwreingwa pei tä'a li nthe kho? Shishini nshwei väi ña mba'a pi nöon ta'a li ni pugu.**" 13 A mien vugu ñga mbini nii mon kikuon ñkamu'ön nshä'a ntaon njien hij.

Mbha nnu pa Farashi pugu pa Hero (Matio 16:5-12)

14 Pa ghan younjij Jisho li'e nö lögo nu brei, ngu'ö mfä'o pi ta'a yi mbho pugu mon kikuon. 15 Jisho shüu tönö yugu, nchhu nu ña, "**Pëi lina yishi* llo mbho pa ñgwa Farashi pugu pa Hero.**"

16 Pugu jë ntho nchrä nu shina pugu nthe nnu brei ña pugu shini ndö mfä'o ne. 17 Jisho ji nnu ña pugu ni nchrä nu ne, nenne mbie vugu ña, "**A chwie kho pëi chrä nu ñkuon nnu pou brei? Pëi lo nji, ki mfä'o shiehta pa nnu ya'a? Thö yäi kweikwei?**" 18 **Pëi fä'o ligi ki lo njäi li'i, mfä'o tönö ki lo nja'o li'i? Pëi shi'a ñkwij nnu?** 19 **Ndii ña mi ni mbä'i tien brei ñkugwi tien ñkan ñgwa nö gho ne, pigëi pë'i brei ña pëi ni ñkiri ne ni mbo mikuo yi kho?**"

Pugu chhu gho ña, "Paanchro."
20 "**Ndii ña ñki pë'i yi khwachäi ñkugwi khwe ñkan ñgwa nö gho ne, pigëi pë'i brei ña pëi ni ñkiri ne ni mbo njou yi kho?**"

Pugu khwë gho ña, "Yi khwachäi."
21 A chhu ni pugu ña, "**Thö yäi wu'ö mbi'i ki lo naa nshie?**"

Jisho chwie nchriligi yäi li'i

22 Pugu ghäi nchöin Beshaida, pichöi ñgwa lögo nchriligi ntho njëi vi ni ju ndigëi vi ña a kaon vi. 23 A wëinj mbho nchriligi gho, ntaon ni ju mon la'a, ñga kwo thu thwe nö ligi yi ndö mbini nu'un

nü'ön mbho yi mbin yu mbie vi ña, "**Ö yäi sheshe yaon?**"

24 A pi'i ligi yi tothi nchhu gho ña, "Njëi pa ñgwa ndö pugu fhi pi pa thi nyien nu."

25 Nne Jisho pini nü'ön mbho mi nö ligi yi, a fëi ligi yi, ligi yi shie, a yäi ñguon yaon shishi'i. 26 Jisho chhu ki'e a ghëi nda yu, mfe gí gho ña, "**Ki'i nii mon la'a.**"

Pita chhu ña Jisho Ju ye ña Pi Chu'ö Ntaon nö Nkwe ne

(Matio 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Jisho pugu pa ghan younjij pi ghëi mon pa la'ataon mon Kaisharia Filipai. Pugu pugu ni ñga mbo shendaon, a pie pa ghan younjij pi ña, "**Pa ñgwa ghä nchhu ña mi po pi gö?**"

28 Pugu chhu gho ña, "Jouñ Ngan Fe Nkhi, pichäi chhu ña ö Elaija ndö pichäi chhu ña ö yichäi ta'a njäli'i Minnwi."

29 A ghëi shhi mbie vugu ña, "**Ti pëi chhu yäi ña mi po pi gö?**"

Pita khwë gho ña, "Ö Ju ña Minnwi Chu'ö Ntaon nö Nkwe ne."

30 Nenne Jisho shüu tönö yugu ña ki'i pugu shwei sheshenon nö gho.

Jisho chrä ñkuon nnu khu nu mi mbini ñku'ö

(Matio 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Jisho jë ntho nje'i vugu ña a yi'i ña Muun Nonmishua shi njëi ñgö'i nthe ntou pa nnu, pa thishi pa Juu pugu pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i ñgwa ni gi Mushi läa vi, pi jwi vi, a gha nda'a trei llé, a pini ñku'ö. 32 Nchwie thö ghan younjij pi ya nshie ni yei nnu. Pita lögo vi ñgëi njinjij ntho mbiga vi.

33 Jisho gha ñkara non yi, mbe'i ghan younjij pi, mbiga Pita nchhu ña, "**Lollo yäi mu, ma Shata! Ö lo nji'i nü'ön kwä'a nu mö pi ñkuon nnu Minnwi, ö ka nü'ön pi ñkuon pa nnu ñgwamishua.**"

34 Jisho mëinj kiri ñgwa pigho fo nchhu ni pugu ña, "**Sheshenon ntä'a nu njou njij a, a mien phi nnu ha'an a khwä ne, ntien wä'a yi, njou njij a.**" 35 **Nthe ña sheshenon ña a tä'a nu ndügu ni chombhi yi ne shi shien chombhi yi gho, sheshenon ña a mi'an chombhi yi nthe a pugu pa nthe pwa pisha'akho Minnwi ne shi ndügu ni chombhi yi gho.** 36 **Nthe ña nonmishua shi nshei pi kho nö ha'an ä mfä'o ñguon mbhi ghao ndö shien chombhi yi?** 37 **Minthe non fe pi kho nö kwri nu chombhi yi nö gho?** 38 **Sheshenon mfä'o lrittho nthe a pugu pa chrä a mon mbhi ñgwreingwa ki fä'o pogo Minnwi, pugu pa ñgwreingwa piphi yei, kan Muun**

* 8:15 8:15 Yishi yaon ña pi ghä ntrao prupina gato ni'in mon gho a chwie a ku'ö.

Ñonmishua shi mfá'o lritho nthé vi ndii ña a tho mon ndigha'o Taa yi pugu pa yi ghan ntaon Minnwi pi taon taon nE."

9

1 Jisho chhu ni pugu ña, **"Shishini, ñshwei vøi ña pichøi ngwa thi hein ña mba'a pugu khu ki lo njøi Sha'afuon Minnwi tho mon ghri."**

Jisho nõon non yi mon ndigha'o yi (Matio 17:1-13; Luka 9:28-36)

2 Ntığo llé ni ñga ntogo Jisho lõgo Pita, pugu Jëin ni Jouñ, pugu pugu ku'ò tø'i vugu ñkuon mme ntaan mbra. Nø ha'an pugu ni mbe'i vi ne, a kwri ligi pugu, ³ ndhwí yi gu yi fufhu, nchia ti ñga'a, mfugu nchaa fi'i ñkwan no ha'an minthe sheshenon ñkuon mbhi shigao nE. ⁴ Elaija pugu Mushi nõon non yugu ni trei ghan younjin Jisho pigho, ntho nchrà nu pugu pa Jisho.

⁵ Pita chhu ni Jisho ña, "Masha, a pwa ña pia po hein nE. Pigi shi ñkrao trei ntåa, ta'a yi ve, ta'a yi ni Mushi, ta'a yi ni Elaija." ⁶ Nthe ña a shini ndo nji nnu ña a nthé a chhu ne, nthé ña pogo gu ni ñgwëin vugu ñga'a.

⁷ Lulun kuru vugu, ñggi taon mon lulun gho ña, "Yei ñkien Muun a ña ñkhwå, pøi ya'ò mbho yu." ⁸ Pugu gha ndii ne, ñgwi'i ki lo nu'un njøi sheshenon ñkien Jisho. ⁹ Nø ha'an pugu ni ntho nshwi'i mbra gho ne, Jisho fe gi ni pugu ña ki'i pugu shwei sheshenon ni nnu ña pugu yøi, ti ñgøi nchøin ndii ña Muun Ñonmishua shi ñku'ò mon gu nE. ¹⁰ Pugu wëin ndigi chrà gho, ntho nchrà nu ni non pugu ña, "Njin ku'ò nu mon gu yei po pi ña?"

¹¹ Pugu pie Jisho ña, "A chwë kho pa ghan ye'i gi Mushi chhu nu ña Elaija shi fũon ntho ñkaon?"

¹² A khwë ni pugu ña, **"Shishini Elaija shi fũon ntho no piri nu pa nnu a kã'ò. Ndo a chwë kho Nwa'anli Minnwi chhu ña Muun Ñonmishua shi njøi ntou ñgø'i, ndo pi lãa vi? ¹³ Ndo ñshwei vøi ña Elaija kwo tho ngwa fã'a mbij yu no ha'an pugu khwå nE, no ha'an Nwa'anli Minnwi chhu nthé vi nE."**

Jisho yigi ghĩno yichøi mikø'i ña a ni mfa'ò miñwein

(Matio 17:14-19; Luka 9:37-43)

¹⁴ Pugu ni ñga mbini, njøi pigøi ghan younjin pi pugu pa ntou yú ñgwa pugu pa ghan ye'i gi Mushi lõu nu. ¹⁵ Wu'ò ndii gho, ñguon yú ñgwa pigho gha njøi Jisho, ñgråo ti a gha'a, ntei ñgøi njøi vi nchrà

gho. ¹⁶ A pie ghan younjin pi ña, **"Pøi pugu lõu pi kho?"**

¹⁷ Yichøi non mon yú gho khwë ña, "Masha, ntho ni muun a, njøi gho no gho, ña miñwein po mbij yu, nchwë ña ki'i a chrå. ¹⁸ Sheshe ndii ña a ghå ncho vi ne, a ghå mã'an vi shhe, fa'ofa'ò taon nu nchø yu, a kru shua yi, non yi tii. Nchhu ni pa ghan younjin po ña pugu fu'u miñwein gho, pugu pa'ò kie."

¹⁹ A khwë ni pugu ña, **"Yo ñgwëingwa ki fã'ò pin, mi shi mbo pia pi fi'i yi nein? Mi shi mfã'ò wëin njü'ò ni pøi pi fi'i yi nein? Pøi tho ni ju mfe vøi."**

²⁰ Pugu tho ni muun gho njøi vi no, jijwe gho ghå njøi Jisho ñgwëin muun gho ni miprìligi, a gũ shhe ñkønø nu fa'ofa'ò taon nu nchø yu.

²¹ Jisho pie tåa muun gho ña, **"Nnu yei kwo lõgo li'i mbij yu no fi'i ndii nein?"**

A khwë gho ña, "Jë kø'i pro. ²² A ghå njien mã'an vi kie pugu pa moon ñkhi no jwi nu mi. Ndo å mbo ña minthe o chwë nnu, o fã'ò kwoshini mbij pigi ñgøe vigi!"

²³ Jisho khwë gho ña, **"O chhu vøi ña, 'A mbo ña minthe o chwë nnu?' Sheshe nnu yi'è ni non ña a fã'ò pin nE."**

²⁴ Tåa muun gho ki'i ñkøkøi ni nji ña, "Oon mbij, ghëre ki pin a!"

²⁵ Jisho gha njøi ñkwan no ha'an ntou yú ñgwa tei ntho nu ta'a li'i nE, a piga jijwe gho, nchhu nu ña, **"Jijwe fincho pugu pa fhitønø, taon mbij yu ki lo ma nu'un nii mbij yu ñkamu'on."**

²⁶ Nenne jijwe gho køi ni nji, mã'an vi mon ñkien miprìligi, ntaon mbij yu. Muun gho po no khu non, nne ntou yugu ni nchhu ña, "A khu!" ²⁷ Ndo Jisho wëin vi ñgøre vi, a lollo tothi.

²⁸ Jisho ni ñga nii nda, pa ghan younjin pi tho mbie vi ña, "A ni nchwë kho pigi fu'u kkie?"

²⁹ A khwë ni pugu ña, **"Yaon ña minthe a fu'u yei ñkwan nE wu'ò luon*."**

Jisho pini nchrà ñkamu'on nthé nnu gu yi

(Matio 17:22-23; Luka 9:43-45)

³⁰ Jisho pugu pa ghan younjin pi lollo fo ntiri mon Galili. Pa'a a lo nji'i ntå'a nu ña sheshenon ji, ³¹ nthé ña a ni ntho nje'i ghan younjin pi, nchhu nu ña, **"Pi shi ncha'a Muun Ñonmishua mfe lien mbho ñgwamishua pugu njwi vi. Pi gha njwi vi, a la'a trei llé, a ku'ò."** ³² Ndo pa'a pugu lo nji'i nji njin chrå yei, ndo mbogo no pie nu vi no gho.

Mindoundou ña non ndien gø?
(Matio 18:1-5; Luka 9:46-48)

* 9:29 9:29 Pichøi pa Nwa'anli Minnwi chhu ña ni ji ñkhi.

³³ Pugu ghōi nchōin Kapanun, a gha nii nda, mbie ghan younjin pi na, **“Pōi ni ntho nchrā pi kho shendaon?”** ³⁴ Pugu lere pi lan nthē na pugu ni nga mbo shendaon, ndōu nu ni non pugu na a gō mbo non ndien nchaā pichēi ghao. ³⁵ A chocho shhe, mēin paanchro pigho nchhu ni pugu na, **“Sheshenon vōi ntā’a nu mbo nthishi, a pie na a lōgo non yi no minkwasha, mbo no muun fā’a nguon ngwa ghao.”**

³⁶ A lōgo muun mbro ntigi vi shina pugu, mbanj vi, nchhu ni pugu na, ³⁷ **“Sheshenon na a pinj ta’a mikē’i no yei nthē a nē pinj pi mmu, ki sheshenon na a pinj a nē lo mbinj pi mmu, a pinj pi non na a taonj a nē.”**

Non na a lo nda vōi nē po pōi pugu ta’a ngei

(Luka 9:49-50)

³⁸ Jouj chhu gho na, “Masha, pigi yōi yichēi non a fu’u minweinj ni ligi yo, pigi ka no lāa nu gho nthē na pigi pugu lo ntho njōu njin yo ka’a.”

³⁹ Ndō Jisho chhu na, **“Ki’i pōi lāa gho, nthē na mba’a sheshenon na a chwīe nnu ghraoghrao ni ligi a nē pini nkara nchrā nnu piphi nthē a.”** ⁴⁰ Nthē na non na a lo ndāa via nē, po ngei pia. ⁴¹ Shishini, nchhu ni pōi na sheshenon na a fē ndua nkhi na pōi nnu nthē na pōi yi Krishto nē, nthē pa’a a lo shien kineinj yi.

⁴² **“Sheshenon na a chwīe muun mi muun vōi na a pinj a nē gū monj phi nē, a ni mbwa pi chu mme ngū’o wu’o yaon no mmi yi njie vi nkhi, nchaā na a thi shā’a shhi Minnwi.”** ⁴³ Ti mbho yōi nchwīe pōi gū monj phi, pōi ya’a mī’anj. A pwa pōi nii monj chombhi no nkwinī nchaā fā’o nu paa mbho yo ndo ngōi monj mōnon ngū’o lienj shhe, mbo mōnonj ki phe, ⁴⁴ [li’i na mba’a nthrishie khu, ndo mba’a mōnonj lē ma mbhe nē.] ⁴⁵ Ti Kwo yo nchwīe o gū monj phi, o ya’a mī’anj, nthē na a pwa o nii monj chombhi no nkwinī nchaā na pi mā’anj gho monj mōnonj ngū’o lienj shhe ni paa kwō yo, ⁴⁶ [li’i na mba’a nthrishie khu, ndo mba’a mōnonj lē ma mbhe nē.] ⁴⁷ Ti ligi yo nchwīe o gū monj phi, o fi’a mfu’u mī’anj, a pwa no nii nu monj Sha’afuonj Minnwi ni ta’a ligi nchaā na pi mā’anj gho monj mōnonj ngū’o lienj shhe ni paa ligi yo, ⁴⁸ li’i na mba’a nthrishie khu, ndo mba’a mōnonj lē ma mbhe nē.

⁴⁹ **“Pi shi ni’inj mōnonj mbinj sheshenonj nkwanj ha’anj pi ghā ni’inj**

khī monj yaon nē.” ⁵⁰ **Khi pwa, ndo ghri yi no chwīe nu yaon pwa mbhe, o pini nkwaēi ni ghri yi gho pi neiñ? A yi’i na pōi po no khī ni nonj pōi, nchho monj ta’anggi pōi pa ngwa.”**

10

Pa yaon na Jisho ye’i nthē nnu shāan lānj nē

(Matio 19:1-12; Luka 16:18)

¹ Jisho lollo Kapanun ngōi krao ngei Judia, ntiri Jodan, yū ngwa pini nkiri yōi yu nkamu’ōn. No ha’anj nū’ōn yi ni mbo nē, a jē ntho nje’i vugu.

² Pichēi pa ngwa Farashi tho mbara Jisho ntā’a nu mōon vi, mbie na, “Gī Mushi pinj na non nthē a shāan lānj pugu ngwe vi?”

³ A khwē ni pugu na, **“Mushi ni nchhu ni pōi na monj gi?”**

⁴ Pugu chhu, “Mushi ni mienj na non nā’anj nwa’anj shāan lānj mfe ni ngwe vi, mfu’u vi na a ghōi.”

⁵ Jisho chhu ni pugu na, **“A ni nā’anj yie kina mfe ni pōi nthē pi na tho yōi tini ni nji.”** ⁶ Ndō no njē ndi na pi ni mbuonj mbhi nē, **“Minnwi ni nchwīe pi mimbā pugu mingwe.”** ⁷ **“Nthē yie gho, mimbā shi mienj tāa vi pugu mūun vi, nchini pugu ngwe vi.”** ⁸ Paa ngwa pigho chini ngū ta’a frēinonj. **“Nne pugu lo nu’uj mbi’i yi paa, pugu po pi ta’a yi.”** ⁹ **“Nthē yie gho, yaon na Minnwi chini nē, ki’i nonj shēre.”**

¹⁰ Pugu pugu gha mbini nda pa ghanj younjin pi pini mbie vi ni nnu yei. ¹¹ A chhu ni pugu na, **“Sheshenon na a shāan lānj pugu ngwe vi ndanj yi nduonj nē chwīe phi mbinj ngwe vi. Mbo phi shuonj.”** ¹² **“Ti mingwe nshāan lānj pugu ndaonj vi, ndanj nonj nduonj kanj a kwo shuonj.”**

Jisho fē mboro ni puonj pro

(Matio 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³ Pa ngwa ni ntho nu ni pa puonj na a kāon vugu, pa ghanj younjin pi piga ngwa pigho. ¹⁴ Jisho gha njōi, mbigi tua nchhu ni pugu na, **“Pōi mienj puonj pigho tho njōi a, ki’i pōi po ki’ingini ni pugu nthē na Sha’afuonj Minnwi po pi ni nkwanj ngwa pei.”** ¹⁵ Shishini, nshwei vōi, sheshenon na a lo nji’i mbinj Sha’afuonj Minnwi monj chombhi yi no muun mbro nē nthē pa’a a lo nii monj gho.” ¹⁶ A panj vugu nū’ōn mbho yi mbinj sheshenonj vugu, mfe mboro ni pugu.

Nganj fā’o chēi

(Matio 19:16-30; Luka 18:18-30)

† 9:49 9:49 Njin li’i yei po na sheshe nganj pinj shi ntogo monj ngō’i no chwīe nu a po yi taonjaon.

17 Nɔ ha'an Jisho ni ndho nyien ne, non chɔi tei ŋku'ɔ ŋkwi kwɛre yi shhi yu, mbie vi ŋa, "Ŋkien Masha, a yi'i ŋa n'chwie kho nɔ fã'o nu chombhi ki mme?"

18 Jisho pie gho ŋa, "Ɔ mɛin a ni ŋkien non nthe kho? A wu'ɔ Minnwi mbo ŋkien non. 19 Ɔ ji yaon ŋa pa kina chhu nɛ, 'Ki'i njwi non, ki'i ŋgan lán kwoshuon, ki'i njoo, ki'i ŋkwe nte non ni mbe, ki'i nchigi, ya'o nchò taa gho pugu muon gho.'"

20 A khwɛ ŋa, "Masha, ŋguon kina pei ŋkwo nũ'ɔn llo ndii ŋa mi ni mbo ma'an mikhwa nɛ."

21 Jisho lli vi, mfã'o khwã mbin yu, nchhu gho ŋa, "Ɔ pou ta'a yaon. Ghɔi fini ŋguon maon pɔ ghao ŋgrã ni ghan pou, kan fã'o yo shi mbo po, nne ntho njou njin a."

22 A ni ŋga nja'o yei nnu, non yi shwi'i, a ghɔi mon pɛ'i njũ'ɔ nthe ŋa a ni mfã'o ŋga'a.

23 Jisho kara ligi mbe'i pa ghan younjin pi, nchhu ni pugu ŋa, "A ya ŋga'a ni ghan fã'o nɔ mien ŋa Minnwi sha'a fũon yi mon chombhi yugu." 24 Pa ghan younjin pi ghrão pa chrã pi pei ndo Jisho ghɔi shhi nchhu ŋa, "Pa puon pan, a ya ŋga'a nɔ nii nu mon Sha'afuon Minnwi. 25 A yi'ɛ ni minyienlɛi* nɔ tɔgo nu mon mbo mita'a nchaan ŋgan fã'o nɔ mien nu Minnwi sha'a fũon yi mon chombhi yi."

26 Pugu ghrão ti a gha'a, nchhu gho† ŋa, "Ti minthe a lugu gɔ ki'ɛ?"

27 Jisho pɛ'i vugu nchhu ŋa, "Minthe pa'a a lo mfã'a ni ŋgwamishua ndo pa'a ndo ŋga'a pi ni Minnwi. Ŋguon pa nnu ghao yi'ɛ ni Minnwi."

28 Pita jɛ ntho nchhu nu gho ŋa, "Lli njɔi, pigi mien ŋguon yaon ghao njou njin yo."

29 Jisho chhu ŋa, "Shishini, nchhu ni pɛi ŋa, yichɔi non lo nji'i mbo fɔ ŋa ã mien mbaanda yi, ki lin pi pi pimbia pugu pa pinɛ, ki mũun vi, ki taa vi, ki puon pi, ki nyien yi, nthe a pugu pa nthe ŋkini pwa pisha'akho, 30 ŋa mba'a a yi'i mien ki fã'o pa nda, pa lin pi pi pimbia pugu pa pinɛ, pa mũun, pa puon, pa nyien, a yien ti mbo ŋkii ŋgɛ mon yei chombhi ndo mbini mfã'o ŋgɛ'i ŋa pi shi mfe gho nthe a. Mon mbhi ye ŋa a tho nu nɛ, a pini mfã'o chombhi ki mme. 31 Ndo ntou ŋgwa ŋa pugu thi shhi nɛ shi mbo ndugwi njin, pa ndugwi njin thi shhi."

Jisho pini nchrã ŋkuon nnu gu yi ŋkamu'ɔn
(Matio 20:17-19; Luka 18:31-34)

32 Pugu ni mbo shendaon ŋku'ɔ nu Jerushalein, Jisho nyien ŋgɔi nu shhi pugu. Pa ghan younjin pi ghrão, pogo gu wɛin ŋgwa pɛ ŋa pugu ni ntho nu njin pugu nɛ. Ŋkamu'ɔn Jisho kiri paanchro ghan ntaon pi li'i tɛ'i vugu, nchhu pa nnu na a shi ndɔgo li'i mbin yu nɛ ni pugu, 33 nchhu nu ŋa, "Pɛi lli njɔi, pia ku'ɔ nu Jerushalein pi cha'a Muun Nonmishua mfe mbho pa thishi ghan fɛ'ingien pugu pa ghan ye'i ŋgwa ni gɛ Mushi, pi fɛ njɔ gu gho ncha'a vi mfe ni ŋgwa taon nduon. 34 Pugu lɛ mã'an vi ni kwɔin, nthu thwe mbin yu, ŋgwie vi, njwi vi, a gha nda'a trei llɛ, a pini ŋku'ɔ."

Nnu ŋa Jein pugu Jouŋ ni ntã'a nu nɛ
(Matio 20:20-28)

35 Jein pugu Jouŋ, mbo pa puon Shebedi tho njɔi Jisho nchhu gho ŋa, "Masha, pigi tã'a nu ŋa ɔ chwie nnu ye ŋa pigi shi mbie ve nɛ ni pigi."

36 A pie vugu ŋa, "Pɛi tã'a nu ŋa n'chwie kho mfe ni pɛi?"

37 Pugu chhu gho ŋa, "Fɛ shina ni pigi, pigi chho yɛi gho, ta'a non vigi ŋgei mbo yo yi ji, yichɔi ta'a yi ŋgei mbo ŋkwɛri yo, ndii ŋa ɔ pɔ mon ndigha'o yo nɛ."

38 Jisho chhu ni pugu ŋa, "Pɛi lo nji yaon ŋa pɛi pie nu nɛ. Minthe pɛi nnu ndua ŋgɛ'i ŋa shi nnu nɛ? Ki ŋkwe ŋkwan kwe ŋkhi ye ŋa a yi'i ŋa ŋkwe nɛ?"

39 Pugu khwɛ gho ŋa, "Oon, pinthe pigi tɔgo mon gho."

Jisho chhu ni pugu ŋa, "Ndua ŋgɛ'i ŋa nshi nnu nɛ pɛi shi nnu, kwe ŋkhi ŋa nshi ŋkwe nɛ pɛi kwe. 40 Ndo nɔ chho nu ŋgei mbho a yi ji ki ŋgei ŋkwɛri, a lo nji'i mbo li'i a nɔ fɛ nu. A pɔ pi ni ŋgwa pɛ ŋa Minnwi kwo piri ni pugu nɛ."

41 Ndo pigɔi wun ghan younjin Jisho ni ŋga nja'o nnu yei, mfã'o pigitua mbin Jein pugu Jouŋ. 42 Jisho gɛ vugu pugu tho njɔi vi, a chhu ni pugu ŋa, "Pɛi ji ŋa ŋgwa pɛ ŋa pi ji vugu ŋa a ghan sha'a ŋgwa mon mbhi nɛ ghã nsha'a ŋgwa pugu sha'a, pa memme ŋgwa pugu nɔon pi nnu ghrã ni pugu. 43 Ndo mba'a a yi'i mbo pi nne ni pɛi. Sheshenon ŋa a tã'a nu nɔ pɔ nu non ndien shina pɛi nɛ fã'o nɔ pɔ nu muun fã'a vɛi. 44 Sheshenon ŋa a tã'a nu mbo nthishi shina pɛi nɛ fã'o nɔ pɔ nu ŋkũna ŋguon ŋgwa. 45 Nthe ŋa Muun Nonmishua shini ndo nji'i ntho pi ŋa pi fã'a mbo yu, a ni ntho pi nɔ fã'a nu mbho ŋgwa, ndo

* 10:25 10:25 Minyien yei ya mbo pi kamela. Pi nã'an nein nthe ŋa kamela lo mbo mon Chrambo. † 10:26 10:26 Pichɔi pa Nya'anli Minnwi lleshhi fã'o pi ŋa nchhu ni non pugu ŋa.

mfe chombhi yi no nchuoŋ tho ntou ngwa."

Jisho chu'ɔ ligi Batimau (Matio 20:29-34; Luka 18:35-43)

46 Pugu tho Jeriko, Jisho lollo ngɔ̄i nu pugu pa ghan younjɪn pi pugu pa mme yu ngwa, ngan luon chɛi mbo nchriligi, ligi yi pɔ Batimau, muun Timau, chho ŋkɪn shendaon. 47 A ni nga nja'o ŋa a Jisho llo Nashare ntɔgo nu, a jɛ pa'o nu ngɔ̄o, nchhu nu ŋa, "Jisho, Muun Devi, fã'o kwoshini mbiŋ mu!"

48 Ntou ngwa piŋa vi, nchhu nu gho ŋa a lere lan.

A ka mi'ɛŋ mba'o pi ngɔ̄o ni nji mbigi, "Muun Devi, fã'o kwoshini mbiŋ mu!"

"Pɛi mɛiŋ vi hein."

Nenne pugu mɛiŋ nchriligi gho, nchhu nu gho ŋa, "Wɛiŋ njɔ'ɔ yo, lollo tɔthi, a tho ne mɛiŋ gho." 50 A mi'ɛŋ mme ndhwɪ yi, ndhi tɔthi ntho njɛi Jisho.

51 Jisho chhu gho ŋa, "Ɔ tã'a nu ŋa nchwie neiŋ ve?"

Nchriligi gho chhu gho ŋa, "Masha, ñtã'a nu mbiŋi njɛi li'i."

52 Jisho chhu gho ŋa, "**Ghɛi ni go, piŋ yo chwie ghɛno yo tɔgo.**" Wu'ɔ chomilaon gho, ligi yi chu'ɔ a yɔu njɪn Jisho shendaon.

11

Jisho nii Jerushalein no fion (Matio 21:1-11; Luka 19:28-40; Joun 12:12-19)

1 Pugu ni nga mbara nu Jerushalein, ŋkɪn Befege pugu Betani ŋkuon Mbra pa Thi Olive ne, Jisho taon paa ghan younjɪn pi, 2 nchhu ni pugu ŋa, "**Pɛi ghɛi mon muun la'ataon yine shhi pɛi ne, wu'ɔ no ha'an pɛi nii ne, pɛi shi njɛi muun mi ŋkwɛiŋ pi chu ŋa ŋon shi lo naa nchho ŋkuon yu. Pɛi fɛi ntho no gho. 3 Sheshon nchhu ni pɛi ŋa, 'Pɛi fɛi nu ŋa?' pɛi chhu ŋa, 'Taatho fã'o fã'a no gho, a shi mbiŋi nu'uy ndu'u henein no kuo ndii.'**"

4 Pugu lollo ngɔ̄i, njɛi muun ŋkwɛiŋ pi chu chonda mbiŋi ŋkɪn shendaon, pugu fɛi. 5 Pichɛi ngwa ŋa pugu ni nthi fo ne pie ni pugu ŋa, "Pɛi chwie pi kɔ? Pɛi fɛi pi ŋkwɛiŋ yine?" 6 Pugu chhu nnu ŋa Jisho ni nshwei vugu ne ni pugu, ngwa pigho ŋa pugu ni nju fo ne mien vugu pugu ghɛi. 7 Pugu tho ni muun ŋkwɛiŋ gho mfe ni Jisho, mã'an pa memme ndhwɪ pugu ŋkuon ŋkwɛiŋ gho, Jisho chho ŋkuon gho.

8 Ntou ngwa shɛiŋ pa memme ndhwɪ pugu shendaon, pichɛi shɛiŋ pa mbhothi ni fhothi ŋkuon gho ŋa pugu ni nja'a mon pa nyien. 9 Pa ngwa pe ŋa pugu ni mbo

shhi ne pugu pa pe ŋa pugu ni mbo njɪn ne pa'o ngɔ̄o, nchhu nu ŋa,

"Ndigha'o pɔ ni Minnwi, mborɔ pɔ ni ju ŋa a tho no ligi Taatho ne!

10 Minnwi nu'ɔŋ mborɔ yi ŋkuon Sha'afuon fion Devi tãa via, ŋa a tho nu ne.

Ndigha'o pɔ ni Minnwi ŋa a chho pɔ ne."

11 A nii Jerushalein, ngɔ̄i mon Nda Minnwi, nga ndii nguon yaon no ha'an nji'a ni ŋkwo tɔgo ne, ntaon ngɔ̄i Betani pugu pa paanchro ghan younjɪn pi.

Jisho chɔno thi ŋa a ghã njun ne (Matio 21:18-19)

12 Mbhi ni nga ndan, no ha'an pugu ni ŋkwɛi nu llo Betani ne, nji yia Jisho. 13 A thi hini nji'e njɛi thi ŋa a ghã njun ne a ya ntɛ'i, a ghɛi no yɛi nu ŋa minthe a fã'o ntɛiŋ llo ŋkuon gho. A gha ntho nchɛiŋ yɛi thi gho, pa'a ndo njɛi sheshe yaon ŋkɛiŋ pa fhothi, ntho ŋa a shini ndo mbo ndii ŋa pa thi gho ghã njun ne. 14 A chhu ni thi gho ŋa, "**Ki'i ŋon ma nu'uy nji ntɛiŋ llo mbiŋ gho.**" Pa ghan younjɪn pi ya'o.

Jisho ghɛi Nda Minnwi (Matio 12:12-17; Luka 19:45-48; Joun 2:13-22)

15 Pugu ni nga nchɛiŋ Jerushalein, Jisho ghɛi Nda Minnwi njɔu ngwa pe ŋa pugu ni mfini yaon pugu pa ngwa pe ŋa pugu ni njuon nu Nda Minnwi ne, nshri taprei ghan kwri mbiŋ pugu pa ghan fini mintu'olibun, 16 pa'a ndo nu'uy mbiŋ ŋa sheshon mfe a tien yaon ntri no yina Nda Minnwi. 17 A ni ntho nje'i vugu, nchhu nu ŋa, "**Pi shi lo nã'an ŋa, 'Pi shi mɛiŋ nda a ni nda luon Minnwi ni nguon pa taon taon ghao,' ndo pɛi kara a gũ pɔo pa ngina minwi.**"

18 Nne pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushi ya'o ntho ntã'a shendaon njwi vi, ntho ŋa pugu ni mborɔ vi, ntho ŋa nguon yu ngwa pigho ŋa pugu ni mbo fo ne ni ngrão ŋkwan no ha'an a ni nje'i nu ne.

19 Fanaon ni nga ntho, pugu taon mon la'a.

Yaon ye'i ntho thi wunu ŋa a ni njaon ne (Matio 21:20-22)

20 No ha'an pugu ni ntɔgo nu ni tutu'u ne, pugu yɛi thi wunu ye, a kwo yaon ti nshwi'i nchɛiŋ mon njien pi. 21 Pita kwɪn, nchhu ŋa, "Masha, lii njɛi! Thi wunu ye ŋa ɔ ni nchɔno ne kwo yaon."

22 Jisho khwɛi ni pugu ŋa, "**Pɛi fã'o piŋ mbiŋ Minnwi. 23 Shishini, nshwei vɛi, sheshon ŋa a shi nchhu ni mbra yei**

na, 'Lollo tot̄hi ngũ mon̄ ŋkhi', ki lo mfā'o khutho mon̄ njū'ò yu ne, ndo mbij̄ na nnu na a chhu ne shi ndōgo li'i ne, pi shi nchwie mfe gho. ²⁴ Nthe yie gho, nshwei v̄ai, sheshe yaon̄ na p̄ai pei mon̄ luon̄ Minnwi ne, p̄ai mfā'o pin̄ na p̄ai kwo fā'o yaon̄ gho, kan̄ a shi mbō yai. ²⁵ Ndo sheshe ndiī na o tithi nduon̄ Minnwi ne, o mfā'o sheshe yaon̄ mon̄ njū'ò gho nthe yichaī ŋon̄, o li'ε phī yi, nne na Tāa ghō na a chhō po ne ŋkaa yu nthe a li'ε jō phi." ²⁶ [Ndo p̄ai mien̄ ki lo nji'i ndi'ε phī yichaī ŋon̄, kan̄ mba'a Tāa v̄ai po li'ε pa yai phi.]

Pie nthe ghr̄i Jisho
(Matio 21:23-27; Luka 20:1-8)

²⁷ Pugu pinī ntho Jerushalain̄. No ha'an̄ a ni nyien̄ nu Nda Minnwi ne, pa thishi ghan̄ fe'ingien̄ pugu pa ghan̄ ye'i gi Mushi tho mbara vi, ²⁸ nchhu ghō na, "O fā'o pi yai ghr̄i no chwie nu pa nnu pei ki a fe gō ghr̄i yei ve no chwie nu pa nnu pei no gho?"

²⁹ Jisho chhu ni pugu na, "Nshi mbie v̄ai ni ta'a pie, p̄ai mfe khwē v̄ai, nshwei v̄ai ni ye ghr̄i na nchwie nnu pei no ne. ³⁰ P̄ai shwei a, Joun̄ ni ŋkwe ghr̄i no fe nu ŋkhi pi llo mbhō Minnwi ki ngwamishua?"

³¹ Pugu chr̄a nnu gho ni non̄ pugu, nchhu nu na, "Pia nchhu na, 'Llo mbhō Minnwi', a chhu na, 'Ti a ni nchwie khō pa'a p̄ai lo mbij̄ Joun̄?' ³² Ti pia nchhu na, 'A llo pi mbhō ngwamishua?'" nthe na pugu ni ntho mbogō pa ngwa nthe na sheshen̄on̄ ni nji na Joun̄ ni nja mbō nj̄ai'i Minnwi.

³³ Nne pugu khwē ni Jisho na, "Pigi lo nji."

Jisho chhu ni pugu na, "Kan̄ mba'a mummy ŋkaa mu shwei v̄ai ni li'i na ghr̄i a lo ne."

12

Lu'ò chr̄a nthe puon̄ fā'a pip̄hi
(Matio 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Nenne Jisho j̄e ntho nchr̄a nu ni pugu mon̄ lu'ò chr̄a. "N̄on̄ ch̄ai ni ma mb̄hi faan̄ ntien̄ thī yi, ŋkrao ŋka'a nḡin̄ no gho, ntu ŋku'ò n̄iī ntien̄ thī gho ŋkhī yi taon̄ no chwie nu la'ò, ndo ŋkrao muun̄ nda tot̄hi no chhō nu fō ŋkē'i nyien̄. Nne mfe ni ghan̄ fā'a na pugu lina no gho nḡa ŋkwōo maon̄ pugu pugu ghr̄a, ndhō ki'ε nḡai la'ataon̄ nduon̄. ² Ndī ni nḡa ŋk̄a'ò no kwōo nu ntien̄ thī ye, N̄on̄ ghō taon̄ muun̄ fā'a ni pa ghan̄ fā'a p̄e na a gh̄ai ŋkwe ji ghr̄a ntien̄ thī gho. ³ Ndo pa ghan̄ fā'a pighō

wie muun̄ fā'a yi gho ndu'u vi ni mbhō yó.

⁴ "A pinī nu'un̄ ntaon̄ muun̄ fā'a nduon̄, pugu wie vi no thō yi, nchwie nnu lritho mbij̄ yu. ⁵ A pinī nu'un̄ ntaon̄ yichaī pugu jwi vi, nḡu'ò nchwie mbij̄ ntu pichaī pi nenne, ngwie pichaī, njwi pichaī. ⁶ A pinī mfā'o ta'a ŋon̄ na a nthe a taon̄, mbō muun̄ vi na a khwā ne, ndugwi yi a taon̄ vi ni pugu, nchhu nu na, 'Pugu shi mfā'o pogō yo.'

⁷ "Ndo ghan̄ fā'a pighō chhu ni non̄ pugu na, 'Yei njinda yi, pia chirī njwi vi maon̄ pi gi yia!' ⁸ Pugu w̄ein̄ vi, njwi vi, mfu'u k̄u yi mon̄ nyien̄ mi'an̄.

⁹ "Ti ngan̄ nyien̄ ghō shi nchwie pi nein̄ ki'ε? A shi nthō njwi pa ghan̄ fā'a pighō, mfe faan̄ ghō ni ngwa nduon̄. ¹⁰ P̄ai lo naa m̄ein̄ li'i Nwa'an̄li Minnwi yei na a chhu na,

'Nḡu'ò ye na ghan̄ n̄'òon̄ nda ni ndāa na a lo nji'i mfā'o gh̄εre ne pinī ne ŋkara ju mbō ndugwi nḡu'ò shi'i nchaa nḡuon̄ yi.'†

¹¹ **Yei fā'a Taatho**
ndo mbō ŋkien̄ nnu ghraoghrao ligi pigi'?"

¹² Pa thishi ngwa Juu pighō ni ntho ntā'a shendaon̄ no w̄ein̄ nu mi, nthe na pugu ni nji na a chhu lu'ò chr̄a yei nthe pi pugu, ndo pugu fā'o pogō gho nthe yu ngwa na pugu ni mbō fo ne, nne mien̄ vi nḡai ni vugu.

Pie nthe nnu pe taashi ni f̄uon̄
(Matio 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³ Pugu taon̄ pa pichaī ngwa Farashi pugu pa pichaī pa ghan̄ younj̄in̄ Hero, na pugu gh̄ai mbirī Jisho ngw̄ein̄ vi ni pa nnu na a shi nchhu ne. ¹⁴ Pugu thō nchhu ghō na, "Masha, pigi ji na o gh̄a nchr̄a nnu shinī ki lo ndiī pi nnu na ngwa pi'i nu ne, o shi'a n̄on̄ shieligi ni sheshen̄on̄, o gh̄a nje'i nnu na Minnwi tā'a nu na ngwa chwie ne mon̄ ndindi. A kā'ò na pi pe taashi ni Kaisha ki nḡa? Pigi pe ki ki'i pigi pe?"

¹⁵ Ndo Jisho kwo yai mbe yugu, nchhu ni pugu na, "P̄ai m̄oon̄ a na? P̄ai thō ni ta'a ndigi mbij̄ n̄on̄ nj̄ai." ¹⁶ Pugu thō ni ta'a yi. A chhu ni pugu na, "Yei thō ḡo pugu ligi ḡo ŋkuon̄ gho?"

Pugu khwē na, "A yi Kaisha."

¹⁷ Jisho chhu ni pugu na, "P̄ai fe yaon̄ na a yi Kaisha ne ni Kaisha, mfe yi Minnwi ni Minnwi."

Pie nthe nnu khu nu mb̄ini ŋku'ò
(Matio 22:23-33; Luka 20:27-40)

* 12:1 12:1 Ntien̄ thī ghō ni mbō grape. Mon̄ la'ataon̄ pa Juu, pugu ni nḡa nchhu pichaī ndiī na faan̄ grape, nj̄in̄ yi po pi na Ishrae. † 12:10 12:10 *Nwa'an̄li ŋkhī 118:22.

18 Pa ngwa Shadushi, na pugu ni mbi'i na non shi'a nkhu mbini nku'ò ne tho mbara Jishò, mbie vi na, 19 "Masha, Mushi ni ná'anj gí yei mfe ni pigi na, non nkhu mien ngwe vi ki lo mfá'ò muun, a yi'i na ndin vi, yi mibia, ti'i ndògo nkugu gho mbhi puon no gho no ligi ndin vi. 20 Pa lin pichai ni mbo fo pi khwachai mbo pimbia, fion yi lan, nkhu ki lo mfá'ò puon, 21 mbra yi lan mingwe gho, nkhu ki lo mfá'ò puon. Yichai mbra yi wu'ò nenne. 22 Ti nguon yugu pi khwachai khu ki lo mfá'ò puon. Ndugwi yi mingwe gho khu nkaa yu. 23 Ndwè, a le nga mbo ndii ye na ngwa le mbini nku'ò ne, mingwe gho po pi yi gò, na nguon yugu pi khwachai ni nkwo lan vi ne?"

24 Jishò khwè ni pugu na, "Yei lo mbo nnu na a chwie pèi faan ne? Nthe na pèi lo nji Nwa'anli Minnwi ndò pa'a ndò nji ghri Minnwi. 25 Nthe na ngwa ghà nga nku'ò mon gu pa'a ndò ndan ndò pa'a ndò ngòì lan, mbo pi no pa ghan ntaon Minnwi po.

26 "Ndo nthe nnu ngwa no khu nu mbini nku'ò mon gu, pèi lo naa mèinj mon nwa'anli Mushi mon li'i ha'an a chrà no nnu monon tho muun thi yuyu'u ne, nkwan ha'an Minnwi ni nchrà ni Mushi fo, nchhu nu na, 'Mi Minnwi Abraham, mbo Minnwi Ajji, ni Minnwi Jakò?' 27 A lo nji'i mbo pi Minnwi ngwa khu, a po pi yi ngwa maon. Pèi ya faan."

*Kina na a chaa nguon yi ne
(Matio 22:34-40; Luka 10:25-28)*

28 Yichai ta'a masha pa ghan ye'i gí Mushi, na a ni nthe fo nja'ò nnu na pugu ni nchrà nu ne, gha njai na Jishò nkhwè pa nnu pighò shi'i, mbie vi na, "A yai kina na a chaa nguon yi ghao?"

29 Jishò khwè na, "Yei kina na a chaa nguon yi ne, 'Ya'ò, ma Ishrae, Taathò mbo Minnwi yia wu'ò ju tè'i vi mbo Taathò. 30 A yi'i na o khwà Taathò, mbo Minnwi yo, ni nguon njù'ò yo ghao, ni nguon nchòì yo ghao, ni nguon kwà'a nu yo ghao, ni nguon ghri yo ghao.' 31 Mbra yi po yei, 'O shi nkhwà taakuo yo no ha'an o khwà non yo ne.' Yichai kina nduon lo nu'uy mbo fo na a chaa pa pei."

32 Ngan ye'i gí Mushi chhu gho na, "O chhu a ká'ò, ma Masha. O ya nchhu shini na Minnwi wu'ò ju tè'i vi ndò pa'a yichai lo mbo no ju. 33 A yi'i na o khwà vi ni nguon njù'ò yo pugu pa nguon kwà'a nu mò, ni nguon ghri yo ndò nkhwà taakuo yo no ha'an o khwà non yo ne. A pwa paa kina yei nchaa fe nu minyien nkuan li'i

fe'ingien pugu pa maon fe'ingien nduon ni Minnwi."

34 Jishò ni nga njai na a khwè ni shiethò, a chhu gho na, "O kwo para mien nu Minnwi sha'a fion yi mon chombhi yo." Jè ndii gho, pa'a sheshenon lo nu'uy mon mbie vi ni sheshe pie.

*Pie nthe Non na pi Chu'ò Ntaon no
Nkwe ne*

(Matio 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 No ha'an Jishò ni nje'i nu Nda Minnwi ne, a ni mbie na, "Mimfe pa ghan ye'i gí Mushi kie pi nei nchhu na Ju na Minnwi Chu'ò Ntaon no Nkwe ne po pi muun Devi? 36 Jijwe Minnwi ni nkaon njù'ò Devi a chhu na, 'Minnwi Taathò chhu ni Taathò a na, 'Chhò hein ngei mbho a yi ji ti nshi nu'uy nchwie pa mbina po gù yaon tigi kwò yo.'"

37 Nduthò Devi mèinj Ju na Minnwi Chu'ò Ntaon no Nkwe ne ni Taathò vi, a nthe a kie pi nei mbo muun vi?" Mme kiri ngwa pighò ya'ò nnu na Jishò ni nchhu ne ni pwanju'ò.

*Jishò shùu tónò ngwa
nthe pa ghan ye'i ngwa ni gí Mushi pa Juu
(Matio 23:1-36; Luka 20:45-47)*

38 Mon nnu na Jishò ni nje'i nu ne, a ni nchhu na, "Pèi lina pa ghan ye'i ngwa ni gí Mushi a pwa, pugu khwà no nyien nu mon pa memme ndrawa'a ndò nkhwà na pi tu'u non nchrà ni pugu li'i ka'a, 39 nkhwà chho nu no pa li'i lien mon pa nda luon Minnwi pugu pa li'i ji. 40 Pugu ghà nchigi pa pingge kugu nkwe maon pugu, luon Minnwi yugu shiga ni nji nne na ngwa yai vugu no pa ngwa taon taon. Yugu ngòì shi mbo yi wuwuru."

*Yaon na mingwe nkugu fe ne
(Luka 21:1-4)*

41 No ha'an Jishò ni nchho yai nkun ni'in pa yaon fe Nda Minnwi ne, a ni chho mbe'i ngwa no ha'an pugu ni'in mbin mon nkun ni'in pa yaon fe ne. 42 Ntou pa ghan fà'ò ni nthò ni'in ntou memme mbin mon nkun gho. Mingwe nkugu chai na a ki ya mbou ni'in paa puon mi mbin na pi nchiri a po no ta'a ndola.

43 A mèinj pa ghan younjij pi yai yu nchhu ni pugu na, "Shishini, nchhu ni pèi na, mingwe nkugu vei na a po pi mbou ne, fe nchaa nguon ngwa na pugu ni'in pa mbin mon nkun yaon fe ne, 44 Nthe na nguon ngwa nduon fu'u maon fe yugu shina ntou maon na pugu fà'ò ne, ndò mingwe vei mon pou yi fe nguon yaon na a fà'ò no yru nu nkuan gho ne."

13

Jisho chhu nkwan ha'an pi shi mbuo Nda Minnwi ne

(Matio 24:1-2; Luka 21:5-6)

1 No ha'an Jisho ni ntaon nu Nda Minnwi ne, ta'a pa ghan younjin pi chhu gho na, "Masha, lii njai pa ngu'o pwapwa pugu pa nda pwapwa njai."

2 Jisho chhu ni pugu na, "Pai yai mbwambwa nda pei? Mba'a ta'a ngu'o nu'uy nuan nkuon ndin vi ki pi lo mbuo mfe shhe."

Nge'i pugu pa mdon nu (Matio 24:3-14; Luka 21:7-19)

3 No ha'an a ni nchochho nkuon Mbura pa Thi Olive njen piprai lo yai Nda Minnwi ne, Pita ni Jai pugu Jouj ni Andru pie vi njinjain na, 4 "Shwei vigi pa nnu pei shi mbo pi ndii kho? Pa li no non nu ndii na nnu pei shi ndogo li'i ne po pa kho?"

5 Jisho chhu ni pugu na, "Pai lina nu, ki'i non fii vai. 6 Ntu ngwa shi ntho no ligi a, nchhu nu na, 'A mmu mbo Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne!' mfii ntu ngwa. 7 Ndi na pai ya'o pi tho ma'an nchho ki pa pisha'akho nnu nchho, ki'i pai fa'o pogo gu. A yi'i na nkwan nnu pei shi ngu'o ndogo li'i ndo a lo naa mbo ndugwi mbhi ya'a. 8 Pa la'ataon shi ndollo ma'an pichoi ni nchho, ngwa yichoi ta'a fuon ma'an ngwa yichoi ni nchho. Shhe shi nchi'i ti shina mon pa li'li'i, nji gu. Pa nnu pei po pi no ha'an muun gha nje naon nu mingwe shuu ne.

9 "Ndo pai chho ni lina mai. Nthe na pi shi ngweinj vai ngoi no shhi pa kuj, ngwe vai mon pa nda luon Minnwi, ntigi vai pai thi sha'a shhi pa ghan sha'a ngwa pugu pa fuon nthe a na pai po pa minkwentie pan shhi pugu. 10 Ndo pi shi ngu'o mfuon nchii nkini pwa pisha'akho ni nguon taon taon ghao ndugwi mbhi ma ntho. 11 Ndi na pi weinj vai ncha'a mfe li'i sha'a ne, ki'i nju'o yai ghana vai ni nnu na pai shi nchhu ne, ndo pai chhu sheshe nnu na pi fe ni pai ne ndii gho, nthe na a lo nchra pai, a chra jiwwe Minnwi.

12 "Non shi ncha'a ndin vi mfe na pi jwi, ta'a fe muun vi na pi jwi, pa puon kara mbara pa ta'a pugu pa maa ni nchho nchwie pi jwi vugu. 13 Nguon ngwa shi mbina vai nthe a. Ndo non na a tii shii ti ngoi nchoin no ndugwi yi ne shi ndugu.

Nnu wuwuru na a tho nu mbiri li'i (Matio 24:15-28; Luka 21:20-24)

14 "Ndi na o shi njai nnu wuwuru na a shi nchwie pi tei Nda Minnwi thi li'i

ha'an a shini ndo mfa'o no thi nu ne (sheshenon na a mein yaon yei ne pi'i, nji na a shi nji njin nnu yei!) nne ngwa pe na pugu po mon la'ataon Judia ne tei nku'o tho mbra. 15 Ki'i non na a chho thonda ne nu'uy shwi'i shhe ki nni nda yu no logo nu sheshe yaon ntaon no. 16 Ki'i sheshenon na a po mon nyien ne nu'uy mbini li'i logo mme ndhw'i yi. 17 Ndo a shi mbo nkien wuwuru ngoi ni pa pingge shuu pugu pa mapuon ha'an pugu tho nu'oy puon mon pii ndii gho ne! 18 Pai luon ni Minnwi na ki'i nnu pei logo li'i pi mon mbi, 19 nthe na mon pii ndii pigo, ngoi shi mbo ti nchoin fi'i ha'an a lo naa ma mbo je ndii na Minnwi ni mbuon mbhi ne ti ntho nchoin ndwe, ndo pa'a ndo mbi'i pi'i ma nu'uy mbo. 20 Ndo a kan mien ki po na Taatho kere fi'i llemmbhi pigo, yichoi nonmishua shi kan ndo ndugu, ndo, nthe pi pa ngwa pe na a chu'o vugu ne, a kere llemmbhi pigo.

21 "Nenne sheshenon nchhu ni pai na, 'Pai lii njai, Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne po neinj heneinj!' ki na, 'Pai lii njai, a pi ni hini,' ki'i pai pinj. 22 Nthe na pa ngwa shi ntho nde'i ngien na pugu Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne, pa njeli'i mifi shi non non yugu, non ntu pa li pugu pa nnu ghraoghrao, no fi na pa ngwa ti mfii pa ngwa ha'an Minnwi chu'o ne, no ha'an a nji'e ni pugu. 23 Ndo pai chho ni lina mai! Nkwo chhu nguon nnu ni pai nkaon ndii gho ma ntho.

Muun Nonmishua shi mbini nu'uy ntho (Matio 24:29-31; Luka 21:25-28)

24 "Ndo mon pii ndii gho no ha'an ngoi pei shi nkwo togo ne, 'Minaon shi ngu njinjain, ndo pa'a fhu lo nu'uy nthe.

25 Pa finai shi ngu nu shhe llo po, pa nji na a po mon tothi ne chi'i.'

26 "Nenne, pi shi njai Muun Nonmishua, a tho nu mon lulu nu mme ghri pugu pa ndigha'o. 27 A shi ntaon pa ghan ntaon Minnwi, pugu kiri pa ngwa pi na a chu'o ne llo mon khwe ghaa mbhi ti ngoi nchoin mon ndugwi tothi.

Ntigi llo nkuon thi wunu (Matio 24:32-35; Luka 21:29-33)

28 "Ye'i ntigi llo nkuon thi wunu, no ha'an fho yi nu'uy nje tua nu nkuon mbho yi ne, o ji na nkwo mbi para. 29 Wu'o nenne, ndii na pai nkaa pai yai pa nnu pei tho ndogo li'i ne, pai ji na a kwo para ti mbo chonda. 30 Shishini, nshwei vai, mba'a ngwreinjon yei yi'i ntogo ki nguon pa nnu pei lo ndogo li'i.

31 **Po pugu shhe shi ntogɔ, ndo mba’ a pa chrà paŋ yi’i ntogɔ gha.**

32 **“Ndo a mbo pi no llé gho pugu pa ndii gho, yichəi non lo nji, nji’i nthé pa ghan ntaon Minnwi po, ki Muuŋ, a wu’o nji Taa tə’i vi. 33 Pəi lina nu, mbiri non yəi, nthé na pəi lo nji ndii na ndii gho shi ntho nɛ.**

34 **“A po pi no non na a chho ngəi kra, nga ndollo la’a, nu’oy puon fa’a pi na pugu ti’i ndina ni pa yaon, sheshenon fa’o ji fa’a, mfe gi ni ngan lina ni chonda na ki’i a lle. 35 Nthé yie gho, pəi piri non pəi, nthé na pəi lo nji ndii na ngan nda gho shi nkwaɛ nɛ. Ki a po pi ni fanaon, ki ni ntuy mbhi, ki mon nkhweminkə’i, ki ni tutu’u. 36 A ngwi’i nchəin, ki’i a yəi gho o lle nu. 37 Nnu na nchhu ni pəi nɛ, nchhu ni nguon pa ngwa nduon: Pəi piri non pəi.”**

14

Ntán no jwi nu Jisho

(Matio 26:1-5; Luka 22:1-2; Jouŋ 11:45-53)

1 A ni mbi’i paa llé, llé Lli Nji’a pugu llé Ji Brei ki Ku’o ká’o. Pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan ye’i gi Mushi tho ntá’a shendaon no wəin nu Jisho njinjin njwi vi. 2 Pugu ni nchhu na, “Mba’a a yi’i mbo pi mon ndii ji yei kan ngwa shi mba’o ngəu.”

Pi poro Jisho ni wru Betani

(Matio 26:6-13; Jouŋ 12:1-8)

3 Jisho ni nga mbo Betani nda Shemu na a ni mbo ngan ghinombaluŋ nɛ, no ha’an a ni nji maon nkuon taprei nɛ, mingwe chəi nii ni nchín na pi chwie ni ngú’o, laminda taontaon na pi mēin ni nadi, mbo yi tininhuon linaon mon gho. A pə’i cho nchín gho, nshā’o laminda gho tho Jisho.

4 Pichəi ngwa chhu ni non pugu fo mon pigitua na, “A piri wru laminda yei nenein na? 5 Pi ka ni mfini wru gho, a togo mbín na non mfá’a a togo trei nkii llé pi pe vi no gho nɛ, mfe mbín gho ni ghan pou.” Nne pugu fɛ’i vi.

6 Jisho chhu ni pugu na, **“Pəi mien vi, pəi ghana vi na? A chwie pi nnu shi’i vəi. 7 Nthé na pəi pa ghan pou shi ngw’o mbo nu ka’a, ti sheshe ndii na pəi khwā nɛ, pinthe pəi chwie shi’i ni pugu, ndo mba’a pia po pi nguon ndii.**

8 **A chwie nnu na a kan nthé a chwie nɛ. A piri non a no twei nu nkaon ndii maa nká’o. 9 Ndo shishini, nshwei vəi, sheshe li’i na pi chii nkini pwa pisha’akho fo mon mbhi nɛ, yaon na mingwe vei chwie nɛ pi shi nchhu no kwín nu vi.”**

Judashi piŋ no fini nu Jisho

(Matio 26:14-16; Luka 22:3-6)

10 Nne Judashi Ishikario, na a ni mbo ta’a non shina paanchro ghan younjin Jisho nɛ, ghəi mbara pa thishi ghan fe’ingien nne no fini nu Jisho ni pugu. 11 Pugu ni nga nja’o mfá’o pwatua, nká’a no fe nu mbín gho. Nne a ta’a shina no fini nu vi ni pugu.

Jisho ji Lli Nji’a pugu pa ghan younjin pi

(Matio 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Jouŋ 13:21-30)

12 A ni nga mbo fūon llé Ji Brei ki Ku’o, mbo llé na pi gha njwi muuŋ minji Ji Lli Nji’a nɛ, pa ghan younjin pi pie gho na, “O ta’a nu na pigi ghəi mbiri maon ji Lli Nji’a ve pi hin?”

13 A taon paa ghan younjin pi, nchhu nu ni pugu na, **“Pəi ghəi mon la’a, pəi shi mbəon pəi pa mimbia, a tien kin nkhi tho yu, pəi yəu njin yi. 14 Sheshe li’i na a nii nɛ, pəi chhu ni ngan nda gho na, ‘Masha chhu na, njien nda pa ghini hin, mbo li’i ha’an a nthé nji maon Lli Nji’a fo pigi pa ghan younjin paŋ nɛ?’ 15 A shi noon mme njien nda tothi ni pəi pi kwo chwie ti a ká’o, pəi piri fo.” 16 Pa ghan younjin pi taon ngəi mon la’a, njei wu’o nkwan no ha’an a ni nu’uy nchhu ni pugu nɛ, mbiri maon ji Lli Nji’a gho fo.**

17 A gha mbo ni fanaon, Jisho tho pugu pa paanchro gho fo. 18 No ha’an pugu ni nchochho nkuon taprei nji maon nɛ, Jisho chhu ni pugu na, **“Shishini, nshwei vəi, ta’a non vəi shi mfini a, ta’a non na pigi yu ji maon ka’a nɛ.”**

19 Pugu jɛ ntho mfá’o pə’i njú’o, nchhu nu gho pa ta’a ta’a na, “A lo nji’i mbo mmu, ki kho?”

20 A chhu ni pugu na, **“A ta’a non shina paanchro yei, ye na pigi yu chrú brei mon pein ka’a nɛ. 21 Nthé na Muuŋ Nonmishua shi ngw’o ngəi pi no ha’an pi ná’an nthé vi nɛ, ndo ngə’i shi ngwəin non ve na a fini vi nɛ. A ni mbwa gho na ki’i pi phi vi.”**

Ndugwi maon ji Jisho pugu pa ghan younjin pi

(Matio 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

22 No ha’an pugu ni nji nu nɛ, a lōgo brei, nga nkwo tōo Minnwi, mbə’i mfe ni pugu, nchhu na, **“Pəi kwe, yei freinon a.”**

23 A lōgo ndua lá’o nga nkwo tōo Minnwi, mfe ni pugu, nguon yugu nnu. 24 A chhu ni pugu na, **“Yei chhi a, mbo yi kina na a shi nkwi nthé ntou ngwa nɛ. 25 Shishini, nchhu ni pəi na, mba’a ma nu’uy nnu lá’o yei nkamu’oy ti ngəi nchəin llé ye na nshi nnu fifhi mon Sha’afuon Minnwi nɛ.” 26 Pugu**

gha njrāo ta'a njkhi, ntaonj kə'i gho njku'ó nkuonj Mbra pa Thi Olive.

Jisho chhu na Pita shi ndāa vi
(Matio 26:31-35; Luka 22:31-34; Jounj 13:36-38)

²⁷ Jisho chhu ni pugu na, **"Pəi shi ntei njinj a ghao nthē na pi nā'anj na, 'Nshi njwi njkē'i minjii, pa minjii sha."**

²⁸ **Ndo pi shi nga njkwo ku'ó ni mmu monj gu, njgəi shhi pəi Galili."**

²⁹ Ndo Pita chhu gho na, "Nji'i nthē no ha'anj nguonj ngwa shi ntei njinj yə ghao ne, mba'a nji'i ntei."

³⁰ Jisho chhu gho na, **"Shishini, nshwei gho, ni tu'u yei njkaonj minjke'i ma njkhwē ni paa njgē, ó shi njkwo lāa ni trei njgē."**

³¹ Ndo Pita chhu titini na, "A nji'i mbo pi na pəgo khu pa'a ndo nji'i ndāa gho."

Nguonj yugu ghao wu'ó nchhu pi ta'a nnu gho.

Jisho luonj Minnwi Geshemani
(Matio 26:36-46; Luka 22:39-46)

³² Pugu ghəi no li'i chəi pi mēinj ni Geshemani. Jisho chhu ni ghanj younjinj pi na, **"Pəi chəcho heinj no ha'anj nduonj Minnwi nē."** ³³ A ləgo Pita, Jeinj ni Jounj pugu pugu ghəi. Ghaghana pugu pa yu'ó njú'ó shwi'i mbinj yu. ³⁴ A chhu ni pugu na, **"Njū'ó a ya mbə'i ti minthe njka kukhu. Pəi kina heinj njra nu."**

³⁵ Nchəne nonj yi njgəi shigei shhi, nshəonj ni puwj yi shhe nduonj Minnwi na a nji'ē, ndii njgə'i gho təgo vi. ³⁶ Nchhu na, **"Baba, Tāa a, nguonj nnu yi'ē mbho gho. Pi'i ndua njgə'i yei ki ndo nnu. Ndo ti ki'i a pə pi no ha'anj ntā'a nu nē, a pə no ha'anj ó tā'a nu na a pə nē."**

³⁷ Ntho njəi vugu pugu lle nu, a chhu ni Pita na, **"Shemu, ó ləlle? A nthē pa'a ó lo nchho təthi no ta'a awa?"** ³⁸ **Pəi chho təthi nduonj Minnwi nne na ki'i pəi gū monj mōonj nu. Jijwe yəi khwā nu ndo freinonj yəi pou ghrī."**

³⁹ Mbinj ndəllo njgəi nduonj Minnwi, njgu'ó mbi'i pi nnu ye na a njkwo luonj nē. ⁴⁰ A gha mbinj njkamujonj njəi vugu pugu lle nu, nthē na ləgo ni ndinaonj ligi pugu, pa'a pugu lo nji nnu na minthe pugu khwē gho nē.

⁴¹ A gha mbinj ntho ndii gho no trei njgē, nchhu ni pugu na, **"Pəi wu'ó ntho ndhē nu mferē nonj yəi? A kā'ó, ndii gho kā'ó nē. Pi fini Muonj Nonjmishua liēnj mbho pa ghanj phi."** ⁴² **Pəi ləllo pia ghəi. Pəi lii njəi, nonj na a fini a nē pə neinj!"**

Pi wēinj Jisho
(Matio 26:47-56; Luka 22:47-53; Jounj 18:3-12)

⁴³ Wu'ó chomilaonj gho, no ha'anj a ni njgu'ó nchrā nu nē, Judashi, mbo ta'a nonj shina paanchro gho tho pugu pa yú ngwa, pugu tuo kafa pugu pa wrēi llo mbho pa thishi ghanj fe'ingien, pugu pa ghanj ye'i gi Mushi pugu pa pichəi thishi. ⁴⁴ Nonj na a ni mfini vi nē ni njkwo fe li ni pugu, nchhu nu na, "Nonj na nshi mbanj vi nē, ju. Pəi wēinj vi, njkē'i vi njgəi ni ju."

⁴⁵ Judashi ni nga ntho nchəinj, njku'ó mbara vi wu'ó ndii gho, nchhu na, "Masha!" Mbanj vi. ⁴⁶ Nenne pugu wēinj Jisho, nshinj vi njgəi ni ju. ⁴⁷ Ndo yichəi ta'a nonj na a ni nthi fo nē shua kafa yi, nchhwi muonj fā'a taatho pa thishi ghanj fe'ingien no gho, nche tənə yi.

⁴⁸ Jisho chhu ni pugu na, **"Mbo pi ngina minwi na pəi tho nu njgwēinj ni pa kafa pugu pa wrēi?"** ⁴⁹ **Pa ləlle pia ghə njgu'ó mbo Nda Minnwi, njje'i nu, ndo pa'a pəi lo njgwēinj a. Ndo nnu pei ləgo li'i no chwīe nu chrā Minnwi thi no ha'anj a ni nchhu nē."**

⁵⁰ Ndo pa ghanj younjinj pi kwienj ghao ntei. ⁵¹ Muonj chəi pəro njou njinj yi ki lo mā'anj sheshe yaonj njkien mbho ndhwī na a ni ngwara mbinj yu, pugu wēinj vi. ⁵² A shrāo mbho ndhwi gho mienj mbho pugu ntei ntontii.

Jisho shhi pa kúnj
(Matio 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Jounj 18:13-14,19-24)

⁵³ Pi ləgo Jisho njgəi no shhi taatho pa thishi ghanj fe'ingien. Nguonj pa thishi ghanj fe'ingien pugu pa thishi ni pa ghanj ye'i gi Mushi kəri. ⁵⁴ Pita ni njou njinj yi mbo fie hini, nii monj yina taatho pa thishi ghanj fe'ingien. Nchho pugu pa ghanj kē'i li'i ntho njigo mōonj.

⁵⁵ Pa thishi ghanj fe'ingien pugu pa njguonj pa kúnj ghao tho ntā'a tho nnu ha'anj minthe pugu wēinj Jisho no nne na minthe pugu jwi vi, ndo pa'a ndo mfā'o. ⁵⁶ Nthē na ntou pa ngwa ni ntho nchhu pa nnu mbe tho yu. Ndo pa nnu pigho na pugu ni nchhu nē taonj pi nduonjnduonj. ⁵⁷ Pichəi ngwa ləllo nde'i njgien yei tho yu, nchhu nu na, ⁵⁸ "Pigi ni nja'o a chhu na, 'Nshi nshā'a Nda Minnwi yei na pi chwīe pi ni mbho nē, ndōgo trei llé njkrao yi nduonj, ki lo mbo yi krao ni mbho.'" ⁵⁹ Ndo nji'i nthē pi no yei nnu, pa'a nchə yugu lo mbo ta'a yi.

⁶⁰ Taatho pa thishi ghanj fe'ingien ləllo ntithi shhi mbie Jisho na, "Ó lo njkhwē nnu pei na ngwa pei chhu nthē gho nē?" ⁶¹ Jisho wu'ó ndere pi lanj ki lo nchrā kanj

* 14:27 14:27 Shakaria 3:17.

ta'a nnu. Taatho pa thishi ghan fe'ingien gho pini mbie vi na, "A go mbo Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne, mbo Muun Non na pigi gha nga'o ne?"

⁶² Jisho chhu na, "**MI JU! Pæi shhi njæi Muun Nonmishua pi chære vi ngei mbho ji Non na a Fæ'o Nguon Ghri ne, a tho nu pugu pa lulun po.**"

⁶³ Taatho pa thishi ghan fe'ingien shaa ndhwi yi nchhu na, "Pia nu'uy ntæ'a pa minkwentie nchwie kho no? ⁶⁴ Pæi ya'o chræ nchi'æshæ yei. Nthi mæi po pi na?" Pugu kwa'a nchhu na, "A ngusha'a, mbie na pi jwi vi."

⁶⁵ Pichæi jæ thu nu thwæ mbin yu, mbuon ligi yi nchwi vi, nchhu nu na, "Tha na a chhwi gø nchhwi gho." Pa ghan kæ'i li'i lögø vi nchræi lri tho yu.

Pita læa Jisho

(*Matio 26:69-75; Luka 22:56-62; Joun 18:15-18,25-27*)

⁶⁶ Pita ni ngu'o mbo mbembien mon yina. Yichæi ta'a muun fæ'a, mbo mingwe mbo muun fæ'a taatho pa thishi ghan fe'ingien tho, ⁶⁷ njæi Pita tho njigo monon. Mbe'i Pita nchhu na, "Gogø nkaa gho ni mbo pæi Jisho llo Nashare."

⁶⁸ Ndo a læa, nchhu nu na, "Ndo nji, ndo pa'a tho a lo nshie ni nnu na o chhu nu ne." Ndo Pita gho lollø ngøi nkuon shendaon na a taon chonka'a ne. Wu'o ndii gho minkæ'i khwe'.

⁶⁹ Muun fæ'a gho pini njæi vi njæ chhu nu ni ngwa pe na pugu ni nthi fo ne na, "Non vei ta'a non vugu." ⁷⁰ Ndo a pini nu'uy ndæa nkamu'on.

A gha ndara shigæi, ngwa pigho na pugu ni nthi fo ne jæ chhu nu ni Pita na, "Shishini, o ta'a non vugu. O non Galili."

⁷¹ A jæ chono nu non yi nshwæi nu na, "Ndo nji non vei na pæi chræ nu nthæ vi ne." ⁷² Wu'o ndii gho, minkæ'i pini nu'uy nkhwæ. Pita kwij nkwan no ha'an Jisho ni nchhu gho na, "**Nkaon minkæ'i ma nkhwæ ni paa nge, o shi ndæa a ni træi nge.**" Pita wæin non yi kie nsha'a ni kæi.

15

Jisho thi shæ'a shhi Paile

(*Matio 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Joun 18:28-38*)

¹ A ni nga mbo nkien ni tutu'u, pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichæi thishi pugu pa ghan ye'i gi Mushi ni nguon pa kün ghao paon mbini. Nkrao Jisho ndögø vi ngøi ncha'a vi mfe ni Paile.

² Paile pie vi na, "O fupon pa Juu?"

A khwæ gho na, "**A ha'an o chhu ne.**"

³ Pa thishi ghan fe'ingien tigi ntou pa nnu tho yu. ⁴ Paile pini mbie vi na, "O lo nji'i mfæ'o khwæ no fe nu? Lii njæi fi'i pa nnu na pugu chhu nthæ gho ne." ⁵ Ndo pa'a Jisho lo nu'uy nkhwæ sheshe nnu, nne Paile ghræo.

Pi fe njø gu ni Jisho

(*Matio 27:15-26; Luka 23:13-25; Joun 18:39-19:16*)

⁶ A ghæ mbo llé Ji Lli Nji'a, Paile chu'o ta'a ngan chæin na ngwa pie gho ne. ⁷ Non chæi ni mbo mon chæin shina pa ghan tinitho pe na pugu ni njwi non ndii na minduonduon ni ngü mon la'a ne, ligi yi po Baraba. ⁸ Pa yu ngwa pigho ghæi mbara Paile, mbie vi na a chwæ no ha'an a ghæ mbigi nchwæ ne ni pugu.

⁹ A khwæ ni pugu na, "Pæi tæ'a nu na nchu'o 'Fuon pa Juu' mfe ni pæi?" ¹⁰ Nthæ na a ni nji na pa thishi ghan fe'ingien ni ngwæin vi ntho mfe gho nthæ pi kighi'æ.

¹¹ Ndo pa thishi ghan fe'ingien kæon yu ngwa pigho na pugu pie na Paile chu'o pi Baraba. ¹² Paile pini nchhu na, "Ti mi shi mbo pi neiin ni non na pæi mæin vi ni Fuon pa Juu ne?"

¹³ Pugu pa'o ngou ni nji na, "Kwij vi nkuon wæ'a!"

¹⁴ Paile pie na, "Nthæ kho? Nnu piphi na a chwæ ne po pi kho?"

Ndo pugu pini mba'o ngou mbigi ngøi shhi, "Kwij vi nkuon wæ'a!"

¹⁵ Nne Paile tæ'a nu nchwæ na túa yu ngwa pigho pwa, nchu'o Baraba mfe ni pugu, nga nkwo wie Jisho, ncha'a vi mfe na pi kwij vi nkuon wæ'a.

Pi mæ'an Jisho ni kwæin

(*Matio 27:27-31; Joun 19:2-3*)

¹⁶ Pa shooge lögø Jisho nii no mon yina ntu'o ngan sha'a ngwa, mæin nguon kwie ntigao nkii shooge ghao li'i mu'on. ¹⁷ Pugu mæ'an piri mbin yu, mba'a nkie ni pa michwæ'ichwæ'i shhø tho yu. ¹⁸ Pugu jæ ntho ngino vi, nchhu nu na, "Nduunya! Ma Fuon pa Juu!" ¹⁹ Ntho nkwa'a tho yi ni muun thi, ntho nthu thwæ mbin yu, nkwi kwære yugu nga'o vi. ²⁰ Pugu ni nga nkwo mæ'an vi ni kwæin ti mi'en, nshræo piri gho mbin yu, mæ'an ji ndhwi mbin yu, ngøi ni ju li'i kwij nkuon wæ'a.

Pi kwij Jisho nkuon wæ'a

(*Matio 27:32-44; Luka 23:26-43; Joun 19:17-27*)

²¹ Pugu ni non chæi na ligi ni mbo Shemu llo Shirin na tien wæ'a yi. Non gho ni mbo tæa Aleshanda pugu Rufushi, na a ni nii nu mon tri la'a llo mon ngunu. ²² Pugu lögø Jisho ngøi li'i ha'an pi mæin na Gogota.

† 14:68 14:68 Minkæ'i khwe lo nji'i mbo mon pichæi Nwa'anli Minnwi ndunu.

Njin yi po ña, "Li'i Kwéi Tho." 23 Pugu fe là'ò gho ña pi nyāan ni yichəi fhó yú'ò pi mēin ni məə, ndo a lāa ki lo nnu. 24 Pugu kwīn vi ñkuon wá'a, ngrā ndhwí yi shina pugu, mā'an yaon no pe'i, no yəi nu ña sheshenon vugu shi nji pi yəi pra ndhwí yi.

25 A ni mbo ndipu'u minaon ni tutu'u ña pugu ni ñkwīn vi ñkuon wá'a. 26 Pi nā'an nnu ña pugu ni ngwēin vi no ñkwīn vi ñkuon wá'a ne ña, "Fūon pa Juu." 27 Pi kwīn vi pugu pa paa ngina. Ta'a yi ngei mbho ji, ta'a yi ngei mbho ñkwrei. 28 [Nenne chrā Minnwi ye ña pi ni nā'an ña pi ni shia vi shina ghan chwie phi ne ni ndōgo li'i].*

29 Ngwa pe ña pugu ni ntogo nu ne ni ntho ngwe'i vi, nchi'i tho yugu, nchhu nu ña, "Hoho! O ni ntā'a nu shā'a Nda Minnwi mbini ñkrao mon trei llé. 30 Kwe ne non yo nshwi'i ñkuon wá'a pia."

31 Wu'ò nenne pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i gi Mushi mā'an vi ni kwəin shina pugu ni non yugu nchhu ña, "A ni ñkwe ngwa nduon, ndo minthe pa'a a lo ñkwe non yi. 32 Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon no ñkwe, mbo Fūon ngwa Ishrae, shwi'i ne ñkuon wá'a, nne ña minthe pigi yəi mbin vi." Ngwa pe ña pi ni ñkwīn vugu pugu ka'a ne mā'an vi ni kwəin ñkaa pugu.

Gū Jisho

(Matio 27:45-56; Luka 23:44-49; Joun 19:28-30)

33 A ni ñga mbo mon ntun minaon, njinjin gū mon nguon la'a ghao ti ngəi nchəin mon trei minaon ni naonchi. 34 A gha mbo mon trei minon gho, Jisho chhu ñkien ni nji ña, "Eloi, Eloi, lema shabatani?" njin yi po ña, "Minnwi a, Minnwi a, o mi'an a ña?"

35 Pichəi ngwa ña pugu ni nthi fo ne gha nja'ò nnu gho nchhu ña, "Li'i njəi, a chho mēin pi Elaija." 36 Yichəi non tei ngəi ni'in kusha mon là'ò chəchigəi, nchwē'i tho muun thi, mfe gho ña a nnu, nchhu nu ña, "Pəi tithi pia yəi ña Elaija shi ntho nshwi'i vi shhe!"

37 Jisho pa'ò ngòu ndo ñkhu. 38 Ndhwi ki'i li'i Nda Minnwi shāa ntaon yi paa, llo tothi nshwi'i mfe shhe. 39 Nthishi pa ta'a ñkii shooge ña a ni nthi fo ntho mbe'i vi ne, gha njəi ña yei ñkwan ha'an a khu ne, nchhu ña, "Shishini, non vei ni mbo Muun Minnwi!"

40 Pichəi pinje ni nthi hini nji'e mbe'i nu. Shina pinje pigho ni mbo Meri Madalin pugu Meri muun jein mikə'i pugu Josheshi, ni Shalome. 41 Ndi ña a ni mbo Galili ne, pugu yōu njin yi ngēre vi. Ntuo

pa pinje nduon ña pugu pa Jisho ni ñku'ò Jerushalein ka'a ni mbo fo.

Pa taannu Jisho twei vi
(Matio 27:57-61; Luka 23:50-56; Joun 19:38-42)

42-43 Fanaon ni ñkwo tho nu, yichəi non ligi yi po Joshe llo Arimatia chəin. A ni mbo ñkien non nda pa kún, ni ntho njwere Sha'afuon Minnwi ña a tho. A ni mbo llé piri nu non (mbo llé ña a fe ni llé Ji pa Juu ne). Joshe wēin njú'ò yi, ngəi shhi Paile nduon khu Jisho mbho yu. 44 Paile ni ngrāo no ya'ò nu ña Jisho kwo khu. Mēin nthishi pa ta'a ñkii shooge mbie vi ña Jisho kwo khu. 45 A ni ñga nja'ò mbho nthishi pa ta'a ñkii shooge gho ña a kwo khu, mfe khu yi ni Joshe. 46 Joshe yuon mbho ndhwí fhu, nshwi'i khu Jisho shhe, ndin vi mon ndhwí fhu gho, ni'in mon fún ña pi fi'i mon ngú'ò ne. Nkəne ngú'ò nchri chofun gho no. 47 Meri Madalin, ni Meri muun Josheshi yəi li'i ña pi ni ntwei vi ne.

16

Jisho pini nu'un ñku'ò

(Matio 28:1-8; Luka 24:1-12; Joun 20:1-10)

1 Llé Ji ni ñga ntogo, Meri Madalin pugu Meri muun Jein ni Shalome yuon pa wru laminda, no ghəi nu nshā'ò mbin Jisho. 2 A gha mbo ñkien ni muun tutu'u ndii ña minaon ni ñkwo sha'a mon fūon llembhi, mbo Shonde, pugu ghəi chofun Jisho. 3 Pugu chhu nu ni non pugu ña, "A shi ñkəne g'ò ngú'ò mbi'i chofun mfe ni pia?" 4 Nga ndii nu ne, njəi pi kwo ñkəne ngú'ò gho. A ni mbo ñkien mme ngú'ò.

5 Pugu gha nii mon fún gho, njəi yichəi mā'an mikhwa chho fo ngei mbho ji, mā'an shalaon fhu, pugu ghrāo. 6 A chhu ni pugu ña, "Ki'i pəi nu'un ngrāo, pəi tā'a pi Jisho llo Nashare ña pi ni ñkwīn vi ñkuon wá'a ne. A kwo ku'ò, a lo nji'i mbo hein. Lii njəi, yei li'i ye ña pi ni nū'on vi ne. 7 Ndo pəi ghəi nchhu ni ghan younjin pi, pugu pa Pita ña, 'A ghəi nu ne shhi pəi mon Galili. Pəi shi njəi vi fo, wu'ò no ha'an a ni nshwei vəi ne.'"

8 Tho yugu ni fin, pugu wrú nu ntho pogo gu, ntaon mon fún gho ntei. Pugu shini ndo nchhu kan ta'a nnu ni sheshenon ntho ña pogo gu ni ngwēin vugu.

[Pichəi pa fūon ndunu Nwanli Minnwi lleshhi lo nji'i mfā'ò jē mon ghrā ndipu'u ti ngəi nchəin no ndugwi yi.]

Jisho nōon non yi ni Meri Madalin

(Matio 28:9-10; Joun 20:11-18)

9 [Ndi ña Jisho ni ñkwo ku'ò ñkien ni muun tutu'u ni Shonde ne, mfūon nōon

* 15:28 15:28 Ishaya 53:12.

noŋ yi pi ni Meri Madalin, mbo mingwe ye
 ɲa a ni mfu' u khwachəi minweinj mbiŋ yu
 ne. ¹⁰ A ghəi nshwei ɲgwa pe ɲa pugu pa
 Jisho ni mbo nu ka' a ne, ɲa pugu ni ntho
 ɲkəi nu ndo njūa nu ne. ¹¹ Pugu ni ɲga
 ɲja' o ɲa Jisho yi maon, Meri Madalin gho
 kwo yəi vi ne, pa' a ndo mbiŋ.

*Jisho nōon noŋ yi ni paa ghan younjin
 pi*

(Luka 24:13-35)

¹² Pa nnu pei ni ɲga ntogo, Jisho nōon
 noŋ yi moŋ shendaon nduon ni paa ghan
 younjin pi ndii ɲa pugu ni mbo shendaon
 ɲgəi nu moŋ la' a ne. ¹³ Pugu pini nchhu
 ni pichəi, ndo pa' a pugu lo mbiŋ nnu ɲa
 pugu ni nchhu ne.

*Jisho nōon noŋ yi ni ta'anchro ghan
 ntaon pi*

*(Matio 28:16-20; Luka 24:36-49; Jow
 20:19-23; Fà'a 1:6-8)*

¹⁴ Pa nnu pei gha ntogo, Jisho nōon noŋ
 yi ni ta'anchro ghan ntaon pi ndii ɲa pugu
 ni nji maon ne, mbiga vugu nthe pou pin
 yugu pugu pa tinitho no pin nu nnu ɲa
 ɲgwa pe ɲa pugu yəi vi a po yi maon chhu
 ne.

¹⁵ A chhu ni pugu ɲa, **“Pəi ghəi
 moŋ ɲguon mbhi ghao, nchi ɲkəni
 pwa pisha' akho ni ɲguon ɲgwamishua
 ghao. ¹⁶ Sheshəon ɲa a pin ndo ɲkwe
 ɲkhi ne shi ndugu. Ndo sheshəon ɲa
 a lo mbiŋ ne shi mfā' o njó no ɲgusha' a.**

¹⁷ **Pa li pei shi njou njin ɲgwa pe
 ɲa pugu pin ne. Ni ligi a pugu shi
 mfu' u pa minweinj, nchrə moŋ pa chrə
 fhi.* ¹⁸ Pugu shi ɲgwəinj pa mitwə' i,
 ti pugu nnu sheshe nji' i, pa' a ka' a lo
 ɲkəe vugu. Pugu shi nū' on mbho yugu
 ɲkuon pa ghan ghino, noŋ yugu togo.”**

¹⁹ Nenne Jisho Taatho ni ɲga mī' en chrə
 nu ni pugu, pi lōgo vi ɲku' o no po, nchəre
 ɲgei mbho Minnwi yi ji. ²⁰ Pugu taon chhu
 chrə Minnwi ɲguon li' i, Taatho fā' a pugu
 pugu nōon ɲa chrə ɲa pugu chhu nu ne yi
 shini ntogo pi ɲkuon pa li.]

* 16:17 16:17 A nthe njin chrə yei pini mbo ɲa Pa lin fhi.

**Pwa Pisha'akho ḡkwanj
ha'anj
Luka
fi'i ne
Kaon nu pa tho nu**

Pwa pisha'akho ḡkwanj ha'anj Luka fi'i ne nōon Jisho no ḡkwe Ishrae ḡa Minnwi ni ḡkã'a ne, pugu pa ḡa a ju mbo ḡkwe ḡguon ḡgwa. Luka nã'anj ḡa a ni nchu'ō Jijwe Minnwi nchu'ō Jisho ḡa a chii pwa pisha'akho ni pa ghanj pou. Luka fi'i ḡkwanj Jisho fã'ō njũ'ō mbinj ḡguon ḡkwanj ḡgwa ḡa pugu fã'ō ḡguonj nthwe chà ne.

Luka nã'anj ntou pa nnu ḡa a fe pwanju'ō. Fũon yi pō monj njē yi ḡa a fi'i ḡkwanj ha'anj tho nu Jisho ni mbo ne, mbini mbo monj ndugwi yi li'i ha'anj Jisho ku'ō po ne. Luka pini nu'uj nã'anj ḡkwanj ha'anj ḡgwa ni nchho mbinj Jisho ndo ḡku'ō nu monj pɨj yugu ndii ḡa Jisho ni ḡkwo ku'ō po ne monj Nwa'anli Fã'a Ghanj Ntaon Jisho.

Nnu ḡa a chwīe Luka nã'anj ḡgwa'anli yei ne

¹ Ndo ha'anj ntou ḡgwa pa'ō no nã'anj nu pa nnu pē ḡa a lōgo li'i shina pia ne, ² wu'ō ḡkwanj ha'anj pia nu'uj nja'ō mbho ḡgwa ha'anj pugu ni mbo no njē yi, njē mbini nu'uj nchii chrã Minnwi, ³ nthē ḡa ḡkwo ya ntou ḡguonj pa nnu shishi'i ḡkwanj ha'anj a ki kie llo no njē yi ne, a pwa ḡa nã'anj nnu pigho mfe ve ḡkwanj ha'anj a ki ya ntōgo ne, ma Tiofilu ḡon ndienj, ⁴ nenne ḡa mimfe o ya nji shishi'i pa nnu ha'anj pi shwei ḡho no ne.

Pi chii nnu phi Jouḡ Ngan Fe Nkhĩ

⁵ A ni mbo tho Herō, mbo fũon Judia, yichēi nganj fe'ingien Minnwi ni mbo fō, ligi yi pō Shakaria. A ni ndho monj ghrã ghanj fe'ingien Minnwi, llo monj ndaanj Abija. A ni mfã'ō ḡgwe vi llo monj ḡgwreinjōn Eronj*, ligi yi ni mbo Elishabe. ⁶ ḡguonj vugu ni mbo ḡgwa ndiindii shhi Minnwi, ntho nũ'ōnj ḡguonj kina pugu pa gĩ Taathō ndo ki lo mfã'ō ntēi. ⁷ Ndo pa'a pugu lo nji'i fã'ō muun, nthē ḡa Elishabe ni mbo pi ḡkhwē, ndo pugu ni ḡkwo ya ndunu.

⁸ A ni ḡgwa mbo llē chēi, a pō ndii ghrã pa Shakaria no fã'a nu no ghanj fe'ingien Minnwi, Shakaria fē'i nu, ⁹ ḡkwanj ha'anj nũ'ōnj ghanj fe'ingien Nda Minnwi ni mbo ne, pugu mã'anj yaonj no yēi nu ḡon ḡa Minnwi chu'ō ḡa a tũon *lēi ne. A gũ mbinj yu ḡa a nii ju Nda Minnwi li'i tũon yichēi

ḡkwanj lēi no ḡha'ō nu Minnwi. ¹⁰ Ntōu ḡgwa ni mbo mbhi nchho nduonj Minnwi monj ndii ḡho ḡa pi ni ntho ntũonj lēi ne.

¹¹ Nganj ntaonj Taathō nōonj nonj yi yēi yu, nthi ḡgei mbho ji li'i fe'ingien ḡa pi ni ntũonj lēi ne. ¹² Shakaria ni ḡa njēi vi, njũ'ō yi taonj, pōgo gu wēin vi. ¹³ Ndo ḡganj ntaonj ḡho chhu ḡa, "Ki'i mfã'ō pōgo gu, ma Shakaria. Minnwi ya'ō luonj yo. Elishabe ḡgwe ḡho shi mbhi muunj mimbia o chhō ligi yi ni Jouḡ. ¹⁴ Muunj vei shi mbo pwanju'ō ni pwatua ve, ntōu ḡgwa pini mfã'ō pwanju'ō ḡa pi phi vi. ¹⁵ A shi mbo mmenjōn shhi Taathō. Ki'i a ma nnu là'ō ki sheshe là'ō titini. A shi ndinaonj ni Jijwe Minnwi llo ndii ḡa a pō monj pūnj ne. ¹⁶ A shi nchwīe ntou puonj Ishrae pini mbara Taathō vugu, mbo Minnwi. ¹⁷ A shi ḡgēi ju no likienj Taathō monj jijwe pugu pa ghrã no yi njēi'i Minnwi mbo Elaija, no chini nu njũ'ō pa tãa pugu pa yi puonj, ḡkara pa ntinitho pugu kwēi ḡkuonj mbha shietho ḡgwa ndiindii nenne no nchwīe nu ḡgwa ḡa pugu piri nonj yugu ni Taathō."

¹⁸ Shakaria pie ni nganj ntaonj ḡho ḡa, "Mi shi ḡkie pi neiḡ mfã'ō tininju'ō ni nnu pēi ḡa ḡkwo lulunu ḡgwa'a, ḡgwe a kwo lulunu ḡkaa yu ne?"

¹⁹ Nganj ntaonj ḡho khwē ḡho ḡa, "Mi Gabreya. Nthi shhi Minnwi, ḡa a taonj a ḡa nchrã ve ndo nshwei ḡho ni pwa pisha'akho yei. ²⁰ Lii njēi, nthē ḡa o lo nji'i mbinj chrã a ne, o shi ḡgũ fhincho ti ḡgēi nchēinj llē ye ḡa nnu pēi shi ndōgo li'i ne."

²¹ Pa ḡgwa ni nchho njwere Shakaria, ntho ḡgrão nu ḡkwanj no ha'anj a yiyiri Nda Minnwi ne. ²² A ḡha ntaonj mfihi, pugu yēi ki'ē ḡa a yēi pi nnu Nda Minnwi, a tho nōonj nnu pi ni mbho ḡkina mbo fhincho.

²³ Ndiindii ḡa ndii fã'a yi Nda Minnwi ni mme ne, a pini la'a. ²⁴ Pa llē ḡha ntōgo, Elishabe ḡgwe vi shũu, ndēinj nonj yi no tienj nãonj, nchhu nu ḡa, ²⁵ "Yei nnu ḡa Taathō fã'a mbinj mu, Taathō lli a ni pwapunj no pi'i nu lritho mbinj mu shina ḡgwamishua."

Pi chii nnu phi Jisho

²⁶ A ni ḡgwa mbo ndii ḡa Elishabe ni ḡkwo shũu no ntigao nãonj ne, Minnwi taonj ḡganj ntaonj vi, mbo Gabreya, ḡa a ḡhēi Nashare, mbo yichēi li'i Galili, ²⁷ njēi muunj mingwe chēi, ligi yi pō Meri, ḡa a shi ya'a ji mimbia ne. Pi ni nōonj vi ni Joshe no ḡgwe vi. Joshe ni mbo ḡonj llo monj ndaanjōn fũonj Devi. ²⁸ Nganj ntaonj ḡho ḡhēi nchhu ni Meri ḡho ḡa, "Nchrã ve, ma mbrōtho mingwe, Taathō pō pēi yu ka'a!"

* 1:5 1:5 Eronj ni ḡgu'ō mbo pi nganj fe'ingien Minnwi ḡkaa yu.

²⁹ Meri fā'o fiŋtho, mbini ngrāo ŋa yei po pi yoi ŋkwan chrā nu neiŋ. ³⁰ Ngan ntaoŋ gho chhu gho ŋa, "Ki'i mfā'o pogo gu, ma Meri, Minnwi lōgo nthi mi no nōoŋ nu pwapuŋ ve." ³¹ Lii njoi, o shi nshūu mbhi muuŋ mimbina nchhō ligi yi ni Jisho. ³² A shi mbo ŋkien mmeŋoŋ ndien, pi mēiŋ vi ni Muuŋ Minnwi ŋa a Chaapifuoŋ ne. Minnwi Taatho shi nchere vi ŋkuoŋ faaŋ taa vi, mbo Devi. ³³ A shi nsha'a ŋgwreioŋ Jakō no ŋguoŋ ndii, mba'a ndugwi Sha'afuoŋ yi ma nji'i mbo."

³⁴ Meri pie ngan ntaoŋ gho ŋa, "Mimfe a kie pi neiŋ mbo nne, ŋa ndo naa nji mimbina ne?"

³⁵ Ngan ntaoŋ khwē gho ŋa, "Jijwe Minnwi shi nshwi'i mbiiŋ gho. Nji ju ŋa a Chaapifuoŋ ne kuru gho. Nthe yie gho, muuŋ ŋa o shi mbhi ne, shi mbo yi taontaon. Pi mēiŋ vi ŋa Muuŋ Minnwi. ³⁶ Lii njoi, ndiiŋ gho Elishabe po ni shūu muuŋ mimbina ŋkaa yu no ntigao nāoŋ moŋ ndilunu, mbo ju ŋa pi ni mēiŋ vi ni ŋkhwē ne. ³⁷ Nthe ŋa yichai nnu shi'a ŋga'a Minnwi."

³⁸ Meri chhu ŋa, "Mbo neiŋ, mbo muuŋ fā'a Taatho, a po vōi ŋkwan ha'an o chhu ne." Nenne ngan ntaoŋ gho ghōi ni vhi.

Meri kra Elishabe

³⁹ A gha nda'a shigei llé, Meri lallo ŋkono ngōi moŋ yichai la'ataoŋ moŋ Juda, la'ataoŋ ntou mbra. ⁴⁰ A ghōi nii nda Shakaria nchrā ni Elishabe. ⁴¹ Elishabe ni ŋga nja'o chrā Meri, muuŋ ŋāna ni nji moŋ puŋ yu. Elishabe ni ndinaoŋ ni Jijwe Minnwi, ⁴² nenne nchhu ni nji ŋa, "O mbrotho shina ŋguoŋ piŋge ghao, ndo mbrotho po muuŋ ŋa o shi mbhi ne! ⁴³ Mi po pi gō, ŋa yei ŋkwan nnu chwē a, ŋa muuŋ Taatho a tho ŋkra a? ⁴⁴ Nthe ŋa ndii ŋa mi nī nja'o o chrā vōi ne, muuŋ ŋa a po puŋ mu ne ŋāna ni nji nthe pwatua. ⁴⁵ Mboro po ve nthe ŋa o piŋ nnu ŋa Taatho chhu ve ne!"

Nkhi Meri no gha'o nu Minnwi

⁴⁶ Meri khwē ŋa, "Nchhu ni ŋguoŋ njū'o a ŋa ndigha'o po ni Taatho.

⁴⁷ Mbini mfā'o pwanju'o nthe Minnwi mbo ŋkwe a,

⁴⁸ nthe ŋa a kwiiŋ muuŋ fā'a yi, yi juju.

Lii njoi, llo ndwe ngōi nu shhi ŋguoŋ ŋgwreingwa shi mēiŋ a ni mbrotho.

⁴⁹ Nthe ŋa ju ŋa a tini ŋga'a ne, chwē pa memme nnu vōi, ligi yi po Noŋ Ki Fhi Yi.

⁵⁰ Llo ŋkuoŋ ŋgwreioŋ nshwi'i ŋkuoŋ ŋgwreioŋ, a nōoŋ kwoshini ni ŋgwa pe ŋa pugu pogo vi ne.

⁵¹ A chwē pa nnu titini ni mbho mi,

nshāan pa ghan ntita'o moŋ pa kwā'a nu muuŋ.

⁵² A shwi'i pa memme fūoŋ llo ŋkuoŋ faaŋ yugu,

ŋkēre pa ŋgwa pe ŋa yugu lo mbo ne tothi.

⁵³ A ni'in pa ghan nji ni pa maon shi'i, njou pa ghan fā'o pugu ghōi ni mbho yō.

⁵⁴ A ghēre muuŋ fā'a vi mbo Ishrae, ntho ŋkwiiŋ pi kwoshini yi,

⁵⁵ ŋkwan ha'an a ni ŋkā'a ni pa taa pia, ni Abrahan pugu pa mbhē ŋoŋ yi no ŋguoŋ ndii ghao ne."

⁵⁶ Meri chho pugu Elishabe no trei nāoŋ, maa mbini ki'e la'a yu.

Pi phi Jouŋ Ngan Fe Nkhi

⁵⁷ Ndi phi Elishabe ni ŋga ŋkā'o, a phi muuŋ mimbina. ⁵⁸ Pa taakuo pi pugu pa ndaanoŋ yi ni ŋa nja'o fi'i ntou kwoshini ŋa Taatho nōoŋ ni Elishabe ne, pugu pugu fā'o pwanju'o.

⁵⁹ Fūoŋ llembhi ni ŋga ŋkā'o, pi tho li'i ni'in yi ŋgunu mbrei, ntā'a nu nchhō ligi yi ni Shakaria, mbo ligi taa vi. ⁶⁰ Muuŋ vi lāa, nchhu ŋa, "Pi fā'o no mēiŋ nu vi pi ŋa Jouŋ."

⁶¹ Ndo pugu chhu gho ŋa, "Yichai ndaanoŋ yo lo mbo fo ŋa pi mēiŋ vi ni ligi yi ne." ⁶² Nenne, pugu nōoŋ ni mbho no pie nu taa vi ni ligi ŋa a khwā ŋa muuŋ gho fā'o ne. ⁶³ Shakaria chhu pi tho ni yaon nā'an yaon, a nā'an ŋkuoŋ gho ŋa, "Ligi yi Jouŋ." Nnu gho ghrāo vugu. ⁶⁴ Wu'o ndii gho, nchō Shakaria chu'o, liŋ yi kigei, a chrā, njē gha'o nu Minnwi.

⁶⁵ Pogo gu wēiŋ pa taakuo pugu. Shaanga nnu pei nyien moŋ ŋguoŋ la'ataoŋ moŋ ŋguoŋ Judia, mbo la'ataoŋ mbra. ⁶⁶ Sheshenŋ ŋa a ni nja'o nnu yei ne ywere moŋ njū'o yu, nchhu nu ŋa, "Muuŋ vei ma mbo pi ŋkwan kho? Nthe ŋa mbho Taatho ni ŋa mbo mbiiŋ yu."

Nkhi Shakaria no gha'o nu Minnwi

⁶⁷ Shakaria taa Jouŋ ni ndinaoŋ ni Jijwe Minnwi, nenne nchhu nnu ŋa Minnwi nōoŋ gho ne:

⁶⁸ "Gha'o Taatho mbo Minnwi Ishrae, nthe ŋa a kra ŋgwa pi no nja'andi'i yugu,

⁶⁹ Mfe titini ŋkwe ni pia llo moŋ nda Devi muuŋ fā'a vi.

⁷⁰ Wu'o ndo ha'an a ni mfe kā'a yi ni pa njōli'i pi pi taontaon llo lleshhi ŋa pugu chii ni ŋgwa,

⁷¹ ŋa pia shi ndūgu mbho pa mimbina pia pugu pa ŋguoŋ pa ŋgwa ha'an pugu pina via ne.

⁷² A ni ŋkā'a ŋa a shi nōoŋ kwoshini ni pa taa pia ndo mbini ŋkwiiŋ kina yi yi taontaon,

73 kina ɲa a ni nshwrēi ni taa via Abrahaj ne.
 74 A ni nkā'a ɲa a shi nkwe via mbho pa mimbina pia, nenne ɲa mimfe pia fā'a fā'a yi ki lo mfā'o pogo gu,
 75 monj taonjtaonj pugu pa ndindi shhi yu monj nguonj chombhi yia ghao.
 76 Ndo gò, muuj a, o shi mbo njə̄li'i Minnwi ɲa a Chaapi-fuonj ne, nthe ɲa o shi ngə̄i shhi Taatho mbiri ndaon yi.
 77 O shi nshwei ngwa pi, mbo ngwa Juu nkwanj ha'anj mimfe pugu kie ndūgu ne, ɲa Minnwi shi ndi'e phi yugu.
 78 Nthe pi juju kwoshini Minnwi ni pia, ndii ɲa li'e llo tothi shi nthe mbij pia,
 79 no fe nu li'e ni ngwa pe ɲa pugu chho monj njijnjij pugu pa mili'i gu ne, nkē'i via ngə̄i no shendaon ghigri."
 80 Joun muuj gho ni nkū'o ntini monj jijwe, nda'a pi monj pa nkūnu njō ti nchə̄inj ndii ɲa a ni njē chii nu chrā Minnwi ni ngwa Ishrae ne.

2

Pi phi Jisho (Matio 1:18-25)

1 A ni ɲga mbo monj pii ndii gho, Kaisha Agoshtu po fūonj monj nguonj mbhi Roma, mfe gí ɲa pi nā'anj ligi nguonj ngwa Roma ghao no nnu shia ngwa. 2 Yei ni mbo fūonj nā'anj nu ligi no nnu shia ngwa ndii ɲa Kwirinu ni ntho sha'a Shiria ne. 3 Sheshenonj ni mbini monj ji la'ataonj no nā'anj nu ligi yi no nnu shia ngwa gho. 4 Nthe ɲa Joshe ni mbo pi ngwreijonj fūonj Devi ne, a ku'o llo Nashare monj Galili, ngə̄i Beteleheinj monj Judia mbo la'ataonj Devi. 5 A ghə̄i fo li'i nā'anj ligi yugu Meri ɲa pi ni nōonj vi gho no ngwe vi, a ni mbo ni shūu ne. 6 No ha'anj pugu ni mbo fo ne, muuj kə̄onj vi. 7 A phi fūonj muuj vi, mbo muuj mimbina, mbara vi monj ndhwí, ni'inj monj nkū'o ji khí pa minjii, nthe ɲa li'i shi ki lo mbo ni pugu monj nda gho ɲa pa ghini ghā ntho nda'a ne.

Ghanj kē'i minjii pugu pa ghanj ntaonj Minnwi

8 Monj nkūnu monj la'ataonj gho pa nkē'i minjii ni mbo fo ntho nkē'i pa minjii pugu ni tu'u. 9 Nganj ntaonj Taatho nōonj nonj yi shina pugu, ndigha'o Taatho the nginj vugu, pogo gu wə̄inj vugu. 10 Nganj ntaonj gho chhu ni pugu ɲa, "Ki'i pə̄i fā'o pogo gu, ntho ni nkini pwa pisha'akho pwatua,

mbo yi nguonj ngwa ghao. 11 Shi'a monj la'ataonj Devi pi phi nkwe və̄i mbo Ju ɲa Minnwi Chu'o Ntaonj no Nkwe, ɲa a Taatho ne. 12 Yei shi mbo li ni pə̄i: Pə̄i shi njə̄i muuj pi para vi monj ndhwí, a nūanj monj nkū'o ji khí pa minjii."

13 Wu'o ndii gho, yú pichə̄i shooge llo po wí'i nchə̄inj, pugu pa yie gho jē ntho ɲga'o Minnwi, nchhu nu ɲa:

14 "Ndigha'o po ni Minnwi ti ngə̄i nchə̄inj fie monj ndugwi po, ghrinju'o po ni ngwa pe nkūonj shhe ɲa pwapunj Minnwi po mbij pugu ne."

15 Ndi ɲa pa ghanj ntaonj pigho mienj vugu mbini po ne, pa ghanj kē'i minjii pigho chhu ni nonj pugu ɲa, "Pia ghə̄i Beteleheinj njə̄i nnu yei ɲa a lōgo li'i Taatho chwie pia ji ne."

16 Nne pugu kə̄onj ngə̄i njə̄i Meri ni Joshe, ni muuj gho a nūanj monj nkū'o ji khí pa minjii. 17 Pugu ni ɲga njə̄i muuj vei nchii nnu ɲa ghanj ntaonj pigho ni nchhu nthe muuj gho ne. 18 Sheshenonj ɲa a ni nja'o nnu gho ne ghrāo nnu ɲa ghanj kē'i minjii pigho ni nchhu ne. 19 Meri lə̄inj nguonj nnu pə̄i njū'o yu ntho njwere nu. 20 Pa ghanj kē'i minjii piini ni vugu, ntho ɲga'o Minnwi ndo mbini ntōo vi nthe nguonj nnu pe ɲa pugu ya'o ndo njə̄i wu'o no ha'anj pi shwei vugu ne.

Pi chhō ligi muuj, nōonj vi monj Nda Minnwi

21 Fūonj llembbhi ni ɲga nkā'o, pi ni'inj muuj gho ngunu mbrei nchhō ligi yi ni Jisho, mbo ligi ɲa nganj ntaonj Minnwi ni mfe nkaonj pi maa nshūu vi ne.

22 Ndi ɲa fi'i llembbhi ɲa a ni mbie ɲa Joshe pugu Meri chwie mbo yi taonjtaonj nkwanj ha'anj ɲwa'anji gí Mushi chhu ne ni nkā'o ne*, pugu ku'o ni Jisho Jerushaleinj li'i fe vi ni Taatho. 23 Yei ni mbo wu'o no ha'anj pi nā'anj monj gí Taatho ne, "Sheshe fūonj phi ɲa a mimbina ne, pi nū'onj vi li'i tə'i vi ni Taatho." 24 Ndo mbini nu'uj fe'ingienj nkwanj no ha'anj gí Taatho chhu ne, "mbo paa mintho ki paa puonj mintu'olibuñ."

Nnu ɲa Minnwi ni nōonj ni Shimionj a chhu ne

25 Monj ndii gho, ɲonj chə̄i ni mbo Jerushaleinj, ligi yi po Shimionj. A ni mbo nkienj ɲonj ndindi ndo mbogo Minnwi. A ni ntho njwere nu ɲa lūgu nu tho ni puonj la'ataonj Ishrae, Jijwe Minnwi ni mbo mbij yu. 26 Jijwe Minnwi ni nkwo nōonj gho ɲa mba'a a yi'i nkhu ki lo njə̄i Ju ɲa Minnwi Chu'o Ntaonj no Nkwe, ɲa Taatho ni nkā'a ne. 27 Jijwe Taatho kə̄onj vi ɲa a ghə̄i Nda Minnwi ndii ɲa Meri pugu Joshe ni

* 2:22 2:22 *Nwa'anli Ghanj Fā'a Nda Minnwi 12:3,6,8; Nwa'anli Ndi Taonj nu 13:2.

ntho ni muuj gho fo no chwie nu nu'oj mbin yu nkwan ha'an gi ni nchhu ne.
 28 Shimion kwe muuj gho ntuo mbho yu, ntoo Minnwi, nchhu nu na,
 29 "Ndwε, Taatho, o mien nu na muuj fa'a yo khu ndwe mon ghigiri nkwan ha'an chrε yo chhu ne,
 30 nthe na ligi a yoi non na o taon vi na a tho nkwe ngwa ne,
 31 na o piri vi na nguon ngwa yoi ne,
 32 mbo li'e no non nu nnu na o ta'a nu ne ni pa taon nduon, mbini ntho ni ndigha'o ni ngwa po, mbo puon Israe."
 33 Taa Jisho gho pugu muuj vi ghrεo pa nnu na Shimion chhu nthe Jisho ne.
 34 Shimion fe mborε ni pugu, nchhu ni Meri muuj vi na, "Lii njei, Minnwi chu'o muuj vei na nthe vi, ntou ngwa shi mbhe gha ntou pi lugu Israe, ndo mbo li na mba'a pi pin ne, 35 nenne no non nu pa nnu ha'an ngwa pi'i nu njū'ε pugu ne. Ndo ni gε, o shi mfā'o yu'ε njū'ε no ha'an pi she njū'ε yo pi ni kafa."

Nnu na Minnwi ni non ni Ana a chhu ne

36-37 Ndunu mingwe nkugu chεi ni mbo fo, ligi yi po Ana, ni mbo njεili'i Minnwi, mbo muuj Fanue, llo mon ngwreion Asha. A ni ndan nchwie khwachεi nga'o ndaon vi khu, a kana nkugu ti ngεi nchεin fion wuj nga'o ni yi khwe ndii na a ni njei Jisho ne. No nkugu, a shi ki lo ncha'a nu Nda Minnwi li'i gha'o Minnwi mon ji nkhi pugu pa luon nu, ni tu'u pugu pa naonchi.
 38 Wu'ε chomilaon gho, a chεnε mbara yoi Joshe pugu Meri, ntho ntoo Minnwi, ndo ntho nchhu pa nnu nthe muuj gho ni pa ngwa pe na pugu ni nchho njwεre nu na Minnwi taon nja'andi'i na a tho nkwe Jerushalein ne.

39 Joshe pugu Meri ni nga mi'en nguon pa nnu nkwan no ha'an gi Taatho chhu ne, mbini la'a pugu Nashare mon Galili.
 40 Muuj gho ni nkū'ε ntini, ndinaon ni shietho, mbho Minnwi po nu mbin yu.

Jisho ghεi Nda Minnwi mbo paanchro nga'o

41 Sheshe nga'o pa taa Jisho ghε ngεi Jerushalein no nnu ji Lli Nji'a. 42 Jisho ni nga mbo paanchro nga'o, pugu ku'ε no ha'an nu'oj yugu chhu ne li'i ji Lli Nji'a.
 43 Ji gho gha ndugwi ti pugu chho mbini nu, Jisho kana njin Jerushalein ki pugu lo nji. 44 Pugu ni mbi'i na a po shina pa ngwa na pugu pugu ni mbini nu ne, nyien no ta a llembi nje ta'a nu vi shina ndaon yugu pugu pa shuon pugu. 45 Pugu ni nga mien ki yoi vi, mbini ki'e Jerushalein nchho ntā'a vi. 46 Nga ntā'a vi no trei llε, ngεi njei vi Nda Minnwi, a chho shina

pa ghan ye'i ngwa ntho njwεre nnu ha'an pugu chhu nu ne, ndo mbie vugu ni pa pie.
 47 Nguon pa ngwa ha'an pugu ni nja'o vi ne ni ngrεo fi'i nkwan ha'an a ji nnu ne pugu pa khwε na a ni mfe nu ne.

48 Pa taa pi ni nga njei vi, nja ngrεo. Muuj vi chhu na, "Muuj vei, o kie nein mfā'a mbin pigi nein? Lii njei, pigi taa gho ni ntho ntā'a gho ni shigi."

49 A chhu ni pugu na, "**Pεi ni ntho ntā'a a na? Pεi shi ki lo nji na mfā'o no po nu nda Taa a?**" 50 Ndo pa'a pugu lo nji njin chrε gho na a ni nchhu ne.

51 Nenne pugu pa Jisho pini Nashare a ya nja'o ncho yugu. Muuj vi lεin nguon nnu pei ghao njū'ε yu. 52 Jisho ni nkū'ε nu ngū mmeion mon shietho pugu pa fi'i non yi. Minnwi pugu pa ngwamishua pin vi mbiigi ngεi shhi.

3

Jouj Ngan Fe Nkhi tho nchhu nnu Minnwi

(Matio 3:1-12; Maaku 1:1-8; Jouj 1:19-28)

1 Ndi na Tiberu Kaisha ni nkwo po fion Roma no tienchro nga'o ne, Pontiu Pailε tho sha'a krao Roma na pi mεin ni Judia ne, Hero ni ntho sha'a yichεi krao, mbo Galili. Ndin vi, mbo Fili, ni ntho sha'a yichεi krao, pi mεin ni Iturea pugu Trakoniti, Lishania ni nsha'a ji pi Abilene.

2 Ndi gho, Anan pugu Kaifa ni mbo pa taatho pa thishi ghan fe'ingien Minnwi. Ndi gho, chrε Minnwi ni ntho ni Jouj, muuj Shakaria mon nkūnu njε. 3 A ghεi mon nguon nkij Jordan nchho nchii nu na, "Pεi pā'a nkūnu yoi ni phi, mfe nkhi ni pεi, Minnwi fi'e phi yoi." 4 A ni nga nchho nchhu yei, ntho nchwε pi nnu na Ishaya nā'an mon nwa'anli njεili'i Minnwi, mbo nwa'anli Ishaya na,
 "Non chεi tho mfe gε mon nkūnu njε, nchhu nu na,

'Piri shendaon ni Taatho,
 Chwε pa li'i togo pi po pi tithi.

5 Pi shi mā'an nguon wεin ghao nshōre nguon puon mi mbra pugu pa memme pi,

nju'u nguon ndaon tεitεi,
 Ndwεe nguon ndaon chεin chεin.

6 Nguon ngwa shi njei na Minnwi ghε nkwe ngwa mon phi pugu."

7 Yū ngwa taon ntho na a fe nkhi ni pugu. A chhu ni pugu na, "Pa Mbhe mitwε'i! A shūu gō tēnε yoi na pεi tei pigita Minnwi na a tho nu ne? 8 Pεi chwε pa nnu pe na a kā'o ne, no non nu na pεi kwri, ki lo nu'uj nyien nchhu nu na, 'Abrahan taa vigi.' Nchhu ni pεi na mimfe Minnwi pi'i ngū'ε pei nchwε puon no gho mfe ni

Abraham. ⁹ Pi kwo piri njien no kə'i nu thi no gho, llo nkuon njien yi, nthe yie gho, sheshe thi na a lo nji'i njuun ntien shi'i ne, pi shi nkə'i mā'an mon mōnjon."

¹⁰ Yu ngwa pigho pie vi na, "Ti pigi shi nchwie pi neinj?"

¹¹ A khwē ni pugu na, "Njon na a fā'o paa ndhwi figəi ne fe ta'a yi ni njon na a lo nji'i mfā'o ne, njon na a fā'o maon ji ne, fe yi pichəi ngwa."

¹² Pa ghan wēinj taashi tho nkaa pugu na a fe nkhi ni pugu, nchhu gho na, "Masha, pigi shi nchwie pi neinj?"

¹³ A chhu ni pugu na, "Ki'i pəi nu'uj nkwe mbinj taashi a togo fi'i nkwan ha'an a kə'o na pəi kwe ne."

¹⁴ Pichəi shooge pie vi na, "Ti pigi ne?" A khwē ni pugu na, "Ki'i pəi kwe mbinj njon ni nchei. Ki'i pəi nu'uj nde'i ngien tho ngwa no fā'o nu mbinj. Pəi yru ni fi'i yaon na pi ghə mbe vəi no gho ne."

¹⁵ Pa ngwa ni nchho njwere nu ndo mbi'i tho yugu na kə'ichəi a po nenne a po Joun mbo Ju na Minnwi Chu'ō Ntaon no Nkwe ne. ¹⁶ Joun khwē ni pugu na, "Ngu'ō mfe pi nkhi ni pəi, ndo yichəi njon tho nu na a chaa a, ndo nji'i nkə'o no fēi nu nkhi tra yi, a shi nkwe vəi ni nkhi mon Jijwe Minnwi, pugu pa mōnjon. ¹⁷ A tuo yaon figəi reshi mbho yu, mfigəi mfu'u nkien reshi mon nku'u maon nū'ōn shaon yu, ntūon nku'u maon gho mon mōnjon ki phe." ¹⁸ Mon ntou puon shendaon, Joun ghəi shhi ntho nchhu pwa pisha'akho ni pugu, nkaa nu na pugu pinj.

¹⁹ Joun ni mbiga Hero, mbo fūon Galili, na a wugwei Herodia ngwe ndin vi pugu pa pichəi nnu piphi nduon na ju Hero ni nkwo chwie ne. ²⁰ Hero pinj mbigi phi yi no fini nu Joun.

Jisho kwe nkhi mbho Joun

(Matio 3:13-17; Maaku 1:9-11)

²¹ Nkaon Joun maa ngəi chəinj, ndii na nguon ngwa ni nkwo kwe nkhi ne, Jisho kwe nkaa yu, nga nchho nduon Minnwi, po na'an, ²² Jijwe Minnwi shwi'i mbinj yu mbo no mintu'olibu, nggəi taon po, nchhu nu na, "Nkien muun na nkhwā, mfā'o pwatua nthe gho."

Ndaonjon jisho

(Matio 1:1-17)

²³ Jisho ni nga njē fā'a yi, mbo trei wuun nga'o.

Ngwa ni mbi'i na a muun Joshe, na a ni mbo muun Heli, ²⁴ mbo muun Matate, mbo muun Levi, mbo muun Meleki, mbo muun Janai, mbo muun Joshe, ²⁵ mbo muun Matatia, mbo muun Amo, mbo muun Nahuj, mbo muun Eshu, mbo muun Nagai, ²⁶ mbo muun Maa, mbo muun Matatia, mbo muun Shemeinj, mbo muun

Josheke, mbo muun Joda, ²⁷ mbo muun Joanan, mbo muun Resha, mbo muun Sherubabe, mbo muun Sheatie, mbo muun Neri, ²⁸ mbo muun Meleki, mbo muun Adi, mbo muun Koshan, mbo muun El-emadan, mbo muun Ere, ²⁹ mbo muun Joshua, mbo muun Elieja, mbo muun Jorinj, mbo muun Matate, mbo muun Levi, ³⁰ mbo muun Shimion, mbo muun Juda, mbo muun Joshe, mbo muun Jonan, mbo muun Eliakin, ³¹ mbo muun Melea, mbo muun Mena, mbo muun Matata, mbo muun Natan, mbo muun Devi, ³² mbo muun Jeshe, mbo muun Obe, mbo muun Boa, mbo muun Shamon, mbo muun Nashon, ³³ mbo muun Aminada, mbo muun Adaminj, mbo muun Ani, mbo muun Heshron, mbo muun Pere, mbo muun Juda, ³⁴ mbo muun Jako, mbo muun Aiji, mbo muun Abraham, mbo muun Tera, mbo muun Nahō, ³⁵ mbo muun Sheru, mbo muun Ruu, mbo muun Pele, mbo muun Eba, mbo muun Shela, ³⁶ mbo muun Kainan, mbo muun Arafaka, mbo muun Sheinj, mbo muun Noa, mbo muun Lame, ³⁷ mbo muun Metushela, mbo muun Enoke, mbo muun Jare, mbo muun Mahalale, mbo muun Kainan, ³⁸ mbo muun Enoshe, mbo muun Shhente, mbo muun Adan, mbo muun Minnwi.

4

Shata mōon jisho

(Matio 4:1-11; Maaku 1:12-13)

¹ Jisho ni ndho Jodan ndinaon ni Jijwe Minnwi. Jijwe gho lōgo vi ngəi no mon nkūnu njō. ² Shata mōon vi fo no khwe wuun llemphi. Mon nguon ndii gho, a shini ndo nji sheshe yaon, nenne nji ni njia vi ndii na yie ndii ni mme ne.

³ Devi chhu gho na, "Ō mbo Muun Minnwi, o chhu ngū'ō yei kara ngū brei."

⁴ Jisho khwē gho na, "**Pi nā'an mon Nwa'anli Minnwi na, 'Njonmishua shi'a ngū'ō njru pi nkuon brei tə'i vi.'**"

⁵ Devi lōgo vi nku'ō no tōthi nōon nguon pa la'ataon nkuon mbhi gho ta'a ngē na njməinj! ⁶⁻⁷ Nchhu gho na, "Nshi mfe nji ve no sha'a nu nguon taon, fā'o yugu po jo ti o ngə'o a, mfe ve, nthe na pi kwo fe vəi, ti nū nkhwā nfe ni sheshenjon na nkhwā ne."

⁸ Jisho khwē gho na, "**Pi nā'an mon Nwa'anli Minnwi na, 'Gha'o Taatho mbo Minnwi yo, ngū'ō mfā'a pi mbho yu tə'i vi.'**"

⁹ Shata lōgo vi kə'i gho ngəi pugu yu Jerushaleinj, ntigi vi nkuon nchwere Nda Minnwi, nchhu gho na, "Ō mbo Muun Minnwi, o thi heinj ndhi nchəinj shhe.

10 Nthe ña pi nā'anj monj Nwa'anli Minnwi ña,
'Minnwi shi mfe gí ni pa ghanj ntaonj pi
nthe gho no kē'i nu gho.'

11 Mbini nā'anj ña, 'Pugu shi njā gho tothi
ni mbho,
nne ña ki'i o chhwi kwò yo ñkuonj
ngù'c.'"

12 Jisho khwē gho ña, "Nwa'anli Min-
nwi chhu ña, 'Ki'i ma njwe'i Taatho
mbo Minnwi yo.'"

13 Ndiñ ña devi ni mī'enj mōonj nu Jisho
monj ñguonj puonj shendaonj ne, a mienj vi,
nchēi shina nduonj.

Jisho jē fà'a yi Galili

(Matio 4:12-17; Maaku 1:14-15)

14 Jisho pini Galili monj ghrí Jijwe Min-
nwi. Pa chrà no ligi yi nyienj ñkwe ñguonj
li'i gho ghao. 15 A ye'i nu monj pa nda luonj
Minnwi. Ñguonj ñgwa gha'o vi ghao.

Pi lāa Jisho Nashare

(Matio 13:53-58; Maaku 6:1-6)

16 Nenne Jisho ghēi Nashare, mbo li'i ña
a ni ñku'c ne. A gha mbo Llé Ji pa Juu,
a ghēi nda luonj Minnwi wu'c no ha'anj a
ghā mbigi nchwē ne. Ndollo ntithi tothi
li'i mēinj Nwa'anli Minnwi. 17 Pi ni mfe
ñwa'anli ña njēli'i Minnwi, mbo Ishaya,
ni nā'anj ne. A ña'anj ñwa'anli gho, njēi li'i
ña pi ni nā'anj fo ña,

18 "Jijwe Taatho pō mbij mu,
nthe ña, a chu'c a ña ñchii pwa
pisha'akho ni ghanj pou.

**A taonj a ña ñchii lūgu nu ni ghanj
chōinj,**

**ñ pa nchriligi shi njēi li'i,
nchwē ñgwa pē ña pi fē vugu ni
ngō'i nē lūgu,**

**19 ndo mbini nchii ña, ndiñ tho ña
Taatho shi ñkwe ñgwa pi."**

20 Jisho gha mī'enj, ñkra ñwa'anli gho,
mfe ni muonj fà'a monj nda gho, nchōchho
shhe, ligi ñguonj ñgwa nda luonj Minnwi
chu mbij yu. 21 A jē ntho nchhu nu ni pugu
ña, "Shi'a, chrà Minnwi yei lōgo li'i ligi
pōi!"

22 Ñgwa ni nchrā nnu shi'i nthe vi. Pugu
ghrāo pa ñkwanj chrà shi'i ña a ni ntaonj nu
nchō yo ne, mbie nu ña, "Yei shi lo mbo
muonj Joshe?"

23 A chhu ni pugu ña, "Ndo nji'i mfā'o
khutho ña pōi shi nchhu yei lu'c chrà
vōi ña, 'Ngan njigi ghīno, ghēre nonj
yo pia. Ñguonj pa nnu ña pigi ya'o
ña o chwie Kapanun ne, pini ne nu'unj
nchwē heinj shhe la'a pōi.'" 24 Jisho pigi
ña, "Shishini, pi shi'a ma mbij sheshe
njēli'i Minnwi la'a pugu.

25 "Ndo, monj nnu shini, ñchhu ni
pōi ña ntou pa ñkugu ni mbo Ishrae
monj ndiñ Elaija, ndiñ ña Minnwi ni
mfini po no trēi ñga'o ni ntigao nàonj,
ndiñ ña ñkienj mme nji ni ñgū monj
ñguonj la'a ghao. 26 Ndo pa'a Min-
nwi lo nji'i ntaonj Elaija ni kanj ta'a
ñonj vugu, ñkienj mingwe ñkugu chōi
Sharafa monj la'ataonj Shidonj.* 27 Ntou
pa ghanj ghinombalunj ni mbo Ishrae
monj ndiñ njēli'i Minnwi Elaisha, ndo
pa'a Minnwi lo njigi ghīno kanj ta'a yi,
ñkienj Nemanj mbo ñonj Shiria."

28 Ñguonj ñgwa monj nda luonj Minnwi ni
ñga ña'o yei, ndinaonj ni pigitua, 29 njrei
shhe nshūu vi ntaonj no monj la'a, ñku'c ni
ju tho nchwēre mbra gho ña pugu ni ñkrao
la'a muonj fo ne, ntā'a nu mā'anj vi monj
wōinj. 30 Ndo a shoo shina yú ñgwa pigho
ngōi ni vi.

*Jisho fā'o ghrí no pīga nu minjweinj a
taonj*

(Maaku 1:21-28)

31 Jisho shwi'i Kapanunj, mbo yichōi
la'ataonj Galili, ntho nje'i vugu Llé Ji pa Juu.
32 Pugu ni ñgrāo ñkwanj ha'anj a ni nje'i nu
ne, nthe ña a ni nje'i ni ghrí.

33 Nonj chōi ni mbo monj nda luonj Min-
nwi gho, mfā'o jijwe minjweinj, a ni mba'o
ñgōu ni nji ña, 34 "Yo! Pia fā'o pi kho, Jisho
llo Nashare? O tho pi no piri nu vigi? Nji
ñonj ña o yie ne, o yi taonjtaonj llo mbho
Minnwi."

35 Jisho pīga vi, nchhu nu ña, "Lere lanj
ndo ntaonj mbij yu!" Minjweinj gho gha
mā'anj vi shhe shina pugu, ntaonj mbij yu
ki'e, ndo pa'a ndo ndōinj vi.

36 Ñguonj ñgwa pigho ghrāo nchhu ña,
"Yei pō pi yōi ñkwanj chrà neinj? A fe gí
ni pa jijwe piphi ni ghrí pugu pa nji pugu
taonj!" 37 Pi fi'i pa nnu nthe vi njinj ñguonj
ngēi la'ataonj gho ghao.

Jisho yīgi ghīno mbij ntou ñgwa

(Matio 8:14-17; Maaku 1:29-34)

38 Jisho taonj monj nda luonj Minnwi gho
ngōi la'a Shemu. Ndiñ gho, mūunj ñgwe
Shemu tho ñgīno shīgao ndienj, pugu shwei
Jisho no gho. 39 A ghēi ntithi yōi yu
mbīga shīgao gho, a taonj mbij yu. Wu'c
chomilaonj gho a lollo, nchwē maonj, mfe
ni pugu.

40 A ni ñga mbo ni fanaonj, ñguonj
ñgwa ña pugu ni mfā'o ñgwa, pugu ghīno
ñkwanj ñkwanj ghīno ne tho ni pugu, a
nū'ōnj mbho yi mbij pugu njigi ghīno yugu.

41 Pa minjweinj taonj mbij pichōi ñgwa,
mba'o ñgōu ña, "O Muonj Minnwi!" A pīga
vugu pa'a ndo nji'i mienj ña pugu chrā,

* 4:26 4:26 Ñguonj ñgwa ña pugu ni ntho nja'o chrà Jisho ne ni nji ña mingwe ñkugu gho pugu Nemanj shi ki lo
mbo ñgwa Ishrae.

nthe ña pugu ni nji ña a Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon no Nkwe ne.

Jisho chhu nnu Minnwi mon nda luon Minnwi

(Maaku 1:35-39)

⁴² Mbhi ni ñga ndan, Jisho taon mon la'a ñgõai mon ñkũnu njó, ñgwa jẽ ntho ntá'a vi, ñga njõi vi ntho ndi'vi vi ña ki'vi a mien vugu. ⁴³ Ndo a chhu ni pugu ña, **"A pie ña ñchii pwa pisha'akho nthe Sha'afuon Minnwi ni pichõi pa la'ataon ñkaa pugu, nthe ña a nnu ña Minnwi taon a ña ntho nchwie ne."** ⁴⁴ A ni ntho nchii ñkĩni pwa pisha'akho gho mon pa nda luon Minnwi Judia.

5

Jisho gẽ fũon ghan younjij pi (Matio 4:18-22; Maaku 1:16-20)

¹ A ni mbo llé chõi, Jisho thi ñkin ñkhi chõi, pi mēin ni Geneshare, ñgwa tho fra nu mbij yu no ya'ò nu chrà Minnwi. ² A yõi paa kikuon a kaon ñkin ñkhi, ghan ñgunu pigho kwo taon mon gho ñgõai ntho shĩgao ndán yugu. ³ Jisho nii mon ta'a kikuon gho, mbo yi Shemu, nchhu gho ña a tũ'ò a nii mon ñkhi shigei. A chho pi mon kikuon gho ntho nje'vi ñgwa.

⁴ Jisho gha mi'ey chrã nu, nchhu ni Shemu ña, **"Chwi kikuon a pini nii li' shishhi. Põi mã'an ndán yõi ñkhi no kwo nu shhu."**

⁵ Shemu khwē ña, "Masha, pigi kwo ya mã'an ñguon tu'u pa'a ndo ñgwēin yaon, ndo no ha'an a chhu gò ne, nshi mã'an ndán pigho ñkhi." ⁶ Pugu ni ñga mã'an ndán yugu, ñgwēin ñkien ntou shhu ti pa ndán yugu jẽ shãa nu. ⁷ Pugu krao pichõi pakwo ñgunu pugu ña pugu tho ñgēre vugu. Pugu tho mfu'u shhu ni'in mon paa kikuon gho, a linaon ti ntá'a nu nje.

⁸ Shemu Pita ni ñga njõi yei nnu, ñgũ ni kwére yi shhi Jisho, nchhu nu ña, "Lollo shhi a, ma Taatho, mbo pi ngan nchwie phi." ⁹ Ndutho Shemu pugu pa ñguon ñgwa ña pugu pugu ni mbo ne ghrão nthe fi'i ntou shhu ña pugu ni ñgwēin ne. ¹⁰ Jēin pugu Joun mbo puon Shebedi ni ñgrão ñkaa pugu, mbo pakwo ñgunu Shemu.

Jisho chhu ni Shemu ña, **"Ki'vi nu'uy mbogo, jẽ ndwe ñgõai nu shhi, o shi ñgwēin pi ñgwamishua."** ¹¹ Pugu ni ñga ntaon ñkaon pa kikuon yugu mbhi, mien ñguon yaon ghao njou njin Jisho.

Jisho yigi ghĩno yichõi ñon (Matio 8:1-4; Maaku 1:40-45)

¹² Jisho ni ñga mbo mon la'ataon chõi, ñga njõi nu, ñon chõi ghĩnombaluñ kwo kru vi ti ñga'a yõi vi, ñgũ ni puñ yi shhe

ndĩgõi vi ña, "Taatho, o ñkhwã, o chwie mbo yi taonjaon."

¹³ Jisho fe mbho yi ñkãon vi, nchhu nu ña, **"Ntá'a nu, pò yi taonjaon!"** Chomilaon gho, ghĩnombaluñ mme mbij yu. ¹⁴ Jisho fe gi gho ña, **"Ki'vi nshwei ñon, ndo ghõi nõon ñon yò ni ñgan fe'ingien Minnwi a lii gho no nõon nu ña Minnwi yigi ghĩno yò, ndo mfe yaon fe'ingien no ha'an gi Mushi chhu ne."**

¹⁵ Ndo pa pisha'akho nthe vi ka mi'ey nyiennyien mbigi mon ntou li'vi, ntou yú ñgwa kiri no ya'ò nu pa nnu llo mbho yu, a lo mbini njigi pa ghĩno yugu. ¹⁶ Ndo a tho mfu'u non yi, ñgõai nu li'vi ña ñon shi ki lo mbo ne, ntho nduon Minnwi.

Jisho chwie ñkwini nyien (Matio 9:1-8; Maaku 2:1-12)

¹⁷ Llé chõi ni ñga mbo Jisho tho nje'vi nu ne, pa ñgwa Farashi pugu pa ghan ye'vi ñgwa ni gi chho yõi yu. Pugu ni ndho mon ñguon pa la'ataon Galili, ni Judia, ni Jerushalein. Ghri Taatho ni mbo mbij Jisho no yigi nu ghĩno.

¹⁸ Wu'ò ndii gho, pichõi pa ñgwa tien ñkwini ñkuon kúon ntho nu no gho, mba'ò no nii nu ni ju nda, nú'oy vi shhi Jisho. ¹⁹ Nthe ña ñgwa ni njien ni nji ne, pa'a pugu lo mfã'o shendaon no nii nu ni ju. Nenne pugu tien vi ñku'ò no thonda, ña'an mbo fo, nshwi'vi vi ñkuon kúon gho tri kiri shhi Jisho. ²⁰ Ndi ña Jisho ni njõi fi'vi pin ña pugu fã'o ne, a chhu ni ñkwini gho ña, **"Taannu a, pi li'ε pa phi pò."**

²¹ Pa ghan ye'vi gi Mushi pugu pa ñgwa Farashi jẽ nchhu nu ni non pugu ña, "Yei pò pi gò ña a nú'oy non yi no li'vi Minnwi? Mimfe a li'ε gò ndi'ε phi ñkien Minnwi tē'vi?"

²² Jisho ni nji nnu ña pugu ni mbi'vi nu ne mbie vugu ña, **"Põi kie nein ntho mbi'vi ñkwan nnu pei nein?"** ²³ **A yi'ε yõi, chhu nu ña, 'Ndi'ε phi yò', ki chhu nu ña, 'Lollo nyien'?** ²⁴ **Yei pò no chwie nu ña põi ji ña Muun Ñonmishua fã'o ghri no li'ε nu pa phi."** A chhu ni ñkwini gho ña, **"Nchhu ve ña lollo, lōgo kúon yò ñgõai la'a."**

²⁵ Wu'ò ndii gho, a lollo ligi pugu, ndōgo yaon ña a ni nũan ñkuon gho ne, ñgõai la'a nchho ñga'ò Minnwi. ²⁶ Ñguon yugu ni ñgrão, wiwini wēin vugu, pugu gha'ò Minnwi, nchhu nu ña, "Pigi yõi ñkien nnu ghraoghrao shi'a"

Jisho gẽ Levi (Matio 9:9-13; Maaku 2:13-17)

²⁷ Ñguon nnu pei ni ñga ntōgo, Jisho taon mbhi njõi ñgwēin taashi chõi, ligi yi pò Levi, a chho mon ntãa kwe taashi, Jisho chhu gho ña, **"Tho njou njin a."** ²⁸ A

mien nguon yaon ghao, ndollo njou njin yi.

²⁹ Levi piri mme ji nda yu no gha'o nu Jisho. Ntou pa ngwëin taashi pugu pa ngwa nduon ni ntho ji gho nkaa pugu. ³⁰ Pa ngwa Farashi pugu pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushi luo nu ni pa ghan younjij Jisho, nchhu nu ja, "A chwëe kho pëi ji yaon ndo nnu nu no pëi pa ghan wëin taashi pugu pa ghan phi?"

³¹ Jisho khwëe ni pugu ja, "Ngwa ja pugu po shishi'i ne lo mfä'o chà ngan fhö, a fä'o ngwa ha'an pugu ghäno nu ne. ³² Ndo nji'i ntho pi no gë nu ngwa ndindi, ntho nthë pi ghan phi, ja pugu pä'a nkünu yugu ni phi."

Pie nthë nnu ji nkhi

(Matio 9:14-17; Maaku 2:18-22)

³³ Pa thishi Nda Minnwi pie vi ja, "Pa ghan younjij Jouj gha njien nji nkhi nduon Minnwi, ghan younjij pa ngwa Farashi wu'o nchwëe pi nenne. Ti a chwëe kho pa jo ji maon ndo nnu nu?"

³⁴ Jisho khwëe ni pugu ja, "Mimfe o läa maon ji ni ghan gë li'i läj ndii ja mimbia ngan läj gho wu'o mbo pugu pugu ne? ³⁵ Llé shi ntho ja pi shi mfu'u mimbia läj gho wou shina pugu, nenne, pugu shi nji nkhi mon llé pigho."

³⁶ Jisho chhu lu'o chrà yei ni pugu, "Mba'a non shäa ndhwi fhi nchri pa'o nkuon ndunu ndhwi no gho. A nchwëe nenne, kan a piri ndhwi fhi gho ndo mba'a pra ndhwi fhi gho yi'i nyien nkä'o pugu yi ndunu. ³⁷ A wu'o ha'an a po ni miki ngrào ne. Mba'a non ni'in la'o fhi mon ndunu miki ngrào. A nchwëe nenne lä'o fhi gho fä'o ntügu miki gho nthë ja minthe pa'a a lo nu'un shwii mbigi, kan lä'o gho shi nkwi, miki ngrào gho piri gha. ³⁸ A lo nji'i nkä'o nne. Pëi wu'o fä'o no ni'in nu lä'o fhi mon miki ngrào fhi. ³⁹ Yichai non lo mbo fo ja a gha nga nkwo nnu ndunu lä'o mbini ntä'a lä'o fhi. Nthë ja a shi nchhu ja a pwa ndunu lä'o."

6

Mindoundou nthë nnu Llé Ji pa Juu

(Matio 12:1-8; Maaku 2:23-28)

¹ A ni mbo Llé Ji pa Juu chëi, Jisho nyien ntogö nu mon nyien shie ge, pa ghan younjij pi ka shie ge, nchi'i nkru nu. ² Pichai pa ngwa Farashi pie ja, "A kie pi neij pëi tho nchwëe nnu ja gi lo nji'i mbin ja pi chwëe Llé Ji ne?"

³ Jisho khwëe ja, "Pëi lo naa mëin nnu ja Devi ni nchwëe ndii ja nji ni njia vugu pa ngwa pi ne? ⁴ A ni nii Nda

Minnwi, ndögo brei ja pi ni mfe ni Minnwi nkru ndo mbini fe ni ngwa pi, mbo nnu ja gi shini ndo mbin ja minthe sheshenon kru, nkien ngan fe'ingien Minnwi." ⁵ Jisho lügwï nchhu ja, "Muon Noymishua taatho Llé Ji pa Juu."

Jisho ywin mbo nkwin Llé Ji pa Juu

(Matio 12:9-14; Maaku 3:1-6)

⁶ A ni mbo yichai Llé Ji pa Juu, Jisho nii nda luon Minnwi nje'i nu. Non chëi ni mbo fo ngei mbho yi yi ji po yi kwikwi.

⁷ Ghan ye'i ngwa ni gi Mushi pugu pa ngwa Farashi ni ntho ntä'a shina no wëin nu Jisho ja a chwëe nnu ja a lo nji'i nkä'o ne. Nthë yie gho, pugu pë'i vi, njei ja a shi njwin mbho non gho Llé Ji.

⁸ Ndo a ni nji nnu ja pugu ni mbi'i nu ne, nchhu ni non gho ja mbho yi ni kwikwi ne ja, "Lollo ntithi shi nguon ngwa." A lollo ntithi. ⁹ Jisho pini nchhu ni pugu ja, "Mfä'o pie yei ni pëi. Gi pin ja pi chwëe pi yoi Llé Ji, nnu shi'i ki nnu piphi? Kwe nu non ki jwi nu mi?"

¹⁰ Jisho kara non yi mbe'i nguon yugu ghao, nchhu ni ngan njinein mbho gho ja, "Shwii mbho yo." A shwii, mbho yi ki'i ndo mbo pi shi'i. ¹¹ Tüa ghan ye'i gi Mushi pigho pugu pa ngwa Farashi pigi nkien ntou yi, pugu jë ntho nkri nnu ja mimfe pi chwëe mbin Jisho ne.

Jisho tere paanchro ghan ntaon pi

(Matio 10:1-4; Maaku 3:13-19)

¹² Mon llé pigho, Jisho taon nku'o nkuon mbra li'i luon Minnwi. Nkina fo nduon Minnwi nguon tu'u ghao. ¹³ Mbhi ni nga ndan, a gë ghan younjij pi, ntere paanchro shina pugu, mëin vugu ni ghan ntaon pi; ¹⁴ Shemu, ja a ni nchhö ligi yi ni Pita, ni Andru ndin yi, ni Jein, pugu Jouj, ni Fili, ni Batolomiu, ¹⁵ ni Matio, pugu Toma, ni Jein mbo muun Afioshi, ni Shemu ja pi ni mëin vi ni kwini la'a ne, ¹⁶ ni Judashi, mbo muun Jein, ni Judashi Ishikario ja a ni mfini vi ne.

Yü ngwa ghëi nu njin Jisho

(Matio 4:23-25)

¹⁷ Jisho shwi'i pugu pa ghan ntaon pi mon piprëi pugu pa nkien mme yü ghan younjij pi pugu pa ntou ngwa llo Judia ni Jerushalein, ni ngwa llo nkän mme nkhi Taire pugu Shidon. ¹⁸ Pugu ni ntho li'i ya'o pa nnu mbho ya, a lo mbini njigi ghäno yugu. Ngwa ja jijwe minweinj ni ngana vugu ne ni ntho nkaa pugu a kwe vugu. ¹⁹ Nguon ngwa pigho ni mba'o nu no käon nu vi nthë ja nji ni ntaon nu mbin yu ntho njigi ghäno yugu ghao.

Pichai ngwa shi mfä'o mboro

(Matio 5:1-12)

20 A kërë ligi yi mbë'i ghan younjin pi nchhu ni pugu na, "Mbòró yèi mbò ghan pou, nthe na sha'afuonj Minnwi shi mbò yèi.

21 Mbòró yèi na nji yia vèi ndwë nê, nthe na pèi lè nju.

Mbòró pò ni pèi na pèi kèi nu nê, nthe na pèi lè ngwè.

22 Mbòró yèi ndii na ngwa pìna vèi, mfu'u vèi shina pugu ndò ngwè'i vèi, ndò mèin ligi yèi na pèi ngwa piphi nthe Muun Noymishua.

23 "Pèi fà'ò pwanju'ò monj ndii ghò ndò ndhi ni pwatua nne nthe na kìnèin yèi yienj pò. A wu'ò nkwanj nò ha'anj pa taa pugu ni nchwie ni pa njèli'i Minnwi nê.

Pichèi ngwa shi mbò monj ngò'i

24 "Ndo ngò'i pò ni pèi na pèi ghan fà'ò nê, nthe na pèi kwo fà'ò yèi nchhó shi'i.

25 Ngò'i pò ni pèi na pèi yru ndwë nê, nthe na nji lè njia vèi, Ngò'i pò ni pèi na pèi gwè nu ndwë nê, nthe na pèi lè nkèi ndò njua.

26 Ngò'i pò ni pèi ndii na nguonj ngwa pinj vèi pinj nê, nthe na a wu'ò nkwanj nò ha'anj pa taa pugu ni mbinj pa njèli'i mifii nê.

Khwà ngwa na pugu pìna ghò nê (Matio 5:38-48; 7:12)

27 "Ndo ni gò na ò ya'ò nnu na ònchhu nu nê, khwà mbina yò, nchwie shi'i mbinj ngwa na pugu pìna ghò nê.

28 Luonj mbòró mbhò Minnwi mfe ni ngwa pè na pugu chòno ghò nê, nduonj Minnwi mfe ni ngwa ha'anj pugu fè ngò'i vè nê. 29 Nonj ngwie ghò nò ghò'i yò, ò nòonj ngei nduonj ghò a pini ngwie, nonj nshiri mme ndhwi figèi yò nkwe, ò mienj fò a kwe muun ndhwi yò nkaa yu. 30 Nonj nduonj yaonj mbhò ghò, ò fè ghò, ti nonj nshiri yaonj yò nkwe, ò mienj ghò. 31 Chwie mbinj ngwa nduonj nnu ha'anj ò tã'a nu na pugu chwie mbinj ghò nê.

32 "A mbò na ò wu'ò nkhwà pi ngwa na pugu khwà ghò nê, ò fà'ò mbòró k'i'è nthe pi kho? Nthe na nji'i nthe pi pa ghan phi ghà nkhwà pa ngwa pè na pugu khwà vugu nê. 33 A mbò na ò wu'ò nchwie shi'i pi mbinj ngwa na pugu chwie shi'i mbinj ghò nê, ò fà'ò mbòró k'i'è nthe pi kho? Nji'i nthe ghan nchwie phi ghà ngu'ò nchwie pi nenne.

34 "J ngu'ò fòo yaonj pi ni ngwa na pugu shi mbini ndu'u nê, ò fà'ò mbòró nthe

pi kho? Nji'i nthe ghan chwie phi ghà mfòo pichèi ghan chwie phi ni yaonj, nji nu na pugu lè ndu'u.

35 "Ndo khwà ngwa na pugu pìna ghò nê, nchwie shi'i mbinj pugu, mfòo nonj ni yaonj ki lo njwèrè nu na a pini ndu'u, nne kanj kìnèin yò shi njienj, a lo nòonj na ò muun Minnwi na a Chaapifuonj nê, nthe na a ghà nòonj pwapunj ni ngwa na pugu lo nji shi'i nê pugu pa ghan phi. 36 Fà'ò kwoshini wu'ò nò ha'anj Minnwi Taa ghò fà'ò kwoshini nê.

Sha'a nu ngwa nduonj (Matio 7:1-5)

37 "Ki'i nsha'a ngwa nduonj nne na ki'i pi sha'a ghò. Ki'i ntuo nonj nò ngusha'a, kanj mba'a nonj tuo ghò nò ngusha'a. Li'è phi ngwa, kanj pi shi ndi'è jò. 38 Fè yaonj ni ngwa nduonj, kanj pi shi mbini mfe jò. Yaonj na ò fè nê shi mbini mbini mbhò ghò pi ni'ing ti mfrèi, nchi'i na a linaonj ti nkwrì. Yaonj na ò fi'i yaonj monj ghò mfe nê, ki a gha'ò ki a kigèi, pi shi ngu'ò mfi'i pi monj ghò ndu'u vè."

39 Jishò shwei lu'ò chrà yei ni pugu: "Mba'a nchriligi nòonj shendaonj ni yichèi nchriligi, à nòonj, kanj nguonj vugu shi ngù monj tienj. 40 Mba'a ngan younjin nonj chaa masha vi, ndò ndii na nonj mi'ènj yè'i nu yaonj nê, a fhi Masha vi.

41 "A chwie kho ò yèi muunj nku'u thi na a pò ligi ndinj ghò, ndò ki lo mfà'ò ndii ni mme mbii nkweinj na a pò monj jò ligi nê? 42 Ki minthe ò kie nèinj nchhu ni ndinj ghò na, 'Na'anj mfu'u nku'u thi na a pò ligi ghò nê', ndò pa'a ndò njèi mme mbii nkweinj na a pò monj jò ligi nê. Nganj mifii yèi, fionj mfu'u mme Kuo thi na a pò ligi ghò nê, nne kanj ò shi njèi li'i shishi'i nò fu'u nu nku'u thi na a pò ligi ndinj ghò nê.

Thi pugu ntienj yi (Matio 7:16-20; 12:33-35)

43 "Nthe na thi shi'i shi'a njuun ntienj thi piphi, ndò pa'a thi piphi lo njuun ntienj thi shi'i. 44 Pi ghà nji nkienj thi pi nkuonj ntienj yi. Pi shi'a ndiga nguun la'ò shie, ndò pa'a ndò nka chia nkuonj mbiembie. 45 Nonj shi'i ghà nchrà nnu shi'i llo shina pa nnu shi'i na a linaonj njù'ò yu nê, nonj piphi chrà nnu piphi llo shina pa nnu piphi na a linaonj njù'ò yu nê, nthe na njù'ò ghà nga ndinaonj, nchò chrà.

Paa ghan krao nda (Matio 7:24-27)

46 "A chwie kho ò thò mèin a na, 'Taathò, Taathò,' ndò pa'a ndò nchwie

nnu ña ñchhu ve ne? ⁴⁷⁻⁴⁸ **Sheshenjon ña a tho njəi a nja'o nchrā a nchwie ndo ha'an ñchhu ne, ñshi nshwei gho ni ñkwaj yaon ña a fhi ne. A pō nō ñon ña a gha ntho ñkrao nda, nja ntou kwō yi a shhi, a nū'ōñ ñkuonj ngū'ō. Ninəi gha mbigəi, ñkhī tho mbinj nda gho ndo pa'a ndo nchī'i vi nthē ña pi ni nja ñkrao vi shi'i.** ⁴⁹ **Ndo ti ñon ña a ya'ō chrā a ki lo nchwie ne pō nō ñon ña a krao nda shhe ndo ki lo nū'ōñ kwō yi, ninəi gha mbigəi, ñkhī tho mbinj nda gho, a gū wu'ō ndii gho nwī'inj ghao."**

7

Jisho yigi ghāno muun fā'a

mmeñon ta'a ñkii shooge Roma (Matio 8:5-13)

¹ Jisho ni ñga mī'ej chhu nu ñguonj pa nnu pei ni ñgwa pigho, ñgəi Kapanuj. ² Nthishi ta'a ñkii pa shooge Roma ni mfā'ō muun fā'a vi ña a ni nja ñkhwā vi. Muun fā'a vi gho ni nja ñgāno nu ti mbi'i shigēi ñkhu. ³ Ndiï ña a ni nja'ō pa nnu nō ligi Jisho ne, a taonj pa thishi ñgwa Juu gho ña a tho ñjigi ghāno muun fā'a vi. ⁴ Pugu ni ñga ntho mfi'i ni Jisho, ndigəi vi ñkien yie gho, nchhu nu ña, "Ñon vei kā'ō ñon ña a pie ña o ghēre vi, ⁵ nthē ña a khwā ñgwa pia, ñkrao ju nda luonj Minnwi ya."

⁶ Nenne Jisho ghəi pugu pugu. A ni ñga ntho ti mbara chonda, nthishi gho taonj taannu pi ña pugu chhu gho ña, "Taatho, ki'i ñgwie nonj yo, ñdo nji'i ñkā'ō nō ñon ña mimfe o nii nda a ne. ⁷⁻⁸ Ndo pa'a ñdo nji'i ñkā'ō nō tho nu njəi gho ndutho a. Wu'ō fe pi gi nonj muun fā'a a tōgo. Nthe ña mmu ndutho a, ñga mfā'i a mbho ñgwa, ndo ntho nsha'a pa shooge ñkaa mu. Ñga mfe gi ni yei ña, 'Ghəi!' a ghəi. Mfe gi ni vini ña, 'Tho!' a tho. Mfe gi ni muun fā'a a ña, 'Chwie yei!' a chwie."

⁹ Jisho ni ñga nja'ō nnu yei, ñgrāo, nchhu ni yú ñgwa pe ña pugu ni njōñ njin yi ne ña, "Ñji'i nthē pi Ishrae ñdo naa njəi ñon a fā'ō fi'i pinj yei." ¹⁰ Ndiï ña ñgwa pe ña pi ni ntaonj yegu ni mbini nda nthishi pa shooge gho ne, pugu yəi muun fā'a gho, ghāno yi kwo tōgo.

Jisho ywinj muun mingwe ñkugu

¹¹ A gha ndara, Jisho lollo ñgəi la'ataonj chəi pi mēinj ni Nain. Pa ghanj younjin pi pugu pa mme yú ñgwa pō njin yu. ¹² A ni ñga mbara nu choñka'a la'ataonj gho, ñga njəi nu pi tienj khu ñon ntaonj nu nō, mbo fienj muun mimbia mbho múuj vi, ndo mbo mingwe ñkugu. Yú ñgwa, llo la'ataonj gho, pō pugu pa mingwe gho. ¹³ Taatho ni ñga njəi mingwe gho, mfā'ō kwoshini mbinj yu nchhu gho ña, "Ki'i

nu'uj ñkəi," ¹⁴ ñgəi ñkaonj ñkunghu gho, ñgwa pe ña pugu ni ntienj ne tithi. A chhu ña, "Ma'anj mikhwa, ñchhu ve ña, lollo." ¹⁵ Ñkukhu gho lollo nchochho njē chrā nu, Jisho fe vi ni múuj vi.

¹⁶ Pogo gu wēinj ñguonj yugu ghao, pugu gha'ō Minnwi, nchhu nu ña, "Mme njəili'i Minnwi chəinj shina pia." Mbinj nchhu ña, "Minnwi tho nō kwe nu ñgwa pi."

¹⁷ Pisha'akho yei nō ligi Jisho nyienj monj ñguonj Judia ghao pugu pa la'ataonj ñkinj Judia.

Ghanj ntaonj llo mbo Jounj Nganj Fe Nkhī (Matio 11:2-19)

¹⁸ Pa ghanj younjin Jounj ni ñga shwei vi ni ñguonj pa nnu ña Jisho ni nchwie ne, a mēinj yi paa shina pugu ¹⁹ ntaonj yegu ni Taatho ña pugu pie vi ña, "A gō mbo ñonj ve ña a ni mbo ña a shi ntho ne, ki pigi ywere ñonj nduonj?"

²⁰ Paa ñgwa pigho gha ñgəi njəi Jisho, nchhu gho ña, "Jounj Nganj Fe Nkhī taonj vigi ve ña pigi pie ña 'A gō mbo ñonj ve ña a ni mbo ña a shi ntho ne, ki pigi ywere ñonj nduonj?"

²¹ Wu'ō ndii gho, Jisho yigi ghāno ntou ñgwa pugu pa ñgwa pe ña jijwe piphi ni mbo mbinj pugu ne, ña'anj ligi pa nchriligi. ²² A khwē ni pa ghanj ntaonj Jounj ña, "Pəi pini shwei Jounj ni yaonj ña pəi yəi ndo nja'ō ne, pa nchriligi yəi li'i, pa ñkwini nyienj, ghanj ghinombalun pō shi'i, pa fhutəno ya'ō li'i, pi pi'i pa ñgwa khu monj gu, pi chii ñkani pwa pisha'akho ni ghanj pou. ²³ Mbəro pō ni ñgwa pe ña pugu lo nji'i mfā'ō ki'ingini monj pinj yugu nthē a ne."

²⁴ Pa ghanj ntaonj Jounj ni ñga ñkwo ghəi, Jisho jē ntho nchrā nu ni yú ñgwa pigho nthē Jounj, "Pəi ni ñgəi monj ñkūnu njō njəi pi kho fo? Trū ña fifrəi chī'i nu? Nga! ²⁵ Ti pəi ni ñgəi ki'ε njəi pi kho fo? Ñonj ña a ni mā'anj ñkien ndhwi chigəi nchuonj? Nga! Lii njəi, ñgwa ña pugu ghā mā'anj ñkwaj ndhwi pigho ne ndo mbo monj nchho shi'i ne ghā mbo pi monj ntu'ō pa fūonj. ²⁶ Shwei a ne, ti pəi ni ñgəi nu ki'ε njəi pi kho fo? Njəili'i Minnwi? Oonj, ishwei vəi, ñonj ña a chaa njəili'i Minnwi ne. ²⁷ Nthe ña Jounj ñonj ña chrā Minnwi chrā nō ligi yi ña, 'Lii njəi, ñshi ntaonj ñganj ntaonj a, a ghəi shhi pəi mbiri ndaonj ni pəi.'"

²⁸ Jisho pini mbigi ña, "Nshwei vəi ña Jounj gha'ō nchaa ñguonj ñgwa ña pinjge kwo ma mbhi ne, ndo ñonj ña a kigəi nchaa ñguonj ñgwa monj Sha'afuonj Minnwi ne gha'ō nchaa Jounj."

29 Nguonj ngwa pugu pa ghanj wēinj taashi ni nga nja’o yei nnu, mbinj na nnu na Minnwi chwīe ne ye ndindi, mbo ngwa na Jouj ni mfe njkhi ni pugu ne. 30 Ndo pa ngwa Farashi pugu pa ghanj ye’i ngwa ni gā lāa nnu na Minnwi ni njk’a nthe vugu ne, nne ki lo ntogo monj kwe njkhi Jouj.

31 Jisho ghōi shhi nchhu na, “Mi nthe mā’anj fi’i ngwa mbhi shi’a pi ni kho? Pugu fhi pi kho? 32 Pugu pō nō pa mikə’i na pugu chho tanj, ta’a kwie chhu nu ni vichəi na, ‘Pigi mā’anj njkhi pwanju’o ni pəi, ndo pa’a pəi lo mbini, pigi yrāo njkhi fe ndo pa’a pəi lo njkəi.’ 33 Jouj Nganj Fu Njki ni ntho, ki lo njkru brēi ndo pa’a ndo nnu lā’o pəi chhu na ‘a fā’o miŋweinj mbinj yu.’ 34 Muuj Nōŋmishua tho nji maonj ndo nnu nu, pəi na, ‘a njru mme yaonj ndo mbo mbaa lā’o, mbini mbo taannu ghanj wēinj taashi pugu pa ghanj phi.’ 35 Ndo nguonj ngwa na pugu pinj shietho Minnwi ne nōonj na shietho gho ye shini.”

Jisho ghōi kra nda Shemu ŋonj Farashi

36 Yichəi ta’a Farashi ni mēinj Jisho na a tho pugu yu ji maonj, a ghōi nda Farashi gho nchəchho li’i ji maonj. 37 Miŋwe chəi ni mbo monj la’ataonj gho, mbo nchwīe phi, nga nja’o na Jisho pō nda ŋonj Farashi gho li’i ji maonj, a tho ni yichəi nchāj na pi chwīe ni ŋgū’o, laminda tininhuonj linaonj monj gho, 38 nthi njinj Jisho, yəi kwō yu njkəi nu, njkwrī njkhi ligi yi nō kwō yi, njigi ni ngiitho yi, ntho nuanj kwō yi, mborō kwō yi ni laminda gho.

39 Ŋonj Farashi gho ni nga njəi yei nnu nchhu ni ŋonj yi na, “Ŋonj vei kanj nja mbo njəi’i Minnwi, a kanj nji njkwanj ŋonj na miŋwe vei na a chho njkəonj yi vie gho ne, njkwanj chəmbhi pipi na a ghā nchho ne.”

40 Nō khwē nu Jisho chhu na, “Shemu, mfa’o nnu nō chhu nu ve.”

Shemu pie na, “Mbo kho, nganj ye’i ngwa?”

41 “Yichəi nganj fōo ngwa ni mbinj ni mbo fō mfā’o paa ghanj njkru pi. Njkrū yi pō puŋ ta’a yi mbo fi’i mbinj na ŋonj mfā’a nō tienj njki llē pi pe vi nō ne, yichəi pō fi’i mbinj na ŋonj mfā’a nō tienj wuj llē, pi pe vi nō ne. 42 Pa’a kanj ta’a ŋonj vugu lo mfā’o mbinj gho nō pe nu ni ŋonj gho, nthe yie, a chi’i njkrū yugu gho. A yəi shina pugu na a shi njkhwā vi nchaa vichəi?”

43 Shemu khwē na, “Mbi’i na a ye na ji njkrū ni njiej ne.”

Jisho chhu gho na, “O chhu a kə’o.”

44 Nenne Jisho kara ndii miŋwe gho, nchhu ni Shemu na, “O yəi miŋwe vei?”

Mi nī nui nda gho pa’a o lo mfe njkhi shigao kwō vəi, ndo miŋwe vei shigao kwō ma ni njkhi ligi yi, ndo njigi ni ngiitho yi. 45 O shini ndo nchhu na ntho a pwa ni panj nu ma, ndo jē nō ha’anj ntho heinj ne, a lo naa mienj nuaj nu kwō ma ya’a. 46 O shini ndo nji’i mborō tho a ni wru, ndo ti a poro kwō ma ni laminda chigəi nchuonj. 47 Nthe yie gho, nchhu ve na fi’i ntou khwā na a nōonj ne, nōonj na pi li’ē phi yi na a yiej ne. Ndo ŋonj na a wu’o nchwīe pi shigəi phi, pi li’ē ne, nōonj khwā pi shigəi yi.”

48 Jisho chhu ki’ē ni miŋwe gho na, “Ndi’ē phi yo.”

49 Pichəi ngwa na pugu pugu ni mbo njkuonj taprei ne, jē nchhu nu ni ŋonj pugu na, “Yei pō pi gō na a pō ti ndi’ē pi phi ŋonj?”

50 A chhu ni miŋwe gho na, “Pinj yo chwīe o lūgu, ghōi ni go monj ghigri.”

8

Pinje pe na pugu pa Jisho ni nyiej nu ka’a ne

1 A ni nga nda’a, Jisho nyiej monj pa memme la’ataonj pugu pa puonj mi la’ataonj, ntho nshwei pwa pisha’akho mbo yi Sha’afuonj Minnwi. A ni mbo pugu pa paanchro ghanj ntaonj pi, 2 pugu pa pichəi pinje, na a ni mfu’u jijwe pipi mbinj pugu, mbini njigi pa ghāno mbinj pugu. Pinje pigho ni mbo Meri, na pi ni mēinj vi ni Madalin, na khwachəi miŋweinj ni ntaonj mbinj yu ne, 3 ni Joana, mbo ngwe Kusha, mbo muuj fā’a Hero, ni Shushana, pugu pa ntou pichəi pinje na pugu ni ntho ngere Jisho pugu pa ghanj younjinj pi llo monj yugu njkaa nu ne.

Lu’o chrā nthe ŋonj na a ghōi li’i phi mbhē

(Matio 13:1-9; Maaku 4:1-9)

4 Ndiī na ntou yū ngwa ni ntho njkiri nu, pichəi llo monj ntou pa li’i nyiej ngəi nu yəi Jisho ne, a chhu yei lu’o chrā ni pugu:

5 “Ŋonj chəi ni ma mbo fō, ngəi li’i mā’anj mbhē maonj. Nō ha’anj a ni mā’anj nu ne, pichəi gū shəmbua, ngwa tie ni kwō yugu, pa mishi llo tothi shwi’i kru. 6 Pichəi gū monj shhe njkwā, nga njkē, njki’i ndo njaonj yaonj nthe na a lo nji’i mfā’o njkhi. 7 Pichəi gū monj shisha’a, shisha’a yi’ē njku’o mfigi maonj pigho pugu khu. 8 Pichəi mbhē maonj pigho ni ngū monj shhe shi’i mbūgu fō ndo nja njun, nchaa mbhē yi ni njki nge.” Jisho ghā nga nchhu nnu pei mī’ej, mfe gē na, “Ŋonj na a fā’o tōnə ne, ā ya’o.”

9 Pa ghanj younjinj pi pie vi na, “Njinj lu’o chrā gho pō pi na?” 10 A khwē na,

“Minnwi chwīe pəi ji pa nnu ləiŋ mon Sha’afuonŋ yi. Ndo ni pichəi ŋgwa, a pə pi mon lu’o chrà nne ŋa:

‘Pugu shi ndii,
ndo pa’a ndo njəi;
Njwɛɛ ndo pa’a,
ndo nja’o nji.’*

11 “Yei njin lu’o chrà gho: Mbhě yaon gho chrà Minnwi. 12 Pɛ mbhě ŋa a ni ŋgū shəmbua tho nōon pi ŋgwa pɛ ŋa pugu ya’o chrà Minnwi, ndo devi tho fu’u chrà gho njū’o pugu, nne ŋa mba’a pugu pinj ndo ndūgu. 13 Pa mbhě pɛ ŋa pugu ni ŋgū mon shhɛ ŋkwá nɛ pɛ ŋgwa ŋa pugu ya’o chrà gho, mbij ni pwatua ndo pa’a njeŋ yugu lo ntini. Pugu pinj nɔ kuo ndii, mōon pa gha ntho pugu pā’a ŋkūnu yugu. 14 Pa mbhě ŋa pugu ni ŋgū mon shisha’a nɛ, ŋgwa ŋa pugu pinj chrà Minnwi, mbij, ŋga ŋgəi pa ghaghana, pa fā’o, ni nchhó shi’i ŋkuon ŋgrəo mbhi yei figi vugu, pa’a ntiɛŋ yugu lo ma ntini. 15 Ndo ti mbhě mon shhɛ shi’i pɛ ŋgwa ŋa pugu ya’o chrà Minnwi ni ŋkiɛŋ njū’o shi’i, ndo ŋgwɛiŋ a tini, ŋgwɛiŋ njū’o ti njun ntiɛŋ.

*Truka la’o mikru
(Maaku 4:21-25)*

16 “Ŋon shi’a nchu’u truka ŋkuru ni mikru ki ni’iŋ la’o kúon, ŋon ghà nchu’u ntigi pi lí’i thi truka, nne ŋa ŋgwa ŋa pugu nii nu nda nɛ yəi lí’ɛ gho. 17 Yichəi yaon lo mbo fə ŋa pi ləiŋ ŋa mba’a pi ma mienj ki nōon lí’i wo, ki nnu ŋa pi kuru ŋa mba’a pi ma mienj ki ji a lo mbini ntaon lí’i lí’ɛ. 18 Lina nu ki’ɛ ŋkwan nɔ ha’an ɔ ywɛɛ nnu nɛ, nthɛ ŋa ŋon ŋa a fā’o nɛ, pi shi mbigi ntou yi gho, ndo ŋon ŋa a lo nji’i mfā’o nɛ, pi shi ŋkwe shigɛi yɛ ŋa a pi’i ŋa a fā’o nɛ mbho yu.”

*Múŋ Jisho pugu pa linj pi pi pimbia
(Matio 12:14-50; Maaku 3:31-35)*

19 Múŋ Jisho pugu pa linj pi pi pimbia tho lí’i yəi vi, ndo pa’a ndo mfā’o shina nthɛ yú ŋgwa yəi yu. 20 Yichəi ŋon chhu ni Jisho ŋa, “Múŋ gho pugu pa linj pə pi pimbia pə nɛ mbhi ntā’a nu njəi gho.” 21 Jisho khwɛ ni pugu ŋa, “Múŋ a pugu pa linj panj ŋgwa pɛ ŋa pugu ya’o chrà Minnwi ndo nchwīe nnu ŋa chrà gho chhu nɛ.”

*Jisho chwīe finj tithi
(Matio 8:23-27; Maaku 4:35-41)*

22 Llé chəi, Jisho nii mon kikuon pugu pa ghanj younjinj pi nchhu ŋa, “Pia shā’a ntaon njiɛŋ hinj.” Nne pugu wɛiŋ ndaonj. 23 Nɔ ha’an pugu ni nchwi kikuon gho ŋgəi

nu nɛ, ləgo wɛiŋ Jisho. Mmɛ finj gū mon ŋkhí, ŋkhí jɛ linaon nu mon kikuon yugu, ti pugu thi pi mon gu. 24 Pugu ghəi ŋgū’u Jisho, nchhu nu ŋa, “Masha! Masha! Pia khu nu nɛ ma!”

A wū’u, mbiga fifrəi gho pugu pa finj mon ŋkhí, nguon yi tithi, mon ŋkhí ju. 25 A chhu ni ghanj younjinj pi ŋa, “Pij yəi pə pi hinj?”

Pugu pəgo ndo ŋgrəo, nchhu ni ŋon pugu ŋa, “Yei pə pi yəi ŋkwanj ŋon, ŋa a fɛ gí ni fifrəi pugu pa finj ŋa pugu tithi pugu ya’o nne?”

*Jisho fu’u minjweinj mbij ŋon
(Matio 8:28-34; Maaku 5:1-20)*

26 Jisho pugu pa ghanj younjinj pi shā’a ŋkhí llo Galili ntaon krao ŋgei Gerasha. 27 Nɔ ha’an Jisho taon mon kikuon nɛ, mbāon pugu yichəi ŋon a fā’o pa minjweinj, a shini ndo mā’an ŋdhwí nɔ ntaan ndii, pa’a ndo nda’a nu nda, ŋka la’a pi mon lí’i twei ŋgwa. 28 A ni ŋga njəi Jisho, mú’uŋ ŋgəu, ŋgū shhɛ shhi yu, nchhu ni nji ŋa, “Pəgo fā’o pi kho, Jisho Muŋ Minnwi ŋa a chaa ŋguon ŋgwa nɛ? Mba’o mbho shhi gho, ki’i ni’iŋ a mon ŋgəi!” 29 A ni nchhu yei nthɛ ŋa Jisho ni ŋkwo fɛ gí ni minjweinj gho ŋa a taon mbij yu. Yieŋ ndii minjweinj gho ni ntho ncho vi, nji’i nthɛ nɔ ha’an pi ni ŋkrao mbho mi, ŋgwɛ kipa’o nɔ kwò mi ntho ŋkɛ’i vi nɛ, a shi ŋgū’o nja’a maon pigho ya’a, minjweinj gho fra vi ŋgəi nɔ mon ŋkūnu njó.

30 Jisho pie vi ki’ɛ ŋa, “Ligi yə kho?”

A ŋa, “Ligi a Ká’a Yi,” nthɛ ŋa ntou minjweinj ni nii mbij yu. 31 Pa minjweinj pigho ligəi Jisho ŋa ki’i a fɛ vugu mon lí’i ŋgəi. 32 Ŋkiɛŋ mmɛ kwie ŋkunyanj ni ntho nji nu fə ŋkinj mbra, pugu ligəi vi ŋa a mienj pugu nii mon pa ŋkunyanj pigho, a mienj vugu. 33 Pugu taon ki’ɛ mbij ŋon gho, nii mbij pa minjweinj pigho. Nguon kwie ŋkunyanj pigho tei llo ŋkinj mbra gho, nshwi’i ŋkinj ŋkhí, ŋgū mon gho ŋkhu.

34 Ghanj kɛ’i ŋkunyanj pigho ni ŋga njəi nnu ŋa a ləgo lí’i nɛ, ntaon tei ŋgəi nchhu mon la’a pugu pa mon nyieŋ. 35 Ŋgwa taon nɔ ghəi nu njəi nnu ha’an a ləgo lí’i nɛ. Ŋga ntho njəi Jisho, njəi ŋon gho ŋa minjweinj pigho ni ntaon mbij yu nɛ, a chocho yəi yu ni ndhwí mbij yu ndo mbo shishi’i, pəgo gu wɛiŋ vugu. 36 Pa ŋgwa pɛ ŋa pugu ni njəi nnu gho nɛ, shwei vugu ŋkwanj ha’an pi kwe ŋon gho ŋa pa minjweinj ni mbo mbij yu nɛ. 37 Nenne ŋguon pa ŋgwa mon krao ŋgei Gerasha yəu Jisho ŋa a ghəi, nthɛ ŋa ŋkiɛŋ pəgo gu ni ŋgwɛiŋ vugu.

Nenne Jisho nii mon kikuon ŋgəi. 38 Ŋon ŋa minjweinj pigho ni ntaon mbij yu ligəi

* 8:10 8:10 Ishaya 6:9.

Jisho ŋa, “Mienj ntho pogo ghōi ka’a.” Jisho lāa, nchhu nu ŋa, ³⁹ **“Pini la’a, nshwei ŋgwa po fi’i ŋkwanj ha’an Minnwi fā’a mbij gho ne.”** Nonj gho nyienj monj ŋguonj la’a ntho mfi’i nnu ŋa Jisho chwie mbij yu ne.

Jisho ywinj muunj mingwe

*nchwie ghino yichai mingwe mme
(Matio 9:18-26; Maaku 5:21-43)*

⁴⁰ Ndo ha’an Jisho ni mbini ne, pa ŋgwa ni nchhu gho ŋa a tho a pwa, nthē ŋa ŋguonj vugu ni nchho njwere vi. ⁴¹ Nonj chōi ŋa ligi yi Jairu, yiga nchōin. A ni mbo mmenonj monj nda luonj Minnwi, ŋgū shhe shhi Jisho nchho ndigōi vi ŋa a tho nda yu, ⁴² nthē ŋa fienj muunj vi yi mingwe ŋa a ni mfa’o, mbo muunj paanchro ŋga’o, ni ntho ŋkhu nu.

Ndo ha’an Jisho wēinj ndaonj ne, yu ŋgwa ni ntho mfra vi monj ŋguonj ŋgei ghao. ⁴³ Shina ŋgwa pei, mingwe chōi ni mbo fo ŋa a ki yōi ndii yi ni nji no paanchro ŋga’o, ŋkwo tūonj ŋguonj mbij yi ghao mbho pa dokto, ndo pa’a pi lo nchwie ndii yi ya’a. Kanj ta’a ŋonj shi ki lo nji’i mbo ŋa a kanj ni mfe a chwie ghino yi mme. ⁴⁴ Nenne, a ni ntho njinj Jisho ŋkōonj po ndhwi yi. Ndiŋ yi gho lo ŋki’e nja’a ya’a chomilaonj gho.

⁴⁵ Jisho pie ŋa, **“A kōonj gō ŋkōonj a?”**

Ŋguonj ŋgwa ni ŋga ndāa nonj yugu, Pita chhu ŋa, “Taatho, yu ŋgwa tho ŋkiri nu ndo mfra gho.”

⁴⁶ Jisho chhu ŋa, **“Yichai ŋonj kōonj a, mi ni nja’o ŋkwanj ha’an nji ntaonj mbij mu.”** ⁴⁷ Ndiŋ ŋa mingwe vei ni njōi ŋa yichai shendaonj lo mbo ŋa mimfe a lēre ne, a wrū ntho nu, ŋgū shhe ni punj yi shhi Jisho ndo mfi’i shhi ŋguonj ŋgwa nnu ha’an a ni nchwie vi a kōonj Jisho ne, pugu pa ŋkwanj ha’an ghino yi mme chomilaonj gho ne. ⁴⁸ Nenne, Jisho chhu gho ŋa, **“Muunj a, pinj yo chwie ghino yo togo, ghōi ni go monj ghighri Minnwi.”**

⁴⁹ Ndo ha’an Jisho wu’o nchho nchrā nu ne, yichai ŋonj llo nda Jairu, mmenonj monj nda luonj Minnwi, ntho nchhu gho ŋa, “Muunj gho kwo khu, ki’i nu’uŋ ŋgana masha ghagha.”

⁵⁰ Ndiŋ ŋa Jisho ni nja’o nnu yei ne, a chhu ni Jairu ŋa, **“Ki’i nu’uŋ mbogogū, wu’o nchho mfa’o pi pinj, nne kanj muunj gho shi ndūgu.”**

⁵¹ Ndiŋ ŋa Jisho ni nchōinj nda Jairu ne, a shini ndo mbij ŋa ŋonj nduonj nii nda ŋkienj Pita pugu Jounj ni Jein, ni tāa muunj mingwe gho pugu mūunj vi. ⁵² Ŋguonj ŋgwa ni ntho ŋkōi nu ndo njūa vi, Jisho ka chhu pi ŋa, **“Ki’i pōi nu’uŋ ŋkōi, nthē ŋa a lo ŋkhu, a lelle.”**

⁵³ Pugu gwē vi nthē ŋa pugu ni nji ŋa a kwo khu. ⁵⁴ Jisho ka wēinj pi mbho yi, mēinj

nchhu ni nji ŋa, **“Miyaa, lollo!”** ⁵⁵ A ywinj, ndollo jijwe yi pini, a lollo tothi wu’o ndii gho. Jisho chhu ni pugu ŋa pugu fe maonj gho a ji. ⁵⁶ A ni ngrāo tāa vi pugu mūunj vi. Jisho chhu ni pugu ŋa ki’i pugu shwei sheshenonj ni nnu ŋa a lōgo li’i ne.

9

*Jisho taonj paanchro ghanj ntaonj pi
(Matio 10:5-15; Maaku 6:7-13)*

¹ Jisho gē paanchro pigho li’i mu’onj mfe nji pugu pa ghrī ni pugu no fu’u nu pa minjwēinj ndo njigi pa ghino, ² ntaonj vugu ŋa pugu ghōi nchii Sha’afuonj Minnwi ndo mbini njigi ghino. ³ Nchhu ni pugu ŋa, **“Ki’i pōi lōgo sheshe yaonj no ha’an pōi ghōi nyienj gho ne. Ki’i pōi lōgo mbie, ki piēnj kra, ki maonj ji, ki mbij, ki ŋgōi ni pa kwri ndhwi.”** ⁴ Sheshe nda ŋa pōi nii fo ne, pōi la’a fo ti shi nu’uŋ ntaonj la’ataonj gho. ⁵ Sheshe li’i ŋa pi lo mbij vōi fo ne, pōi krū kwō mōi, ntaonj ni vōi la’ataonj gho no nōonj nu ni pugu ŋa Minnwi pina nnu ŋa pugu chwie ne.”

⁶ Pa ghanj ntaonj pi pigho taonj, nyienj monj ŋguonj puonj mi la’ataonj ghao, ntho nchii ŋkini pwa pisha’akho gho ndo njigi ghino ŋguonj li’i ghao.

*Tho Hero finj
(Matio 14:1-12; Maaku 6:14-29)*

⁷ Ndiŋ ŋa Hero, mbo fūonj Galili, ni nja’o ŋguonj nnu pei ne, tho yi finj nthē ŋa pichai ŋgwa ni ntho nchhu nu ŋa Jounj Ŋganj Fe Ŋkhi ni ŋgwa pini ŋku’o. ⁸ Pichai chhu yugu ŋa Elaija nōonj nonj yi, pichai chhu yugu pi ŋa yichai ta’a ndunu njēli’i Minnwi pini ŋku’o.

⁹ Hero chhu ŋa, “Ŋki ya’a tho Jounj, ndo yei pini mbo pi gō ŋa nja’o pa nnu no ligi yi ne?” Mba’o no yōi nu Jisho vei.

*Jisho kugwi tienj ŋkanj ŋgwa
(Matio 14:13-21; Maaku 6:30-44; Jounj 6:1-4)*

¹⁰ Ghanj ntaonj Jisho pigho ni ŋga mbini, nshwei vi ni ŋguonj nnu ŋa pugu ni nchwie ne. Jisho lōgo vugu pugu pugu fu’u nonj yugu shina ŋgwa, ŋgōi Beshaida. ¹¹ Yu ŋgwa ni ŋga nja’o, njōu njinj yi. Jisho gha nchhu ni pugu ŋa pugu tho a pwa, ntho nchii ŋkini pwa pisha’akho Sha’afuonj Minnwi ni pugu, njigi ghino ŋgwa pe ŋa pugu ni ngino nu ne.

¹² Minaonj ni ŋga njē nii nu, paanchro ghanj ntaonj pigho tho njōi Jisho nchhu gho ŋa, “Chhu ŋgwa pei ghōi, nji ŋa minthe pugu ghōi monj pa la’a pugu pa moonj mbānj mbambara, ntā’a li’i la’a pugu pa maonj ji, nthē ŋa li’i yei po pi ŋkūnu njō.”

¹³ Jisho khwē ni pugu ŋa, **“Pōi ŋkaa pōi fe maonj pugu ji.”**

Pugu chhu ña, “Nguon yaon ña pigi fã’o ne wu’o tien brei pugu paa shhu. Ɔ ta’a nu ña pigi ghêi njuon maon ji ni mbalan ñgwa pei?” ¹⁴ Pimbã ni mbo fo nchêinj no tien ñkan yugu.

Jisho chhu ni ghan younjinj pi pigho ña, **“Pai chhu ni pugu ña pugu chocho shhe, ta’a kwie po no tien wuj ñgwa.”** ¹⁵ Pugu wu’o nu’uj ñja’o pi nenne, nchwie nguon ñgwa chocho. ¹⁶ A gha ndôgo tien kêinj brei gho ni paa shhu gho, mbi’i ligi yi ndii po ntôo Minnwi, mbê’i, mfe ni pa ghan younjinj pi ña pugu ghrã ni ñgwa pigho. ¹⁷ Nguon yugu kru ti njru, ti pugu liga pa pe’i pi ña a ni mbigêi ne, a linaon paanchro mikuo.

Yaon ña Pita chhu ña Jisho yie gho ne (Matio 16:13-19; Maaku 8:27-29)

¹⁸ Ta’a llé chêi ni mbo, Jisho tho nduon Minnwi tê’i vi, pa ghan younjinj pi tho mbara vi. A pie vugu ña, **“Pa ñgwa ghã nchhu ña mi po pi gô?”**

¹⁹ Pugu khwê ña, “Pichêi ñgwa ghã nchhu ña Ɔ Jouñ Ngan Fe Nkhi, pichêi ña Ɔ Elaija, pichêi ña Ɔ ta’a njêli’i Minnwi lleshhi ña a pini nu’uj ñku’o.”

²⁰ A pie vugu ña, **“Ti pai ne? Pai chhu yai ña mi gô?”**

Pita khwê ña, “Ɔ Ju ña Minnwi Chu’o Ntaon no Nkwe ne, llo mbho Minnwi.”

Jisho chrã ñkuon ñkwan ha’an a shi njêi ñgô’i ndo ñkhu ne

(Matio 16:20-28; Maaku 8:30-9:1)

²¹ Jisho fe titini gí ni pugu ña ki’i pugu shwei nnu ña a lôgo li’i ne ni sheshenon.

²² Mbini nchhu ni pugu ña, **“Muuj Nonmishua shi ngu’o njêi ñgô’i nthe ntou pa nnu, pa thishi pa Juu pugu pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan ye’i ñgwa ni gí Mushi lãa vi, pi jwi vi, a gha nda’a trei llé a ku’o.”**

²³ Mbini nchhu ni nguon vugu ña, **“Sheshenon ntã’a nu njôu njinj a, â mien phi nnu ha’an a khwã ne, ntien wã’a yi sheshe llé ndo njôu njinj a.**

²⁴ Nthe ña sheshenon ña a tã’a nu ndügu ni chombhi yi ne shi nshien chombhi yi gho, ti ñon ye ña a mi’an chombhi yi nthe a ne, shi ndügu ni chombhi yi gho. ²⁵ Nonmishua nthe a shei pi kho no ha’an â mfã’o nguon yaon mon mbhi heinj ndo mbhe chombhi yi? ²⁶ Nthe ña sheshenon ña a fã’o lritho mbij mu, ki ni chrã a ne, Muuj Nonmishua shi mfã’o lritho mbij yu ndii ña a tho mon ndigha’o yi ne, pugu pa ndigha’o Tãa, ni pa ghan ntaon taon taon. ²⁷ Ndo ñchhu pi nnu shini ni pã ña pichêi ñgwa thi heinj ña mba’a pugu khu ki lo njêi Sha’afuon Minnwi.”

Jisho nōon non yi mon ndigha’o yi (Matio 17:1-8; Maaku 9:2-8)

²⁸ A ni ñga nchhu nnu pei ti nda’a ta’a tan, ndôgo Pita, ni Jouñ, ni Jeinj pugu pugu ku’o ñkuon mbra li’i luon Minnwi. ²⁹ Ndo ha’an a ni ntho nduon Minnwi ne, minji mi kwri mbo ñkwan nduon, ndhwi pi fugu, nchia ña ñmeinj no fiembi. ³⁰ Nga njêi nu ne, paa ñgwa chrã nu pugu yu, pugu ni mbo Mushi pugu Elaija, ³¹ nōon non yugu mon ndigha’o pa po, ntho nchrã nu ñkuon nnu gu yi ña ju Jisho ni ntho nchwie nu ña a lôgo li’i Jerushaleinj, ñkwan no ha’an Minnwi ni nu’oj ne.

³² Ndo logo ni njien mbij Pita pugu pa ñgwa ña pugu pugu ni mbo ne. Pugu gha nja ngü’u, njêi li’e ndigha’o Jisho, pugu pa paa ñgwa pe ña a ni nthi pugu pugu ne. ³³ Ndiñ ña ñgwa pigho ni mien Jisho ñgô’i nu ne, Pita chhu gho ña, “Masha, a pwa no ha’an pia po heinj ka’a ne, pigi shi ñkrao trei ntãa! Ta’a yi ve, ta’a yi ni Mushi, ta’a yi ni Elaija.” Ndo a shini ndo nji’i nji nnu ña a ni chhu nu ne. ³⁴ A ni ñga ngu’o nchrã nu, luluñ shwi’i ñkuru vugu, pogo gu wêinj vugu no ha’an luluñ gho ni ñkuru vugu ne.

³⁵ Yichêi ñggi chhu mon luluñ gho ña, “Yei Muuj a ña ñchu’o vi, pã ye’a’o mbho yu.” ³⁶ Nggi gho ni ñga nchrã ti mi’en, pugu yai Jisho pi tã’i vi, nu’oj nnu pei shina pugu, ki lo nji’i nshwei sheshenon ni nnu ña pugu yai ne wu’o ndii gho.

Jisho yigi ghino yichêi mikê’i ña a ni mfã’o minweinj

(Matio 17:14-18; Maaku 9:14-27)

³⁷ Mbhi ni ñga ndan, Jisho pugu pa trei ghan ntaon pi pigho shwi’i llo ñkuon mbra gho, ñkien mme kiri ñgwa tho mbara Jisho.

³⁸ Nga njêi nu, yichêi non pa’o ñgôu mon kiri gho, nchhu ña, “Masha, mba’o mbho ve, lii muuj a vei njêi, ndo mbo fien yi. ³⁹ Yichêi minweinj ghã ncho vi, a wí’i mba’o ñgôu, minweinj gho mã’an vi shhe, a kwêi nu, fa’ofa’o taon nu nchò yu, ñja nchho nwá’inj yi nwi’inj ndo pa’a ndo mien vi! ⁴⁰ Mi ni ndigêi pa ghan younjinj po ña pugu fu’u minweinj gho mbij yu, pugu fu’u kie.”

⁴¹ Jisho khwê ña, **“Pai ñgwa ki fã’o pin, ñgwa piphi, mi shi nchho pia pi fi’i ndii neinj, mfã’o fi’i wêinj njü’o neinj nthe vãi? Tho ni muuj gho heinj.”** ⁴² Ndo ha’an muuj gho ni ntho nu ne, minweinj gho mã’an vi shhe, a kwêi nu, fa’ofa’o taon nu nchò yu. Jisho piga minweinj gho, njigi ghino yi, mfe vi ni tãa vi. ⁴³ Nguon ñgwa ni ñgrão fi’i ghrí ña Minnwi fã’o ne.

Jisho pini nchrã ñkamu’oj nthe nnu gu yi

(Matio 17:22-23; Maaku 9:30-32)

Ngwa ni nga ngu'ó ntho ngráo nguon nnu na Jisho ni nchwíe né, a chhu ni ghan younjín pi na, **44 “Pèi ya’o nnu yei na òtá’a nchhu ni pèi né shishi’i! Pi tòtho ncha’a Muun Nonmishua mfè lien mbho ngwamishua.”** ⁴⁵ Ndo pa’a ghan younjín pi lo nji njín nnu gho. Pi ni ndèin vugu nò nne na kí’i tho yugu shie ni nnu gho, ndo pugu pògo nò pie nu vi ni nnu gho.

Mindoundou na non ndien g’ó?
(Matio 18:1-5; Maaku 9:33-37)

⁴⁶ Mindoundou gū shina ghan younjín pi na a g’ó mbo non ndien nchaa pichèi? ⁴⁷ Jisho ni nji nnu na pugu ni mbí’i nu njú’ó pugu né, ndògo muun mbro nú’ón yèi yu, ⁴⁸ nchhu ni pugu na, **“Non na a pin muun vei nò ligi a né pin pi mmu, ti sheshenon na a pin a né, pin pi non na a taon a né. Nthe na non na a kigèi shina pèi nchaa nguon ngwa né, a ju mbo non ndien nchaa nguon yèi.”**

Non na a lo ndaa vèi né pò pèi pugu ta’a ngei
(Maaku 9:38-40)

⁴⁹ Joun khwè na, “Masha, pigi yèi non a fu’u minjwein mbín non ni ligi yo, pigi lãa gho nthe na pigi pugu shi’a njou njín yo ka’a.”

⁵⁰ Jisho chhu gho na, **“Kí’i nu’uon ndaa gho nthe na non na a lo ndaa gho né pò ngei gho.”**

Ngwa mon yichèi la’ataon Shamaria lãa Jisho

⁵¹ Pa llé ni nga mbara nu na pi shi ndògo Jisho pò né, a lógo nthi mi titini nò ghèi nu Jerushalein. ⁵² A taon ghan ntaon shhi, pugu ghèi nii mon yichèi la’ataon mon Shamaria nò píri nu nguon pa yaon gho. ⁵³ Ndo pa’a ngwa pigho lo mbín vi nthe na a shini ndo nu’uon mbo pi nnu khutho na a ghèi pi Jerushalein. ⁵⁴ Ndi na ghan younjín pi, Jèin pugu Joun, ni njèi nnu pigho né, pugu pie vi na, “Taatho, ó tá’a nu na pigi mèin mónon po, a shwi’i njigi vugu?” ⁵⁵ Jisho shri mbiga vugu. ⁵⁶ Pugu pugu kara kí’e ngèi la’ataon nduon.

Nchuon yòu nu njín Jisho
(Matio 8:19-22)

⁵⁷ Nò ha’an pugu ni ngèi nu shendaon né, yichèi non chhu ni Jisho na, “Nshi njou njín yo sheshe lí’i na ó shi ngèi né.”

⁵⁸ Jisho chhu gho na, **“Pa mimbaanguo fá’o pa pùo pugu, pa mishi fá’o pa nda pugu, ndo Muun Nonmishua lo nji’i mfá’o lí’i lèrè tho yi.”**

⁵⁹ Jisho kara nchhu ni yichèi non na, **“Tho njou njín a.”**

Non gho chhu na, “Taatho, fúon mien ngèi ntwei táa a nkaon.”

⁶⁰ Jisho khwè gho na, **“Mien ngwa na pugu khu né twei khu ngwa pugu. Ndo ni g’ó ghèi nchii sha’a nu fúon Minnwi.”**

⁶¹ Yichèi non pini nchhu na, “Nshi njou njín yo, ma Taatho, ndo fúon mien ngèi nchà’a ngwa la’a pigi.”

⁶² Jisho chhu gho na, **“Non na a wèin nkii na’an fá’a nyien na a fá’a nyien, mbini nkara ntho ndii njín né, lo nji’i mfá’o ghèrè mon Sha’afuon Minnwi.”**

10

Jisho taon khwachèi wun ngwa ni yi paa

¹ Pa nnu pei ni nga ntogo, Taatho pini ntere khwachèi wun ngwa ni yi paa ntaon vugu pa pi paa na pugu ghèi shhi yu mon nguon pa la’ataon pe na a tá’a nu ngèi fo né. ² A ni nchhu ni pugu na, “Maon kwòo yien ndo ghan kwòo pi kigèi. Nthe yie gho, pèi luon ni ta’anju’ó mbho Taatho na a fá’o maon pigho né na a taon pa ghan fá’a pugu ghèi nkwoò maon pi.

³ Pèi ghèi! Ntaon vèi nò pa puon minjii shina pa minjien. ⁴ Kí’i ntuo pien mbín, kí pien maon jí, kí kwri tra. Kí’i nchrá ni non shendaon.

⁵ “Sheshe nda na pèi nii fo né, fúon nchhu na, ‘Ghighri pò mon nda hein.’

⁶ Ti non mbo fo na a khwá ghighri, kan ghighri yo shi nshwi’i mbín yu. Nkien nenne, kan ghighri yo shi mbini mbho gho. ⁷ Kina mon yie nda ntho nji nu ndo nnu sheshe yaon na pi fe ve né, nthe na a pie na ngan fá’a fá’o pe yi. Kí’i nyien pí nda nda.

⁸ “Sheshe la’ataon na pèi nii fo pi pin vèi fo né, pèi jí sheshe yaon ye na pi fe ni pèi fo né. ⁹ Pèi yigi ghino pa ngino fo, nchhu ni pugu na, ‘Sha’afuon Minnwi tho né ti mbara yèi pèi.’ ¹⁰ Ndo ti pèi nii mon sheshe la’ataon kí pugu lo mbín vèi, pèi ghèi ta’andaon pugu nchhu fo na, ¹¹ ‘Ti mfe pi ni pru la’ataon yèi na a ku’ó nò kwò miní né, pigi yigi né mfe tho pèi. Ndo pèi kwín na Sha’afuon Minnwi tho né ti mbara.’

¹² Shishini, ishwei vèi, mon lembhi shá’a, a shi nji’è ni la’ataon Shodon nchaa yie la’ataon na pugu lãa vèi né.

¹³ “Ngè’i pò ni pèi, ma ngwa Korashin! Ngè’i pò ni pèi, ma ngwa Beshaida! Nthe na pa nnu ghraoghráo pei na a lógo lí’i hein né, kan ni mbo pi Taire pugu Shidon, pugu kan ni nkwo má’an ndhwi ywei gu nchho mon phu nò nòon nu na pugu pá’a nkúnu yugu ni phi. ¹⁴ Mbapa nenne, a shi nde nji’è ni la’ataon Taire pugu Shidon mon lembhi shá’a nchaa vèi. ¹⁵ Ndo ni pèi,

ma ngwa Kapanun, p̄ai p̄i' i ɲa Minnwi shi nd̄oɔḡo v̄ai ɲku' ɔ no po? Nga! A shi nshwi' i v̄ai mon li' i ngwa khu."

¹⁶ Jisho chhu ni ghan younjɲi pi ɲa, **"Sheshenɔj ɲa a ya' o nnu ɲa p̄ai chhu ne, ya' o pi mmu, sheshenɔj ɲa a l̄aa nnu ɲa p̄ai chhu ne l̄aa pi mmu. Ndo sheshenɔj ɲa a l̄aa a ne l̄aa pi ɲon ɲa a taon a ne."**

Khwach̄ai wun ɲgwa ni yi paa pigho p̄ini

¹⁷ Khwach̄ai wun ɲgwa ni yi paa pigho p̄ini mon pwanju' ɔ, nchhu ɲa, "Taatho, pa minjweɲi ya' o nch̄o yigi nd̄ii ɲa pigi fe gi ni pugu ni ligi yo ne."

¹⁸ Jisho chhu ni pugu ɲa, **"Mi ni ɲj̄ai Shata ḡu llo po no fiembi. ¹⁹ Lii ɲj̄ai, m̄fe ɲji ni p̄ai ɲa p̄ai nȳien ɲkuonj pa mitw̄e' i pugu pa ɲien pugu pa ɲguonj ghr̄i mimbina ki k̄a' a lo ɲk̄ee v̄ai. ²⁰ Mbapa nenne, ki' i p̄ai f̄a' o pwanju' ɔ nthe pi ɲa pa minjweɲi ya' o nch̄o ȳai. P̄ai ka f̄a' o pwanju' ɔ nthe pi ɲa Minnwi n̄a' anj ligi ȳai po."**

Jisho f̄a' o pwanju' ɔ (Matio 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Mon nd̄ii gho, Jisho f̄a' o pwanju' ɔ mon Jijwe Minnwi nchhu ɲa, **"T̄aa, a ḡo mbo Taatho po pugu pa ɲkuonj sh̄e. Nt̄oo gho nthe ɲa yaon ɲa ɔ l̄ein ni ghan shietho pugu pa ghan lina ne, ɔ n̄oon ni pa puonj fhu. Oon, ma T̄aa, yei ɲkwan ha' anj ɔ ni ɲkhw̄a ɲa a l̄oɔo li' i ne."**

²² **"T̄aa a kwo cha' a ɲguonj yaon m̄fe mbho mu, yich̄ai ɲon lo ɲji ɲon ɲa Muunj yie gho ne ɲkien T̄aa, ki ɲji ɲon ɲa T̄aa yie gho ne ɲkien Muunj pugu pa sheshenɔj ɲa Muunj chu' ɔ no n̄oon ɲu T̄aa gho ne."**

²³ Jisho kara nchhu ni pa ghan younjɲi pi ɲijnɲin ɲa, **"P̄ai f̄a' o ntou protho no ȳai nu pa nnu pe ɲa p̄ai ȳai nu ne. ²⁴ Nshwei v̄ai ɲa ntou pa ɲj̄aili' i Minnwi pugu pa f̄uonj ni ɲkhw̄a no ȳai nu pa nnu ɲa p̄ai ȳai nu ne, ndo pa' a ndo ɲj̄ai. Ki no ya' o nu pa nnu ɲa p̄ai ya' o nu ne, ndo pa' a ndo ɲja' o."**

Lu' ɔ chr̄a nthe ɲon Shamaria

²⁵ Yich̄ai ta' a ɲgan ye' i ɲgwa ni gi lollo tothi li' i m̄oon Jisho, mbie vi ɲa, **"Masha, a yi' i ɲa nch̄wie neɲi no f̄a' o nu chombhi ki mme?"**

²⁶ Jisho khw̄e ɲa, **"Nwa' anli Minnwi chhu pi ɲa? Njɲi yi po pi ɲa ve?"**

²⁷ ɲon gho khw̄e ɲa, **"Khw̄a Taatho mbo Minnwi yo ni ɲguonj ɲj̄u' ɔ yo ghao, pugu pa nch̄ai yo, pugu pa ɲguonj ɲji yo, pugu pa**

* **10:32** 10:32 Ngwa Levi ni mbo ghan f̄a' a Nda Minnwi. Minnwi, nch̄i' e vugu ch̄i' e k̄e' i gho.

ɲguonj p̄i' i nu yo, ndo mbini nu' unj ɲkhw̄a taakuo yo ndo ha' anj ɔ khw̄a non yo ne."

²⁸ Jisho chhu gho ɲa, **"ɔ khw̄e a k̄a' o. Chwie nenne mf̄a' o chombhi."**

²⁹ ɲgan ye' i ɲgwa ni gi gho t̄a' a nu no n̄oon ɲa ɲa a ɲon nd̄indi, nenne mbie Jisho ɲa, **"Taakuo a po pi ḡo?"**

³⁰ Jisho khw̄e ɲa, **"N̄on Juu ni ndho Jerushaleɲi nshwi' i nu Jeriko, ɲgw̄i' i mbɲi pa ɲgina minwi. Pugu wie vi, ɲkwe ndhw̄i yi pugu pa mbɲi yi, ɲḡai ni vugu mien vi a pi' i shigei ɲkhu."**

³¹ **"A ni ɲga mbo nenne, ɲgan fe' i ɲgien Minnwi, mbo ɲon Juu, ni shwi' i nu shendaonj gho ɲga ɲj̄ai vi, mb̄ai nt̄oɔo po ndaonj nduonj."**

³² **Wu' ɔ nenne, ɲon Levi* ni nshwi' i nu shendaonj gho ɲkaa yu, ɲga ɲj̄ai vi, mb̄ai nt̄oɔo po ndaonj nduonj."**

³³ **"Ndo ɲon Shamaria† ɲa a ni ɲḡai kra taon ɲgw̄i' i mbɲi yu, ɲga ɲj̄ai vi, mf̄a' o kwoshini mbɲi yu, ³⁴ nshwi' i ɲḡai mbara ɲon vei, nsh̄a' o wru pugu pa l̄a' o ɲkuonj fi yi ndo ɲkrao. Ntien vi n̄u' ɔ ɲkuonj ɲkweɲi yi, ɲḡai ni ju mon nda pa gh̄ini, nchho nd̄ina nu ni ju fo."**

³⁵ **Mbhi ni ɲga ndaj ɲon Shamaria vei fu' u mbɲi m̄fe ni taatho mon nda yei, nchhu gho ɲa, 'Lina nu ni ju ti n̄shi mbini. Mbɲi ɲa a shi mb̄igi ne, n̄shi mbe ve."**

³⁶ Jisho pie ɲa, **"A ȳai shina trei ɲgwa pei ɲa a taakuo ɲon vei ɲa pa ɲgina minwi ni ɲgw̄eɲi yi ɲgw̄ie vi nd̄ein vi ne?"**

³⁷ ɲgan ye' i gi Minnwi khw̄e ɲa, **"N̄on ɲa a ki n̄oon kwoshini ne."**

Jisho chhu ɲa, **"Gh̄ai ɲgu' ɔ nchwie pi nenne."**

Jisho gh̄ai kra Mata pugu Meri

³⁸ Jisho pugu pa ghan younjɲi pi ni ɲga nȳien nu, a gh̄ai nii mon yich̄ai la' ataon. Mingwe ch̄ai, ligi yi po Mata, chhu gho ɲa a tho a pwa nda yu. ³⁹ A ni mf̄a' o nd̄in vi, ligi yi po Meri. Meri chho sh̄e la' o kw̄o Taatho ntho ɲja' o nt̄igi yi. ⁴⁰ ɲj̄u' ɔ Mata ni ɲgana vi nthe ntou pa maon ji ɲa a ni mf̄a' o no p̄iri nu ne. A pie Jisho ɲa, **"Taatho, a lo ɲgana gho ɲa nd̄in a mien a ɲa mb̄iri ɲguonj pa maonj t̄e' i a? Chhu ne gho a tho ɲḡere a."**

⁴¹ Ndo Taatho ka khw̄e gho pi ɲa, **"Mata, Mata, ɲj̄u' ɔ yo ghana nu, ɔ wie non yo nthe ntou pa nnu, ⁴² a wu' ɔ ta' a yaon mbo mme nnu. Meri kwo tere ɲkien yi gho, mbo ye ɲa mba' a pi ma ɲkwe mbho yu ne."**

† **10:33** 10:33 Pa Juu ni mb̄i' i ɲa Ngwa Shamaria lo ɲji

11

Jisho ye'i ghan younjij pi ni luonj nu Minnwi

(Matio 6:9-13; 7:7-11)

¹ Llé chœi ni mbo, jisho tho nduonj Minnwi li'i chœi, nga mi'ej, yichœi ta'a nganj younjij yi tho nchhu gho ja, "Taatho, ye'i vigi ni luonj nu Minnwi njkwanj ha'anj Jounj ni nje'i ghan younjij pi ne."

² Jisho chhu ni pugu ja, "Ndiï ja pœi luonj Minnwi ne, pœi chhu ja,

'Minnwi Tãa vigi, gha'o nu pœ ni ligi yo, sha'afuonj yo tho.

³ Fe maonj ni pigi ja pigi shi njru njkuonj gho sheshe llé ne,

⁴ ndo ndi'ej phi yigi, nthe ja pigi ghà ndi'ej phi nguonj ngwa pe ja pugu faanj mbinj pigi ne.

Ki'i nchwie pigi nii monj titini mœonj nu!"

⁵ Nne a pini nchhu ni ghanj younjij pi ja, "Lôgo ja ta'a nonj vœi ghœi nda taannu vi monj ntuj mbhi nchhu gho ja, 'Taannu a, fœo a ni trœi ndigi brei,

⁶ nthe ja taannu a ja a chho njœi kra, chœnj nda mu, pa'a ndo mfã'o maonj ji no fe nu gho!" ⁷ Lôgo ja taannu yo gho khwê nda ja, 'Ki'i ngana a! Nkwo chri nda ti pigi pa puonj panj kwo nanuanj. Minthe pa'a ndo nu'uj ndollo mfe yaonj ve.'" ⁸ Nchhu ve ja, nji'i nthe no ha'anj mba'a a yi'i ndollo mfe ve nthe ja a taannu yo ne, ndo ti a shi ndollo mfe ve nthe ja o lo nji'i ndritho no pie nu ki jwe.

⁹ "Ndo ti nshwei vœi, pœi pie, kanj Minnwi shi mfe ni pœi, pœi tã'a, kanj Minnwi shi nchwie pœi yœi, pœi kwœi kanj Minnwi shi nchu'o chonda ni pœi. ¹⁰ Nthe ja sheshenonj ja a pie ne ghà mfã'o, nonj ja a tã'a ne yœi, ni nonj ja a kwœi ne pi shi nchu'o chonda gho.

¹¹ "A gœ shina pœi ja miuuj vi mbie shhu gho, a fe pi mitwœ'i gho? ¹² Ki mbie vi ni mbœonj, a fe pi njienj gho? ¹³ Ti pœi ki'ej ja pœi ghà nchwie phi ne nji fe nu pi pa maonj shi'i ni puonj pœi, ti Tãa vœi ja a chho po ne shi mfe Jijwe Minnwi pi fi'i yi nejij ni ngwa pe ja pugu pie vi ne?"

Jisho fu'u minjweinj pi ni ghrí Minnwi ki ni yi Bejebu?

(Matio 12:22-30; Maaku 3:20-27)

¹⁴ Yichœi ndiï, jisho ni ntho mfu'u minjweinj mbinj nonj ja a ni nchwie nonj gho po pi fhincho. Minjweinj gho ni nga ntaonj, fhincho gho chrã, ngwa pigho ghrão. ¹⁵ Ndo pichœi ngwa pigho chhu

ja, "A fu'u minjweinj ni ghrí Bejebu, mbo nthishi pa minjweinj." ¹⁶ Pichœi tã'a nu mœonj vi, nne nchhu gho ja â chwie ta'a li no nœonj nu ja nji yi llo pi mbho Minnwi.

¹⁷ Jisho ni nji nnu ja pugu ni mbi'i nu ne, nne nchhu ki'ej ni pugu ja, "Mba'a sheshe la'a ja ngwa chho mã'anj nonj pugu ni nchhœ ne mienj ki gũ, ndo ti sheshe nda ja a po pi ni minduonjnduonj ne shi ngũ nshãanj. ¹⁸ Nne ti Shata nthi pi monj minduonjnduonj ni nonj yi, sha'afuonj yi lara pi nejij? Nthe ja o chhu ja mfu'u minjweinj pi ni ghrí Bejebu. ¹⁹ Ti â mbo ja mfu'u minjweinj pi ni ghrí Bejebu, kanj pa ghanj younjij pœi ghà mfu'u pi ni ghrí gœ? Nthe yie gho, pugu shi mbo ngwa ha'anj pugu shi nsha'a vœi ne. ²⁰ Ndo â mbo ja mfu'u pa minjweinj pi ni mbho Minnwi, kanj yie nœonj ja Sha'afuonj Minnwi kwo nyienj ti mbara vœi. ²¹ Ndiï ja nganj ghrí tuo maonj nchhœ pi ntho njkœ'i la'a yi ne, kanj maonj pi pigho po shi'i. ²² Ndo ti ndiï ja nonj ja a pini mfã'o ghrí nchaa vi, nii vi ngã'a vi ne, kanj a shi njkwe maonj nchhœ pi ja a yi'œ nonj yi njkuonj gho ne, ndôgo maonj pi pigho njœi no njra.

²³ "Sheshenonj ja a lo mbo njgei mu ne mbina a, nonj ja pigi yu lo njkiri nu ka'a ne tho nshaanjshaanj.

Jijwe piphi pini nu'uj njkwœi (Matio 12:43-45)

²⁴ "Ndiï ja jijwe minjweinj taonj mbinj nonj ne, a nyienj monj pa li'i yœ ntho ntã'a li'i ferœ nonj yi. Nga mienj ki yœi sheshe li'i, nchhu ja, 'Nshi mbini nda mu, li'i ja mi ni ndho ne.'" ²⁵ A ghà mbini, njœi monj nda pi kwo yigi ndo nchwie a kã'o. ²⁶ A pini ki'ej ndôgo khwachœi pichœi jijwe ja pugu pini mbigi nchaa vi ne, pugu pugu tho nii nda'a nu fo, chœmbhi nonj gho pini mbigi nchaa no ha'anj a ni fuonj mbo ne."

Nkienj mborœ

²⁷ Jisho ni nga nchhu nnu yei, yichœi mingwœ shina yú ngwa pigho kêrœ njgi yi nchhu gho ja, "Mborœ yi puoj ye ja a phi gho ne, pugu pa yi pini ye ja a nu'onj gho ne."

²⁸ Ndo a khwê ja, "Mborœ ka po pi yi ngwa pe ja pugu ya'o chrã Minnwi ndo nchwie ne."

Pie ja jisho nœonj li llo mbho Minnwi (Matio 12:38-42)

²⁹ No ha'anj yú ngwa ni mbigi nu ne, a jœ nchhu nu ja, "Ngwreinjonj yei ngwreinjonj piphi, a ta'a li llo mbho Minnwi ndo mba'a pi nœonj kanj ta'a li

ni pugu ηkiew nnu ghraoghrao Jona.³⁰ Wu'ɔ no ha'an Jona ni mbo li ni ηgwa Nineve ne, a wu'ɔ ηkwan ha'an Muun Nonmishua shi mbo li ni ηgwreinjɔn yei ne.

³¹ “Mon llembhi shá'a, Ngwafuon Sheba shi ma ntithi pugu pa ηgwreinjɔn yei ηgwēinj vugu no pa ηgusha'a nthe ηa a ki nyien ηkiew ntaon ndaon llo la'ataon yu ntho njwere ntigi shietho mbho Fúon Sholomu, ndo lli njoi, yaon ηa a chaa Sholomu ne po heinj. ³² Mon llembhi shá'a, ηgwa Nineve shi ma ntithi ηgwēinj vói no pa ηgusha'a, nthe ηa pugu ni mba'a ηkúnu yugu ni phi ndii ηa Jona ni nshwei chrà Minnwi ni pugu ne, ndo ti lli njoi, yaon ηa a chaa Jona ne po heinj.

*Lí'ε non ηonmishua
(Matio 5:15; 6:22-23)*

³³ “Non shi'a nchu'u truka ndo ndoin, ki ni'inj la'o mikru, non ghà nchu'u ntigi pi ηkuon ntigi, nne ηa ηgwa gha nii nu pugu yei lí'ε. ³⁴ Ligi yo po pi lan non yo. Ndiη ηa ɔ yei fá'a Minnwi mbin shi'i* ne ηguon non yo linaon ni lí'ε. Ndiη ηa ɔ ya'o ηgí'ε piη nu ne, non yo linaon ni njinjinj. ³⁵ Nthe yie gho, lina nu ηa ki'i yaon ηa ɔ pi'i ηa a lí'ε mbin gho ne po pi njinjinj. ³⁶ Ti ηguon non yo ndinaon pi ni lí'ε ki yichoi ghrà lo mbo njin, kan ηguon non yo shi ndi'ε, wu'ɔ no ha'an truka ghà ndi'ε shi'i ɔ yei ηguon non yo ne.”

*Jisho non fan ghan Farashi pugu pa ghan ye'i ηgwa ni gí
(Matio 23:1-36; Maaku 12:38-40)*

³⁷ Jisho ni ηga mi'enj chrà nu, non Farashi gē vi ηa pugu yu ji maon, nne a nii nda nchochho no ji nu maon pigho. ³⁸ Non Farashi gho ni ηgrào ndii ηa a ni njoi Jisho ji nu ki lo nji'i nshigao mbho yi no ha'an nù'ɔn yugu ni nchhu ne. ³⁹ Taatho chhu gho ηa, “Poi Farashi ghà nshigao ηkúnu ndua pugu pa mikru, ndo ndinaon ni piga pugu pa mbha nnu piphi. ⁴⁰ Pa na pei! Minnwi ηa a chwie ηkuon yi ne, lo ηgu'ɔ nchwie ju nchwie moon yi? ⁴¹ Ndo lōgo maon pe ηa a po mon ndua pugu pa mikru ne ηgēre ghan pou no gho, kan ηguon yaon shi mbo yi taonjaon no ha'an nù'ɔn yei chhu ne.

⁴² “Ndo ηgō'i shi ηgwēinj vói, ma ηgwa Farashi, nthe ηa poi fe shwéi pa mishwrei pugu pa laon, ni pa trú kru, ndo pa'a ndo ntu'oshə no po nu ηgwa ndindi ni ηgwamishua ndo

mbini ηkhwā Minnwi. Poi chwie nnu pei ndo ki lo mien pichoi.

⁴³ “Ngō'i shi ηgwēinj vói, ma ηgwa Farashi, nthe ηa poi khwā no chho nu ηkuon lói pa ηgwa ndien mon nda luon Minnwi pugu pa ηa pi chrà ni poi ni ndigha'o mon pa lí'i ka'a. ⁴⁴ Ngō'i shi ηgwēinj vói, nthe ηa poi po no fún ηa pi lo nù'ɔn li yi, ηgwa nyien nu ηkuon gho ki lo nji.”

⁴⁵ Yichoi ta'a njan ye'i ηgwa ni gí chhu gho ηa, “Masha, ɔ ghà ηga nchhu neinj ηgwē'i vigi wē'i.”

⁴⁶ Jisho khwē gho ηa, “Ngō'i shi ηgwēinj vói ηkaa poi, ma ghan ye'i ηgwa ni gí, nthe ηa poi ghà mfrēi ηgwa ni lrí ηa a gha'a no tien nu, ndo pa'a ndo mfe muunshimbho yei ηkaa poi ndrri no gho. ⁴⁷ Ngō'i shi ηgwēinj vói, nthe ηa poi ghà ηkrao pa ηkiew fún ni pa njəili'i Minnwi, no kwij nu vugu, ηgu'ɔ mbo pa njəili'i Minnwi pe ηa taa poi ni njwi ne. ⁴⁸ Poi ηkaa poi non nu ηa poi piη nnu ηa pa taa poi ni nchwie nu ne, pugu ni njwi pa njəili'i Minnwi, poi krao fún yugu. ⁴⁹ Nthe yie gho, shietho Minnwi chhu ηa, ‘Nshi ntaon pa njəili'i Minnwi pugu pa ghan ntaon, pi jwi pichoi ndo mfe ηgō'i ni pichoi.’

⁵⁰ “Nenne chhi ηguon pa njəili'i Minnwi ηa pi jwi jē ndii ηa Minnwi ni mba'o mbhi ne shi nthi tho ηgwa mbhi shi'a. ⁵¹ Llo ηkuon jwi nu Abe ti ηgōi nchəinj ηkuon jwi nu Shakaria, ηa pi ni njwi vi shina lí'i fe'ingien pugu lí'i Taonjaon Nda Minnwi ne. A yie, nchhu ni poi ηa chhi yugu shi nthi tho poi. Shishini, poi mbhi shi'a fá'o njó no tho yugu ghao.

⁵² “Ngō'i shi nii vói, ma pa ghan ye'i ηgwa ni gí Mushi, poi ləinj chu'ɔ nda ye ηa shietho po mon gho ne, poi ηkaa poi lo nji'i mbin no nii nu mon gho, ndo pa'a ndo mien ηgwa ηa pugu tá'a nu nii fo ne ηa pugu nii.”

⁵³ Jisho ni ηga ndollo fo, pa ghan ye'i ηgwa ni gí Mushi pugu pa ηgwa Farashi tho ndaa chrà yi ηkiew ntou yi, ntho mfra vi ni ntou pie ηa a chrà ntou nnu. ⁵⁴ Nne ntho ηku'ɔ pun yi ηa a chrà nnu ηa a lo nji'i ηká'o ne, pugu wēinj vi.

12

*Shūu nu tənə nthe nnu mifi
(Matio 10:26-27)*

¹ Ndiη no ha'an pa ηkanηkan ηgwa ni ηkiri nu ta'a lí'i ne ti pichoi ku'ɔ nu mbin pichoi ne, Jisho fúon njē chrà nu pi ni ghan younjin pi, nchhu nu ηa, “Poi lina

* 11:34 11:34 Mon nù'ɔn pa Juu, ndii ηa ligi non po shi'i ne, a po ηa a njan pwapun. Ndiη ηa ligi non yi piphi kan a njan pei.

yishi pa ngwa Farashi mbo nnu mifi. ² Yichai yaon lo nji'i mbo fo na pi pion na mba'a Minnwi mien ki nono pa. Pa'a yichai nnu laon lo mbo fo na mba'a pi yi'i mien ki ji. ³ Nenne, sheshe nnu na o chhu mon njin ne, pi le nja'o li'i li'e, sheshe nnu na o chuon mon njen nda ne, pi le nchi mbhi.

Wu'o mbogo pi Minnwi (Matio 10:28-31)

⁴ "Nchhu ni pai, ma pa taannu pan, ki'i pai pogo ngwa pe na mimfe pugu wu'o nji pi freinon ndo pa'a ndo nu'un mfā'o ghrī no chwie nu nnu na a pigi nchaa yie ne. ⁵ Ndo nshi nshwei vai ni non na a pie na pai pogo vi ne, pai pogo pi non na a pini mfā'o ghrī no mā'an nu mon monon ngū'o lien shhe ndii na a kwo jwi ne. Pai pin nnu na nchhu ni pai ne, a ju mbo non na a pie na pai pogo ne.

⁶ "Pi shi'a fini tien puon milunu pi wu'o ni paa puon mi mbij? Ndo ti Minnwi shi'a ndi'e kan ta'a yi shina pugu. ⁷ Ki'i mfā'o pogo gu, o gha'o mbho Minnwi nchaa ntou milunu. Minnwi shia nguon ngiitho yo ghao.

Ki'i mfā'o britho nthe Jisho (Matio 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ "Ndo nshwei vai na sheshenon na a chhu shhi ngwamishua na a nyan ne, Muon Nonmishua shi nchhu nkaa yu na a ji shhi pa ghan ntaon Minnwi. ⁹ Ndo sheshenon na a laa a shhi ngwamishua ne, Muon Nonmishua shi ndaa vi shhi ghan ntaon Minnwi. ¹⁰ Sheshenon na a shi nchhu nnu piphi no ligi Muon Nonmishua ne, Minnwi shi ndi'e phi yi, ndo ti sheshenon na a shi ngwe'i Jijwe Minnwi ne, mba'a Minnwi li'e phi yi.

¹¹ "Ndi na pi logo gho ngai no nda luon Minnwi ki shhi ghan sha'a, ki shhi pa memne ngwa ne, ki'i ngwie non yo ni nnu na o shi nchhu ne ki nkwan ha'an o shi ntaa non yo ne. ¹² Nthe na Jijwe Minnwi shi ntigi gho ndii gho ni nnu na a ka'o na o chhu ne."

Ngan fa'o ndo mbo na

¹³ Yichai non mon kiri ngwa pigho chhu ni Jisho na, "Masha, chhu ni ndin a na a ghrā maon pe na taa mien ni pigi ne, mfe nyan."

¹⁴ Jisho khwe gho na, "Taannu a, a nu'on go nu'on a no ngan sha'a sha'a ki ngan ghrā maon shina pai ndin gho?"

¹⁵ Jisho chhu ni pugu na, "Pai ywere tho yai, ntho ndina nu na ki'i pai fa'o sheshe nkwan piga nthe na chombhi

non lo nji'i mbo pi mon ntou maon na a fa'o ne."

¹⁶ Jisho shwei yei lu'o chra ni pugu: "Ngan fa'o chai ni mbo fo, maon pwa mon nyien yu nga'a. ¹⁷ A pi'i nu mon nju'o yu na, 'Mi shi nchwie pi nein yo? Nthe na ndo mfā'o li'i na minthe nu'on nguon maon pan pei fo.' ¹⁸ Nenne a chhu na, 'Yei nnu na nshi nchwie ne, nshi mbini nsha'a li'i nu'on maon pan, nkrao pi nduon mbo pi gha'ogha'o, nu'on maon ji pan pugu pa pichai maon pan mon gho. ¹⁹ Nchhu ni non a na, 'Mbrotho non! O fa'o nguon maon shi'i na a pie na o fa'o no ntou nga'o ne, fere non yo, nji, nnu, mfā'o pwanju'o.'"

²⁰ "Ndo Minnwi chhu gho na, 'Yaon na yei! Ni tu'u yei nshi nkwe chombhi yo. A shi nga mbo nenne, maon pine na o kiri ne po yi go?'"

²¹ Jisho lugwi na, "Yei nkwan ha'an a shi mbo ni ngwa pe na pugu kiri fa'o ni non pugu ki lo mfā'o ligi Minnwi ne."

Minnwi gha ndina ni puon pi (Matio 6:25-34)

²² Jisho chhu ni ghan younjin pi na, "Nthe yie gho, nshwei vai na ki'i pai wie non yai nthe chombhi yai, na pai shi nji pi kho ki nthe ngrao non yai, na pai shi mā'an pi kho. ²³ Nthe na chombhi chaa maon ji, non yo chaa ndhwi. ²⁴ Pi'i mbij pa mishi, pugu shi'a mbhi, ndo pa'a ndo nkwo, pa'a ndo mfā'o shaon ki li'i nu'on maon, ndo Minnwi kugwi vugu ghao. Ndo o gha'o mbho Minnwi nchaa pa mishi. ²⁵ Minthe sheshenon vai pini mbigi chombhi yi wu'o shigei nthe na a wie non yi? ²⁶ Na mimfe pa'a o lo nji'i nchwie muon ni nnu no yine ne, o nu'un ngwie non yo ni pichai pa nnu nthe kho?"

²⁷ "Pi'i mbij pa frawa nkwan ha'an pugu gha nku'o ne, pugu shi'a mfā'a ndo pa'a ndo ntun ndhwi, ndo nshwei gho na nji'i nthe pi Sholomu mon nguon ndigha'o yi ghao shini ndo mbwa ti mbo no ta'a frawa. ²⁸ Ti Minnwi mā'an fi'i ndipwa yei mbij pa tru na a yi maon shi'a, yua gha mbo nu a kwo yaon ti pi tuon ne, pai pi'i na a shi ndina ni pai pi fi'i yi nein? Ngwa pin kike'i pei! ²⁹ Nenne ki'i pai wu'o ntho ngwie non yai pi li'i ta'a yaon na pai shi nji ki nnu ne, ki mfā'o ghaghana mon nju'o pai. ³⁰ Pa ghan ki pin Minnwi nkuon mbhi yei tho ntei pi njin maon pei, ndo ni pai, Minnwi Taa vai ji na a pie na pai fa'o maon pei. ³¹ Pai ka shigi pi Sha'afuon Minnwi

monj chombhi yəi, nenne kanj Minnwi shi mfe nguonj maonj pei ghao ni pəi.

Fà'o po (Matio 6:19-21)

³² "Nji'i nthe no ha'anj pəi, ghanj younjnj panj pə pi shigei no muunj kwie minji ne, ki'i pəi fà'o pəgo gu na mba'a pəi yi' mfà'o yaonj na a pie na pəi yru nkuonj gho ne, nthe na Taa vəi Minnwi ləgo nthi Mi monj khwà njù'o yi na pəi pugu shi nsha'a fùonj ka'a.

³³ "Pəi fini maonj pəi, mfe mbij gho ni ghanj pou, mba'o no fà'o nu piənj mbij na mba'a a yi' mbiri ne, pugu pa fà'o po na mba'a a ma mme, li'i na mba'a ngina chəinj fo, ndo mba'a shə'i kru. ³⁴ Nthe na li'i na fà'o yo pə ne, a li'i na njù'o yo shi mbə nkaa yu ne.

Puonj fà'a ki li'ε noj

³⁵ "Pəi piri nonj yəi ni sheshe nnu na a shi ntho ne, nkrao nkandanj yəi a tini, nchu'u lanj yəi a kii nu, ³⁶ no ngwa na pugu ywere taatho vugu a kwəi li'i ji lanj, nenne na a shi nga nkwa'i nkwe'i nda, pugu ki'i nchu'o chu'o ta'a nge. ³⁷ Pwatua pə ni pə puonj fà'a na taatho vugu kwəi njəi vugu pugu wu'o mbi'i tothi ne. Shishini, nshwei vəi, a shi mbiri nonj yi nshwei vugu na pugu chho nkuonj taprei, a tho ngrā maonj ni pugu. ³⁸ Pwatua shi mbə ni puonj fà'a pə na taatho vugu gha njəi vugu pugu kwo piri nonj yugu no sheshe ndii na a shi ntho ne. Ki a tho pi monj ntunj mbhi, ki ni nda'ambilanj.

³⁹ "Ndo mimfe o fà'o tininj'u'o na ijganj nda kanj nji ndii na ngina shi ntho ne, a shi kanj ndo mienj nda yi a pə'i. ⁴⁰ Pəi nkaa pəi piri nonj yəi, nthe na Muunj Nənmishua tho nu monj ndii na mba'a pəi yi' mbi'i ne."

Nganj fà'a tithi ki nganj fà'a tətəi (Matio 24:45-51)

⁴¹ Pita pie na, "Taatho, o chrā yei lu'o chrā pi ni pigi ki ni nguonj ngwa?"

⁴² Taatho khwə na, "A gō ki'ε mbə muunj fà'a tithi ndo mfà'o shietho, na taatho shi nū'ənj vi a lina nu ni nda yi ndo ngrā maonj ji ni pichəi ghanj fà'a ndii na ndii kà'o ne? ⁴³ Mbəo shi mbə ni muunj fà'a ye na masha vi yəi vi a tho fà'a nu shi'i ndii na a tho ne.

⁴⁴ Shishini, nshwei vəi, a shi nū'ənj vi a tho ndina ju ni nguonj maonj pi. ⁴⁵ Ndo ti muunj fà'a gho mbi'i monj njù'o yu na mba'a taatho vi yi'ε mbini, nchho ngwie pichəi ghanj fà'a, mbə pi pimbja pugu pa pi pinje, ntho nji maonj ndo

nnu mbaa nu, ⁴⁶ kanj taatho vi shi ne nkwa'i pi llé ye na a shi lo mbi'i ne pugu pa ndii na a shi lo nji ne, ndo nchrəi vi kaonjkaonj. A yəi nkwanj ngə'i ghanj fà'a mbe.

⁴⁷ "Nganj fà'a na a ji nnu na taatho vi tā'a nu na a chwie ne, ki lo nji'i mbiri nonj yi, ki nchwie nnu gho na taatho vi tā'a nu ne, shi mfà'o nkienj titini wie. ⁴⁸ Ndo ti nonj na a shini ndo nji, ndo nchwie nnu na a pie wie ne, shi nkwe shigei wie. Nonj na pi fe ntou yi gho ne, pi shi mbie ntou yi mbho yu. Ndo nonj na pi fe nkienj ntou yi gho ne, pi shi mbie vi pi ni nkienj ntou yi.

Nnu na Jisho ni nje'i ngwa no ne ni ntho ni mindoundou

(Matio 10:34-36)

⁴⁹ "Nki tho pi no mā'anj nu monj nkuonj mbhi, njūa na a kanj ni nkwo kii nu. ⁵⁰ Ndo, mfà'o kwe nkhi no togo nu monj gho, mbə ngə'i pugu pa gu. Mfà'o yu'o njù'o ti a shi ntho ntəgo. ⁵¹ Pəi pi'i na ntho pi no fe nu ta'anggi nkuonj mbhi heinj? Nga, ntho pi ni minduonjnduonj. ⁵² Nthe na jē ndwe ngəi nu shhi, monj nda na tienj ngwa po fo ne, pugu shi nchho kiki, trəi ngwa po ni ta'a kwə, pi paa po ni ta'a kwə. ⁵³ Pugu shi nthi pi nduonjnduonj, taa pugu muunj vi yi pimbja po kiki, maa pugu muunj vi yi mingwe po kiki, manjgaonj pugu ngwe muunj vi chho kiki, ngwe muunj chho kiki pugu manjgaonj vi."

Ji nu njinj nnu na Jisho ntho nchwie nu ne

(Matio 16:2-3)

⁵⁴ Jisho pini nchhu ni yu ngwa pigho na, "Ndi na pəi yəi mbi ku'o nu ngei nii minaonj ne, pəi ki'i nchuchu ta'a ngé na, 'Mbi shi ndho.' Ndo a wu'o mbə pi nenne. ⁵⁵ Ndi na pəi yəi fifrəi laonj llo mbiənj ne*, pəi ki'i nchuchu na, 'Minaonj shi ntəonj.' Ndo a wu'o mbə pi nenne. ⁵⁶ Pa ngwa mifi pei, mimfe pəi lii nkwanj ha'anj po pugu shhe po ne nchhu nkwanj ha'anj yie lləmbhi shi mbə ne, ti a chwie kho pa'a pəi lo nji njinj pa nnu na a tho ndəgo li'i ndwe ne?"

Lūgwi pəi nonj na pəi yu taonj nu kiki ne

(Matio 5:25-26)

⁵⁷ "A chwie kho pa'a o lo mbi'i ni nonj yo nnu na a kà'o ne ndo nchwie? ⁵⁸ No ha'anj o ghəi nu pəi nonj ha'anj a puru gho shhi nganj shà'a ne, kaa no lūgwi

* 12:55 12:55 Monj la'taonj Judia ndii na fifrəi llo ngei nkūnu njó pa li'i laonjlaonj nthe na a fifrəi laonj.

nu pæi yu shendaonj. Ǿ mienj ki chwïe nenne, kanj a shi ndõgõ gho ngõi no shhi nganj shá'a mfe gho ni pa brushi, pugu ni'ij gho cháin. 59 Nshwei gho, mba'a Ǿ ma ntaonj ki lo naa mbe nguon njõ yõ ghao."

13

Pá'a nkũnu yõ ni phi kienj nne kanj Ǿ shi khu

(Matio 16:2-3)

1 Pichæi pa ngwa ni mbo fo ndii gho ja pugu ni nshwei Jisho nkwanj ha'anj Paile ni njwi pichæi ngwa Galili ndii ja pugu tho fe yaon fe'ingien ni Minnwi ne. 2 Jisho khwë ni pugu ja, "Pæi pi'i ja ngwa Galili pei chwïe phi nchaa nguon ngwa Galili nduonj nthe ja pi jwi vugu nne ne? 3 Nshwei væi ja nga! Ndo ti pæi mienj ki pá'a nkũnu yæi ni phi kanj pæi shi nkhu ghao nkaa pæi. 4 Ki pæi pi'i ja fuonjchro ngwa la'ataonj Shiloan, ja nda tothi ni ngũ njwi vugu ne, ni mbo pi pa ngwo nnu mbimbhi nchaa nguonj pa ngwa ja pugu ni nchho Jerushaleinj*ne? 5 Nshwei væi ja nga! Ndo ti pæi mienj ki pá'a nkũnu yæi ni phi, kanj pæi ghao shi nkhu nkaa pæi."

Lu'õ chrà nthe thi ki yuj

6 Jisho chhu yei lu'õ chrà ni pa ghanj younjij pi: "Yichæi nonj ni mbhi wunu monj nyienj yu, ntho li'i ka ntienj nkuonj gho pa'a a lo mbo. 7 Nne, a chhu ni nganj fá'a yi ja, 'Lii njæi, no træi nga'õ ntho ntho nu heinj no tho nu ntã'a ntienj thi ndo pa'a ndo njæi sheshe yi. Kæ'i mã'anj shhe, ki'i a nu'uj ntho nji shhe gha."

8 "Muunj fá'a yi gho khwë gho ja, 'Taatho, pini mienj fo no ta'a nga'õ, ntou la'õ yi ni'ij khí fo. 9 Ti ä njunj ntienj nga'õ yini, a pwa, ti ä nchho ki yuj, Ǿ kæ'i vi mã'anj shhe.'"

Jisho yigi ghãno mingwe Llé Ji pa Juu

10 Yichæi ta'a Llé Ji pa Juu ni mbo, Jisho tho nje'i nu monj nda luonj Minnwi. 11 Nja njæi nu, yichæi mingwe chæinj fo, mfã'õ jiiwe piphi ja a ni nchwïe a ghãno nu no fuonjchro nga'õ. A ni ntu'utu'u, ti mimfe pa'a a lo ntithi tothi ndindi. 12 Jisho gha njæi vi, mæinj vi, nchhu gho ja, "Mingwe, Ǿ lügu monj ghãno yõ." 13 Nũ'õnj mbho mi mbij yu, a pi'i ntithi ndindi chomilaonj gho, nga'õ Minnwi.

14 Mmenonj monj nda luonj Minnwi pigitua ja Jisho yigi ghãno Llé Ji. Nchhu ni pa ngwa ja, "Pi fá'õ no fá'a nu no ntigao llembhi, nthe yie gho, pæi tho pi monj shina

llé pigho pi yigi ghãno yæi, ki'i a po pi Llé Ji."

15 Taatho khwë gho ja, "Ghanj miffi pei, sheshenonj shina pæi shi'a mfæi fua yi pugu nkweinj yi monj nda ja pugu ghã nda'a ne, ngõi ni ju chonkhi mfe nkhi gho Llé Ji? 16 Ti ndwe, mba'a nkwe mingwe vei Llé Ji, muunj Abrahamj, ja Shata nkrao vi no fuonjchro nga'õ ne?" 17 A ni nga nchhu nnu yei, lritho wëinj pa mbina pi, ndo nguonj pichæi pa ngwa nduonj fá'õ pwanju'õ nthe nguonj pa memme nnu ja a chwïe ne.

Paa lu'õ chrà nkuonj Sha'afuonj Minnwi (Matio 13:31-33; Maaku 4:30-32)

18 Nenne Jisho pie ja, "Sha'afuonj Minnwi po pi no kho? Mimfe mã'anj fi'i yi pi ni kho? 19 A po pi no mbhë yaonj mbo nkienj yi ge, ja nonj lõgõ ngõi mã'anj monj nyienj yu, a ku'õ ngõ thi, pa mishi tho nkrao nda pugu nkuonj pa mbho pi."

20 A pini nu'uj mbie ja, "Mimfe mã'anj fi'i no Sha'afuonj Minnwi pi ni kho? 21 A po pi no yaonj chwïe prupina ku'õ ha'anj mingwe lõgõ ni'ij monj ta'a bruma'a prupina, a chwïe nguonj prupina gho ku'õ ghao."

Chonda kike'i (Matio 7:13-14,21-23)

22 Jisho ni nyienj ntogõ monj pa memme la'ataonj pugu pa puonj mi puonj pi, ntho nje'i nu no ha'anj a ni ntogõ ngõi nu Jerushaleinj ne. 23 Yichæi nonj pie vi ja, "Taatho, a wu'õ shigei ngwa ha'anj pugu shi ndũgu?"

Jisho chhu gho ja, 24 "Nshwei væi, pæi pa'õ no nii nu pi monj muunj chonda, nthe ja ntou ngwa shi mba'õ no nii nu ndo a gha'a vugu. 25 Ndiij ja nganj nda shi nu'uj ndollo mfini chonda ne, pæi tithi mbhi ntho nkweij chonda, nchhu nu ja, 'Taatho, chu'õ chonda ni pigi.' A shi nkhwë nchhu ni pæi ja, 'Ndo nji'i nji væi ki li'i ha'anj pæi lo ne.' 26 Nenne, pæi shi nchhu ja, 'Pia ni nji ndo nnu ka'a, ndo Ǿ ni nje'i shendaonj la'ataonj pigi.' 27 Ndo a shi nchhu ni pæi ja, 'Ndo nji'i nji væi ki li'i ha'anj pæi lo ne. Pæi lallo, nguonj væi pa ngũo nnu mbimbhi.'

28 "Pæi shi nkæi ndo nkru shua mæi fo ndii ja pæi yæi Abrahamj, ni Aijji, ni Jakõ, ni nguonj pa njæili'i Minnwi, pugu po monj ntu'õ fuonj Minnwi ndo, pi mã'anj væi mbhi. 29 Ngwa shi ma ndho ngei la'ataonj sha'a minaonj, ni yi ngei nii minaonj pi ma ndho khwi pugu pa mbienj, nchho yæi tapræi monj

* 13:4 13:4 Jisho ni nkhwë nne nthe ja pa Juu ni mbi'i yugu ja nnu piphi shi'a ntho ni nonj ki a lo ntã'a ju.

ntu'ó fùonj Minnwi. ³⁰ Lii njəi, pichəi pa ngwa na ngwa na pugu pɔ ndugwi njin nɛ ma mbɔ shhi, pichəi na pugu pɔ shhi lūgwɪ njin."

Jisho fā'ɔ pə'i njù'ɔ nthe Jerushaleinj (Matio 23:37-39)

³¹ Wu'ɔ ndii gho, pichəi pa ngwa Farashi thɔ mbara Jisho nchhu gho na, "Kwiɛnj ŋkɪ'ɛ ngəighəi, nthe na Hero tā'a nu njwi gho."

³² Jisho khwē ni pugu na, "Ghəi nshwei mimbaanguo gho ɛ a nɔ gho na ntho nɛ mfu'u pa minwɛinj ndo njigi pa ghɛno shi'a pugu pa yua, ndo a gha mbɔ monj trɛi llɛ mɪ'ɛnj fā'a a. ³³ Ndo a ká'ɔ vəi na shi'a, ni yua, pugu pa yua vini, mbɔ shendaonj ngəi nu, nthe na mimfɛ pa'a pi lo njwi njəilɪ'i Minnwi ki a lo mbɔ pi Jerushaleinj.

³⁴ "Jerushaleinj, Jerushaleinj, la'ataonj na pugu jwi pa njəilɪ'i Minnwi ndo ntunj pa ngwa na pi taonj vugu vɛ nɛ ni ngw'ɔ, a ngé yi kɔ na ntá'a nu ŋkiri puonj pɔ ta'a li'i ŋkwan ha'anj minguo ghá ŋkiri puonj pi la'o prá yi nɛ, ndo pa'a ɔ lo ntá'a nu. ³⁵ Lii njəi, nda yəi kina ŋku'ɔ fùnj. Ndo nchhu ni pəi na mba'a pəi nu'unj njəi a, kanj a nɛinj ndii thɔ na pəi shi nchhu na, 'Mbɔɔ pɔ ni ŋonj na a thɔ nɔ ligi Taatho nɛ.'"

14

Jisho yigi ghɛno ŋonj

¹ Yichəi llɛ Ji ni mbɔ, Jisho ghəi nda yichəi nthishi pa ngwa Farashi li'i ji maonj, pa ngwa thɔ mbɛ'i vi. ² Nga njəi nu, yichəi ŋonj na a ni mfá'ɔ ghɛno miku'ɔ kwɔ pugu pa mbhɔ chəinj. ³ Jisho pie ni pa ghanj yɛ'i ngwa ni gɪ pugu pa ngwa Farashi na, "Gɪ pinj na pi yigi ghɛno ŋonj llɛ Ji ki ngə?" ⁴ Pa'a pugu lo ŋkhwē, Jisho lɔgo ŋganj ghɛno gho njigi ghɛno yi mienj vi ki'ɛ na a ghəi. ⁵ Nenne a chhu ni pugu na, "A yəi ŋonj shina pəi na miunj vi ki fua yi ngw' monj tienj ŋkhi shishhi, pa'a a lo ŋkɪ'i nshuu vi shuu mfu'u llɛ Ji?" ⁶ Pugu pou khwē.

Lu'ɔ chrà na Jisho ni nchhu ni pa ghanj gè

⁷ Jisho jɛ ntho nchrà lu'ɔ chrà ni pa ghanj gè pi ndii na a yəi ŋkwan nɔ ha'anj pugu chho ntere pa li'i lienj yəi taprei nɛ, nchhu nu ni pugu na, ⁸ "Ndiij na pi gɛ gho li'i ji lánj nɛ, ki'i ndɔgo li'i lienj, nthe na kə'ichəi pi gɛ ŋonj na a chii nchaa gho. ⁹ Nne na ŋonj na a gɛ vəi nɛ shi ntho nchhu vɛ na, 'Fɛ li'i yɔ ni ŋonj vei!', kanj ɔ shi ngəi ki'ɛ monj shhunonj ndɔgo ndugwi njin li'i.

¹⁰ "Ndo ndii na pi gɛ gho li'i nɛ, ghəi nchho nɔ ndugwi njin li'i, nenne na ndii na ŋonj vɛ na a gɛ gho thɔ nɛ, kə'ichəi a chhu vɛ na, 'Taannu a, ku'ɔ nɔ li'i lienj'. Nenne ɔ shi nchii ligi ŋguonj pa ngwa na pəi pugu pɔ ŋkuonj taprei nɛ. ¹¹ Nthe na sheshəonj na a kəɾə nonj yi nɛ, pi shi nshwi'i vi shhɛ. Sheshəonj na a shwi'i nonj yi shhɛ nɛ, pi shi ŋkəɾə vi tɔthi."

¹² Jisho chhu ni ŋonj gho ŋkaa yu na a ni ngɛ vi nɛ na, "Ndiij na ɔ piri ŋkiɛnj maonj ji nɛ, ki'i mɛinj pi taannu pɔ, ki linj pɔ, ki ndaanonj yɔ, ki taakuo pɔ, mbɔ ghanj fā'ɔ, nthe na pugu shi ma ngɛ gho ŋkaa pugu nne a pɔ na ɔ kwo fā'ɔ pe yɔ ni nnu na ɔ ni nchwɛ nɛ. ¹³ Ndiij na ɔ piri ji nɛ, gɛ pi pa mbou, pa ŋkwini, pa nchriligi, ¹⁴ nne, kanj ɔ shi mfá'ɔ mbɔɔ nthe na mimfɛ pa'a pugu lo ma ndu'u vɛ. Minnwi shi ndu'u shi'i yɔ ndii na pa ngwa shi'i lɛ ŋku'ɔ nɛ."

Lu'ɔ chrà nthe nnu mme ji (Matio 22:1-10)

¹⁵ Ndiij na yichəi ta'a ŋganj gɛ na a ni nchho ŋkuonj taprei ni njá'ɔ yei nnu nɛ, nchhu ni Jisho na, "A fi'i pwatua nɛinj ni ŋonj na a shi mbɔ ŋgia ji monj ntu'ɔ fùonj Minnwi?"

¹⁶ Jisho khwē na, "Yichəi ŋonj ni ma mbiri mme ji ngɛ ntou ngwa. ¹⁷ Ndiij ji gho ni nga ŋkə'ɔ, a taonj muunj fā'a vi na a chhu ni ghanj gɛ pi na, 'Pəi thɔ, ŋguonj yaonj kwo ká'ol!' ¹⁸ Ŋguonj yugu ghao jɛ ntho njua shwieshwie. Fùonj yi chhu ni muunj fā'a gho na, 'Njuonj shhɛ, a pie na ŋgu'ɔ ngəi njəi, mba'a mbhɔ na a mienj a ndu'u.' ¹⁹ Yichəi chhu ji na, 'Ŋkwo yuonj wunj fua fā'a nyienj ngəi nu li'i ywɛ'i vugu, nthe yie gho, nduonj na a li'ɛ fənj a.' ²⁰ Yichəi chhu ji na, 'Ŋgu'ɔ ŋka lanlan. Nthe yie gho, minthe pa'a ndo ntho.'

²¹ "Muunj fā'a gho pini nshwei taatho vi ni pa nnu pei. Ŋganj nda gho chhu ni muunj fā'a vi gho monj pigítua na, 'Taonj ngəi monj pa la'a, pugu pa fra, nchhu ni pa ghanj pou, pa ŋkwini, pa nchriligi na pugu thɔ.' ²² A gha ndara muunj fā'a gho chhu na, 'Taatho, ŋkwo fā'a ŋkwanj ha'anj ɔ chhu nɛ, ndo shina wu'ɔ mbi'i ni pichəi ngwa monj nda.' ²³ Nenne, taatho pini nchhu gho na, 'Taonj ngəi shendaonj ntou, pugu pa ndaonj moonj trú, ninj na ngwa thɔ nii nne na nda a linaonj. ²⁴ Ndo nshwei vəi, mba'a kanj ta'a ŋonj na mi ni ngɛ vugu nɛ ywɛ'i sheshe yaonj ji.'"

Nchuonj yōu nu njin Jisho (Matio 10:37-38)

²⁵ Ndwe, yú ngwa ni ntho njôu njin Jisho, a kara nchhu ni pugu ña, ²⁶ “Ñon ntho njin a ki lo mbina taa vi, pugu pa mũun vi, ni ngwe vi, pugu pa puon pi, ni lin pi pi pimbia, pugu pa pi pingge, oon, pugu pa chombhi yi, kan minthe pa’a a lo mbo ngan younjin a. ²⁷ Sheshenon ña a lo nji’i ntien wa’a yi ntho njin nu ne, nthe pa’a a lo njou njin a.

²⁸ “A yoi non shina poi ña ä ntä’a nu nkrao nda tothi, pa’a a lo mfüon nchochho shhe ndii fi’i nchuon yi, no yoi nu ña a fä’o fi’i mbin ña mimfe a krao no gho mi’en ne? ²⁹ Kien nenne, kan a shi nga mbo ndii ña a nū’on kwonda tothi gho ki lo mi’en nda tothi gho ne, sheshenon gha njai, mā’anj vi ni kwain, ³⁰ nchhu nu ña, ‘Ñon vei ni njē nkrao nu nda ki lo nji’i mi’en.’

³¹ “Ki a yoi füon ña minthe a ghäi nu mā’anj yichai füon ni wuj nkan ghan mā’anj nchhò, yie füon lo fä’o pi paa wuj nkan ghan nchhò, ki a lo füon nchochho shhe ndii ña mimfe a mā’anj vi ni wuj nkan ghan nchhò pigho. ³² Ti a nchochho njai ña mimfe pa’a a lo mā’anj vi, a taon ghan ntaon ña pugu ghäi mbie vie füon ña, ‘Pigi chwie neiñ nji ña mimfe pia fä’o ta’anggi.’ ³³ Wu’o nenne, sheshenon vai nthe pa’a a lo njou njin a ki lo mi’anj nguon nnu pi nthe a.

*Khi ña a lo nji’i mfä’o ghère
(Matio 5:13; Maaku 9:50)*

³⁴ “Khi pwa, ndo ghrí yi no chwie nu yaon pwa mbhe, o pini nkwoi ni ghri yi gho pi neiñ? ³⁵ Nthe ña mba’a a yi’i nu’uj mfä’o ghère shhe, ki no gwi nkū’u maon chwie yaon pwa. Pi ghä mi’anj khi ye ña a lo nu’uj mfä’o ghère ne mi’anj. Ywere, non ña a fä’o tóno ne, ä ya’ol!”

15

*Pwanju’o nthe ta’a minji ña a ni mbhe pi pini njai
(Matio 18:12-14)*

¹ Llé chäi, ghan wëin taashi pugu pa pichai ghan chwie phi tho yoi jisho no ya’o nu nnu ña a ni nje’i nu ne, ² pa ngwa Farashi pugu pa ghan ye’i ngwa ni gi Mushi jē luo nu, nchhu nu ña, “Ñon vei pin pa ghan chwie phi ti ntho nji maon ji pugu pugu.”

³ Nenne, jisho ni nchhu yei lu’o chrà ni pugu: ⁴ “A yoi non shina poi ña ä mfä’o ta’a nkii minji, ta’a yi shina pugu phe, pa’a a lo mien ndipu’u wuj ni ndigi ndipu’u mon nkunu, ngöi njin ye ña a phe ne, ntä’a vi ti njai? ⁵ Ndi ña a yoi vi ne, a tien vi nkambä’i yu, mbini

no mon pwatua. ⁶ Ndi ña a pini la’a ne, a gē pa taannu pi, pugu pa taakuo pi, nchhu ni pugu ña, ‘Pia fä’o pwatua nthe ña njai minji a ye ña a ni mbhe ne.’” ⁷ Nenne jisho lügi ña, “Wu’o nenne, nchhu nu ve ña nton pwatua shi mbo po nthe ta’a ngan phi ña a pä’a nkunu yi ni phi ne, nchaa ndipu’u wuj ni ndigi ndipu’u ngwa shi’i ña pugu pi’i ña pugu lo mfä’o no pa’a nu nkunu yugu ni phi ne.

Pwanju’o nthe mbin ña a ni mbhe pi pini njai

⁸ “Ki a yoi mingwe ña a mfä’o wuj ndigi mbin, ta’a yi phe, a mien ki lo nchū’u lan, njigi nguon nda ghao, ntä’a poporo ti nu’uj njai. ⁹ Nga njai, mëin taannu pi, pugu pa taakuo pi, nchhu ni pugu ña, ‘Pia fä’o pwatua, nthe ña njai ndigi mbin a ye ña a ni mbhe ne.’” ¹⁰ Nenne, jisho lügi ña, “Wu’o nenne, nchhu nu ve ña, pwatua shi mbo shina pa ghan ntaon Minnwi nthe ta’a ngan phi ña a pä’a nkunu yi ni phi ne.”

Pwanju’o nthe muun ña a ni mbhe mbini nkwoi

¹¹ jisho ghäi shhi, nchhu nu ña: “Non chäi ni mbo fo mfä’o paa puon pimbia. ¹² Vi mikä’i chhu ni tää vugu ña, ‘Ghrä maon mfe nyan, mbo maon pe ña a kan mbo nyan ndii ña o khu ne.’ Tää gho ghrä maon pi ni pugu.

¹³ “A ni nga nda’a shigei llé, vi mikä’i kiri nguon maon pi ghao, ngwëin ndaon ngöi fie mon yichai la’ataon, nshaan fo ghao mon ji ki tou. ¹⁴ A ni nga nji nguon mbin yi ghao, nji gü mon la’ataon gho, a jē po nu mon pou. ¹⁵ A ghäi mfe non yi ni non la’ataon gho no ngan fä’a, ngan yi taon yi mon nyien yu ña a ghäi ntho nkugwi nkunyan. ¹⁶ A khwä no kugwi nu non yi ni maon ña pa nkunyan ni nji nu ne, ndo pa’a non lo mfe sheshe yaon ña a ji.

¹⁷ “Ndugwi yi, lina yi gha nkwoi, a chhu ni non yi ña, ‘A fä’o ghan fä’a tää a pi kho mfä’o maon ji ti a ka yienyien ntoro, ntho nkhu nji hein? ¹⁸ Nshi ndollo ngöi njai tää a, njüa gho ña, “Tää, mfään mbin Minnwi, mbini mfään mbin gho. ¹⁹ Ndo nu’uj nkä’o no po nu muun gho, lögo a pi no ta’a ngan fä’a yo.”

²⁰ “Nne a lollo ngöi li’i yoi tää vi, nga ngu’o mbo fie hin, tää vi yoi vi, mfä’o kwoshini mbin yu, ntaon ntei ngöi mban vi, nchrä gho shi’i. ²¹ Muun gho chhu ni tää vi ña, ‘Tää, mfään mbin Minnwi, mbini mfään mbin gho. A lo nu’uj nkä’o ña pi mëin a ña muun gho.’

²² “Ndo tãa gho chhu ni pa ghanj fã’a pi ña, ‘Pëi kãno ntho ni ñkien ndhwi mã’anj mbinj yu, ñgwë krëi no mbho yi, mbini ñgwë tra no kwò yi. ²³ Ntho ni muunj nã’anj fu’u njwi pia fã’o ji, ²⁴ nthë ña muunj a vei ni ñkwo khu, mbini njwinj! A ni mbhe, mbini njøi vi!’ Pugu jë ji nu ki’ë.

²⁵ “Ndiï gho muunj shhi vi ni mbo monj nyienj. Nya ñkwëi nu ti mbara la’a, nja’o lóu pugu pa pini. ²⁶ Mëinj yichëi ta’a muunj fã’a mbie vi ña, ‘A lógo kho, ndógo lí’i?’ ²⁷ A chhu gho ña, ‘Ndiïj gho pini, tãa vëi jwi muunj nã’anj tutru, nthë ña a kwëi la’a shishi’i.’

²⁸ “A pigítua ndãa ña mba’a a yi’i nii nda. Tãa vi taonj ndigëi vi. ²⁹ A lu’u gho ña, ‘Lii njøi, mfã’a mbho gho no ntou ñga’o pa’a ndo ma nchi’ë nchò yo, ndo pa’a o lo ma mfe muunj mimbhi vëi ña ñgwra pigi pa taannu panj mfã’o ji no gho. ³⁰ Ndo ti yaonj muunj gho vei, ña a shãanj maonj pò ghao ñkuonj pa shakhi, gha ñkwëi, o jwi muunj nã’anj tutru gho.’

³¹ “A khwë gho ña, ‘Muunj a, pògo ghà ñgu’o mbo ka’a, sheshe yaonj ña a nyanj në, a jo. ³² Ndo a kã’o no ji nu, ndo mfã’o pwatua, nthë ña ndiïj gho vei ni ñkhu mbini njwinj, a ni mbhe mbini njøi vi.’”

16

Lu’o chrà nthë muunj fã’a tëtëtëi

¹ Jisho ghëi shhi nchhu ni ghanj younjinj pi ña: “Nganj fã’o chëi ni mbo fã’o nthishi pa puonj fã’a pi, ñgwa tho ntügu gho ña muunj fã’a yi gho tho nshãanj mbinj yi shãanj. ² Nthë yie gho, a mëinj vi nchhu gho ña, ‘Yei kho ña ntho nja’o nu nthë gho? Fí’i vëi ñkwanj no ha’anj o tho ntuo maonj panj në, nthë ña mba’a o nu’uonj mbi’i nthishi pa puonj fã’a panj.’

³ “Nthishi pa puonj fã’a gho chhu ni nonj yi ña, ‘Mi shi nchwë pi nëinj ndwë ña masha a tã’a nu mfú’u a fu’u monj fã’a a në. Ndo nji’i mfã’o ghrí fã’a nu nyienj pi pe a, ndo tho a lilri no luonj nu. ⁴ Nji nnu ña ñshi nchwë në ndwë, nji ña ñgwa shi mbinj a nda pugu ndiïj ña pi fu’u a monj fã’a në.’

⁵ “Nnë a gë ñguonj ghanj ñkrù masha vi pa ta’a yi ta’a yi, ña pugu tho njøi vi. A pië ni fúonj yi ña, ‘Ñkrù masha a pò puoj gho yi kho?’ ⁶ A khwë ña, ‘Ta’a ñkii jo wru.’ A chhu gho ña, ‘Chöchö ñkwe ñwa’anji ñkrù yo ñkerë nã’anj ña a tienj wuj jo puoj gho.’

⁷ “A pini nchhu ni yichëi ña, ‘Jo ñkrù yi kho?’ A chhu ña, ‘Ta’a ñkii piënj pilei.’ A chhu gho ña, ‘Kerë nã’anj fúonj wuj piënj.’

⁸ “Nthë yie gho, masha nthishi pa puonj fã’a yei piñj vi nthë nnu shietho yei ña a ni nchwë në. Nthë ña ghanj ñkuonj mbhi yei fã’o shietho ni ñkwanj ha’anj pugu ghà nchwë nnu pugu nchaa ñgwa ña pugu pò monj lí’ë në. ⁹ Ndo ñshwëi gho, lógo maonj ñkuonj mbhi yei mbwa puoj no gho, nji ña maonj pigho shi ñga mienj ki lo nũ’oj mbo, Minnwi fë la’a vë po.

¹⁰ “Ñonj ña a tógo ndaonj ntou monj mi nnu në shi ntógo ndaonj ntou monj mëmme nnu. Wu’o no ha’anj ñonj ña a chwë nnu fifiri monj puonj mi nnu në, shi nchwë fifiri monj mëmme nnu.

¹¹ Ti pëi mienj ki tógo ndaonj ntou ni ñkwanj ha’anj pëi tuo fã’o ñkuonj mbhi yei në, Minnwi kie pi nëinj mfe ñkienj fã’o llo po ni pëi, ña pëi lina no gho? ¹² Ti pëi mienj ki tógo ndaonj ntou ni yaonj ña a yi ñonj nduonj në, Minnwi kie pi nëinj mfe fã’o ña a shi mbo yëi në ni pëi?”

¹³ “Mba’a ta’a muunj fã’a fã’a mbho paa masha. A shi ñgu’o mbina ta’a yi ñkhwã vichëi, a shi nja’o ta’a yi, nchi’ë nchò vichëi. Mba’a pëi fã’a mbho Minnwi pugu mbinj.”

Pichëi pa ntígí Jisho

(Matio 11:12-13; 5:31-32; Maaku 10:11-12)

¹⁴ Pa Farashi ni ña nja’o nnu yei, mã’anj Jisho ni kwëinj nthë ña pugu ni ñkhwã mbinj. ¹⁵ Ndo a chhu ni pugu ña, “Pëi pa ñgwa ha’anj pëi ghà nchwë ña ñgwamishua líi vëi no pa ñgwa titi, ndo Minnwi ji njú’o yëi. Nthë ña yaonj ña ñgwamishua líi a pò mme yi në, pò pi yaonj piphi ligi Minnwi.

¹⁶ “Gí Mushi pugu pa nnu ña pa njëli’i Minnwi ni nã’anj në ni ntho fã’a nu ti ñgëi nchëinj monj ndiï Jounj. Jë ndiï gho, pi chíi pwa pisha’akho Sha’afuonj Minnwi, ñgwa ña pugu piñj në chho mfra nu nii monj gho ni pri.

¹⁷ A yi’ë ni pò pugu shhë no piri nu nchaa ña ta’a muunj mi nnu ña a pò monj ñwa’anji gi mienj ki lo ndógo lí’i.

¹⁸ “Sheshëonj ña a shãanj lánj pugu ñgwë vi ndánj mingwë nduonj në kwo shúonj, ñonj ña a lanj mingwë ña a taonj lánj në kwo shúonj ñkaa yu.

Nganj fã’o pugu Lasharö

¹⁹ “Nganj fã’o chëi ni mbo fã’o ntho mã’anj pa ndhwi tininchuonj, nchho nji

* 16:8 16:8 Nji’i nthë no ha’anj a ni mbinj vi në, a ni ñgu’o mfú’u vi fu’u monj fã’a.

ηκιεηηεηη maon jì ηγουη llé ghao.
²⁰ Ngan pou chəi ni mbo fə, ligi yi pə Lasharə, ηa pi ni nū'əη vi chonka'a ηgan fə'o yei, non yi ni ngu'ə mbo pi fifi ghao. ²¹ A ni ηkhwā nu nji pa ηku'u maon pə ηa a gū llo ηkuon taprəi ηgan fə'o gho nε. Nə pigi nu, pa mingu ni nthə nchhə ndra fi yi. ²² Ngan pou gho khu, ghan ntaon Minnwi thə ndəgə vi ηgəi nū'əη shoyəi Abrahan. Ngan fə'o gho khu ηkaa yu, pi twei vi, ²³ a ghəi li'i ha'əη ghan phi ghə ηkhu ηgəi nε, nchhə njei ηgə'i fə, ηga mbi'i ligi yi, njei Abrahan fie hin pugu Lasharə shoyəi yu.

²⁴ "Ngan fə'o gho yūa ni Abrahan ηa, 'Tāa, fə'o kwoshini mbin ηu, ntaon Lasharə ηa a chrū thə muonshimbho yi mon ηkhi nthə ηgri tūa a nə gho, nthə ηa mbo mon titini yū'ə mon mōηon yei.'

²⁵ "Ndə Abrahan chhu gho ηa, 'Muon a, kwij ηa mon chombhi yə pi ni mfe pa maon shi'i vε, Lasharə fə'o jì pi piphi. Ndə ti ndwε, a pə mon nchhə shi'i hein, ə pə hεnε mon titini ηgə'i. ²⁶ Mbapa nenne, pi nū'əη mme wəiη, a fēnε via, nenne ηa sheshəon ηa a tā'a nu nshā'a hεnε nε nthə pa'a a lə nshā'a, wu'ə nə ha'əη mba'a ηon llo ηgei pəi nthə njei vigi nε.'

²⁷ "Ngan fə'o gho chhu ηa, 'Mba'o mbho nε shhi gho, ma tāa, ηa ə taon nε Lasharə puη nda pigi. ²⁸ Nthə ηa mfā'o lin pan pi pimbia pi tien, nenne ηa a ghəi shūu tənə yugu, kieη nenne, kan pugu ηkaa pugu shi nii mon li'i ηgə'i yei.'

²⁹ "Abrahan khwē ηa, 'Pugu fā'o gi Mushi pugu pa nnu ηa pa njei'i Minnwi nā'əη nε, pugu ya'o pie gho.'

³⁰ "A chhu ηa, 'Nga, ma tāa vigi Abrahan, ηon ηa a khu nε mbini ηku'ə ηgəi nchrā ni pugu, pugu kwri.'

³¹ "Abrahan chhu gho ηa, 'Pugu mien ki ya'o gi Mushi pugu pa nnu ηa pa njei'i Minnwi nā'əη nε, kan mba'a pugu yi'i mbin nə ha'əη a nji'i nthə ηon ηa a khu mbini ηku'ə nε.'"

17

*Pa ntigi nthε phi
 (Matio 18:6-7,21-22; Maaku 9:42)*

¹ Jishə chhu ni ghan younjij pi ηa, "Pa nnu ηa a nthε a chwie ηgwa gū mon phi nε shi ηgu'ə nthə. Ndə ti wuwuru ηgə'i yi ηon yε ηa a kie pi mbho yu maa nthə nε. ² A kan ni mbwa ηa pi chu mme ηgə'ə wu'ə yaon mmi yu mā'əη

vi mon ηkhi, nchaa ηa a chwie sheshe ta'a puon mi puon pan pei gū mon phi. ³ Pəi lina ni non pəi!

"Ndin gho nchwie phi, ə fē'i vi, ndə ti a mbā'a ηkūnu yi, ə lī'ε phi yi. ⁴ Ndə ti a nchwie phi mbin gho ni khwachəi ηgε mon ta'a llé, sheshe ηgε a pini nchhu vε ηa a pā'a ηkūnu yi nə gho, a yi'i ηa ə lī'ε phi yi."

Nji mon pij

⁵ Pa ghan ntaon Jishə chhu gho ηa, "Taathə, pigi luon ηa ə pigi pij yigi."

⁶ Taathə khwē ηa, "Pəi mfā'o pij ti a wu'ə mbo pi nə fi'i mbhē frushiga, kan a nthε pəi chhu ni thi wuj ηa, 'Mū'uj ηgəi mbihi non yə mon ηkhi!', a ya'o nchə yəi.

Fə'a ηa ηkūna ghə mfā'a nε

⁷ "Ləgə ηa ta'a ηon vəi fə'o ηkūna ηa a chhə mfā'a nyieη, ki ηkē'i minji, a nthε a gha ηkwəi mon nyieη a chhu gho pi ηa, 'Thə nchhə hein ta'a ηgε nji maon?' ⁸ Nga! A shi ηka chhu gho pi ηa, 'Nyian maon jì vəi, mbiri non yə, nthə mfe vəi ti ηga nji ndə nnu, ə ghəi ki'ε nji jə ndə nnu.' ⁹ Mba'a a yi'i ntōo ηkūna gho nthε ηa a chwie fə'a ηa a chhu gho ηa a chwie nε. ¹⁰ A ha'əη a pə ni pəi nε, ndii ηa pəi kwo chwie ηguon nnu ηa Minnwi chhu ηa pəi chwie nε, pəi chhu ni non pəi ηa, 'Pigi wu'ə mbo pi pa ηkūna, pigi wu'ə nchwie pi yaon ηa a ni ηkwo pə fə'a yigi nε.'"

Jishə yigi ghino wuj ηgwa

¹¹ Jishə ni ηgəi nu Jerushalein, ntəgə nu shina Shamaria pugu Galili. ¹² Nga nii mon yichəi muon la'ataon, wuj ghan ghinombalun paon pugu pugu. Pa ghan ghino pigho ni nthi pi fie hini, ¹³ mēiη ni nji ηa, "Jishə! Taathə! Fə'o kwoshini mbin pigi!"

¹⁴ Jishə ni ηga njei vugu, nchhu ni pugu ηa, "Pəi ghəi nōon non yəi ni ghan fε'ingieη Minnwi, pugu lii vəi njei ηa ghino yəi mme."

Pugu ni ηga ηgəi nu, Jishə yigi ghino yugu.

¹⁵ Yichəi ta'a ηgan ghinombalun gho ni ηga njei ηa ghino yi mme nε, mbini nchhə ηgə'o Minnwi ηkieη ni nji, ¹⁶ nthə gū shhi Jishə ni puη yi nthə ntōo vi. Njon vei ni mbo ηon Shamaria.

¹⁷ Jishə pie ni ηgwa ηa pugu ni mbo fə nε ηa, "Mi ni njiηi pi ghino wuj ηgwa, pichəi ndipu'u hin? ¹⁸ A chwie kho a wu'ə nthə ηgini vei nə tōo nu Minnwi?"* ¹⁹ Nchhu gho ki'ε ηa, "Lollo ηgəi ni gə! Pij yə chwie ə lūgū."

* 17:18 17:18 Kə'ichəi pichəi ni mbo pi ηgwa Juu. Pa ηgwa Juu ni ndəgə non yugu nə ηkieη ηgwa, nōon nu ηa a kan ni ηka thə pa Juu li'i tōo.

Tho nu Sha'afuonj Minnwi (Matio 24:23-28,37-41)

²⁰ Pichəi ngwa Farashi ni nga mbie Jisho ni ndii na Minnwi shi njē sha'a nu fūonj yi nē, Jisho khwē na, "Sha'afuonj Minnwi shi'a nji'i ntho pi nkwan nō ha'an mimfe o tho njəi yəi nē. ²¹ Mba'a yichəi kan ta'a nonj yi'i nchhu na, 'Lii njəi, a pō neinj heinj!' ki na, 'A pō ni hini!', nthe na, lii njəi, Minnwi tho nsha'a fūonj yi shina pəi!"

Ndii na Muonj Nonjishua shi ntho nē

²² Jisho chhu ni ghanj younjij pi na, "Ndi chho ntho nu na pəi shi nkhwā nō yəi nu ta'a llē monj llēmbhi Muonj Nonjishua, ndo mba'a pəi yəi. ²³ Pichəi ngwa shi nchhu ni pəi na, 'Lii njəi, a pō ni, lii njəi, a pō neinj!' Ndo ki'i mbij nnu na pugu chhu nu nē ki njōu njij yugu. ²⁴ Nchhu neinj nthe na ndii na Muonj Nonjishua shi mbini nē, a shi mbo pō nō fiēmbi na a shēi llo monj ta'a ngei pō ti ngəi nchəinj monj yichəi, sheshenonj yəi nji. ²⁵ Ndo a shi ngu'ō mfuonj njəi ngəi, ngwa mbhi shi'a lāa vi.

²⁶ "Nkwaj nō ha'an a ni mbo mbhi nonj na ligi yi ni mbo Noa nē, a nō ha'an a shi mbo ndii na tho nu Muonj Nonjishua kaonj nē. ²⁷ Ngwa ni nchho nji maonj, ndo nnu nu, ndaj nu, ndo ngəi nu nda lāj ti ngəi nchəinj llē yē na Noa ni nii monj mme pie na a pō nō nda nē. Nkhi tho ki'ē njwi nguonj yugu ghao.†

²⁸ "Wu'ō nkwan nō ha'an a ni mbo monj mbhi nonj na ligi yi ni mbo Loti nē. Pugu ni ntho nji maonj ndo nnu nu, nchwē tanj, ntho mbhi maonj pugu, nkrao la'a munu. ²⁹ Ndo ti a ni nga mbo llē yē na Loti ni ntaonj ni vhi Shodonj nē, mōnonj pugu mōnonj ngu'ō mikanj llo vugu, njwi vugu ghao. ³⁰ A nkwan ha'an a lē mbo llē yē na Muonj Nonjishua shi mbini nōonj nonj yi nē.

³¹ "A mbo llē gho, ki'i nonj na a pō mbhi, maonj pi pō nda nē, pini nii nda li'i lōgo maonj pigho. Wu'ō nenne ki'i ngwa pē na pugu pō monj nyien nē pini mbini la'a li'i lōgo sheshe yaonj. ³² Kwij nnu na a ni mfi'i ngwē Loti nē!‡ ³³ Sheshenonj na a tā'a nu nkwe chombhi yi nē shi nshienj chombhi yi gho, ndo ti nonj yē na a mi'an chombhi yi nē shi nkwe chombhi yi gho. ³⁴ Nshwei vəi, a lē nga mbo ni tu'u gho, paa ngwa nūanj kūonj, pi lōgo ta'a yi, vichəi kina. ³⁵ Paa piŋgē lē ntho

ngū'ō shie ka'a, pi lōgo ta'a yi, ta'a yi kina.

³⁶ "[Paa pimbia shi mbo monj nyienj, pi lōgo ta'a yi, ta'a yi kina.]"

³⁷ Pa ghanj younjij pi pie vi na, "O shi mbini pi hij, Taatho?"

Jisho khwē na, "Li'i na khu miyaonj pō nē, pa mishi pē na pugu gha nkru khu miyaonj nē shi nkiri fō."

18

Mingwe nkugu pugu ngan sha'a shá'a

¹ Jisho ni nshwei ghanj younjij pi ni yei lu'ō chrà nō tigi nu vugu na pugu fá'ō nō luonj nu Minnwi nguonj ndii ghao ki lo mfá'ō li'ənonj. ² A ni nchhu na, "La'ataonj chəi, ngan sha'a shá'a chəi ni mbo fō na a lo nji'i mbogō Minnwi ndo pa'a ndo fá'ō ndii nonjishua. ³ Mingwe nkugu chəi ni mbo la'ataonj gho na a ni ngu'ō ntho ngana ngan sha'a shá'a gho ghana, nchhu nu gho na, 'Ghēre a nsha'a shá'a yigi mbina a yei monj ndindi.' ⁴ Nganj sha'a shá'a vei ni ndāa nō kuo ndii. A ni ndugwi nchhu ni nonj yi na, 'Nji'i nthe pi ndo ha'an ndo mbogō Minnwi ki mfá'ō ndii nonjishua nē, ⁵ ndo ti nthe fi'i ghaghana na mingwe nkugu vei fē nu vəi nē, nshi nsha'a shá'a yi monj ndindi, kiēj nenne, kanj a shi nshienj a monj tho nu ngana a nguonj ndii ghao.'"

⁶ Taatho ghəi shhi nchhu na, "Pəi ya'ō nnu ha'an nganj sha'a shá'a ni mbe chhu nja'ō. ⁷ Mba'a Minnwi sha'a shá'a ngwa pi na a tere nē monj ndindi, ngwa ha'an pugu yāa gho monj tu'u pugu pa naonjchi nē? Pəi pi'i na a shi ngu'ō nchho njiri nu nō ntaanj ndii? ⁸ Nshwei vəi na Minnwi shi nsha'a shá'a yugu monj ndindi pi ni tei. Mbapa nenne, ndii na Muonj Nonjishua shi ntho nē, pəi pi'i na a shi ma njəi ngwa nkuanj mbhi pugu fá'ō ngwē?"

Farashi pugu ngan wēinj taashi

⁹ Jisho chhu yei lu'ō chrà ni pichəi ngwa na pugu ni mbi'i na pugu pō shi'i shhi Minnwi, ndo nchi'ə pichəi ngwa nē. ¹⁰ "Paa ngwa pichəi ni mbo fō ngəi Nda Minnwi li'i luonj Minnwi. Ta'a yi ni mbo nonj Farashi, vichəi pō nganj wēinj taashi. ¹¹ Nonj Farashi gho thi tə'i vi nduonj na, 'Ntōo gho, ma Minnwi, na ndo mbo nonj mbembe nō pichəi ngwa. Nshi'a nchigi nonj, pa'a ndo mbo nganj mbe, ndo pa'a ndo mbo nkwohuonj, ki mbo nō ngwēinj taashi yini hini nē. ¹² Nga nji nkhi paa ngé monj ta'a tanj,

† 17:27 17:27 Yei ni ndōgo li'i nda'a nkina nkaonj pi maa mbhi Jisho. ‡ 17:29 17:29 *Nwa'anli Njē yi 18:16-19:29. § 17:32 17:32 Ngwe Loti ni mbi'i kaku mbini, ndugwi yi pō a khu.

mfe shwéi nguon yaon na nga mfá'o ne ghao.'

¹³ "Ngan wéin taashi thi fie hini, pa'a ndo mbi'i ligi yi ndii po, mbo ni tu'utho, nchhu nu na, 'Minnwi, fá'o kwoshini mbin mu, nchwie phi.'"

¹⁴ Jisho chhu na, "Nshwei gho, non vei ni mbo shi'i shhi Minnwi ncha non Farashi. Nthe na sheshenon na a kãrã non yi ne, pi shi nshwi'i vi shhe, non na a shwi'i non yi shhe ne, pi kãrã vi."

Jisho fe mborã ni puon pro
(Matio 19:13-15; Maaku 10:13-16)

¹⁵ Pichai ngwa ni ntho ni pa puon pro njai Jisho no gho na a nu'on mbo yi tho pugu no fe nu mborã ni pugu. Pa ghan younjin pi gha njai, mbiga ngwa pigho.

¹⁶ Jisho mein puon pigho pugu tho yai yu, a chhu nu na, "Pai mien puon pro tho njai a, ki'i pai po ki'ingini ni pugu nthe na Sha'afuon Minnwi po pi ni ngwa pe na pugu po no puon pro ne. ¹⁷ Shishini, nshwei vai, mba'a sheshenon na a lo nji'i mbin Sha'afuon Minnwi no muun mborã ne, yi'i nii mon gho."

Ngan fa'o na a lo nji Minnwi
(Matio 19:16-30; Maaku 10:17-31)

¹⁸ Yichai nthishi pa juu pie na, "Nkien masha, mimfe nchwie pi nein mfá'o chombhi ki mme?"

¹⁹ Jisho pie na, "O mein a ni kiekien non nthe kho? A wu'o Minnwi mbo kiekien non. ²⁰ O ji yaon na pa kina chhu ne: 'Ki'i ngan lan kwoshuon, ki'i njwi non, ki'i njoo, ki'i nkwe nte non ni mbe, ya'o ncho taa gho pugu muun gho.'"

²¹ A khwe na, "Nguon kina pei nkwo nu'on llo ndii na mi ni mbo ma'an mikhwa ne."

²² Jisho gha nja'o nnu yei, nchhu gho na, "O wu'o mbini mbou yichai ta'a nnu. Fini nguon maon po ghao ngra ni ghan pou, kan fa'o yo shi mbo po, nne ntho njou njin a." ²³ A ni nga nja'o nnu yei non yi shwi'i nthe na a ni mfá'o nga'a.

²⁴ Jisho pe'i vi nkwan ha'an non yi shwi'i ne, nchhu na, "A ya nga'a ni ghan fa'o no mien nu Minnwi sha'a funon yi mon chombhi yugu. ²⁵ A yi'e ni minyienlai* no tãã nu mon mbo mita'a ncha ngan fa'o no mien nu Minnwi sha'a funon yi mon chombhi yi."

²⁶ Ngwa pe na pugu ni nja'o nnu yei na Jisho ni nchhu ne chhu na, "Ti non na mimfe a lugu ne po pi gã?"

²⁷ Jisho khwe na, "Nnu na mba'a nonmishua chwie ne yi'e ni Minnwi."

²⁸ Pita chhu na, "Lii njai! Pigi mien pa la'a minj ntho njou njin yo."

²⁹ Jisho chhu ni pugu na, "Shishini, nshwei vai, yichai kan ta'a non lo mbo na a mien nda yi, ki ngwe vi, ki ndin vi, ki tãã vi pugu muun vi, ki puon, nthe pi Sha'afuon Minnwi ne, ³⁰ na a shi mien ki fá'o ntou yi mon yei chombhi ndo shi mfá'o chombhi ki mme ndii na nshi nde mbini ntho ne."

Jisho chrã nkamu'on no nnu gu yi
(Matio 20:17-19; Maaku 10:32-34)

³¹ A mein paanchro ghan younjin pi, nchhu ni pugu na, "Pai lii njai, pia ku'o nu Jerushalein, nguon nnu na pa njali'i Minnwi ni na'an the Muun Nonmishua ne lãã lo i. ³² Pichai ngwa shi ncha'a vi mfe mbo ngwa pe na pugu lo nji'i mbo ngwa juu, pi ma'an vi ni kwain, ngwe'i vi, nthu thwe mbin yu. ³³ Pi shi ngwie vi ni ngwan, njwi vi, a gha nda'a trei lãã, a pini nku'o."

³⁴ Tho ghan younjin pi shi ki lo nji'i nshie ni nnu pei, pi ni ndain vugu ni njin nnu pigho, pa'a pugu lo nji nnu na a ni nchhu nu ne.

Jisho chu'o ligi nchriligi
(Matio 20:29-34; Maaku 10:46-52)

³⁵ A ni nga nyien mbara Jeriko, nchriligi chai chho nkien shendaon nduon nu. ³⁶ Nchriligi gho gha nja'o yu ngwa togo nu, a pie na, "A lãã kho ndãã lo i?" ³⁷ Pi shwei vi na, "A Jisho llo Nashare ntãã nu." ³⁸ A mein ni nji na, "Jisho! Muun Devi! Fa'o kwoshini mbin mu!" ³⁹ Ngwa pe na pugu ni mbo shhi ne piga vi, nchhu gho na, "Lere lan!" A pini mein pi ni nji na, "Muun Devi, fá'o kwoshini mbin mu!"

⁴⁰ Jisho tithi, mfe gi na pi tho ni ju. A gha ntho mbara yai yu, a pie vi na, ⁴¹ "O ta'a nu na nchwie pi nein ve?"

A khwe na, "Taatho, ñta'a nu mbini njai li'i!"

⁴² Jisho chhu gho na, "Pini ne njai li'i! Pij yo chwie ghino yo togo." ⁴³ Wu'o chomilaon gho, ligi yi chu'o a yõu njin Jisho, nchho nga'o Minnwi. Yu ngwa pigho fo ne gha njai, mfe ndigha'o ni Minnwi.

19

Jisho pugu Shakio

¹ Jisho nii ntiri nu mon Jeriko. ² Non chai ni mbo fo, ligi yi po Shakio, mbo mmenon pa ghan wein taashi, mbo ngan fa'o. ³ A ni mba'o nu no yai nu non na Jisho yie ne, nthe na ngwa ni njien fo ne, pa'a a lo nji'e gho nthe na a ni mbo non kwikwi'i. ⁴ Nthe yie gho, a tei ngãã shhi nku'o nkuon thi shikamoo nne na a yai Jisho, nthe na Jisho shi ntãã pi ngei gho.

* 18:25 18:25 Minyien yei ya mbo pi kamela. Pi na'an nein nthe na kamela lo mbo mon Chrambo.

⁵ Jisho gha ntho nchëinj no li'i gho, ndii tothi nchhu ña, "Shakio, kono nshwi'i shhe, nthë ña a yi'i ña nda'a nda gho shi'a."

⁶ A kono nshwi'i shhe, mbo ni pwanju'ò no chhu nu gho ña a tho a pwa. ⁷ Nguonj pa ñgwa pe ña pugu ni njëi ne jë luo nu, nchhu nu ña, "Ñonj yei ghëi nu mbo ñgan kra nda nchwë phi."

⁸ Shakio tithi tothi nchhu ni Taatho ña, "Lii njëi, Taatho, ñshi mfe ghrà ndindi maonj panj ni ghan pou, ti sheshenonj ña mi ni nchigi vi ne, ñshi ndu'u gho khwe li'i."

⁹ Jisho chhu gho ña, "Shi'a, lügu nu tho nda heinj nthë ña ñonj vei ñkaa yu muunj Abrahanj. ¹⁰ Nthë ña Muunj Njonmishua ni ntho no tá'a nu ndo ñkwe ñgwa pe ña pugu phe ne."

Lu'ò chrà nthë mbinj pi'ë tan (Matio 25:14-30)

¹¹ No ha'anj pugu ni ntho njwere chrà yei ne, Jisho ghëi shhi no chhu nu lu'ò chrà ni pugu. Nthë ña a ni ñkwo para Jerushaleinj ne, pugu pa ña ñgwa pigho ni mbi'i ña Minnwi shi nsha'a no fùonj chomilaonj gho ne ¹² a chhu ki'ë ña, "Ñonj ndienj chëi ni ngëi fie la'ataonj chëi, ngëi nji lëi fùonj ñkwëi sha'a la'a yugu. ¹³ Nkaonj a ni maa ngëi, a mëinj wuj puonj fà'a pi, mfe ñkienj ntou mbinj ni pugu nchhu ni pugu ña, 'Pëi ti'i ntho mbi'ë tanj no gho ti ñshi nu'unj ñkwëi.' ¹⁴ Ndo ñgwa pi pina vi pina. Nthë yie gho, pugu taonj ghanj ntaonj njinj yu ña pugu ghëi nchhu ña, 'Pigi lo nji'i ntá'a nu ña ñonj vei pò fùonj yigi.'

¹⁵ "Ndo pi wu'ò nchërë vi chërë no fùonj. A gha mbini, ngë puonj fà'a pi pe ña a ni mfe mbinj ni pugu ña pugu pi'ë tanj no ne, nne ña a nthë a ji fi'i shëi ye ña pugu fà'o ne. ¹⁶ Fùonj muunj fà'a tho nchhu ña, 'Taatho, mbinj ye ña ò ni mfe vëi ne shei wuj li'i.' ¹⁷ Ñonj ndienj gho chhu gho ña, 'Ò ya mfá'a, ma muunj fà'a a yi shishi'i, nthë ña ò tógò ndaonj ntou monj puonj mi nnu ne, mfe ghrí ve ña ò sha'a wuj la'ataonj a.'

¹⁸ "Mbra yi tho nchhu ña, 'Taatho, mbinj ye ña ò ni mfe vëi ne shei tienj li'i.' ¹⁹ Taatho vi gho khwë gho ña, 'Kwe tienj la'ataonj nsha'a nu.'

²⁰ "Nenne, yichëi muunj fà'a tho, nchhu nu ña, 'Taatho, mbinj yò pò neinj, ñki krao monj pra ndhwí nū'ónj, ²¹ nthë ña ñki pógò, nthë ña ò ñkienj ñonj titini. Ó ghà ndógò li'i ña ò shi ki lo nū'ónj, ñkwóo li'i ña ò shi ki lo mbhi.'

²² "Taatho vi chhu gho ña, 'Muunj fà'a mbimbhi vei! Nshi ndógò chrà yò ñkrao gho no gho! Ó ya nji ña mi ñonj titini, ñkwe yaonj ña a lo mbo nyanj ne,

ñkwóo li'i ña ñshi ki lo mbhi ne. ²³ A ni nchwë kho ki'ë pa'a ò lo ni'ij mbinj a monj bëinj? Nji ña ñshi ñga ñkwëi, ñkwe pugu pa tho yi?' ²⁴ Nenne nchhu ni ñgwa pe ña pugu ni nthi fò ne ña, 'Pëi kwe mbinj gho mbho yu, mfe ni muunj fà'a ye ña a ni nshei wuj li'i ne.'

²⁵ "Ndo pugu chhu gho ña, 'Taatho, kwa'a a kwo shei wuj li'i?'

²⁶ "Fùonj gho khwë ña, 'Nshwei vëi, sheshenonj ña a kwo fà'o ne, pi shi mbigi ntou yi gho, ndo ti ni ñonj ye ña a lo nji'i mfá'o ne pi shi ñkwe shigëi ye ña a fà'o ne mbho yu. ²⁷ Ndo ndwe pa mbina panj pe ña pugu shini ndo ntá'a nu ña mbo fùonj vugu ne, pëi wëinj vugu ntho nsho vugu ligi mu.'"

Jisho nii Jerushaleinj no fùonj (Matio 21:1-11; Maaku 11:1-11; Jowj 12:12-19)

²⁸ Jisho ni ñga nchhu yei nnu ti mi'ënj, ñgwëinj ndaonj ngëi nu shhi, ñku'ò nu Jerushaleinj. ²⁹ A ni ñga nyienj ti mbara Befegë pugu Betani ñkuonj mbra ña pi mëinj ni Olive ne, ntaonj paa ghanj younjinj pi, ³⁰ nchhu nu ña, "Pëi ghëi monj muunj la'ataonj yini shhi pëi ne, pëi shi njëi muunj ñkwëinj ña ñonj lo naa ma ñku'ò ne, pi chu fò, pëi kigëi ntho no heinj. ³¹ Sheshenonj mbie vëi ña, 'Pëi kigëi nu ña?' pëi chhu ña, 'Taatho fà'o fà'a no gho.'"

³² Nenne ñgwa pigho ña a ni ntaonj vugu ne ghëi ngu'ò njëi nguonj nnu pi ñkwanj ha'anj a ni nshwei vugu ne. ³³ No ha'anj pugu ni ntho mfei muunj ñkwëinj gho ne, ñgwa pe ña minyienj gho ni mbo yugu ne pie ña, "Pëi fëi nu ña?"

³⁴ Pugu khwë ña, "Taatho fà'o fà'a no gho." ³⁵ Pugu lógò muunj ñkwëinj gho ngëi fë ni Jisho, ñga nshëinj ndhwí pugu ñkuonj gho, ñgëre Jisho a ku'ò nchho ñkuonj gho.

³⁶ No ha'anj a ni nchho ñkuonj gho nyienj ngëi nu ne, pa ñgwa shëinj pa memme ndhwí pugu shendaonj. ³⁷ Ndiï ña a ni nyienj mbara Jerushaleinj ne, no li'i ña shendaonj shwi'i la'o Mbra pa Thi Olive ne, mme kiri ghanj younjinj pi jë ntho ntóo Minnwi ni nji monj pwanju'ò nthë nguonj pa nnu ghraoghrao ña pugu ni njëi ne, ³⁸ nchhu nu ña,

"Mboro pò ni Fùonj ña a tho no ligi Taatho ne,

Ghigri pò pò,
ndigha'ò pò ni Minnwi ti ngëi nchëinj fie monj ndugwi pò!"

³⁹ Pichëi pa ñgwa Farashi monj yú ñgwa pigho chhu ni Jisho ña, "Masha, piga pa ghanj younjinj pò ña pugu lere lanj."

40 Jisho khwē ŋa, “Nshwei vāi, ŋgwa pei ndērē laŋ, kaŋ pa ŋgù’o shi nchrā ni nji!”

Jisho yāa Jerushaleiŋ

41 Jisho ni ŋga nyien mbara ti njəi moŋ Jerushaleiŋ gho, ŋkəi nthe vi, 42 nchhu nu ŋa, “Njūa ŋa o kaŋ ni nji shi’a yaon ŋa a ghā ntho ni ghighri nē, ndo ndwē, Minnwi chwie ŋa ki’i o yəi, 43 nthe ŋa yichəi ndii tho ntho nu ŋa pa mbina po shi ŋgīŋ gho ni ŋka’a mbāon, nshwi’i mbiŋ gho moŋ ŋguon ŋgei ghao. 44 Pugu shi nshi’i gho pəi pa mbaanda yo. Mba’a kaŋ ta’a yaon yi’i mbigəi mbho gho, nthe ŋa o shini ndo nji ndii ŋa Minnwi ni ntho no kwe nu gho nē.”

Jisho ghəi Nda Minnwi

(Matio 21:12-17; Maaku 11:15-19; Jouŋ 2:13-22)

45 Jisho nii Nda Minnwi, njē yōu nu ŋgwa pe ŋa pugu ni ntho mfini yaon fo nē, 46 nchhu nu ni pugu ŋa, “Pi nā’aj moŋ Njwa’anli Minnwi ŋa, ‘Nda a shi mbə pi nda luon Minnwi,’ ndo pəi kara a gū pūo pa ŋgina.”

47 Nguon llé ghao Jisho tho nje’i ŋgwa Nda Minnwi. Pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan ye’i gi Mushi pugu pa pichəi thishi ta’a shendaon no jwi nu vi. 48 Ndo pa’a ndo mfā’o shendaon, nthe ŋa pa ŋgwa ni mfe ŋguon tənə yugu ntho nja’o ŋguon nnu ŋa a ni nchhu nu nē.

20

Ghrī Jisho llo mbho Minnwi ki mbho ŋgwamishua

(Matio 21:23-27; Maaku 11:27-33)

1 Llé chəi, Jisho gha mbə Nda Minnwi ntho nje’i nu ndo ntho nshwei pa pwa pisha’akhə, pa thishi ghan fe’ingien Minnwi ni pa ghan ye’i ŋgwa ni gi Mushi pugu pa thishi tho, 2 nchhu gho ŋa, “Shwei vigi, o fā’o pi yəi nji no chwie nu pa nnu pei, ki a fe gō mfe nji yei ve?”

3 Jisho khwē ŋa, “Mummu nshi mbie vāi ni ta’a nnu. Ndwe, pəi shwei a, 4 a ni mfe Minnwi mfe nji ni Jouŋ ŋa a fe ŋkhi ni ŋgwa ki a ni mfe ŋgwamishua?”

5 Pugu pini nnu gho shina pugu, nchhu nu ŋa, “Pia nchhu ŋa a ni ndho mbho Minnwi, a pie via ŋa, ‘Ti a ni nchwie kho pa’a pia lo mbiŋ vi?’ 6 Ndo pia nchhu ŋa, ‘A ni mfe ŋonmishua nji gho’, kaŋ ŋguon pa ŋgwa pei shi ntun via ni ŋgù’o nthe ŋa pugu ya nji ni taniŋju’o ŋa Jouŋ ni mbə

njəili’i Minnwi.” 7 Nenne, pugu chhu gho ŋa, “Pigi lo nji’i nji li’i ŋa a ni ndho nē.”

8 Nenne Jisho chhu ni pugu ki’ē ŋa, “Kaŋ mba’a mummu shwei vāi ni li’i ŋa nji ŋa nchwie nnu pei no llo nē.”

Lu’o chrā nthe puon fā’a piphi

(Matio 21:33-46; Maaku 12:1-12)

9 Nenne, Jisho chhu yei lu’o chrā ni pa ŋgwa pe ŋa pugu ni ŋkiri yəi yu nē: “Ŋon chəi ni ma mbhi kəi ntien thi* yi mfe ni ghan fā’a ŋa pugu lina no gho, ŋga ŋkwəo, pugu pugu ghrā. Nenne, ŋgəi kra nda’a ntaan ndii. 10 Ndii ni ŋga ŋkā’o no kwəo nu ntien thi gho, mmenon ye taon muuŋ fā’a vi ni pa ghan fā’a pē, ŋa a ghəi ŋkwe ji ghrā ntien thi gho. Pa ghan fā’a pigho wie muuŋ fā’a vi gho ndu’u vi ni mbho yō. 11 A pini nu’uŋ ntaon muuŋ fā’a nduon, pugu wie vi ŋkaa yu, nshhū vi, ndo ndu’u vi ni mbho yō. 12 A nu’uŋ ntaon yichəi muuŋ fā’a vi, a po yi trei, pugu ləiŋ vi, mfu’u vi moŋ nyien gho mā’aj mbhi.

13 “Nenne, ŋgan nyien gho chhu ŋa, ‘Mi shi nchwie pi neiŋ? Nshi ntaon ta’a muuŋ a ŋa ŋkhwā nē, kə’ichəi pugu fā’o pəgo mbiŋ yu.’

14 “Ndo ndii ŋa pa ghan fā’a pigho ki yəi vi, pugu chhu ni noŋ pugu ŋa, ‘Yei ya muuŋ ŋgan nyien gho, pia jwi vi nne ŋa a nthe nyien gho gū yia!’ 15 Pugu fu’u vi ntaon no moŋ nyien gho njwi vi.”

Jisho lūgwi mbie vugu ŋa, “Ti ŋgan nyien gho shi nchwie pi kho mbiŋ pa ghan fā’a pei? 16 A shi ntho njwi pa ghan fā’a pei, mfe kəi ntien thi gho ni ŋgwa nduon.”

Pa ŋgwa pe ŋa pugu ni njwere nu nē ni ŋga nja’o nnu yei, nchhu ŋa, “Ki’i Minnwi ma mien ŋkwaŋ nnu yei.”

17 Jisho tigi ligi yi mbiŋ pugu nchhu ŋa, “Ti njin chrā Minnwi yei po pi ŋa? ‘Ŋgù’o ye ŋa ŋgan nu’oŋ nda ni ndāa ŋa a lo mfā’o ghērē nē, pini nē ŋkara ju mbə ndugwi ŋgù’o shi’i nchaŋ ŋguon yi.’†

18 Sheshenon ŋa a gu ŋkuon ŋgù’o yei shi shina kraokrao. Ndo ti ā ŋgù’o gho mbiŋ ŋon, a nwi’iŋ vi.”

Pie nthe nnu pe taashi

(Matio 22:15-22; Maaku 12:13-17)

19 Pa ghan ye’i ŋgwa ni gi Mushi ni pa thishi ghan fe’ingien pa’o no wēiŋ nu Jisho ndii gho, nthe ŋa pugu ni nji ŋa Jisho chhu yei lu’o chrā pi ni pugu, ndo pugu pəgo nnu ha’aj pa ŋgwa shi nchwie nē.

* 20:9 20:9 Ntien thi gho ni mbə grape. La’ataon pa Juu pugu ni ŋga nchhu pichəi ndii ŋa faan grape njin yi po pi Ishrae. † 20:17 20:17 Njwa’anli ŋkhi 118:22.

²⁰ Nenne pugu tā'a shìna, ntaonj pa miyra, ña pugu ni mfiñ ña pugu ñgwa ndìndì ne, nenne ña pugu wēinj vi ñkuonj chrà yi, nò cha'a nu vi mfe ni ñonj ña Roma ni mfe ña a sha'a yie ñgei li'i ne. ²¹ Pa miyra pigho pie Jisho ña, "Masha, pigi ji ña o ghà nchrà ndo nje'i nnu ndìndì ki lo mbinj mbe, ndo nje'i pi nnu ndìndì ña Minnwi tā'a nu ne. ²² Shwei vigi, a kã'o ña pi pe taashi ni Kaisha ki ñga?"

²³ Jisho kwo yəi mbe yugu nchhu ni pugu ña, ²⁴ "Pəi nōonj ndigi mbinj vəi. Yei pɔ pi tho gɔ pugu ligi gɔ ñkuonj gho?"

Pugu khwē ña, "A yi Kaisha."

²⁵ Nenne, a khwē ni pugu ña, "Fə yaonj Kaisha ni Kaisha. Mfe yi Minnwi ni Minnwi." ²⁶ Fə shhi pa ñgwa, pugu shi ki lo mfā'o sheshe yaonj llo ñkuonj chrà yi nò wēinj nu vi nò gho. Nenne pugu lere lanj, ñja ñgrāo ñkwanj nò ha'anj a khwē ne.

Pie nthe khu nu mbini ñku'ɔ
(Matio 22:23-33; Maaku 12:12-27)

²⁷ Pa ñgwa Shadushi, ña pugu ni ñkwā'a ña mba'a ñonj khu mbini nu'unj ñku'ɔ ne, tho mbara Jisho mbie vi ña, ²⁸ "Masha, Mushi ni nā'anj gi yei mfe ni pigi ña, 'Ndinj ñonj ndanj mingwe ñkhu ki lo mbhi puonj, ñonj gho lōgo ñkugu ndin vi gho ña a khu ne mbhi puonj nò gho nò ligi ndin vi gho.' ²⁹ Pimbia pichəi ni mbo puñ nda pugu pi khwachəi. Vi shhi lanj ñkhu ki lo mbhi muunj, ³⁰ mbra yi lōgo ñkugu gho ñgu'ɔ ñkukhu ki lo mbhi muunj, ³¹ ñjanj mbra yi lōgo ñkaa yu ñgu'ɔ ñkukhu, wu'ɔ nne ti ñguonj vugu pi khwachəi nu'unj mme ndo pa'a kanj ta'a ñonj vugu lo mbhi puonj. ³² A ni ñga ndugwi nu, mingwe gho khu ñkaa yu. ³³ Ndwe, monj llemmbhi ña ñgwa ña pugu khu ma mbini ñku'ɔ ne, mingwe vei shi mbo pi ñgwe gɔ, nò ha'anj ñguonj vugu pi khwachəi ki lōgo vi nò ñgwe vugu ne?"

³⁴ Jisho chhu ni pugu ña, "Ñgwa mbhi shi'a lanj nu ndo ñgəi nu nda lanj. ³⁵ Ndo ñgwa pɛ ña pugu shi ñkã'o nò pini nu nu'unj ñku'ɔ ndii ña pugu khu ne ndo fã'o chombhi monj ye mbhi ña a shi ntho nɛ, mba'a pugu ma nu'unj ndanj ki ñgəi nda lanj. ³⁶ Nthe ña minthe pa'a pugu lo ma nu'unj ñkhu ñkamuwonj, nthe ña pugu pɔ pi nò pa ghanj ntaonj Minnwi ndo mbo puonj Minnwi, mbo pa ñgwa ña Minnwi kwo ku'ɔ ni pugu monj gu nɛ. ³⁷ Nò pigi nu, Mushi ni ñja nōonj ña ñgwa ghà ñkhu mbini nu'unj ñku'ɔ. Monj li'i Nwa'anli Minnwi ña a chrà nu nthe monjonj tho muunj thi yuyu'u nɛ, Mushi gɛ Taatho fə ña a Minnwi Abrahamj, Minnwi Aiji, ni Minnwi Jako. ³⁸ Minnwi lo mbo pi Minnwi ñgwa ha'anj pugu khu nɛ. A pɔ pi Minnwi pa ñgwa

ha'anj pugu pi maonj nɛ, nthe ña ni Minnwi, ñguonj ñgwa pi maonj."

³⁹ Pichəi pa ghanj ye'i ñgwa ni gi Mushi khwē ña, "Masha, o ya ne nchrà shishi'i." ⁴⁰ Nthe ña pugu shi ki lo nu'unj ñjwe'i nò pie nu vi ni sheshe nnu.

Pie nthe Krishto
(Matio 22:41-46; Maaku 12:35-37)

⁴¹ Jisho pie vugu ña, "A nthe pi kie ñeinj nchhu ña Ju ña Minnwi Chu'ɔ Ntaonj nò ñkwe nɛ, pɔ muunj Devi? ⁴² Nthe ña ndutho Devi chhu monj Nwa'anli ñkhi ña, 'Minnwi Taatho chhu ni Taatho a ña, 'Chho heinj ñgei mbho a yi ji, ⁴³ ti ñshi nu'unj nchwie pa mbina pɔ gū krí tigi kwò yɔ.'"‡

⁴⁴ Ti nò ha'anj Devi ni mēinj Krishto gho pi ni Taatho vi nɛ, a nthe a kie pi ñeinj Krishto pini mbo pi muunj vi?"

Jisho shūu tənə ñgwa nthe pa ghanj ye'i ñgwa ni gi pa Juu
(Matio 23:1-36; Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Jisho chhu ni ghanj younjinj pi shhi ñguonj ñgwa ghao ña, ⁴⁶ "Pəi lina pa ghanj ye'i ñgwa ni gi Mushi a pwa. Pugu khwā nò nyienj nu monj pa memme ndrawa'a, ndo ñkhwā ña pi tu'u nonj nchrà ni pugu li'i ka'a, ñkhwā chho nu nò pa li'i lienj monj nda luonj Minnwi pugu pa li'i ji. ⁴⁷ Pugu ghà nchigi pa pingɛ kugu ñkwe maonj pugu, luonj Minnwi yugu shiga ni ñji nne ña ñgwa yəi vugu nò pa ñgwa taonjtaonj. Yugu ñgə'i shi mbo yi wuwuru."

21

Yaonj ña mingwe ñkugu fə nɛ
(Maaku 12:41-44)

¹ Jisho pi'i ligi yi ñjəi ñkwanj nò ha'anj pa ghanj fã'o tho ni'inj pa maonj fə pugu monj mikuo yaonj fé Nda Minnwi nɛ. ² A yəi mingwe ñkugu chəi ha'anj a ki ya mbou ni'inj paa puonj mi mbinj monj mikuo. ³ Nenne, Jisho chhu ña, "Shishimi, ñshwei vəi, mingwe ñkugu vei ña a pɔ pi mbou nɛ fə nchaa ñguonj ñgwa ghao. ⁴ Nthe ña ñguonj ñgwa nduonj fu'u yaonj fé yugu pi shina ntou maonj ha'anj pugu fã'o nɛ, ndo mingwe vei monj pou yi fə ñguonj yaonj ña a ni mfã'o nò yru nu ñkuonj gho nɛ."

Jisho shwei ñkwanj ha'anj pi shi mbūo Nda Minnwi nɛ
(Matio 24:1-2; Maaku 13:1-2)

⁵ Pichəi ghanj younjinj Jisho ni nchrà nu nthe Nda Minnwi, ñkwanj ha'anj pi ni nchwie vi ni pa ñgu'ɔ pwapwa pugu pa

‡ 20:43 20:43 Nwa'anli ñkhi 110:1.

maonj fe ha'anj pi ki fe fo ne. Jisho khwē ŋa, ⁶ "Ŋguonj pa maonj pei ŋa pəi yəi nu nē, ndii tho nu ŋa mba'a ta'a ŋgū'ɔ yī'i nu'uj nūanj ŋkuonj ndiŋ vi. Pi shi mbūo ghao mfe shhe."

Ŋgə'i pugu pa mōonj nu
(Matio 24:3-14; Maaku 13:3-13)

⁷ Pa ghanj younjinj Jisho pie vi ŋa, "Masha, yei nnu shi ndōgo li'i pi ndii kho? Li ŋa a shi nōonj ŋa ndii kə'o ni nnu yei nō lōgo nu li'i ne pə pi kho?"

⁸ Jisho chhu ŋa, "Lina nu, ki'i ŋonj fi vəi, nthe ŋa ntou ŋgwa le ntho nō ligi a, nchhu nu ŋa, 'a mmu mbo Krishto gho', pugu pa ŋa 'ndii kə'o nē', ki'i njōu njinj yugu. ⁹ Ki'i pəi pogo ndii ŋa pəi ya'o ŋa nchhō pə ki pa yōyōnō, nthe ŋa ŋkwanj nnu pine shi ŋgū'ɔ ndōgo li'i ndo pa'a mbhi lo ndugwi pi ndii gho."

¹⁰ Nenne, Jisho chhu ŋa, "Pa la'ataonj shi mā'anj nchhō pugu pa pichəi, ŋgwa ta'a fūonj mā'anj nchhō pugu pa ŋgwa vichəi fūonj. ¹¹ Shhe shi nch'i ti shina, pa ghino piphi gū lili'i, pa nji gū, pa nnu wuwuru lōgo li'i, pi yəi pa memme li lo pə.

¹² "Ndo ŋkaonj ŋguonj pa nnu pei ma ndōgo li'i, pi shi ŋgwēinj vəi ŋgūo ŋgə'i mbij pəi. Pi shi ŋi vəi ŋgəi nō monj pa nda luonj Minnwi pugu pa chəinj, pi shi ŋgəi ni pəi shhi pa fūonj pugu pa ghanj sh'a li'i nthe ligi a. ¹³ Yei shi mfe shina ni pəi nō shwei nu pwa pisha'akho a ni pugu. ¹⁴ Pəi nū'ɔnj monj njū'ɔ pəi ŋa pəi lo mfā'o nō wie nu nonj, ŋkwanj nō ha'anj pəi shi ŋkwe tho yəi nē, ŋkaonj ndii maa ŋkə'o nu. ¹⁵ Nthe ŋa ŋshi mfe chrə pugu pa shietho ni pəi ŋa mba'a kanj ta'a mbina pəi yī'i ŋkə'o nō pə'i nu ki ndāa chrə gho pugu pa shietho gho. ¹⁶ Pa tāa pəi pugu pa lij pəi, ni pa ndaanonj pəi pugu pa taannu pəi shi mfini vəi, pi jwi pichəi shina pəi. ¹⁷ Ŋguonj ŋgwa shi mbina vəi nthe a ¹⁸ ndo mba'a ta'a ŋgiitho yəi phe. ¹⁹ Monj thi nu a tini, pəi shi ndūgu.

Jisho shwei ŋgə'i ŋa a tho nu nii Jerushaleinj
(Matio 24:15-21; Maaku 13:14-19)

²⁰ "Ndiŋ ŋa ɔ yəi pa ghanj mā'anj nchhō ghinj Jerushaleinj mbāonj nē, ɔ ji ŋa shi'i nu mi para. ²¹ Nenne pa ŋgwa pa pugu pə Judia nē tei ŋku'ɔ ŋkuonj pa mbra, pə ŋgwa ŋa pugu pə monj tri la'a nē tei ntaonj, pə ŋgwa ŋa pugu lo nji'i mbo monj gho nē ki'i pugu nu'uj nii. ²² Nthe ŋa yei llembhi ŋgə'i ni ŋgwa Ishrae, nō chwē nu nnu ha'anj pi ni nā'anj monj chrə Minnwi nē lōgo li'i. ²³ A shi mbo ŋkieŋ wuwuru ŋgə'i ni pa pingə shūu pugu pa mapuonj ha'anj pugu tho

nu'ɔnj puonj monj ndii gho nē. Wuwuru ŋgə'i shi mbo monj la'ataonj yei, pigitua Minnwi shwi'i mbij ŋgwa pei. ²⁴ Pi shi njwi pichəi ni kafa, ŋgwēinj pichəi ŋgəi nō monj pa chəinj nō pə nu ŋkūna nchhō monj pa la'ataonj, pa ghini shi ŋkie ŋkuonj Jerushaleinj ti yugu ndii ŋa Minnwi nū'ɔnj nē kə'o.

Muuj Ŋonjishua shi mbini nu'uj ntho
(Matio 24:29-31; Maaku 13:24-27)

²⁵ "Pa li shi nōonj monj minaonj pugu pa fhū ni finəi. Ŋgwa pa la'ala'a taonj shi mbo ni fintho nthe mba'anjhi ŋa a tho ŋgwarə nu nē. ²⁶ Pogo gu shi nchwē njū'ɔ ŋgwa shāna nthe pa nnu ŋa pugu ywərə nu ŋa a tho nu ndōgo li'i ŋkuonj mbhi nē, nthe ŋa pi shi nch'i pa nji ha'anj a pə monj tothi nē. ²⁷ Nenne, pi shi njəi Muuj Ŋonjishua tho shwi'i nu monj tothi ni nji pugu pa mme ndigha'o. ²⁸ Ndiŋ ha'anj nnu pei jē ntho ndōgo li'i nē, lollo fēi nonj yə, nthe ŋa lūgu nu yə para."

Ntigi llo ŋkuonj thi wūnu
(Matio 24:32-35; Maaku 13:28-31)

²⁹ Jisho chhu lu'ɔ chrə yei ni pugu: "Lii thi wūnu pugu pa ŋguonj pa thi nduonj, ³⁰ nō ha'anj fhō yugu nu'uj njē tua nu nē, ɔ pə'i ni nonj yə nji ŋa ŋkwəi mbəi para. ³¹ Wu'ɔ nenne, ndii ha'anj ɔ shi njəi nnu pei lōgo li'i nē, ɔ ji ŋa Sha'afuonj Minnwi para. ³² Shishini, ŋshwei vəi, mba'a ŋgwəinjonj yei yī'i ntōgo nnu pei maa ndōgo li'i. ³³ Pə pugu shhe shi ntōgo, ndo mba'a chrə a ma ntōgo gha.

Pəi lina nu!

³⁴ "Pəi lina nu, ki'i pəi nū'ɔnj njū'ɔ yəi ŋkuonj pa ji pugu pa nnu nu mbaa ni pa maonj ŋkuonj ŋgrəo mbhi yei pugu fi vəi, nne ŋa kē'i llembhi gho le ŋgwī'i vəi nō ha'anj minyienj ghə ŋgwī'i ŋkuonj shi'i nē. ³⁵ Nthe ŋa llembhi gho shi ntho ŋkuonj ŋguonj ŋgwa ŋa pugu pə ŋkuonj shhe nē. ³⁶ Ndo lina nu ŋguonj ndii, nduonj nu ŋa ɔ fā'o ghri nō lə'i nu ŋguonj nnu pei ŋa a shi ndōgo li'i nē, nne ŋa mimfə ɔ thi shhi Muuj Ŋonjishua."

³⁷ Jisho ni nje'i nu ŋguonj llembhi ghao monj Nda Minnwi, ndo tu'u gha mbo, a ku'ɔ ŋkuonj mbra ŋa pi mēinj ni Olive nē. ³⁸ Ŋkieŋ ni muuj tutu'u, ŋguonj ŋgwa kiri yəi yu monj Nda Minnwi nō ya'o nu ntigi mbho yu.

22

Ntanj nō jwi nu Jisho
(Matio 26:1-5; Maaku 14:1-2; Jounj 11:45-53)

¹ Ndi̩ j̩ mme llé brei ki ku'ó ni nga mbara nu, mbo mme llé ña pi mēinj ni Lli Nji'a ne, ² pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushì tho ntá'a shendaon n̄ jwi nu Jisho n̄jin̄nj̄in̄ nthe ña pugu ni nchho mbogo nnu ña ngwa shi nchwē ne.

Judashi pinj n̄o fini nu Jisho
(Matio 26:14-16; Maaku 14:10-11)

³ Judashi, ña pi ni mēinj vi ni Ishikario ne, ña a ni mbo ta'a ñon shina paanchro ghanj younj̄inj̄ Jisho ne, mienj nonj yi Shata nii nū'oȳ yu. ⁴ A ghōi mbara pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa ghanj kē'i Nda Minnwi, nchrā pugu pugu ñkwānj ha'anj minthe a fe Jisho ni pugu ne. ⁵ Túa yugu ni mbwa. Pugu chrā ña pugu shi mfe mb̄inj̄ gho. ⁶ Nenne, a pinj ntho ntá'a shina ki'e ñkwānj ha'anj minthe a fini vi ni pugu li'i ha'anj ntuo ñgwa lo n̄ji'i mbo ne.

Jisho p̄iri nonj yi n̄o j̄i nu maonj Lli Nji'a
(Matio 26:17-25; Maaku 14:12-21; Jowj 13:21-30)

⁷ Llé j̄i brei ki ku'ó ni nga ntho, mbo llé ña a ki pie ña pi jwi minj̄i j̄i Lli Nji'a ne, ⁸ Jisho taonj Pita pugu Jowj, nchhu nu ni pugu ña, “P̄oi ghōi mb̄iri yia maonj j̄i Lli Nji'a nne ña minthe pia j̄i.”

⁹ Pugu pie vi ña, “O tā'a nu ña pigi p̄iri pi h̄inj̄?”

¹⁰ A chhu ni pugu ña, “Ndi̩ ña p̄oi shi nii monj la'a Jerushaleinj ne, p̄oi shi nj̄oi mimb̄ia, a tiēnj ñk̄h̄i monj k̄inj̄ nch̄i'a. P̄oi yōu nj̄inj̄ ȳi, p̄oi pugu ghōi nda ña a shi nii fo ne, ¹¹ nchhu ni nganj̄ nda gho ña, ‘Masha chhu ña pi pie gho ña, ‘N̄jiēnj̄ nda pa gh̄ini p̄o pi h̄inj̄, ña minthe pigi pa ghanj̄ younj̄inj̄ panj̄ j̄i Lli Nji'a fo?’” ¹² A shi n̄oonj̄ mme nj̄iēnj̄ nda tothi ni p̄oi ña pi kwo chwē, p̄oi piri j̄i Lli Nji'a gho fo.”

¹³ Pugu lollo ngōi, nj̄oi ñgwoñ yaonj wu'ó ñkwānj ha'anj a ni nshwei vugu ne, mb̄iri maonj j̄i Lli Nji'a gho fo.

Ndugwi maonj j̄i Jisho pugu pa ghanj̄ younj̄inj̄ pi

(Matio 26:26-30; Maaku 14:22-26; 1 Korinj 11:23-25)

¹⁴ Ndi̩ ni nga ntho, Jisho chocho ȳoi taprei pugu pa ghanj̄ ntaonj pi, ¹⁵ nchhu ni pugu ña, “Mi ni ñkwo ya ntho ntá'a nu n̄o j̄i nu Lli Nji'a yei pia ñkaonj maa nj̄oi ngō'i. ¹⁶ Mba'a n̄ji'i nu'uȳ mb̄ini n̄ji maonj p̄ei pia ti ngōi nchōinj̄ ndi̩ ña nj̄inj̄ ȳi lōgo li'i ne, ndi̩ ña Minnwi shi nsha'a f̄uonj̄ ȳi ne.”

¹⁷ A lōgo ndua là'o, ña ntōo Minnwi, nchhu ña, “P̄oi kwe yei nḡrā shina p̄oi. ¹⁸ Shishini, nchhu ni p̄oi ña j̄ē ndwe

ngōi nu shhi, mba'a nu'uȳ nnu là'o yei, ti Sha'afuonj̄ Minnwi tho.”

¹⁹ A lōgo brei, ña ntōo Minnwi, mb̄oi, mfe ni pugu, nchhu nu ña, “Yei fr̄einonj̄ a ña pi fe ni p̄oi. P̄oi chwē n̄ēinj̄ n̄o kw̄inj̄ nu ma.” ²⁰ Wu'ó nenne, a pini ndōgo ndua ndi̩ ña pugu ni ñkwo kru ne, nchhu nu ña, “Ndua là'o yei n̄oonj̄ k̄ina fhi ña Minnwi wr̄ā monj̄ ch̄h̄i a ña pi shi ñkw̄ri nthe v̄oi ne.

²¹ “N̄do lii nj̄oi, ñonj̄ ña a shi mfini a ne, mb̄ho yigi yu p̄o ñkuonj̄ taprei.

²² Nthe ña Muunj̄ N̄onj̄mishua shi nḡu'ó ngōi pi ñkwānj̄ ha'anj̄ Minnwi ni nu'oȳ ne, ndo ngō'i wuwuru shi nii ñonj̄ ña a fini vi ne.”

²³ Pa ghanj̄ younj̄inj̄ pi j̄ē mb̄ie nonj̄ pugu ña a ȳoi ñonj̄ shina pugu ña a shi nchwē yei nnu.

Mindoundou ña ñonj̄ ndiēnj̄ ḡō

²⁴ Mindoundou gū shina pugu ña a ḡō ña minthe pi lii vi n̄o ñonj̄ ndiēnj̄. ²⁵ Jisho chhu ni pugu ña, “Pa f̄uonj̄ ñkuonj̄ mb̄hi h̄ēinj̄ gh̄a nsha'a ngwa pugu sha'a, ndo pa ngwa p̄ei wu'ó mēinj̄ pa f̄uonj̄ piḡho pi ni t̄aa ghanj̄ gh̄ēre vugu. ²⁶ N̄do ni p̄oi, a lo n̄ji'i mbo pi nne, a ka pie pi ña ñonj̄ ndiēnj̄ shina p̄oi ge mi p̄o no mik̄oi, nthishi p̄o n̄o muunj̄ f̄a'a. ²⁷ A ḡō mbo ñonj̄ ndiēnj̄, ñonj̄ ña a chocho ñkuonj̄ taprei ne ki muunj̄ f̄a'a? A lo mbo pi ñonj̄ ña a chocho ñkuonj̄ taprei ne? N̄do mbo shina p̄oi pi n̄o muunj̄ f̄a'a.

²⁸ P̄oi lo n̄ji'i m̄i'anj̄ a monj̄ ndi̩ ña m̄ōonj̄ nu tho v̄oi ne, ²⁹ wu'ó n̄o ha'anj̄ T̄aa a fe ghr̄i v̄oi n̄o sha'a nu ne, m̄fe ni p̄oi ñkaa mu, ³⁰ nenne ña p̄oi shi nj̄i ndo nnu ñkuonj̄ taprei a monj̄ Sha'afuonj̄ a, ndo nchho ñkuonj̄ pa faanj̄ nsha'a ngwa paanchro taonj̄ Ishrae.

Jisho chhu ña Pita shi ndāa vi

(Matio 26:31-35; Maaku 14:27-31; Jowj 13:36-38)

³¹ Shemu, Shemu, lii nj̄oi! Shata kwo luonj̄ shina mb̄ho Minnwi n̄o kr̄u nu v̄oi n̄o ha'anj̄ pi gh̄a ñkr̄u prupina ne. ³² N̄do ñkwo luonj̄ Minnwi mfe ve, ma Shemu, ña ki'i pinj̄ ȳo ch̄i'i. Ndi̩ ña o pini ñkw̄oi nj̄oi a ne, o mā'anj̄ ghr̄i liñ p̄o.”

³³ Pita khwē ña, “Taatho, mb̄iri nonj̄ a ña pogo shi nḡu'ó ngōi ch̄ōinj̄ ka'a, ñkhu ka'a.”

³⁴ Jisho khwē gho ña, “Pita, ñshwei gho, mba'a miñk̄oi khwē shi'a ki o lo nchhu ni tr̄ei nḡē ña o lo n̄ji'i n̄ji a.”

Jisho shūu t̄on̄o ghanj̄ younj̄inj̄ pi

³⁵ Jisho pini nchhu ni pugu ña, “Ndi̩ ña mi ni ntaonj̄ v̄oi ki p̄oi lo ntuo piēnj̄

mbiñ, ki lo ntuo piɛñ, ki tra, pəi ni mbou yaonʔ?

Pugu ɲa, “Nga.”

³⁶ A pini nchhu ɲa, “**Ndo ti ndwe, ɲon ɲa a fā’o mbiñ nɛ lōgɔ pugu piɛñ. Nɔɲ ɲa a lo nji’i mfā’o kafa nɛ, fini ndhwi figəi yi njuon nɔ gho.** ³⁷ Nthe yie gho, nchhu ni pəi ɲa chrà Minnwi yei ɲa pi nā’an ɲa, ‘pi shia vi shina ghan chwie phi nɛ*, shi ɲgu’o ndōgɔ li’i mbiñ mu nthe ɲa pa nnu pɛ ɲa pi nā’an nthe a nɛ tho ɲgu’o ndōgɔ li’i ɲkwan ha’an pi ni nā’an nɛ.”

³⁸ Pa ghan younjin pi chhu gho ɲa, “Taatho, lii nɲəi paa kafa pɔ nɛin.”

A chhu ni pugu ɲa, “**Yine chrà lūgwi nne.**”

Jisho luon Minnwi ɲkuon mbra (Matio 26:36-46; Maaku 14:32-42)

³⁹ Jisho taon mon la’a ɲkwan ha’an a ghà mbigi ntaon nɛ, ngəi ɲkuon Mbura pa Thi Olive pugu pa ghan younjin pi. ⁴⁰ Nga nchəin fo, nchhu ni ghan younjin pi ɲa, “**Pəi luon Minnwi nne ɲa ki’i pəi gū mon mōon nu.**”

⁴¹ Nchənə ndollo ti ngəi nchəin fi’i li’i ɲa ɲon mā’an ɲgū’o a chəin nɛ, ɲkwi kwɛrɛ yi shhɛ nduon Minnwi ɲa, ⁴² “**Tāa a, a mbo khwatua yɔ, ɔ pəi ndua ngə’i piphi yei ki ndo nnu. Ndo ti ki’i a pɔ pi nɔ ha’an ntā’a nu nɛ, a pɔ nɔ ha’an ɔ tā’a nu ɲa a pɔ nɛ.**” ⁴³ Yichəi ɲgan ntaon Minnwi llo pɔ ntho mā’an ghrɪ yi mon yu’o gho, ⁴⁴ a luon Minnwi ni nji ti lie yi taon mbo nɔ chhi nchəin nu shhɛ.

⁴⁵ A gha mī’ɛn luon nu, ngəi mbara pa ghan younjin pi pugu lii pi yugun pi nthe yu’o nɲə’o. ⁴⁶ A pie vugu ɲa, “**Pəi lle pi kho? Pəi lollo tɔthi nduon Minnwi nne ɲa ki’i pəi gū mon mōon nu.**”

Pi wəin jisho (Matio 26:47-56; Maaku 14:43-50; Joun 18:3-11)

⁴⁷ A gha ɲgu’o nchrā nu nɛ, yú ɲgwa chəin, ɲon chəi, ligi yi pɔ Judashi, ɲa a ni mbo ta’a ɲon shina paanchrɔ gho, pɔ ju shhi. Nchənə ntho yəi Jisho mban vi nɔ chrā nu gho. ⁴⁸ Ndo Jisho chhu gho ɲa, “**Judashi, ɔ shi mfini a, Muun ɲonmishua, ni pan nu ma nɔ chrā nu?**”

⁴⁹ Pa ɲgwa pɛ ɲa pugu ni mbo yəi yu nɛ gha nɲəi nnu ɲa a tā’a nu ndōgɔ li’i nɛ, nchhu gho ɲa, “Taatho, piɲi shua kafa nshāan vugu nɔ?” ⁵⁰ Yichəi ta’a yi shina pugu che tənə ɲgei mbho ji muun fā’a ta’a taatho pa thishi ghan fɛ’ingien.

⁵¹ Jisho chhu ɲa, “**Ki’i pəi nu’un nchwie!**” Nkəon tənə muun fā’a gho, a tini.

⁵² Nenne, Jisho chhu ni pa thishi ghan fɛ’ingien pugu pa ghan kē’i Nda Minnwi pugu pa thishi ɲa pugu ni ntho nu ɲgwəin vi nɛ ɲa, “**Mbo pi ɲgina minwi ɲa pəi tho nu ɲgwəin ni pa kafa pugu pa wrɛi?**” ⁵³ Nguon llɛ ghao pia pɔ nu mon Nda Minnwi, pa’a pəi lo mba’o nɔ wəin nu ma. Ndo yei ndi yəi pugu pa yi nji mon njin.”

Pita lāa jisho (Matio 26:57-58,69-75; Maaku 14:53-54,66-72; Joun 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Nenne, pa ghan kē’i Nda Minnwi wəin vi ngəi ni ju nda taatho pa thishi ghan fɛ’ingien. Pita yōu njin yugu ndo mbo pi fie njin. ⁵⁵ Pugu ni ɲa mfrəi mōon mon titri yina, ti ɲkiri nchochho ka’a, Pita chho shina pugu. ⁵⁶ Ta’a muun fā’a mbo mingwe, ni ɲa nɲəi Pita a chho yəi mōon gho, a ya ligi yi mbiñ yu, nchhu ɲa, “**ɲon vei ni mbo pugu Jisho ɲkaa yu.**”

⁵⁷ A lāa, nchhu nu ɲa, “Maa, ndo nji’i nji vi!”

⁵⁸ A gha ndara, yichəi ɲon pini nu’un nɲəi vi, nchhu ɲa, “**ɔ ta’a pakwo pi!**”

Pita chhu ɲa, “**Tāa, ndo nji’i mbo ta’a ɲon vugul!**”

⁵⁹ A ni ɲa nu’un njunu, yichəi ɲon pini nu’un nɲəi vi, nti nu ɲa, “**Shishini, ɲon vei ni mbo pugu Jisho nthe ɲa, a llo Galili ɲkaa yu!**”

⁶⁰ Ndo Pita khwɛ ɲa, “**Tāa, ndo nji’i nji nnu ha’an ɔ tho nchhu nu nɛ!**”

Nɔ ha’an Pita ni ɲgu’o nchrā nu nɛ, minkə’i khwɛ. ⁶¹ Taatho kara mbɛ’i Pita. A kwɪn chrà Taatho, ɲkwan ha’an a ni nchhu gho ɲa, “**ɲkaon minkə’i maa ɲkhwɛ shi’a, ɔ shi ndāa a ni trɛi ɲgɛ.**” ⁶² Nenne, Pita taon mbhi ɲkəi a gha’a.

Pi wie jisho mbini mā’an vi ni kwəin (Matio 26:67-68; Maaku 14:65)

⁶³ Pa ɲgwa ɲa pugu ni ɲkɛ’i Jisho nɛ ni nɲɛ mā’an nu vi ni kwəin ndo mbini ntho ɲgwie vi. ⁶⁴ Pugu ni ɲkrao ligi yi ni ndhwɪ, mbie vi ɲa, “**No nɲəli’i, shwei vigi ni ɲon ɲa a wie gho nɛ!**” ⁶⁵ Pugu ni ntho mbini nchhu pichəi ntu pa nnu, ɲgwɛ’i vi.

Jisho shhi pa kún (Matio 26:59-66; Maaku 14:55-64; Joun 18:19-24)

⁶⁶ Mbhi ni ɲa ndan, pi lōgɔ Jisho ngəi nɔ shhi kiri pa thishi, mbo pa thishi ghan fɛ’ingien, pugu pa ghan yɛ’i ɲgwa ni gɪ Mushi. Pugu chhu gho ɲa, ⁶⁷ “**ɔ mbo ju ɲa Minnwi Chu’o Ntaon nɔ ɲkwe nɛ, ɔ chhu ni pigi.**”

* 22:37 22:37 Ishaya 53:12.

Jisho khwê ña, **“Mi nshwei vôi pa’a pôi lo mbinj, 68 ndo mi mbie vôi ni ta’a nnu, pa’a pôi lo mfâ’o khwê. 69 Ndo llo ndwe ñgôï nu shhi pi shi nchêrê Muuj Nôñmishua ñgei mbho ji Minnwi ña a fâ’o ñguonj ghrî nê.”**

70 Nenne ñguonj yugu pie vi ña, “Yie nõonj ña o pò Muuj Minnwi?”

A chhu ña, **“Pôi chhu ña mi yie.”**

71 Nenne, pugu chhu ña, “Pia nu’uj ntâ’a pi kho ndwe ñja’o, pia ya’o ni nonj yia llo mbho yu.”

23

Jisho shhi Paile

(Matio 27:1-2,11-14; Maaku 15:1-5; Joun 18:28-38)

1 Ñguonj kiri pa thishi pigho yrei ndôgo Jisho ñgôï nõ shhi Paile, 2 nchhu pa nnu tho yu ña, “Ñonj yei tho ntho nu ni titini minduonjnduonj shina ñgwa pigi, ndâa nu ña ki’i pigi mã’anj taashi ni Kaisha, ndo nchhu nu ña ju ndutho yi, Ju ña Minnwi Chu’o Ntaonj nõ Nkwe nê, mbo fûonj.”

3 Paile pie vi ña, “O fûonj pa Juu?”

A khwê gho ña, **“A ha’anj o chhu nê.”**

4 Paile chhu ni pa thishi ghanj fe’ingienj pugu pa yû ñgwa pigho ña, “Ndo ñjêi fân ñonj vei.”

5 Pugu wu’o mfrafra, nchhu nu ña, “A ni’inj punj ñgwa ni yaonj ña a ye’i nu nê monj ñguonj Judia, llo Galili ti ntho nchêinj heinj.”

6 Paile ni ñja’o mbie ña, “Ñonj vei llo pi Galili?” 7 A ni ñga ñja’o ña Jisho llo pi monj ye li’i ña a sha’a fûonj Herô nê, a taonj vi gho. Herô ni mbo Jerushaleinj ndii gho.

Jisho shhi Herô

8 Ndiï ña Herô ni ñjêi Jisho nê, mfâ’o ntuowatwa, nthe ña a ni ñkwo tho ñja’o ntuowatwa pa nnu nõ ligi yi ñkhwâ nu nõ yêi nu vi. A ni ñkhwâ nu nõ yêi nu, a chwê pa nnu ghraoghrao. 9 Nthe yie gho, a tou vi ñkienj ntuowatwa yi, ndo pa’a Jisho lo ñkhwê.

10 Pa thishi ghanj fe’ingienj pugu pa ghanj ye’i ñgwa ni gi Mushi taonj shhi ntigi ntuowatwa pa nnu tho yu. 11 Herô pugu pa ghanj nchhò pi ni ñga nshhû vi ndo mã’anj vi ni kwêinj, ndôgo piri mã’anj mbinj yu mbini ndu’u vi ni Paile. 12 Herô pugu Paile gû pa taannu yua gho nthe ña pugu ni mfûonj mbo pi ni kipina.

Pi fe njô gu ni Jisho

(Matio 27:15-26; Maaku 15:6-15; Joun 18:39-19:16)

13 Paile kiri pa thishi ghanj fe’ingienj pugu pa ghanj shâ’a, ni pa ñgwa gha, 14 nchhu ni pugu ña, “Pêi tho ni ñonj vei heinj nchhu ña

a tho nchwê nu ñgwa tinitho, ñga ntuowatwa vi shhi pôi, pa’a ndo ñjêi a fân sheshe nnu monj ñguonj pa nnu ña pôi wêinj vi nõ nê.

15 Ndo pa’a Herô lo ñjêi ñkaa yu, nne a pini ndu’u vi ni pia. Nô ha’anj pôi yêi nê, a lo ñji’i nchwê yichêi nnu ña a pie ña pi jwi vi, 16 nthe yie gho, ñshi ñgu’o ñgwie vi wie, mienj vi a ghêi.” 17 [Sheshe llê ji Lli Nji’a Paile gha nchu’o ta’a ñganj chêinj nõ ligi yugu.]

18 Ñguonj kiri ñgwa pa’o ñgòu ña, “Jwi vi, nchu’o Baraba mfe ni pigi!” 19 Baraba ni mbo ñonj ña pi ni ni’inj vi chêinj nthe ña titini minduonjnduonj ni ñgû monj la’a pi jwi ñonj. 20 Paile chrâ ni pugu ñkamuwonj nthe ña a ni ntâ’a nu mienj vi a ghêi nê. 21 Pugu pa’o ñgòu ña, “Kwînj vi ñkuonj wâ’a, kwînj vi ñkuonj wâ’a!”

22 Nô ñgê yi trei, Paile pie ni pugu ña, “Nthe kho, phi ña ñonj vei chwê nê pò pi kho? Ndo ñjêi sheshe fân mbinj yu ña a pie ña pi jwi vi jwi nê, nthe yie gho, ñshi ñgu’o ñgwie vi wie, nchu’o vi a ghêi.”

23 Ndo pugu li’i, ñjônô nu ñkienj ni ñji, nchhu nu ña pi kwînj vi ñkuonj wâ’a. Pugu yônô ti yugu chêinj. 24 Nenne, Paile sha’a ña pi jwi Jisho nõ ha’anj pugu ta’a nu nê. 25 A chu’o ñonj ña pugu tâ’a nu nê, mbo ñonj ve ña pi ni ni’inj vi chêinj nthe titini minduonjnduonj ña a ni nchwê a gû monj la’a pi jwi ñonj nê, mfe Jisho ni pugu ña pugu jwi vi, mbo nnu ha’anj pugu ni ntâ’a nu nê.

Pi kwînj Jisho ñkuonj wâ’a

(Matio 27:32-44; Maaku 15:21-32; Joun 19:17-27)

26 Pa ghanj mã’anj nchhò Roma wêinj Jisho ñgôï nõ. Nô ha’anj pugu ni ñgôï nu nê, pugu wêinj ñonj chêi, ligi yi pò Shemu, mbo ñonj la’ataonj Shirinj ña a ni ndho monj yichêi li’i la’ataonj gho ntho nu. Pugu nû’onj wâ’a mbê’i yu, ñi vi ña a tienj ñgôï nõ ñjinj Jisho.

27 Mme kiri ñgwa yôu ñjinj Jisho pugu pa pinge ña pugu ni ntho ñkêi vi ni ñji nê. 28 Ndo Jisho kara nchhu ni pugu ña, **“Pinge Jerushaleinj, ki’i pôi kôi a, pôi kôi nonj pôi pugu pa puonj pôi. 29 Nthe ña yichêi llê tho ntho nu ña pi shi nchhu ña, ‘Mbrotho mingwe ña a ñkhwê nê, ni pa puoj pe ña muuj shi ya’a taonj fo nê, ni pa pini pe ña pugu shi ya’a nu’onj muuj nê.’ 30 Nenne, ñgwa ñjê nchhu nu ni memme mbra ña, ‘Gû mbinj pigi,’ nchhu ni puonj mi mbra ña, ‘Kuru vigi!’ 31 Pi mfe ñgê’i ni ñonj ña mbho yi yi wo nê fi’i yei, kanj a**

* 23:31 23:31 Yei ghrâ pò monj Nwa’anli Minnwi lleshhi pi ña Nthe ña ñkwonj nnu pei ndôgo li’i ndii ña thi yi fhe nê, kanj a shi mbo pi neinj ndii ña thi yi yô nê?

shi mbo pi neiŋ ni ɲon ɲa a fāaŋ nnu ne?*

³² Pa ghaŋ mā'an nchho Roma lōgo pichəi paa ɲgwa ɲa pugu ni mbo pa ɲgusha'a ɲkaa pugu, ɲgəi no li'i jwi vugu pugu pa Jisho. ³³ Nga ntho nchəiŋ li'i chəi ɲa pi mēiŋ ni "Kwēi Tho", ɲkwīŋ Jisho fo ɲkuoŋ wá'a pugu pa ɲgusha'a pigho, ta'a yi ɲgei mbho ji, ta'a yi ɲgei mbho ɲkwrei.

³⁴ Jisho chhu ɲa, "**Tāa, Pi'e phi yugu nthē ɲa pugu lo nji nnu ha'an pugu chwie nu ne.**" Nenne, pugu mā'an yaon no pe'i no yəi nu ɲa a shi nji gō ndhwí yi shina pugu.

³⁵ Pa ɲgwa thi fo mbe'i nu, pa thishi mā'an vi ni kwəiŋ ɲa, "A ni ntho ɲkwe ɲgwa, a kwe ne noŋ yi pia no ha'an a mbo Ju ɲa Minnwi Chu'o Ntaon no ɲkwe, llo mbho Minnwi, ye ɲa Minnwi chu'o vi ne." ³⁶ Pa ghaŋ mā'an nchho mā'an vi ni kwəiŋ ɲkaa pugu mfe là'o chəchigəi gho. ³⁷ Nchhu nu gho ɲa, "O mbo fūon pa Juu, o kwe ne noŋ yo pia! Pigi yəi!" ³⁸ Pi ni nā'an yaon ɲkwīŋ ɲkuoŋ tho wá'a tho yu ɲa, "Yei fūon pa ɲgwa Juu."

³⁹ Yichəi ta'a ɲgusha'a gho ɲa pi ni ɲkwīŋ vugu pugu ne we'i vi, nchhu nu ɲa, "O lo mbo Ju ɲa Minnwi Chu'o Ntaon no ɲkwe ne? Kwe ne noŋ yo, mbini ɲkwe vigi."

⁴⁰ Vichəi ta'a ɲgusha'a gho piŋa vi, nchhu nu ɲa, "O lo ndou ti mbogo Minnwi, nthē ɲa pi ya'a ta'a fi'i njō ni pia, mbo gu? ⁴¹ Yogo njō kā'o nthē ɲa pogo khu no nnu ɲa pogo tā'a, ndo ti ɲon vei lo nji'i mfāaŋ kan ta'a nnu." ⁴² Nchhu ki'e ɲa, "Jisho, kwīŋ a ndii ɲa o nii mon ɲa'afuon yo ne."

⁴³ Jisho lu'u gho ɲa, "**Shishini, nshwei gho, shi'a pogo shi mbo mon nchho shi'i Po.**"

Gu Jisho

(Matio 27:45-56; Maaku 15:33-41; Jour 19:28-30)

⁴⁴ A ni mbo mon ntuj minaon ɲa ɲjijŋjij ni gū mon ɲguon li'i ghao fo ti ɲgəi nchəiŋ mon trei minaon ni naonchi, ⁴⁵ nthē ɲa minaon shi ki lo nu'uy nthē nu. Ndhwi ki'i li'i ɲa a ni mbo mon Nda Minnwi shāa ntaon yi paa. ⁴⁶ Jisho gha ɲkəi ni nji nchhu ɲa, "**Tāa a, mfe jijwe a mbho gho!**" A ni ɲga nchhu nenne, jijwe yi taon.

⁴⁷ Nthishi pa ta'a ɲkii shooge ni ɲga njəi nnu ha'an a lōgo li'i ne, ɲga'o Minnwi nchhu ɲa, "Shishini, ɲon vei ni mbo ɲon ndindi." ⁴⁸ Ndi ɲa ɲgwa ɲa pugu ni ɲkiri fo no yəi nu nnu ɲa a shi ndōgo li'i ni njəi nnu ɲa a ni ndōgo li'i ne, pugu wie njū'o yugu mbini la'a mon tu'utho. ⁴⁹ Ndo ɲguon ɲgwa pe ɲa pugu ni nji Jisho, mbigi

pugu pa piŋge ɲa pugu ni njōu njij yi llo Galili ne, thi fie hij ntho njəi nnu pei.

Pa taannu Jisho twei vi

(Matio 27:57-61; Maaku 15:42-47; Jour 19:38-42)

⁵⁰ ɲon chəi ni mbo fo, ligi yi po Joshe, llo yichəi li'i Judia ɲa pi mēiŋ ni Arimatia, mbo ɲon shi'i ndo mbo ɲon ndindi. ⁵¹ Nji'i nthē pi no ha'an a ni mbo ɲgia pa thishi pigho ne, a shi ki lo nji'i mbin nnu ɲa pi ni ɲkā'a ndo nchwie mbin Jisho ne, ni ntho ɲjwere Sha'afuon Minnwi. ⁵² A ni ɲgəi mbara Paile ɲa a fe khu Jisho gho. ⁵³ A shwi'i khu yi shhe, mbara vi mon mbho ndhwí fhu, ni'in yi mon mbo ɲa pi fi'i ɲkuon ɲgū'o no fūŋ, mbo ye ɲa pi shi ki lo naa ma ntwei ɲon fo. ⁵⁴ A ni mbo llé piri nu noŋ no llé Ji. llé Ji gho kwo tā'a nu njē.

⁵⁵ Piŋge ɲa pugu pa Jisho ni ndho Galili ne yōu njij Joshe ɲgəi njəi fūŋ ndo njəi ɲkwan ha'an pi ni nu'oy khu Jisho mon gho ne. ⁵⁶ ɲgəi ki'e la'a mbiri laminda pugu pa pichəi pa mbwa wru nu'oy, mfere noŋ llé Ji no ha'an kina chhu ne.

24

Jisho pini nu'uy ɲku'o

(Matio 28:1-10; Maaku 16:1-8; Jour 20:1-10)

¹ Mon fūon llembhi mbo Shonde mon shwi'i tan gho, ɲkier ni muun tutu'u, piŋge pe lōgo laminda ɲa pugu ni mbiri ne, ɲgəi no chofun. ² Nga nchəiŋ fo, njəi ɲa pi kwo kənə ɲgū'o ha'an a ni nchri chofun ne. ³ Pugu ni ɲga nii mon gho, pa'a ndo njəi khu Taatho mbo Jisho. ⁴ No ha'an tho yugu ni ntho mfin nu ni nnu ha'an a lōgo li'i ne, paa ɲgwa wi'i nthi yəi pugu ndhwí yugu tho sheishei no fiembi. ⁵ Pogo gu ni ɲga ɲgwēiŋ vugu, pugu tu'u tho yugu shhe, pa ɲgwa pigho pie ɲa, "Pəi kie neiŋ ntho ntā'a ɲon maon shina pa ɲgwa khu? ⁶ A lo ɲji'i mbo hein, a ku'o llo mon gu! Kwīŋ nnu ɲa a ni nchhu ni pəi ndii ɲa a ni mbo Galili ne: ⁷ 'Pi shi ncha'a Muun ɲonmishua mfe mbho ghaŋ phi, pi kwīŋ vi ɲkuoŋ wá'a. A gha nda'a trei llé, a pini ɲku'o.'"

⁸ Piŋge pigho kwīŋ chrà yi, ⁹ ɲkwəi llo chofun gho, nshwei ɲguon nnu pei ni ta'anchro pa ghaŋ ntaon pi pugu pa ɲguon pichəi ghaŋ younjij pi. ¹⁰ Piŋge pigho ni mbo Meri Madalin, Joana, ni Meri mūŋ Jein, pugu pa pichəi pa piŋge nduon ɲa pugu ni nshwei pa nnu pei ni pa ghaŋ ntaon pi ne. ¹¹ Pugu lii a po no nnu na, nenne pa'a ndo mbin nnu pigho. ¹² Ndo Pita yrei ntei ɲgəi chofun, ɲga ntu'u noŋ yi mbe'i mon fūŋ, njəi ndhwí fhu fo ki yaon nduon lo mbo fo. A pini la'a, nchho ɲgrāo nnu ɲa a lōgo li'i ne.

Jisho para paa ngwa shendaon Emao
(Maaku 16:12-13)

¹³ Wu'ò llé gho, paa ghan younjin Jisho ghâi nu li'í châi, pi mēin ni Emao, wun nkan kwò llo Jerushalein. ¹⁴ Pugu ni ntho nshâa Shaannga nkuon njuon nnu pe ña a lōgo li'í ne. ¹⁵ Nò ha'an pugu ni nchrâ nu ndo nshâa nu ne, Jisho nyien mbara vugu, pugu pugu nyien nu ka'a. ¹⁶ Yaon chri ligi yugu, pugu yai vi ndo pa'a ndo nji ngan vi.

¹⁷ A pie vugu ña, **"Pai gha nyien nu, ntho nchrâ pi kho?"**

Pugu tithi nkuokuo. ¹⁸ Ta'a non shina pugu, ligi yi pò Kleopa, chhu gho ña, "A wu'ò gò t'è'í gho mbo ngan kra Jerushalein ña a lo nji nnu pe ña a lōgo li'í fò mon llé pei ne?"

¹⁹ Jisho pie vugu ña, **"Mbo pa kho?"**

Pugu chhu gho ña, "Pa nnu no ligi Jisho llo Nashare, a ni mbo njèli'í Minnwi, ntini mon njuon nnu ña a ni nchhu ndo nchwie ne, nōon ña ni Minnwi ni mbin vi, ngwamishua gha'ò vi. ²⁰ Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichèi pa memme ngwa pia fe vi ña pi fe njò gu gho pi kwij vi nkuon w'a. ²¹ Pigi ni nkwa' a ña a ju mbo non ña a shi nkwe puon Ishrae ne. Mbapa nenne, a trei llé shi'a ndo ha'an nnu pei lōgo li'í ne. ²² Nò pigi nu nkuon gho, pichèi pinje pigi chhu nnu ghraoghrao ni pigi. Pugu ni mbo chofun ni tutu'u, ²³ ndo pa'a ndo njèi khu yi, mbini nchhu nu ña pugu yai ghan ntaon Minnwi, pugu chhu ña a yi maon. ²⁴ Pichèi pa ngwa ña pigi pugu ni mbo ne ghèi chofun gho ngu'ò njèi pi nkwan ha'an pinje pigho ni nchhu ne, ndo pa'a ndo njèi vi fò."

²⁵ Jisho chhu ni pugu ña, **"Pai ki'í na pi nein, a lo nké'í nga'a vai pi nein no pin nu pa nnu ha'an pa njèli'í Minnwi ni nchhu ne. ²⁶ A shi ki lo mbie na Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon nò Nkwe ne, yai ngé'í pei nii mon ndigha'ò yi?"** ²⁷ A jē mon ñwa'anli Mushi ti ngèi nii mon pa ñwa'anli pichèi pa njèli'í Minnwi, ntere ni pugu njuon yaon ña ñwa'anli Minnwi ni nchhu nthe vi ne.

²⁸ Nò ha'an pugu ni mbara nu la'ataon gho ne, Jisho chwie nò ha'an a fèfèrè. ²⁹ Pugu wēin vi ña a kina, nchhu nu gho ña, "Pia la'a ka'a, llembhi kwo tho memme, li'í lo nkwo shini nu." Nenne, a nii nda nò la'a nu pugu pugu. ³⁰ Ndi ña pugu pugu ni mbo nkuon taprei li'í ji maon ne, a lōgo brei mfe tōo nu, mbé'í ngā ni pugu. ³¹ Ligi yugu ña'an, pugu ji vi, ndo a phe ligi pugu.

³² Pugu chhu ni non pugu ña, "Njù'ò yōgo lo ngu'ò ntho nkikiki mon gho nò ha'an a ni ntho ntūgu ñwa'anli Minnwi ni pogo ne?" ³³ Pugu yrei shhe ndi gho mbini Jerushalein njèi ta'anchro pa ghan ntaon

Jisho pugu kiri fò pugu pa pichèi pi nduon. ³⁴ Pugu chhu ni paa ngwa pe ña, "Taathò ku'ò shini. A nōon non yi ni Shemu."

Jisho nōon non yi ni pa ghan younjin pi
(Matio 28:16-20; Maaku 16:14-18; Joun 20:19-23; Fà'a 1:6-8)

³⁵ Paa ngwa pigho fi'í pa nnu ña a lōgo li'í shendaon Emao ne ni pugu, pugu pa nkwan ha'an pugu ni nji Taathò ndi ña a pè'í brei ne. ³⁶ Nò ha'an paa ngwa pigho ni ntho nshwei vugu ni nnu pei ne, Jisho w'i'í nthi shina pugu, nchhu ni pugu ña, **"Ghigri Minnwi pò mbin pai."** ³⁷ Non njuon yugu wini, pogo gu wēin vugu, pugu gē ña pugu yai pi nkhushe.

³⁸ A chhu ni pugu ña, **"Pai kie nein mbogo gu nein? A chwie kho pai tho mfā'ò yei fi'í khutho?"** ³⁹ Lii mbho ma pugu pakwo ma, njèi ña a lo mbo mmu? **Kāon nja'ò, nthe ña nkhushe shi'a mfā'ò frèi pugu pa kwéi nò ha'an pai yai mfā'ò ne."** ⁴⁰ A ni nchhu nnu yei, nōon mbho mi pugu pakwo mi ni pugu.

⁴¹ Pugu ni mfā'ò pwanju'ò ndo ngāro ti a fhi ni pugu pi nò ha'an a pò pi njèin. Nenne, Jisho pie vugu ña, **"Pai fā'ò sheshe yaon ji hein?"** ⁴² Pugu fe nyi'an tūon gho, ⁴³ a kwe nkru shi pugu.

⁴⁴ Nchhu ña, **"Yei pa nnu ña nki chhu ni pai ndi ña pia ni ngu'ò mbo ka'a ne, ña nguon pa nnu ña pi ni nā'an nò ligi a mon gi Mushi ni yi pa njèli'í Minnwi pugu pa ñwa'anli Nkhi ne shi ngu'ò ndōgo li'í pi nenne."** ⁴⁵ Nenne, a ña'an lina yugu ña pugu ji chrà Minnwi. ⁴⁶ Nchhu ni pugu ña, **"Pi ni nā'an ña, 'Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon nò Nkwe ne shi njèi ngé'í ndo nkhu a gha mbo mon trei llembhi, a ku'ò."** ⁴⁷ Pugu pa ña mon ligi Krishto gho, pi shi nchi ni pa njuon ngwa nkuon mbhi ña pugu pa'a nkūnu yugu ni phi, Minnwi li'ε mfe ni pugu, pèi jē Jerushalein. ⁴⁸ Pai yai pa nnu pei, pai ghèi nshwei ngwa nduon nò gho.

⁴⁹ **"Nshi ntaon kà'a Tāa a ni pai. Ndo pai chocho Jerushalein hein ti nji llo tothi shi nshwi'í mbin pai."**

Jisho ku'ò po

(Maaku 16:19-20; Fà'a 1:9-11)

⁵⁰ Nenne, Jisho lōgo vugu llo Jerushalein ngèi ti nchèin mbin la'ataon Betani, mbi'í mbho mi tothi nduon mboro Minnwi mfe ni pugu. ⁵¹ Ndo ha'an a fe mboro ni pugu ne, mien vugu, Minnwi lōgo vi nkū'ò nò po. ⁵² Nenne, pugu gha'ò vi, mbini Jerushalein ni ntou pwanju'ò. ⁵³ Pugu ni nkina mon Nda Minnwi njuon llé ntho ntōo Minnwi.

**Pwa Pisha'akho ŋkwan
ha'an
Jouŋ
fi'i ne
Kaon nu pa tho nu**

Jouŋ lügwí ná'an nu ŋwa'anli yei pi ni chhu nu njin nnu ŋa a ná'an ŋwa'anli gho nthe yie ne. A fi'i ŋa pi ná'an ŋwa'anli yei nne ŋa ŋgwa ji ŋa Jiŋho Ju Ŋa Minnwi ni Nchu' Ntaon no Ŋkwe ne, pugu pa ŋa ŋon mbij vi, a fá'o chombhi.

Jouŋ fi'i mishweishwei yi yei mon paa memme ghrà. Fūon yi fi'i fá'a Jiŋho mon nthe minaon. A pini nu'un mfi'i ŋkwan ha'an ŋgwa ni nchwíe ndii ŋa pugu ni nja'o ndo njèi pa fá'a Jiŋho ne, Ki pugu ni ŋkakara mbij vi ki pugu ni ndāa vi lāa. Mon mbra mme ghrà, Jouŋ fe ndii no fi'i nu pa nnu ŋa a ni ndōgo li'i mon shwi'i tan Lli Nji'a ne.

Jouŋ fi'i mon khwachəi li'i mon ŋwa'anli yei ŋkwan ha'an Jiŋho nōon non yi ni ligi ye ŋa Minnwi ni nōon non yi no gho ŋkaa yu ne. Ligi gho po: A Mmu. Wu'o nenne Jouŋ pini nu'un nōon khwachəi li ghoghrao ŋa Jiŋho ni nōon ne. Jouŋ fi'i paa ŋgè ŋa Jiŋho ni ŋku'o mon gu pi fūon llé mon shwi'i tan. Jouŋ chrà ntou yi ŋkuon nnu fá'o nu chombhi ki mme pi no tōgo nu mbho Jiŋho. A fi'i ŋa Chombhi ki mme yei gha njèi ni non pi ndii ŋa ŋgan vi pin Jiŋho Krishto ŋa a ju mbo shendaon, mbini mbo chombhi, mbini mbo nnu shini ne. Ta'a mme nnu ŋa a po mon ŋwa'anli yei po ŋa Jouŋ lōgo pa yaon ŋa ŋgwa ji ne, mā'an fi'i pa nnu mon jijwe no gho. Pa maon pigho pa yaon no ŋkhi, brei, lí'e, ŋkè'i minji pugu pa minji, ndāa grape pugu pa ntien yi.

Chrà chombhi

¹ Ŋkaon pi maa nchwíe mbhi, Chrà gho ni ŋkwo po, Chrà gho po pugu Minnwi, Chrà gho po Minnwi. ² A ni mbo pugu Minnwi ka'a no njèi yi. ³ Sheshe yaon ŋa pi pūon ne tōgo pi mbho yu. A kan ni ŋkien pa'a sheshe yaon ŋa pi pūon ne lo mbo yi pūon. ⁴ Chombhi ni ndho pi mbho Chrà gho, chombhi gho po lí'e ŋgwamishua. ⁵ Lí'e gho the mon njinjin ndo pa'a njinjin lo ŋga'a vi.

⁶ Minnwi ni ntaon yichəi non, ligi yi po Jouŋ. ⁷ A ni ntho no minkwentie no chrà nu nthe lí'e gho, nne ŋa ŋguon ŋgwa nthe pugu pin ntōgo pi ŋkuon chrà yi. ⁸ A shini ndo mbo ju mbo lí'e gho. A ni ŋgu'o mbo

pi minkwentie no chrà nu nthe lí'e gho. ⁹ Ŋkien lí'e gho ni ntho nu ŋkuon mbhi, mbo lí'e ŋa a the mfe lí'e ni ŋguon ŋgwa ne.

¹⁰ A ni mbo ŋkuon mbhi ndo pi tōgo pi mbho yu nchwíe mbhi, ndo pa'a mbhi lo nji vi. ¹¹ A ni ntho nthe ji, ndo pa'a ŋgwa pi pigho lo ŋa'an njù'o yugu gho. ¹² Ndo ni ŋguon ŋgwa pe ŋa pugu ni ŋa'an njù'o yugu gho ne, ŋa pugu ni mbij vi ne, a fe ghrí ni pugu no gū nu puon Minnwi, ¹³ mbo puon ŋa pi lo mbhi vugu pi ŋkwan ha'an ŋgwamishua ghà mbhi ne, mbo ŋgwa ŋa pi shi lo mbhi vugu pi ni khwà nu ŋgwamishua, ki ni pi'i nu mimbia ŋa a lan ne. Minnwi ndutho yi chwíe pi phi vugu.

¹⁴ Chrà gho ni ŋgū ŋonmishua nshwi'i nchho shina pia. Pia yei ndigha'o yi, mbo ndigha'o ye ŋa a wu'o fá'o ju no ta'a fiŋ Muun Tāa ne. A ni ndinaon ni pwapun pugu pa nnu shini.

¹⁵ Jouŋ ni mbo minkwentie yi, nchhu ni nji ŋa, "Yei ni mbo ju ŋa mi ni nchrà nthe vi ŋa, 'Ju ŋa a tho nu njin a ne, nthinkwo yi chaa nyan, nthe ŋa a ni ŋkwo po ŋkaon nāa mbo.'"

¹⁶ Llō mon linaon nu mi ni pwapun, a fe mboro ŋkuon mboro ni pia. ¹⁷ Nthe ŋa pi ni mfe gí ntōgo pi mbho Mushi, ndo pwapun pugu pa nnu shini tho ntōgo pi mbho Jiŋho Krishto. ¹⁸ Yichəi kan ta'a non lo naa njèi Minnwi, ndo fiŋ ta'a Minnwi ŋa a po yei Tāa ne, chwíe pi ji Minnwi.

Ŋkini Jouŋ Ŋgan Fe Ŋkhi

(Matio 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pa ŋgwa Juu llo Jerushalein ni ŋga ntaon pa ghan fe'ingien Minnwi pugu pa ŋgwa Levi* ŋa pugu pie Jouŋ Ŋgan Fe Ŋkhi ŋa, "O po pi gō?" yei po nnu ŋa Jouŋ ni nchhu ne. ²⁰ Jouŋ shini ndo ndāa khwē nu, a ni nja nchrà li'i wo ki lo nji'i nchien nchò yi, nchhu nu ŋa, "Nshi lo nji'i mbo Ju ŋa Minnwi Chu'o Ntaon no Ŋkwe ne."

²¹ Pugu pie vi ŋa, "Ti o po pi gō? O Elaija?"

Jouŋ khwē ŋa, "Ŋga, ndo mbo ju."

"O njèi'i Minnwi gho?"

Jouŋ khwē ŋa, "Ŋga."

²² Nenne, pugu chhu gho ŋa, "O gō? Pigi fá'o no pini nu ni khwē nshwei ŋgwa ha'an pugu taon vigi ne. O chhu pi ŋa nthe non yo?"

²³ Jouŋ khwē ŋa,

"Mi ŋggi non ŋa a kəi nu mon ŋkūnu njó.

* 1:19 1:19 Ŋgwa Levi ni mbo ghan fá'a Nda Minnwi. ni ntaon ŋgwa Farashi ntaon ghan ntaon pigho.

† 1:24 1:24 Yichəi shendaon no tūgu nu ghrà yei po ŋa A

‘Pøi piri Shendaonj tithi ni Taatho ŋa a togo fo no ha’anj njøili’i Minnwi mbo Ishaya ni nchhu ne.’”

²⁴ Pichøi pa ŋgwa Farashi ŋa pugu ni mbo shina ghanj ntaonj pigho’ ne ²⁵ pie vi ŋa, “Ti ò mienj ki lo mbo Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaonj no Nkwe, ki lo mbo Elaija, ki lo mbo njøili’i Minnwi gho, o tho kwe ŋgwa ni nkhi ki’e ŋa?”

²⁶ Jouŋ khwē ni pugu ŋa, “Ŋga ŋkwe ŋgwa ni nkhi pi monj nkhi, ndo yichøi ta’a ŋonj thi shina pøi ŋa pøi shi lo nji vi, ²⁷ a tho nu njin a, ndo ndo nji’i nkā’o no ŋonj ŋa mimfe mfeī nkhi tra yi.”

²⁸ Ŋguonj nnu pei ghao ni ntho ndōgo li’i Betani, njienj ninøi Jodaŋ li’i ŋa Jouŋ ni ŋkwe ŋgwa ni nkhi ne.

Jisho po pi muuŋ minji Minnwi

²⁹ Mbhi gha ndan, Jouŋ yøi Jisho a tho nu yøi yu, a chhu ŋa, “Lii njøi! Muuŋ Minji Minnwi ŋa a kwe phi ŋgwa ŋkuonj mbhi ne. ³⁰ Yei po pi ŋonj ye ŋa mi ni nchrā nu ntho vi ndii ŋa ŋki chhu ŋa, ‘Ju ŋa a tho nu njin a ne nthiŋkwo yi chaa nyan, ntho ŋa a ni ŋkwo po ŋkaonj maa mbo.’ ³¹ Mmu ndutho a shini ndo nji vi. Ndo ŋki tho, nchho mfe nkhi ni ŋgwa nne ŋa ŋgwa Ishrae ji vi.”

³² Jouŋ kwe nte yi, nchhu nu ŋa, “Mi ni njøi Jijwe Minnwi shwi’i nu mbinj yu no mintu’olibunj llo po, nshwi’i ŋkina mbinj yu. ³³ Mmu ndutho a shini ndo nji’i nji vi, ndo ju ŋa a ni ntaonj a ŋa ŋkwe ŋgwa ni nkhi monj nkhi ne ni nchhu vøi ŋa, ‘Ŋonj ŋa o shi njøi Jijwe shwi’i ŋkina mbinj yu ne, a ju ŋa a kwe nu nkhi ŋa a shi mfe ni ŋgwa ne shi mbo pi monj Jijwe Minnwi.’ ³⁴ Ndo njøi, ndo mbo minjkwentie ŋa yei Muuŋ Minnwi.”

Jisho gē fionj ghanj younjij pi

³⁵ Mbhi ni ŋga ndan, Jouŋ pini ntithi pugu pa paa ghanj younjij pi, ³⁶ mbe’i Jisho no ha’anj a ni ntogo nu ne nchhu ŋa, “Lii njøi, Muuŋ Minji Minnwi!” ³⁷ Paa ghanj younjij pi pigho ni ŋga ŋa’o nnu yei, ndallo njøu njin Jisho.

³⁸ Jisho kara nonj yi njøi vugu pugu tho nu njin yu, a pie vugu ŋa, “**Pøi ta’a pi kho?**”

Pugu khwē ŋa, “Rabai” (njin yi po ŋa “Masha”), “O la’a pi hanj?”

³⁹ A chhu ni pugu ŋa, “**Pøi tho ne njøi.**” A ni mbo yaonj no khwe minaonj ni naonjchi ŋa pugu pugu ni ngøi njøi li’i ŋa a ni nda’a nu ne, pugu pugu la’a llé gho.

⁴⁰ Ta’a ŋonj shina paa ŋgwa pigho ŋa pugu ni ŋa’o Jouŋ chrā, pugu yøu njin Jisho ne, ni mbo Andru, mbo ndin Shemu Pita. ⁴¹ Andru ghøi ntā’a ndin vi, mbo

Shemu, nchhu gho ŋa, “Pigi yøi Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaonj no Nkwe ne” (njin yi po ŋa “Krishto”).

⁴² A lōgo vi pugu yu ghøi njøi Jisho. Jisho pe’i vi nchhu ŋa, “**O Shemu, muuŋ Jouŋ, pi shi mēinj gho ndwe pi ŋa, ‘Kefa’ njin yi po ŋa Pita.**”

Jisho gē Fili pugu Natania

⁴³ Mbhi ni ŋga ndan, Jisho lōgo nthi mi ŋa a shi ngøi Galili. Njøi Fili nchhu gho ŋa, “**Tho njøu njin a.**” ⁴⁴ Fili ni ndho Beshaida mbo la’ataonj pa Andru pugu Pita.

⁴⁵ Fili yøi Natania nchhu gho ŋa, “Pigi yøi ŋonj ve ŋa Mushi ni nā’anj ntho vi monj Ŋwa’anli Gá, pa njøili’i Minnwi pini nā’anj ntho vi ŋkaa pugu ne. A Jisho llo Nashare, mbo muuŋ Joshe.”

⁴⁶ Natania chhu gho ŋa, “A ntho nnu shi’i taonj Nashare?”

Fili chhu gho ŋa, “Tho ne njøi.”

⁴⁷ Jisho yøi Natania tho nu yøi yu, a chhu gho ŋa, “**Lii njøi, yei ŋkienj ŋonj Ishrae shishini, ŋa a lo mbo nganj mifi ne!**”

⁴⁸ Natania pie vi ŋa, “O kie nein nji a?”

Jisho khwē gho ŋa, “**Ŋkaonj Fili maa mēinj gho ndii ŋa o ni mbo la’o muuŋ thi wunu ne, mi ni njøi gho.**”

⁴⁹ Nne Natania khwē ŋa, “Masha, O Muuŋ Minnwi, O fionj pa ŋgwa Ishrae.”

⁵⁰ Jisho khwē gho ŋa, “**O wu’o mbinj ntho pi ŋa nshwei gho ŋa mi ni njøi gho la’o muuŋ thi wunu ne? O shi njøi pa nnu a chaa yei.**” ⁵¹ A chhu gho ŋa, “**Shishini, nshwei vøi ŋa, pøi shi njøi po ŋa’anj, pøi yøi pa ghanj ntaonj Minnwi ku’o nu ndo nshwi’i nu mbinj Muuŋ Ŋonmishua.**”

2

Jisho kara nkhi a gū là’o

¹ Paa llé ni ŋga ntogo, pi tho nji yichøi tini Kanaŋ monj Galili, muuŋ Jisho po fo.

² Pi ni ngē Jisho ŋkaa yu li’i tini gho pugu pa ghanj younjij pi. ³ Là’o ni ŋga mme, muuŋ Jisho chhu gho ŋa, “Pugu lo mfa’o là’o.”

⁴ Jisho chhu gho ŋa, “**Ma! Yinē fā’o pi kho no chwē nu vøi? Ndiī a lo nna nkā’o ya’a.**”

⁵ Ndo muuŋ vi chhu ni pa ghanj fā’a ŋa, “Pøi chwē sheshe nnu ŋa a chhu ni pøi ne.”

⁶ Ntigao ndigi kǎn ni’inj nkhi ŋa pi chwē ni ngù’o ne ni nthi fo nne no wēinj nu nkhi mbo yi taonjtaonj ŋkwanj ha’anj nù’oj pa Juu no kie nu mbo yi taonjtaonj chhu ne. Ta’a yi lōgo jē ŋkuonj khwe jo ngøi pi ntigao jo. ⁷ Jisho chhu ni pugu ŋa, “**Pøi**

‡ 1:42 1:42 Njin Kefa pugu Pita wu’o ta’a yi, mbo ŋa ngù’o.

ni'ing ŋkhi mon pa kŋ pigho a linaon." Pugu ni'ing a linaon ti njwɛ cho gho. ⁸ A chhu ni pugu ŋa, **"Pɛi ŋwaa yichɛi fo ŋgɛi mɛɛ ni non ŋa a lina nu ni ŋgwa li'i ji tini yei nɛ."** Pugu ŋwaa.

⁹ Non ŋa a ni ndina nu ni pa ŋgwa li'i ji tini gho nɛ ni ŋga njwɛ'i ŋkhi gho ŋa pi kara a gū là'o nɛ, pa'a ndo nji li'i ŋa a llo nɛ (ndo pa ghan fà'a li'i tini gho ŋa pugu ni ŋwaa ŋkhi gho nɛ ni nji) ŋgan lina ni ŋgwa li'i ji tini gho mɛiŋ mimbria ŋgan tini gho, ¹⁰ nchhu gho ŋa, "Sheshenon ghà fūon ŋgrā pi là'o shi'i ti ŋgwa gha nja nnu shi'i a maa ntho ni ye ŋa a lo nja mbwa nɛ. Ndo ɔ nū'ɔŋ là'o shi'i ti ntho nchɛiŋ ndwɛ."

¹¹ Ye i ni mbo fūon li ŋa Jisho ni nōon Kanaŋ mon Gallil, nōon ndigha'o yi, pa ghan younjɪŋ pi piŋ vi.

¹² Tini gho ni ŋga ntɔgo, Jisho shwi'i Kapanuŋ pugu pa muuŋ vi ni pa liŋ pi pugu pa ghan younjɪŋ pi nda'a fo no shigɛi llɛ.

Jisho ghɛi Nda Minnwi

(Matio 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Ndii ji Lli Nji'a pa Juu ni ŋkwo para nu, nne Jisho ku'ɔ Jerushaleiŋ. ¹⁴ A yɛi ŋgwa Nda Minnwi, pugu chho mfini pa fua, pa minji, pa mintu'olibuŋ, ni pa ghan kwri mbiŋ pugu chho ŋkuon pa taprei pugu. ¹⁵ Jisho chwɛ ŋgwan ni ŋkii njōu vugu no ghao Nda Minnwi mɛɛ mbhi pugu pa minji, pugu pa fua, ŋkwri mbiŋ ghan kwri mbiŋ ŋkara taprei yugu ŋkuru. ¹⁶ Nenne, nchhu ni ŋgwa pɛ ŋa pugu ni mfini mintu'olibuŋ nɛ ŋa, **"Pɛi pɛi maon pɛi tnaon no gho hein, ki'i pɛi lōgo Nda Taa a, a gū nda tan."**

¹⁷ Pa ghan younjɪŋ pi kwɪŋ ŋa pi ni nā'an ŋa, "Ni'ing njū'ɔ nthe Nda yɔ shi nji a.*"

¹⁸ Nne pa Juu chhu gho ŋa, "ɔ nōon pi yɛi li ni pigi no nōon nu ŋa ɔ fā'o ghri no chwɛ nu nnu pɛi?"

¹⁹ Jisho chhu ni pugu ŋa, **"Pɛi shā'a Nda Minnwi yei, mbini nu'un ŋkrao mon trɛi llɛ."**

²⁰ Pa Juu chhu ŋa, "Kho nya! A lōgo khwɛ wuŋ ŋga'o ni ŋga'o yi ntigao no krao nu Nda Minnwi yei, ɔ ŋa ɔ shi mbi'i totho no trɛi llɛ nya?" ²¹ Ndo Nda Minnwi ye ŋa Jisho ni chrā nu nthe vi nɛ ni mbo pi non yi. ²² A ni ŋga mbo ndii ye ŋa Jisho ni mbini nu'un ŋku'ɔ mon gu nɛ, pa ghan younjɪŋ pi kwɪŋ ŋa a ni nchhu yei nnu, mbiŋ chrā Minnwi pugu pa chrā ŋa Jisho ni nchrā nɛ.

Jisho ji njū'ɔ ŋonmishua

²³ Ndii ŋa a ni mbo Jerushaleiŋ li'i ji Lli Nji'a nɛ, ntou ŋgwa piŋ vi no ŋwaa pugu ni njɛi ntou pa li ŋa a ni nōon nu nɛ. ²⁴ Ndo Jisho shini ndo nji'ɔ non yi mbiŋ pugu nthe ŋa a ni nji vugu ghao. ²⁵ Yichɛi non shini ndo mfā'o no shwei nu vi ni yaon ŋa ŋonmishua yie gho nɛ, nthe ŋa ju ndutho yi ni nji njū'ɔ yugu.

3

Jisho pugu Nikodemu

¹ Yichɛi nthishi pa Juu ni mbo fo, mbo non Farashi, ligi yi po Nikodemu. ² Non vei tho njɛi Jisho ni tu'u nchhu gho ŋa, "Masha, pigi ji ŋa ɔ ŋgan ye'i ŋgwa llo mbo Minnwi, nthe ŋa a nthe pa'a non lo nōon pa li pɛi ŋa ɔ nōon nɛ ki Minnwi lo mbo pugu yu ka'a."

³ Jisho khwɛ gho ŋa, **"Shishini, nshwei gho, ŋon mien ki lo mbo phi ŋkamu'ɔŋ*, pa'a Minnwi lo nsha'a fūon yi mon chombhi yi."**

⁴ Nikodemu chhu gho ŋa, "Mimɛ pi pini mbhi non pi neiŋ ndii ŋa a kwo po mmɛnon nɛ? A nthe a pini nii mon puŋ muuŋ vi pi pini mbhi vi?"

⁵ Jisho khwɛ gho ŋa, **"Shishini, nchhu ve ŋa pi mien ki phi non ni ŋkhi pugu pa Jijwɛ, pa'a a lo nii mon Sha'afuon Minnwi. ⁶ Ye ŋa a phi freinon mbhi vi nɛ freinon, ye ŋa a phi Jijwɛ mbhi vi nɛ, po Jijwɛ. ⁷ Ki'i ŋgrāo no ha'an nchhu ve ŋa a yi'i ŋa pi phi vɛi ŋkamu'ɔŋ nɛ. ⁸ Fifrɛi ghà ntɔgo ŋgɛi nu li'i ŋa a khwā nɛ, ɔ ya'o ŋkaon yi ndo pa'a ndo nji li'i ŋa a llo nɛ, ki li'i ŋa a ghɛi nu nɛ. A ha'an a po ni sheshenon ŋa a phi Jijwɛ Minnwi mbhi vi nɛ."**

⁹ Nikodemu pie ŋa, "Pa nnu pɛi nthe a lōgo li'i pi neiŋ?"

¹⁰ Jisho khwɛ gho ŋa, "ɔ ŋgan ye'i ŋgwa Ishrae ki lo nji nnu pɛi?"

¹¹ Shishini, nchhu ve ŋa pigi ghà nchrā pi nnu ŋa pigi ji nɛ, ŋkwe nthe yaon ŋa pigi yɛi nɛ, ndo pa'a pɛi lo mbiŋ nnu ŋa pigi chhu nu nɛ. ¹² Mi nshwei vɛi ni pa nnu ŋkuon mbhi yei ki pɛi lo mbiŋ, pɛi shi mbiŋ ndii ŋa nshwei vɛi ni pa nnu po nɛ pi ŋkwan neiŋ? ¹³ Yichɛi kan ta'a non lo naa ŋku'ɔ po ŋkɛiŋ non ŋa a llo po nshwi'i shhɛ nɛ, mbo Muuŋ Nonmishua. ¹⁴ Ndo no ha'an Mushi ni ŋkārɛ mitwɛ'i tothi mon ŋkūnu njó nɛ, wu'ɔ nenne, a yi'i ŋa pi shi ŋkārɛ Muuŋ Nonmishua tothi, ¹⁵ nne ŋa sheshenon ŋa a piŋ vi nɛ, shi mfā'o chombhi ki mɛɛ.

* 2:17 2:17 Nwa'anli Nkhi 69:9. * 3:3 3:3 Mon chrā Gri, a nthe niŋ yi pini mbo ŋa llo tothi. † 3:16 3:16 Ye i lo mbo pi ŋa mba'a non gho khu gu mon freinon. A po pi ŋa mba'a non gho ma nji'i ŋgɛi mon mōnon.

16 “Nthe ɲa Minnwi ni ɲkhwā ɲgwa ɲkuoŋ mbhi yei ntou yi ti mfe ta’a fiɛŋ muuŋ vi, ɲa sheshɛŋoŋ ɲa a piŋ vi nɛ, mba’a a yi’i ɲkhu, a shi mfā’o chombhi ki mme. 17 Nthe ɲa Minnwi shini ndo ntaoŋ muuŋ vi ɲkuoŋ mbhi pi ɲa a tho nsha’a mbhi sha’a, a ni ntaoŋ vi pi ɲa a tho nne ɲa ɲgwa ɲkuoŋ mbhi hein kie mbin yu ndūgū.

18 “Mba’a pi yi’i nsha’a ɲoŋ ɲa a piŋ vi nɛ. Ndo ɲoŋ ɲa a lo mbin vi nɛ kwo po ɲgusha’a nthe ɲa a lo mbin fiɛŋ ta’a Muuŋ Minnwi. 19 Yei ɲkwan ha’an shā’a gho po nɛ: ɲa li’ɛ tho ɲkuoŋ mbhi, ɲgwa mien li’ɛ gho ɲkhwā pi ɲjinjin nthe ɲa mbha nnu pugu po pi pa pi piphi. 20 Sheshɛŋoŋ ɲa a ghā nchwie pa nnu piphi nɛ pina li’ɛ, nne pa’a ndo ntho mbara yoi li’ɛ gho nthe ɲa mbha nnu pi pi piphi shi ntaoŋ pāa. 21 Ndo sheshɛŋoŋ ɲa a ghā nchwie nnu shini nɛ ghā ntho moŋ li’ɛ, nne ɲa a nthe pi yoi ɲa nnu ɲa a chwie nu nɛ a ya’o pi ncho Minnwi.”

Jouŋ pi’i ligi Jisho tothi

22 Nnu pei ni ɲga ntogo, Jisho pugu pa ghan younjin pi ghāi moŋ shhe Judia, nchho fo pugu pugu, ɲkwe ɲgwa ni ɲkhi. 23 Jouŋ ɲkaa yu ni ntho ɲkwe ɲgwa moŋ ɲkhi Aenoŋ ɲkin Shalin, nthe ɲa ɲkhi ni ɲjien fo, ɲgwa tho nu fo ɲkwe ɲkhi. 24 (Yei ni mbo ndi ɲa pi shini ndo naa ni’in Jouŋ chēin nɛ.) 25 Mindoundou ni ɲgū shina pa ghan younjin Jouŋ pugu pa yichoi ɲoŋ Juu ɲkuoŋ nnu shigao nu noŋ mbo yi taon’taoŋ no ha’an nū’oŋ chhu nɛ. 26 Pugu tho mbara Jouŋ nchhu gho ɲa, “Masha, lii njoŋ, ɲoŋ ye ɲa poi yu ni mbo ɲjien ɲkhi Jodaŋ, o chrā no ligi yi nɛ tho nɛ mfe ɲkhi, ɲguoŋ ɲgwa ghāi mbara vi.”

27 Jouŋ khwē ɲa, “Mba’a ɲoŋ fā’o kan ta’a yaon kan a neiŋ pi fe fe gho llo po. 28 Pēi ɲkaa pēi pa miŋkwentie paŋ ɲa ɲki nchhu ɲa, ‘Ndo mbo Ju ɲa Minnwi Chu’o Ntaoŋ nɛ Nkwe nɛ, ndo pi taon a ɲa ɲgōi shhi yu.’ 29 Noŋ ɲa a laŋ miŋgwe fhi nɛ, ju mbo mimbiam lāŋ. Ndo taannu mimbiam ɲgan lāŋ gho gha nthi ɲa’o ɲggi mimbiam ɲgan lāŋ gho, mfā’o pwanju’o ntou yi. Nthe yie gho, pwanju’o a linaoŋ ndwe. 30 A shi ɲgu’o ɲku’o ku’o mbo ɲoŋ ndien, ɲgu’o nshwishwi’i mbo ɲoŋ kike’i.”

31 Ju ɲa a llo pi tothi nɛ gha’o nchaa ɲguoŋ ɲgwa, ju ɲa a llo pi ɲkuoŋ shhe nɛ po ɲoŋ ɲkuoŋ shhe, nchrā pi nnu ɲkuoŋ shhe, ndo ju ɲa a llo pi po nɛ chaa ɲguoŋ ɲgwa. 32 A chhu nnu pe ɲa a yoi ndo ɲa’o nɛ, ndo pa’a kan ta’a ɲoŋ lo mbin ɲkini yi. 33 Ndo sheshɛŋoŋ ye ɲa a piŋ ɲkini yi nɛ frēi mbho yi ɲkuoŋ yei nnu, ɲa Minnwi ɲgan nnu shini. 34 Nthe ɲa ɲoŋ ɲa

Minnwi taon nɛ chrā pi chrā Minnwi nthe ɲa Minnwi fe Jijwe yi gho ki fi’i. 35 Tāa khwā Muuŋ vi, mfe ɲguoŋ yaon lien mbo yu ghao. 36 Sheshɛŋoŋ ɲa a piŋ Muuŋ nɛ fā’o chombhi ki mme, ndo sheshɛŋoŋ ɲa a lo ɲa’o ncho Muuŋ nɛ, mba’a a le mfā’o ɲkien chombhi ndo ɲgō’i pigitia Minnwi shi ɲkina mbin yu.”

4

Jisho pugu miŋgwe llo Shamaria

1 Jisho ni nji ɲa pa ɲgwa Farashi kwo ya’o ɲa a tho mfā’o ntou ghan younjin pi ndo ɲkwe vugu ni ɲkhi nchaa Jouŋ. 2 (Ndo Jisho ndutho yi shini ndo ntho ɲkwe ɲgwa ni ɲkhi, a ni ɲkwe ghan younjin pi ɲkwe ɲgwa ni ɲkhi.) 3 A ni ɲga nji nenne, ndollo Judia mbini Gallili.

4 A pie ɲa a togo Shamaria. 5 Nne a tho nchēin moŋ yichoi mme li’i Shamaria ɲa pi mēin ni Shaika, ɲkin nyien ɲa Jako ni mfe ni Joshe muuŋ vi nɛ. 6 Tien ɲkhi Jako ni mbo fo. Jisho ni ɲkwo kina nthe fi’i nyien nu ɲa a ni ɲkwo nyien nɛ, nne, nchochho ɲkin ɲkhi gho. Ndi gho ni mbo moŋ ntun minaon. 7 Miŋgwe Shamaria tho li’i shūu ɲkhi, Jisho chhu gho ɲa, “**Fe ɲkhi vāi nnu.**” 8 Pa ghan younjin pi ni ɲgōi moŋ la’a li’i yuoŋ maon ji.

9 Miŋgwe Shamaria gho chhu ɲa, “A kie pi neiŋ, gō mbo ɲoŋ Juu, pie yaon nnu llo mbho a mbo miŋgwe Shamaria?” (Nthe ɲa pa ɲgwa Juu shini ndo ntho mbo nu ni ɲga pugu pa ɲgwa Shamaria.)

10 Jisho khwē gho ɲa, “**O kan nji fé Minnwi, ki nji ɲoŋ ye ɲa a tho nchhu nu ɲa, ‘Fe ɲkhi nnu nɛ’, o kan mbie vi, a fe ɲkhi ɲa a ghā mfe chombhi nɛ vɛ.**”

11 Miŋgwe gho chhu ɲa, “Masha, o lo nji’i mfā’o yaon no shūu nu ɲkhi o gho, tien ɲkhi gho lo ɲa nshii. Ti o shi mfā’o ɲkhi fe chombhi yei pi hin? 12 A ni mfe ɲkhu tāa vigi Jako mfe tien ɲkhi yei ni pigi. Ju ndutho yi pugu pa puoŋ pi pugu pa minyien pi ni ɲgu’o nnu ɲkhi pi llo fo. O tā’a nu nchhu ɲa o gha’ogha’o nchaa Jako tāa vigi gho?”

13 Jisho khwē gho ɲa, “**Nji ɲkhi shi ɲgu’o mbini nija ɲgwa pe ɲa pugu nnu yei ɲkhi nɛ.** 14 **Ndo ɲoŋ ɲa a nnu ye ɲkhi ɲa nshi mfe nɛ, mba’a nji ɲkhi ma nu’uŋ nija vi. ɲkhi ɲa nshi mfe nɛ shi ɲgū sha’ashhe moŋ noŋ yu ɲku’o nu mfe chombhi ki mme.**”

15 Miŋgwe gho chhu gho ɲa, “Masha, fe ɲkhi yei vāi nji ɲa mba’a ma nu’uŋ mfā’o nji ɲkhi, ki ntho hein li’i shūu ɲkhi.”

16 Jisho chhu gho ɲa, “**Ghāi mēin ndaoŋ gho pāi yu tho.**”

17 Miŋgwe gho khwē gho ɲa, “Ndo nji’i mfā’o ndaoŋ a.”

Jisho chhu gho na, “**Ɔ chhu a kā’o na, ‘Ndo mfā’o ndaon a’,** ¹⁸ **nthe na ɔ kwo lan tien pimbia, ndo ti ye na pæi yu pɔ ndwe ne lo nji’i mbo ndaon gho, nnu na ɔ chhu ne nnu shini.”**

¹⁹ Mingwe gho chhu gho na, “Masha, njei na ɔ po pi njæli’i Minnwi. ²⁰ Pa taa pigi ni ntho nga’o Minnwi pi nkuon mbra yei, ndo pæi chhu na a pie na ngwa wu’o nga’o Minnwi pi Jerushalein.”

²¹ Jisho chhu gho na, “**Ma! Pij nnu na ñchhu nu ne, ndii tho nu na mba’a pi yi’i nga’o Taa pi nkuon mbra yei ki Jerushalein.** ²² **Pæi gha’o yaon na pæi lo nji ne, pigi gha’o yaon na pigi ji. Nthe na lugu nu togo pi mbho ngwa juu.** ²³ **Ndo ndii chho tho nu, ndo nkwo po hein, na nkien ghan gha’o Minnwi shi nga’o Taa mon Jijwe pugu pa nnu shini. Nthe na Taa ta’a pi nkwan ngwa pigho na pugu gha’o vi.** ²⁴ **Minnwi pɔ pi Jijwe, a pie na ngwa ha’an pugu shi nga’o vi ne, gha’o mon Jijwe pugu pa nnu shini.”**

²⁵ Mingwe gho chhu gho na, “Nji na Ju na Minnwi Chu’o Ntaon no Nkwe ne tho nu (mbo ju na pi mæin ni Krishto ne). A shi nga ntho, kan a shi nshwei vigi ni nguon nnu.”

²⁶ Jisho chhu gho na, “**Mmu na ñchrã nu ve ne ju.”**

²⁷ Wu’o ndii gho pa ghan younjin pi pini, ngrao na a chrã nu pugu mingwe, ndo pa’a kan ta’a non vugu lo mbie vi na, “**Ɔ ta’a pi kho?**” ki na, “**Pæi yu chrã nu nthe kho?**” ²⁸ Nne mingwe gho mien kin nkhi yi, ngæi mon la’a nchhu ni pa ngwa na, ²⁹ “**Nji tho njei non na a shwei a ni nguon pa nnu na mi ni nkwo ma nchwie ne. A nthe yei pɔ ju na Minnwi Chu’o Ntaon no Nkwe ne?**” ³⁰ Pa ngwa pigho mien mon la’a ntho nu li’i ghai Jisho.

³¹ Ndi gho pa ghan younjin pi ligæi Jisho, nchhu nu na, “Masha, ji maon.”

³² Ndo a chhu ni pugu na, “**Mfã’o maon ji no ji nu na pæi shi lo nji’i nji.**”

³³ Nne pa ghan younjin pi chhu nu ni non pugu na, “**Yichæi non ni ntho ni maon ji mfe gho na a ji?**”

³⁴ Jisho chhu ni pugu na, “**Maon ji pan pɔ pi no chwie nu nnu na non na a taon a khwã ne, ti mĩ’en fã’a yi gho.** ³⁵ **Pæi lo nchhu na a wu’o mbi’i khwe naon pi maa nkwo maon? Lii njei, ñshwei væi, pæi pi’i ligi yæi ndii pa mon nyien. Pa maon kwo tini nkã’o kwoo nu.** ³⁶ **Non na a kwoo maon ne kwo ntho mfã’o pe yi, ntho nu ni maon kwoo pigho na pugu fã’o chombhi ki mme, nne na non**

ha’an a phi ne pugu non ha’an a kwoo ne fã’o pwanju’o ka’a. ³⁷ **Nthe na chrã yei nnu shini na, ‘Yichæi non phi, non nduon kwoo.’** ³⁸ **Ntaon væi na pæi ghæi nkwo yaon na pæi shini ndo mfã’a. Ngwa nduon fã’a, pæi shei no gho.”**

³⁹ Ntou pa ngwa Shamaria mon la’ataon gho pin vi nthe chrã mingwe gho na, “A shwei a ni nguon nnu na mi ni nkwo ma nchwie ne.” ⁴⁰ Pa ngwa Shamaria ni nga ntho njei vi, ndigæi vi na a la’a pugu pugu. A la’a fo no paa llé. ⁴¹ Ntou pa ngwa pini mbigi mbin vi ntogo nkuon chrã yi. ⁴² Nchhu ni mingwe gho na, “A lo ngu’o mbo nthe pi pa nnu pe na ɔ chhu ne na pigi pin. Pigi ya’o ni non yigi llo mbho yu, ndo nji na a ju shini mbo Nkwe mbhi.”

Jisho yigi ghãno muon nthishi chæi

⁴³ Paa llé gha ntogo, a lollo ngæi Galili.

⁴⁴ (Nthe na ndutho yi ni nchhu na, “Pi shi’a ma nga’o pa njæli’i Minnwi la’a pugu.”) ⁴⁵ Nne, a gha ngæi Galili, pa ngwa Galili pin vi nthe na pugu ni nga ngæi li’i ji Lli Nji’a Jerushalein, njei fi’i nnu pe na a ni nchwie li’i ji gho ne.

⁴⁶ Nne, a pini nu’uon ntho nkamu’on Kanan mon Galili, li’i na a ni nkara nkhi a gu la’o ne. Mmenon ndien chæi ni mbo Kapanon na muon vi yi mimbia ni ngãno nu. ⁴⁷ A ni nga nja’o na Jisho lollo Judia ntho Galili, a ghæi ndigæi vi na a shwi’i Kapanon njigi ghino muon vi nthe na a ni nkwo chho nkukhu.

⁴⁸ Nne Jisho chhu gho na, “**Pæi mien ki yæi pa li pugu pa nnu ghraoghrao pa’a pæi lo mbin.**”

⁴⁹ Mmenon ndien gho chhu gho na, “Masha, tho nkaoon muon a maa nkhu.”

⁵⁰ Jisho chhu gho na, “**Ghæi, muon gho shi mbo yi maon.**” Non gho pin chrã Jisho ndho nyien.

⁵¹ No ha’an a ni nshwi’i nu ne, puon fã’a pi para vi nchhu gho na muon gho yi maon. ⁵² Nne a pie vugu ni ndii na non yi ni nje yo nu ne. Pugu chhu gho na, “A yua mon ta’a minaon ni naonchi na shigao gho ni ntaon mbin yu.” ⁵³ Taa gho ji ki’e na a ndii ye na Jisho ni nchhu gho na, “**Muon gho shi mbo yi maon ne.**” Ju ndutho yi pugu pa mbaanda yi gu pa ghan pin. ⁵⁴ Yei ni mbo mbra li na Jisho ni non ndii na a ni ntaon mon Judia ngæi Galili ne.

5

Jisho yigi ghãno non llé ji

¹ Pa nnu pei ni nga ntogo, yichæi ji pa juu tho ndogo li’i Jerushalein, Jisho ku’o fo. ² Yichæi nkhi* ni mbo Jerushalein no

* 5:2 5:2 Pi ni ntou nkhi yei tou pun yi pɔ ndipu’u wun kwò ni kwò yi tien. † 5:2 5:2 Pi nã’an mon pichæi pa Nwa’anli Minnwi ndunu mon chrã Gri na, *Beteshda* pichæi pɔ *Beshaida*.

li'i ɲa pi ni mēiŋ ni Choŋka'a Minjii ne, pi mēiŋ moŋ chrà Hibru na Bejata[†], ɲa a ni mfā'o tierɲ li'i fere noŋ ɲkiiŋ gho. ³ Ntou pa ghaŋ ghĩno ni nuaj fo: pa nchriligi, pa kwini kwò ni pa ɲgwa ɲa ɲgei noŋ yugu khu. [Pugu ni ntho ɲjwɛre nu ɲa pi chĩ'i ɲkhi gho ⁴ nthɛ ɲa ɲgaŋ ntaoŋ Taatho ni ntho nshwi'i nu moŋ ɲkhi gho pichəi ndii nchi'i nu. Fūoŋ ɲoŋ ɲa a nii moŋ gho ndii ɲa pi kwo chĩ'i ne, sheshe ɲkwan ghĩno ɲa a ghana vi ne tɔgo.] ⁵ ɲoŋ chəi ni mbo ɲa a ni ɲkwo ghĩno no trei wuŋ ɲga'o ni yi fūoŋ. ⁶ Jiŋho ni ɲga njei va a nuar fo, ndo ɲi ɲa ghĩno gho ni ɲkwo la'a mbiŋ yu no ntaoŋ ndii, mbie vi ɲa, **"Ɔ tá'a nu mbo shi'i?"**

⁷ Ngĩno gho khwē gho ɲa, "Masha, ndo ɲi'i mfā'o sheshəŋoŋ no ni'ɲ nu ma moŋ ɲkhi ndii ɲa pi chĩ'i ne. Ndiŋ ɲa ɲga mba'o nu no nii nu ne, ɲoŋ nduoŋ kwo fūoŋ nii moŋ gho shhi a."

⁸ Jiŋho chhu gho ɲa, **"Lollo tathi, lɔgo kúoŋ yo ndo nyien."**

⁹ Wu'ò ndii gho, ɲoŋ gho po shi'i, ndɔgo kúoŋ yi ɲjɛ nyien nu! Llé ɲa nnu yei ni ndɔgo li'i ne ni mbo llé ji. ¹⁰ Nenne pa ɲgwa Juu chhu ni ɲoŋ gho ɲa pi yiŋi ghĩno yi ne ɲa, "Shi'a llé ji, pa'a gí yia lo mbiŋ ɲa ɔ tierɲ kúoŋ yo."

¹¹ Ndo a khwē ni pugu ɲa, "ɲoŋ ɲa a ni ɲjigi ghĩno a ne ni nchhu ɲa, 'Lɔgo kúoŋ yo nyien.'"

¹² Pugu pie vi ɲa, "ɲoŋ gho gó ɲa a chhu ve ɲa lɔgo kúoŋ yo nyien ne?"

¹³ Ndo ɲoŋ gho ɲa pi ni ɲjigi ghĩno yi ne shini ndo ɲi vi. Nthɛ ɲa yú ɲgwa ni mbo fo Jiŋho kwo phe shina pugu ɲgəi. ¹⁴ Yichəi ndii ni ɲga mbo, Jiŋho yəi vi moŋ Nda Minnwi nchhu gho ɲa, **"Lii ɲjoi ɲa ɔ po shi'i. Ki'i nu'uy nchwie phi ɲkamu'oy nne ɲa ki'i nnu wuwuru ncha yie lɔgo li'i mbiŋ gho."** ¹⁵ ɲoŋ gho ghəi ni vhi, nshwei pa ɲgwa Juu ɲa a ni ɲjigi Jiŋho ɲjigi ghĩno yi.

¹⁶ Yei nnu ɲa a ni nchwie pugu fe ɲgəi ni Jiŋho, nthɛ ɲa a ni nchwie nnu yei llé ji. ¹⁷ Ndo Jiŋho khwē ni pugu ɲa, **"Taa a wu'ò ntho mfā'a fā'a ti nchəiŋ ndwɛ. Nne, mummu fā'a nu."** ¹⁸ Yei nnu ɲa a ni nchwie pa thishi ɲgwa Juu mi'ɛŋ ntā'a nu ɲjwi vi ne, nthɛ ɲa a lo ɲgu'ò mbo'i pi llé ji. A pini ntho mēiŋ Minnwi ɲa a Taa vi, nchwie noŋ yi mbo ta'a fi'i pugu Minnwi.

Ghrí Muuŋ Minnwi

¹⁹ Nne Jiŋho chhu ni pugu ɲa, **"Shishini, nchhu ni pəi ɲa, minthe pa'a Muuŋ lo nchwie nnu ni tho yi, a wu'ò nchwie pi nnu ɲa a yəi Taa vi chwie nu ne. Nthɛ ɲa sheshe nnu ɲa Taa ghà nchwie ne, Muuŋ ghà ɲgu'ò nchwie pi yie gho ɲkaa yu."** ²⁰ Nthɛ ɲa Taa khwā Muuŋ

nōoŋ ɲguoŋ nnu ɲa ju ndutho yi chwie nu ne gho. Ndo ti Taa shi nōoŋ memme fā'a ɲa a chaa pei ne gho, nenne ɲa pəi ghrāo. ²¹ Nthɛ ɲa wu'ò no ha'aj Taa pi'i ɲgwa khu mfe chombhi ni pugu ne, a ha'aj Muuŋ fe chombhi ni pa ɲgwa pe ɲa a khwā no fe nu ne. ²² Taa shi'a ɲji'i nsha'a sheshəŋoŋ. A fe ɲguoŋ ghrí sha'a nu ɲgwa pi ni Muuŋ, ²³ nne ɲa minthe ɲguoŋ ɲgwa gha'o Muuŋ no ha'aj pugu gha'o Taa ne. Noŋ ɲa a lo ɲji'i ɲga'o Muuŋ ne lo ɲji'i ɲga'o Taa ɲa a taon Muuŋ ne.

²⁴ "Shishini, nchhu ni pəi ɲa ɲoŋ ɲa a ya'ò chrà a mbiŋ ɲoŋ ɲa a taon a ne, fā'o chombhi ki mme, mba'a pi nu'uy nsha'a vi. A kwo tɔgo moŋ gu nii moŋ chombhi.

²⁵ "Shishini, nchhu ni pəi ɲa ndii chho ntho nu, ɲkwo tho ti nchəiŋ, ɲa ɲgwa khu shi ɲa'ò ɲggi Muuŋ Minnwi, ɲgwa pe ɲa pugu ya'ò mbiŋ ne fā'o chombhi. ²⁶ Nthɛ ɲa no ha'aj Taa ndutho yi ɲoŋ ɲa chombhi lo mbho yu ne, a wu'ò ha'aj a chwie ɲa Muuŋ yi po ɲoŋ ɲa chombhi shi ndho mbho yu ne.

²⁷ A fe ghrí gho no sha'a nu ɲgwa nthɛ ɲa a Muuŋ ɲoŋmishua. ²⁸ Ki'i ɲgrāo nnu yei, nthɛ ɲa ndii chho ntho nu ɲa ɲguoŋ ɲgwa pe ɲa pugu po moŋ fūŋ ne shi ɲa'ò ɲggi yi, ²⁹ ndo ntaoŋ moŋ fūŋ gho. Pe ɲa pugu ni nchwie pa nnu shi'i ne, pugu ku'ò moŋ chombhi ki mme, ɲgwa pe ɲa pugu chwie phi ne ku'ò pi wēiŋ vugu no pa ɲgusha'a.

Pa miŋkwentie Jiŋho

³⁰ "Minthe pa'a ndo nchwie yichəi nnu pi ni nyaj ghrí. ɲga nsha'a pi wu'ò no ha'aj Minnwi chhu vəi ɲa nsha'a ne, nne sha'a a nu ma po pi yi ndindi, nthɛ ɲa nchwie pi nnu ɲa ɲoŋ ha'aj a taon a tá'a nu ne. Ndo ɲji'i nchwie pi nnu ɲa ntā'a nu. ³¹ Mi ɲkwe ntie noŋ a ni noŋ a pa'a pi lo ndii nnu ɲa nchhu nu ne ɲa a nnu shini. ³² Ndo yichəi ɲoŋ po fo mbo miŋkwentie a, ɲji ɲa nnu ɲa a chhu nu nthɛ a ne, nnu shini.

³³ Jouŋ, ɲoŋ ɲa pəi ni ntaoŋ ghaŋ ntaoŋ pəi gho ne, a chhu nnu shini nthɛ a. ³⁴ A lo mbo pi ɲa a ɲoŋmishua mbo miŋkwentie a. Nchrà pei nnu pi ɲa minthe pəi kie nne ndūgu. ³⁵ Jouŋ ni mbo no laŋ ɲkii nu ndo ndi'ɛ nu. Pəi ni mfā'o pwanju'ò no kuo ndii moŋ li'ɛ yi.

³⁶ "Ndo mfā'o yichəi miŋkwentie ɲa a chaa pe nnu ɲa Jouŋ ni nchhu nthɛ a ne. Nthɛ ɲa pa fā'a ɲa Taa fe vəi ɲa mfā'a ne, mbo fā'a pe ɲa mfā'a nu ne, kwe ntie a ɲa a taon Taa ntaoŋ a. ³⁷ Taa ɲa a taon a ne, kwe ntie a. Pəi lo nna

ma nja'ò nggì yi mon sheshe ndii, ki njèi yi nkwan ha'an a pò ne. ³⁸ Pèi lo nū'òh chrà yi mon njù'ò pèi nthe ja pèi lo nji'i mbinj non ja a taonj vi ne.

³⁹ "Pèi tá'a mon Nwa'anli Minnwi nthe ja pèi pí'i ja pèi shi ma mfá'ò chombhi ki mme monj gho. Ndo Nwa'anli Minnwi yei chrà nthe pi mmu. ⁴⁰ Ndo pèi láa tho nu njèi a nne ja pèi fá'ò chombhi.

⁴¹ "Ndo nji'i ntá'a ndigha'ò pi llo mbho ngwa. ⁴² Nji nkwan ngwa ja pèi yie gho ne, ja pèi lo nji'i mfá'ò khwá Minnwi mbinj pèi. ⁴³ Ntho mon ligi Táa a ndo pa'a pèi lo mbinj a. Yichèi non ntho mon ji ligi pèi pinj vi. ⁴⁴ Pinthe pèi kie pi neinj mbinj ja pèi tá'a ndigha'ò pi mbho nonj pèi ne. Ndo pa'a ndo ntá'a ndigha'ò ja a llo mbho fienj ta'a Minnwi ne.

⁴⁵ "Ki'i pèi pí'i ja nshi ngwèinj vèi shhi Táa. A ta'a non ja a shi ngwèinj vèi shhi Táa, mbo Mushi ja pèi nū'òh kwá'a yèi mbinj yu ne. ⁴⁶ Nthe ja pèi kanj ni mbinj Mushi, pèi kanj mbinj a, nthe ja a ni ná'an nthe pi mmu. ⁴⁷ Ti pèi mienj ki pinj pa nnu ha'an a ná'an, pèi kie pi neinj mbinj chrà a?"

6

Jisho kugwi tienj njkan pimbia pugu pa pichèi ngwa

(Matio 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Pa pei nnu ni nga ntogo, Jisho lollo ngòèi shá'a ntaonj no yini njienj njkhí Galili, ja pi mèinj ni njkhí Tiberia ne. ² Nkien ntou yu ngwa yòu njinj yi nthe ja pugu ni njèi fi'i pa li ja a nòonj nu, mbo yìgi nu ghìno ghanj ghìno ne. ³ Jisho ku'ò njkuonj mbra nchochho fo pugu pa ghanj younjinj pi. ⁴ Ndiì ji Lli Nji'a, mbo ji pa Juu ni nkwo para.

⁵ Nthe yie gho, Jisho gha nkòrè ligi yi, njèi njkien ntou yú ngwa tho nu yèi yu, a chhu ni Fili ja, "Pia shi njuonj brei pi hin nne ja a nthe fi'i ngwa pei kru?" ⁶ A ni nchhu yei pi no ywe'i nu Fili nthe ja ju ndutho yi ni nji nnu ja a shi nchwie ne.

⁷ Fili khwè ja, "Pi nji'i njuonj brei pi ni fi'i mbinj ja nonj nthe a fá'ò no paa njkèi llé ne, pa'a a lo nji'i njká'ò no fi'i brei ja a nthe sheshenonj fá'ò shigèi fo ne."

⁸ Yichèi ta'a nganj younjinj yi mbo Andru ndinj Shemu Pita chhu gho ja, ⁹ "Muunj mimbia chèi po heinj ja a fá'ò tienj brei ja pi chwie ni bale ne, ni paa shhu. Ndo yie po pi kho ni fi'i ntou ngwa pei."

¹⁰ Jisho chhu ja, "Chwie ngwa chocho shhe." Ntou trú ni mbo no li'i gho. Njuonj ngwa pigho chocho shhe, pimbia ni mbo

no tienj kanj yugu. ¹¹ Jisho lògo brei gho nga nkwo tóo Minnwi, ngrá ni ngwa ja pugu pi nchho shhe ne. Ngu'ò nchwie pi nne ni shhu gho, sheshenonj fá'ò fi'i nkwan ha'an a khwá ne.

¹² Pugu ni nga njru, a chhu ni ghanj younjinj pi ja, "Pèi kiri pa pigèi kuo pi, ki'i sheshe yaonj phe." ¹³ Nenne pugu kiri, a linaonj paanchro mikuo pa kuo brei llo njkuonj tienj ndigi brei gho ja ngwa pigho kru a pigèi ne.

¹⁴ Ngwa pigho ni nga njèi yei li ja a ni nòonj ne, nchhu ja, "Yei ya mbo njèli'i Minnwi shini ja a ni mfá'ò no tho nu monj mbhi ne." ¹⁵ Jisho ni nga nji ja pi tá'a nu ntho ngwèinj vi mfra vi nū'òh vi no fùonj, a píni njinjnjinj ngèi njkuonj mbra mbo fo t'è'i vi.

Jisho nyienj njkuonj njkhí (Matio 14:22-23; Maaku 6:45-52)

¹⁶ A ni nga mbo ni fanaonj, pa ghanj younjinj Jisho shwi'i njkanj njkhí, ¹⁷ nii monj kikuonj, njè shá'a nu ntaonj Kapanunj. Tu'u ni nkwo shini, ndo pa'a Jisho lo naa ntho mbara vugu ya'a. ¹⁸ Nkien titini fifrèi ni ntogo nu tho njkhí, monj njkhí gù pa ngwanyienj. ¹⁹ Nenne pugu ni nga nkwo chhwi pie ngèi yaonj no tienj njkanj ki ntigao njkanj kwò monj njkhí, njèi Jisho a nyienj njkuonj njkhí ntho nu yèi kikuonj gho, pogo gu wèinj vugu. ²⁰ Ndo a chhu ni pugu ja, "A mmu, ki'i pèi pogo." ²¹ Nne pugu ni njkhwá ja a nii monj kikuonj, wu'ò ndii gho, pugu kaonj pie yugu no li'i ja pugu ni ngèi nu ne.

A mmu mbo brei chombhi

²² Mbhi ni nga ndanj, yú ngwa pe ja pugu ni njkina no yini njienj njkhí ne yèi ja pichèi pa puonj ni kikuonj shini ndo nji'i mbo fo njkien ta'a yi ndo pa'a Jisho lo nii kikuonj pugu pa ghanj younjinj pi ngèi ka'a, pugu ni ngèi pi t'è'i vugu. ²³ Pichèi pa kikuonj llo Tiberia ni ntho mbara no li'i ha'an pugu ni njkru brei gho ndii ja Taatho ni njkwo fe tóo nu ne. ²⁴ Nenne yú ngwa pigho ni nga njèi ja Jisho shi lo mbo fo, ki pa ghanj younjinj pi ne, pugu ni ndutho yugu nii monj pa kikuonj nshá'a Kapanunj ntho ntá'a Jisho. ²⁵ Pugu ni nga njèi vi monj yini njienj njkhí, mbie vi ja, "Masha, o ni ntho heinj pi ndii kho?"

²⁶ Jisho khwè ni pugu ja, "Shishini, nshwèi vèi, pèi lo ntá'a a nthe pi ja pèi yèi pa li, pèi tá'a a nthe pi ja pèi ni njkru brei ti njru. ²⁷ Ki'i pèi wie nonj yèi pi no maonj jì pe ja a ghà mbiri ne, pèi wie nonj yèi pi no maonj jì ja a ghà kina mfe chombhi ki mme ne, ja Muunj Njonmishua shi mfe ni pèi ne, nthe ja Minnwi mbo Táa kwo nū'òh li yi mbinj yu ja a pinj vi."

28 Nne pugu chhu gho ŋa, “Pigi shi nchwie pi neiŋ no tho nu fā’a fā’a Minnwi?”

29 Jisho khwē ni pugu ŋa, “**Yei fā’a Minnwi, ŋa pɛi piŋ ju ŋa Minnwi taon nɛ.**”

30 Nne pugu chhu gho ŋa, “Ti o nōon pi yɛi li nne ŋa pigi yɛi mbiŋ gho? Nnu ŋa o shi nchwie nɛ kho?” 31 Pa taa pigi ni nji maon ji ŋa pi mēiŋ ni mana* nɛ mon ŋkūnu njó wu’o no ha’anj Nwa’anli Minnwi chhu ŋa, ‘A ni mfe brei llo po ŋa pi kru.’”

32 Jisho chhu ki’e ni pugu ŋa, “**Shishini, ñchhu ni pɛi, a shi ki lo mfe Mushii mfe brei llo po ni pɛi, ndo Taa a fe ŋkien brei ŋa a llo po nɛ.** 33 Nthe ŋa brei Minnwi Ju ŋa a llo po nshwi’i shhe mfe chombhi ni ngwa ŋkuon mbhi nɛ.”

34 Pugu chhu gho ŋa, “Masha, fe brei yei ni pigi ŋuon ndii.”

35 Jisho chhu ni pugu ŋa, “**A mmu mbo brei chombhi, sheshenon ŋa a tho njɔi a nɛ, mba’a nji ma nu’uŋ njia vi, ndo sheshenon ŋa a piŋ a nɛ, mba’a njú’o yi ma nu’uŋ njaon.** 36 Ndo nchu ni pɛi ŋa pɛi lo mbiŋ a, nji’i nthe no ha’anj pɛi yɛi a nɛ. 37 Ŋuon ngwa ŋa Taa fe vɛi nɛ shi ntho njɔi a, ndo sheshenon ŋa a shi ntho njɔi a nɛ, mba’a nji’i ndaa vi. 38 Nthe ŋa ndo nji’i nshwi’i llo po pi no chwie nu nyaj nnu ŋa ntá’a nu nɛ, ñshwi’i pi no chwie nu nnu ŋon ŋa a taon a nɛ. 39 Yei nnu ŋa Minnwi ŋon ŋa a taon a nɛ tá’a nu nɛ, ŋa ki’i mbhe sheshe yaon shina ŋuon yi ye ŋa a fe vɛi nɛ, ŋa mbi’i vugu tothi mon ndugwi njin llé. 40 Yei nnu ŋa Taa a tá’a nu nɛ, ŋa sheshenon ŋa a pi’i ligi yi ndii Muuŋ ndo mbiŋ vi nɛ, fā’o chombhi ki mme, ñshi mbi’i vi tothi mon ndugwi njin llé.”

41 Nne pa ngwa Juu jē luo nu nthe vi, nthe ŋa a chhu ŋa, “**A mmu mbo brei ŋa a llo po nshwi’i nɛ.**” 42 Pugu chhu ŋa, “Yei lo mbo Jisho muuŋ Joshe, ŋa pigi ji taa vi pugu múuŋ ni nɛ? A nthe a kie pi neiŋ nchhu ndwe ŋa, ‘Ndo ho pi no nshwi’i?’”

43 Jisho khwē ni pugu ŋa, “**Ki’i pɛi luo nu shina pɛi.** 44 Minthe pa’a kan ta’a ŋon lo ntho njɔi a ki Taa ŋa a taon a nɛ lo nshuu vi ntho no. Ndo ñshi mbini mbi’i vi mon gu no ndugwi njin llé. 45 Pa njɔi’i Minnwi ni ná’anj ŋa, ‘A le nje’i Minnwi nje’i vugu.’ Sheshenon ŋa a kwo ya’o ndo nje’i yaon mbho Taa nɛ shi ntho njɔi a. 46 Yei lo mbo pi ŋa yichai ŋon kwo yɛi Taa, Ju ŋa a llo mbho Minnwi nɛ wu’o fiɛŋ ŋon ŋa a yɛi Taa nɛ.

47 “**Shishini, ñshwei vɛi, sheshenon ŋa a piŋ nɛ fā’o chombhi ki mme.** 48 **A mmu mbo brei chombhi.** 49 **Pa taa pɛi ni nji mana mon ŋkūnu njó, ndo ŋuon yugu wu’o ŋkhukhu.** 50 **Yei ye brei ŋa a shwi’i llo po, nenne ŋa mimfe ŋon kru ki lo ŋkhu.** 51 **A mmu mbo brei maon ŋa a shwi’i llo po. Sheshenon ŋkru brei yei, kan a shi mfā’o chombhi ki ndugwi yi. Ndo brei ye ŋa ñshi mfe no chombhi ngwa ŋkuon mbhi yei nɛ, po pi freinon a.**”

52 Nne pa Juu jē mindoundou shina pugu, nchhu nu ŋa, “Mimfe ŋon vei kie neiŋ mfe frèi yi ŋa pia kru?”

53 Nthe yie, Jisho chhu ni pugu ŋa, “**Shishini, ñshwei vɛi, pɛi miɛŋ ki kru frèi Muuŋ Ŋonmishua, mbini nnu chhi yi, nthe pa’a pɛi lo mfā’o chombhi mbiŋ pɛi.** 54 **Sheshenon ŋa a kru freinon a ndo nnu chhi a nɛ fā’o chombhi ki mme, ndo mbini mbi’i vi mon gu mon ndugwi njin llé.** 55 **Nthe ŋa freinon a ya ŋkien maon ji, chhi a po ya ŋkien maon nnu.** 56 **Sheshenon ŋa a kru freinon a ndo nnu chhi a nɛ ghà ŋkina mbiŋ mu, ŋkina mbiŋ yu.** 57 **No ha’anj Taa ŋa a yi maon taon a, mfā’o chombhi nthe pi Taa gho nɛ, nenne, sheshenon ŋa a kru freinon a nɛ, ju ŋkaa yu shi mbo yi maon nthe a.** 58 **Yei brei ŋa a ni nshwi’i llo po nɛ, a lo mbo pi no ye ŋa pa taa ni ŋkru nda’a ŋgu’o ŋkhukhu nɛ. Sheshenon ye ŋa a kru freinon a yei nɛ shi nchho mbhi ki ndugwi yi.**”

59 Jisho ni nchhu pa nnu pei mon nda luon Minnwi no ha’anj a ki ye’i nu Kapanuŋ nɛ.

Chrà chombhi ki mme

60 Ndiŋ ŋa ntou pa ghan younjin pi ni nja’o yei nɛ, pugu chhu ŋa, “Yei chrà tini ŋga’a, a nthe a ywere gò chrà gho?”

61 Ndo Jisho ni nji ŋa pa ghan younjin pi tho nduo nu nthe nnu yei, nne a chhu ni pugu ŋa, “**Nnu yei pigi vɛi?** 62 **Ti a kan ni mi’ɛŋ mbo pɛi yɛi Muuŋ Ŋonmishua ku’o nu li’i ŋa a ni fion mbo nɛ?** 63 **A ghà mfe Jijwe chombhi, freinon lo mfā’o ghèrɛ kan shigèi. Chrà pɛ ŋa ñchrà ni pɛi nɛ po pi jijwe pugu chombhi.** 64 **Ndo pichai shina pɛi lo nji’i mbiŋ.**” (Nthe ŋa Jisho ni nji llo no njé yi pɛ ngwa ŋa pugu shini ndo mbiŋ nɛ, ndo nji ŋon ve ŋa a shi mfini vi nɛ.) 65 A chhu ŋa, “Yei nnu ŋa a ni nchwie nchhu ni pɛi ŋa mba’a ŋon tho njɔi a, kan a nɛ a fe Taa ghrí gho no tho nu.”

66 Jē ndii yei ntou pa ghan younjin pi pini ki lo nu’uŋ nyien pugu pugu. 67 Nne Jisho

* 6:31 6:31 Njin mana po ŋa Yei po pi kho?

pie paanchro ghan younjij pi ŋa, **“Pɔi tã’a nu ngɔi ŋkaa pɔi?”**

⁶⁸ Shemu Pita khwɛ ghɔ ŋa, “Taathɔ, pigi shi ngɔi njɛi pi gɔ? Ɔ fã’o chrã chombhi ki mme, ⁶⁹ ndo pigi kwo piŋ, ndo nji ŋa ɔ Yi Taonjaon Llo Mbho Minnwi.”

⁷⁰ Nne Jisho chhu ni pugu ŋa, **“A lo nchu’o mmu nchu’o vɛi Paanchro? Ndo ta’a ŋon shina pɔi pɔ devɛi.”**

⁷¹ A ni nchhu pi Judashi, mbo muun Shemu Ishikario, nthɛ ŋa a ta’a ŋon shina Paanchro ghɔ nɛ, ni mbo no fini nu vi.

7

Jisho pugu pa liŋ pi

¹ Nnu pei ni ŋga ntɔgo, Jisho nyien ŋu mon Galili. A shini ndo ntã’a nu nyien mon Judia nthɛ ŋa pa thishi ŋgwa Juu ni ntã’a nu njwi vi. ² A ni mbi’i shigei ndii ji pa ŋgwa Juu ŋa pi mɛin ji pa ntãa nɛ kã’o.*

³ Pa liŋ pi chhu ghɔ ŋa, “Lollo hein ngɔi Judia nji ŋa pa ghan younjij pɔ shi njɛi pa fã’a ŋa ɔ chwie nu nɛ. ⁴ Nthɛ ŋa ŋon ŋa a tã’a nu ŋa pi ji vi nɛ ghã fã’a pi li’i wo. Ŋa ɔ tho nchwie pa nnu pei nɛ, chwie ŋkuon mbhi ji ghɔ.” ⁵ Nthɛ ŋa nji’i nthɛ pa liŋ pi shini ndo mbiŋ vi.

⁶ Jisho khwɛ ni pugu ŋa, **“Ndiã a lo naa ŋkã’o ya’a. Ni pɔi, sheshe ndii ka’oka’o. ⁷ Mba’a ŋkuon mbhi pina vɛi ndo a pina a nthɛ ŋa nchhu pa nnu nthɛ vi ŋa mbha fã’a pi, pi piphi nɛ. ⁸ Pɔi ku’o li’i ji ghɔ. Ndo nji’i ŋku’o nu li’i ji ghɔ nthɛ ŋa ndii a lo naa nja ŋkã’o ya’a.”** ⁹ A ni ŋga nchhu yei nnu, ŋkina Galili.

Jisho Li’i Ji Pa Ntãa

¹⁰ Pa liŋ pi ni ŋga ŋkwo ku’o li’i ji ghɔ, juju ku’o ŋkaa yu, ki lo mbo pi li’i wo, mbo pi njinjij. ¹¹ Pa thishi ŋgwa Juu ni ntho ntã’a vi li’i ji ghɔ, mbie nu ŋa, “A pɔ pi hin?” ¹² Ntou pa nchũŋ ni mbo nu shina pa ŋgwa nthɛ vi, pichɛi ni ŋga nchhu nu ŋa, “A ŋkien ŋon,” pichɛi ŋa, “Ŋga, a tho nchwie nu ŋgwa fãan ndaon.” ¹³ Ndo pa’a kan ta’a ŋon lo nchrã nthɛ vi shhente, nthɛ ŋa pugu ni ntho mbogo pa thishi ŋgwa Juu.

¹⁴ Ji ghɔ ni ŋga ngɔi ti nchɔin titri, Jisho ku’o mon Nda Minnwi njɛ ye’i nu. ¹⁵ Pa thishi pa ŋgwa Juu ghrã, nchhu nu ŋa, “A kie pi nein ŋon veɪ ji fi’i yaon yei, ndo ki lo naa ma ngɔi shiku?”

¹⁶ Nne Jisho khwɛ ni pugu ŋa, **“Yaon ŋa nje’i nu nɛ lo mbo pi nyan, a pɔ pi yi ŋon ŋa a taon a nɛ. ¹⁷ Sheshe nnu ŋa ŋon tã’a nu nchwie nɛ mbo pi nnu ŋa Minnwi tã’a nu nɛ, kan a shi nji ŋa yaon**

ŋa nje’i nu nɛ llo pi mbho Minnwi ki mi chrã pi ni nyan ghrɛi? ¹⁸ Ŋon ŋa a ghã nchrã pi ni ji ghrɛi nɛ ghã ntã’a pi ji ndigha’o ni non yi. Ndo ŋon ŋa a ghã ntã’a pi ndigha’o ŋon ŋa a taon yi nɛ, ŋgan nnu shini pa’a ndo mfã’o kan ta’a nnu mifiã. ¹⁹ Mushi lo ŋkwo fe gi ni pɔi? Ndo kan ta’a ŋon vɛi shi’a nũ’oŋ. Pɔi tã’a nu njwi a ŋa?”

²⁰ Kiri ghɔ khwɛ ŋa, “Ɔ fã’o minwein! A tã’a gɔ njwi ghɔ?”

²¹ Jisho khwɛ ni pugu ŋa, **“Ŋki chwie ta’a fã’a, ŋguon yei ghrão nthɛ ta’a fã’a ghɔ. ²² Mushi ni mfe gi ŋa pɔi ni’iŋ puon pɔi ŋgunu mbrei (a lo nji’i mbo ŋa a ni ndho pi mbho Mushi, a ni ndho pi mbho pa tãa), nne pɔi ni’iŋ ŋon ŋgunu mbrei llɛ ji. ²³ Ti pɔi ni’iŋ ŋon ŋgunu mbrei llɛ ji nne ŋa a pɔ ŋa pɔi lo mbɔ’i gi Mushi, pɔi pini mbigi tãa vɛi ŋa nchwie ŋguon non ŋon ya tɔgo shi’i llɛ ji nthɛ kho? ²⁴ Ki’i pɔi sha’a ŋgwa pi ŋkwan ha’an a fhi no ha’an a kã’o ligi pɔi nɛ, pɔi sha’a ŋgwa pi ŋkwan ha’an a kã’o ŋa pi sha’a nɛ.”**

Yei nthɛ a pɔ Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaon no Ŋkwe nɛ?

²⁵ Pichɛi pa ŋgwa Jerushalein chhu ŋa, “Yei shi lo mbo ŋon ŋa pi tã’a vi njwi nɛ?”

²⁶ A pɔ nein hein nchrã nu shhente. Ndo pa’a pugu lo nchhu nnu ghɔ! Pinthɛ a pɔ ŋa pa thishi ji ŋa a Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaon no Ŋkwe nɛ? ²⁷ Ndo ndii ŋa Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaon no Ŋkwe tho nɛ, mba’a ŋon ji li’i ŋa a llo nɛ. Ndo pia ji li’i ŋa veɪ ŋon llo nɛ.”

²⁸ No ha’an Jisho ni nje’i nu mon Nda Minnwi nɛ, a ni nchhu ni nji ŋa, **“Pɔi ji a, ndo nji li’i ha’an ndho nɛ? Ndo nji’i ntho pi ni tho a. Ju ŋa a taon a nɛ ŋgan chrã nnu shini, ndo pɔi lo nji vi. ²⁹ Nji vi nthɛ ŋa ndho pi mbho yu, a taon a.”**

³⁰ Nenne pugu ni ntho ntã’a shendaon no wɛin nu mi, ndo pa’a ŋon lo ŋkãon vi nthɛ ŋa ndii yi shini ndo naa ntho ya’a. ³¹ Ndo ntou ŋgwa ka piŋ vi piŋ nchhu ŋa, “Ndo Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaon no Ŋkwe nɛ, shi ŋga ntho, a nɔon li a yien nchaa yi ŋon veɪ?”

Pi taon pa ghan kɛ’i li’i ŋa pugu wɛin Jisho

³² Pa Farashi ya’o yú ŋgwa pigho tho nchũŋ nnu pei nthɛ Jisho. Nenne pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ŋgwa Farashi taon pa ghan kɛ’i Nda Minnwi ŋa pugu ghɔi ŋgwɛin vi. ³³ Jisho chhu ki’e ŋa, **“Pia shi mbini mbo ka’a no kuo ndii, ŋɔi ki’e**

* **7:2** 7:2 Ji yei ni mbo ji ŋa ŋgwa Juu ni nji nu Jerushalein no fion llɛ no kwɛn nu ndii ŋa pugu ni nda’a nu mon pa ntãa mon ŋkũnu njɔ ndii ŋa pugu ni ndho liŋti nɛ. † **7:8** 7:8 Mon pichɛi pa ndunu Nwa’anli Minnwi mon chrã Gri a pɔ ŋa *Ndo ŋku’o nu ya’a*.

njəi ɲon ŋa a taon a nɛ. ³⁴ Pəi shi ntá'a a ndo mba'a pəi yi'i njəi a. Li'i ha'an ɲgəi nu fə nɛ mba'a pəi tho fə."

³⁵ Pa thishi ɲgwa juu chhu ni non pugu ŋa, "Non vei tá'a ɲgəi pi hiŋ ŋa mba'a pigi yi'i njəi vi? A tá'a nu ɲgəi mon la'ataon nduon li'i ha'an ɲgwa pia pə nɛ, nje'i pa ɲgwa nduon pigho?" ³⁶ A chhu ŋa, "**Pəi shi ntá'a a ndo mba'a pəi yi'i njəi a'**, pugu pa ŋa, '**Li'i ha'an ɲgəi nu fə nɛ mba'a pəi tho fə.**' Njin nnu pigho pə pi ŋa?"

Pa ninəi ŋa ɲkhi fe chombhi ghà ntaon mon ghə nɛ

³⁷ Mon ndugwi njin llembi ji ghə, mbo mme llé, Jisho lollo ntithi tothi nchhu ni nji ŋa, "**Njù'ə ɲon njəon, a tho mbara a nnu yaon.** ³⁸ **Sheshəon ŋa a piŋ a nɛ, pa ninəi ɲkhi fe chombhi shi ɲkhi ntaon nu njù'ə yu, nɔ ha'an ɲwa'anli Minnwi chhu nɛ."** ³⁹ A ni nchhu yei nthe pi Jijwe Minnwi ŋa ɲgwa pɛ ŋa pugu piŋ vi shi mfá'o nɛ. A ni ŋga mbo ndii ghə pa'a pi lo naa mfe Jijwe Minnwi nthe ŋa Jisho shini ndo naa nii mon ndigha'o yi.

Minduonduon shina ɲgwa

⁴⁰ Pugu ni ŋga nja'o pa chrà pei, pichəi pa ɲgwa pigho chhu ŋa, "Yei ya mbo pi njəli'i Minnwi shini." ⁴¹ Pichəi chhu ŋa, "Yei Ju ŋa Minnwi Chu'ə Ntaon nɔ ɲkwe nɛ." Ndo pichəi chhu yugu ŋa, "Ju ŋa Minnwi Chu'ə Ntaon nɔ ɲkwe ni mbo nɔ llo nu pi Galili?" ⁴² ɲwa'anli Minnwi lo nchhu ŋa Ju ŋa Minnwi Chu'ə Ntaon nɔ ɲkwe nɛ shi ndho pi mon ɲgwɛiŋon fùon Devi, pi phi vi Betelehəiŋ mbo la'ataon fùon Devi?" ⁴³ Nne minduonduon gū shina ɲgwa pigho nthe vi. ⁴⁴ Pichəi shina pugu ni ntá'a nu ɲgwɛiŋ vi ndo pa'a ŋon lo ɲkəon vi.

⁴⁵ Pa ghan kɛ'i Nda Minnwi ni ŋga mbini, pa thishi ghan fe'ingieŋ pugu pa ɲgwa Farashi pie vugu ŋa, "A chwie kho pa'a pəi lo ɲkwəi ni ju?"

⁴⁶ Pa ghan kɛ'i Nda Minnwi pigho khwɛ ŋa, "Yichəi ɲon lo naa ma nchrà nɔ ŋon vei."

⁴⁷ Pa Farashi pie vugu ŋa, "Pi fi vəi ɲkaa pəi?" ⁴⁸ Sheshe pa thishi pugu pa ɲgwa Farashi piŋ vi? ⁴⁹ Yú ɲgwa pei ŋa pugu lo nji gí Mushi nɛ, nchòno Minnwi pə mbin pugu."

⁵⁰ Nikodemu ŋa a ni mbo ta'a ŋon vugu nɛ, ni ɲkwo ghəi njəi vi ɲgé chəi nɛ, chhu ni pugu ŋa, ⁵¹ "Gí yia ghà ɲgwɛiŋ ŋon ŋa a ɲgusha'a ki lo fùon mfe shina ghə ŋa a chrà? Ndo mbini nu'uy ndii nnu ha'an a chwie nɛ?"

⁵² Pugu khwɛ ŋa, "O llo pi Galili ɲkaa ghə? Ta'a nɛ mon ɲwa'anli Minnwi njəi

ŋa yichəi njəli'i Minnwi ni ɲkwo ma ndo Galili?"

Mingwe lán ŋa pi ni ɲgwɛiŋ vi mon shúon

⁵³ † [Sheshəon vugu ghəi mon] ji la'a.

8

¹ Ndo Jisho ku'ə ɲkuon Mbra pa Thi Olive. ² ɲkieŋ ni muun tutu'u a pini ntho mon Nda Minnwi ɲguon ɲgwa tho njəi vi, a chocho shhe ntho nje'i vugu. ³ Pa ghan ye'i ɲgwa ni gí Mushi pugu pa ɲgwa Farashi tho ni mingwe lán chəi ŋa pi ni ɲgwɛiŋ vugu mimbia mon shúon, ntho ni ju ntigi vi shhi ɲguon ɲgwa ghəo.

⁴ Pugu chhu ni Jisho ŋa, "Masha, pigi ya ɲgwɛiŋ mingwe lán vei pugu mimbia. ⁵ Mon gí Mushi, a chhu ŋa pi tuŋ ɲkwan mingwe vei ni ɲgù'ə a khu. O chhu jo ŋa?"

⁶ Pugu ni nchhu yei nɔ mōon nu Jisho nne ŋa pinthe pugu fá'o nnu nɔ wɛiŋ nu mi nɔ ghə. Ndo Jisho tu'u non yi ná'an yaon ni muunshimbho yi shhe. ⁷ Nɔ ha'an pugu ni ɲgəi shhi ɲgù'ə mbie vi nɛ, a lollo tothi nchhu ni pugu ŋa, "**Ŋon ŋa a lo nji'i nchwie phi shina pəi nɛ, fùon ju ntun vi ni ɲgù'ə.**" ⁸ Mbini nu'uy ntu'u non yi ɲkamu'on ntho ná'an yaon shhe.

⁹ Ndo ndii ŋa pugu ni nja'o nɛ, ɲgəi ghəo pa ta'a ta'a, jɛ ɲkuon pa memme ɲgwa. Jisho kina fə tə'i vi, ni mingwe ghə, a thi shhi yu. ¹⁰ Jisho lollo tothi, nchhu ghə ŋa, "**Má, pugu hiŋ? Ŋon lo ɲgwɛiŋ ghə nɔ ɲgusha'a?**"

¹¹ A chhu ŋa, "Kan ta'a yi, ma Taatho!" Jisho chhu ghə ŋa, "**Mummu ɲkaa mu shi lo ɲgwɛiŋ ghə nɔ ɲgusha'a, ghəi, ndo jɛ ndwe ɲgəi nu shhi ki'i nu'uy nchwie phi.**"

A mmu mbo lí'e ɲkuon mbhi

¹² Jisho pini nchrà ni pugu ɲkamu'on, nchhu nu ŋa, "**A mmu mbo lí'e ɲkuon mbhi. Mba'a sheshəon ŋa a tho njin a nɛ nu'uy nyien mon njin. A shi mfá'o lí'e ŋa a ghà mfe chombhi nɛ.**"

¹³ Nenne pa ɲgwa Farashi chhu ghə ŋa, "O tho ɲkwe pi ntie non yo. Chrà yo lo mbo nnu shini."

¹⁴ Jisho khwɛ ŋa, "**Ŋga, nji'i nthe pi nɔ ha'an ɲkwe ntie non a nɛ, nnu ŋa nchrà nu nɛ nnu shini. Nthe ŋa nji li'i ŋa ndho nɛ pugu pa li'i ha'an ɲgəi nu nɛ. Ndo pəi lo nji li'i ha'an ndho nɛ ki li'i ha'an ɲgəi nu nɛ.** ¹⁵ **Pəi sha'a pi ni nthiŋkwo ɲgwamishua. Ndo ndo nji'i nsha'a ŋon.** ¹⁶ **A nji'i ndo mbo pi ŋa nsha'a, kan sha'a nu ma yi ndindí, nthe ŋa ndo nji'i nsha'a pi tə'i a. Pigi Taa ŋa a taon a nɛ pə ka'a.** ¹⁷ **Pi ná'an**

‡ 7:53 7:53 Ghɛà 53 ti ɲgəi nchəiŋ mon njien 8:11 shi lo mbo mon pichəi pa ɲwa'anli Minnwi lleshhi mon chrà Gri.

mon ɲwa'anjli gí yəi ɲa ɲaa ɲgwa mbo minkwentie, kan nnu ɲa pugu chhu nu ne nnu shini. ¹⁸ A kwe mmu ɲkwe nte non ɲa, Taa ɲa a taon ɲa ne kwe nte a ɲkaa yu."

¹⁹ Nthe yie, pugu chhu gho ɲa, "Taa gho gho hin?"

Jisho khwē ni pugu ɲa, "Pəi lo ɲji'i ɲji a ki Taa a, pəi kan ni ɲji a, pəi kan ɲji Taa a ɲkaa yu." ²⁰ A ni nchrā nnu pei no ha'an ɲa ni nje'i nu no li'i ɲa ɲkūŋ ni'in mbin ɲda Minnwi ni nthi ne, ndo pa'a ɲon lo ɲgwēin vi nthe ɲa ndii yi shini ndo naa ɲkā'o ya'a.

²¹ Mbini nchhu ni pugu ɲkamu'on ɲa, "Ntho ɲgəighəi ni ɲwa, ndo pəi shi ntā'a a, ndo ɲkhu mon phi yəi. Li'i ha'an ɲgəi nu fo ne mba'a pəi tho fo."

²² Nne pa thishi pa ɲgwa Juu pigho chhu ɲa, "A shi ɲjwi non yi nthe ɲa a chhu pi ɲa, Li'i ɲa ɲgəi nu ne mba'a pəi tho fo ne?"

²³ Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pəi llo pi ɲkuon mbhi yei mbembiɛŋ, ndo ɲdho nyan pi tothi. Pəi llo pi ɲkuon mbhi hein, ndo ɲji'i ndho pi ɲkuon mbhi hein, ²⁴ ɲki chhu ni pəi ɲa pəi shi ɲkhu mon phi yəi, nthe ɲa pəi mien ki pin ɲa, 'A Mmu mbo Ju,' pəi khu mon phi yəi."

²⁵ Nne pugu chhu gho ɲa, "o po pi gō?" Jisho chhu ni pugu ɲa, "Wu'o yaon ɲa ni ni ntho nchhu nu ni pəi no nje yi ne.

²⁶ Mfā'o ntou nnu no chhu nu nthe vəi, pugu pa ntou nnu no sha'a nu vəi no gho, ndo Ju ɲa a taon ɲa ne ɲgan nnu shini, ndo nnu ɲa ɲja'o mbho yu ne, ɲchi ni ɲkuon mbhi." ²⁷ Tho yugu shini ndo shie ɲa a ni nchrā nu ni pugu nthe pi Taa gho.

²⁸ Nne Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pəi shi ɲga ɲkwo ɲkərə Muuŋ ɲonmishua, pəi ji ki'ε ɲa 'A Mmu mbo ju,' pugu pa ɲa ɲshi'a nchwie sheshe nnu ni nyan ɲji, ɲgu'o chhu pi nnu ye ɲa Taa tigi a no ne. ²⁹ Ndo ju ɲa a taon ɲa ne po pigi yu, a lo ɲji'i mien ɲa tə'i a nthe ɲa ɲga ɲgu'o nchwie pi pa yaon ɲa a khwā ne." ³⁰ No ha'an ɲa a ni ntho nchrā pa nnu pei ne, ntou ɲgwa pin vi.

Nnu shini shi ɲkigei ɲkii mbin pəi

³¹ Nne Jisho chhu ni pa Juu pe ɲa pugu ni mbin vi ne ɲa, "Pəi ɲkina ɲkuon chrā a kan pəi ghan younjin pan shishini. ³² Ndo pəi shi ɲji nnu shini, nnu shini shi ɲkigei ɲkii mbin pəi."

³³ Pugu khwē gho ɲa, "Pigi po pi puon Abrahāŋ, pa'a ndo naa ma mfā'a ɲkūna mbho ɲon. Ti a kie pi nein o chhu ɲa, 'Pi shi ɲkigei ɲkii mbin pəi?'"

³⁴ Jisho khwē ni pugu ɲa, "Shishini, ɲshwei vəi, sheshon ɲa a ghā nchwie phi ne ɲkūna phi. ³⁵ ɲkūna shi'a ɲji'i ɲkina mbo ɲgia ndaanon no ɲguon ndii ndo muuŋ po pi no ɲguon ndii.

³⁶ Nenne ti muuŋ ɲkigei ɲkii mbin pəi, kan pəi ya ntaon mon ɲkii shishini.

³⁷ ɲja ɲji ɲa pəi puon Abrahāŋ, ndo pəi tā'a nu ɲjwi a nthe ɲa pəi lo mbin chrā a. ³⁸ Nchrā nthe pi pa nnu ɲa Taa a nōon vəi ndo pəi chwie pi nnu ɲa tāa vəi chhu ni pəi ne."

Pəi puon devi tāa vəi

³⁹ Pugu khwē gho ɲa, "Abrahāŋ tāa vigi!"

Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pəi kan mbo puon Abrahāŋ, pəi kan ntho nchwie pi pa nnu ha'an Abrahāŋ ni nchwie ne.

⁴⁰ Ndo ndwe pəi ka tā'a nu ɲjwi a jwi, mbo ɲon ɲa a shwei vəi ni nnu shini ɲa a ya'o llo mbho Minnwi ne. Yei lo mbo nnu ha'an Abrahāŋ ni nchwie ne. ⁴¹ Pəi chwie pi nnu ɲa tāa vəi ni nchwie ne."

Pugu chhu gho ɲa, "Pi shini ndo mbhi vigi pi mon shuon, Minnwi ndutho yi Taa vigi."

⁴² Jisho chhu ni pugu ɲa, "Minnwi kan mbo Taa vəi, pəi kan ɲkhwā a, nthe ɲa ɲdho mbo Minnwi ndo mbo hein. Ndo ɲji'i ntho pi ni nyan tho, a taon Ju ntaon a. ⁴³ A chwie kho pa'a tho yəi lo nshie ni nnu ɲa ɲchhu ne? A chwie nthe ɲa minthe pa'a pəi lo ɲja'o chrā a. ⁴⁴ Pəi po pi puon tāa vəi mbo Shata, khwā ɲju'o yəi po no chwie nu nnu ɲa tāa vəi tā'a nu ne. A ni mbo ɲjwi ɲon llo no nje yi, pa'a ndo ma mbo ni pra pugu pa nnu shini nthe ɲa nnu shini lo mbo mbin yu. A ghā ɲga nde'i ɲgieŋ, kan a wu'o nchwie pi nu'on yi nthe ɲa a nde'ingien ndo mbo tāa pa le'ingien.

⁴⁵ Ndo nthe ɲa ɲchhu pi nnu shini ne, a chwie yie pa'a pəi llo mbin a. ⁴⁶ Pinthe a nōon gō shina pəi shishini ɲa ɲchwie phi? Ti mi ntho nchhu pi nnu shini, a po kho pa'a pəi lo mbin a. ⁴⁷ ɲon ɲa a yi Minnwi ne ghā ɲja'o chrā Minnwi. Pəi lo ɲji'i mbo yi Minnwi a chwie yie gho pa'a pəi lo ɲja'o chrā Minnwi."

Jisho pugu Abrahāŋ

⁴⁸ Pa thishi ɲgwa Juu pigho pie Jisho ɲa, "Pigi lo nchhu a kā'o ndii ɲa pigi chhu ɲa o ɲon Shamaria mfā'o minweŋ mbin gho ne?"

⁴⁹ Jisho khwē ɲa, "Ndo ɲji'i mfā'o minweŋ, ɲga'o pi Taa a, ndo pa'a pəi lo ɲga'o a. ⁵⁰ Ndo ndo ɲji'i ntā'a pi ndigha'o ni non a. A ta'a ɲon ɲa a tā'a ndigha'o a ne, mbo ju mbo ɲgan sha'a shā'a. ⁵¹ Shishini, ɲchhu ni pəi ɲa,

sheshenonj nja' o chrà a nchwïe, pa'a a lo ma nkhu."

⁵² Pa thishi ngwa Juu chhu gho ña, "Ndwe pigi ya njøi ña o fã' o minjwein! Abraham ni nkhu, wu' o no ha'an pichøi pa njøili' i Minnwi ni nkhu ne, ndo o chhu ña, 'Sheshenonj nja' o chrà a nchwïe, pa'a a lo ma nkhu.'" ⁵³ O po pi ñon ndien nchaa Abraham tãa vigi ña a ni nkhu ne, Pa njøili' i Minnwi khu ñkaa pugu ne? O pi' i ña o po pi gø?"

⁵⁴ Jisho khwë ña, "**Mi nga' o nonj a, kan ndigha' o a po pi gha. 'A Tãa a ña a gha' o a, mbo ju ña pøi chhu ña, 'A Minnwi yigi' ne. '55 Ndo pøi lo nji vi, nji vi. Nka ni nchhu ña ndo nji' i nji vi, kan mbo pi nde' ingien no pøi. Ndo nji vi, ndo nchwïe nnu ña chrà yi chhu ne. '56 Tãa vøi mbo Abraham ni mfã' o pwanju' o ña a shi njøi ndii ña nshi ntho ne, a ni njøi mfã' o pwanju' o."**

⁵⁷ Pa Juu chhu gho ña, "O lo naa nchøinj tien wuj ñga' o nchhu ña o yøi Abraham pi neinj?"

⁵⁸ Jisho chhu ni pugu ña, "**Shishini, ñchhu ni pøi ña, ñkaonj Abraham maa mbo, A Mmu'!**" ⁵⁹ Nne pugu lõgo pa ngw' o no tunj nu vi no gho. Jisho lère, taonj monj Nda Minnwi.

9

Jisho chwïe nchriligi yøi li' i

¹ No ha'an Jisho ni nyien ntogo nu ne, njøi ñonj chøi ña a ni mbo nchriligi jë ndii ña pi ni mbhi vi ne. ² Pa ghanj younjinj pi pie vi ña, "Masha, a chwïe gø phi, ñonj vei ki tãa vi pugu müunj vi, ña a chwïe pi phi vi a taonj nchriligi?"

³ Jisho khwë ña, "**A shini ndo nchwïe phi ñonj vei ki yi tãa vi pugu müunj vi. A ni mbo nenne pi ña fã' a Minnwi nõonj mbinj yu pi yøi. '4 Pigi shi ngw' o mfã' a fã' a ñonj ye ña a taonj a ne no ha'an minaonj wu' o ntho nu ne. Tu'u chho ntho nu ña mba' a ñonj nu' unj mfã' a fã' a. '5 No ha'an mbo ñkuonj mbhi ne, a mmu mbo li' e ñkuonj mbhi."**

⁶ A ni ñga kwo chhu nnu pei, nthu thwe shhe, ntrao titwrei ni thwe gho. Nju' o titwrei gho no ligi nchriligi gho. ⁷ Nchhu gho ña a ghøi monj nkhi ña pi mëinj ni Shiloan ne. (Njin Shiloan po ña taonj.) Nenne a ghøi nshigao, mbini, ntho njøi li' i.

⁸ Pa taakuo pugu pa ngwa pe ña pugu ni nkwo yøi vi no nganj luonj ne chhu nu ña, "Yei lo mbo ñonj ye ña a ni ntho nchøchho

nduonj nu ne?" ⁹ Pichøi ña, "A ju," pichøi chhu ña, "Ñga, ndo a fhi vi."

Ndo ñonj gho wu' o ntho nchhu nu ña, "A mmu mbo ju."

¹⁰ Nne pugu chhu gho ña, "Ti ligi yo kie pi neinj nchu' o?"

¹¹ A khwë ña, "Ñonj ye ña pi mëinj vi ña Jisho ne trao titwrei nju' o ligi a no gho nchhu vøi ña, 'Ghøi monj nkhi Shiloan nshigao ligi yo fo.' Nenne ñgøi nshigao ligi a, njøi li' i ki' e."

¹² Pugu chhu gho ña, "A hinj?"

A khwë ña, "Ndo nji' i nji."

¹³ Ngwa pigho lõgo ñonj gho ña a ni mfũonj mbo nchriligi ne, ngøi no shhi pa ngwa Farashi. ¹⁴ Llé ña Jisho ni nchwïe titwrei nchu' o ligi ñonj gho no ne ni mbo llé ji. ¹⁵ Nne pa ngwa Farashi pini mbie vi nkwanj ha'an a kie ñkaonj maa njøi li' i ne. A chhu ni pugu ña, "A yu' o titwrei no ligi a, nshigao, njøi li' i."

¹⁶ Pichøi pa ngwa Farashi chhu ña, "Ñonj vei lo nji' i ndho pi mbho Minnwi ntho ña a shi' a nu' unj Llé Ji." Ndo pichøi chhu ña, "Pinthe ñonj mbimbhi kie pi neinj nõonj nkwanj li pei?" Minduonjnduonj gũ shina pugu.

¹⁷ Nne pugu pini mbie ñonj gho ña, "O chhu ña a chu' o ligi yo. Ti o khwë jo ña ntho vi?"

Ñonj gho khwë ña, "A njøili' i Minnwi."

¹⁸ Pa Juu shini ndo mbinj ña ñonj gho ni mbo nchriligi ñkaonj maa mbini njøi li' i. Mëinj tãa vi pugu müunj vi. ¹⁹ Mbie vugu ña, "Yei muunj vøi ña pøi chhu ña pi ni mbhi vi a po pi nchriligi ne? Ti a kie pi neinj ndwe ma njøili' i?"

²⁰ Tãa vi pugu müunj vi khwë ña, "Pigi ji ña yei muunj vigi, pugu pa ña pi ni mbhi vi a taonj nchriligi. ²¹ Ndo ti nkwanj ha'an a kie ñkaonj maa njøi li' i ndwe ne pigi lo nji' i nji, ki nji ñonj ña a chu' o ligi yi ne. Pie vi a ntinimme. A shi nchrã ni ñonj yi." ²² Pa tãa pi ni nchhu nnu pei ntho ña pugu ni ntho mbogo pa thishi pa Juu. Nthe ña pugu ni nkwo taonj ni ta' a nchø ña sheshenonj mbinj ña Jisho Ju ña Minnwi Chu' o Ntaonj no ñkwe ne, pi fu' u vi nda luonj Minnwi. ²³ Nthe yie gho, tãa vi pugu müunj chhu ña, "A ñonj ntinimme, pøi pie vi."

²⁴ No mbra ngé pugu pini mëinj ñonj gho ña a ni mbo nchriligi ne nchhu gho ña, "Chhu nnu mbogo ligi Minnwi. Pigi ji ña ñonj vei nchwïe phi."

²⁵ A khwë ña, "Ki a po pi nchwïe phi nshi lo nji! Ta' a nu ña nji ne po ña mi ni mbo nchriligi, ndo ndwe ntho njøi li' i."

* 8:54 8:54 Pichøi pa Ñwa'anli Minnwi monj chrà Gri chhu pi ña *Mbo ju ña pøi chhu ña a Minnwi yøi ne.* † 8:58 8:58 Jisho gha chhu heinj ña a mmu, njinj yi po pi ña a Minnwi ña a ghà ngw' o Mbo, mbo Minnwi ña a ni nõonj nonj yi ni Mushii nchhu ña ligi yi A Mmu ne (Ñwa'anli Ndi Taonj nu 3:14).

²⁶ Pugu chhu gho ŋa, “A ni nchwīe pi neiŋ mbinj gho? A ni nchu’o ligi yo pi neiŋ?”

²⁷ A khwē ni pugu ŋa, “Ŋkwo shwei v̄ei pa’a p̄ei lo nt̄a’a nu nja’o. P̄ei tā’a nu mbini nja’o nthe pi k̄ho? P̄ei ŋkaa p̄ei tā’a nu ngū pa ghaŋ younjij pi?”

²⁸ Pugu w̄e’i vi, nchhu ŋa, “Ŋ ŋaŋ younjij ŋoŋ yine, ndo pigi p̄o pi pa ghaŋ younjij Mushi. ²⁹ Pigi ji ŋa Minnwi ni nchr̄a ni Mushi. Ndo ni ŋoŋ vei pigi lo nji li’i ŋa a llo ne.”

³⁰ Ŋoŋ gho khwē ŋa, “Nthe k̄ho, yei nnu ghraoghrao! P̄ei lo nji’i nji li’i ha’an a llo ne, ndo a chu’o ligi a. ³¹ Pia ji ŋa Minnwi shi’a nji’i nja’o pa ghaŋ nchwīe p̄hi ndo sheshenon mbo ŋgaŋ gha’o Minnwi, nchwīe nnu ŋa Minnwi gho tā’a nu ne, a ya’o vi. ³² Fie no ha’an mbhi ni n̄jē ne pi lo naa nja’o ŋa yich̄oi ŋoŋ chu’o ligi ŋoŋ ŋa pi p̄hi vi a p̄o nchriligi ne. ³³ Ŋoŋ vei kaŋ mienj ki llo pi mbho Minnwi, nthe pa’a a lo nchwīe sheshe yaon.”

³⁴ Pugu khwē gho ŋa, “Ŋ ya mbo pi ŋgaŋ p̄hi llo ndii ŋa pi ni mbhi gho ne, o tā’a nu nje’i vigi?” Pugu w̄ein vi mfu’u mā’an mbhi.

Chri ligi moŋ jijwe

³⁵ Jisho ya’o ŋa pi w̄ein vi mā’an mbhi, ŋga n̄j̄oi vi, nchhu gho ŋa, “Ŋ **piŋ Muuŋ Ŋoŋmishua?**”

³⁶ A khwē ŋa, “Masha, Muuŋ Ŋoŋmishua p̄o pi ḡo, nne ŋa minthe m̄binj vi?”

³⁷ Jisho chhu gho ŋa, “Ŋ **kwo ȳoi vi, a ju ŋa a chr̄a nu ve ne!**”

³⁸ Ŋoŋ gho chhu ŋa, “Taatho, m̄binj!” Ndo ŋga’o vi.

³⁹ Jisho chhu ŋa, “**Mi ni ntho moŋ mbhi yei pi no sha’a nu, ŋa ŋgwa p̄e ŋa pugu pa nchriligi ne nthe pugu ȳoi li’i, ŋgwa p̄e ŋa minthe pugu ȳoi li’i ne gū nchriligi.**”

⁴⁰ Pich̄oi pa ŋgwa Farashi ŋa pugu ni mbara ȳoi yu, nja’o nnu p̄ei ne chhu gho ŋa, “Pigi pa nchriligi ŋkaa pigi?”

⁴¹ Jisho chhu ni pugu ŋa, “**P̄oi kaŋ ni mbo pa nchriligi pa’a p̄ei lo mbo pa ŋgusha’a ndo ndwe ŋa p̄ei chhu ŋa, ‘Pigi ȳoi li’i ne,’ p̄ei kina mbo pa ŋgusha’a.**”

10

Lu’o chr̄a nthe ŋkē’i minjii

¹ Jisho chhu ŋa, “**Shishini, nchhu ni p̄ei ŋa, ŋoŋ ŋa a nii moŋ ŋka’a minjii ki lo nt̄ogo pi choŋka’a ne, ŋku’o nt̄ogo pi li’i nduon nii ne, ŋoŋ gho ŋgina, mbini mbo ŋgina minwi. ² Ndo ti ŋoŋ ŋa a nii pi choŋka’a ne, a ŋkē’i minjii gho. ³ Ŋgaŋ lina ni choŋka’a ghà chu’o**

choŋka’a gho. Pa minjii ghà nja’o ŋggi yi, a gē pa p̄hi minjii ni ligi yugu, ŋkē’i vugu ntaon no gho mbhi. ⁴ Ŋga ntaon ni ŋguon ji minjii mbhi ŋḡoi nu shhi pugu, pa minjii pigho younjij yi nthe ŋa pugu ji ŋggi yi. ⁵ Ti a mbo ŋgini, pa’a pugu lo n̄j̄ou n̄jin yi, pugu tei vi tei nthe ŋa pugu lo nji’i nji ŋggi pa ghani.” ⁶ Jisho ni nchr̄a lu’o chr̄a yei ni pugu, ndo pa’a tho yugu lo nshie ni nnu ŋa a chhu nu ne.

Jisho p̄o pi ŋkien ŋkē’i minjii

⁷ Nne Jisho pini nchhu ni pugu ŋa, “**Shishini, a mmu mbo choŋka’a pa minjii. ⁸ Ŋguon pa ŋgwa ŋa pugu ni ntho shhi a ne p̄o pi pa ŋgina pugu pa ŋgina minwi, ndo pa’a pa minjii lo nja’o vugu. ⁹ A mmu mbo chonda. Sheshenon nt̄ogo m̄binj mu nii a lūgu, ndo nii mbini ntaon nu mf̄a’o ŋkien trū ŋkru. ¹⁰ Ŋgina ghà ntho pi no ȳoo nu, n̄j̄wi ndo mbiri. Mi ni ntho nne ŋa minthe pugu f̄a’o chombhi. Ndo ŋa mf̄a’o chombhi lolinaon.**

¹¹ “**A mmu mbo ŋkien ŋkē’i minjii shi’i. Ŋkien ŋkē’i minjii shi’i ghà m̄fe chombhi yi nthe minjii pi. ¹² Ŋoŋ ye ŋa pi pe vi pe ki a lo mbo ŋkē’i minjii ki minjii gho lo mbo pi ji ne gha n̄j̄oi miŋanien a tho nu, a mienj pa minjii ntei ni vhi, miŋanien gho w̄ein vugu ndo nsh̄aan vugu. ¹³ A tei nthe ŋa a f̄a’a pi pe, pa’a ndo nji’i mf̄a’o ndii ni pa minjii.**

¹⁴ “**A mmu mbo ŋkien ŋkē’i minjii shi’i, ŋji pa minjii paŋ pugu ji a, ¹⁵ wu’o no ha’an T̄aa ji a ŋkaa yu mummu ji T̄aa ne. M̄fe chombhi a nthe pa minjii. ¹⁶ Mf̄a’o pich̄oi pa minjii ŋa pugu lo mbo moŋ yei ŋka’a. Nshi ŋgu’o ntho ni pugu ŋkaa pugu, pugu ya’o ŋggi a. Nne pugu chir̄i mbo ta’a kwie, mf̄a’o ta’a ŋkē’i vugu. ¹⁷ Ye nnu ŋa a chwīe T̄aa a khwā a ne, ŋa m̄fe chombhi a no khu nu, nne ŋa mim̄fe m̄bini no gho ŋkamu’oŋ. ¹⁸ A lo nji’i ŋkwe yich̄oi ŋoŋ ŋkwe chombhi a mbo mu. M̄fe pi khwatua a, mf̄a’o ghr̄i no fe nu ndo mbini mf̄a’o ghr̄i no p̄ini nu nu’uŋ ŋkwe. A nnu ŋa T̄aa fe ḡi ŋa n̄chwīe ne.**”

¹⁹ Minduonduon ni ngū shina pa Juu nthe pa chr̄a p̄ei. ²⁰ Ntou yugu chhu ŋa, “A f̄a’o miŋwein, ndo mbaa paa, p̄ei ywere pi k̄ho mbo yu?” ²¹ Pich̄oi chhu yugu ŋa, “Yei lo mbo ŋkwaj chr̄a ŋoŋ ŋa miŋwein tho fe ŋḡe’i gho ne. Mim̄fe miŋwein chu’o ligi pa nchriligi?”

Mmu pigi T̄aa a ta’a yi

²² Moŋ ndii gho, ji fe nu Nda Minnwi ni Minnwi ni nd̄ogo li’i Jerushalein. A ni mbo

monŋ ndiŋ laonŋ. ²³ Jisho ni ntho nyienŋ nu monŋ Varinda Sholomon monŋ Nda Minnwi. ²⁴ Nne pa Juu kiri yoi yu mbie vi ŋa, “Ō shi ntigi vigi monŋ mititri pi fi’i yi neiŋ, ō mbo Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaonŋ no Ŋkwe ne, ō shwei vigi tho yigi shie.”

²⁵ Jisho khwē ni pugu ŋa, “**Mi ni ŋkwo shwei vōi ndo pa’a pōi lo mbiŋ. Pa fà’a ŋa mfa’a nu ni ligi Tāa ne kwe ntie a ni yaonŋ ŋa mi yie ne.** ²⁶ Ndo pa’a pōi lo mbiŋ nthe ŋa pōi shi lo mbo ghrà minjiŋ paŋ. ²⁷ Pa minjiŋ paŋ ghà ŋa’o ŋggi a, ŋji vugu, pugu younjinŋ a. ²⁸ Mfe chombhi ki mme ni pugu, mba’a pugu le ma ŋkhu. Ndo mba’a kaŋ ta’a ŋonŋ fi’a vugu mfu’u lieŋ mbho mu. ²⁹ Tāa a ŋa a fe vugu vōi ne*, chaa vugu ghao, ti minthe pa’a sheshenŋon llo mfi’a vugu mfu’u lieŋ mbho Tāa gho. ³⁰ Mmu pigi Tāa a pō pi ta’a yi.”

³¹ Pa ŋgwa Juu līga pa ŋgū’o shhe ŋkamū’oŋ li’i tunŋ vi no. ³² Jisho khwē ni pugu ŋa, “**Ŋkwo nōonŋ ntu fà’a shi’i ni pōi llo mbho Tāa, ti pōi tā’a nu ntunŋ a nthe pi yoi shina fà’a pei?**”

³³ Pa Juu pigho khwē gho ŋa, “Pigi lo ŋji’i ntā’a nu ntunŋ gho nthe pi fà’a shi’i, pigi tā’a nu ntunŋ gho nthe pi nchi’esho. Nthe ŋa ō wu’o mbo pi ŋonmishua ntā’a nu ndōgo nonŋ yō mbo Minnwi.”

³⁴ Jisho khwē ni pugu ŋa, “**Pi lo nā’an monŋ ŋwa’anli gi yoi ŋa, Minnwi chhu ŋa, ‘Pōi pa nnwi!’** ³⁵ Ti a mēiŋ vugu ŋa chrà Minnwi ni ntho mbho pugu ne ni pa nnwi, ndo pia ji ŋa mba’a pi pōi chrà ‘minnwi’, ³⁶ pōi kie neiŋ nchhu ni ju ye ŋa Tāa chu’o vi no tho fà’a ntaonŋ vi monŋ mbhi ne ŋa, ‘Ō fà’o nchi’esho’ nthe ŋa mi ni nchhu ŋa, ‘Mi Muuŋ Minnwi’ ne. ³⁷ A mbo ŋa ndo ŋji’i nchwie pi fà’a Tāa a, ki’i pōi piŋ a. ³⁸ Ndo mi nchwie pi fà’a yi, ŋji’i nthe pi no ha’anŋ pōi lo ŋji’i mbiŋ a ne, pōi piŋ ne fà’a pigho, nne ŋa pōi shi ŋji, tho yoi lo nshie ŋa Tāa pō mbiŋ mu, mbo mbiŋ Tāa.”

³⁹ Pugu pini nu’uŋ ntā’a nu ŋgwēiŋ vi ŋkamū’oŋ a lōre ntaonŋ mbho pugu. ⁴⁰ Jisho pini mbini njiŋ ŋkhi Jodan, li’i ŋa Jouŋ ni mfūonŋ ntho ŋkwe ŋgwa ni ŋkhi ne, ŋkina fo. ⁴¹ Ntou ŋgwa tho ŋjoi vi nchhu ŋa, “Jouŋ shini ndo nōonŋ sheshe li, ndo ŋguonŋ nnu ŋa Jouŋ ni nchhu nthe ŋonŋ vei ne nnu shini.” ⁴² Ntou ŋgwa piŋ vi fo.

11

Lasharo khu

¹ Ŋonŋ chōi ni ŋgāno nu ligi yi po Lasharo llo Betani, mbo la’ataonŋ Meri pugu ndiŋ vi Mata. ² Meri vei ni mbo ŋonŋ ye ŋa a ni nshā’o wru laminda mbiŋ Taatho, ŋjigi kwō yi ni ŋgiitho yi ne, ŋa ndiŋ vi Lasharo ni ŋgāno nu. ³ Piŋge pigho ŋa pugu ni mbo pa liŋ ne taonŋ ŋkāni ni Jisho ŋa, “Taatho, ŋkienŋ taannu yō ŋa ō khwā vi ŋga’a ne ghāno nu.”

⁴ Ndo Jisho ni ŋga ŋja’o, nchhu ŋa, “**Ghāno gho lo mbo yi gu. A pō pi no fe nu ndigha’o ni Minnwi nne ŋa Muuŋ Minnwi tōgo ŋkuonŋ gho mfa’o ndigha’o.**” ⁵ Jisho ni ŋkhwā Mata pugu Meri ndiŋ vi, ni Lasharo. ⁶ Nne, ni ŋga ŋja’o ŋa Lasharo ghāno nu, mbini nda’a paa llē mbigi li’i ŋa a ki po ne.

⁷ Nne, nchhu ni pa ghaŋ younjinŋ pi ŋa, “**Pia pini ŋgōi Judia.**”

⁸ Pa ghaŋ younjinŋ pi chhu gho ŋa, “Masha, a lo ŋji’i shiga no ha’anŋ ŋgwa Juu ni ntā’a nu ntunŋ gho ni ŋgū’o ne, ō kwo pini ŋgōi nu fo?”

⁹ Jisho khwē ŋa, “**A lo mbo paanchro awa ŋa pi ghā mfa’o li’e? Sheshenŋon nyienŋ monŋ li’e pa’a a lo ŋji’i ŋkōro, nthe ŋa a tho ŋjoi li’e ŋkuonŋ mbhi yei.** ¹⁰ **Ndo ti sheshenŋon nyienŋ pi ni tu’u, a kōro nthe ŋa a lo ŋji’i mfa’o li’e.**”

¹¹ Jisho ni ŋga nchhu nnu pei mi’anŋ, nchhu ni pugu ŋa, “**Lasharo taannu via gū lōgo, nshi ŋgōi ŋgū’u vi.**”

¹² Pa ghaŋ younjinŋ pi chhu gho ŋa, “Taatho, A ŋgū monŋ lōgo, kaŋ nonŋ yi shi ntogo.” ¹³ Jisho ni ŋga nchhu nne, ŋjinŋ yi po pi ŋa a kukhu, pugu pi’i yugu ŋa a po pi wu’o logo gha no fere nu.

¹⁴ Nne, Jisho shietho yugu ŋa, “**Lasharo kwo khu!** ¹⁵ **Ndo, nthe vōi, mfa’o pwanju’o ŋa nshini ndo mbo fo, nne ŋa pōi shi mbiŋ. Ndo pia ghōi ŋjoi vi.**”

¹⁶ Nne, Toma ŋa pi ni mēiŋ vi ni kē’i ne chhu ni pe ghaŋ younjinŋ ŋa pugu pugu ni ŋjōu ŋjinŋ Jisho ka’a ne ŋa, “Pia ghōi ŋkaa pia, nne ŋa minthe pia pa Masha* khu ka’a.”

A mmu mbo ŋganŋ ku’o monŋ gu

¹⁷ Jisho ni ŋga nchōiŋ, ŋjoi ŋa Lasharo kwo po monŋ fūŋ’ō no khwe llembhi. ¹⁸ A shini ndo ŋji’i nchōiŋ khwe ŋkaŋ kwō no llo nu Betani ŋgōi Jerushaleiŋ. ¹⁹ Ntou pa ŋgwa Juu ni ŋgōi li’i kra Mata pugu Meri no mā’anŋ nu ŋjū’o yugu nthe gu ndiŋ vugu. ²⁰ Nne Mata gha ŋja’o ŋa Jisho tho nu, ntaonŋ ŋgōi ŋjoi vi, ndo Meri kina nchōchho nda.

²¹ Mata chhu ni Jisho ŋa, “Taatho, ō kaŋ ni mbo heiŋ, ndiŋ vigi shi kaŋ ndo

* 10:29 10:29 Pichōi pa Ŋwa’anli Minnwi chhu pi ŋa Yaonŋ ŋa Tāa a fe vōi ne. * 11:16 11:16 A pō monŋ Chrà Gri Pi ŋa pia pugu. † 11:17 11:17 Pi ni fi’i pi ŋgū’o no fūŋ.

ηkhu. 22 Ndo nji'i nthe pi ndwe, ηji ηa sheshe yaon ηa o shi mbie mbho Minnwi ne, Minnwi shi mfe ve."

23 Jisho chhu gho ηa, "Ndin gho shi mbini ndollo mfā'o chombhi."

24 Mata chhu gho ηa, "Nji ηa a shi mbini ndollo mon ndii ηa ηgwa le ηku'ο mon ndugwi llé ne."

25 Jisho chhu gho ηa, "A mmu mbo ngan ku'ο mon gu ndo mbo chombhi. Sheshenon ηa a pin a ne, nji'i nthe pi no ha'anj a shi ηkhu ne, a shi mfā'o chombhi. 26 Ndo ti sheshenon ηa a yi maon ndo mbini a ne, mba'a a yi'i ma ηkhu. O pin nnu yei?"

27 Mata gho chhu gho ηa, "Oon, ma Taatho, mbini ηa o Ju ηa Minnwi Chu'ο Ntaon no Nkwe ne, mbo Muun Minnwi ηa a ni mfā'o no tho nu mon mbhi ne."

Jisho kai

28 A ni ηga nchhu nnu yei, ηgēi mēin Meri ndin vi, nchhu gho njinjin ηa, "Masha po hein ntho mēin gho." 29 A gha ηa'ο, nji'a ndo pi llo ηgēi njēi vi. 30 Jisho shini ndo naa nchēin mon la'a ya'a. A ni ηgu'ο mbi'i li'i ha'anj Mata ni mbara vi ne. 31 Ndi ηa pa Juu pe ηa pugu pugu ni mbo nda pugu ntho mā'anj nju'ο yi yēi Meri lollo ni nji ntaon mbhi ne, pugu younjin yi, mbi'i yugu ηa a tā'a ηgēi chofun ηkēi fo.

32 Meri ni ηga ntho no li'i ηa Jisho ni mbo ne njēi vi, ηgū ni pun yi shhi yu, nchhu nu ηa, "Taatho, o kan ni ηkwo po hein, ndin a shi kan ndo ηkhu!"

33 Jisho ni ηga njēi a kai nu, mbini njēi pa Juu ηa pugu pugu ni mbo ne kai nu ηkaa pugu, nnu gho pigi vi, nju'ο yi ghana vi ntu yi. 34 A pie ηa, "Fuj ηa pēi nū'on vi fo ne po pi hin?"

Pugu chhu gho ηa, "Taatho, tho ηgēi njēi."

35 Jisho ni ηkēi.

36 Nne pa ηgwa Juu chhu ηa, "Pēi lii fi'i ηkwan ha'anj a khwā vi njēi!"

37 Ndo pichēi chhu yugu ηa, "A kan ni mfe pa'a Ju ηa a ni nchu'ο ligi pa nchriligi ne lo nchwē ki a lo nji'i ηkhu?"

Jisho ywin Lasharo

38 Nenne, nnu gho pini mbigi Jisho, a ghēi chofun gho. A ni mbo llū, pi nū'on ηgu'ο cho gho. 39 Jisho chhu ηa, "Pēi pi'i ηgu'ο gho."

Mata, ndin ηkunghu gho, chhu ηa, "Taatho, yiga yi shi ηga'a a kwo po khwe llé no ha'anj pi twei vi ne."

40 Jisho chhu gho ηa, "Nshi ni ndo nchhu ve ηa o mbini, kan o shi njēi ndigha'o Minnwi?"

41 Nne, pugu pi'i ηgu'ο gho. Jisho kēre ligi yi tothi nchhu ηa, "Tāa, nitoo gho ηa o ya'ο a ne. 42 Nji ηa o ghā ηgu'ο nja'ο a, ndo nchhu yei nthe pi ηgwa pēi ηa pugu thi hein ne, nne ηa pinthe pugu pin ηa a taon gō ntaon a."

43 A ni ηga nchhu pēi nnu, mba'ο ηgōu ni nji ηa, "Lasharo, taon mbhi hein!"

44 Non gho ηa a ni ηkwo khu taon mbhi, pa mbho mi ni kwō mi po yi lin ni ndhwi fhu, ligi yi wu'ο mbo yi lin ni ndhwi.

Jisho chhu ni pugu ηa, "Pēi fēi vi mien vi a ghēi."

Ntān no jwi nu Jisho

(Matio 26:1-5; Maaku 14:1-2; Luka 22:1-2)

45 Nthe yie gho, ntu pa Juu ηa pugu ni ntho li'i kra Meri, njēi nnu ηa Jisho chwē ne, pin Jisho. 46 Ndo pichēi ghēi njēi pa ηgwa Farashi nshwei vugu ni nnu ηa Jisho chwē ne. 47 Nne pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ηgwa Farashi kiri pa kún nchhu ηa, "Pia shi nchwē pi nein? Nthe ηa non vei tho nōon ntu pa li! 48 Pia mien vi a ghēi nu shhi nenne, ηguon ηgwa pin vi, pa ηgwa Roma tho nshā'a Nda Minnwi yia pugu pa la'ataon yia."

49 Ndo ta'a non vugu, ligi yi po Kaifa, mbo taatho pa thishi ghan fe'ingien ηga'ο gho, chhu ni pugu ηa, "Pēi lo nji kan ta'a nnu. 50 Pēi lo nji ηa, a pwa ni pēi ηa ta'a non khu nthe ηguon ηgwa ncha ηa ηguon la'ataon shi'."

51 A shini ndo nchhu yei nnu pi ni tho yi, ndo no taatho pa thishi ghan fe'ingien ηga'ο gho, a ni nchhu no njēi'i Minnwi ηa Jisho shi ηkhu no tho pa ηgwa la'ataon pa Juu, 52 ki lo ηgu'ο mbo pi ηgwa la'ataon pa Juu tē'i vugu, mbo no kiri nu ηguon pa puon Minnwi ηa pugu sha mon ghaa mbhi ne pugu po ta'a yi.

53 Nne, jē yua gho, pa thishi pa ηgwa Juu piri ηkwan no ha'anj pugu shi njwi Jisho ne. 54 Nthe yie gho, pa'a Jisho lo nu'uj nyien li'i wo shina pa Juu. A lollo fo ηgēi mon krao la'ataon ye ηa a para mon ηkunu njō ne, mon la'ataon Efrein nda'a fo pugu pa ghan younjin pi.

55 Ndi ji Ji Lli Nji'a pa Juu ni ηkwo para nu, ntu ηgwa ku'ο llo mon la'a ηgēi Jerushalein no chwē nu non yugu mbo yi taon taon no ha'anj nū'on chhu ne. 56 Pugu ni nchho ntā'a Jisho, nchhu nu ni non pugu no ha'anj pugu ni nthi Nda Minnwi ne ηa, "Pēi pi'i ηa? Pēi pi'i ηa mba'a a yi'i ndo ntho li'i ji gho?" 57 Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ηgwa Farashi ni ηkwo fe gi ηa sheshenon nji li'i ηa a po ne, a chwē pugu ji nne ηa minthe pugu wēin vi.

‡ 11:25 11:25 Ndo mbo chombhi lo nji'i mbo mon pichēi pa Nwa'anjli Minnwi mon chrā Gri.

12

Meri pɔɔ Jishɔ ni wru laminda Betani (Matio 26:6-13; Maaku 14:3-9)

¹ A ni ŋga mbi'i ntigao llɛ ŋkaonj llɛ ji Lli Nji'a maa ŋkã'o, Jishɔ tho Betani, mbo li'i ŋa Lasharɔ mbo ŋonj ŋa Jishɔ ni mbi'i vi monj gu ni mbo ne. ² Pugu piri ji fo no ligi Jishɔ. Mata ghɛre ŋgrã maonj pighɔ. Lasharɔ ni mbo ta'a ŋonj ŋa pugu pa Jishɔ ni nchho ŋkuonj taprei li'i ji maonj pighɔ ka'a ne. ³ Meri lɔgo nchãj laminda tininchuonj ŋa pi chwie ni yichɛi ŋkwanj yaonj ŋa pi mɛinj ni nadi, mbɔɔ kwo Jishɔ no gho njigi ni ŋgiithɔ yi. Moonj nda gho linaonj ni mbwa luŋ laminda gho.

⁴ Ndo Judashi Ishikario, ta'a ŋganj younjinj yi, mbo ye ŋa a ni mbo no fini nu vi ne chhu ŋa, ⁵ "A ni mbo kho pa'a pi lo mfini laminda yine mfe mbinj gho ni ghanj pou? Pi kanj ni nthe pi fini ni fi'i mbinj ŋa ŋonj mfa'a no trei ŋkii llembhi pi pe vi no gho ne?" ⁶ A ni nchhu yei pa'a ndo mbo pi ŋa a ni ŋkhwã lina nu ni ghanj pou. A ni nchhu nthe pi ŋa a ni mbo ŋgina, ni ntho ntuo ju ntuo piɛnj mbinj. Ni ntho ŋi'anj mfu'u pichɛi monj gho ŋghɛre nonj yi no gho.

⁷ Jishɔ chhu ŋa, "**Mienj vi tã'i vi, nji ŋa mimfe a nũ'ɔnj laminda gho no llembhi ŋa pi shi ntwei a ne.** ⁸ **A mbo pi ni pa ghanj pou, pã pugu shi ŋgu'ɔ mbo ka'a, ndo mba'a pã wu'ɔ fã'o a ŋguonj ndii.**"

Ntãj no jwi nu Lasharɔ

⁹ Ndiŋ ŋa mme yu pa ŋgwa Juu ni nja'o ŋa Jishɔ pɔ fo ne, pugu tho pa'a ndo ŋgu'ɔ nthe pi ju, pugu tho no yei nu Lasharɔ, ŋa Jishɔ ni mbi'i vi monj gu ne. ¹⁰ Nne pa thishi ghanj fe'ingienj taanj no jwi nu Lasharɔ ŋkaa yu. ¹¹ Nthe ŋa a ni mbo nthe pi Lasharɔ ŋa ntou pa Juu ni ndãa vugu ndo ŋghɛi nu ntho mbinj Jishɔ.

Jishɔ nii Jerushaleinj no fũonj

(Matio 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Mbhi ni ŋga ndanj, mme yu ŋgwa pe ŋa pugu ni mbo li'i ji gho ne ya'o ŋa Jishɔ tho nu Jerushaleinj. ¹³ Nne pugu lɔgo pa ghia tanj ntaonj ŋghɛi mbara vi no gho, mba'o ŋgou ni nji ŋa, "Ndigha'o pɔ ni Minnwi! Minnwi fe mbɔɔ ni ju ŋa a tho no ligi Taatho ne! Minnwi fe mbɔɔ ni fũonj pa ŋgwa Israe!"

¹⁴ Jishɔ yei muunj ŋkwɛinj chɛi ŋku'ɔ nchochho ŋkuonj, wu'ɔ no ha'anj pi nã'anj ŋa,

¹⁵ "Ki'i fã'o pogo gu, ma la'ataonj Shayaonj. Fũonj yɔ pɔ neinj ŋku'ɔ muunj ŋkwɛinj ntho nu."

¹⁶ Tho ghanj younjinj pi shini ndo mfũonj nshie no nnu pei, ndo a gha mbo ndii ŋa Jishɔ nii monj ndigha'o yi ne, pugu kwinj ŋa

Ŋwa'anli Minnwi ni nchhu nnu pei nthe pi ju ndo pi kwo chwie mbinj yu. ¹⁷ Yu ŋgwa pe ŋa pugu pugu ni mbo ndii ŋa a ni mɛinj Lasharɔ a taonj monj fũnj a ywinj vi monj gu ne wu'ɔ ŋghɛi shhi ntho mbo pa minjkwentie pi. ¹⁸ A ni nchwie li yei ŋa a ni nɔonj ne, yu ŋgwa pighɔ ghɛi mbara vi. ¹⁹ Nne pa ŋgwa Farashi chhu ni nonj pugu ŋa, "Pã yei ŋa pã lo ntho nshei yichɛi yaonj. Pã pã'i njɛi, ŋguonj mbhi ghɛi njinj yu."

Pichɛi pa ŋgwa Gri tã'a nu njɛi Jishɔ

²⁰ Pichɛi pa ŋgwa Gri ni mbo shina ŋgwa pe ŋa pugu ni ŋghɛi Jerushaleinj no gha'o nu Minnwi li'i ji gho ne. ²¹ Pichɛi ŋgwa pighɔ tho mbara Fili ŋa a ni ndho Beshaida monj Galili ne, mbie vi ŋa, "Masha, pigi tã'a nu njɛi Jishɔ." ²² Fili ghɛi nchhu ni Andru, Andru gho pugu Fili ghɛi nchhu ni Jishɔ.

²³ Jishɔ khwɛ ni pugu ŋa, "**Ndiŋ kã'o ni Muunj Nonjishua no fã'o nu mme ndigha'o.** ²⁴ **Shishini, nchhu ni pã, mbia shie ge mienj ki gũ shhe ŋkhu, a kina ta'a yi, ndo ti ã ŋkhu, a khɛ ŋku'ɔ njunj ntou ntiɛj.** ²⁵ **Ŋgwa pe ŋa pugu khwã chombhi yugu ne shi nshienj chombhi yugu gho, ndo ti ŋgwa pe ŋa pugu pina chombhi yugu monj mbhi yei ne, shi nũ'ɔnj chombhi yugu gho mfa'o chombhi ki ndugwi yi.** ²⁶ **Sheshɛonj mfa'a mbho mu, a yi'i ŋa a yõu njinj a, nne ŋa li'i ŋa mbo ne, muunj fã'a a shi mbo fo ŋkaa yu. Sheshɛonj mfa'a mbho mu, kanj Tãa a shi ŋga'o vi.**

Jishɔ chrã nthe nnu gu yi

²⁷ "**Ndwe njũ'ɔ a ghana a. Ti mi shi nchhu pi ŋa? Tãa, kwan a monj pii ndii yei? Ndo ntho ŋkuonj mbhi yei nthe pi togo nu monj ŋghɛi yei.** ²⁸ **Tãa gha'o ligi yɔ.**"

Ŋggi taonj po ŋa, "Ŋkwo gha'o, ndo shi mbini ŋga'o ŋkamu'ɔnj." ²⁹ Yu ŋgwa pe ŋa pugu ni nthi fo nja'o ŋggi gho ne chhu ŋa mbi wara. Pichɛi chhu ŋa, "Ŋganj ntaonj Minnwi chrã gho."

³⁰ Jishɔ khwɛ ŋa, "**Ŋggi yei tho nthe pi pã, a lo nji'i mbo nthe pi mmu.**

³¹ **Ndwe ndii ŋa pi shi nsha'a ŋkuonj mbhi yei ne. Ndwe pi shi mbi'i ŋonj ŋa a sha'a ŋkuonj mbhi yei ŋkuonj faanj.**

³² **Ndo ni mmu, pi shi ŋga ŋkãrã a tãthi llo ŋkuonj shhe, nshũu ŋguonj ŋgwa ntho no gho mbinj mu.**" ³³ A ni nchhu yei pi no nɔonj nu ŋkwanj gu ŋa a shi ŋkhu ne.

³⁴ Nne yu ŋgwa pighɔ khwɛ gho ŋa, "Pigi ya'o monj ŋwa'anli gi ŋa Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaonj no Ŋkwe ne ma ŋkina mbhi ki ndugwi yi. Ti o kie pi neinj nchhu ŋa pi shi ŋkãrã Muunj Nonjishua ŋkwinj vi ŋkuonj wã'a? Yie Muunj Nonjishua pɔ pi gɔ?"

³⁵ Jisho chhu ni pugu ña, **“Lí’ε shi mbo shina pøi wu’o no kuo ndii mbigi. Pøi nyien ndii ña lí’ε pø ne nne ña kí’i njinjin gha’a vøi. Nthe ña ñon ña a nyien mon njin ne lo nji’i njøi lí’i ña a ghøi ni ne.** ³⁶ **No ha’an pøi fá’o lí’ε ne, pøi piñ lí’ε gho, nji ña pøi shi mbo pa ñgwa lí’ε.”**

Pa ñgwa Juu kina mon ki piñ

Jisho ni ñga nchrā pei nnu ti mī’εñ, ndollo ñgøi ndere. ³⁷ Nji’i nthe no ha’an Jisho ni ñonon ntou pa lí shina pa Juu pigho ne, pugu shini ndo mbin vi. ³⁸ Yei ni mbo no chwie nu yaon ña njøi’i Minnwi mbo Ishaya ni ná’an ne lógo lí’i ña, “Taathø, a piñ gø mbin chrā yigi,

ndo ti Taathø ñonon ghrí yi pi ni gø?”*

³⁹ Nthe yie gho, pugu kan ni nthe pa’a pugu lo mbin, nthe ña Ishaya pini nchhu ña,

⁴⁰ “Minnwi chri ligi yugu, mfini njù’o yugu,

nne ña kí’i pugu yøi lí’i ni ligi yugu, nji ni njù’o yugu ñkara,

ñchwie pugu pø shi’i.”†

⁴¹ Ishaya ni nchhu pa nnu pei nthe ña a ni njøi ndigha’o Jisho, nchrā pa nnu nthe vi.

⁴² Nji’i nthe nenne, ntou pa thishi ni mbin vi ndo pa’a ndo nchwie pi ji nthe ña pugu ni mbogø nu ña pa ñgwa Farashi shi fu’u vugu nda luon Minnwi. ⁴³ Nthe ña pugu khwā ndigha’o ña a llo mbho ñgwamishua nchaa ye ña a llo mbho Minnwi.

Jisho tho pi no kwe nu ñgwa ñkuon mbhi

⁴⁴ Jisho chhu ni nji ña, **“Sheshenon ña a piñ ne lo ngu’o mbin pi mmu. A piñ pi ñon ña a taon a ne.** ⁴⁵ **Sheshenon ña a yøi a ne yøi ñon ña a taon a ne.** ⁴⁶ **Ntho mon mbhi no lí’ε, nne ña mba’a sheshenon ña a piñ a ne kina mon njinjin.** ⁴⁷ **Sheshenon nja’o chrā a, ndo ki lo chwie, pa’a ndo nsha’a vi, nthe ña ñshini ndo nji’i ntho pi no sha’a nu ñgwa ñkuon mbhi. Nki tho pi no kwe nu vugu.** ⁴⁸ **Ñon ye ña a lāa a ki lo nji’i mbin chrā a ne fá’o yaon ña a shi nsha’a vi. Chrā ña ñchrā ne shi nsha’a vi mon ndugwi llé.** ⁴⁹ **Nthe ña ñdo nji’i nchrā pi ni nyan nji. Ndo ti Tāa ña a taon a ne fe gí vøi ni nnu ña ñshi nchrā ndo nchhu ne.** ⁵⁰ **Nji ña gí yi pø pi chømbhi ki mme, nne yaon ña ñchhu ne, a yaon ña Tāa chhu vøi ne.”**

13

Jisho shigao kwò ghan younjij pi

¹ Nkaon llé ji Lli Nji’a maa ñkā’o, Jisho ni ñkwo ji ña ndii yi ká’o no llo nu ñkwo shhe hein ñgøi mbara Tāa. A ni ñkhwā pa ghan younjij pi ñkuon mbhi hein ndo ñkhwā vugu ti ñgøi nchøin no ndugwi yi.

² A ni ñga mbo ndii ji maon, devi kwo kāon njù’o Judashi Ishikario muun Shemu, ña a fini Jisho. ³ Jisho gha nji ña Tāa kwo fe ñguon ghrí gho ndo mbini nji ña ju ndutho yi llo pi mbho Minnwi ñgu’o mbini pi mbho Minnwi gho, ⁴ ndollo tothi mon lí’i ji maon nshrāo mme ndhwí yi nu’oñ, ndōgo tawrei ndin la’o ntu’u yu ⁵ nshā’o ñkhi mon pein shigao yaon njē shigao nu kwò ghan younjij pi njē yigi nu ni tawrei ña a ni ndin lá’o ntu’u yu ne.

⁶ A ni ñga nchøin mbin Shemu Pita, a chhu ña, “Taathø, o tā’a nu nshigao kwò ma?”

⁷ Jisho khwē gho ña, **“Tho yo lo naa nchu’o ñkuon nnu ña ñchwie nu ne ya’a, ndo a shi ñga nda’a, tho yo chu’o.”**

⁸ Pita chhu gho ña, “Mba’a o ma nshigao kwò mal!”

Jisho khwē gho ña, **“Mi mien ki shigao gho, pa’a pogo lo nu’uñ mbo ni pra.”**

⁹ Shemu Pita chhu gho ña, “Taathø, kí’i ñgu’o nshigao pi kwò ma, shigao pa mbho ma pugu pa tho a!”

¹⁰ Jisho chhu gho ña, **“Ñon ña a kwo shigao non ne lo mbie ña a pini nu’uñ nshigao non ñkien kwò mi nthe ña a kwo pø yi taonon. Ndo pøi pi taonon, ndo pa’a ndo mbo pi ñguon yøi.”** ¹¹ Nthe ña a ni nji ñon ña a shi mfini vi ne, a ni nchwie yie a chhu ña, **“A lo mbo ñguon yøi mbo yi taonon.”**

¹² A ni ñga ñkwo shigao kwò yugu ti mbini mā’an mme ndhwí yi, nchøchho no lí’i yi, nchhu ni pugu ña, **“Tho yøi chu’o ni nnu ña nchwie ni pøi ne?”** ¹³ **Pøi ghā mēin a ni ‘Masha’ pugu ‘Taathø,’ ndo nchhu shini nthe ña mi yie.** ¹⁴ **Ndo ti ä mbo mmu Taathø vøi mbini mbo masha vøi nshigao kwò yøi, pøi ñkaa pøi wu’o mfā’o no shigao nu kwò non pøi.** ¹⁵ **Ñkwo ñonon li ni pøi, ña pøi ñkaa pøi chwie wu’o no ha’an ñchwie ni pøi ne.** ¹⁶ **Shishini, ñshwei vøi, muun fá’a lo ñgā’o nchaa masha vi, ndo pa’a ñon ña pi taon vi ne lo ñgā’o nchaa ñon ña a taon vi ne.** ¹⁷ **Ña pøi ji nnu pøi ne, mbøro shi mbo yøi no ha’an pøi nchwie.**

¹⁸ **“Ndo nchrā nthe pi ñguon yøi ghao, ñji ñgwa pε ña ñchu’o vugu ne. Ndo nnu ña Nwa’anli Minnwi chhu ne shi ndōgo lí’i ña, ‘Ñon ña pigi yu ji maon ka’a ne kara mā’an a ni nchhò.’**

* 12:38 12:38 Ishaya 53:1. † 12:40 12:40 Ishaya 6:10.

19 “Ntho nchhu yei nnu ni pœi ndwe nkaonj a maa ndõgo li’i, nji ña a shi nga ndõgo li’i, pœi piñ ña A mmu mbo Ju. 20 Shishini, ñshwei vœi, sheshenonj ña a piñ nonj ña ñtaonj ne piñ a, sheshenonj ña a piñ a ne piñ nonj ña a taonj a ne.”

Ta’a nonj vœi shi mfini a
(Matio 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luka 22:21-23)

21 Jisho ni nga nkwo chhu nnu yei ti mi’ej, njũ’o yi ghana vi ntou yi, a chhu ña, “Shishini, ñchhu ni pœi ña ta’a nonj vœi shi mfini a!”

22 Pa ghanj younjij pi lii nonj pugu, ngrão nu ña a nthè a chhu pi gõ. 23 Yichœi ta’a nganj younjij yi ña Jisho ni nkhwã vi ne ni nchho nkuonj taprei vœi Jisho. 24 Nne Shemu Pita nõonj gho ni mbho ña a pie Jisho ña a chhu nthè pi gõ. 25 Nne, yie ta’a nganj younjij yi yi’œ nonj yi minjinjinjin mbinj Jisho nchhu gho ña, “Taatho, yie po pi gõ?”

26 Jisho khwê ña, “A ye nonj ña ñshi mfe brei ña ñchrũ monj kumbu ne gho.” A gha nchru brei gho, mfe ni Judashi, mbo muunj Shemu Ishikario. 27 Judashi ni nga nkwe brei gho, Shata nii mbinj yu*.

Jisho chhu ña, “Nnu ña o ta’a nu nchwie ne, yi’a kãkão nchwie.” 28 Kanj ta’a nonj ña pugu pugu ni nchho nkuonj taprei ne shini ndo nji nnu ña a ni nchwie a chhu gho nne ne. 29 Pichœi ni mbi’i ña, nthè ña Judashi ni ntou piñj mbinj ne, Jisho ni nchhu nu gho pi ña, “Yuonj pa maonj ña a pie ña pia fã’o no nnu ji gho ne”, ki ña a fe yaonj ni ghanj pou. 30 Nne, Judashi gha nkwo kru brei gho, ñki’i ntaonjtaonj mbhi. Tu’u ni nkwo shini.

Jisho fe kina fhi

31 Judashi ni nga nkwo taonj, Jisho chhu ña, “Ndiï kã’o ni Muunj Nonj Mishua no nii nu monj ndigha’o yi, Minnwi fã’o ndigha’o nthè vi. 32 Ndo Minnwi mfã’o ndigha’o yi nthè muunj, kanj Minnwi ndutho yi shi nga’o muunj nkaa yu monj ndutho ju Minnwi. Ndo a shi nga’o vi wu’o ndwe.

33 “Pa puonj mi puonj panj, a wu’o mbo pi no muunj kuo ndiï ña pia shi mbo ka’a. Pœi shi ntã’a a ndo no ha’anj mi ni nchhu ni thishi pa Juu ne, a ha’anj mbini nchhu nu ni pœi ndwe, ña, ‘Li’i ha’anj ñgœi nu fo ne mba’a pœi tho fo.’

34 Mfe kina fhi ni pœi ña pœi khwã nonj pœi. Pœi khwã nonj pœi wu’o no ha’anj nkhwã vœi ne. 35 Nguonj ngwa shi nji ña pœi ghanj younjij panj no ha’anj pœi mfã’o khwã nonj pœi.”

Jisho chhu ña Pita shi ndãa vi
(Matio 26:31-35; Maaku 14:27-31; Luka 22:31-34)

36 Shemu Pita chhu gho ña, “Taatho, o ghœi pi hinj?”

Jisho khwê gho ña, “Li’i ña ñgœi nu ne minthe pa’a o lo njõu njin a ntho fo ndwe, ndo o shi njõu njin a ntho fo ndiï nduonj.”

37 Pita khwê ña, “Taatho, minthe pa’a ñdo njõu njin yo pogo ghœi fo ka’a nthè kho? Nshi nkhu nthè gho.”

38 Jisho khwê gho ña, “O shi nkhu nthè a nyanj? Shishini, ñshwei gho, mba’a minjka’i yi’i nkhwê shi’a ki o lo naa ndãa a ni trei nje!”

14

A mmu mbo shendaonj, mbo nnu shini, mbini mbo chombhi

1 “Ki’i njũ’o vœi ghana vœi, pœi piñ Minnwi, mbini mbinj a nkaa mu. 2 Ntou njien nda po monj nda Tãa a. A kanj mienj ki po nne, nkanj nkwo shwei vœi, nthè ña ñgœi li’i piri li’i ni pœi. 3 Nshi nga nkwo piri li’i ni pœi ne, ñtho ndõgo vœi pia ghœi, nne ña li’i ña mbo ne, pia shi ngu’o mbo fo ka’a. 4 Pœi ji shendaonj li’i ña ñgœi nu ne.”

5 Toma chhu gho ña, “Taatho, pigi lo nji’i nji li’i ña o ghœi nu ne. Ti minthe pigi kie pi neinj nji shendaonj.”

6 Jisho chhu gho ña, “A mmu mbo shendaonj, mbo nnu shini mbo chombhi. Yichœi nonj nthè pa’a a lo ngœi njœi Tãa ki lo ntogo pi mbho mu. 7 Pœi nkwo ji a, kanj pœi shi nkwo ji Tãa a nkaa yu. Llo ndwe ngœi nu shhi, pœi ji vi ndo njœi vi.”

8 Fili chhu gho ña, “Taatho, nõonj Tãa gho ni pigi, a nguonj nnu ña pigi ta’a nu ne.”

9 Jisho chhu gho ña, “Pia kwo po no fi’i ntaanj ndiï yei, pœi wu’o mbi’i ki lo nji a, Fili? Nonj ña a kwo vœi a ne kwo yœi Tãa. Ti minthe o kie pi neinj nchhu ña, ‘Nõonj Tãa gho ni pigi?’ 10 O lo mbinj ña mbo monj Tãa, Tãa po monj nonj mu? Pa chrã ña ñchrã nu ne, ñdo nji’i nchrã pi ni tho a, ndo Tãa ña a chho monj nonj mu ne tho nchwie fã’a yi. 11 Piñ a no ha’anj ñchhu nu ña mbo monj Tãa, Tãa po monj nonj mu ne, ndãa ne nne, o piñ nthè fã’a pe ña mfã’a nu ne.

12 “Shishini, ñshwei vœi, sheshenonj ña a piñ a ne shi mfã’a fã’a ña mfã’a nu ne, ndo ñshi mfã’a fã’a ña a chaa yie gho ne, nthè ña ñgœi nu njœi pi Tãa. 13 Sheshe yaonj ña o shi mbie pi no ligi a ne, ñshi nchwie nne ña Tãa

* 13:27 13:27 Jisho shini ndo nchwie pi fhõ mbinj yu, a ni ngu’o nõonj pi ña a ji nonj ña a shi mfini vi ne.

fá'ò ndigha'ò yi ntògò pi mbhò muun.
14 Pèi mbie a* ni sheshe yaon nò ligi a,
kanj òshi nchwíe.

Jishò ká'a ña Tãa shi mfe Jijwe yi

15 "Pèi ñkhwá a, kanj pèi shi nú'ònj
pa kina panj. 16 Nne kanj òshi mbie
Tãa a, a fe yichèi nganj ghèrè ni pèi,
pèi pugu chhò ki ndugwi yi, 17 mbò
Jijwe nnu shini ña mba'a ñgwa ñkuonj
mbhi pinj vi, nthe ña pugu shi lo ñjèi
ki ñji vi, ndò pèi ji vi nthe ña pèi pugu
chhò ka'a ndò shi mbò monj chòmbhi
yèi. 18 Mba'a ñjì'í mienj vèi nò puonj
minthi, òshi mbini nthò ñjèi vèi. 19 Ndò
nò muunj kuo ndii, mba'a ñgwa ñkuonj
mbhi yèi nu'uj ñjèi a, ndò pèi shi ñjèi
a. Nthe ña mi yi maonj ne, pèi ñkaa
pèi shi mbò yi maonj. 20 A shi ñga mbò
llé ghò, pèi ji ña mbò monj Tãa, pèi pò
mbinj mu, mummu pò mbinj pèi. 21 Nonj
yè ña a pinj pa kina panj ndò nú'ònj ne,
a ju mbò ñonj ña a khwá a ne. Ndò ti
ju ña a khwá a ne, Tãa a shi ñkhwá vi
ñkaa yu, mummu khwá vi nòonj nonj a
ghò."

22 Judashi (ki lo mbò pi Judashi Ishikario)
chhu ghò ña, "Taathò, a pò pi ñèinj ña ò shi
nòonj nonj yò ni pigi, ki lo nòonj ni ñgwa
ñkuonj mbhi?"

23 Jishò khwé ghò ña, "Sheshenonj
ñkhwá a, kanj a shi ñja'ò nchò a, Tãa
a khwá vi, pigi thò ñjèi vi, nchhò pigi
pugu. 24 Sheshenonj ña a lo ñji'í ñkhwá
a ne shi'a nú'ònj chrà a. Ndò chrà ña
pèi ya'ò ñchrà nu ne lo mbò pi nyanj. A
yi Tãa ña a taonj a ne.

25 "Ñki nchrà nnu pei ni pèi ndii ña
pia wu'ò mbò ka'a ne. 26 Ndò nganj
ghèrè, mbò Jijwe Minnwi, ña Tãa shi
ntaonj nò ligi a ne, shi ñjè'í vèi ni
nguonj yaonj ghao ndò mbini nu'uj
ñkwij vèi ni nguonj yaonj ña ñchhu ne.
27 Mienj ghighri ni pèi; ñife ghighri a
ni pèi. Ndò ñji'í mfe ni pèi pi ñkwanj
ha'anj ñkuonj mbhi fe ne. Ki'í ñjù'ò yèi
ghana vèi, ndò ki'í pèi fá'ò pògò gu.

28 "Pèi ni ñja'ò a nò ha'anj ñki chhu ni
pèi ña ñthò ñgò ghèi ndò mbini nthò
ñjèi vèi ne. Pèi kanj ni ñja nthò ñkhwá
a, pèi fá'ò pwanju'ò nthe ña ñgò ñjèi
pi Tãa, nthe ña Tãa lo mbini ñgá'ò
nchaa a. 29 Ndò ndwe ñkwo shwei vèi
ñkaonj a maa ndògò lí'í, nne ña ndii ña
a lògò lí'í ne, a nthe pèi pinj. 30 Mba'a
nu'uj nchrà ntu yi pia, nthe ña nganj
sha'a ñkuonj mbhi yèi thò nu. A lo ñji'í
mfá'ò ghrì mbinj mu. 31 Ndò ñga nchwíe
pi nò ha'anj Tãa a fe gí vèi ña ñchwíe ne,

nne ña ñgwa ñkuonj mbhi ji ña ñkhwá
Tãa.

"Pèi lollò, pia ghèi.

15

Jishò ñkienj ndáa grape

1 "A mmu mbò ñkienj ndáa grape*,
Tãa a pò nganj nyienj. 2 Sheshe figa
mbhò ma ña a lo ñji'í ñjuj ne a ya'a
mí'anj. Ti sheshe mbhò ña a yuj ntienj
ne, a fée ña a pini ñjuj shi'í. 3 Ndò pèi
kwo pò yi taonjtaonj nthe chrà ña mi ni
nchrà ni pèi ne. 4 Pèi kina mbinj mu,
ñkina mbinj pèi. Minthe pa'a figa ndáa
grape lo ñjuj ntienj ni nonj yi ki lo ñgu'ò
ñkina pi ñkuonj ndáa grape ghò. Wu'ò
nò ha'anj mba'a pèi ñkaa pèi yuj ntienj
kanj a ñèinj pèi kina mbinj mu.

5 "A mmu mbò ndáa grape, pèi pò pa
figa mbhò ma. Sheshenonj ña a kina
mbinj mu, ñkina mbinj yu ne, a ju ña
a shi ñjuj ntu ntienj. Nthe ña mí
ñkienj, pa'a pèi lo nchwíe sheshe nnu.
6 Sheshenonj mienj ki kina mbinj mu, pi
mí'anj vi nò figa mbhò, a yaonj, pi kiri
pa mbhò mi pighò má'anj monj mónonj
pugu kii. 7 Pèi ñkina mbinj mu, chrà a
kina mbinj pèi, pèi pie sheshe yaonj ña
pèi tá'a nu ne, kanj pi shi nchwíe mfe
ni pèi. 8 Ntògò pi ñkuonj yèi nnu Tãa a
ghá mfá'ò ndigha'ò yi, ña pèi yuj ntu
ntienj, nne nòonj ña pèi ghanj younjinj
panj.

9 "Nò ha'anj Tãa khwá a ne, a ha'anj
ñkhwá vèi ne. Pèi kina monj khwá
a. 10 Pèi nú'ònj pa kina panj, kanj pèi
shi ñkina monj khwá a, wu'ò nò ha'anj
mummu nú'ònj kina Tãa a nne ñkina
monj khwá yi ne. 11 Ñki chrà nnu pei
ni pèi nne ña pwanju'ò a pò mbinj pèi,
pwanju'ò yèi ñnaonj. 12 Yèi kina a, ña
pèi ñkhwá nonj pèi nò ha'anj ñkhwá vèi
ne. 13 Yichèi mme khwá lo mbò ntògò
yèi, ña nonj fe chòmbhi yi nthe taannu
pi. 14 Pèi pa taannu panj, nò ha'anj pèi
nú'ònj kina a. 15 Ndò nu'uj mèinj vèi pi
ni puonj fá'a panj, nthe ña muunj fá'a
shi'a ñji yaonj ña Taathò vi chwíe nu
ne. Ndò mèinj vèi pi ni taannu panj nthe
ñgwa nonj ña ñja'ò mbhò Tãa ne,
ñchwíe pèi ji. 16 Pèi shi ki lo nchu'ò a,
a ni nchu'ò mmu nchu'ò vèi, nú'ònj vèi
ñà pèi ghèi ñjuj ntienj, ntienj yèi kina,
nne ña sheshe yaonj ña pèi shi mbie Tãa
nò ghò ni ligi a ne, a nthe a fe ni pèi.
17 Mfe kina pei ni pèi, nne ña pèi khwá
nonj pèi.

Kipina pa ñgwa ñkuonj mbhi

* 14:14 14:14 A lo ñji'í mbò monj pichèi ndunu Nwa'anli Minnwi monj chrà Gri lleshhi. * 15:1 15:1 Grape yichèi ñkwanj ntienj thò ña a ghà ñjuj pi ñkuonj ndi'í. A ni ñjienj Ishrae ñga'a.

18 “Pa ɲɲɔwɔ ŋkuonɲ mbhi mbina vɛi, pɛi ji ŋa pugu kwo fion mbina a ŋkaonɲ maa mbina vɛi. 19 Pɛi kanɲ ni mbo pi yi ŋɲɔwɔ ŋkuonɲ mbhi, ŋɲɔwɔ ŋkuonɲ mbhi kanɲ ŋkhwɔ vɛi nɔ yugu. Ndo nthe ŋa pɛi lo ŋji'i mbo yi ŋɲɔwɔ ŋkuonɲ mbhi, ndo a chu'ɔ mmu nchu'ɔ vɛi ŋa pɛi taonɲ shina ŋɲɔwɔ ŋkuonɲ mbhi nɛ, a chwie yie gho ŋɲɔwɔ ŋkuonɲ mbhi pina vɛi. 20 Pɛi kwɲn chrɔ̀a ŋa mi ni nchrɔ̀a ni pɛi nɛ, ‘Muunɲ fà'a shi'a nchaa Taathɔ vi.’ Pugu mfe ŋgɔ'i vɛi, kanɲ pugu shi mfe ŋgɔ'i ni pɛi ŋkaa pɛi. Pugu kanɲ ni nū'ɔŋ chrɔ̀a, a kanɲ pugu shi nū'ɔŋ yɛi ŋkaa pɛi. 21 Ndo pugu shi nchwie ŋɲɔonɲ nnu pɛi ghao mbɲn pɛi nthe ligi a, nthe ŋa pugu lo ŋji'i ŋji ŋonɲ ŋa a taonɲ a nɛ. 22 Nka ni mienɲ ki lo ntho nchrɔ̀a ni pugu, pi shi kanɲ ndo ŋɲwɛiŋ vugu nɔ pa ghanɲ phi. Ndo ndwɛ pugu lo nu'uy mfa'o la nɔ mā'an ŋu nthe phi yugu. 23 Sheshenonɲ ŋa a pina a nɛ, pina Taa a ŋkaa yu. 24 Nka ni mienɲ ki chwie pa nnu shina pugu ŋa yichɛi ŋonɲ lo naa nchwie nɛ, pi shi kanɲ ŋɲwɛiŋ vugu nɔ pa ghanɲ phi. Ndo ndwɛ pugu yɛi ndo mbina vigi Taa a. 25 Ndo chrɔ̀a yɛi ŋa pi nā'an monɲ gi yugu ŋa, ‘Pugu pina a ki la'o yi', shi ŋɲu'ɔ ndɔɔ lo li'i. 26 “Ndo ndii ŋa ŋɲan ghɛrɛ, mbo Jijwe nnu shini ŋa ŋshi ntaonɲ llo mbho Taa shi ntho nɛ, kanɲ a shi ŋkwe ntiɛ a. 27 Pɛi ŋkaa pɛi shi ŋkwe ntiɛ a nthe ŋa pia pɔ ka'a llo nɔ ŋjɛ yi.

16

1 “Ŋkwo chhu ŋɲonɲ nnu pɛi ni pɛi nɔ chwie nu ki'i pɛi gū monɲ pinɲ. 2 Pi shi mfu'u vɛi monɲ pa nda luonɲ Minnwɲ. Shishini, ndii chho ntho nu ŋa ŋɲɔwɔ ŋa pugu shi ŋɲɔwɔ vɛi nɛ shi mbi'i ŋa pugu fà'a pi mbho Minnwɲ. 3 Pugu shi nchwie pa nnu pɛi nthe ŋa pugu lo ŋji Taa, ki ŋji a. 4 Ndo nchhu nnu pɛi ni pɛi nne ŋa ndii yugu gha ŋkɔ'o, minthe pɛi kwɲn ŋa mi ni ŋkwo shwei vɛi.

Fà'a Jijwe Minnwɲ

“Nshini ndo nchhu nnu pɛi ni pɛi nɔ ŋjɛ yi, nthe ŋa pia ni mbo ka'a. 5 Ndo ndwɛ ntho ŋgɔi nu ŋjɛi ŋonɲ ŋa a ni ntaonɲ a nɛ, ndo pa'a kanɲ ta'a ŋonɲ vɛi lo mbie a ŋa, ‘ɔ ghɛi pi hiŋ?’ 6 Ndo pɛi fà'o yu'ɔ ŋjɛi nthe ŋa nchhu nnu pɛi ni pɛi nɛ. 7 Mbapa nenne, nshwei vɛi ni nnu shini. A pɔ pi shéi ni pɛi ŋa ŋgɔi. Nthe ŋa mi mienɲ ki ghɛi, pa'a ŋɲan ghɛrɛ lo ntho ŋjɛi vɛi. Ndo mi ŋgɔi, kanɲ ŋshi ntaonɲ vi ni pɛi. 8 A shi ŋɲa ntho, kanɲ a shi nshrɔ̀a ŋɲɔwɔ ŋkuonɲ mbhi paa nthe phi yugu, pugu pa nnu ndindi pugu pa nnu shá'a. 9 A shi nshrɔ̀a

vugu paa nɔ nnu phi, nthe ŋa pugu lo ŋji'i mbɲn a, 10 nɔ nnu ndindi nthe ŋa ntho ŋgɔi nu ŋjɛi Taa, ndo mba'a pɛi nu'uy ŋjɛi a ŋkamuwɔŋ ndwɛ, 11 nɔ nnu shá'a, nthe ŋa pi sha'a ŋɲan sha'a mbhi yɛi.

12 “Ŋɲu'ɔ mbini mfa'o ntu nnu nɔ chhu nu ni pɛi, ndo a chaa ghri yɛi nɔ ya'o nu ndwɛ. 13 Ndo ndii ŋa Jijwe nnu shini tho nɛ, a shi nɔonɲ ŋɲonɲ nnu shini ghao ni pɛi, nthe ŋa mba'a a yi'i nchrɔ̀a pi ni tho yi, sheshe nnu ŋa a ya'o nɛ a shi nchhu, ndo shwei vɛi ni pa nnu ŋa a shi ntho nɛ. 14 A shi ŋɲa'o a nthe ŋa a shi ndɔɔ pa yaonɲ ŋa a nyan nɛ nshwei vɛi. 15 Ŋɲonɲ yaonɲ ŋa Taa fà'o nɛ pɔ pi nyan. Nthe yie gho, nchhu ŋa a shi ndɔɔ pa yaonɲ ŋa a nyan nɛ nchhu ni pɛi.

Pɛi'ɲu'ɔ yɛi shi ŋkara mbo pwanju'ɔ

16 “Nɔ muunɲ kuo ndii, mba'a pɛi nu'uy ŋjɛi a, a gha nu'uy ndara muunɲ kuo ndii ŋkamuwɔŋ pɛi pini ŋjɛi a.”

17 Nenne pichɛi pa ghanɲ younɲin pi chhu ni nonɲ pugu ŋa, “A chhu pi ŋa ni pia, ‘Nɔ muunɲ kuo ndii mba'a pɛi nu'uy ŋjɛi a, a gha nu'uy ndara muunɲ kuo ndii ŋkamuwɔŋ pɛi pini ŋjɛi a,’ ndo mbini nchhu ŋa, ‘Nthe ŋa ŋgɔi nu ŋjɛi pi Taa?’” 18 Nne, pugu chhu nu ŋa, “A gha nchhu ŋa, ‘Nɔ muunɲ kuo ndii,’ ŋjɲn yi pɔ pi ŋa? Pigi lo ŋji nnu ŋa a chhu nu nɛ.”

19 Jisho ni ŋji ŋa pugu tā'a nu mbie vi, nne a chhu ni pugu ŋa, “Yei nnu ŋa pɛi pie nonɲ pɛi nɔ gho nɛ mbo ŋjɲn nnu ŋa nchhu ŋa, ‘Nɔ muunɲ kuo ndii mba'a pɛi nu'uy ŋjɛi a, a gha nu'uy ndara muunɲ kuo ndii ŋkamuwɔŋ pɛi pini ŋjɛi a?’” 20 Shishini, nchhu ni pɛi ŋa, pɛi shi ŋkɛi ndo ŋwɛi ndo ŋkuonɲ mbhi fà'o pwanju'ɔ. Pɛi shi mfa'o yu'ɔ ŋjɛi'ɔ, ndo yu'ɔ ŋjɛi'ɔ yɛi kara mbo pwanju'ɔ. 21 Mingwe ghà ŋa mbhi nu, mfa'o yu'ɔ ŋjɛi'ɔ nthe ŋa ndii yi ká'o, ndo ti ndii ŋa a kwo phi muunɲ gho nɛ, a li'ɛ yú'ɔ gho nthe pwanju'ɔ ŋa pi phi ŋonɲmishua ŋkuonɲ mbhi. 22 Nthe yie gho, pɛi fà'o yu'ɔ ŋjɛi'ɔ ndwɛ ndo ŋshi mbini ŋjɛi vɛi pɛi fà'o pwanju'ɔ, ndo mba'a sheshenonɲ pini mfu'u pwanju'ɔ yɛi gho mbɲn pɛi. 23 Monɲ llɛ gho, mba'a pɛi nu'uy mbie sheshe yaonɲ mbho mu, shishini, nshwei vɛi, sheshe yaonɲ ŋa pɛi pie mbho Taa nɔ ligi a nɛ, a shi mfe ni pɛi. 24 Ndo ti nchɛiŋ ndwɛ, pɛi shi lo mbie sheshe yaonɲ ya'a nɔ ligi a. Pɛi pie kanɲ pɛi shi mfa'o nne ŋa pwanju'ɔ yɛi linaonɲ.

Jisho kwo gha'a mbhi

25 “N̄ki kwo chhu nnu pei ni p̄oi ni p̄oi mon chr̄a lu’o, nd̄ii chh̄o th̄o nu n̄a mba’a nu’uŋ nchr̄a ni p̄oi pi mon chr̄a lu’o, nd̄o shi nchr̄a chr̄a shieshie nth̄e T̄aa. 26 Mon l̄é gho, p̄oi shi mbie pa nnu no ligi a, nd̄o nd̄o n̄ji’i nchhu ni p̄oi n̄a n̄shi mbie mbh̄o T̄aa nth̄e v̄oi, 27 Nth̄e n̄a nduth̄o T̄aa n̄kaa yu khw̄a v̄oi nth̄e n̄a p̄oi khw̄a a, nd̄o ni mbin̄ n̄a nd̄h̄o mbh̄o Minnwi*.” 28 Mi ni nd̄h̄o pi mbh̄o T̄aa nth̄o n̄kuon̄ mbhi, ndw̄e nd̄h̄o nu mien̄ n̄kuon̄ mbhi mb̄ini nu n̄j̄oi T̄aa.”

29 Pa ghan̄ younj̄in̄ pi chhu gho n̄a, “Yo! Ndwe o ya nchr̄a a shie nu ki lo mb̄o pi chr̄a lu’o! 30 Ndwe, pigi ji n̄a o ji n̄guon̄ nnu ghao, pa’a nd̄o nu’uŋ nch̄ei nu n̄a n̄on̄ pie gho ni pie, a chw̄ie yie gho pigi pin̄ n̄a o llo mbh̄o Minnwi.”

31 Jish̄o khw̄ē n̄a, “P̄oi pin̄ ndw̄e? 32 P̄oi lii n̄j̄oi, nd̄ii chh̄o nth̄o nu, nd̄o n̄kwo th̄o n̄a pi shi nsh̄aan̄ v̄oi, sheshen̄on̄ gh̄oi la’a yu mien̄ a t̄é’i a. Nd̄o nd̄o mb̄o pi t̄é’i a, nth̄e n̄a T̄aa p̄o pigi yu ka’a.”

33 “Nchhu nnu pei ni p̄oi nne n̄a p̄oi shi mf̄a’o gh̄ighri nt̄oḡo pi n̄kuon̄ p̄o nu ta’a yi pia ka’a. Mon mbhi yei, pi shi mfe wuwuru nḡé’i ni p̄oi. Nd̄o p̄oi f̄a’o m̄a’an̄ ghri, nth̄e n̄a n̄kwo gha’a n̄kuon̄ mbhi yei.”

17

Jish̄o luon̄ Minnwi ni ghan̄ pin̄

1 Jish̄o ni n̄ga n̄kwo chr̄a pa nnu pei, mb̄i’i ligi yi nd̄ii p̄o nchhu n̄a, “T̄aa, nd̄ii gho k̄a’o, gha’o muon̄ gho nne n̄a muon̄ gha’o gho, 2 n̄a o fe ghri gho mbin̄ n̄guon̄ ngwa ne, n̄a a fe ch̄ombhi ki mme ni n̄guon̄ ngwa n̄a o fe gho ne. 3 Nd̄o yei p̄o ch̄ombhi ki mme, n̄a pugu ji gho mb̄o fiŋj̄ ta’a Minnwi shini, nd̄o mb̄ini n̄ji Jish̄o Krishto n̄a o taon̄ ne. 4 Mi ni mfe ndigha’o ve n̄kuon̄ shhe hein̄ nd̄ii n̄a mi ni n̄kwo m̄i’ŋj̄ f̄a’a n̄a o ni mfe v̄oi n̄a mf̄a’a ne. 5 Nd̄o ndwe, ma T̄aa, gha’o a shhi gho ni n̄kwan̄ ndigha’o n̄a mi ni mf̄a’o p̄oḡo n̄kaon̄ mbhi maa mb̄o ne.

Jish̄o luon̄ Minnwi mfe ni ghan̄ younj̄in̄ pi

6 “Mi ni nchw̄ie ngwa p̄e n̄a o ni mfe v̄oi mon mbhi ne ji gho. Pugu ni mb̄o j̄o, o fe vugu v̄oi, pugu n̄u’ŋj̄ chr̄a ȳo. 7 Ndwe, pugu ji n̄a n̄guon̄ yaon̄ n̄a o ni mfe v̄oi ne llo pi mbh̄o gho. 8 Mi ni m̄a’an̄ n̄k̄ani ye n̄a o ni mfe v̄oi ne ni pugu, pugu pin̄ n̄k̄ani gho, nd̄o n̄ji shishini n̄a nd̄h̄o pi mbh̄o gho nd̄o mbin̄ n̄a a taon̄ ḡo ntaon̄ a.

9 “Nth̄o nduon̄ mfe nu ni pugu, nd̄o n̄ji’i nduon̄ pi ni n̄kuon̄ mbhi, nduon̄ pi ni ngwa p̄e n̄a o ni mfe vugu v̄oi ne, nth̄e n̄a pugu j̄o. 10 Nguon̄ yaon̄ n̄a mf̄a’o ne j̄o, n̄guon̄ yaon̄ n̄a o f̄a’o ne p̄o nyan̄, pi v̄oi ndigha’o a nt̄oḡo pi mbin̄ pugu. 11 Nd̄o ndwe, nth̄o mb̄ini nu n̄j̄oi gho, nd̄o nu’uŋ mb̄i’i n̄kuon̄ mbhi, a pugu n̄kuon̄ mbhi. T̄aa n̄a a p̄o taon̄taon̄ ne, n̄u’ŋj̄ vugu ki k̄a’a lo n̄k̄ee vugu ni ghri ligi ȳo n̄a o fe v̄oi ne, nne n̄a pugu p̄o ta’a yi wu’o no ha’an̄ p̄oḡo ta’a yi ne. 12 No ha’an̄ pigi pugu ni mb̄o ne, mi ni ndina ni pugu nt̄oḡo pi n̄kuon̄ ghri ligi ȳo n̄a o fe v̄oi ne. N̄k̄é’i vugu ti pa’a kan̄ ta’a n̄on̄ vugu lo mbhe, n̄kien̄ ye n̄on̄ n̄a a ni n̄ji’i n̄a a phe ne, nne n̄a nnu n̄a Nwa’anli Minnwi ni n̄kwo chhu ne l̄oḡo li’i.

13 “Nd̄o ndwe, nth̄o mb̄ini nu n̄j̄oi gho, n̄chhu nnu pei n̄kuon̄ mbhi nne n̄a pugu f̄a’o pwanju’o a n̄j̄u’o pugu ti a linaon̄. 14 N̄kwo m̄a’an̄ n̄k̄ani ȳo ni pugu, n̄kuon̄ mbhi pina vugu nth̄e n̄a pugu lo mb̄o yi n̄kuon̄ mbhi wu’o no ha’an̄ mumm̄o lo mb̄o yi n̄kuon̄ mbhi ne. 15 Nd̄o n̄ji’i nchhu pi n̄a o fu’u vugu mon mbhi, n̄chhu pi n̄a o k̄é’i vugu mbh̄o n̄on̄ mbimbhi. 16 Pugu lo n̄ji’i mb̄o yi n̄kuon̄ mbhi yei wu’o no ha’an̄ mumm̄o lo n̄ji’i mb̄o yi mbhi yei ne. 17 Chu’o vugu n̄u’ŋj̄ no f̄a’a ȳo nt̄oḡo pi n̄kuon̄ nnu shini ȳo, chr̄a ȳo nnu shini. 18 No ha’an̄ o ni ntaon̄ a mon mbhi ne, a wu’o ha’an̄ mumm̄o taon̄ vugu mon mbhi ne. 19 Nchu’o n̄on̄ a n̄u’ŋj̄ no f̄a’a ȳo nth̄e pi pugu, nne n̄a pinthe pi chu’o vugu n̄kaa pugu n̄u’ŋj̄ no f̄a’a ȳo nt̄oḡo pi n̄kuon̄ nnu shini.

Jish̄o luon̄ Minnwi mfe ni n̄guon̄ ghan̄ pin̄ ghao

20 “Nd̄o ngu’o nduon̄ pi ni pei t̄é’i vugu, mb̄ini nu’uŋ nduon̄ ni p̄e n̄a pugu shi mbin̄ nt̄oḡo n̄kuon̄ chr̄a vugu ne, 21 nne n̄a n̄guon̄ yugu shi nchiri mb̄o ta’a yi, wu’o no ha’an̄ ḡo T̄aa p̄o mbin̄ mu, mmu nduth̄o a p̄o mbin̄ gho ne, nne n̄a pugu p̄o mbin̄ p̄oḡo, nne n̄a minthe n̄kuon̄ mbhi pin̄ n̄a a taon̄ ḡo ntaon̄ a.

22 “Ndigha’o n̄a o fe v̄oi ne mfe ni pugu, nne n̄a pugu p̄o ta’a yi wu’o no ha’an̄ p̄oḡo ta’a yi ne, 23 Mb̄o mbin̄ pugu o p̄o mbin̄ mu, nne n̄a pugu ya mb̄o ta’a yi shi’i, nne n̄a n̄kuon̄ mbhi ji n̄a o taon̄ a nd̄o n̄khw̄a vugu wu’o no ha’an̄ o khw̄a a ne. 24 T̄aa, n̄khw̄a n̄a pugu n̄kaa pugu n̄a o fe v̄oi ne nshi mb̄o pigi pugu ka’a li’i n̄a mb̄o ne, no

* 16:27 16:27 Pich̄oi pa Nwa’anli Minnwi ndunu mon chr̄a Gri chhu n̄a T̄aa hein̄ no li’i Minnwi.

yəi nu ndigha’o a ɲa ɔ fe vəi nthe ɲa ɔ khwá a ɲkaon pi maa nchwie mbhi ne.
²⁵ **“Yo Tăa ndindi, nji’i nthe pi no ha’an ɲkuon mbhi lo nji’i nji gho ne, nji gho, pa ghan younjin pei ji ɲa a taon gɔ taon a.** ²⁶ **Mi ni nchwie pugu ni gho, ndo shi ngu’o ngəi shhi nchwie nu, nne ɲa khwá ɲa ɔ khwá a no gho ne, pugu shi mfá’o, mummu ɲkaa mu pɔ mbij pugu.”**

18

Pi mfini Jisho, pi wəinj vi

(Matio 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Jisho ni ɲga ɲkwo mī’ɛɲ lúon yei, ntaon pugu pa ghan younjin pi ngəi nshá’a Piprəi Kidron. Nyien chəi ni mbo fo, Jisho pugu pa ghan younjin pi nii fo. ² Judashi, ɲa a ni mfini Jisho ne, ni nji li’i gho nthe ɲa Jisho ni ɲijen mbāon nu fo pugu pa ghan younjin pi. ³ Nne Judashi lɔgo kwie pa shooge Roma, ni pa ghan kē’i Nda Minnwi ɲa pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ɲgwa Farashi ni ntaon ne, pugu pugu ghəi mon nyien gho. Pugu ni ntuo truka, pugu pa ɲki’a pugu pa maon nchhɔ.

⁴ Jisho gha ɲkwo ji nguon nnu ɲa a shi ndɔgo li’i mbij yu ne, ntaon ntho shhi nchhu ni pugu ɲa, **“Pəi tá’a pi gɔ?”**

⁵ Pugu khwē ɲa, **“Jisho llo Nashare.”**
 Jisho chhu ni pugu ɲa, **“A mmu mbo ju.”** Judashi, ɲa a ni mfini vi ne, ni nthi fo pugu pugu. ⁶ Ndəi ɲa Jisho ni nchhu ni pugu ɲa, **“A mmu mbo ju ne,”** pugu pini ɲijnjin ngū shhe. ⁷ Nne Jisho pini mbie vugu ɲa, **“Pəi tá’a pi gɔ?”**

Pugu chhu ɲa, **“Jisho llo Nashare.”**
⁸ Jisho khwē ɲa, **“Mi ni ɲkwo chhu ɲa a mmu mbo ju. Nne ti pəi ntá’a a, pəi mien ɲgwa pei ghəi.”** ⁹ Yei nnu ni mbo no chwie nu nnu ɲa a ni ɲkwo chhu ne lɔgo li’i: **“Shina nguon ɲgwa pe ɲa ɔ ni mfe vəi ne, nshi lo mbhe kan ta’a yi fo.”**

¹⁰ Nne Shemu Pita, ɲa a ni mfá’o kafa ne, shua nche tənə muuj fá’a taatho pa thishi ghan fe’ingien, tənə muuj fá’a gho ya’a. (Ligi muuj fá’a gho ni mbo Maakushi.)

¹¹ Nne Jisho chhu ni Pita ɲa, **“Ni’ij kafa yu mon mba’a yi. ɔ pi’i ɲa mba’a nji’i nnu ndua ngə’i ye ɲa Tăa fe vəi ne?”**

Jisho shhi Anaj pugu Kaifa

¹² Nne kwie pa shooge pigho pugu pa thishi pugu ni pa ghan kē’i Nda Minnwi pa ɲgwa Juu wəinj Jisho ɲkrao vi, ¹³ fúon ndɔgo vi ngəi no njəi Anaj, nthe ɲa a ni mbo taa ɲgwe Kaifa ɲa a ni mbo taatho pa thishi ghan fe’ingien ɲga’o gho ne. ¹⁴ A ni mbo Kaifa ɲa a ni ntigi pa ɲgwa Juu ɲa, **“A pwa ɲa ta’a ɲon khu no ligi ɲguon ɲgwa.”**

Pita lăa Jisho

(Matio 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Shemu Pita pugu yichəi ɲgan younjin Jisho ghəi ɲjin Jisho. Nthe ɲa taatho pa thishi ghan fe’ingien ni ɲa nji ye ta’a ɲgan younjin Jisho shi’i ne, a nii mon yina Taatho pa thishi ghan fe’ingien. ¹⁶ Ndo Pita thi pi chonda mbhi. Nne ye ɲgan younjin Jisho ɲa taatho pa thishi ghan fe’ingien ni nji vi ne taon mbhi nchrá pugu ye muuj mingwe ɲa a ni mbo chonka’a ne, ndɔgo Pita nii ni ju. ¹⁷ Muuj mingwe gho ɲa a ni mfá’o nu chonka’a ne chhu ni Pita ɲa, **“Gɔ ɲkaa gho lo mbo ta’a ɲgan younjin ɲon yine?”**

Pita chhu ɲa, **“Ndo mbo ta’a yi.”**

¹⁸ Ndwe puon fá’a pugu pa ghan kē’i Nda Minnwi ni frəi mónon nthi fo ɲjigo nu nthe ɲa figəi ni mbo. Pita ni mbo pugu pugu nthi fo ntho ɲjigo nu ɲkaa yu.

Taatho pa thishi ghan fe’ingien tou Jisho

(Matio 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Taatho pa thishi ghan fe’ingien pie Jisho ni pa pie nthe pa ghan younjin pi pugu pa nnu ɲa a ni ɲje’i nu ne. ²⁰ Jisho khwē gho ɲa, **“Nga ngu’o nchrá pi li’i wo ni nguon ɲgwa ghao. Nga ngu’o ɲje’i mon pa nda luon Minnwi pugu pa Nda Minnwi li’i ha’an nguon pa Juu ghà ɲkiri ne. Ndo nji’i nchrá sheshe nnu pi ləinj.** ²¹ **Ti ɔ pie a pi ɲa? Pie ni ɲgwa ha’an pugu ni nja’o nnu ɲa mi ni ɲje’i nu ne, pugu ji nnu ɲa mi ni nchhu ne.”**

²² A ni ɲga nchhu nnu pei, yichəi ta’a ɲgan kē’i Nda Minnwi wue Jisho ni mbo yi, nchhu nu ɲa, **“Yine ha’an pi ghà ɲkhwē nnu ni taatho pa thishi ghan fe’ingien ne?”**

²³ Jisho khwē gho ɲa, **“Nnu ɲa nchhu nu ne mien ki ká’o, ɔ chhu ne ntəi gho ni nguon ɲgwa pei heinj. Ndo ti á mbo ɲa nnu ɲa nchhu ne ká’o, ɔ wie ki’e ɲa?”**

²⁴ Anaj taon vi ki’e, a wu’o mbo mon ɲki, ni Kaifa mbo taatho pa thishi ghan fe’ingien.

Pita pini ndăa Jisho ɲkamuwon

²⁵ Shemu Pita ni ngu’o ntithi fo ntho ɲjigo mónon. Nne pugu chhu gho ɲa, **“Gɔ ɲkaa gho lo mbo ta’a ɲgan younjin ɲon vine?”**

A lăa nchhu ɲa, **“Ndo mbo ta’a yi.”**

²⁶ Yichəi ta’a muuj fá’a taatho pa thishi ghan fe’ingien, mbo ndaonon ɲon ve ɲa Pita ni nja’a tənə yi ne pie ɲa, nshini ndo njəi gho mon nyien pəi yu? ²⁷ Pita pini nu’uj ndăa ɲkamuwon. Wu’o ndi gho, minkə’i khwe.

Jisho shhi Paile

(*Matio 27:1-2,11-14; Maaku 15:1-5; Luka 23:1-5*)

²⁸ Nkierj ni muuj tutu'u, pugu lōgo Jisho llo nda Kaifa ngōi nō ntu'ō mme ngan sha'a li'i. Ndutho yugu shini ndo nii ntu'ō mme ngan sha'a li'i gho nne na ki'i pugu fuo non yugu nji na mimfe pugu ji Lli Nji'a. ²⁹ Nne Paile taonj mbhi njoi vugu mbie na, "Poi weinj non vei na a faanj pi kho?"

³⁰ Pugu khwē gho na, "Nonj vei kan mien ki tho nchwē pi phi, pigi shi kan ndo ndōgo vi ntho mfe vē."

³¹ Paile chhu ni pugu na, "Poi lōgo vi ni nonj yoi nsha'a vi nkwanj nō ha'anj gi yoi chhu nē."

Pa Juu chhu gho na, "Pi lo nji'i mbij na pigi jwi sheshenon." ³² Yei nnu ni ndōgo li'i nō nōonj nu na nnu na Jisho ni nchhu nē nnu shini ndii na a ni nshwei nkwanj gu na a shi nkhu nē.

³³ Nne Paile pini nii ntu'ō yu, mēinj Jisho mbie gho na, "Ō fūonj pa Juu?"

³⁴ Jisho khwē na, "**Yei pie llo pi mbo gho ki a chhu pichoi ngwa vē nne nthē a?**"

³⁵ Paile khwē na, "Ō pi'i na mbo pi nonj Juu? Ngwa la'a poi pugu pa thishi ghanj fe'ingienj cha'a gho mfe vōi. Ō chwē pi neiinj?"

³⁶ Jisho khwē na, "**Sha'afuonj a lo nji'i mbo pi yi nkuonj mbhi yei. Sha'afuonj a kan ni mbo pi yi nkuonj mbhi yei, pa ghanj younjij panj kan ntho ngwie nkrō, nne na ki'i pi cha'a a mfe ni thishi pa ngwa Juu. Nji a nō sha'a nu lo ndho pi nkuonj mbhi heinj.**"

³⁷ Nne Paile chhu gho ki'e na, "Yie nōonj na o fūonj?"

Jisho khwē na, "**Ō chhu na a mmu mbo fūonj. Yei nnu na pi ni mbhi a nō nē, yei nnu na ntho nkuonj mbhi yei nō nē, nō pō nu miŋkwentie nō nnu shini. Sheshenonj na a yi nnu shini nē ghā njwē nnu na nchhu nu nē.**"

³⁸ Paile pie gho na, "Nnu shini pō pi kho?"

Pi fe njō gu ni Jisho

(*Matio 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luka 23:13-25*)

Paile ni ngga nchhu nnu yei, ntaonj mbhi mbara pa ngwa Juu nchhu ni pugu na, "Ndo njoi fanj nonj vei. ³⁹ Ndo poi fā'o nū'ōnj na ngga ngū'ō nchū'ō ta'a nganj chōinj mfe ni poi ndii Lli Nji'a. Nne poi tā'a nu na nchū'ō fūonj pa ngwa Juu mfe ni poi?"

⁴⁰ Pugu chhu ni nji na, "Pa'a ndo mbo pi nonj vei, mbo pi Baraba." Baraba ni mbo nggina minwi.

19

Pi cha'a Jisho mfe na pi kwīnj vi nkuonj wā'a

¹ Nne Paile lōgo Jisho ngwie vi ni ngwānj. ² Pa shooge pa'a ndi'i minduandua nō nkjie, nū'ōnj tho yu, mā'anj piri mbij yu. ³ Pugu tho njoi vi, nchhu nu na, "Pigi ghāno gho ma fūonj pa Juu!" Ndo ngwie vi ni mbho yugu.

⁴ Paile pini ntaonj mbhi nkamu'ōnj nchhu ni pugu na, "Njoi, ntaonj nu ni ju mbhi mfe ni poi nne na poi ji na ndo nji'i njoi sheshe fanj na a chwē." ⁵ Nenne Jisho taonj mbhi ni nkjie minduandua tho yu ni piri mbij yu. Paile chhu ni pugu na, "Poi lii njoi, nonj gho pō neiinj!"

⁶ Pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa ghanj kē'i Nda Minnwi ni ngga njoi vi, mba'o ngōu ni nji na, "Kwīnj vi nkuonj wā'a, kwīnj vi nkuonj wā'a!"

Paile chhu ni pugu na, "Poi lōgo vi ni nonj yoi nkwinj vi nkuonj wā'a nthē na ndo nji'i njoi sheshe nnu na a faanj."

⁷ Pa ngwa Juu khwē gho na, "Pigi fā'o gi, nkwanj ha'anj gi gho chhu nē, a nōonj na a fā'o nō khu nu nthē na a nū'ōnj nonj yi na a Muunj Minnwi."

⁸ Paile ni ngga nja'o yei nnu, mbini nkaa pogo pogo mbigi. ⁹ Mbini nii monj ntu'ō mbie Jisho na, "Ō llo pi hijj?" Ndo pa'a Jisho lo nkhwē. ¹⁰ Nne Paile chhu gho na, "Ō lo ntā'a nu nchrā vōi, o lo nji na mfā'o ghrī nō chū'ō nu gho, mfā'o ghrī nō kwīnj nu gho nkuonj wā'a?"

¹¹ Jisho khwē gho na, "**Ō fā'o ghrī mbij mu ngū'ō nthē pi na a fe Minnwi vē. Nthē yie gho, nonj ye na a cha'a a mfe vē nē fā'o ju mme phi.**"

¹² Jē ndii gho, Paile ta'a pa shendaonj nō chū'ō nu vi. Ndo pa Juu pa'o ngōu na, "Ō nchū'ō vi, kan o lo mbo taannu Kaisha. Sheshenonj na a nū'ōnj nonj yi na a fūonj nē tini pi tho ni Kaisha."

¹³ Nne ndii na Paile ni nja'o yei chrā nē, a lōgo Jisho ntaonj nō mbhi, nchōchho nkuonj faanj shā'a yi nō li'i na pi mēinj ni li'i nū'ōnj ni ngū'ō nē (mbo monj chrā Hibru na Gabata). ¹⁴ A ni mbo llē piri nu nonj nō ji nu Lli Nji'a. A ni mbo monj ntunj minaonj. Paile chhu ni pa Juu na, "Poi lii njoi, fūonj vōi pō neiinj!"

¹⁵ Pugu pa'o ngōu ni nji na, "Jwi vi jwi, kwīnj vi nkuonj wā'a!"

Paile pie vugu na, "Nkwīnj fūonj vōi nkuonj wā'a?"

Pa thishi ghanj fe'ingienj khwē na, "Pigi lo nji'i mfā'o yichoi fūonj nkierj Kaisha."

¹⁶ Nne, a cha'a vi mfe ni pugu na pi kwīnj vi nkuonj wā'a.

Pi kwĩn Jisho ŋkuon wá'a

(Matio 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luka 23:26-43)

Nne pugu lōgo Jisho, ¹⁷ a taon mbhi ntien wá'a yi ngəi nu nɔ li' i ŋa pi mēin ŋa Li' i Kwéi Tho, ŋa pi mēin mon chɔrɔ Hibru ŋa Gogota ne. ¹⁸ Pugu kwĩn vi fɔ ŋkuon wá'a pugu pa pichəi paa ŋgwa, ta'a yi nɔ sheshe ŋgei mbho yi, Jisho pɔ titri pugu. ¹⁹ Paile nā'an ŋaon ŋkwĩn ŋkuon wá'a yi. ŋaon gho ni mbo ŋa, "Jisho lo Nashare, mbo Fùon pa Juu." ²⁰ Ntou pa ŋgwa Juu ni mēin ŋaon yei, nthe ŋa li' i ŋa pi ni ŋkwĩn Jisho ne ni mbara mon la' a ndo pi ni nā'an mon chɔrɔ Hibru ni chɔrɔ Latin ŋa chɔrɔ Gri.

²¹ Nne pa thishi ghan fe' ŋngien pa Juu chhu ni Paile ŋa, "Ki' i nā'an ŋa, 'Fùon pa Juu,' ka nā'an pi ŋa, 'Ŋon vei ni nchhu ŋa, A mmu mbo Fùon pa Juu.'"

²² Paile khwē ŋa, "ŋaon ŋa ŋkwo nā'an ŋe, ŋkwo nā'an."

²³ Pa shooge ni ŋga ŋkwĩn Jisho ŋkuon wá'a, ndōgo mme ndhwí figəi yi nshāa a taon khwe li' i, sheshe ta'a shooge fā'o ta'a pra yi. Mbini ndōgo ndhwí ŋa a ni mā'an mon gho ne, pa'a li' i yōu lo mbo ŋkuon gho, pi ni ntur a pɔ pi ta'a pra yi llo tho gho nshwi' i fe nɔ la' o yi. ²⁴ Nenne pugu chhu ni non pugu ŋa, "Ki' i pia shāa, pia ka mā'an pi ŋaon nɔ yəi nu ŋa a shi mbo yi gɔ?" Ye i ni mbo nɔ chwīe nu Ŋwa'anli Minnwi lōgo li' i ŋa a chhu ŋa, "Pugu ni ŋgrā mme ndhwí figəi a shina pugu, mā'an ŋaon shhe nɔ ji nu muun ndhwí a," nne pa shooge pigho chwīe nnu pei.

²⁵ Ndo múun Jisho pugu ndīn múun vi, ni Meri ŋgwe Klopa, Meri Madalin ni nthi fɔ yəi wá'a Jisho. ²⁶ Jisho ni ŋga njəi múun vi, pugu ŋgan younjin yi ye ŋa ju Jisho ni ŋkhwā vi ne thi fɔ. A chhu ni múun vi ŋa, "Ma, lii njəi, a muun gho!" ²⁷ Nne nchhu ni ŋgan younjin yi gho ŋa, "A múun gho." Jē ndii gho ŋgan younjin yi gho lōgo vi ŋgəi nɔ nda yu.

Gu Jisho

(Matio 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Jisho ni nji ndwe ŋa ŋguon nnu kwo mme, nchhu ŋa (nɔ chwīe nu chɔrɔ Minnwi pɔ nnu shini), "Njū'ɔ a ŋaon." ²⁹ Mikei là'o chəchigəi ni nthi fɔ, nne pugu lōgo kusha nchru mon là'o gho, nshhɔ tho muun thi ŋa pi mēin ni haisho ne, ŋkəɔ nū'ɔn nɔ nchɔ yi. ³⁰ Jisho gha nnu là'o chəchigəi gho, nchhu ŋa, "A mme ne!" Ntu'u tho yi shhe Jijwe yi taon.

Pi chwē' i mbru Jisho

³¹ Nthe ŋa a ni mbo Llé piri nu non ne, nɔ yəi nu ŋa khu yugu lo ŋkina ŋkuon wá'a llé Ji (mbo ŋkien mme Llé Ji nthe ŋa a ni mbo Llé Ji Lli Nji'a) ne, pa Juu pie Paile

ŋa pi pə' i kwɔ munu, nshwi' i khu yugu ŋkuon wá'a. ³² Nne pa shooge tho mbə' i kwɔ fūon yi pugu vichəi ŋa pi ni ŋkwĩn vugu pugu ne. ³³ Pugu ni ŋga nchəin mbin Jisho, njəi ŋa a kwo khu, pa'a ndo nu' un mbə' i kwɔ yi. ³⁴ Ndo ta'a non shina pa shooge pigho chwē' i mbru yi ni khwā, chhi pugu pa ŋkhi taon wu' ɔ ndii gho. ³⁵ Non ŋa a ni njəi nnu yei lōgo li' i ne ni nchrā nthe nnu gho, nne ŋa pəi ŋkaa pəi nthe pəi pin. Nnu ŋa a ni nchhu ne nnu shini, a ji ŋa a chrā pi nnu shini. ³⁶ Pa nnu pei ni ndōgo li' i ŋa chrā Minnwi pɔ yi nnu shini ŋa: "Mba'a pi yi' i mbə' i kan ta'a kwéi yi." ³⁷ Yichəi li' i mon Ŋwa'anli Minnwi pini nchhu ŋa, "Pugu shi ndii non ŋa pugu chwē' i ne."

Pi twei Jisho

(Matio 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Pa nnu pei ni ŋga ntəgo, Joshe llo Arimatia, ŋa a ni mbo ta'a ŋgan younjin Jisho mon njin nthe ŋa a ni mbogo pa Juu ne, luon ni Paile ŋa a lōgo khu Jisho. Paile pin ŋa a lōgo. Nne a tho ndōgo khu Jisho ŋgəi nɔ gho. ³⁹ Nikodemu ŋkaa yu, ŋa a ni ŋkwo fūon nthe njəi Jisho ni tu' u ne, tho ni laminda ŋa pi nyaj ni yichəi ŋaon ŋa pi mēin ni məə pugu aloe ne, a pou ŋaon mbo ghrā kilu. ⁴⁰ Nne pugu lōgo khu Jisho, ndin mon mbho ndhwí fhu ni laminda gho nɔ ha'an nū' ɔn pa Juu pɔ ne. ⁴¹ Yichəi nyien ni mbo mon li' i ŋa pi ni ŋkwĩn Jisho fɔ ŋkuon wá'a ne, chəi fún fhi ŋa pi fi' i mon ŋgu' ɔ ni mbo fɔ, ŋa pi lo naa ma ntwei non fɔ. ⁴² Nne nthe nnu Piri nu non pa Juu, ndo mbini mbo ŋa fún gho ni mbo fɔ ne, pugu twei vi fɔ.

20

Jisho pini nu' un ŋku' ɔ

(Matio 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Mon fūon llé mon shwi' i tan gho mbo Shonde ni muun tutu' u, mbhi wu' ɔ njo shini nu, Meri Madalin ghəi chofun njəi ŋa pi kwo kənə ŋgu' ɔ chofun gho mbi' i. ² Nenne a tei ŋgəi njəi Shemu Pita pugu yichəi ta'a ŋgan younjin Jisho ŋa Jisho khwā ne, nchhu ni pugu ŋa, "Pi fu' u khu Taatho mon fún, pa'a pigi lo nji li' i ye ŋa pi nū' ɔn yi ne!"

³ Nne Pita taon mbhi pugu yichəi ŋgan younjin Jisho gho, ŋgəi nu chofun. ⁴ Ŋguon vugu pi paa ni ntei nu, ndo yichəi ta'a ŋgan younjin Jisho gho tei mfəɔ Pita fūon ju nchəin chofun. ⁵ A ni ŋga ntu' u non yi mbə' i mon fún, njəi ndhwí fhu gho nuan fɔ ndo pa'a ndo nii mon gho. ⁶ Nenne Shemu Pita tho mbara vi nii mon fún. A ni njəi ndhwí fhu gho nuan fɔ, ⁷ pugu pa

ndhwí pūon ligi ŋa a ni mbo nɔ tho Jisho ne, pa'a lo nūan pi pugu pa ndhwí fhu gho, pi para vi para nū'ɔŋ lí'í tɛ'í vi. ⁸ Nne yichəi ta'a ngan younjɪn ye ŋa a ni fūon ju nchəiŋ chofuŋ ne nūi mon gho ŋkaa yu. Njəi ndo mbin, ⁹ ndo pa'a tho yugu lo naa nshie ni chrà Minnwi ye ŋa a chhu ŋa a shi ŋgu'ɔ ŋku'ɔ mon gu ne. ¹⁰ Pa ghan younjɪn Jisho pigho pāni la'a pugu.

Jisho nōon non yi ni Meri Madalin (Matio 28:9-10; Maaku 16:9-11)

¹¹ Ndo Meri tithi chofuŋ ŋkəi nu, nɔ ha'an a ni ŋkəi nu ne, ntu'u non yi ndii mon fūŋ ¹² njəi paa ghan ntaon Minnwi, pugu mā'an ndhwí fhu, pugu chho nɔ lí'í ŋa pi ni nū'ɔŋ khu Jisho ne, ta'a yi nɔ tho yi, ta'a yi nɔ kwɔ yi. ¹³ Pugu pie vi ŋa, "Ma, ɔ kəi pi kɔ?"

A chhu ni pugu ŋa, "Pi lōgo Taatho a ŋgəi nɔ gho, ndo pa'a ndo nji lí'í ŋa pi nū'ɔŋ vi ne!"

¹⁴ A gha ŋkwo chhu yei nnu, ŋkara njəi Jisho a tithi, ndo pa'a a lo nji ŋa a Jisho. ¹⁵ Jisho chhu gho ŋa, "**Ma, ɔ kəi pi kɔ? ɔ tā'a pi gɔ?**"

A pi'í nu ŋa a ngan nyien gho nchhu gho ŋa, "Masha, a mbo ŋa ɔ fu'u vi ŋgəi nɔ gho, ɔ shwei a ni lí'í ŋa ɔ nū'ɔŋ vi ne, kan nshi ndōgo vi ŋgəi nɔ gho."

¹⁶ Jisho chhu gho ŋa, "**Meri.**"

A kara nchhu gho mon chrà Hibru ŋa, "Raboni." (Njin yi pɔ ŋa Masha.)

¹⁷ Jisho chhu gho ŋa, "**Ki'í nu'uy mban a*, nthe ŋa ndo naa ŋku'ɔ njəi Tāa a ya'a. Ndo ghəi njəi pa lin[†] pan nchhu ni pugu ŋa nchho ŋku'ɔ nu njəi Tāa a mbini mbo Tāa vəi, Minnwi a mbini mbo Minnwi yəi.**"

¹⁸ Meri Madalin ghəi nchii ni pa ghan younjɪn pi ŋa, "Njəi Taatho!" -pugu pa ŋa a ni nchhu nnu pei gho.

Jisho nōon non yi ni ghan younjɪn yi (Matio 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ A ni mbo ni fanaon, mon fūon llé mon shwi'í tan gho, pa ghan younjɪn pi kəri ta'a lí'í mon nda fīni nthe ŋa pugu ni ntho mbogo pa thishi ŋgwa Juu. Jisho tho nthi shhi pugu nchhu ni pugu ŋa, "**Ghigri pɔ mbin pəi.**" ²⁰ A ni ŋga ŋkwo chhu yei, nōon mbho mi pugu pa mburu yi ni pugu. Nne pa ghan younjɪn pi fā'o pwanju'ɔ ndii ŋa pugu ni njəi Taatho vugu ne. ²¹ Jisho pini nu'uy nchhu ni pugu ŋkamu'ɔŋ ŋa, "**Ghigri pɔ mbin pəi. Nɔ ha'an Tāa taon a ne, nenne ntaon vəi.**" ²² A ni ŋga kwo chhu yei nnu, njwə mbin pugu nchhu ŋa, "**Pəi kwe Jijwe Minnwi.** ²³ **Pəi ndi'ε**

phi sheshenon, kan pi li'ε. Ti pəi mien ki li'ε, kan pi lo nji'í ndi'ε."

Jisho pugu Toma

²⁴ Ta'a paanchro gho, ligi yi pɔ Toma, ŋa pi ni mēiŋ yi ŋa kə'í ne, shini ndo mbo pugu pugu ndii ŋa Jisho ni ntho ne. ²⁵ Nne pichəi ghan younjɪn Jisho shwei vi ŋa, "Pigi yəi Taatho."

Ndo a chhu ni pugu ŋa, "Mi mien ki lo njəi chhi nthi nɔ mbho yi ti ni'iy muunshimbho a nɔ chhi nthi pigho mbini nū'ɔŋ mbho a nɔ mburu yi pa'a ndo ma mbin."

²⁶ A gha nda'a fūon llé, pa ghan younjɪn pi pɔ mon nda ŋkamu'ɔŋ Toma pɔ pugu pugu. Nji'í nthe nɔ ha'an chonda ni mbo yi fīni ne. Jisho tho nthi shina pugu nchhu ŋa, "**Ghigri pɔ mbin pəi.**" ²⁷ Nne nchhu ni Toma ŋa, "**Ni'iy muunshimbho yɔ hein ndo ndii mbho a njəi, fe mbho yɔ nū'ɔŋ nɔ mburu a. Mien fā'o nu khutho fo, mfā'o pin.**"

²⁸ Toma khwə ŋa, "Taatho a, ndo mbo Minnwi a!"

²⁹ Jisho chhu gho ŋa, "**ɔ pin nthe ŋa ɔ yəi a ne? Mboro yi ŋgwa pe ŋa pugu pin ndo ki lo njəi yəi ne.**"

Nnu ŋa a chwie pi nā'an ŋwa'anli yei ne

³⁰ Jisho ni nōon ntu pichəi pa lí shhi ghan younjɪn pi, ŋa pi lo nā'an mon ŋwa'anli yei; ³¹ Ndo pi nā'an pei nne ŋa mimfe pəi pin ŋa Jisho Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ ŋkwe ne, mbo Muun Minnwi pugu pa ŋa mon pin nu mi minthe pəi fā'o chombhi.

21

Jisho nōon non yi ni khwachəi ghan younjɪn pi

¹ Pa nnu pei ni ŋga ntogo, Jisho nōon non yi ni pa ghan younjɪn pi ŋkɪn ŋkhi Tiberia. Yei ŋkwan ha'an a ni nōon non yi ne. ² Shemu Pita pugu Toma (ŋa pi ni mēiŋ vi ni kə'í ne), ni Natania llo Kanan mon Galili mbo puon Shebedi, pugu pa pichəi paa ghan younjɪn pi ni mbo ka'a.

³ Shemu Pita chhu ni pugu ŋa, "Ŋgəi pi ŋgunu."

Pugu chhu gho ŋa, "Pia shi ŋgəi ka'a." Pugu taon ŋgəi nii mon kikuon, ndo ni tu'u gho pa'a pugu lo ŋgwəiŋ yaon.

⁴ Wu'ɔ nɔ ha'an mbhi ni ndan nu ne, Jisho thi ŋkɪn ŋkhi. Ndo pa'a pa ghan younjɪn pi lo nji'í nji ŋa a ni mbo pi Jisho.

⁵ Jisho chhu ni pugu ŋa, "**Pa puon pan, pəi fā'o sheshe shhu?**"

Pugu khwə gho ŋa, "Ŋga."

* 20:17 20:17 Pichəi pa ndunu Ŋwa'anli Minnwi mon chrà Gri chhu ŋa *Ki'í mban a*. † 20:17 20:17 Jisho chhu yei pi ghan younjɪn pi.

6 A chhu ni pugu ŋa, **“Pəi mā’anj ndán nɔ ŋeɪ mbho ʒi kikuon, kaŋ pəi shi ŋgwēiŋ pichəi.”** Nenne, pugu mā’anj, a shini ndo nji’i nji’e nɔ shuu nu ndán gho ni’iŋ mon kikuon nthe fi’i shhu ŋa a ni mbo mon gho ne.

7 Yie ŋaŋ younjin Jisho ŋa Jisho ni ŋkhwā vi ne chhu ki’e ni Pita ŋa, **“A Taatho!”** Shemu Pita ni ŋga ŋa’o ŋa a Taatho, ndoŋo mme ndhwí yi mā’anj nthe ŋa a ni nshrāo nɔ fā’a nu fā’a, a ni ndhi nchəiŋ ŋkhí ntaon nu mbhi. 8 Pichəi ghan younjin nduon taon yugu mbhi pi mon kikuon, ntho nshuu ndán ye ŋa a ni ndinaon ni shhu ne, nthe ŋa lí’i ŋa pugu ni mbo ne shini ndo nshiga nɔ nchəiŋ nu mbhi. A ni mbo yaon nɔ ta’a ŋkii kwo. 9 Pugu ni ŋga ntaon nchəiŋ mbhi, nɔi mɔŋon ŋa pi frəi ni shhu ŋkuon gho pugu pa brei.

10 Jisho chhu ni pugu ŋa, **“Pəi tho ni pichəi shhu ŋa pəi wu’o ŋka wēiŋ wēiŋ ne.”** 11 Nne Shemu Pita ku’o mon pie, nshuu ndán gho ntaon nɔ mbhi, memme shhu linaon mon gho. Pa shhu pigho ni mbo ta’a ŋkii ni tien wuŋ ni ndigi yi trei. Nji’i nthe pi nɔ ha’anj pa shhu pigho ni njien, ndán gho shini ndo nshāa.

12 Jisho chhu ni pugu ŋa, **“Pəi tho nji maon.”** Ndo pa’a yichəi kaŋ ta’a ŋgaŋ younjin yi lo mɔon mbie vi ŋa, **“O po pi gɔ?”** Nthe ŋa pugu ni nji ŋa a Taatho. 13 Jisho tho ndoŋo brei gho pugu pa shhu mfe ni pugu. 14 Ndwe ni mbo ŋgé yi trei ŋa Jisho ni nɔon non yi ni ghan younjin pi ndii ŋa a ni ŋkwo ku’o mon gu ne.

Jisho pugu Pita

15 Pugu ni ŋga m’ej ŋi ni maon, Jisho chhu ni Shemu Pita ŋa, **“Shemu, muuŋ Jouŋ, o khwā a ncha nɔ ha’anj pei ŋgwa khwā a ne?”**

A chhu gho ŋa, **“Oon, ma Taatho, o ji ŋa ŋkhwā gho.”**

Jisho chhu gho ŋa, **“Kugwi puon minjii paŋ.”**

16 A pini nu’uj nchhu gho mbra ŋgé ŋa, **“Shemu, muuŋ Jouŋ, o khwā a?”**

A chhu gho ŋa, **“Oon, ma Taatho, o ji ŋa ŋkhwā gho.”**

Jisho chhu gho ŋa, **“Kē’i minjii paŋ.”**

17 A pini nchhu gho a po trei ŋgé ŋa, **“Shemu, muuŋ Jouŋ, o khwā a?”**

Njù’o Pita pə’i nthe ŋa a chhu gho a po trei ŋgé ŋa, **“O khwā a?”** A chhu gho ŋa, **“Taatho, o ji ŋguon nnu ghao, o ji ŋa ŋkhwā gho.”**

Jisho chhu gho ŋa, **“Kugwi minjii paŋ.”**

18 **Shishini, nchhu ve ŋa, ndii ŋa o ni mbo mikə’i ne, o ni ntho mā’anj ndhwí yo ŋgəi sheshe lí’i ŋa o tā’a nu ne. Ndo**

ndii ŋa o lūnu ne, o shwii mbho yo ŋon nduon mā’anj ndhwí yo, ndoŋo gho ŋgəi nɔ lí’i ŋa o lo ntā’a nu ne.” 19 (A ni nchhu yei nɔ nɔon nu ŋkwan gu ŋa a shi ŋkhu nɔ gha’o nu Minnwi ne.) Jisho ni ŋga nchhu yei m’ej nchhu ŋa, **“You njin a.”**

Jisho pugu ta’a ŋgaŋ younjin yi ye ŋa a khwā ne

20 Pita kara ligi yi nɔi ye ta’a ŋgaŋ younjin ŋa Jisho ni ŋkhwā ne tho nu njin pugu. Mbo ye ŋa a ni nchho nji maon yəi yu ŋkuon taprei, ni nchhu ŋa, **“Taatho, a gɔ ŋa a shi fini gho?”** 21 Pita ni ŋga nɔi vi, nchhu ni Jisho ŋa, **“Taatho, ti ŋon vei ne?”**

22 Jisho khwē gho ŋa, **“Mi ntā’a nu ŋa a kina yi maon ti nshi nu’uj mbini, o fē’i kho yo nɔ gho? Ndo ni gɔ, tho njou njin a!”** 23 Nne pa chrà nyien nu shina pa lin* ŋa, mba’a ta’a ŋgaŋ younjin yi vei khu. Ndo ti Jisho shini ndo nchhu ŋa mba’a a yi’i ŋkhu. A ni nchhu pi ŋa, **“Mi ŋkhwā ŋa a kina yi maon ti nshi nu’uj ntho o fē’i kho yo nɔ?”**

24 Yei ni mbo ŋgaŋ younjin Jisho ye ŋa a tho nchhu nnu pei ne, ndo nā’anj nnu pei ne, ndo pia ji ŋa nnu ŋa a chhu ne nnu shini.

25 Ntou pa pichəi nnu ni mbo fo ŋa Jisho ni nchwīe. A kaŋ mbo ŋa pi nā’anj pa nnu pigho pa ta’a ta’a, pa’a ŋkuon mbhi lo mfā’o lí’i nū’on ŋwa’anli ye ŋa pi shi nā’anj mon gho ne.

* 21:23 21:23 Pi ni nchhu pi pa ghan pin.

Njwa'anli Fà'a Kāon nu pa tho nnu

Njwa'anli fà'a ghan Ntaon Jisho yei po pi mbra njwa'anli na Luka ni nā'an no ghōi nu shhi ni nnu na a ni njē fi'i nu mon fūon njwa'anli yi. Fūon njwa'anli yi gho ni mbo Pwa Pisha'akho nkwan Ha'an Luka Fi'i ne. Mme tho nnu na a nā'an njwa'anli yei no ne po no mfi'i nu nkwan ha'an ghan ntaon Jisho ni ngōi shhi nchii nkani pwa pisha'akho no ligi Jisho mon Judia pugu pa Shamaria pugu pa nguon li'i nkuon shhe ne. Luka chwie pia ji na pugu ni mfā'a fā'a yei ntogo pi mon ghrī Jijwe Minnwi. A fi'i na Pita pugu Poo ni ntaon mbo pa thishi choshi ndii gho. Choshi ndii gho ni nku'ō nu nga'a nji'i nthe pi no ha'an pichoi ni ntogo nu mon pa moon nu llo mbho pa thishi Juu pugu pa thishi ngwa Roma ne.

Minthe pi ghrā njwa'anli yei mon trei memme ghrā. Fūon ghrā po pi nkwan ha'an nnu pin nu Jisho ni njē Jerushalein ndii na Jisho ni nkwo ku'ō po ne. Mbra ghrā po nkwan ha'an nnu pin Jisho nyien nii mon pichoi li'i mon Palishitain ne. Ndugwi yi po nkwan ha'an nnu pin Jisho nyien ti nchōin mon krao ngei pa la'ataon Mediterenia ti ngōi nchōin mon la'ataon Roma.

Mme nnu no yoi nu mon njwa'anli yei po pi fā'a Jijwe Minnwi. Jijwe Minnwi ni nshwi'i ni ghrī mbin pa ghan pin llē Penteko, ndo ngōi shhi ntho nōon ndaon ni pugu ndo mā'an ghrī yugu pugu pa thishi pi. Nkani ghan pin llē shhi gho po mon pa chii nu nkani Minnwi na pugu ni nchii nu mon njwa'anli yei ne. Nkani pigho ni nōon na ghrī po mon gho ntogo pi mon nkwan ha'an a ni nkāon chombhi ghan pin pigho ne.

Minnwi kā'a no taon nnu Jijwe yi

1 Mon fūon njwa'anli, ma Tiofilu, nki nā'an nguon pa nnu na Jisho ni nchwie ndo ntigi ne, ² ti ngōi nchōin ndii na Minnwi ki lōgo vi nku'ō no po ne. Nkaon pi maa nku'ō ni ju po, mon nji Jijwe Minnwi, a fe gi ni pa ghan ntaon pi na a ni nchu'ō ne. ³ A ni nga nkwo yoi ngō'i ti nkhu nku'ō mon gu, nōon non yi ni pugu no khwe wuj llembi ntou ndii mon pa shendaon na a ni nōon ki khutho lo mbo na a yi maon. Pugu ni njoi vi, a chrā ni pugu nthe Sha'afuon Minnwi.

⁴ Pugu pugu ni nga mbo ta'a li'i, a fe gi ni pugu na, "**Ki'i poi lallo Jerushalein, poi kina fo njwεε fé ye na nki shwei voi no ne, fé na Tāa a ni nkā'a ne.**" ⁵ Kwe nkhi

Jouŋ ni mbo pi yi mon nkhi, ndo no kuo ndii, poi shi mfā'o kwe nkhi mon Jijwe Minnwi."

Minnwi lōgo Jisho nku'ō no po

⁶ Pa ghan ntaon Jisho ni nga mbo ta'a li'i pugu pa Jisho, pugu pie vi na, "Taatho, o shi ndu'u sha'afuon ndwe mbho Ishrae?"

⁷ Jisho khwē ni pugu na, "**Poi lo mfā'o no ji nu ndii ki llē na Tāa nū'ōn pi ni ji nji ne.**" ⁸ **Ndo poi shi mfā'o ghrī ndii na Jijwe Minnwi shwi'i mbin poi ne. Poi shi mbo pa minjwentie pan llo Jerushalein, pugu pa mon Judia ni Shamaria, ti ngōi nchōin mon ndugwi mbhi."**

⁹ A ni nga mī'en chhu nu nnu pei, Minnwi lōgo vi nku'ō ni ju po, ti a nu'uj mbhe ligi pugu mon lūluj. ¹⁰ No ha'an pugu ni ngu'ō mbe'i po no ha'an a ni ngōi nu ne, nga njoi nu, paa ngwa thi yoi pugu mon ndhwī fhu, ¹¹ nchhu ni pugu na, "Ngwa Galili, poi thi hein mbe'i pi kho po? Jisho vei na pi lōgo vi ligi poi nku'ō no po ne, shi nde mbini wu'ō no ha'an poi nu'uj njoi vi a ghōi po ne!"

Njinda Judashi

¹² Pa ghan ntaon Jisho pini Jerushalein lo nkuon mbra na pi mēin ni Olive ne, mbo no ta'a nkan kwō llo Jerushalein. ¹³ Pugu ni nga nii fo, nku'ō mon njien nda tothi li'i ha'an pugu ni nda'a nu ne. Pugu ni mbo:

- Pita
- ni Jouŋ
- ni Jein
- ni Andru,
- Fili
- pugu Toma,
- Batolomiu
- pugu Matio,
- Jein muun Afiohi
- ni Shemu, mbo kwini la'a,
- ni Judashi, mbo muun Jein.

¹⁴ Nguon pa ghan ntaon Jisho pei ni mbo ni ta'anggi ntho nduon Minnwi pugu pa pichoi pingge na pugu ni ngēre Jisho ne, ni Meri muun Jisho pugu pa lin pi pi pimbia.

¹⁵ Mon llē pigho Pita lallo ntithi shina ta'a nkhi ni pa wuj ghan pin, nchhu na,

¹⁶ "Lin pan! A ni mbie na nchō Njwa'anli Minnwi chōin nkwan ha'an Jijwe Minnwi ni nkāon Devi a nā'an nthe Judashi na a ni ngōi nōon Jisho ni ngwa pe na pugu ni ntho nu ngwēin vi ne. ¹⁷ Judashi ni mbo ta'a nōn via, nthe na pi ni nchu'ō vi nkaa yu na a fā'a pia pugu."

¹⁸ A ni njuon shhe ni pe na pi ni mfe gho nthe mbha nnu piphi yi ne, ndho tothi ngū mfūn ni tho yi, nshina titri, maon pun pi taon. ¹⁹ Nguon ngwa Jerushalein ni nja'o nnu gho, nenne mēin shhe gho mon

chrà la'a yugu ña Hakeldama njin yi po ña, "Shhe Chhi."

²⁰ Pita chhu ña, "Nthe ña pi nā'anj monj Nwa'anli Nkhi ña, 'Nda yi ku'ò funj. Ki'i njon ma nda'a fò.' Pi pinì nā'anj ña, 'Njon nduon lōgo li'i yi.'

²¹ Nne, a pie ña pia chu'ò ta'a ñon mbīgi mbinj pia, mbo ñon ña a ni mbo pia pugu jē ndii ña pia pa Jisho Taatho ni nyienj nu ka'a ne, ²² mbo ñon ña pia pugu ni mbo jē ndii ña Jouj ni ntho mfe nkhi ni ngwa ne, ti ngōi nchōinj ndii ña Minnwi ni mfu'u Jisho gho shina pia ñku'ò nò po ne. Pia pa ñon vei po pa ghanj kwentie ña Jisho ni mbini ñku'ò monj gu."

²³ Nne pugu tere Joshe, mbo Bashaba ña pi ni mēinj vi ni Jushitu ne, mbini ntere Matia. ²⁴ Nduonj Minnwi nchhu ña, "Taatho, o ji njū'ò sheshenonj. Nōonj ye ñon ña o chu'ò shina paa ñgwa pei ne, ²⁵ ña a lōgo fà'a Judashi nò nganj ntaonj Jisho ña a ni ñkhu mienj ngōi li'i ña a ni mbie ña a ghōi ne." ²⁶ Pugu mā'anj yaonj nò ji nu ñon ña Minnwi chu'ò ne, a gū mbinj Matia, nne pugu pigi vi mbinj pa ta'anchro *ghanj ntaonj Jisho.

2

Jijwe Minnwi tho

¹ Llé ji ña pi mēinj ni Penteko ne ni nga ntho, ñguonj pa ghanj pinj kiri ta'a li'i.* ² A gha ndara yichōi yōyōno llo po mbo nò nggì ñkienj mme finj, ntho ndinaonj ñguonj nda ña pa ghanj pinj pigho ni nchho fò ne. ³ Pugu ni njōi pa yaonj ña a ni mbo nò pa linj mōñonj, pugu taonj nshere ñon yugu nthi mbinj sheshe ta'a ñonj vugu. ⁴ Pugu ni ndinaonj ni Jijwe Minnwi, njē chrà nu monj pa ñkwanj chrà taonj nduonj nò ha'anj Jijwe gho ni nchu'ò nchō yugu ne.

⁵ Monj pii ndii gho, pa ñgwa Juu ña pugu ni mfā'ò pogo Minnwi ne ni nda'a nu Jerushaleinj llo monj ñguonj mbhi ghao. ⁶ Pugu ni nga nja'ò yōyōno gho, yú ñgwa kiri, ngrāo nthe ña sheshenonj ni nja'ò pugu chrà pi chrà la'a yugu.

⁷ Pugu ni ngrāo ti a gha'a mbie ña, "Ñguonj ñgwa pei ña pugu chrà nu ne lo mbo pi ñgwa Gallii? ⁸ Ti a kie pi ñeinj pia ya'ò nnu ña pugu chhu nu ne pi monj yia chrà la'a? ⁹ Pia llo pi Patia, Media ni Elanj, pugu pa ñgwa llo Meshopotemia, Judia, ni Kapadoshia, pugu pa ñgwa llo Pontu ni Eshia, ¹⁰ pugu pa ñgwa llo Fragia, Pamfilia, Ijijti pugu pa pichōi li'i Libia yōi Shirinj. Pichōi pia llo pi Roma ntho ñkra Jerushaleinj, ¹¹ pichōi po ñgwa Juu, pichōi po ñgwa nduonj ña pugu pinj nnu Minnwi

pa Juu ne. Pichōi pia llo Krete, pichōi llo Arabia. Ndo pia ya'ò pugu chho mfi'i ghraoghrao nnu Minnwi monj pa chrà la'a pia." ¹² Nguonj yugu ghao ni ngrāo, ndo mbo ni fintho, nchhu nu ni nonj pugu ña, "Njin yei po pi ña?" ¹³ Pichōi ka mā'anj ghanj pinj pigho pi ni kwēinj, nchhu nu ña, "Pugu paa pi là'oi!"

Ñkini Minnwi llo mbo Pita

¹⁴ Nenne Pita taonj ntho shhi pugu pa pichōi ta'anchro ghanj ntaonj Jisho, ñkērō nggì yi nchhu ña, "Ñgwa Juu pugu pa ñguonj ñgwa ña pugu la'a nu Jerushaleinj ne, pōi ywere shishi'i, ñshwei vōi ni njinj nnu ña a lōgo li'i ne. ¹⁵ Ñgwa pei lo nji'i mbaa pi là'ò ñkwanj ha'anj pōi pi'i ne, nthe ña ndwe wu'ò ndipu'u minaonj ni tutu'u. ¹⁶ Yei po pi nnu ña njōili'i Minnwi Joē ni nchhu nu ne:

¹⁷ 'Minnwi chhu ña yei nnu ña ñshi nchwie monj pa ndugwi llé ne.

Nshi nshā'ò Jijwe a mbinj sheshenonj. Puonj pōi pi pimbia pugu pa pinjge shi nchii ñkini a,

pa mā'anj mikhwa yōi pa nnu, pa lulunu ñgwa pōi fā'ò pa njōinj.†

¹⁸ Oonj, ñshi nshā'ò Jijwe a mbinj puonj fā'a panj pi pimbia pugu pa pinjge, monj llé pigho, pugu chii ñkini a.

¹⁹ Nshi nchwie pa nnu ghraoghrao po, nōonj pa li ñkuonj shhe. Chhi, mōñonj, ni gwi ndindhi shi mbo.

²⁰ Minaonj shi ñkara ngū njinjnjinj, fhú kara mbie nò chhi, ñkaonj ñkienj mme llé Taatho maa ntho.

²¹ A shi mbo ña sheshenonj ña a gē ligi Taatho ne shi ndūgu.'

²² "Ñgwa Ishrae, pōi ya'ò chrà yei! Jisho llo Nashare, ñon ña Minnwi ni nōonj ña a taonj ju ntaonj vi, ñkie pi ñkuonj pa nnu ghraoghrao pugu pa li ña a ni mfe ghrí gho a chwie nò gho shina pōi nò ha'anj pōi ñkaa pōi ji ne. ²³ Minnwi ni ñkwo ji ndo nū'ōñ ña pi shi kwīnj vi ñkuonj wá'a, njwi vi ñkie pi ñkuonj cha'a nu vi mfe mbho ñgwa piphi. ²⁴ Ndo Minnwi pi'i vi monj gu, ñkwe vi mbho ghrí gu, nthe ña a kanj ni mfe pa'a gu lo ngwēinj vi a kina nò nganj chōinj. ²⁵ Nthe ña Devi chhu nthe vi ña, 'Njōi Minnwi Taatho shhi mu ñguonj ndii ghao.

A po yōi mu ñguonj ndii, nne mba'a nji'i mbogo nnu ña ñonjmishua tā'a nu nchwie mbinj mu ne.

* **2:1** 2:1 Yei ji ni ntho nu tienj wunj llé ndii ña ji Linji'a ni ñkwo tōgo ne. † **2:17** 2:17 Yei ndugwi llé heinj po pi jē ndii ña Jisho ni fūonj ntho ne ti ngōi nchōinj ndii ña a shi mbini ntho li'i sha'a mbhi ne.

26 Nthe yie gho, ñdinaon ni pwatua, chrà a pò chrà pwanju'ò.
Nò pìgi nu, ñguon non ghaò yì'è mbin Minnwi.

27 Nthe ña mba' a ò yì' i mien a ñkina yi khu, mba' a ò yì' i mien Muun Fà'a yò yi Taonṭaon fõrò mon fún.

28 Ò non shendaon chombhi vèi.
Ò shi nchwie ndinaon ni pwanju'ò nthe ña pògo nò ka'a.'

29 "Lìn pan, minthe ñchhu ni pèi ni tininju'ò nthe fà'ò via Devi. A ni ñkhu pi twei vi, fún yi pò shina pia ti nchëñ shi'a.
30 Ndo, a ni mbo ñjèli'i Minnwi, ñji ña Minnwi ni ñkwo ká'a vi ti nshwre'i ña a shi nchère ta'a mbhè yaon yi ñkuon faan ju Devi gho. 31 Minnwi ni ñoon nnu ña a shi nde ndògo li'i nò ni Devi, nenne a chrà ñkuon khu nu mbini ñku'ò Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon nò Ñkwe ne, ña pi shi ki lo mien vi a kina yi khu mon fún, ki mien a fõrò.

32 "Minnwi ni mbini nu'uy mbi'i Jisho vei mon gu, ñguon yigi pò pa minkwentie.
33 Minnwi Taa vi ni ñkèrè vi nchère ñgei mbho yi yi ji, mfe Jijwe yi gho ñkwan nò ha'an a ni ñkà'a ne. Nnu ña pèi yèi nu ndo ñja'ò nu ndwe ne pò pi fé yi ña a shà'ò mbin pigi 34 nthe ña a shini ndo ñku'ò Devi pò. Ju, Devi, ka chhu pi ña, 'Taathò chhu ni Taathò a ña,

"Chhò ñgei mbhò a yi ji hëñ

35 ti ñshi nu'uy nchwie pa mbina pò pò krí tigi kwò yò."

36 "Nthe yie, ñguon ñgwa Ishrae fà'ò nò ji nu ni tininju'ò ña Minnwi chwie vi a pò Taathò, mbini mbo Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon nò Ñkwe ne, mbo Jishò vei ña pèi ni ñkwìn vi ne."

37 Pugu ni ñja'ò nnu pei a kàon ñjù'ò yugu ñkien yie, pugu chhu ni Pita pugu pa pichèi ghan ntaon Jishò ña, "Pa lìn pigi, pigi shi nchwie pi nein?"

38 Pita chhu ni pugu ña, "Pèi pà'a ñkùnu yèi ni phi, ñkwe ñkhi ni ligi Jishò Krishto, Minnwi l'è phi yèi, mfe fé yi ni pèi, mbo Jijwe Minnwi. 39 Minnwi ká'a vèi ni ká'a yèi pèi pa ñgwreingwa pèi, pugu pa ñgwa pè ña pugu pò fie hini ne, ni sheshenon ña Taathò, mbo Minnwi via, chu'ò vi ne."

40 Pita pini ñgèi shhi nchrà ntu pa chrà nduon mfra vugu ni ñji, nchhu nu ña, "Pèi kwe non yèi nne ña ki'i pèi fà'ò ñgè'i ña Minnwi shi mfe ni ñgwreingon pipi yèi ne."

41 Nenne, ñgwa ha'an pugu ni mbin chrà yi ne ni ñkwe ñkhi. Ta'a llé gho, yaon nò trei ñkan ñgwa pigi mbin ghan pin.

42 Pugu ni mfe ndii yugu nthò ñje'i yaon mbhò ghan ntaon Jishò, ñkiri nu ñguon

ndii ghaò ni ta'anju'ò, ñji pa maon ka'a mbini ndo nduon Minnwi.‡

Chombhi shina ghan pin

43 Minnwi ni ntogo ñjin pa ghan ntaon Jishò mfà'a pa nnu ghraoghrao ndo ñoon pa li. Nenne, sheshenon fà'ò pògo gu.

44 Ñguon ñgwa pè ña pugu ni mbin Minnwi ne ghèi shhi mbo nu ta'a li'i ni ta'anju'ò, maon pugu pò ta'a yi. 45 Pugu jè nthò mfini kien shhe pugu, pugu pa pichèi pa maon, nthò ñgrà mbin gho ni ñguon ñgwa wu'ò nò ha'an chà yugu nu'uy mbo ne. 46 Pa lèlle, pugu kiri nu Nda Minnwi ni ta'anggi, ñji pa maon ka'a mon pa nda nda. Pugu ni ñji maon pugu ni pwatua pugu pa wwapun, 47 ñga'ò Minnwi, ñguon ñgwa pin vugu. Pa lèlle Taathò pigi vugu ni pa ñgwa ña a ni ñkwe vugu ne.

3

Pita pugu Joun luon ñkwini nyien

1 Llé chéi Pita pugu Joun ni ñgèi nu Nda Minnwi mon trei minaon ni naonchi, mbo ndii luon Minnwi. 2 Pi tien non chéi ña pi ni mbi vi, a taon ñkwini llo pun, ñgèi nu nò chonka'a ña a ghèi Nda Minnwi, pi mèin ni Pwapwa ne. Pi ghà ñgu'ò ñgèi ni ju nù'oy vi lèlle chonka'a gho ña a luon ghère mbho ñgwa ña pugu ghèi nu Nda Minnwi ne. 3 A gha ñjèi Pita pugu Joun nii nu Nda Minnwi, a jè nthò nduon ghère mbho pugu.

4 Ndo Pita pugu Joun tigi ligi yugu mbin yu nchhu ña, "Lii vigi!" 5 A jè nthò ndii vugu, mbi' i nu ña a shi mfà'ò yaon mbhò pugu. 6 Ndo Pita chhu ña, "Ndo ñji' i mfà'ò dere, ndo yaon ña mfa'ò ne ñshi mfe ve. Mon ligi Jishò Krishto llo Nashare, lollo nyien!"

7 Ngwèin vi nò ñgei mbhò yi yi ji ñkèrè vi tothi, wu'ò ndii gho, kwò mi pugu pa mbi' i kwò mi shwii. 8 A lli ntithi, ñjè nyien nu. Nii mon Nda Minnwi pugu pugu, nyien nu, ndhi nu, ndo ñga'ò Minnwi.

9 Ñguon pa ñgwa yèi vi nò ha'an a nyien nu nthò ntòo Minnwi, 10 ñji vi ña a non ña a ni nchho nduon ghère chonka'a ye Nda Minnwi ña pi mèin ni Pwapwa ne. Wiwini wèin vugu, pugu ghrāo nnu ña a lōgo li'i mbin yu ne. 11 Nò ha'an non gho ni ndia mbin Pita pugu Joun mon li'i ña pi mèin ni Varinda Sholomu ne, ñguon ñgwa ni ñgrāo nte nthò mbara vugu fò.

Pita chhu chrà Minnwi

12 Pita gha ñjèi ñgwa pighò, nchhu ni pugu ña, "Ñgwa Ishrae, a chwie kò pèi ghrāo nnu yèi nein? A chwie kò pèi chaon ligi yèi mbin pigi nò ha'an pigi

‡ 2:42 2:42 Pa ghan pin ni ma ti nga nthò li'i mu'oy, ñji maon ñga m'èñ, ñgèi ki'e ñji ji kwìn Taathò.

chwíe ñon vei nyien pi ni yigi nji ki ni yigi pɔgɔ Minnwi? ¹³ Minnwi Abrahan, Aiji ni Jakɔ, mbo Minnwi pa ñkhu tãa pia, gha'ò muun fà'a yi mbo Jisho, mbo ju ña pɔi ni ncha'a vi mfe ni pa thishi, ndãa vi shhi Paile ndii ña Paile ni ntã'a nu mien yi ña a ghêi ne. ¹⁴ Ndo pɔi lãa vi, mbo ñon taontaon ndo mbo ñkien ñon, ñka chhu pi ña pi chu'ò njwi ñon mfe ni pɔi. ¹⁵ Pɔi jwi ñgan fe chombhi, ndo Minnwi pi'í vi mon gu, pigi pɔ pa minkwentie nnu pei!

¹⁶ "A tɔgɔ pi ñkuon pin mon ligi Jisho ña ñon vei pɔ shishi'í, ñon vei ña pɔi yɔi ndo nji ne. A pin mon ligi Jisho ña a chwíe a ya mbo shi'í shhi pɔi ghao.

¹⁷ "Ndwe, lin pan, ñji ña pɔi ni nchwíe nnu yei mon ki ji, pɔi pa thishi pɔi. ¹⁸ Yaon ha'an Minnwi ni nɔon ni pa njɛli'í pi fie ma ñga'ò pugu chhu ne, ña Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon no Ñkwe ne shi njɛi ñgɔ'í, Minnwi chwíe a lɔgɔ li'í wu'ò nenne. ¹⁹ Nthe yie gho, pɔi pã'a ñkũnu yɔi ni phi mbini mbara Minnwi, nne ña a li'e phi yɔi. Pɔi nchwíe nenne, kan mã'an nu ghrí mon jiwye yɔi shi ntho ni pɔi lo mbo Taatho, ²⁰ a lo mbini ntaon Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon no Ñkwe ne, mbo Jisho ña a ni ñkwo chu'ò vi ne ni pɔi. ²¹ A shi ñkina po ti ndii nu'uy ntho ña pi shi nchwíe ñguon pa nnu pɔ pi fhi no ha'an ju Minnwi ni nchhu ntɔgɔ pi mbho pa njɛli'í pi pi taontaon lleshhi ne. ²² Mushi ni nchhu ña, 'Minnwi Taatho shi nchu'ò njɛli'í yi mfe ni pɔi llo shina pɔi wu'ò no ha'an a ni nchu'ò a ne. Pɔi shi nchwíe ñguon pa nnu ña a chhu ña pɔi chwíe ne. ²³ Sheshenon ña mba'a a yi'í ña'ò nchò njɛli'í gho ne, pi shi mfu'u vi shina ñgwa Minnwi, ndo nshi'í vi."

²⁴ "Wu'ò nenne, ñguon pa njɛli'í Minnwi llo mbini Shamue ñgɔ'í nu shhi ni nchii pa nnu pei ña a tho ndɔgɔ li'í mon llé pei ne ñkaa pugu. ²⁵ Pa kã'a Minnwi ña a ni mfe ntɔgɔ pi mbho pa njɛli'í pi ne ni mbo pi ni pɔi. Pɔi fã'ò shina mon kina ña Minnwi ni ñgwãrã pugu pa ñkhu tãa pɔi ne. A ni nchhu ni Abrahan ña, 'Ntɔgɔ pi mbho mbhê yaon yo, ñshi fe mbɔɔ ni ñguon ndaanon ñkuon shhe ghao.' ²⁶ Nenne, Minnwi chu'ò muun fã'a vi mfuon ntaon vi pi ni pɔi, ña a fe mbɔɔ ni pɔi mon chwíe nu ñguon vɛi ghao ntaon mon mbha nnu piphí."

4

Pi wɛin Pita pugu Joun

¹ Pita pugu Joun ni ñga ñgu'ò nchrã nu ni ñgwa pigho ne, pa ghan fe'ingien Minnwi pugu pa thishi ghan kɛ'í Nda Minnwi pugu pa ñgwa Shadushi tho mbara vugu, ² mfã'ò pigítua ntu yi nthe ña Pita pugu Joun ni ntho nje'í ñgwa ndo nchii nu ña

Jisho ni ñkhu mbini ñku'ò nɔon nu ña ñgwa le ñkhu mbini ñku'ò. ³ Pugu wɛin Pita pugu Joun ni'ing vugu chɛin ti mbhi nu'uy ndan nthe ña tu'u ni ñkwo shini nu. ⁴ Ndo ntu ñgwa pe ña pugu ni ña'ò chrã Minnwi ne pin. Fi'í pimbã ña pugu ni mbini Minnwi ne ku'ò nchɛin tien ñkan yi.

⁵ Mbhi ni ñga ndan, pa thishi pa Juu pugu pa kún, pugu pa ghan ye'í ñgwa ni gí Mushi kiri Jerushalein. ⁶ Anan, mbo taatho pa thishi ghan fe'ingien, pugu Kaifa, ni Joun, ni Aleshanda, ni pa ndaanon pa thishi ghan fe'ingien, ⁷ fu'u pa ghan ntaon Jisho pigho nthigi shhi pugu njɛ tou nu vugu ña, "Pɔi chwíe yei nnu pi ni ghrí gɔ, ki ni ligi gɔ?"

⁸ Pita, linaon ni Jijwe Minnwi, nchhu ni pugu ña, "Thishi pugu pa kún mon la'a, ⁹ pi ntho nsha'a vigi shi'a nthe pi nnu shi'í ña pigi chwíe mbini ñkwini vei, ñkwan ha'an a kie ñkaon maa mbo shi'í ne, ¹⁰ kan a pie ne ña ñguon yɔi ghao pugu pa ñguon ñgwa Ishrae ji ña ñon vei ti shhi pɔi ña mbo shishi'í ntɔgɔ pi ñkuon nji Jisho Kristho llo Nashare, ña pɔi ni ñkwini vi ñkuon wá'a, Minnwi pi'í vi llo mon gu ne. ¹¹ Jisho vei, ju ña Njwa'anli Minnwi chhu nthe vi ña,

'Muun nchi'a ye ña pɔi ghan krao nda ni ndãa ña a lo mfã'ò ghère ne,
pini ñkara ju mbo muun nchi'a kwonda.'

¹² Lúgu nu wu'ò mbo pi mbho yu tɔ'í vi! Mon ñguon mbhi, yichɛi ñon lo mbo fɔ shina ñgwamishua ña Minnwi fe ña minthe a kwe via."

¹³ Pa thishi pigho ni ñga njɛi fi'í tininju'ò ña Pita pugu Joun fã'ò ne, ndo nji ña pugu lo nji'í nchɛin nthiñkwo kãkãrɛ mon ñwa'anli, ña pugu wu'ò mbo pi ñgwa gha pugu ghrão, nji ki'e ña pugu pa Jisho ni mbo ka'a. ¹⁴ Ndo pugu ni ñga njɛi ñon ña pi ni nchwíe vi a pɔ shi'í ne thi yɔi Pita pugu Joun, pa'a pugu lo nu'uy mfã'ò nnu no chhu nu. ¹⁵ Nenne, pugu fe gí ni pugu ña pugu taon nda pa kún. Nne pugu pini shina pugu, ¹⁶ nchhu nu ña,

"Pia shi nchwíe pi ñein ni ñgwa pei? Nthe ña sheshenon Jerushalein ji ña mme nnu ghraoghrao yei chwíe pugu. Yichɛi shendaon lo mbo ña mimfe pia puon. ¹⁷ Ndo no chwíe nu ña ki'í nnu yei nu'uy nyien mbigi ñgɔ'í shhi, pia shũu tónɛ yugu ña ki'í pugu nu'uy nchhu sheshe nnu ni ñon no ligi Jisho." ¹⁸ Nenne, pugu mɛin vugu, mfe gí ni pugu ña ki'í pugu nu'uy nchhu nnu ki ntigi no ligi Jisho.

¹⁹ Ndo Pita pugu Joun khwɛ ni pugu ña, "Pɔi ñkaa pɔi ywere ni tho yɔi ña a kã'ò yɔi ligi Minnwi, ya'ò nu nchò yɔi ki ya'ò nu nchò Minnwi, ²⁰ nthe ña mimfe pa'a pigi lo

mien shwei nu nnu ña pigi ya'ò ndò njèi ni non yigi ne."

²¹ Pa thishi pugu pa kún pighò gha ngũru vugu mbigi ña pugu shi mfe ngə'i ni pugu, mien vugu ña pugu ghəi. Pugu ni njəi ña mimfe pa'a pugu lo mfe ngə'i ni pugu nthe ña pa ngwa ni nchho ngə'ò Minnwi nthe nnu ña a lōgò li'i ne, ²² nthe ña non ña pi ni nchwie nnu ghraoghrao yei mbin yu, non yi mme ne, ni ntogò khwe wun ña'ò.

Pa ghan pin luon ña Minnwi fe tinanju'ò

²³ Wu'ò ndii gho ña pi ni nchu'ò vugu ne, pugu ghəi njəi ngwa pugu, mfi'i nnu ña pa thishi ghan fe'ingien pugu pa thishi ni nchhu ni pugu ne. ²⁴ Ndii ña pugu ni ña'ò nnu pighò ne, ñkə̀rə̀ ñggì yugu tothi mon ta'anju'ò nduon Minnwi. Pugu ni nduon nu ña, "Taathò ña a fà'ò ñguon ñi, nchwie po pugu pa shhe ni ñkhi pugu pa ñguon maon ña a po mon gho ne, ²⁵ ntogò pi mbho Jijwe Minnwi, Ɔ ni nchhu ni ñkhu taa vigi Devi, mbo muun fà'a yo ña,

'Pa ngwa taon nduon ni ndinaon ni pigitua ña,

pa ngwa Ishrae kà'a pa nnu piphi ña a lo fà'ò ghère ne nthe a ña?

²⁶ Pa fùon ñkuon mbhi hein pugu pa pichəi pa thishi paon

mbiri non pugu no mā'an nu Minnwi Taathò

pugu *Meshaya yi ña a taon ne.'

²⁷ "Shishini, Herə pugu Pontiu Paille paon mon la'ataon yei pugu pa ngwa la'ataon nduon ni pa ngwa Ishrae no nyian nu ntán nthe muun fà'a yo yi taon taon, mbo Jishò ña Ɔ ni nchu'ò vi ña a po Meshaya* ne.

²⁸ Pugu paon no chwie nu ñguon pa nnu ha'an Ɔ ni ñkwo kà'a nũ'əñ ña a shi ngu'ò ndogò li'i ne. ²⁹ Nenne ndwe, ma Taathò, ywere ñkwan no ha'an pugu kà'a ña pugu shi mfe ngə'i ni pigi ne. Ghère vigi mbo pa puon fà'a no chrà nu chrà yo ni tinanju'ò.

³⁰ No ha'an Ɔ chwie yei ne, ghəi mbi'i mbho yo ñjigì ghəno no gho, mbini nchwie pa nnu ghraoghrao, ndo ndon pa li po ntogò pi no ligi muun fà'a yo yi taon taon mbo Jishò."

³¹ Pugu ni ñga nduon Minnwi ti mĩ'əñ, li'i ña pugu ni ñkari fo ne ch'i, pugu linaon ni Jijwe Minnwi nshwei chrà Minnwi ni tinanju'ò.

Pa ghan pin ghrā maon pugu shina pugu

³² Pa ghan pin ni mfā'ò ta'anggi njũ'ò pugu, pugu pa kwā'a nu munu. Pa'a sheshenon vugu lo nchhu ña yaon ña a fā'ò ne po pi ji tē'i vi, yaon yugu ghao po pi ta'a yi. ³³ Ntogò mon ñi Jijwe Minnwi, pa ghan ntaon Jishò ni nchii ni pa ngwa

ñ Jishò, mbo Taathò, khu mbini nu'uy ñku'ò, Minnwi ndon ntou pwapun yi ni pugu ghao. ³⁴ Ta'a ngan chà shini ndo mbo shina pugu, nthe ña no ha'an ndii ni ntogò nu ne, pa ngwa ña pugu ni mfā'ò pa shhe ki pa la'a ne fini, ntho ni mbin gho ña pugu fini no gho ne, ³⁵ nũ'əñ shhi pa ghan ntaon Jishò, pugu ghrā ni ngwa wu'ò no ha'an chà yugu nu'uy mbo ne.

³⁶ Nne, Joshe ña pa ghan ntaon Jishò ni ntho mēin vi ni Banaba ne (ñjin yi po ña "Ngan Mā'an Ghrī"), mbo non Levi ña pi ni mbhi vi Shaiaru, ³⁷ fini nyien ña a ni mfā'ò ndogò mbin gho ntho nũ'əñ shhi pa ghan ntaon Jishò.

5

Anania pugu Shafira

¹ Ndo non chəi ni mbo fo, ligi yi po Anania. Pugu ngwe vi, Shafira, ni mfini yaon yugu. ² A ləin pigəi mbin ña pugu ni mfini yaon gho no ne, ngwe vi ji, ngu'ò ntho pi ni ghrā yi nũ'əñ shhi pa ghan ntaon Jishò.

³ Ndo Pita chhu ña, "Anania, a chwie kho Ɔ mien Shata nii njũ'ò gho, Ɔ le'ingien ni Jijwe Minnwi, ndəin pigəi mbin ña Ɔ fini shhe yo gho no ne, ⁴ Ndii ña Ɔ shini ndo naa mfini ne, a loo mbo jo? Ndii ña Ɔ ni ñkwo fini ne, a loo ngu'ò mbo jo? Ti a chwie kho Ɔ pi'i chwie nu ñkwan nnu yei? Ɔ lo nde'i ngien pi ni ngwamishua, Ɔ le'i pi ni Minnwi."

⁵ Anania ni ñga ña'ò nnu yei, ngũ shhe ñkhu, pogo gu wēin ñguon ngwa pe ña pugu ni ña'ò nnu yei ne. ⁶ Pa ma'an mikhwa lallo ndin yi mon ndhwi, ntien vi ntaon no mbhi ngəi ntwei.

⁷ A ni ñga njo njunu, ngwe vi nii ndo ki lo nji nnu ña a lōgò li'i ne. ⁸ Pita chhu gho ña, "Shwei a, yei fi'i mbin ña pəi ndaon gho fini shhe gho no ne?"

A khwē ña, "Oon, a yie."

⁹ Ndo Pita chhu gho ña, "A chwie kho pəi taan no mōon nu Jijwe Taathò? Ngwa ha'an pugu twei ndaon gho ne po ne chonda, pugu shi ntien gho ntaon no."

¹⁰ Wu'ò ndii gho, a gũ shhe shhi yu ñkhu, pa ma'an mikhwa pigho nii njəi ña a kwo khu. Pugu tien vi ntaon no mbhi, ntwei vi yəi ndaon vi. ¹¹ Pogo gu wēin ñguon ngwa mon choshi gho pugu pa ñguon ngwa ña pugu ni ña'ò nnu pei ne.

Pa nnu ghraoghrao pugu pa li

¹² Pa ghan ntaon Jishò ni ndon pa li ndo nchwie ntou pa nnu ghraoghrao. Nguon pa ghan pin ni mbo mon Varinda Sholomu. ¹³ Sheshenon ña a shini ndo nji'i mbo ñga

* 4:27 4:27 Meshaya po pi mon chrà Hibru. A po mon chrà Gri mbo pi Krishto, ñjin yi po ña non ha'an Minnwi chu'ò vi mfe ndaon fà'a gho ña a fà'a.

yugu ne shini ndo nji'i mōon no tūru nu pugu pugu nji'i nthe no ha'an pugu ni ndii vugu no pa nkien ngwa. ¹⁴ Ndo ntountou ngwa ha'an pugu ki pin Taathō ne ka mi'en mbigi pigi ngōi shhi, mbia pugu pa pingē. ¹⁵ Nthe pa nnu ha'an pa ghan ntaon Jisho ni nchwīe nu ne, pi tien pa ghan ghīno ntaon no gho no pa shendaon, nū'ōn vugu nkūon pa kūon pugu pa ngrāo nne na kē'ichōi mili'i Pita gū mbin pugu no ha'an a ni ntogo nu ne. ¹⁶ Ntou yū ngwa pini nkiri llo mon pa la'ataon nkien Jerushalein ntho nu ni pa ghan ghīno pugu pa ngwa pe na pa jiwē pipih ni ntho ngana vugu ne, pi yigi ghīno yugu.

Pi fe ngō'i ni pa ghan ntaon Jisho

¹⁷ Ndo taatho pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pakwo pi, mbo pa ngwa Shadushi, linaon ni kighi'ō nthe ghan ntaon Jisho. ¹⁸ Nne pugu wēin ghan ntaon Jisho ni'in mon chōin. ¹⁹ Ndo, a gha mbo ni tu'u, ngan ntaon Taathō chu'ō cho chōin mfu'u vugu mbhi nchhu na, ²⁰ "Poi ghōi nthi mon Nda Minnwi, nshwei nguon chrā chōmbhi fhi yei ni ngwa."

²¹ Pa ghan ntaon Jisho pigho ya'ō nchō yugu, a gha mbo ni tutu'u pugu nii Nda Minnwi njē ye'i nu.

Taatho pa thishi ghan fe'ingien tho pugu pa pakwo pi mēin nguon pa thishi ngwa Juu ghao nne na a nthe pugu fā'ō kiri pa kún. Mfe gi mon chōin na pi tho ni ghan ntaon Jisho lo mon chōin. ²² Pa shooge gha ngōi mon chōin pa'a ndo njōi vugu fo, mbini ki'ē mfi'i ni pugu na, ²³ "Pigi yoi cho chōin pi ya mfini shi'i, pa ghan kē'i pi thi no pa cho pi, ndo pigi gha nchu'ō, pa'a ndo njōi non mon gho."

²⁴ Ndii na mmenon pa shooge ghan kē'i Nda Minnwi pugu pa thishi ghan fe'ingien ni nja'ō nnu yei ne, pugu ghrāo na a nthe yei nkwan nnu shi ndugwi pi hin. ²⁵ Yichōi non tho nchhu ni pugu na, "Poi lli njoi! Ngwa pe na poi ni ni'in chōin ne thi Nda Minnwi ntho nje'i ngwa."

²⁶ Nne mmenon shooge pugu pa ngwa pi ghōi ntho ni pugu ndo ki lo nchwīe pi nnu kikri nthe na pugu ni mbogo nu na minthe pa ngwa tun vugu ni ngu'ō. ²⁷ Pugu ni nga ntho ni ghan ntaon Jisho pigho ntigi vugu shhi pa kún. Taatho pa thishi ghan fe'ingien tou vugu, ²⁸ nchhu nu na, "Pigi ni nkwo pa mfe titini gi ni poi na ki'i poi nu'un nje'i ngwa ni ligi non vine ndo poi lli njoi, poi kwo ye'i ngwa mon Jerushalein nkwe li'i ghao, ntho nchwīe nu a po na a jwi pigi njwi vi."

²⁹ Ndo Pita pugu pa pichōi ghan ntaon Jisho khwē na, "A yi'i na pigi ya'ō nchō Minnwi ncha nchō ngwamishua. ³⁰ Minnwi pa tāa pia ni mbi'i Jisho llo mon

gu, mbo Jisho na poi ni nkwin vi nkūon wā'a njwi ne. ³¹ Minnwi kērō vi, nchērō ngei mbho yi yi ji no Nthishi mbini mbo Nkwe, no fe nu shina ni pa Ishrae no pa'a nu nkūnu yugu ni phi, Minnwi li'ē phi yugu. ³² Pigi pa minkwentie nnu pei, Jiwē Minnwi na Minnwi fe ni ngwa pe na pugu ya'ō vi ne po yichōi."

³³ Pugu ni nga nja'ō yei nnu, a pigi vugu nshā'a la'a munu nne pugu tā'a nu njwi vugu. ³⁴ Ndo yichōi ta'a non Farashi shina ngwa pigho, ligi yi po Gamalia, mbo ngan ye'i gi, na ngwa lli vi no non chīchī, lollo tothi mfe gi na pi lōgo pa ghan ntaon Jisho pigho ntaon no mbhi no kuo ndii. ³⁵ Pi gha ntaon ni pugu, a chhu ki'ē ni pa kún pigho na, "Ngwa Ishrae, poi lina nu ni nnu ha'an poi chwīe nu mbin ngwa pei ne. ³⁶ Poi kwīn nu na yichōi ndii ni ma mbo Tioda taon, nchhu nu na a mmenon ndien. Yaon no khwe nkii ngwa younjin yi. Ndo pi ni njwi vi, ngwa na pugu ni njōu njin yi ne shāan, nnu na a ni nthi no ne shāna gha. ³⁷ A ni nga ntogo ji, non chōi, ligi yi po Judashi, mbo non llo Galili mon nga'ombhi shia ngwa, nu'un ntaon ji, nshūu ntu ngwa pugu younjin yi. Pi jwi vi nkaa yu, ghan younjin pi shāan.

³⁸ "Nne, mon yei nnu na a po shhe ne, ki'i poi chwīe nnu mbin ngwa pei, poi mien vugu tō'i vugu. Nnu na pugu kā'a ndo nchwīe ne, mbo na a llo pi mbo nonmishua, kan a shi nshāna mme gha. ³⁹ Ndo a ndho pi mbho Minnwi, kan minthe, pa'a poi lo nga'a vugu. Poi ka yoi non poi ngwie nkrō pi poi pa Minnwi." Pa kún pigho lōgo ntigi Gamalia.

⁴⁰ Pugu mēin ghan ntaon Jisho pigho, pugu nii nda, pugu wie vugu, mfe gi ni pugu na ki'i pugu nu'un nchrā nu ni ligi Jisho, nne mien vugu pugu ghōi. ⁴¹ Nenne, pa ghan ntaon Jisho taon nda pa kún ntho mfā'ō pwanju'ō na Minnwi shia vugu shina pa ngwa na mimfe pugu yoi ngō'i pi shhū vugu no ligi Jisho ne. ⁴² Nguon llē ghao mon Nda Minnwi pugu pa la'a pa ngwa, pugu ghōi nchho ntigi nu ndo nchii nu na, "Jisho Ju na Minnwi Chu'ō Ntaon no Nkwe ne."

6

Khwachōi ghan ghère

¹ A ni nga nda'a shigei pa ghan younjin Jisho pigi nu ne, fē'i gū shina pa ghan pin mbo ngwa Juu pe na pi ni mbhi vugu pugu ku'ō taon nduon nchrā pi Gri ne, pugu pa pe na pi ni mbhi vugu pugu ku'ō la'a nchrā pi Hibru ne. Pe na pugu ni nkū'ō mbhi ne, ni mfē'i nu na pi lo ndii pa kugu pugu shi'i mon nnu ghrā maon lelle.

² Nne paanchro ghan ntaon Jisho pigho mēin nguon ghan younjin Jisho li'i mu'on nchhu na, "A lo nji'i nkā'o na pigi mien chii nu chrà Minnwi fo ntho pi li'i ghrā maon ji. ³ Nthe yie gho, lin pan, pēi tere khwachai nkien ngwa, na pugu linaon ni Jijwe Minnwi pugu pa shietho ne, pigi nū'on vugu no fā'a yei. ⁴ Pigi shi mfe non yigi pi no luon nu Minnwi pugu pa fā'a chii nu chrà Minnwi."

⁵ Nnu na pugu ni nchhu ne pwa nguon kiri gho. Pugu chu'ō Shitifin na a ni ntini mon pin ndo ndinaon ni Jijwe Minnwi ne, ni Fili, ni Prokoru, ni Nikano, ni Taimon, ni Pamena, ni Nikola lo Antio na a ni mbin Minnwi pa Juu ne. ⁶ Pugu lōgo vugu ngōi ntigi shhi pa ghan ntaon Jisho, pugu nū'on mbo yugu mbin pugu nduon Minnwi.

⁷ Nenne, chrà Minnwi pini nyien ngōi shhi, fi'i ghan younjin Jisho Jerushalein pini njien mbiigi nkien yie, pa ntou ghan fe'ingien Minnwi gū ghan pin.

Pi wēin Shitifin

⁸ Shitifin, na mboro pugu pa nji Minnwi ni ndinaon mbin yu ne, chwie ntou pa nnu ghraoghrao ndo nōon pa li shina ngwa. ⁹ Ndo pichai ngwa ni ndāa vi, mbo ngwa na pugu ni mbo ngia ghan nda luon Minnwi na pi ni mēin ni yi ngwa na pugu lo nu'uy mbi'i pa kūna ne, na ngwa Juu ni mbo mon gho lo Shirin pugu Aleshandria, pugu pa pichai Juu nduon lo krao ngei Shilishia, ni Eshia. Pugu jē lōu nu pugu pa Shitifin. ¹⁰ Ndo Jijwe Minnwi fe shietho ni Shitifin, fi'i nkwan ha'an na ni nchrā ne, lāa nu chrà yi gha'a.

¹¹ Nne, pugu nī'an ni'in puŋ ngwa, pugu chhu na, "Pigi ya'o a chrà chrà nchi'esho nthe ligi Mushi pugu Minnwi." ¹² Nne pugu chwie pa ngwa pigho, pugu pa thishi pugu pa ghan ye'i gi Mushi, pugu wēin Shitifin ngōi no shhi pa kún, ¹³ ndo ntho ni pa ngwa nchhu na pugu le'ingien tho yu na, "Non vei wu'ō ntho nchrā pi nnu piphi nthe Nda Minnwi yia yi taontaon pugu pa gi Mushi, ¹⁴ nthe na pigi ya'o a chhu na, 'Jisho vei lo Nasharē shi nshā'a Nda Minnwi yei nkwi pa nū'ōn na Mushi ni mfe ni pia ne."

¹⁵ Nguon ngwa pe na pugu ni mbo nda pa kún ne chaon ligi yugu mbin Shitifin gho, njei na minji mi po pi no yi ngan ntaon Minnwi.

3

Chrà Shitifin

¹ Taatho pa thishi ghan fe'ingien pie Shitifin na, "Yei nnu shini?"

² Shitifin khwē na, "Lin pan pugu pa taa pan, pēi ywēre nnu na nchhu nu ne.

Minnwi ndigha'o ni nōon non yi ni taa via Abraham ndii na a ni mbo Meshopotemia ne nkaon a maa ngōi nda'a Haran, ³ nchhu gho na, "Taon mien la'a yei pugu pa ndaonon yo ngōi mon la'ataon ye na nshi nōon ye."

⁴ "Nne, a taon ki'e la'a pugu, mbo la'a pa Chadien, ngōi nchho Haran. Taa vi ni nga nkhu, Minnwi fu'u vi fo ntho ni ju la'ataon yei na pēi chho fo ne. ⁵ Minnwi shi ki lo nji'i mfe, nji'i nthe pi muun pra shhe gho no ji. Ndo Minnwi kā'a vi kā'a na a shi mfe shhe gho a po ji pugu pa ngwreionon yi, nji'i nthe no ha'an a shi ki lo mfā'o muun ndii gho ne. ⁶ Minnwi ni nchhu na, 'Ngwreionon yo shi nda'a no pa ghini la'ataon ngwa nduon, ngū pa kūna fo, pi fe ngō'i ni pugu no khwe nkii nga'o. ⁷ Minnwi pini nchhu na, 'Ndo nshi nsha'a ngwa pigho, na pēi shi fā'a mbo pugu no nkūna ne, mfe njō* ni pugu, yei gha ntogo pugu taon la'ataon gho ntho nga'o a shhe hein.' ⁸ Minnwi pini ngwrā kina pugu Abraham na a ni'in pimbia ngunu mbrei no nōon nu na pugu po pi yi Minnwi ndo nshi nchwie nnu na a chhu ni Abraham ne. Nne, pi ni nga mbi Aiji, a la'a ta'a tan, Abraham ni'in yi ngunu mbrei, Aiji ni'in ji muun mbo Jako ngunu mbrei, Jako ni'in paanchro puon pi ngunu mbrei, mbo pa taa pia.

⁹ "Pa taa pia pigho fā'o kighi'ē nthe Joshe ndin vugu, mfini vi la'ataon Ijpti, ndo Minnwi po pugu yu ka'a, ¹⁰ nkwe vi mon nguon pa ngō'ingō'i pi. Joshe ni nga ngōi shhi Fero, Minnwi chwie a fā'o mbha nnu shi'i ligi Fero mbo fūon Ijpti, ndo mfe shietho gho. Fūon chwie Joshe po mmenon ntho nsha'a Ijpti pugu pa ntu'ō yi.

¹¹ "Nne, nji gū mon nguon Ijpti pugu pa Kanan, nji gho chwie ngwa yei ngō'i ntou yi, ti pa'a pa taa pia lo mfā'o yaon no ji nu. ¹² Jako gha nja'o na maon ji po Ijpti a fūon ntaon pi pa taa pia fo. ¹³ A gha mbo mon mbra nge, Joshe chwie pa lin pi ji vi, Fero ji ndaonon Joshe ki'e. ¹⁴ Joshe mā'an nkini mēin Jako taa vi, na a tho Ijpti pugu pa nguon mbaanda yi ghao mbo khwachai wuŋ ngwa ni yi tien. ¹⁵ Nenne, Jako shwi'i Ijpti mbo li'i ha'an a ni nkhu pugu pa taa pia. ¹⁶ Pi ni ntien khu yugu mbin no gho Sheken ntwei vugu fo mon fūn na Abraham ni njuon mbho puon Hamon ni yichai fi'i mbo'i mbin ne.

¹⁷ "No ha'an ndii kā'a na Minnwi ni nkā'a Abraham no gho ni nchōn mbara nu ne, pa ngwa pia pini njien mbiigi Ijpti. ¹⁸ Ndugwi yi, yichai fūon na a shini ndo nji Joshe ne jē ntho nsha'a Ijpti ¹⁹ A ku'ō tho pa taa pia, nchwie ngō'i mbin pugu, mfra

* 7:7 7:7 Njō yei ni mbo gu pugu ngō'i.

vugu na pugu nū'ɔŋ puon pugu mbhi, nne na pugu khu.

²⁰ "A ni mbo pi mon yei pii ndii na pi ni mbhi Mushi. Mushi ni mbo nkien muun pwapwa. Pi ni nū'ɔŋ vi nda wu'ɔ no trei naon. ²¹ Pi ni nga mfu'u vi nū'ɔŋ mbhi, muun Fero yi mingwe lɔgo vi no muun vi nku'ɔ ni ju no muun vi. ²² Pi ni nje'i Mushi ni nguon shietho pa ngwa Ijipti. A ni ngū nkien mmenon ndien mon chrà yi pugu pa nchwie nu nnu mi.

²³ "A ni nga nkwo pɔ khwe wun nga'o, a tho njū'ɔ yu na a kra lin pi mbo puon Ishrae. ²⁴ A ni nga nraei non Ijipti tho mfe ngə'i ni muun Ishrae, a ghəi li'i ghɛre vi njwi non Ijipti gho no lu'u nu ngə'i ye na a chwie mbih vie non ne. ²⁵ A ni nkwa'a na pa lin pi shi nji na Minnwi taon vi no kwe nu vugu, ndo pa'a pugu lo nji'i nji.

²⁶ "Mbhi ni nga ndan, a yei paa puon Ishrae pugu wie nkrɔ, a pa'o nu na pugu chini ngwi, nchhu na, 'Lih pan, pəi pa lin, pəi wie pi nkrɔ kho nein'?

²⁷ "Ndo ye non na a ni ntho ngwie ndin vi ne tū'ɔ Mushi mfe hini, mbie vi na, 'A nū'ɔŋ gɔ nū'ɔŋ gho na ɔ sha'a vigi?' ²⁸ ɔ tā'a nu njwi a nkwan no ha'an ɔ ni njwi non Ijipti yua ne?' ²⁹ A ni nga nkhwɛ nein, Mushi tei ngəi mbo ngini la'ataon Midia, ndan mbhi paa puon pimbia.

³⁰ "Ndwe Mushi ni nga nkwo la'a Midia no khwe wun nga'o, ngan ntaon Minnwi nnon non yi gho no lin mnon nkii nu nkuon muun thi yuyu'u mon nkūnu njɔ nkuon mbra Shinai. ³¹ Mushi ni ngraon yaon na a ni njei ne, nchənə mbara yei gho no yei nu shi'i, nga mbara nja'o nggi Taatho: ³² 'Mi Minnwi pa tāa pɔ, Minnwi Abrahan, Aiji ni Jako.' Mushi wrū ntho pogo gu ki lo nu'un ntā'a nu mbe'i.

³³ "Minnwi Taatho chhu gho na, 'Shrāo tra yɔ, ntho na li'i na ɔ thi ne pɔ pi shhe taon taon. ³⁴ Njəi fi'i nkwan ngə'i na pi fe nu ni ngwa pan la'ataon pa Ijipti ne, nja'o kəi yugu nshwi'i shhe no kwe nu vugu. Tho ndwe ntaon gho la'ataon Ijipti.'

³⁵ "Mushi vei na ngwa Ishrae ni ndāa vi, nchhu nu na, 'A nū'ɔŋ gɔ nū'ɔŋ gho na ɔ sha'a vigi?' A ju na Minnwi chu'ɔ ntɔgo pi nkuon ngan ntaon vi na a ni non non yi gho nkuon muun thi yuyu'u na a sha'a puon Ishrae ndo nkwe vugu mon ngə'i ne. ³⁶ A ni mfu'u pa puon Ishrae la'ataon Ijipti. A ni ntho nchwie pa nnu ghraoghrao ndo non pa li mon la'ataon Ijipti pugu pa mon mme nkhi na pi mēin ni Nkhi Pipie ne, pugu pa moon nkūnu njɔ no khwe wun nga'o.

³⁷ "Yei Mushi ye na a ni nchhu ni ngwa Ishrae na, 'Minnwi shi nchu'ɔ njəili'i yi mfe ni pəi lo shina pəi wu'ɔ no ha'an a ni nu'un nchu'ɔ a ne.' ³⁸ Mushi yei, ju ye

na a ni mbo pugu pa kiri ngwa Ishrae mon nkūnu njɔ, a ni mbo hein pugu pa nkhu tāa pia pugu pa ngan ntaon Minnwi, na a ni nchrà gho nkuon mbra Shinai, a kwe chrà maon gho, mbo chrà Minnwi no fe nu ni pia.

³⁹ "Pa tāa pia ni ndāa no ya'o nu ncho yi, nka lāa vi lāa nkhwā njū'ɔ pugu no pini nu la'ataon Ijipti, ⁴⁰ nchhu nu ni Eron na, 'Puon yaon mfe ni pigi no Minnwi na a shi mbo nthishi vigi, a mbo pi Mushi vei na a ni mfu'u vigi Ijipti ne, pigi lo nji nnu na a chwie vi ne.' ⁴¹ A ndii gho na pugu ni nchwie yaon puon a pɔ no muun nā'an mimbia, pugu fe'ingien gho, mfā'o mme ji no gha'o nu yaon na pugu chwie ni mbho yugu. ⁴² Nthe yie gho, Minnwi pā'a nkūnu yi ni pugu, mfe vugu na pugu tho ngə'o pi pa maon mon tothi no pa finəi, flu, ni minaon, no ha'an pi nā'an mon njwa'anli pa njəili'i Minnwi na,

'Ngwa Ishrae, nguon pa minyien na pəi ni ngwrā no yaon fe'ingien no khwe wun nga'o mon nkūnu njɔ ne shini ndo nji'i mbo pi vei.

⁴³ A ni mbo ntāa nnwi Moloke na pəi ni ntien nyien nu no gho, pugu chwie yaon no finəi no ligi nnwi na pəi ni mēin ni Refan.

Pie gho ni mbo pa nnwi na pəi ni nchwie nga'o nu ne, ntho yie gho, nshi njou vei mon pa la'a pəi, pəi ghəi ti mfərə Babilon.'

⁴⁴ "Pa tāa pia ni ndāa no Ntāa na nnon na Minnwi pɔ pugu pugu ne mon nkūnu njɔ. Pi ni nchwie Ntāa gho no ha'an Minnwi ni nchhu ni Mushi na a chwie nkwan ha'an a ni non gho ne. ⁴⁵ A ni ngwa nda'a, pa tāa pia na pa tāa pugu ni mfe ntāa gho ni pugu ne tien ngəi no gho ndii na pugu pa Joshua ni ngəi nkwe shhe mbho pa la'ataon na Minnwi ni mfu'u pa la'ataon pigho fo ne. A ni nkina fo ti ntho nchəin tho Devi.

⁴⁶ "Devi na Minnwi ni non pwapun yi gho ne, a luon ni Minnwi na a mien a krao li'i chho ni Minnwi Jako. ⁴⁷ Ndo a ni nkrao Sholomu nkrao Nda gho. ⁴⁸ Mbapa nenne, Minnwi na a Chaapifunon ne shi'a nchho mon nda na a krao nonmishua ni mbho mi ne no ha'an njəili'i Minnwi chhu na, ⁴⁹ 'Taatho chhu na, "Po pɔ pi faan a, shhe pɔ kri tigi kwɔ a.

Ti a yei nkwan nda na minthe ɔ krao vei? Mimfe nda'a pi mon yei nkwan li'i'?

⁵⁰ Nshini ndo nchwie nguon pa maon pəi ghao pi ni mbho ma'?"

⁵¹ "Pa kwéi tho pəi, ngwa na mba'a pugu pin chrà Minnwi ki nja'o. Pəi ghā nchī'ə ncho Jijwe Minnwi nguon ndii ghao wu'ɔ no ha'an na tāa pəi ni nchwie nu ne. ⁵² A yei njəili'i Minnwi na pa tāa pəi shini ndo mfe ngə'i ni pugu? Pugu ni njwi pa ghan

mā'anj nkàni Minnwi, ña pugu ni nchii tho nu muun fà'a vi yi tithi ne. Ndwè pèi fñi vi njwi vi. ⁵³ Pèi ni ñkwe gí Minnwi nò ha'anj ghan ntaonj Minnwi ni mfe ni pèi ne, ndò ki lo nji'i nū'oj gí gho."

Pi tunj Shitifin ni ngù'ó

⁵⁴ Nò ha'anj pa ngwa nda pa kúnj ni nja'ò nnu ña Shitifin ni nchhu ne, a shā'a la'a munu pugu kru shua munu monj pigítua. ⁵⁵ Ndo Shitifin linaonj ni Jijwe Minnwi, mbi'i ligi yi ndii po njèi ndigha'ò Minnwi, ndò njèi Jisho a thi ñgei mbho Minnwi yi jì. ⁵⁶ Shitifin gho chhu ña, "Njèi! Njèi po ña'anj, njèi Muun Nonmishua a thi ñgei mbho Minnwi yi jì!"

⁵⁷ Pa ngwa pigho fo pa'ò ngòu, nchri tónè yugu ni mbho munu, ntei nchò vi, ⁵⁸ mfu'u vi ntaonj nò monj la'a, tunj vi ni ngù'ó, pa ngwa pe ña pugu ni ntigi pa nnu tho yu ne ni mienj pa mme ndhwí pugu ni ma'anj mikhwa chài ligi yi pò Shòó.

⁵⁹ Nò ha'anj pugu ni nthò ntaonj Shitifin ne, a luonj Minnwi nchhu ña, "Jisho Taathò, kwe jijwe a." ⁶⁰ A kwinj kwére yi shhe, ñkòì ni nji ña, "Taathò, ki'i ngwèinj vugu nthè nnu piphi yei ña pugu chwíe ne." A ni nchhu nenne ñkhu.

8

¹ Shòó ni mbinj ña pi jwi Shitifin gho.

Shòó fe ngè'i ni chòshi

Llé gho ngwa yrei nthò mfe ñkien ngè'i ni chòshi Jerushalein, pugu sha monj ñguonj Judia pugu pa Shamaria, a twi'a pa ghanj ntaonj Jisho. ² Pa ñkien titini ghanj pinj twei Shitifin ñkòì vi a wùru. ³ Ndo Shòó jè nthò nshāanj chòshi, nii nda nda nthò mfu'u mbia pugu pa pinjge mbo ghanj pinj nthò mā'anj vugu chéinj.

Pi chii ñkini pwa pisha'akho Shamaria

⁴ Ndwè, ñguonj ngwa pe ña pi shāanj vugu ne ghài ñguonj li'i nthò nchii ñkini pwa pisha'akho fo. ⁵ Fili llo nshwi'i monj la'a Shamaria, nchii ligi Ju ña Minnwi Chu'ó Ntaonj nò ñkwe ne ni pugu. ⁶ Yú ngwa pigho fo ne ya njwère nnu ña Fili ni nchhu ne, nò ha'anj pugu ni njèi pa nnu ghraoghrao ña a ni nchwíe nu ne. ⁷ Pa jijwe piphi pa'ò ngòu ntaonj mbinj ntou ngwa ña pugu ni mbo mbinj pugu ne. Ntou pa ngwa ña pè'i nonj yugu ni ñkhu ne pugu pa ñkwíni pini mbo shi'i. ⁸ Nne ntou pwanju'ó pò monj la'ataonj gho.

⁹ Nonj chài, ligi yi pò Shemu, ña a ni mbo ntaonjanj, ni nchwíe ngwa Shamaria ghrao vi ni nnu nganj, a ni nchhu nu ña juju ñkaa yu nonj ndienj. ¹⁰ Ñguonj ngwa monj la'a, ngwa kike'i pugu pa pi lienj ya'ò

vi, nchhu nu ña, "Nonj vei po pi nji Minnwi ye ña pi mèinj ni yi Lienj ne." ¹¹ Pugu ni mfe ndii yugu gho nenne nthè ña nò ntaonj ndii a ni ngwini vugu ni ngánj yi ña a ni ntou nu ne.

¹² Ndo pugu ni ñga mbinj ñkini pwa pisha'akho Sha'afuonj Minnwi pugu pa Jisho Krishto ña Fili ni nchii ni pugu ne, ñkwe ñkhi mbia pugu pa pinjge. ¹³ Shemu pinj ñkaa yu, ñga ñkwe ñkhi, nyienj nu pugu Fili. A ni ñga njèi pa li pugu pa memme nnu ghraoghrao ña Fili ni nchwíe nu ne, ñgráo.

¹⁴ Ndwè, pa ghanj ntaonj Jisho Jerushalein ni ñga ñja'ò ña ngwa Shamaria pinj chrà Minnwi, ntaonj Pita pugu Jounj, ¹⁵ pugu shwi'i nduonj Minnwi mfe ni pugu nne ña mimfe pugu kwe Jijwe Minnwi. ¹⁶ Nthè ña a shini ndò naa nshwi'i mbinj sheshenonj vugu, pugu ni ngù'ó ñkwe ñkhi pi nò ligi Jisho Taathò. ¹⁷ Pita pugu Jounj nū'oj mbho yugu mbinj pugu, pugu kwe Jijwe Minnwi.

¹⁸ Ndwè, Shemu ni ñga njèi ña ghanj ntaonj Jisho nū'oj mbho mbinj ngwa pugu fā'ò Jijwe Minnwi, a fe mbinj ni Pita pugu Jounj, ¹⁹ nchhu nu ni pugu ña, "Fe ghrí yei vèi ñkaa mu, nne ña sheshenonj ña nū'oj mbho a mbinj yu ne shi mfā'ò Jijwe Minnwi."

²⁰ Ndo Pita khwè gho ña, "Pèi pa mbinj yo gho shi'i, nthè ña o pi'i ña minthe o yuonj fè Minnwi ni mbinj. ²¹ O lo nji'i fā'ò shàna monj fà'a yigi nthè ña njù'ó yo lo nji'i mbo yi tithi ligi Minnwi. ²² Nthè yie gho, pā'a ñkúnu yo ni mbha nnu piphi yei nduonj ni Taathò ña minthe a li'e phi yo ni pi'i nu yei ñkwanj nnu. ²³ Nthè ña njèi ña o linaonj ni kighi'ò piphi mbini mbo nganj chéinj mbho phi."

²⁴ Shemu khwè ña, "Pèi luonj ni Taathò mfe vèi nne ña ki'i sheshe nnu yei ña pèi chhu nthè a ne fi'i al!"

²⁵ Pita pugu Jounj chhu pa nnu ña ndutho yugu ji nthè Jisho ne, ndò nchii chrà Taathò, njè pāni nu ki'e Jerushalein. Pugu ni ñga mbo shendaonj mbini nu, nthò nchii chrà Minnwi monj ñguonj puonj mi la'ataonj monj Shamaria.

Fili paonj pugu mmenonj llo Itiopia

²⁶ Ndo nganj ntaonj Taathò chhu ni Fili ña, "Lollo nshwi'i mbinj shendaonj ña a llo Jerushalein ngèi Gasha ne." (Yei ndaonj ña pi lo nu'uj ntogò nu fo shi'a.) ²⁷ Fili lollo ngèi, ñga njèi nu, yichèi nonj llo Itiopia,* ni mbo nonj ndienj ndina nu ni mbinj ngwafuonj Itiopia, tho Jerushalein li'i gha'ò Minnwi. ²⁸ A ni ñga ñkwèi nu, nchho monj yaonj ña pi mèinj ni kali† ne

* 8:27 8:27 Nonj vei ni mbo nonj fu'u. † 8:28 8:28 Yei ni mbo yichèi ñkwanj mitu ña a ghà nshúu pa minyienj.

ntho mēin njwa'anli njēil'i Minnwi mbo Ishaya.

²⁹ Jijwe Minnwi chhu ni Fili na, "Ku'ò mbara vi yēi kali."

³⁰ Nne, Fili tei ngōi mbara vi, nja'ò a tho mēin njwa'anli njēil'i Minnwi mbo Ishaya. A pie vi na, "Ɔ lo nja'ò nnu na Ɔ mēin nu ne?"

³¹ A khwē na, "Mimfe njkie pi nein nji ki ñon lo mfi'vi vōi?" Ngē Fili na a ku'ò nchho pugu yu mon kali. ³² Ye li'i Njwa'anli Minnwi na a ni mēin nu ne ni mbo yei li'i na,

"A ni mbo no minji na pi lōgo vi ngōi no gho ngwra,
wu'ò ñkwan ha'an muun minji shi'a
ñkōi ndii na pi kiri ngi yi ne,
a shini ndo nchhu nnu.

³³ Pi ni nshhū vi ndo ndāa ki lo nsha'a vi ni ndindi.

Mimfe pa'a ñon lo nchhu nnu nthe ngwreion y
Nthe na chombhi yi ñkuon shhe hein kwo lūgi."

³⁴ Mmēon gho pie Fili na, "Shwei a, njēil'i Minnwi yei tho nchrā yei nnu pi no ligi gō? A chrā pi no ji ligi ki ñon nduon?"

³⁵ Nne Fili jē chrā nu kē'i gho, llo ñkuon li'i njwa'anli yei, nshwei vi kē'i gho ni pwa pisha'akho nthe Jisho.

³⁶ Pugu ni nga nyēn nshwi' i nu shendaon gho ntaon yichēi li'i ñkhi pō fo, mmēon gho chhu na, "Li'i njēi, ñkhi pō nein, a shi mbini ntāra kō ntāra a na ki'i ñkwe ñkhi?" ³⁷ [Fili khwē na, "Minthe Ɔ kwe, no ha'an Ɔ mbin ni ñguon njū'ò yo." Non gho khwē na, "Mbin Jisho Krishto Muun Minnwi."] ³⁸ Mfe gi ni Kali gho na a tithi, pugu Fili shwi' i ki'e mon ñkhi, Fili fe ñkhi gho.

³⁹ Pugu ni nga ntaon mon ñkhi, Jijwe Taatho lōgo Fili ngōi no gho. Mmēon gho shi ki lo nu'uj njēi Fili jē ndii gho, mboro ngōi nu ni vhi ndinaon ni pwanju'ò. ⁴⁰ Fili yēi non yi la'ataon Ashotu. A ni nyēn ngōi Kaisharia, no ha'an a ni ngōi nu ne, ntho nchū ñkani pwa pisha'akho mon ñguon li'i ghao ti nu'uj ngōi nchēin Kaisharia.

9

Sho piñ Minnwi

¹ Ndo ndii yei Sho wu'ò ntho ngōi nu shhi nchhu nu na a shi njwi ghan younjin taatho. Ngōi mbara taatho pa thishi ghan fe'ingien ² nchhu gho na a nā'an pa njwa'anli mfe gho, no shwei nu non na ju, Sho, yie gho ne ni ngwa mon pa nda luon Minnwi Damashiku, nne na ā njēi ngwa na pugu pō pi ngwa Shendaon* na Jisho ni

nōon ne, mbia ki pingge, kan a shi ngwēin vugu mbini ni pugu Jerushalein.

³ No ha'an Sho ni nyēn mbara nu Damashiku ne, li'e wi'i shein mbin yu llo po. ⁴ A gū shhe nja'ò yichēi nggi chhu nu gho na, "**Sho! Sho! Ɔ fe ngōi vōi na?**"

⁵ Sho pie na, "Ɔ pō pi gō, Taatho?"

Nggi gho khwē na, "**Mi Jisho na Ɔ tho fe ngōi gho ne.** ⁶ **Ndo lollo nii mon la'a, kan pi shi nshwei gho ni nnu na Ɔ shi nchwē ne.**"

⁷ Ndo ngwa pe na pugu pugu ni mbo ne tithi, nchō yugu llwī, nja'ò nggi, ndo pa'a ndo njēi ngan vi. ⁸ Sho lollo shhe, mfei ligi yi, ndo pa'a ndo njēi li'i. Nthe yie gho, pi wēin pi mbho yi nii no gho Damashiku. ⁹ Ndo a shini ndo njēi li'i no trei llē ndo pa'a ndo nji yaon ki nnu sheshe yaon.

¹⁰ Ngan younjin Jisho chēi ni mbo fo Damashiku, ligi yi pō Anania, Taatho chwē a yēi nnu, nchhu gho mon nnu gho na, "**Anania!**"

A khwē na, "Li'i njēi! Mbo nein, ma Taatho."

¹¹ Taatho chhu gho na, "**Piri non yo ngōi shendaon na pi mēin ni Ndindi ne, nda Judashi, ndii non chēi llo Tasho, ligi yi pō Sho. A chho ne nduon Minnwi.** ¹² **Minnwi kwo chwē a yēi nnu, non chēi, ligi yi pō Anania, tho nu'ōn mbho yi mbin yu nne na a pini njēi li'i.**"

¹³ Ndo Anania khwē na, "Taatho, ntou ngwa kwo fi'i ntou pa nnu vōi nthe non vei, fi'i pa nnu wuwuru na a chwē mbin ngwa pō pi taonon Jerushalein ne. ¹⁴ Ndo a ni ñkwe ghrī mbho pa thishi ghan fe'ingien no tho nu Damashiku hein ngwēin ngwa pe na pugu ghā nji'ē non yugu mbin gho."

¹⁵ Ndo Taatho chhu gho na, "**Ghōi, nthe na a yaon fā'a na ñchu'ò na a chwē pa ngwa taon nduon pugu pa fūon ni pa ngwa Ishrae ji a ne.** ¹⁶ **Nthe na mmu ndutho a, shi nōon gho fi'i ñkwan no ha'an a pie na a yēi ngōi nthe a ne.**"

¹⁷ Nne, Anania lollo ngōi nii nda gho, nga nu'ōn mbho yi mbin yu, nchhu na, "Ndin a Sho, Jisho Taatho na a nōon non yi ve shendaon na Ɔ nī ntogo fo ntho ne, taon a nne na minthe Ɔ pini nu'uj njēi li'i ndo ndinaon ni Jijwe Minnwi." ¹⁸ Wu'ò ndii gho, pichēi yaon no ghrāo shadi pa'a ntaon no ligi yi a pini nu'uj njēi li'i. Ndollo ki'e pi kwe vi ni ñkhi. ¹⁹ A ji maon mfa'ò ghrī ki'e.

Sho jē chūi nu chrā Minnwi Damashiku

* 9:2 9:2 Pa ghan piñ lleshhi ni ntho mēin non yugu na Ghan Shendaon.

Shoo ni mbo pugu pa ghan younjin Jisho Damashiku no ntou lle. ²⁰ Shoo yrei ta'a ngé ngéi mon pa nda luon Minnwi njé chii nu chrà Minnwi fò, na Jisho muun Minnwi.

²¹ Nguon ngwa na pugu ni nja'o a tho nchii nu ne ni ngràò, mbie na, "Yei shi lo mbo non na a ni ntho mfe wuwuru ngé'i ni ngwa pe Jerushalein, na pugu ghà nji'è non yugu mbij non gho na pi méin ni Jisho ne? A shini ndo ngu'ò ntho hein pi no wéin nu ngwa pigho ngéi mfe vugu ni pa thishi ghan fe'ingien?"

²² Ndo chii nu chrà Minnwi Shoo pini ntini nga'a, a llwi nchò pa Juu Damashiku no non nu ki khutho na Jisho po pi Ju na Minnwi Chu'ò Ntaon no Nkwe ne shini. ²³ Ntou llé ni nga ntogo, pa Juu paon ntaon no jwi nu vi. ²⁴ Ndo pi tugu ntán yugu gho ni Shoo. Pugu ni ntho mbe'i pa chonka'a na pi ghà ntogo fò nii mon la'a ne ni naonchi pugu pa tu'u no jwi nu vi. ²⁵ Ndo ni tu'u chéi, pa ghan younjin Shoo lógo vi ni'in vi mon mikuo nshwi'i vi mon mbo mbij nda, a taon.

Shoo Jerushalein

²⁶ Shoo ni nga ngéi Jerushalein, nkaa nu no turu nu pugu pa ghan younjin Jisho. Ndo pa'a pugu lo nji'i mbij na a ta'a ngan younjin Jisho, nka pogo vi pogo. ²⁷ Ndo Banaba tho no ghère nu vi, ngwéin mbho yi ngéi ni ju njéi pa ghan ntaon Jisho, nshwei vugu nkwan ha'an na ni njéi Taathò shendaon, Taathò gho chhu pa nnu gho. Mbini mfi'i ni pugu nkwan ha'an Shoo ni nshwei chrà Minnwi no ligi Jisho ni tininju'ò Damashiku ne. ²⁸ Nne Shoo ni nyien nu pugu pugu ka'a Jerushalein, ntho nchii chrà Minnwi ni tininju'ò mon ligi Taathò. ²⁹ A ni nchrà nu ndo ndou nu pugu pa ngwa Juu pe na pugu ni nchrà pi chrà Gri ne, ndo ngwa Juu pigho tá'a nu njwi vi jwi. ³⁰ Pa pichéi ghan pin ni nga nji na pi tá'a nu njwi vi, ndógo vi nshwi'i no Kaisharia ntaon vi Tasho.

³¹ Nne, choshi mon nguon Judia, ni Galili, ni Shamaria fá'o ghigri. Jijwe Minnwi ghère choshi pini ntini mbigi ndo mbini njien mbigi no ha'an pugu chho chombhi yugu ni pogo Taathò ne.

Pita ghéi mon pa la'ataon Lida pugu Jopa

³² Pita ni nyien nguon li'i ghao, no yichéi ngé a ghéi li'i kra ngwa Minnwi pi taonntaon Lida, ³³ nga nchéin fò njéi yichéi non, ligi yi po Aenia, na pè'i non yi ni nkwo khu, a kwo nuan kúon no fúon nga'o. ³⁴ Pita chhu gho na, "Aenia, Jisho Krishto yigi ghino yo, lollo nchwé kúon yo." Wu'ò ndii gho a lollo. ³⁵ Nguon ngwa

na pugu ni nda'a nu Lida pugu Sharon ne, yéi vi nkara mbij Taathò ghao.

³⁶ Ndi gho mon la'ataon Jopa, ngan younjin Jisho chéi ni mbo fò, ligi yi po Tabita, mbo mon chrà Gri na Doka.† A ni ndógo nguon ndii yi ghao ntho nchwé shi'i ndo ngère ghan pou. ³⁷ Mon llé pigho a gú ghino ndo nkhu. Pi ni nga nshigao vi, ndógo vi nkú'ò nu'ón mon njien nda tothi. ³⁸ Nthe na Lida ni mbara Jopa ne, pa ghan younjin Jisho gha nja'o na Pita ni mbo Jopa, ntaon paa ngwa gho, má'an ghrí yi nchhu nu na, "Pigi pa'o mbho, kono ntho njéi vigi ki lo nu'un njiri."

³⁹ Pita yrei ngéi pugu pugu, nga nchéin fò pi lógo vi nkú'ò ni ju mon nda tothi. Nguon pa nkugu ni nkiri yéi Pita nkéi ndo ntho non pa puon ni ndhwi yugu pa pichéi memme ndhwi figéi yugu na Doka ni nchwé ndii na pugu pugu ni mbo ne. ⁴⁰ Pita chhu nguon yugu taon mon njien nda gho, á nkwi kwére yi nduon Minnwi, nkara mbe'i khu non gho nchhu na, "Tabita, lollo!" A féi ligi yi nga njéi Pita, ndollo nchóchho. ⁴¹ Pita fe mbho yi ngère vi a lollo tothi. Nne, a méin nguon ngwa Minnwi pi taonntaon, pugu pa nkugu, mfe vi yi maon ni pugu.

⁴² Nnu pei ni nyien nkwe nguon Jopa, ntou ngwa kara mbij Taathò. ⁴³ Pita la'a Jopa no ntou llé pugu yichéi non, ligi yi po Shemu, mbo ngan chwé ngràò.

10

Pita pugu Koniliu

¹ Non chéi ni mbo Kaisharia ligi yi po Koniliu. A ni mbo nthishi ta'a nkai pa shooge mon kwie ntigao nkai pa shooge llo Itali. ² A ni mbo nkien non Minnwi. Ndutho yi pugu pa nguon ndaonon yi ni ntho nga'o Minnwi. A ni ntho ngère ntou pa ghan pou, ndo nduon Minnwi ki jwe. ³ A ni mbo mon trei minaon ni naonchi, Minnwi nonon nnu gho, a yéi ngan ntaon Minnwi, a chhu gho na, "Koniliu!"

⁴ A lii ngan ntaon Minnwi gho ni pogo gu, mbie na, "A kó, Taathò?"

Ngan ntaon Minnwi khwé na, "Minnwi kwij luon yo pugu pwapuon yo ni pwatua.

⁵ Ndwe, taon ngwa Jopa, pugu ghéi méin non chéi ligi yi po Shemu Pita. ⁶ A la'a nu pugu Shemu mbo ngan chwé ngràò, na nda yi po nkij mme nkhi ne."

⁷ Ngan ntaon Minnwi gho na a ni nchrà gho ne gha nkwo ghéi ne, Koniliu gé paa ngwa ha'an pugu ni mfa'a nu mbho yu ne, ni ta'a shooge mbo non Minnwi shina pa shooge na a ni ntho nsha'a vugu ne. ⁸ Nga mfi'i nguon nnu pigho ni pugu, ntaon yugu Jopa.

† 9:36 Njin Doka pugu Tabita po na *mingra*.

⁹ Mbhi ni n̄ga ndan̄, pugu pò shendaon̄ nḡōi nu ti n̄kwo para mon̄ la'a. Pita ku'ò thonda* li'i luon̄ Minnwi mon̄ ntun̄ minaon̄. ¹⁰ N̄ji yia vi, a t̄a'a yaon̄ n̄ji, pi gha ntho nyian̄ maon̄, a ȳoi nnu. ¹¹ N̄j̄oi po n̄a'an̄, a ȳoi yaon̄ shwi'i nu shhe nò mme pra mbho ndhw̄i, pi w̄ēin̄ vi n̄kuon̄ khwe ghaa pi, a shwi'i nu. ¹² N̄guon̄ n̄kwan̄ pa minyien̄ pugu pa mimaon̄ shatei pugu pa mishi mon̄ nḡunu ni mbo fò. ¹³ Yich̄oi nḡgi taon̄ po nchhu gh̄o n̄a, "Pita, lollo, jwi n̄kru."

¹⁴ Pita khw̄ē n̄a, "N̄ga, ma Taatho! Ndo naa ma mfuo non̄ a ni maon̄ fuo ki maon̄ nchhi."

¹⁵ Nḡgi gh̄o pini nchhu gh̄o mbra nḡē n̄a, "Ki'i m̄ēin̄ yaon̄ n̄a Minnwi chw̄ie a pò yi taon̄taon̄ n̄e n̄a a yaon̄ nchhi." ¹⁶ Yei nnu ni nd̄ōgo li'i nò trei n̄ge, n̄ne pi l̄ōgo maon̄ piḡho mbini nò po.

¹⁷ Pita ni n̄ga ntho n̄gr̄ao n̄jin̄ nnu n̄a a ȳoi n̄e, n̄gwa p̄e n̄a Koniliu ni n̄taon̄ n̄e kwo pie ti n̄j̄oi nda Shemu, ntho nthi chon̄ka'a, ¹⁸ m̄ēin̄ nu ndo mbie nu n̄a Shemu n̄a ligi yi Pita n̄e la'a pi fò? ¹⁹ Nò ha'an̄ Pita ni nḡu'ò ntho mbi'i n̄jin̄ nnu n̄a a ȳoi n̄e, Jijwe Minnwi chhu gh̄o n̄a, "L̄ii n̄j̄oi, trei n̄gwa th̄o n̄e nd̄ii gh̄o. ²⁰ Ndw̄e, lollo, nshwi'i shhe, nḡōi p̄oi pugu ki lo nd̄ou nthe n̄a a taon̄ n̄mu n̄taon̄ vugu."

²¹ Pita shwi'i nḡōi mbara n̄gwa piḡho, nchhu n̄a, "Mi n̄on̄ n̄a p̄oi l̄ii nu n̄e, p̄oi th̄o pi k̄h̄o?"

²² Pugu chhu n̄a, "N̄gan̄ n̄taon̄ Minnwi yi taon̄taon̄ chhu ni Koniliu, mbo nthishi ta'a n̄k̄i pa shooḡe, mbo n̄on̄ nd̄indi, mb̄oḡo Minnwi, n̄guon̄ n̄gwa Juu nchr̄a shi'i nò ligi yi, n̄a a ḡē gh̄o nda yu, n̄ji n̄a a shi n̄ji nnu n̄a ò f̄a'ò nò chhu nu n̄e." ²³ Pita chhu ni n̄gwa piḡho n̄a pugu n̄ii nda pugu pugu la'a. Mbhi ni n̄ga ndan̄ a p̄iri non̄ yi, pugu pugu gh̄ōi. Pich̄oi pa ghan̄ pin̄ llo Jopa ȳou n̄jin̄ yi pugu pugu gh̄ōi ka'a.

²⁴ Mbhi ni n̄ga ndan̄ a ch̄ōin̄ Kaisharia, li'i n̄a Koniliu ni ntho n̄jw̄ere vi pugu pa l̄in̄ pi, pugu pa taannu pi n̄a a ni nḡē vugu n̄e. ²⁵ Nd̄ii n̄a Pita ni nt̄a'a nu n̄ii nda n̄e, Koniliu paon̄ pugu yu nḡū shhi yu, nḡa'ò vi. ²⁶ Ndo Pita pi'i vi tothi, nchhu nu n̄a, "Lollo tothi mummu wu'ò n̄on̄mishua n̄kaa mu." ²⁷ Pita gha nchr̄a pugu yu n̄e, n̄ii nda n̄j̄oi n̄tou n̄gwa kiri fò.

²⁸ Pita chhu ni pugu n̄a, "P̄oi ji ni non̄ ȳoi n̄a a lo mbie n̄a n̄on̄ Juu kra, ki nch̄iri pugu pa n̄gwa taon̄ nduon̄.† Ndo Minnwi n̄ōon̄ v̄oi n̄a ki' i nd̄ii yich̄oi n̄on̄ n̄a a lo n̄ji' i mbo yi taon̄taon̄. ²⁹ Nthe yie gh̄o, nd̄ii n̄a ò ni m̄a'an̄ n̄k̄ani m̄ēin̄ a n̄e, ntho ki lo n̄ji' i

n̄k̄ōro, n̄enne, m̄bie v̄oi n̄e ndw̄e n̄a ti p̄oi ni m̄ēin̄ a pi n̄a?"

³⁰ Koniliu khw̄ē n̄a, "A khw̄e l̄l̄embhi shi'a wu'ò mon̄ nd̄ii yei n̄a mi ni ntho nduon̄ Minnwi nda mu mon̄ trei minaon̄ ni naon̄chi. N̄ga n̄j̄oi yich̄oi n̄j̄oi shhi mu ndhw̄i yi th̄o nchiachia, ³¹ nchhu n̄a, 'Koniliu, Minnwi ya'ò luon̄ ȳo ndo n̄kwin̄ pwapun̄ ȳo. ³² Fe n̄taon̄ Jopa nḡē Shemu n̄a pi m̄ēin̄ yi n̄a Pita, n̄a a th̄o nda'a nu nda n̄on̄ ch̄oi, ligi yi pò Shemu, n̄k̄in̄ mme n̄k̄h̄i, mbo n̄gan̄ chw̄ie n̄gr̄ao n̄e.' ³³ N̄enne, n̄taon̄ n̄on̄ p̄e wu'ò nd̄ii gh̄o, ò ya ndo nchw̄ie a pwa nò ha'an̄ ò th̄o n̄e. N̄enne, pigi kiri hein̄ ndw̄e shhi Minnwi nò ya'ò nu n̄guon̄ pa nnu n̄a Taatho chhu v̄e n̄a ò chhu n̄e."

Chr̄a Pita

³⁴ Pita j̄ē chr̄a nu nchhu n̄a, "Shishini, n̄ja n̄j̄oi ndw̄e n̄a Minnwi shi'a n̄ōon̄ shieligi ³⁵ A gh̄a mb̄in̄ sheshen̄on̄ n̄a a paḡo vi ndo nchw̄ie nnu n̄a a k̄a'ò n̄e, ki lo nd̄ii n̄a a llo pi mon̄ ȳoi la'ataon̄. ³⁶ P̄oi ji n̄k̄ini n̄a a ni n̄taon̄ ni n̄gwa Ishrae n̄e, ntho nch̄ii pwa pisha'akho ta'anggi, ntoḡo pi mbho Jisho Krishto n̄a a Taatho n̄guon̄ n̄gwa n̄e. ³⁷ P̄oi ji mme nnu n̄a a ni nd̄ōgo li'i mon̄ n̄guon̄ Judia, j̄ē Galili, nd̄ii n̄a Joun̄ ni n̄kwo j̄ē ch̄ii nu chr̄a Minnwi n̄a n̄gwa p̄a'a n̄k̄unu yugu ni phi a kwe vugu ni n̄k̄h̄i n̄e. ³⁸ P̄oi ji Jisho llo Nashare, n̄kwan̄ ha'an̄ Minnwi ni nshwi'i Jijwe yi pugu pa ghr̄i mb̄in̄ yu n̄e. A gh̄oi n̄guon̄ li'i nchho nchw̄ie pa nnu shi' i nchho n̄j̄gi gh̄in̄o n̄gwa p̄e n̄a Shata ni ntho m̄f̄e nḡō' i ni pugu n̄e, nthe n̄a Minnwi ni mbo pugu yu.

³⁹ "Pigi po pi pa min̄kwent̄ie n̄guon̄ nnu pei ghao n̄a a ni nchw̄ie mon̄ la'ataon̄ pa n̄gwa Juu pugu Jerushalein̄ n̄e. Pi jwi vi ntoḡo pi nò kw̄in̄ yu ni n̄kuon̄ w̄a'a. ⁴⁰ Ndo a gha nda'a trei ll̄ē, Minnwi p̄ini mbi' i n̄ mon̄ gu, nchw̄ie a n̄ōon̄ non̄ yi, ⁴¹ ndo ki lo n̄ōon̄ pi ni n̄guon̄ n̄gwa, n̄k̄ien̄ pigi mbo pa min̄kwent̄ie n̄a Minnwi ni nchhu'ò v̄igi, mbo pigi ȳe n̄a pigi pugu ni n̄j̄i maon̄ ndo nnu nu ka'a nd̄ii n̄a a ni n̄kwo ku'ò n̄e. ⁴² A fe ḡi ni pigi n̄a pigi ch̄ii n̄k̄ini pwa pisha'akho ni n̄gwa, ndo nchhu ni pugu n̄a a ju mbo n̄on̄ n̄a Minnwi chu'ò vi n̄o n̄on̄ n̄a a l̄e nsha'a n̄gwa maon̄ pugu pa n̄gwa khu n̄e. ⁴³ N̄guon̄ pa n̄j̄ōl̄i' i Minnwi ghao ni nchr̄a nthe vi, nchhu nu n̄a, 'N̄guon̄ n̄gwa n̄a pugu pin̄ vi n̄e, Minnwi shi nd̄i' e phi yugu ntoḡo pi n̄kuon̄ ghr̄i Jisho.'"

Jijwe Minnwi shwi' i mb̄in̄ ndaon̄on̄ Koniliu

* **10:9** 10:9 Thonda yei ni mbo pi yi shein̄shein̄ pi chw̄ie ni nḡu'ò n̄kwan̄ ha'an̄ pi nthe n̄on̄ chho fò n̄e. † **10:28** 10:28 Ḡi pa n̄gwa Juu lo mb̄in̄ n̄a pugu para ki nchw̄ie nnu taannu pugu pa n̄gwa taon̄ nduon̄.

44 Pita ni nga ngu'ò nchrà nu, Jijwe Minnwi shwi'í mbinj nguonj ngwa pe ña pugu ni ntho nja'ò ñkàni yei ne. 45 Pa ngwa Juu llo Jopa ña pugu ni mbinj Minnwi ña pugu ni ntho pugu pa Pita ne ghràò ña Minnwi shwi'í fé yi, mbo Jijwe yi, mbinj ngwa taonj nduonj. 46 Nthe ña pugu ya'ò pugu chrà nu monj pa chrà taonj nduonj ntho nga'ò Minnwi.

Nne Pita chhu ki'è ña, 47 "Yichèi ñon nu'urj mbo ña mimfe a láa ña ki'í ngwa pei kwe ñkhi, ha'anj Jijwe Minnwi shwi'í mbinj pugu wu'ò no ha'anj a ni nshwi'í mbinj pia ne?" 48 A fe gí ña pi kwe vugu ni ñkhi monj ligi Jisho Krishto. Nne, pugu chhu gho ña pugu la'a no shigei llé.

11

Pita fí'í nnu ña a lōgò lí'í ne ni choshi Jerushalein

1 Ndwe, pa ghanj ntaonj Jisho pugu pa pichèi ghanj pinj monj Judia ya'ò ña pa ngwa taonj nduonj pinj chrà Minnwi. 2 Pita ni nga ngèi Jerushalein, pichèi ngwa Juu* ña pugu ni mbinj Jisho ne chhu ña Pita chwé pa'a a lo ñkà'ò 3 mbie nu ña, "A ni nchwé kxo c ghèi nda ngwa ha'anj pi lo ni'in vugu ngunu mbrei ne, ti ñji pi maonj pèi pugu?"

4 Ndo Pita jè fí'í nu ni pugu nguonj nnu ña a ni ndōgò lí'í ne monj lein. 5 "Mi ni mbo Jopa ntho nduonj Minnwi, Minnwi ndutho yi ndonj nnu vèi, njèi yaon, a shwi'í nu shhe no mbho ndhwí nshwi'í nu ni khwe ghaa llo po, ntho ntithi yèi mu. 6 Nga ndii monj gho shi'í, njèi pa mimaonj moonj la'a pugu pa mimaonj moonj trù, pa mimaonj shatei pugu pa mishi moonj ngunu. 7 Nja'ò yichèi nggi chhu ña, 'Pita, lollo njwi ñkru.'

8 "Ndo ñkhwè ña, 'Nga, ma Taathò! Pa maonj fuo ki maonj nchhi lo naa ma nii nchò mu ya'a.'

9 "Nggi gho pini nchrà mbara ngé nchhu ña, 'Ki'í mèinj yaon ña Minnwi chwé a po yi taonjtaonj ne ña a yaon nchhi.' 10 Yei nnu ni ndōgò lí'í no trei nge, pi pini nshuu nguonj maonj pigho ñku'ò no gho po.

11 "Wu'ò ndii gho trei ngwa chéinj nda ña pigi ni mbo ne, pi taonj vugu vèi llo Kaisharia. 12 Jijwe Minnwi chhu vèi ña pigi pugu ghèi ka'a, ki'í ñji'í ndòu. Pigi pa ntigao ghanj pinj pei ghèi nda ñonj gho ka'a. 13 A chhu ni pigi ñkwanj ha'anj a ni njèi nganj ntaonj Minnwi, a thi nda yu, nchhu nu gho ña, 'Taonj ngwa Jopa mèinj Shemu ña pi mèinj vi ni Pita ne. 14 A shi mā'anj ñkàni ve ña c shi ñkie fo ndūgu, pèi pa mbaanda ya.'"

15 "No ha'anj mi ni njè chrà nu ne, Jijwe Minnwi shwi'í mbinj pugu wu'ò ñkwanj ha'anj a ni nshwi'í mbinj pia no njè yi ne. 16 Nne ñkwinj chrà Taathò, ñkwanj ha'anj a ni nchhu ña, '**Kwe ñkhi Jouj ni mbo pi monj ñkhi, ndo pèi shi mfà'ò kwe ñkhi monj Jijwe Minnwi.**' 17 Ti ä mbo ña Minnwi wu'ò mfe pi ta'a fé gho ni pugu no ha'anj a ni mfe ni pia ndii ña pia ni mbinj Jisho Krishto mbo Taathò ne, mbo nyanj pi g'ò ña ñkanj ni nthe mbo ki'ingini ni Minnwi?"

18 Pugu ni nga nja'ò yei nnu, nchò yugu chri pugu gha'ò Minnwi, nchhu nu ña, "Minnwi fe shàna ni ngwa taonj nduonj ñkaa pugu ña pugu pà'a ñkũnu yugu ni phi mfà'ò chombhi."

Choshi Antio

19 Ndwe pa ghanj pinj pe ña pugu ni nsha nthe ngè'í ña pi ni mfe nu ni ghanj pinj ndii ña pi ni njwi Shitifiñ ne, ghèi ti nchèinj Fonishia, Shaipru ni Antio, ntho nshwei chrà Minnwi wu'ò ni pa Juu. 20 Ndo pichèi ghanj pinj llo Shaipru pugu Shirinj ghèi Antio nshwei chrà pwa pisha'akho nthe Jisho Taathò ni pa ngwa taonj nduonj. 21 Mbho Taathò ni mbo mbinj pugu, ñkien ntou ngwa pinj ñkara mfe nonj yugu ni Taathò.

22 Pisha'akho pei nyienj nchèinj monj choshi Jerushalein, nne pugu taonj Banaba Antio. 23 A ni nga ntho njèi fí'í ñkwanj no ha'anj Minnwi ndonj pwapunj yi ni pugu ne, mfà'ò pwatua mā'anj ghrí yugu ña pugu ghèi shhi ñkàna ni ta'anju'ò monj mienj nu nonj yugu ni Taathò, 24 nthe ña Banaba gho ni mbo pi ñkienj ñonj ndinaonj ni Jijwe Minnwi ndo ntini monj pinj. Nne, ntou ngwa pinj Taathò.

25 Nne, Banaba ghèi Tasho no lli nu Shoo, 26 nga njèi vi, ndōgò gho, ngèi no Antio, no nguonj ta'a ngga'ò gho, pugu pi paa paonj pugu pa ghanj choshi gho, nje'í ñkienj mme kiri ngwa fo. A ni mbo pi Antio ña pi fionj mèinj ghanj pinj ni Krishiten.†

27 Monj pii ndii gho, pichèi pa njèilí'í Minnwi llo Jerushalein ngèi Antio. 28 Ta'a ñonj shàna pugu, ligi yi po Agabu, lollo, Jijwe Minnwi ndonj gho a chhu ña, ñkienj mme ñji shi ngū monj nguonj mbhi. Nji gho ni ngū ndii ña Klaudiu ni ntho nsha'a ñguonj mbhi Roma ne. 29 Pa ghanj younjinj Jisho lōgò nthi munu ña pugu shi ntaonj ghère fí'í ñkwanj ha'anj sheshenonj vugu fà'ò ne, no ghère nu pichèi ghanj pinj no monj Judia. 30 Nenne, nchu'ò ghère gho ntaonj ni Banaba pugu Shoo ña pugu fe ni pa thishi choshi gho Judia ne.

* 11:2 11:2 Pichèi ngwa Juu ni mbi'í ña ñonj taonj nduonj mbinj Jisho, pi wu'ò ni'in yi ngunu mbrei. † 11:26 11:26 Njin Krishiten po ña ngwa pe ña pugu pinj Jisho ntho njou njin yi ne.

12

Ngə'i pigi ni pa ghan pinj

¹ Monj pii ndii gho, fùon Hero jē ntho mfe ngə'i ni pichəi ghanj choshi. ² A ni njwi Jein, mbo ndin Joun, ni kafa. ³ Ni nga njəi na nnu gho pwa ngwa Juu, a ghəi ngwəin Pita nkaa yu. Yei ni mbo monj ndii ji Ji Brei ki Ku'ó. ⁴ A ni nga ngwəin vi, ni'in chəin, mfe vi fo ni khwe kwie pa khwe shooge na pugu tho nkē'i vi. Hero ni nkā'a nu no sha'a nu vi shhente ndii na Ji Lli Nji'a togo ne. ⁵ Nne, pi ni ni'in Pita chəin, choshi luon Minnwi ki jwe mfe nu gho.

Pi fu'u Pita chəin

⁶ A gha mbo ni tu'u ye na Hero ni mbo no fu'u nu vi ne, Pita ni nūan shina paa shooge, pi krao vi ni paa chəin, pa ghanj kē'i chəin thi chonka'a chəin ntho nkē'i nu. ⁷ Nga njəi nu, nganj ntaonj Taatho ndonj nonj yi monj chəin gho, lí'ε the monj njien chəin gho. Nganj ntaonj Minnwi kwa'a Pita no mbru yi, mbi'i vi tothi nchhu gho na, "Konó ndollo!" Wu'ó ndii gho pa chəin pigho taonj no mbho Pita. ⁸ Nne nganj ntaonj Minnwi gho chhu gho na, "Krao nkandanj yo, ngwe tra yo." Pita chwie nne. Nganj ntaonj Minnwi pini nchhu na, "Má'anj mme ndhwí yo ntho pogo ghəi."

⁹ Pita lollo ntaonj njou njin yi, a shini ndo nji na nnu na nganj ntaonj Minnwi gho ni nchwie nu ne ni mbo pi nkienj nnu, a ni ngē na a tho njəi pi nnu. ¹⁰ Pugu ni nga ntaonj ti mfəə fúon nganj kē'i lí'i pugu mbra yi, ngəi nchəin chonka'a tni na a ni nii monj la'a ne, chonka'a gho chu'ó ni ndonj yi. Pugu taonj nyien shwi'i nu shendaonj chəi, ndii gho nganj ntaonj Minnwi gho mienj vi.

¹¹ Lina Pita kwəi kí'ε a chhu ni nonj yi na, "Ndwε, nji shini na Taatho taonj nganj ntaonj yi na a tho nkwe a mbho Hero pugu pa nguonj nnu pe na nguonj ngwa Juu ni mbi'i nu na a shi ndōgo lí'i ne."

¹² Tho yi ni nga nja nshie ni nnu ye na a lōgo lí'i mbij yu ne, a ghəi la'a Meri muunj Joun Maaku, lí'i na ntou ngwa ni nkiri nchho nduonj Minnwi ne. ¹³ A ni nkwe chonda nka'a mbhi, muunj fà'a nda gho mbo Roda tho lí'i chu'ó. ¹⁴ Nga nja'ó a po nggi Pita, a fà'ó ntou pwatwa ki lo nu'un nchu'ó chonka'a, ntei mbini nda, nshwei ngwa na Pita thi ne mbhi.

¹⁵ Pugu chhu gho na, "Ó ya mbo pi liliñ." A tii na nnu na a chhu nu ne yie gho, pugu chhu kí'ε na, "Kanj a po pi nganj ntaonj Minnwi na a ghà nkē'i vi ne."

¹⁶ Ndo Pita wu'ó nchho nkwe kwie, pugu gha nchu'ó njəi a po ju ne, pugu ghrāo piphi. ¹⁷ A ndonj ni mbho yi na pugu lere lanj, mfi'i ni pugu nkwanj ha'anj Taatho mfu'u vi monj chəin ne, ndo nchhu ni pugu na, "Pəi shwei Jein pugu pa pichəi ghanj

pinj ni nnu pei." A lollo kí'ε nga ntaonj mbhi ngəi lí'i nduonj.

¹⁸ Mbhi ni nga ndanj, tho nguonj ghanj kē'i chəin vu'u ni nnu na a lōgo lí'i mbij Pita ne. ¹⁹ Hero fe gi na pi ta'a vi, ndo pi tá'a vi kie. Nthe yie gho, a tou pa ghanj kē'i chəin pigho, mfe gi na pi jwi vugu. Nne Hero gho lollo Judia ngəi nda'a Kaisharia no yichəi fi'i ndii.

Gu Hero

²⁰ Hero ni mfā'ó pigitia mbij pa ghanj Taire pugu Shidonj. Ngwa pei chrà ntaonj ni ta'anjgi na pugu ghəi njəi Hero, mfúon ngəi ndigəi Blashitu mbo ta'a mmenonj shina pa ngwa na pugu ni ntho ndina nu ni ntu'ó ne na a ghəre vugu. Nenne pugu ghəi mbara Hero ndigəi vi na pugu pugu lūgwi nthe na la'a yugu ghà mfā'ó maonj pi lo la'ataonj fúon Hero. ²¹ A ni nga mbo llé na pi ni ntigi na pugu pugu paonj ne, Hero má'anj piri yi, nchho nkuanj faanj yi, mfe chrà ni ngwa. ²² Ngwa pa'ó ngou na, "A lo nji'i mbo pi nggi ngonmishua, a po pi nggi nwi!"

²³ Wu'ó ndii gho nganj ntaonj Taatho wie vi a gū shhe nthe na a shini ndo mfe ndigha'ó ni Minnwi. Pa nginjgi ni nkru vi, a khu.

²⁴ Ndo chrà Minnwi nyien mbigi ngəi nu shhi ngwa pinj mbigi nu.

²⁵ Banaba pugu Shoo ni nga m'ien fà'a yugu, ndōgo Joun Maaku pugu pugu pini llo Jerushalein.

13

Pi chu'ó Banaba pugu Shoo ntaonj vugu

¹ Monj choshi Antio, pa pichəi pa njəli'i Minnwi pugu pa masha ni mbo fo. Ó ni mfā'ó Banaba, Shimionj, na pi ni mēin vi ni Yishhi ne, Lushio llo Shirin, Manen, na a ni nkū'ó pugu Hero na a sha'a krao Roma ne, ni Shoo. ² Ndi na pugu ni ntho ngə'ó Taatho ndo nji nkhi ne, Jijwe Minnwi chhu ni pugu na, "Chu'ó Banaba pugu Shoo nū'onj vugu no chwie nu fà'a na ngē vugu na pugu chwie ne." ³ Pugu ji nkhi ndo nduonj Minnwi, nū'onj mbho yugu mbij pugu, ntaonj vugu kí'ε.

Banaba pugu Shoo ghəi Shaipru

⁴ Jijwe Minnwi gha nkwo taonj vugu, pugu ghəi Shelushia, nshā'a nkhi ntaonj Shaipru. ⁵ Pugu ni nga nchəinj Shamali, nchii chrà Minnwi monj pa nda luon Minnwi pa Juu. Pugu ni ndōgo Joun Maaku na a ghəre vugu ni fà'a gho.

⁶ Pugu ni nga nyien nguonj lí'i monj muunj nkūnu gho tri nkhi ne, ti nchəin Pafó, mbəonj pugu pa nganj fhó chəi, ligi yi po Baa-Jisho, mbo nonj Juu na a ni mbo njəli'i mifi. ⁷ A ni mbo nu'onjtho Shəgiu

Poo, ña a ni ntho sha'a Shaipru ne, ndo mbo nğan lina ne. Non vei ni ngē Shoo pugu Banaba nthē ña a ni ntā'a nu nja'ò chrà Minnwi. ⁸ Ndo Elima, mbo ntoungan (nthē ña a njin ligi yi), tāra vugu mba'ò nu ña ki'i ngan sha'a ngwa gho pin.

⁹ Ndo Shoo, ña pi ni mēin vi ni Poo ne, ni nga ñkwo linaon ni Jijwe Minnwi, nchaon ligi yi mbin yu, ¹⁰ nchhu gho ña, "O muun Shata, mbo mbina nguon nnu ña a yi ndindi ne. O linaon ni nguon ñkwan mifi pugu pa nnu pipi. O ghà ngu'ò ñkina nchho ñkāa nu nò kara nu nnu shini Taathò a pò nò le'ingien! ¹¹ Ndo Ii njoi, mbho Taathò gū ne mbin gho, o shi ngū nchrligi, ki lo nu'un njoi li'ε nò yichoi fi'i ndii."

Wu'ò ndii mba'a pugu pa njinjin gū mbin Elima, a nyien ntho ntā'a non ña a wēin mbho yi nōon ndaon gho. ¹² Nenne, ngan sha'a ngwa gho pin Minnwi ndii ña a ni njoi nnu ña a lōgo li'i ne, nthē ña a ni ngrāo pa nnu ña pi ye'i nò ligi Taathò ne.

Poo chii ñkini pwa pisha'akho Antio mon Pishidia

¹³ Poo pugu pa pakwo pi shā'a llo Pafon ntaon Pega, mbo yichoi mme li'i Pamfilia. Joun Maaku mien vugu henein koi gho, mbini Jerushalein. ¹⁴ Ndo pugu tōgo llo Pega ngōi Antio mon Pishidia.

A gha mbo llé ji pa Juu, pugu ghāi mon nda luon Minnwi nchochho fo. ¹⁵ Ndi ña pi ni ñkwo mēin Nywa'anjli Gí ña Mushi ni nā'an ne, pugu pa ye ña pa Njōili'i Minnwi ni nā'an ne, pa thishi mon nda luon Minnwi mā'an ñkini ni pugu, nchhu nu ña, "Lin pan, pōi mfā'ò sheshe chrà nò mā'an nu ghrí ngwa nò gho, pōi chrà."

¹⁶ Nenne, Poo lollo tōthi, nōon ni mbho yi nchhu ña, "Ngwa Ishrae pugu pa ngwa taon nduon ña pugu pogo Minnwi ne, pōi ya'ò nnu ña nchhu nu ne!

¹⁷ "Minnwi ngwa Ishrae ni nchu'ò pa taa pia nchwie pugu yien ndo ntini ndii ña pugu ni nda'a nu Ijipi nò pa ghini ne, ndo Minnwi fu'u vugu fo ni mbho titini.

¹⁸ A ni ngwēin njū'ò yi, ndina ni pugu nò khwe wun ñga'ò mon ñkūnu njō. ¹⁹ A ni nchwie pi pigei khwachoi taon mon la'ataon Kanan, mfe shhe gho ni ngwa pi nò yugu. ²⁰ Nguon nnu pei ni ndōgo li'i nò khwe ñkii ni tien wun ñga'ò.

"Ndi yei ni nga ntogo, Minnwi chu'ò pa thishi mfe ni pugu ti ngōi nchōin ndii njōili'i Minnwi, mbo Shamue. ²¹ Nenne, pugu pie Minnwi ña a fe fūon ni pugu, a fe Shoo, muun Kishi, non llo mon ngwreijon Benjamein, a sha'a nò fūon vugu nò khwe wun ñga'ò. ²² Minnwi ni nga mbi'i vi,

nū'ōn Devi nò fūon vugu. Yei pò nnu ha'an Minnwi ni nchhu nthē Devi ne, 'Njoi ña Devi, muun Jeshe non ña a ghà nchwie njū'ò a pwa ne, mbo non ña a shi nchwie nguon nnu ha'an ñtā'a nu ña a chwie ne.'

²³ "Wu'ò llo mon ngwreijon Devi yei, Minnwi fe ñkwe ni Ishrae mbo Jisho wu'ò nò ha'an a ni ñkā'a ne. ²⁴ Nkaon Jisho maa njē fā'a yi, Joun ni nchii chrà Minnwi ni nguon ngwa Ishrae ña pugu pā'a ñkūnu yugu ni phi, a fe ñkhi ni pugu. ²⁵ Nò ha'an Joun ni ntho mī'ēn fā'a yi ne, a pie ña, 'Pōi pi'i ña mi pò pi gō? Ndo nji'i mbo non ña pōi ywere nu ne. Vie non wu'ò mbo njin ntho nu, pa'a ñdo nji'i ñkō'ò nò kigei nu ñkii tra yi, mfu'u nò kwō yi.'

²⁶ "Lin pan, mbo ndaon Abraham, pugu pa nguon ngwa taon nduon ña pugu pogo Minnwi ne, pi taon ñkini yei ni pia ña a fi'i ñkwan ha'an Minnwi kwe ngwa pi ne. ²⁷ Nthē ña pa ngwa pē ña pugu la'a nu Jerushalein, pugu pa thishi pugu, shini ndo nji ña a Jisho vei mbo ñkwe, ndo ki lo mfā'ò shietho ñkuon chrà pa njōili'i Minnwi ña pi ni mēin nu nguon llé ji ne, mon fe nu njō gu gho, pugu ka chwiechwie chrà pa njōili'i Minnwi pigho chōin. ²⁸ Ti mfe pi nò ha'an pugu shini ndo njoi sheshe fan mbin yu ña a pie ña pi jwi vi ne, pugu wu'ò nchuchu ni Paile ña a chwie pi jwi vi.

²⁹ "Pugu ni nga ñkwo chwie nguon pa nnu ha'an chrà Minnwi ni nchhu nthē vi ne ti mī'ēn, nshwi'i vi ñkuon wā'a, ni'in vi mon fūn. ³⁰ Ndo Minnwi ku'ò ni ju mon gu, ³¹ nò pa ntou llé, a nōon non yi ni pa ngwa pē ña pugu pugu ni ndho Galili ntho Jerushalein ne, mbo pa ngwa pē ña pugu pa minkwentie pi ndwe ni ngwa Ishrae ne.

³² "Pigi tho ndwe ni ñkini pwa pisha'akho ni pōi, ña nnu ña Minnwi ni ñkā'a ni pa ñkhu taa pigi ña a shi nchwie ne, ³³ a chwie ne ni pigi, mbo pa puon pugu, ñkie pi ñkuon ku'ò nu ni Jisho mon gu. Wu'ò nò ha'an pi nā'an mon mbra njien Nywa'anjli ñkhi* ña,

'O Muun a,

shi'a ñgū Tāa gho.'

³⁴ Yei pò pi nnu ña Minnwi chhu nthē ku'ò nu ni ju mon gu ki a lo nji'i mfōro mon fūn ne: 'Nshi mfe mboro taon taon, mbo yi kà'a ki fii, ña ñki ñkā'a Devi nò ne ve.'[†] ³⁵ Wu'ò nenne, a chhu mon yichoi li'i Nywa'anjli ñkhi ña, 'Mba'a o yi'i mien Muun Fā'a yo yi Taon taon fōro mon fūn.'[‡] ³⁶ Nthē ña Devi ni nga mfā'a fā'a ña Minnwi ni nū'ōn ña a fā'a ne, mon ndii ña a ni mbo ñkuon mbhi ne ti mī'ēn ne, ñkhu, pi twei vi li'i ha'an pi ni ntwei pa taa pi ne, a fōro mon

* 13:33 13:33 Nywa'anjli ñkhi 2:7. † 13:34 13:34 Ishaya 55:3. ‡ 13:35 13:35 Nywa'anjli ñkhi 16:10.

fúj. ³⁷ Ndo ju na Minnwi ni nku'ó nò monj ne shini ndò mǝrò.

³⁸ "Nthe yie gho, ma lín panj, a pie na pèi ji na ntògo njin Jishò vei, pi chíi nkini lí'e phi ni pèi. ³⁹ Ndo ntògo pi mbho yu, sheshenonj na a pinj ne shi ndúgu monj nguon phi na a kanj ni nthe pa'a gí Mushí lo ndúgu ni ju monj gho ne. ⁴⁰ Pèi lina nu ne na ki'í pa nnu ha'anj pa njèli'í Minnwi ni nchhu ne lógò lí'í mbinj pèi:

⁴¹ Líi njèi, pa ghanj nchi'èshè,
pèi ghráo ndò nkhu,
nthe na nnu ha'anj ñchwíe nu shi'a,
a kanj ni fe pa'a pèi lo mbinj
no ha'anj pi kanj ni ndò nchuchu ni pèi
na a shi mbo.'"S

⁴² Nò ha'anj Pòò pugu Banaba ni ntaon nu monj nda luonj Minnwi ne, pa ngwa pighò ligèi vugu na pugu pini mbini llé ji ka'ashi'a, mǝ'í moonj nnu pei ni pugu ngèi shhi. ⁴³ Ndiè na pi ni nshàanj monj nda luonj Minnwi ne, ntou pa ngwa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj, na pugu ni nkara mbinj nnu Minnwi pa Juu ne, yòu njin Pòò pugu Banaba. Pòò pugu Banaba chrà ni pugu nthò nkwené vugu na pugu ghèi shhi nthò nji'è nonj yugu nkuonj pwapuj Minnwi.

Pòò kara ngèi ni ngwa taonj nduonj

⁴⁴ Mbra llé ji nduonj ni ngwa nthò, a pi'í shigèi yi nguonj ngwa monj la'ataonj gho tho lí'í ya'ò chrà Taathò. ⁴⁵ Pa ngwa Juu ni ngwa njèi yú ngwa pighò, ndinaonj ni kigh'è, ndàa nnu na Pòò ni nchhu nu ne ndò ngwè'í vi.

⁴⁶ Ndo Pòò pugu Banaba chrà ni tininjú'ó, nchhu nu na, "A ni mbie na pi fúonj nchhu chrà Minnwi pi ni pèi. Ndo ndwe na pèi lãa, ki lo ndii nonj pèi na pèi kã'ò nò fá'ò nu chombhi ki mme ne, pigi shi mienj vèi nkara nchhu ni ngwa taonj nduonj. ⁴⁷ Nthe na a ha'anj Taathò fe gí ni pigi ne, nchhu nu na,

'Nú'ónj vèi na pèi pò lí'e ni pa ngwa taonj nduonj,
nenne na a nthe pèi ghèi ni lúgu
nu ti nchòinj nguonj lí'í ghao nkuonj
mbhi.'" "

⁴⁸ Pa ngwa taonj nduonj ni ngwa nja'ò yei, mǝ'ò pwanju'ó, ngwa'ò chrà Taathò. Nne, pa ngwa pè na Minnwi ni nkwo chu'ó vugu na pugu fá'ò nu chombhi ki mme ne, gu pa ghanj pinj. ⁴⁹ Chrà Taathò nyienj monj nguonj yie ngei lí'í.

⁵⁰ Ndo pa Juu ni'inj puuj pa memme pinje pugu pa thishi pimbia monj la'ataonj gho, pugu jè nthò mfe ngè'í ni Pòò pugu Banaba, njòu vugu monj yugu lí'í gho. ⁵¹ Ndo pugu krú prú nò kwò munju nò fe nu nduonj yugu tho pugu, ngèi ki'è Ikoniunj.

⁵² Pa ghanj pinj monj Antio ni ndinaonj ni pwanju'ó pugu pa Jijwe Minnwi.

14

Pòò pugu Banaba monj la'ataonj Ikoniunj

¹ Pa nnu ni ndògo lí'í Ikoniunj wu'ó nò ha'anj a ni mbo Antio ne, Pòò pugu Banaba nii monj nda luonj Minnwi nja nchrà ni pugu shishi'í, nne, nkienj ntou ngwa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj gū ghanj pinj. ² Ndo pa ngwa Juu na pugu ki lãa ki lo mbinj ne ni'inj puuj pa ngwa taonj nduonj, nne pugu fá'ò kipina mbinj pa ghanj pinj.

³ Nenne, pugu kina fò nò ntaanj ndii nthò nshwei chrà Taathò ni tininjú'ó. Taathò nòonj na nkini yugu nthe pwapuj yi nnu shini, ntògo pi nkuonj pa lí, pugu pa nnu ghraoghrao na a ni mfe nji ni pugu pugu chwíe ne. ⁴ Ndo pa ngwa la'ataonj gho thi pi nduonjnduonj, pichèi thi yugu njin pa ngwa Juu na pugu shini ndò mbinj ne, pichèi thi yugu njin paa pa ghanj ntaonj Jishò pighò.

⁵ Nenne, pichèi pa ngwa taonj nduonj pugu pa pichèi ngwa Juu chíri pugu pa thishi yugu ntaanj na pi fe ngè'í ni ghanj ntaonj Jishò ndò ntuj vugu ni ngù'ó. ⁶ Pugu ni ngwa nja'ò, ntánj yugu nte ngèi Lishtra pugu Debi monj la'ataonj Likaonia pugu pa pichèi la'ataonj nkínj lí'í gho, ⁷ nchiè nkini pwa pisha'akho fò.

Pòò pugu Banaba Lishtra pugu Debi

⁸ Yichèi nkwiní ni mbo la'ataonj Lishtra na pi ni mbhi vi kwò yí fá'ò ngè'í pa'a a lo naa ma nyienj. ⁹ A ni nthò njwèe nnu na Pòò ni nchhu nu ne. Pòò líi vi, njèi na a fá'ò pinj na a nthe a chwíe a pò shi'í ne, ¹⁰ a chhu gho ni nji na, "Lollo ntithi tothi." A líi ntithi, njè nyienj nu.

¹¹ Yú ngwa pighò ni ngwa njèi nnu na Pòò chwíe ne, nkèrè nggì yugu nchhu monj chrà Likaonia na, "Pa nnuwí gū ne shina pia, mbo nò ngwamishua!" ¹² Pugu mèinj Banaba ni Yeu, mèinj Pòò na Hemeshi, nthe na a ni nthi ju shhi nchrà nu. ¹³ Nganj fè'í shhi nnuwí Yeu na nda nnuwí gho ni mbo mbara mbinj monj la'a ne, tho ni pa nà'anj pimbia pugu pa frawa chonka'a nthe na pugu pa yú ngwa pighò ni ntá'a nu fe'ingienj ni pa ghanj ntaonj Jishò.

¹⁴ Ndo pa ghanj ntaonj Jishò, mbo Banaba pugu Pòò, ni ngwa nja'ò nnu na pugu tá'a nu nchwíe ne, nshàa ndhwí munju, ntei nii tri yú ngwa pighò mba'ò ngòu, nchhu nu na, ¹⁵ "Lín panj, pèi chwíe einj nthe kho? Pigi nkaa pigi wu'ó pa ngwamishua nò pèi! Pigi pò heinj nò chíi nu pwa pisha'akho ni pèi, nò fu'u nu vèi monj nguonj maonj mbombonò pèi, nne na pèi

kara njèi Minnwi maon, ña a chwïe po pugu shhe, ni ñkhi pugu pa ñguon maon ña a pò mon gho ne. ¹⁶ Lleshhi, a ni mien ña pa taon taon chho ñkwan nò ha'an pugu ywere ne. ¹⁷ Ndo a ghà ñgu'ò nòon ña a pò fò ntògo pi ñkuon pa nnu shi'i ña a ghà nchwïe ne, a ghà mfe mbì llo po pugu pa maon kwòo mon ndii ha'an a kà'o, mfe pa maon ji ni pèi, ndinaon njù'ò yèi ni pwatua." ¹⁸ Ni ñguon chrà pèi, pa ghan ntaon Jishò wu'ò ntògo pi mon ghagha'a nò li'i nu vugu ña ki'i pugu fe'ingien ni pugu.

¹⁹ Ndo pichèi ñgwa Juu llo Antio mon Pishidia pugu pò Ikoniun tho fii ñgwa pighò pugu pin vugu, pugu pugu chiri ntun Pòo ni ñgu'ò, nshuu vi ntaon nò mon la'ataon gho ñkwà'a ña a khu. ²⁰ Ndo pa ghan pin ni ñga ntho ñkiri yèi yu, a lollo tothi mbini nii mon la'ataon gho. Mbhi gha ndan, pugu Banaba ghèi Debi.

Pòo pugu Banaba pini Antio mon Shiria

²¹ Pòo pugu Banaba chii pwa pisha'akho mon la'ataon Debi ntou pa ñgwa pin Jishò. Nne pugu pini Lishtra, ndho fò mbini lkoniuon ñkaon maa mbini Antio ki'e. ²² Pugu mā'an ghri pa ghan pin nchwïe nu ña pugu wèin yaon ña pugu pin ne titini, nchhu nu ña, "A yi'i ña pia shi ñgu'ò ntògo mon ntou pa ñgè'i nò nii nu mon Sha'afuon Minnwi." ²³ Pugu ni ñga ñkwo chu'ò pa thishi mon sheshe choshi, mon luon pugu pa ji ñkhi, mien vugu lien mbho Taathò ña pugu ni mbij ne. ²⁴ Ntògo kè'i gho mon Pishidia ñgèi Pamfilia. ²⁵ Ñga nshwei chrà Minnwi Pega, ntògo shwi'i Atalia.

²⁶ Llo fò kè'i gho, pugu shà'a ñkhi ntaon Antio. Yei li'i ña pa ghan pin ni nduon ni Minnwi ña a nòon pwapun yi ni pugu nthè fà'a ña pugu mi'en ne. ²⁷ Pugu ni ñga nchèin Antio, ñkiri ñguon ñgwa choshi ta'a li'i, nshwei vugu ni ñguon nnu ña Minnwi fà'a mbij pugu ne, pugu pa ñkwan nò ha'an a chu'ò shendaon ni pa ñgwa taon nduon ña pugu pin ne. ²⁸ Pugu kina fò nò ntaan ndii pugu pa ghan pin.

15

Pie nthè gi Mushi

¹ Pichèi ñgwa ni ndho Judia nthò Antio, nje'i pa ghan pin ña, "Pèi mien ki lo nii ñgunu mbrei ñkwan ha'an gi Mushi chhu ne, pa'a pèi lo ndügu." ² Pòo pugu Banaba nii mon ñkien titini mindoundou pugu pugu nthè yèi nnu, nenne, pugu taon ni ta'ancho ña Pòo pugu Banaba pugu pa pichèi ñgwa llo Antio ghèi Jerushalein njèi pa ghan ntaon Jishò pugu pa thishi nthè nnu yèi. ³ Choshi taon vugu, pugu tògo Fonishia pugu Shamaria nthò nshwei fii ñkwan nò ha'an ñgwa taon nduon pin

Minnwi ne. Pisha'akho yèi tho ni pwanju'ò ni ñguon pa ghan pin.

⁴ Pugu ni ñga nchèin Jerushalein, choshi pugu pa ghan ntaon Jishò, ni pa thishi chhu ni pugu ña pugu tho a pwa, pugu fii ñguon pa nnu ña Minnwi fà'a ntògo mbho pugu ne ni pugu. ⁵ Ndo pichèi pa ghan pin ña pugu ni ndho mon shina pa ñgwa Farashi lollo tothi nchhu ña, "A pie ña pi ni'in vugu ñgunu mbrei, mfe gi pugu nù'òñ gi Mushi."

⁶ Pa ghan ntaon Jishò pugu pa thishi paon nò lli nu nnu yèi. ⁷ Pugu ni ñga ñkwo lóu nò ntaan ndii, Pita lollo tothi nchhu ni pugu ña, "Lin pan, pèi ji ña fie mon pii ndii chèi, Minnwi ni nchu'ò a shina pèi nò mā'an nu ñkani pwa pisha'akho ni ñgwa taon nduon, nne ña a nthè pugu ya'ò ndò mbij." ⁸ Ndo Minnwi ña a ji njù'ò shesheon ne, ni nòon ña a pin vugu ntògo pi ñkuon fe nu Jijwe yi ni pugu, pi wu'ò ñkwan nò ha'an a ni mfe ni pia ne. ⁹ A shini ndò nòon ña kwri pò shina pia pugu. A ni ñka shigao njù'ò yugu shigao nthè ña pugu ni mbij vi. ¹⁰ Ti ndwe yèi, pèi pini nu'un ntà'a nu njwè'i Minnwi nò kò, ni nù'òñ nu lri tho pa ghan pin ña pa ñkhu taa pia ki nduthò yia shini ndò ñkà'ò nò tien nu ne? ¹¹ Ndo pia pin ña pia lügu ntògo pi mon pwapun Taathò, mbo Jishò, wu'ò nò ha'an pugu ñkaa pugu lügu ne."

¹² Ñguon kiri gho ni ndere lan njwere nu ñkwan ha'an Banaba pugu Pòo tho mfi'i pa li pugu pa nnu ghraoghrao ha'an Minnwi ni nchwïe ntògo pi mbho pugu shina pa ñgwa taon nduon ne.

¹³ Pugu ni ñga mfi'i ti mi'en, Jèin khwè ña, "Lin pan, pèi ya'ò vèi! ¹⁴ Shemu wu'ò ñka fii'i fii'i ni pia ñkwan ha'an Minnwi ni fii'on ñkra ñgwa taon nduon nò fu'u nu ñgwa ha'an pugu shi mbo ji ne. ¹⁵ Ndo chrà pa njèli'i Minnwi pin nnu ña Shemu chhu ne, wu'ò nò ha'an pi nà'an mon chrà Minnwi ña,

¹⁶ 'A shi ñga nda'a,

mbini mbini ñkrao li'i chho Devi ña a ku'ò fùn ne.

Nshi mbini ñkrao nda sha'osha'ò gho, mbini nchwïe vi, a thi tothi ñkamu'òñ,

¹⁷ nne ña pigèi ñgwamishua shigi Taathò, ñguon pa ñgwa taon nduon ha'an pi gè vugu ña pugu pò ñgwa pan ne.

¹⁸ Yei nnu ña Taathò, ña a ni nchwïe ñgwa ji yèi nnu fie lleshhi, chhu ne.'

¹⁹ "Nthè yie gho, mbii'i nyan ña ki'i pia fe ñgè'i ni ñgwa taon nduon ye ña pugu kara mbij Minnwi ne. ²⁰ Pia ka nà'an pi ñwa'anli ni pugu, nshwei vugu ña ki'i pugu ji sheshe maon ji ña pi fè'i pa nwi nò ne, ña pugu lè'i shuon, ki lo ñkru minyien ña pi ninaon mmi yi a khu ki chhi lo ntaon mbij yu ne, ndò ndè'i ji nnu chhi. ²¹ Nthè

na llo lleshhi Mushi fà'o ngwa na pugu gha mēin gí yi mon nguonj la'ataonj ghaow, pi gha mēin chrà yi nguonj llé ji ghaow mon pa nda luonj Minnwi."

Nwa'anli ni pa ghan pinj llo la'ataonj nduonj

²² Nne, pa ghan ntaonj Jisho pugu pa thishi ni nguonj choshi ni njəi na a pwa na pugu chu'ow ngwa shina pugu ntaonj vugu pa Poo ni Banaba pugu ghəi Antio. Pugu ni nchu'ow Judashi, na pi mēin vi na Bashaba, pugu Shaila, mbo pa ngwa chūchū shina pugu. ²³ Ntaonj vugu ni yei nwa'anli, nwa'anli gho chhu na,

"Pigi, mbo pa ghan ntaonj Jisho pugu pa thishi, mbo pa linj pəi, nchrà ni pəi, mbo pa ghan pinj llo la'ataonj nduonj nchho nu mon Antio, pugu pa Shiria ni Shilishia ne. ²⁴ Pigi ya'ow na pichəi ngwa llo shina pigi ghana vəi ni pichəi pa chrà, mvū'u tho vəi. Ndo ne, chrà gho shini ndo ne ndho pi mbho pigi. ²⁵ Pigi paonj ne, njwere ntaonj ni ta'anggi na a pwa na pigi chu'ow pa ngwa, ntaonj vugu na pugu tho njəi vəi. Pugu shi ntho pugu pa nkienj pa linj pia, mbo Banaba pugu Poo, ²⁶ mbo ngwa na pugu mī'anj chombhi yugu ntho ligi Taatho via, mbo Jisho Krishto. ²⁷ Nenne, pigi taonj Judashi pugu Shaila na pugu tho nshwei vəi ni nchəo yugu ni nnu ha'anj pigi nā'anj mon nwa'anli ne. ²⁸ Pigi pa Jijwe Minnwi pəo ni ta'a nchəo na a pwa na ki'i pigi nu'uj nu'uj yichəi sheshe lri mbij pəi, nkienj na pəi nu'uj pa memme nnu pei: ²⁹ Ki'i pəi ji maonj na pi fē'i pa nnwi no gho ne, ki'i pəi ji chhi, ki'i pəi kru minyienj na pi ninaonj mmi yi a khu ki chhi lo ntaonj mbij yu ne, ki'i pəi kwoshuonj. Pəi ndina pa nnu pei, kanj pəi shi mbo shi'i. Pəi chho shi'i."

³⁰ Pi ni nga ntaonj vugu, pugu shwi'i Antio nkiri pa ghan pinj ta'a li'i mfe nwa'anli gho ni pugu. ³¹ Pugu ni nga mēin, mbo ni ntou pwatua ntho chrà mā'anj ghrī gho monj gho ne.

³² Ndo Judashi pugu Shaila, na pugu ni mbo pa njəili'i Minnwi, fe ntou chrà ntigi ni pugu ntho mā'anj ghrī yugu ndo nt'i vugu. ³³ Pugu ni nga nda'a fo no yichəi fi'i ndii, pa ghan pinj pigho cha'a vugu na pugu nyienj shi'i, pugu pini kə'i gho mbho ngwa ha'anj pugu ni ntaonj vugu ne. ³⁴ [Ndo Shaila khwā no kina nu fo.] ³⁵ Ndo Poo pugu Banaba kina Antio, ntho nje'i nu ndo nchii chrà Taatho pugu pa pichəi ntou ngwa nduonj nkaa pugu.

Poo fēne nonj pugu Banaba

³⁶ A ni nga nda'a, Poo chhu ni Banaba na, "Poo pini mbini nkra pa ghan pinj monj nguonj pa la'ataonj na pəo ni nchii chrà Taatho fo ne, njəi na pugu tho mbo pi nkwanj neiin." ³⁷ Banaba ni ntā'a nu ndojo Jounj Maaku pugu pugu ghəi ka'a. ³⁸ Poo ni njwere na a lo nji'i nkā'o no ləgo nu vi ntho na a ki tei njin yugu Pamfilia ki pugu pugu lo mī'ej fà'a ka'a. ³⁹ Mindoundou ni nja ntini shina pugu ti ndugwi yi pugu fēne nonj, Banaba ləgo Jounj Maaku, pugu shā'a nkhi ngəi Shaipru. ⁴⁰ Poo ləgo Shaila, pugu yu ghəi, pa ghan pinj luonj na Taatho nōonj pwapuj yi ni pugu. ⁴¹ Nne, a ghəi monj Shiria pugu Shilishia, ntho mā'anj ghrī pa choshi fo.

16

Timoti ghəi pugu pa Poo ni Shaila

¹ Poo ghəi Debi pugu Lishtra, njəi yichəi ngan youngin Jisho fo, ligi yi po Timoti. Mūuj Timoti ni mbo nonj Juu, mbo ngan pinj nkaa yu, ndo tāa vi po pi nonj Gri. ² Pa ghan pinj na pugu ni mbo Lishtra pugu Ikonij ne, ni nchrà pa nnu shi'i ntho vi. ³ Poo ni ntā'a nu na pugu Timoti ghəi ka'a, ntho yie gho, a ni'in yi ngunu mbrei. A ni nchwie nne ntho na nguonj pa ngwa Juu na pugu ni mbo monj li'i pigho ne ni nji na tāa Timoti pəo pi nonj Gri. ⁴ No ha'anj pugu ni nyienj nu monj pa la'ataonj pigho ne, pugu shwei pa ghan pinj ni pa nthi na pa ghan ntaonj Jisho pugu pa thishi Jerushaleinj ni ndojo ne, nchhu ni pugu na pugu wēinj nthi pigho a pwa. ⁵ Nne, pa choshi pigho ni ntini nu monj pinj, fi'i ghan pinj pigi nu sheshe llé.

Gè llo Mashedonia

⁶ Pugu nyienj ntəo krao ngei Fragia pugu Galashia ntho na Jijwe Minnwi ni nkwo lāa ni pugu na ki'i pugu chii chrà Minnwi Eshia. ⁷ Pugu ni nga nchəinj Mishia, ntā'a nu ngəi Bitinia, ndo pa'a Jijwe Jisho lo mbij ni pugu. ⁸ Nne, pugu tiri monj Mishia ngəi Troa.

⁹ Poo ni njəi nnu ni tu'u gho, a ni njəi nonj Mashedonia titi ntho ndigəi vi na, "Shā'a Mashedonia ngere vigi!" ¹⁰ Wu'ow no ha'anj Poo ni nu'uj njəi nnu yei ne, pigi piri nonj yigi no llo nu ngəi Mashedonia ntho na pigi ni njəi na Minnwi gē vigi na pigi chii nkani pwa pisha'akho ni pa ngwa li'i gho.

Monj Filipai, Lidia kwri njū'ow yi

¹¹ Pigi shā'a monj pie llo Troa ntunj ntaonj Shomatrashe, mbhi gha ndanj pigi ghəi Neapoli. ¹² Llo fo, pigi ghəi Filipai mbo mme la'ataonj na'anja'anj monj krao ngei Mashedonia mbo li'i na ntou ngwa Roma ni nchho nu ne. Pigi ni nda'a fo no ntou llembhi.

¹³ A gha mbo llé ji, pigi taon monj tri la'a ngòì nkij nìnèi, mbo lí'í na pigi ni mbí'í na ngwa Juu ghà nkírí fò nò luon nu Minnwi nē. Pigi ni nchochhò shhē nchrā ni pa pingē na pugu ni nkírí fò nē. ¹⁴ Ta'a njon nja a ni nja'o vigi nē ni mbo Lidia llo Tiatira, mbo njanj fini pa ndhwí tininchuonj mbo mingwe nja a ni ntho ngga'o Minnwi. Taathò nja'anj njù'ò yi nja a tigi tho yi ni nnu nja Pòò ni ntho nchhu nu nē. ¹⁵ A ni nja nkwe nkhi, pugu pa mbaanda yi, ngē vigi, nchhu nu nja, "Pèi tho nda'a nda mu nò ha'anj pèi nja njèi nja nja mbij Taathò shini." Nthò ndigèi vigi ti pigi pinj nja pigi pugu ghèi.

Pòò pugu Shaila monj chòinj

¹⁶ A ni mbo llé chéi pigi gha ngòì nu nò lí'í luon Minnwi, mbàonj piga pa muonj mingwe chéi mbo nkúna nja a ni mfā'ò jiwē piphí, jiwē piphí gho ni ntho nchwíe a yèi pa nnu nja a shi ndògò lí'í nē. Ngwa pè nja pugu ni mfā'ò vi nē ni ntho mfā'ò ntou mbij nthē nja a ni ntho njèi pa nnu nchhu nu. ¹⁷ A yóu njinj yigi pa Pòò mba'o ngòò, nchhu nu nja, "Ngwa pèi ya mbo pi puonj fà'a Minnwi nja a Chaapifusonj nē! Pugu tho nchii nu ni pèi nkwanj ha'anj mimfè pèi kie ndùgu nē."

¹⁸ A ni nchwíe nenne nò ntou llé ti Pòò pigitua, nkara nchhu ni jiwē piphí gho nja, "Mfè gí vè monj ligi Jishò Krishtò nja ò taon mbij yu!" A wu'ò ntaonj pi chomilaonj gho.

¹⁹ Ngwa pè nja pugu ni mfā'ò nkúna gho nē, ni nja njèi nja mba'a pugu nu'uj mfā'ò shéi llo mbho nkúna gho nē, pugu wèinj Pòò pugu Shaila, ngòì ni pugu monj tanj shhi pa kúnj, ²⁰ nja ntho ni pugu shhi pa memme ngwa ghanj sha'a shá'a, nchhu nja, "Ngwa pèi pò pi ngwa Juu, nchhò ntho nu ni mintantara monj la'a pia. ²¹ Pugu tho ntigi pa nú'oj nja a lo nká'ò nja pia pinj ki nchwíe nthē nja pia pò pi ngwa Roma."

²² Yú ngwa pighò fò nē chíri pugu pugu nii nu ligi Pòò pugu Shaila. Pa ghanj sha'a shá'a pighò shāa ndhwí Pòò pugu Shaila mfe gí nja pi wie vugu. ²³ Pi ni ngwie vugu nkienj yie gho, mǎ'anj vugu chòinj, mfe gí ni njanj kè'í chòinj nja a kè'í vugu shishi'í. ²⁴ Njanj kè'í chòinj gha nja'o gí yèi, ní'inj vugu monj nkienj chòinj titini, mfini kwò munj ni kipa'o.

²⁵ A ni nja mbo monj ntuj mbhi, Pòò pugu Shaila luonj Minnwi njrāo nkhi pa ghanj chòinj ywèrē nu. ²⁶ Shhē wí'í nchí'í, ti kwonda chòinj gho chí'í wu'ò ndii gho, nguonj chonda chu'ò, nguonj chéinj kígei mbij nguonj ghanj chòinj. ²⁷ Njanj kè'í chòinj gho gha ndòllo njèi nja cho chòinj yi wo, nshūa kafa yi ntá'a nu njwi nōonj yi, ngē nu nja ghanj chòinj kwo taonj nteí. ²⁸ Pòò

pa'o ngòò ni nguonj nggì yi nja, "Kí'í njwi nonj yò, pigi pò héinj ghao."

²⁹ Njanj kè'í chòinj gho mēinj nja pi tho ni lanj, nteí nii monj chòinj gho, nggū nu, ngū nò kwò Pòò pugu Shaila, ³⁰ mfu'ú vugu ntaonj nò mbhi nchhu nja, "Pa masha mi shi nchwíe pi neinj ndūgu?"

³¹ Pugu khwē nja, "Pinj Jishò Taathò, kanj ò shi ndūgu, pèi pa mbaanda yò." ³² Pugu shwèi chrà Taathò gho pugu pa ngwa nja pugu ni mbo nda yò nē. ³³ Wu'ò ndii gho ni tu'ú gho, a lōgò vugu ngòì nshīgao fi yugu. Njanj kè'í chòinj gho pugu pa ndaanonj yi kwe nkhi wu'ò ndii gho. ³⁴ Nkè'í chòinj gho lōgò Pòò pugu Shaila nkú'ò nò nda yò mfe maonj pugu ji. Njon gho fā'ò pwatua pugu pa ndaanonj yi nthē nja pugu pinj Minnwi.

³⁵ Mbhi ni nja ndanj, pa ghanj sha'a shá'a taonj pa brushi, nchhu nu nja, "Pèi chu'ò ngwa pè pugu ghèi!" ³⁶ Njanj kè'í chòinj pini, nchhu nu Pòò nja, "Pa ghanj sha'a shá'a mǎ'anj nkini nja pi chu'ò vèi, pèi ghèi nē ni vèi shi'í."

³⁷ Ndo Pòò khwē nja, "Pugu wie vigi shina ngwa, ndo ní'inj vigi chòinj ki lo naa nsha'a vigi ya'a pigi lo mbo pi ngwa Roma. Ti ndwe pugu tá'a nu mfu'ú vigi pi njinjnjinj? Nja! Pugu tho ni nonj yugu mfu'ú vigi."

³⁸ Pa brushi pini mǎ'anj nkini gho ni ghanj sha'a shá'a pighò. Pugu gha nja'o nja Pòò pugu Shaila ni mbo pi ngwa Roma, mbo gò a gha'a. ³⁹ Nenne pugu tho mbij fānj ni pugu. Mfu'ú vugu monj chòinj, nchhu nja pugu taonj ni vugu monj la'a. ⁴⁰ Nne pugu taonj monj chòinj, ngòì nda Lidia. Nja ngòì fò, mbàonj pugu pa ghanj pinj, mǎ'anj ghri yugu ngòì kí'è ni vugu.

17

Pòò pugu Shaila Teshalonika

¹ Pòò pugu Shaila ni nyienj ntogò Amfipoli pugu Apolonia ntho nchòinj Teshalonika lí'í ha'anj nda luonj Minnwi pa Juu ni mbo nē. ² Pòò nii monj nda luonj Minnwi gho ndò ha'anj a ghà mbigi nchwíe nē, nne nò trei tanj monj pa llé ji, ntho mbí'í chrà Minnwi pugu pugu. ³ A fí'í nu ni pugu ndò nōonj nu llo monj gho nja a ni ngu'ò mbie nja Ju nja Minnwi Chu'ò Ntaonj nò Nkwe nē yèi nggè'í ndò nkhu mbini nkú'ò, nchhu nu nja, "Jishò yèi, nja nthò nchrā nu nthē vi nē pò pi ju gho nja Minnwi chu'ò vi ntaonj nē." ⁴ Pichèi pa ngwa ni mbij njōu njinj Pòò pugu Shaila, ntou pa ngwa Gri nja pugu pògò Minnwi nē, pugu pa ntou memme pingē pinj nkāa pugu.

⁵ Ndo pichèi ngwa Juu fā'ò kighi'è, nne, nkiri pa mbigi puñ, mbo pa ngwa ghagha pugu taonj ni mme yú, nchwíe yòyòncò ku'ò monj la'a, pugu ghèi nii la'a Jashonj nò wèinj

nu Pɔɔ pugu Shaila mfe ni ngwa pugu. ⁶ Pugu ni nga mienj ki lo njɔi vugu fɔ, ngwɛiɲ Jashon pugu pa pichɛi pa ghanj pinj ngɛi ni pugu shhi pa thishi monj la'a, nchhu nu na, "Ngwa pei ha'anj pugu tho fe ngɛ'i nguonj li'i ne chɛiɲ ne hein, ⁷ Jashon lɔgo vugu ni'inj nda yu. Pugu tho nch'i'ɛ nguonj gi na Kaisha fe ne, nchhu nu na yichɛi fɔonj pɔ fɔ, ligi yi pɔ Jisho." ⁸ Pa ngwa pugu pa thishi monj la'a ni nga nja'o yei nnu, a ghana vugu. ⁹ Pugu chwɛi Jashon pugu pa pakwo pi nū'ɔɲ mbɛiɲ,* nne pi mienj vugu pugu ghɛi.

Pɔɔ pugu Shaila Beria

¹⁰ Tu'u ni nga nshini, pa ghanj pinj ki'i mfe Pɔɔ pugu Shaila fe Beria. Pugu gha ngɛi ti nchɛiɲ, ngɛi monj nda luonj Minnwi pa Juu. ¹¹ Pa ngwa Juu fɔ ni mbo nkienj ngwa nchaa pi Teshalonika, nthe na pugu ni mbɛiɲ chrà Minnwi ni ntou ni'inj njū'ɔ, ntou moonj yi nguonj llɛ no yei nu na a nnu shini. ¹² Nthe yie gho, ntou yugu ni mbɛiɲ Minnwi, ntou pa memme pingɛ ni memme nthɛnkwo llo Gri, pugu pa ntou mbia, pinj Minnwi.

¹³ Pa ngwa Juu na pugu ni mbo Teshalonika gha nja'o na Pɔɔ shwei chrà Minnwi Beria nkaa yu ne, pugu ghɛi fɔ, ni'inj puɲ ngwa, ndo nkɔonj vugu na pugu tāra. ¹⁴ Wu'ɔ ndii gho pa ghanj pinj Beria fe Pɔɔ nkɛiɲ nkhi ndo Shaila pugu Timoti kina Beria. ¹⁵ Pa ngwa pe na pugu ni ndɔgo Pɔɔ no ghɛi nu nti'i vi ne, ghɛi ti nchɛiɲ Ateɲ maa mbini mbini Beria ni nkini na pugu chhu ni Shaila pugu Timoti na pugu para vi wu'ɔ chomilaonj gho.

Pɔɔ Ateɲ

¹⁶ Pɔɔ ni nga nchho njwɛɛ Shaila pugu Timoti Ateɲ, njū'ɔ yi ghana vi monj gho nkienj yie, nthe na la'ataonj gho ni ndinaonj ni pa nwi. ¹⁷ Nne a shwei chrà Minnwi monj nda luonj Minnwi ni pa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj na pugu ni ntho ngwa'o Minnwi ne. Mbini nchhu monj taɲ nguonj llɛ ni pa ngwa na pugu ni mbo fɔ ne. ¹⁸ Pichɛi ngwa na pugu ni ntho njɔn njinj Epikuru† ne, pugu pa ngwa na pugu ni ntigi ngwa ni yaonj na Shitoi‡ ni ntigi nu ne, lɔu nu pugu pa Pɔɔ. Pichɛi chhu na, "Yei nganj wie nchɔ chhu pi na?" Pichɛi khwɛ na, "A fhi no ha'anj a chrà nu no ligi nwi taonj nduonj." Pugu ni nchhu yei nthe na Pɔɔ ni ntho nchii chrà pi no ligi Jisho pugu pa nnu khu nu mbini nkū'ɔ.

* **17:9** 17:9 Pugu ni nū'ɔɲ mbɛiɲ na pi mienj pa Pɔɔ na pugu ghɛi, ti pugu nu'unj mbini ntho ni minduonjnduonj, pugu shienj mbɛiɲ gho. † **17:18** 17:18 Yei ni mbo ngwa na pugu khwā nchho shi'i nkɔonj shhe hein ngwa'a ne. ‡ **17:18** 17:18 Yei ni mbo ngwa na nnu nchho shi'i ki nnu yei ngɛ'i lo mfihi nnu ni pugu. § **17:19** 17:19 A li'i ha'anj yichɛi nwi ni mbo, pi mɛiɲ ni Areshi, mbo nwi nchhó. Nda ncha'o ni mbo mbara no li'i yei.

¹⁹ Nenne, pugu lɔgo Pɔɔ ngɛi ni ju shhi pa kún Areopagushi§ nchhu gho na, "Pigi tā'a nu nji yaonj na nnu fhi yei na a ye'i nu yie gho ne. ²⁰ Pichɛi pa nnu na pigi ya'o ɔ ye'i nu ne ghrāo vigi, nthe yie gho, pigi tā'a nu na ɔ ya o mbini mfi'i nnu pei pigi ji." ²¹ Pugu ni nchhu nein nthe na nguonj pa ngwa Ateɲ pugu pa ghini na pugu la'a nu fɔ ne ghā ndɔgo nguonj ndii yugu no chhu nu ki no ya'o nu pa pisha'akho fhi.

²² Nenne, Pɔɔ tithi shhi pa kún Areopagushi nchhu na, "Ngwa Ateɲ, njɔi na monj nguonj puonj shendaonj ghao pɛi ghā ngwa'o pa nwi. ²³ Nthe na no ha'anj ntɔgo monj la'a pɛi ne, ntho mbɛ'i pa shhi nwi pɛi ha'anj pɛi gha'o nu ne, njɔi yichɛi li'i fe'ingienj pi nā'anj fɔ na, 'Ni nwi na pigi lo nji vi ne.' Yaonj ye na pɛi gha'o pi ki lo nji ne, a yie gho na nchrā nu ni pɛi nthe vi ne.

²⁴ "Minnwi na a chwɛi mbhi pugu pa nguonj yaonj monj gho ne, a ju mbo Taatho po pugu pa shhe. A shi'a nji'i nchho pi monj pa Nda Minnwi ha'anj a krao njonmishua ni mbho mi ne, ²⁵ ki mbo ni chà yichɛi yaonj ha'anj a nthe a fà'a njonmishua mfe gho ne, na a ju ndutho yi na a fe chombhi pugu pa jijwe pugu pa nguonj pa maonj nduonj ni sheshenonj ne. ²⁶ Ntogo pi mbɛiɲ ta'a njonmishua, a chwɛi nguonj pa ngwa taonj taonj nkɔonj mbhi, nchwɛi na pugu nchho monj nguonj nkɔonj mbhi ghao. Ni nkwo nū'ɔɲ pa fienj yugu pugu pa fi'i ndii ye na pugu shi nchho nkɔonj mbhi hein, nkɔonj pugu maa mbo.

²⁷ "A ni nchwɛi yei nne na a nthe pugu tā'a vi ndo njɔi vi no ha'anj pugu mɔno ntā'a vi ne. Ndo ne, a lo nji'i mbo pi fie hinj ni sheshenonj via. ²⁸ Nthe na pia chho chombhi, nyienj nu ndo mbo nu pi mbho yu, wu'ɔ no ha'anj pichɛi ghanj shietho shina pɛi chhu ne na, 'Shishini nguonj via pa puonj pi.' ²⁹ Nthe na pia puonj Minnwi ne, ki'i pia pi'i na Minnwi pɔ pi no yaonj na njonj chwɛi ni laonjo, ki ni yaonj tɛni ki ni ngw'ɔ, mbo pi yaonj na a chho njonmishua mbi'i nchwɛi ne. ³⁰ Minnwi funu ndii na ngwa ni nchwɛi phi ki ji ne, ndo ndwe, a fe gi na nguonj ngwa monj nguonj li'i pā'a nkūnu yugu ni phi. ³¹ Nthe na a chwɛi ta'a llɛ nū'ɔɲ na a shi nde nsha'a nguonj mbhi ghao monj ndandi ntogo pi mbɛiɲ ta'a njonj na a chu'ɔ vi ne. A nɔonj li yei ni sheshenonj ntogo pi nkɔonj ku'ɔ nu ni njonj vei llo monj gu."

³² Ndiì ña pugu ni nja'ò Pòò kàonj nnu khu nu mbini ñku'ò nê, pichèi mǎ'anj vi ni kwèinj, ndò pichèi chhu ña, "Pigi tǎ'a nu mbini nja'ò ò chrà nnu yei ngé nduonj." ³³ Nenne, Pòò lollo mienj vugu ngèi. ³⁴ Ndò pichèi yòu njinj yi mbinj Minnwi. Dionishio mbo ta'a ñkúnj, ni yichèi mingwê, ligi yi pò Damarishi, ni mbo shina ñgwa pei, pugu pa pichèi ñgwa nduonj.

18

Pòò mon la'ataonj Korinj

¹ Pòò ni nga mǎ'ej shhi pa kúnj, ndhò Atej ngèi Korinj. ² A ni njèi yichèi ñonj Juu fò, ligi yi pò Akwila, ña pi ni mbhi vi Pontu, a wu'ò ñka llo pi llo Itali pugu ñgwe vi, ligi yi pò Prishila, nthe ña Fùonj Klaudiu ni mfe gi ña ñguonj ñgwa Juu ntaonj monj Roma. Pòò ghèi nò yèi nu vugu. ³ Nda'a pugu pugu ndò mfǎ'a pugu pugu ka'a nthe ña ñguonj vugu ni mbo pa ghanj chwèi ntǎa * mfini nu.

⁴ A ni nshwei chrà Minnwi monj nda luonj Minnwi ñguonj llé ji ghao, ñkaa nu ña ñgwa Juu pugu pa ñgwa Gri pinj. ⁵ Shaìla pugu Timoti ni ñga ndhò Mashedonia nthò, Pòò fè ñguonj ndii yi ghao nò chii nu chrà Minnwi, nthò nshwei ñgwa Juu ña Jishò Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaonj nò Ñkwe nê. ⁶ Pugu ni ñga ndǎa vi nchhu pa nnu piphi nthe vi, a krú prú ñkuonj ndhwi pi nchhu ña, "Ñonj yèi pò nê mbho pèi! Mbho ma yi wo nê, llo ndwè ngèi nu shhi, ñshi ngèi nshwei chrà Minnwi ni pa taonj nduonj."

⁷ A mienj vugu ngèi nda ñonj chèi, ligi yi pò Titiu Jushitu, mbo ñonj ña a ni nthò ñga'ò Minnwi. Nda yi ni mbo mbinj nda luonj Minnwi. ⁸ Krishpu, mbo nthishi nda luonj Minnwi pinj Taathò pugu pa mbaanda yi. Pichèi pa ntou ñgwa la'ataonj Korinj ya'ò chrà Minnwi mbinj ndò ñkwe ñkhi.

⁹ A ni ñga mbo ni tu'u chèi, Pòò yèi nnu Taathò chhu ghò ña, "**Ki'i mbogo gu, chrà ni tininju'ò, ki lo ñkina chrà nu,** ¹⁰ **nthe ña pogo pò ka'a. Mba'a yichèi ñonj yi'i mfe ngè'i vè nthe ña ntou ñgwa monj li'i yei ñgwa panj.**" ¹¹ Nenne, Pòò la'a fò nò ta'a ñga'ò ni ghrà yi nthò nje'i ñgwa pigho ni chrà Minnwi.

¹² Ndò ndii ña pi ni nù'oj Galio ña a sha'a krao Roma ña pi mèinj ni Akaya nê, pa ñgwa Juu pò ni ta'anggi ngèi ñgwèinj Pòò ngèi ni ju shhi ghanj sha'a shá'a. ¹³ Pugu chhu ña, "Ñonj vei thò ninj nu ñkara njù'ò ñgwa, pugu gha'ò Minnwi monj shendaonj ña gí lo mbinj nê!"

¹⁴ Ndò Pòò ni ñga ntǎ'a ña'anj nchò yi li'i chrà, Galio chhu ni ñgwa Juu ña, "Yei kanj

ni mbo pi yichèi nnu piphi, ki fànj ha'anj ñonj vei chwèi, ñka ni mfǎ'ò thò nnu nò wèinj nu njù'ò nja'ò vèi. ¹⁵ Ndò, nthe ña a pò pi mindoundou ñkuonj pa chrà, pugu pa ligi, pugu pa yèi gí nê, a nthe a wu'ò ndugwi pèi. Mimfè pa'a ñdò nsha'a ñkwanj nnu yine." ¹⁶ Nnè, a yòu vugu nda shá'a.

¹⁷ Ñguonj vugu wèinj Shoshtene, mbo nthishi monj nda luonj Minnwi, ñgwie vi monj ndasha'a shá'a ghò. Ndò pa'a a lo mfhi nnu ni Galio.

Pòò pini Antio

¹⁸ Pòò chhò pugu pa ghanj pinj Korinj nò ntou llé mienj vugu ki'è nshá'a ñkhi pugu Prishila ni Akwila ngèi Shiria. A ni ñga mbo Kenkria, ñkuonj thò yi nthe kina ña a ni ñgwǎrà.

¹⁹ Pugu gha nchèinj Efeshò, Pòò mienj Prishila pugu Akwila fò. Ñkaonj a maa mienj vugu, a ni ngèi nda luonj Minnwi mbi'i pa nnu pugu pa ñgwa Juu fò. ²⁰ Pugu ni nchhu ghò ña pugu pugu la'a nò ntaonj ndii, a lǎa. ²¹ Ndò a gha ngèi nu, nchhu ni pugu ña, "Minnwi mbinj, kanj ñshi mbini mbini." Ndho ki'è Efeshò, nii monj pie ngèi. ²² A ni ñga ñkaonj Kaisharia, ngèi Jerushaleinj nchrà ni chòshi, nshwi'i ki'è Antio.

²³ A ni ñga mbo fò nò yichèi fi'i ndii, ndollo nyienj pa li'ili'i monj Galashia, pugu pa Fragia, nthò mǎ'anj ghrì ghanj pinj.

Apolo ghèi Efeshò pugu Korinj

²⁴ Ndiì ghò, ñonj Juu chèi, ligi yi pò Apolo, llo Aleshandria thò Efeshò. A ni mbo ñonj ña a ni ña nji chrà, ndò ña nji Nwa'anli Minnwi. ²⁵ A ni mfǎ'ò ntigi monj Shendaonj Taathò. A ni ñchrà ndò nje'i pa nnu ki ntèi nthe Jishò ni ñguonj ni'inj njù'ò ghao, nji'i nthe pi nò ha'anj a ni ngu'ò nji pi kwe ñkhi Jouj nê. ²⁶ A jè nthò nchrà nu ni tininju'ò monj nda luonj Minnwi. Prishila pugu Akwila ni ñga ñja'ò vi, ndògo vi ngèi nò nda pugu mfi'i Shendaonj Minnwi ghò shishi'i.

²⁷ A ni ñga ntǎ'a nu nshá'a Akaya, pa ghanj pinj fò ghèrè nǎ'anj ñwa'anli mfe ni ghanj pinj Akaya, nchhu nu ña pi tuo vi a pwa. A ni ñga nchèinj Akaya, ngèrè ñgwa pe ña pugu ni ntogo monj pawapuj Minnwi mbo ghanj pinj nê. ²⁸ A ni ndòu pi titini ti ñga'a pa Juu shhente nò nòonj nu ni pugu monj Nwa'anli Minnwi ña Jishò Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaonj nò Ñkwe nê shini.

19

Pòò monj la'ataonj Efeshò

¹ Apolo ni ñga ñgu'ò mbo Korinj, Pòò togo krao khwi ñgei ghò, nchèinj Efeshò,

* **18:3** 18:3 Pi ni nchwèi yei ntǎa pi ni ñgrào mimbhi, a fǎ'ò pa kwini pi. Ñonj gha ntaonj li'i tu'u shini vi a ghi'i, ndi'i ni pa ñkii nda'a fò ki mfèrè ñonj yi fò.

njwèi pichèi ghanj younjij Jisho fò, ² mbie vugu ja, "Pi ni mfe Jijwe Minnwi ni pèi ndii ja pèi ni mbinj ne?"

Pugu khwè ja, "Nja! Pigi lo naa ndo nja'ò sheshe yaon ja Jijwe Minnwi."

³ A chhu ja, "Ti pèi ni ntogo pi monj yèi kwe nkhi?"

Pugu ja, "Monj kwe nkhi Jounj."

⁴ Poo chhu ja, "Kwe nkhi Jounj ni mbo pi ni ngwa pe ja pugu pà'a nkũnu yugu ni phi ne, Jounj gho ni ntho nchhu nu ni ngwa ja pugu pinj non ja a tho nu njinj yu ne, mbo Jisho."

⁵ Pugu ni nga nja'ò yei, nkwe nkhi monj ligi Jisho Taatho. ⁶ Poo gha nũ'oj mbho mi mbinj pugu, Jijwe Minnwi shwi'ì mbinj pugu, pugu chrà monj pa chrà taonj nduonj, ndo njèi pa nnu llo mbho Minnwi nchhu. ⁷ Nguonj pa pimbia ni mbo no paanchro.

⁸ Poo ghèi monj nda luonj Minnwi nchrà pugu pa ngwa fò ni tininjũ'ò no trèi nàonj nchrà nu ndo ntho ndigèi vugu ja pugu pinj Sha'afuonj Minnwi. ⁹ Ndo pichèi tinitho ki lo mbinj, nchrà pa nnu piphi nthe Shendaonj Taatho shhi nguonj ngwa. Nthe yie gho, Poo mienj vugu ndogo pa ghanj younjij Jisho pugu pugu ghèi, sheshe llé a tho fà'ò chrà monj nda ye'ì yaonj Tiranu. ¹⁰ Yei ni ngèi shhi no paa nga'ò, nne ti nguonj ngwa ja pugu ni nchho pi Eshia ne ni nja'ò chrà Taatho, pa ngwa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj.

Puonj Shikeva

¹¹ Minnwi ni ntogo mbinj Poo ntho nchwie memme nnu ghraoghrao. ¹² Nenne pi lōgo pra ndhwi pugu pa ndhwi fà'a ja a ni nkwo fà'a no ne, ngèi no nkāonj pa ghanj ghāno, pa ghāno pugu mme, pa jijwe piphi taonj mbinj pugu.

¹³ Pichèi ngwa Juu, ja pugu ni ntho nyienj njou pa jijwe piphi ne, mōonj no yōu nu pa jijwe piphi ni ligi Jisho Taatho, nchhu nu ja, "Mfe gí ve no ligi Jisho ja Poo ghà nchii ne, ja o taonj." ¹⁴ Khwachèi puonj pimbia, mbo puonj yichèi taatho pa thishi ghanj fe'ingienj pa ngwa Juu, ligi yi po Shikeva, ni ntho nyienj nchwie nnu yei. ¹⁵ Ndo jijwe piphi gho khwè ni pugu ja, "Nji Jisho, nji pa nnu nthe Poo, ndo pèi po yèi pi pa gō?" ¹⁶ Nganj jijwe piphi gho lli nchèinj mbinj pugu ni pri, nja'a vugu ghao. Pugu tei ntaonj nda yu ntii ni pa lèinj mbinj pugu.

¹⁷ Nguonj pa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj ja pugu ni nda'a nu Efesho ne ni nja'ò yei nnu, pogo ghu wèinj vugu, pi gha'ò ligi Jisho Taatho mbigi ngèi shhi. ¹⁸ Ntou pa ghanj pinj tho shhente mbinj fānj yugu ndo ntūgu pa nnu lèinj ja pugu ni nchwie

nu ne. ¹⁹ Ntou pa ngwa ja pugu ni mbo pa ghanj shhè ne tho ni pa nja'anli shhè pugu pi tūonj shhente. Pi pi'ì nchuoŋ njwa'anli pigho a taonj tienj wunj nkanj yichèi nkwanj mbinj.* ²⁰ Nenne chrà Taatho nyienj ngèi shhi nkienj titini.

Mme minduonjnduonj gū Efesho

²¹ Pa nnu pei ni nga ntogo, Poo lōgo nthi mi monj Jijwe no togo nu Mashedonia pugu Akaya ngèi Jerushalein. A ni nchhu nu ja, "Nshi nga ngèi fò, ngũ'ò ngèi ti nchèinj njèi la'ataonj Roma nkaa yu." ²² Poo ni nga nkwo taonj Timoti pugu Erashitu, mbo paa ghanj ghère pi Mashedonia, ndutho yi kina Eshia no yichèi fi'ì ndii.

²³ A ni mbo pi monj yei pii ndii ja nkienj titini lwiwì'ì ni ngũ Efesho nthe Shendaonj Taatho. ²⁴ Nganj shūgu lienj chèi, ligi yi po Demetriu, lienj pa yaonj pugu fhi nda nnwi Atemi, pa ghanj fà'a pi fà'ò nkienj ntou shéi nkuonj fà'a yugu gho. ²⁵ Demetriu kiri pichèi ghanj fà'a pigho pugu pa pichèi ghanj nkwanj fà'a pigho, nchhu ni pugu ja,

"Ngwa panj, pèi ji ja nguonj fà'ò pia llo pi nkuonj yei chofa'a. ²⁶ Pèi yèi ndo nja'ò ni nonj pèi, nnu ja nonj veì ja pi mèinj ni Poo, chwie nu ne. A chhu ja pa nnwi ja pi chwie ni mbho ne lo nji'ì mbo pa nnwi kanj tigèi yi, nkwo ya mba'ò ti nkara ntou ngwa heinj Efesho pugu nguonj krao Eshia. ²⁷ Nnu wuwuru monj gho lo ngũ'ò mbo pi ja yia fà'a yei shi ngũ shhe. A pinj mbigi ja nda nnwi Atemi shi ngũ nnu gha, ndutho Atemi gho, ja nguonj Eshia pugu pa nguonj mbhi ghà nja'ò ne, shienj ndigha'ò yi."

²⁸ Pugu ni nga nja'ò yei nnu, ndinaonj ni pigitua, njè pa'ò nu ngòu, nchhu nu ja, "Atemi pa ngwa Efesho, yi ndienj!" ²⁹ Moonj la'a linaonj ni fintho ghao. Pugu tei ngèi nii monj mme li'ì ja ngwa ghà nkiri fò ne, nshūu Gayu pugu Arishtaku, mbo ngwa Mashedonia ja pugu pa Poo ni nyienj nu ka'a ne, nii no monj li'ì gho. ³⁰ Poo ni ntà'a nu nii shina kiri gho, ndo pa'a ghanj younjij Jisho lo mienj vi ja a nii. ³¹ Pichèi pa thishi Eshia nkaa pugu ja pugu ni mbo pa taannu Poo ne, līgèi vi ja ki'ì a lli monj kiri gho.

³² Kiri gho tho mba'ò ngòu, pichèi chhu yei nnu, pichèi chhu yini nnu nthe ja fintho ni mbo shina pugu. Pa'a ntou yi lo nji nnu ja pugu ni nkiri no gho ne. ³³ Pichèi pa ngwa monj Kiri gho fe ntigi ni Aleshanda, ja pa Juu ni ntũ'ò pi ju ntigi shhi, nne, Aleshanda nōonj ni mbho yi ja ngwa lere lanj, nkaa no fi'ì nu moonj nnu pigho. ³⁴ Pugu gha njèi ja a po pi nonj Juu,

* 19:19 19:19 Yei yichèi nkwanj mbinj ja ta'a ndigi yi fi'ì mbinj ja nonj mfà'a no ta'a llé pi pe vi no ne.

pugu mū'uj yōno nu no paa awa, nchhu nu na, "Atemi pa ngwa Efesho, yi ndien."

³⁵ Ndugwi yi, ngan nā'an njwa'anjli la'ataon gho pa'o nɛɛɛ vugu, nchhu ni pugu na, "Ngwa Efesho! Sheshenon ji na a tuo Efesho ntou nda nwi ndien Atemi pugu pa ngū'ɔ yi yei, na a llo po ngū nɛ. ³⁶ Na yei lo mbo nnu na mimfe sheshenon lāa nɛ, a pie na pɛi lɛɛɛ lan, ki lo nchwie sheshe nnu titini. ³⁷ Nthe na pɛi tho ni ngwa pɛi hein, mbo ngwa pɛ na pugu lo nji'i njōo yaon nda nwi ki nchrā chrā piphī nthe vi. ³⁸ A mbo na Demetriu pugu pa ghan fā'o pi fā'o pigi njū'ɔ nthe sheshenon, pia fā'o pa thishi pia, pa ndasha'a pia pɔ fɔ, a nthe pugu ghāi mburu fɔ. ³⁹ Ndo ti ɔ mbini mfā'o nnu nduon pi sha'a nda ncha'o. ⁴⁰ Nthe na pia shi nchwie, pi shi ngwēin via na pia tho ni yōyōno shi'a mon la'a ki nkien la'o yi lo mbo." ⁴¹ A ni mī'ɛn chhu nu nnu yei, nchhu ngwa ghāi.

20

Pɔɔ ghāi Mashedonia pugu Gri

¹ Yōyōno ni nga mme, Pɔɔ gɛ pa ghan younjn Jisho ta'a li'i, nga mā'an ghrī yugu, mien vugu ndollo ngāi Mashedonia. ² A ni nga ntogo mon nguon pa li'i pigho ghao, nkwo mā'an ghrī ghan pin fɔ, ngāi la'ataon Gri. ³ A ni nda'a fɔ no trei nāon, no ha'an a ni mbiri non yi no sha'a nu ntaon Shiria nɛ, nja'o na pa Juu tho nyian ntān nthe vi nɛ, a lōgo nthi mi no togo nu Mashedonia mbini.

⁴ Shopata mbo muun Pairu llo Beria ghāi pugu pugu ka'a, pugu pa Arishtaku ni Shekondo llo Teshalonika, ni Gayu llo Debi, ni Timoti nkaa yu pugu Taikiku ni Trofimu llo krao ngei Eshia. ⁵ Pugu ni ngāi shi nchēi vigi Troa. ⁶ Llé Ji Brei ki ku'ɔ ni nga ntogo, pigi shā'a llo Filipai, nga nda'a tien llé pigi para vugu Troa, nda'a fɔ no khwachai llé.

Ndugwi njin kra Pɔɔ Troa

⁷ A ni nga mbo fūon llé mon shwi'i tan, pigi kiri no kru nu brei,* Pɔɔ chrā ni pugu, mbi'i nu no ghāi nu yua, nthe yie gho, a wu'ɔ nchrachra ti mī'ɛn ni ntun mbhi. ⁸ Ntou lan ni ntho nkii nu mon njien nda tothi na pigi ni nkiri fɔ nɛ. ⁹ Yichai ma'an mikhwa, ligi yi pɔ Eutiku, ni nchho nchō windu. Pɔɔ gha ngu'ɔ nchrachra mbigi ngāi nu shhi nɛ, lōgo gha'a ma'an mikhwa gho, a gū shhe llo mon trei yere nda tothi, pi pi'i vi shhe a kwo khu. ¹⁰ Pɔɔ shwi'i shhe, mban yi nchhu na, "Ki'i pɛi fā'o yu'ɔ njū'ɔ, a wu'ɔ mbi'i yi maon." ¹¹ Mbini nku'ɔ mon njien nda tothi ki'e,

mbə'i brei nkru. A ni nga nchrā pugu pa ghan younjn Jisho no ntaan ndii ti mbhi ya ndan, ndollo ngāi. ¹² Pa ghan younjn Jisho lōgo ma'an mikhwa gho pugu pugu pini la'a, a wu'ɔ mbo yi maon, pugu fā'o ntou ghrinju'ɔ.

Pɔɔ llo Troa ngāi Miletu

¹³ Pigi lollo ngāi shhi nii mitu nkhi nshā'a ntaon Ashoshi, li'i tien Pɔɔ no ha'an a ni nkwo chhu ni pigi nɛ, nthe na a ni nyien pi shhe ngāi nu fɔ. ¹⁴ Pigi pugu ni nga mbāon Ashoshi, pigi tien yi mon mitu nkhi pigi pugu ghāi Mitulene. ¹⁵ Pigi nyien llo fɔ mbhi gha ndan pigi chāin mbin Kiou, yichai mbra llé pigi shā'a Shamo, mbhi gha mbini ndan pigi chāin Miletu.

¹⁶ Pɔɔ lōgo nthi mi no nyien nu mon nkhi mfərə Efesho, nne na ki'i a mī'an ndii Eshia, nthe na a ni nkono nu ngāi Jerushalein llé ji na pi mēin ni Penteko nɛ, no ha'an a nji'e. ¹⁷ Pɔɔ ni nga mbo Miletu, ntaon nkini Efesho na pa thishi mon choshi gho tho njai vi.

¹⁸ Pugu ni nga ntho njai vi, a chhu ni pugu na, "Pai nkaa pɛi ji nkwan ha'an mi ni nchho chombhi a shina pɛi jē no fūon llé na mi ni ntigi kwɔ a Eshia nɛ. ¹⁹ Mfā'a mbho Taatho ni nguon junon ghao, ni nkhi ligi pugu pa mōon nu na a ni ntho vɛi llo nkuan pa ntān na pa Juu ni ntaan a no nɛ. ²⁰ Pɛi ji na nshini ndo ndāin vɛi ni sheshe yaon na a nthe a ghēre vɛi nɛ. Mi ni nchhu chrā Minnwi, ndo nje'i vɛi shente pugu pa nda nda. ²¹ Mi ni nshūu tənə pa Juu pugu pa ngwa taon nduon na pugu pā'a nkūnu yugu ni phi mbin Minnwi, ni'in njū'ɔ yugu mbin Jisho Krishto mbo Taatho.

²² "Ndo ndwe, Ii njai, ngāi nu nɛ Jerushalein, no ha'an Jijwe Minnwi yi'i a na ngāi nɛ, ndo nji'i nji nnu na a shi nchwie a fɔ nɛ, ²³ nkien na Jijwe Minnwi kwo shūu tənə a na mon sheshe la'ataon, chāin pugu pa ngāi tho njwɛre a. ²⁴ Ndo ndii chombhi a, a pɔ yichai nnu vɛi, ki a fā'o pi yichai ghēre vɛi. Ngu'ɔ ntā'a nu mī'ɛn pi nnu na Jisho Taatho ni mēin a no nkuan mbhi nɛ, mbo chii nu nkini pwa pisha'akho wapuon Minnwi.

²⁵ "Lii njai, ndwe, Ii na mba'a kan ta'a naon vɛi nu'uj njai a nkamu'on, mbo pɛi na nyien ntho nchii Sha'afuon Minnwi shina pɛi nɛ. ²⁶ Nenne, nchhu ni pɛi shi'a yei na sheshenon vɛi mbhe gha, kan mbho ma lo nɛ nji'i mbo no, ²⁷ nthe na nshini ndo nji'i ndāin no chhu nu nguon pa nnu na Minnwi lōgo nthi mi no chwie nu nɛ.

²⁸ "Nenne, pɛi lina ni non pɛi ndo mbini ndina ni pa ngwa Minnwi na Jijwe Minnwi nū'ɔn vɛi na pɛi tigi ligi yai mbin pugu nɛ,

* 20:7 20:7 Brei yei ni mbo ye na pugu ni mbə'i nkru no kwijn nu gu Taatho.

no lina nu ni choshi Minnwi ña a yuon ni chhi Muon vi ne. ²⁹ Nji ña nshi ñga ñgõ, pa ñgwa piphi nii shina pëi ñgõo mbij pëi wu'ò no ha'an minañien chigëichigëi ghà nchwë ni pa minji ne. ³⁰ Ndi tho nu ña pichëi ñgwa llo shina pëi shi nde'i ñgien no fii nu pichëi pa ghan pin pugu yõu njin yugu. ³¹ Nthe yie gho, pëi chho ni lina mëi, ñkwij nu ña no trëi ñga'ò, ñshini ndo nji'i ñkina no ye'i nu vëi mon tu'u pugu pa naonchi ni ñkhi ligi.

³² "Ndwe, nchã'a vëi mfe mbho Minnwi pugu pa chrã wapanj yi ña a nthe a chwë pëi ku'ò mon pin pugu pa mbõcõ ña Minnwi fe ni ñguon ñgwa pi pi taonjaon ghao ne.

³³ "Nshini ndo nji'i nshõrõ mbij ñon ki laonjo yi, ki ndhwï yi. ³⁴ Pëi ñkaa pëi ji ña mbho ma mei yru ju ni mmu pigi pa pakwo pan. ³⁵ Nõon ni pëi mon ñguon pa nnu ghao ña mon fã'a nu ki jwe, pia ghëre ñgwa pë ña pugu lo mfã'ò në ntho ñkwij pi chrã Jisho Taathõ ña a ki chhu ña, '**Ntou mbõcõ põ mon fe nu nchaa kwe nu.**' "

³⁶ A ni ñga nchrã ti m'ëñ, ñkwi kwëre yi shhe nduon Minnwi pugu pugu ghao. ³⁷ Nguon yugu ghao këi, mban yi, no cha'a vi ña a nyien shi'i. ³⁸ Njù'ò yugu lri ñkien ntou yi nthe pa nnu ña a ni nchrã ne, ña mba'a pugu shi nu'uy njëi vi ñkamu'õñ ne. Pugu lõgo vi ñgëi nti'i vëi mitu ñkhi.

21

Põõ ghëi Jerushalein

¹ Pigi ni ñga nchã'a vugu, nii mon mitu ñkhi nchu'ò shhe, ntun ndindi ntaon Koshi, mbhi gha ndan pigi ghëi Rodeshi, ndho fõ ñgëi Patara. ² Pigi gha nchëin fõ njëi mitu ñkhi a ghëi nu Fonishia, pigi nii mon gho ñgëi. ³ Pigi ni ñga ntho ti njëi Shaipru, nchhwi nshwi'i mbien ntaon Shiria, ntaon ñkaon pie Taire, nthe ña a li'i ña mitu ñkhi gho ni mfã'ò no fu'u nu pa kaku fõ ne. ⁴ Nga njëi pa ghan younjij Jisho, nda'a fõ pigi pugu no khwachëi llembhi. Ntõgõ mbho nji Jijwe Minnwi, pugu chhu ni Põõ ña ki'i a ghëi Jerushalein. ⁵ Fi'i llembhi ña a ni mbie ña ña la'a fõ ne ni ñga mme, pigi lollo ñgwein ndaon ñgëi nu ñguon vugu ghao pugu pa ñgwe pugu ni puon pugu ghëi nti'i vigi ti ntaon mon la'a, pigi kwi kwëre yigi ñkien ñkhi nduon Minnwi, ⁶ nchã'a non. Nenne pigi nii mitu ñkhi ñgëi, pugu pini yugu la'a.

⁷ Pigi ni ñga m'ëñ nyien llo Taire, nchëin Tolemai, nchrã ni pa ghan pin nda'a fõ no ta'a llé. ⁸ Mbhi gha ndan pigi lollo ñgëi Kaisharia, ñgëi nda Fili ñgan chii pwa pisha'akho, mbo ta'a ñon shina pa khwachëi ñgwa pë ña pi ni nchu'ò vugu

Jerushalein no nnu ghëre ñgwa ne, nda'a pigi pugu. ⁹ A ni mfã'ò khwe puon pinje ña pugu shi ya'a lan ne, Minnwi nõon nnu ni pugu pugu chhu.

¹⁰ No ha'an pigi ni nda'a no yichëi fi'i llé ne, njëi'i Minnwi chëi, ligi yi põ Agabu, llo Judia nshwi'i. ¹¹ A ni ntho mbara vigi, ndõgõ ñkandan Põõ, ñkrao kwõ ndutho yi no gho pugu pa mbho mi nchhu ña, "Yei nnu ña Jijwe Minnwi chhu ne, 'Yei ha'an pa Juu Jerushalein shi ñkrao ñgan ñkandan yei nchã'a vi mfe mbho ñgwa taon nduon.'" ¹² Pigi ni ñga ñja'ò nnu yei, pigi pa ñgwa ha'an pigi ni mbo fõ ne, ndigëi vi ña ki'i a ku'ò Jerushalein.

¹³ Nenne Põõ khwë ña, "Pëi chwë pi ñein, ñkëi nu ntho mbë'i njù'ò a? Nthe ña ñdo ñgu'ò mbiri non a pi no ghëi nu chëin, a nji'i mbo pi gu ñgu'ò ñkukhu Jerushalein no ligi Jisho Taathõ." ¹⁴ Pigi ni ñga ndigëi vi kikie, mien vi fõ nchhu ña, "Nnu ña Taathõ tã'a nu ne põ."

¹⁵ Llé pei ni ñga ntõgõ, pigi piri non yigi ñku'ò Jerushalein. ¹⁶ Pigi pa pichëi ghan younjij Jisho llo Kaisharia pugu lõgõ vigi ñgëi ni pigi nda Nashon llo Shaipru mbo pa fion ghan pin, nne ña pigi pugu la'a ka'a.

Põõ ghëi kra Jëin

¹⁷ Pigi ni ñga ntho nchëin Jerushalein, pa ghan pin shwi'i pëñ pigi ni pwanju'ò. ¹⁸ Mbhi gha ndan, pigi pa Põõ ghëi njëi Jëin. Nguon pa thishi ni mbo fõ.

¹⁹ Põõ ni ñga nchrã ni pugu, mfi'i ñguon nnu ña Minnwi chwë shina pa ñgwa taon nduon ntõgõ mbho yu ne, pa ta'a yi pa ta'a yi.

²⁰ Pugu ni ñga ñja'ò, ñga'ò Minnwi. Nchhu gho ki'ë ña, "Ç yëi nu ndin vigi, fi'i ñkanñkan ñgwa Juu ha'an pugu pin Minnwi, ndo mfã'ò ñkien ntou ni'in njù'ò ñkuon gi Mushi ne. ²¹ Pi kwo chhu pa nnu ni pugu nthe gho ña o ye'i ñguon pa Juu ña pugu la'a nu shina ñgwa taon nduon ne, ña ki'i pugu nu'õñ gi Mushi, nchhu nu ni pugu ña ki'i pugu ni'in puon pugu ñgunu mbrei, ki nchwë nu'õñ pa ñgwa Juu. ²² Ti pi shi nchwë pi ñein? Nthe ña pugu shi ñja'ò ña o tho.

²³ "Yei nnu ña pigi tã'a nu ña o chwë ne. Khwe ñgwa põ hein ha'an pugu kwo lõgõ kã'a shhi Minnwi. ²⁴ Ghëi pëi pugu ka'a, nchwë pa nu'õñ no põ nu yi taonjaon, o lo mbe yaon ña a pie ña pugu fe no chwë nu nu'õñ gho nne ña mimfe pi kiri tho yugu. Nne kan pugu ñkaa pugu shi nji ña nnu shini lo mbo mon pa nnu ha'an pi chhu nthe gho, ña gõ ndutho yo ghà nu'õñ gi.

²⁵ "Ndo ni ñgwa taon nduon ña pugu pin Minnwi ne, pigi kwo nã'an ñwa'anli mfe ni pugu ña ki'i pugu ji maon ña pi

fè'i pa nnwi no gho ne, ki'i pugu ji chhi, ki'i pèi kru minyien ña pi ninaon mmi yi a khu ki chhi lo ntaon mbin yu ne, ki'i pugu kwoshuon."

²⁶ Nne, Poo ghèi pugu pa ñgwa pigho. Mbhi gha ndan pugu pugu chwie non yugu mbo yi taonjaon, ngèi Nda Minnwi, no chhu nu llembi ña a pi'i pugu lùgwi chwie nu nù'oj no po nu yi taonjaon, ndo shi ntho ni maon fe'ingien no fe nu no tho sheshenon yugu.

Pi wèin Poo Nda Minnwi

²⁷ Khwachèi llé gho ni ñga ñkwo mme nu, pichèi ñgwa Juu llo Eshia gha njèi Poo Nda Minnwi, ni'in pun yú ñgwa pè ña pugu ni mbo fo ne ndo ñgwèin vi ne, ²⁸ mba'o ngòu ña, "Ñgwa Ishrae pèi kwe vigi! Yei non ye ña a nyien ñguon li'i ntho nje'i ñgwa ni nnu pipi nthe ñgwa Ishrae pugu pa gi Mushi pugu pa Nda Minnwi yei. No pìgi nu, a lōgo pa ñgwa taon nduon ntho mfuo li'i taonjaon yei." ²⁹ Pugu ni nchhu nne nthe ña pugu ni ñkwo fūon njèi vi pugu Trōfimu mbo non llo Efesho mon la'a, ntho mbi'i nu ña ju, Poo, ntién vi ntho no Nda Minnwi.

³⁰ Fintho gū mon ñguon la'a ghao, pa ñgwa pigho tei ngèi ñgwèin Poo nshūu vi ntaon no Nda Minnwi, nchri chonka'a wu'ò ndii gho. ³¹ No ha'anj pugu ni mba'o nu no jwi nu Poo ne, ñkani chèin mbho taatho pa ghan mā'an nchhò Roma ña ñguon Jerushalein po mon fintho. ³² Wu'ò ndii gho a lōgo pa shooge pugu pa thishi ta'a ñkii shooge, pugu pugu tei ngèi njèi ñgwa pigho. Pa ñgwa pigho ni ñga njèi vi pugu pa shooge pigho, mien wie nu Poo.

³³ Taatho gho ghèi ñgwèin Poo, mfe gi ña pi krao vi ni paa ndigi chèin. Ndo mbie ki'e ña, "Non vei po pi gò? A lo nchwie pi nein?" ³⁴ Pichèi ñgwa mon kiri gho pa'o ngòu nchhu yei nnu, pichèi chhu yini. A gha mien ki ya'o la'o nnu pigho, nthe ntuoyòno a fe gi ña pi ni'in vi mon li'i ña pa shooge ghà nchho ne. ³⁵ Ndii ña pi ni nchèin ni ju ni mbin nchwi nda ne, pa shooge pigho ya ntién vi tien nthe fi'i kikri ña yú ñgwa pigho ni ntho nu no gho ne. ³⁶ Yú ñgwa pigho wu'ò ntho nu njin yu mba'o ngòu ña, "Pèi mi'èñ ni ju!"

Poo taa nchò yi

³⁷ No ha'anj pi ni ntà'a nu nii ni Poo mon li'i ña pa shooge ghà mbo ne, a chhu ni taatho pa shooge pigho ña, "Nchhu nnu ve?"

A pie vi ña, "O ji chrà Gri? ³⁸ A lo mbo gò mbo non Ijpti ña a ni ntho ni tinitho ndōgo khwe ñkan mikija pèi pugu nii mon ñkūnu njó ne?"

³⁹ Poo khwè ña, "Mbo pi non Juu llo Tasho mon Shilishia, non llo mon mme

la'ataon. Ndigèi gho mien nchhu nnu ni ñgwa pèi."

⁴⁰ Nthishi pa shooge gho pin, nne Poo thi ñkuon pa nchwi nda pigho ndon ni mbho yi ña ñgwa pigho lere lan. Pugu ni ñga ndere lan, Poo chrà ni pugu mon chrà Hibru, nchhu nu ña,

22

¹ "Lin pan pugu pa taa pan, pèi ya'o ñkwan no ha'an nshi ntaa non a ndwe shhi pèi ne." ² Pugu gha nja'o a chrà pi mon chrà Hibru, pugu pini nja ndere lan. Poo ghèi shhi nchhu ña,

³ "Mi non Juu, pi phi a Tasho mon Shilishia ndo ñku'ò pi hein mon Jerushalein mbho Gamalia mbo masha a. Mfà'o ñkien titini ntigi mon gi pa taa pia, mfe non a ni Minnwi wu'ò no ha'an ñguon vèi ha'an pèi thi hein shi'a fe non yèi ne.

⁴ Nki fe ngèi ni ñgwa ña pugu younjin Shendaon yei ne, ti pichèi khu. Nki wèin mbia pugu pa pingè ni'in vugu chéin. ⁵ Pa taatho pa thishi ghan fe'ingien pugu pa kún nthe pugu kwe ntié a ña nchhu pi nnu shini. Pugu ni nā'anj pa nwa'anjli mfe vèi ngèi mfe ni pa ñgwa Juu Damashiku, nenne, ngèi fo no wèin nu ñgwa ña pugu ni mbo fo ne ñkrao vugu mbini ni pugu Jerushalein pi fe njó ni pugu.

Poo fe'i ñkwan ha'an a ni ñkara mbin Minnwi ne

⁶ "No ha'an ñki nyien ngèi nu ti mbara mbin Damashiku ne, nnu ni ntun minaon, li'è llo po wi'i nshei yèi mu. ⁷ Ngú shhe, ña'o yichèi nggi chhu nu vèi ña, **Shoo, o tho mfe ngèi vèi no kho?**

⁸ "Ñkhwè ña, 'O po pi gò, Taatho?"

"A chhu ña, **'Mi Jisho llo Nashare ña o tho mfe ngèi gho ne.'** ⁹ Ñgwa ha'an pigi pugu ni mbo ka'a ne, ni njèi li'è gho ndo pa'a ndo nja'o nji nggi non ña a ni nchrà nu vèi ne.

¹⁰ "Nchhu ña, 'Mi shi nchwie pi nein, Taatho?"

"Taatho chhu vèi ña, **'Lollo ngèi Damashiku, pi shi nshwei gho fo ni ñguon nnu ña Minnwi nù'oj ña o chwie ne.'** ¹¹ Ligi ma nchri nthe fi'i ñkwan no ha'an li'è gho ni nthe ne, nthe yie gho, pakwo pan wèin mbho a ngèi ni mu mon Damashiku.

¹² "Non chèi ni mbo mon la'ataon Damashiku, ligi yi po Anania, mbo ñkien ñgan pogo Minnwi ndo nù'oj ñguon gi ghao, ñguon pa ñgwa Juu lii vi ña a ñkien non. ¹³ A tho ntithi yèi mu nchhu ña, 'Ndin a Shoo, pini njèi li'i, wu'ò chomilaon gho, ligi a chu'ò njèi vi.

¹⁴ "A chhu ña, 'Minnwi pa ñkhu taa pia chu'ò gho ña o ji nnu ña a kà'a no chwie

nu ne, no yei nu Muon Fà'a vi yi Ndindi, ndo nja'o nggi yi a chrà nu. ¹⁵ O shi mbo minjkwentie yi ni nguon ngwa no nchhu nu pa nnu pe na o yei ndo nja'o ne. ¹⁶ O nu'ur nchëi pi kho ndwe, yrei shhe, nkwe nkhi nduon Minnwi a shigao phi yo.'

Minnwi gë Poo na a ghëi nchii chrà yi ni ngwa taon nduon

¹⁷ "Mbini Jerushalein nga ntho nduon Minnwi mon Nda Minnwi, njëi nnu. ¹⁸ Mon nnu gho njëi Taatho a chhu yei na, **'Kono ntaon Jerushalein ni nji, nthe na mba'a ngwa pei pin nnu na o shi nchhu nthe a ne.'**

¹⁹ "Nkhwë na, "Taatho, pugu ni non pugu ji na nki nyien mon sheshe nda luon Minnwi ngwëin pa ngwa na pugu pin gho ne, ni'in vugu choin ndo ngwie pichëi. ²⁰ Ndi na pi ni nchho njwi minjkwentie yo mbo Shitifin ne, mmu ndutho a ni mbo fo, mbij nu na pi jwi vi, ndina nu ni ndhwi ngwa pe na pugu ni tho njwi vi ne.'

²¹ "Taatho chhu vei na, **'Ghëi! Nthe na nshi ntaon gho fie hini ni ngwa la'ataon nduon.'**"

²² Ngwa pigho ni ngu'o njwere nu ti nga nja'o yei, nkërë nggi yugu nchhu na, "Pëi mi'en ni ju, a lo mfà'o no chho nu mbhi!"

²³ Ndo ha'an pugu ni mba'o nggou, nshrão ndhwi yugu mfiri nu, ndo m'an pru mon tothi ne, ²⁴ taatho pa shooge Roma fe gi na pi lōgo Poo nggëi ni ju mon li'i na pa shooge ghà nchho ne, ndo nchhu pugu wie vi no tã'a nu la'o nnu na a chwë pa ngwa Juu tho mba'o nggou tho yu ne. ²⁵ Ndo pugu ni nga nkwo krao vi no wie nu, Poo pie ni ta'a nthishi pa ta'a nkhi shooge na a ni nthi fo ne na, "Gí pin na pi wie non Roma ki lo naa nsha'a vi njëi na a gū shà'a?"

²⁶ Ndi na nthishi pa ta'a nkhi shooge gho ni nja'o nnu yei ne, nggëi nchhu ni taatho pa shooge na, "O tã'a nchwë pi nein? Nthe na non vei po pi non Roma."

²⁷ Taatho pa shooge pigho ghëi mbie vi na, "Shwei a, o non Roma?"

Poo khwë na, "Oon."

²⁸ Taatho pa shooge pigho chhu na, "Njuon pi ni nkien ntou mbij maa mbo non Roma."

Poo khwë ji na, "Pi phi a phi no non Roma."

²⁹ Nne ngwa pe na pugu ni mbo no tou nu mi ne kã'o mbini pini ndii gho. Taatho pa shooge gho pogo nthe na a ni nji ndii gho na Poo po pi non Roma a kwo lo nkrao vi.

Poo shhi pa kún

³⁰ Ndo mbhi ni nga ndan, taatho pa shooge pigho tã'a nu nja nji nnu na a chwë pa ngwa Juu pa'o nggou tho yu ne, nkigëi

vi, ngë pa thishi ghan fe'ingien pugu pa kún, nshwi'i ni Poo ki'e ntigi vi shhi pugu.

23

¹ Poo chaon ligi yi mbij pa kún nchhu na, "Lin pan, nganthe a lo nji'i nkhu mon nkwan ha'an nchho chombhi a shhi Minnwi ti ntho nchëin shi'a ne." ² Taatho pa thishi ghan fe'ingien mbo Anania fe gi ni ngwa ha'an pugu ni nthi mbara yei Poo ne na pugu chrëi li tho Poo. ³ Nenne, Poo chhu gho na, "Minnwi shi nchrëi gho nkaa gho, ma ngan mbe vei. O chho hene no sha'a nu ma nkwan ha'an gi chhu ne, ndo mbë'i gi gho nkaa gho no chhu nu na pi chrëi a?"

⁴ Ngwa ha'an pugu ni nthi yei Poo ne chhu na, "O kie nein ngwë'i taatho pa thishi ghan fe'ingien Minnwi?"

⁵ Poo khwë na, "Lin pan nshini ndo nji na a taatho pa thishi ghan fe'ingien, nthe na pi nã'an na ki'i nchrã nnu pipi nthe ghan sha'a ngwa pëi."

⁶ Ndo Poo ni nga njëi na ta'a ghrã kiri gho pa ngwa Shadushi yichëi ta'a po Farashi, a pa'o nggou nda pa kún na, "Lin pan, mi non Farashi, a phi non Farashi mbhi a. Pi sha'a a hein shi'a nthe na njwere nu ni tinanju'o na ngwa na pugu nkhu ne shi mbini nk'u'o."

⁷ A ni nga nchhu yei nnu, mindoundou gū shina pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi, kiri gho shina ntaon nduon nduon. ⁸ Nthe na pa ngwa Shadushi ghà nchhu na non shi'a nkhu mbini nk'u'o, pa'a pa ghan ntaon Minnwi lo mbo, ndo pa'a pa Jijwe lo mbo, ndo ngwa Farashi pin nguon pa nnu pei gha. ⁹ Mme yōyōno mū'ur, pichëi pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushi na pugu ni mbo mon ta'a ghrã pugu pa ngwa Farashi ne tithi ndou nu na, "Pigi lo njëi fan non vei, pëi ji nein na yichëi jijwe, ki ngan ntaon Minnwi chrã gho?"

¹⁰ Minduon nduon gho ni nga nchëin mōnon, taatho pa shooge pigho pogo na pi shi nshã Poo prapa, mfe gi ni pa shooge na pugu shwi'i mfu'u vi ni ghrã shina ngwa pigho ntho no li'i ha'an pa shooge ghà nchho ne.

¹¹ Tu'u gha shini, Taatho thi yei yu nchhu na, **"Fã'o tinanju'o, wu'o nkwan ha'an o chii ligi a Jerushalein ne, a wu'o nkwan ha'an o shi nchii mon la'ataon Roma ne."**

Ntán no jwi nu Poo

¹² Mbhi ni nga ndan, pichëi pa ngwa Juu nyian ntán, ngwrã kina na mba'a pugu nji yaon, ki nnu sheshe yaon, kan a ne pugu jwi Poo. ¹³ Ngwa na pugu ni nyian ntán gho ne ni ntogo khwe wun yugu. ¹⁴ Pugu lollo nggëi mbara pa thishi ghan fe'ingien

pugu pa pichèi pa thishi nchhu ña, "Pigi wrà kina ña mba'a pigi ji sheshe yaon ti nu'unj njwi Poo. ¹⁵ Nthe yie gho, pèi pa pichèi pa kúnj taonj ñkàni ni taatho pa shooge Roma ña a taonj Poo ni pèi. Pèi chwèe no ha'anj pèi tã'a nu ntou pi moonj nnu gho shi'i no ji nu pa nnu nthe vi. Pigi kwo piri nonj yigi no jwi nu vi ñkaonj a ma ndo nchèinj heinj."

¹⁶ Ndo muunj mimbia mbo muunj ndinj Poo yi mingwe ni nja'o ntánj yei, ñgèi li'i ha'anj pa shooge ghà nchho ne nshwei Poo no gho. ¹⁷ Nenne, Poo mèinj ta'a nthishi pa ta'a ñkii shooge nchhu gho ña, "Lõgo muunj vei ñgèi no gho shhi taatho pa shooge nthe ña a fã'o nnu no chhu nu gho."

¹⁸ Nenne, nthishi gho lõgo vi pugu yu ghèi njei taatho pa shooge nchhu ña, "Poo, yichèi ta'a nganj chéinj, mèinj a nchhu vèi ña ñdõgo muunj vèi ntho njei gho no, nthe ña a fã'o nnu no chhu nu ve."

¹⁹ Taatho pa shooge gho wèinj mbho yi pugu yu ghèi li'i ha'anj ñgwa lo mbo ne, a pie vi njinjnjinj ña, "Nnu ña o tã'a nu nchhu vèi ne po pi kho?"

²⁰ Muunj gho khwè ña, "Pa Juu taanj ña pugu shi nchhu ve ña o taonj Poo ni pa kúnj yua no ha'anj pugu tã'a nu ntou vi tou nji pa nnu nthe vi shishi'i. ²¹ Ndo ki'i nja'o nnu ña pugu chhu nu ne, nthe ña pugu togo khwe wunj yugu ña pugu kwo taanj ti ñgwrà kina ña mba'a pugu ji ki nnu sheshe yaon ki lo naa njwi vi, ñkwo lere ntho njwere vi. Ti ndwe, pugu kwo piri nonj yugu ntho njwere khwè pi mbho gho."

²² Nenne, taatho pa shooge chhu ni muunj gho ña a ghèi ni vhi ndo mfe gi gho ña, "Ki'i nchwè sheshenonj ji ña o kwo chhu nnu yei vèi."

Pi taonj Poo ni Feli mbo nganj Sha'a Kaisharia

²³ Taatho pa shooge gho mèinj paa nthishi pa ta'a ñkii shooge nchhu ña, "Pèi piri paa ñkii pa shooge no ghèi nu Kaisharia pèi pa khwachèi wunj ghanj mã'anj nchhò ni minyienlèi pugu pa paa ñkii ghanj mã'anj nchhò ni khwã, mbiri no llo nu monj ndipu'u minaonj ni tu'u. ²⁴ Fe pichèi pa ñkwèinj ni Poo a ku'o pèi ghèi ni ju mfe vi ni Feli, mbo mme nganj sha'a ñgwa shi'i, ki kã'a lo ñkèe vi." ²⁵ Taatho pa shooge gho nã'anj ñwa'anli, nchhu nu ña,

²⁶ "Njwa'anli yei nã'anj mmu Klaudiu Lishia ve, ma Feli ñonj ndienj, ñchrã ve.

²⁷ Pa ñgwa Juu ni ñgwèinj ñonj vèi ntã'a nu njwi vi. Nga ntho mbara vi pigi pa shooge ñkwe vi, nja'o ña a po pi ñonj la'ataonj Roma. ²⁸ Nki tã'a nu nji nnu ña

pugu ni ñgwèinj vi no ne, nenne, ñgèi ni ju nda pa kúnj pugu. ²⁹ Nki gha ntã'a, njei ña pa nnu ha'anj pi ni ñgwèinj vi no gho ne lo mbo pa nnu ha'anj a nthe pi jwi vi, ki ni'inj vi chéinj no gho, pa nnu pigho po pi ñkuonj pa pie ntho nnu gi yugu. ³⁰ Pi ni ñga ntũgu vèi ña pi tho nyianj ntánj nthe vi, ñtaonj vi ve ta'a ñge, mfe gi ni ñgwa ha'anj pugu wèinj vi ne ña pugu shwei nnu ha'anj pugu wèinj vi no gho ne ve."

³¹ Nenne, pa shooge lõgo Poo wu'o ñkwanj no ha'anj pi ni mfe gi ni pugu ne, ñgèi ni ju ti nchèinj Antipatri ni tu'u. ³² Mbhi gha ndanj pugu pini li'i ha'anj ghanj mã'anj nchhò ghà nchho ne, mienj vi pugu pa ghanj Minyienlèi ña pugu pugu ghèi kã'a. ³³ Pugu ni ñga nchèinj Kaisharia, mfe ñwa'anli gho ni Feli mme nganj sha'a ñgwa, mbini ncha'a Poo mfe mbho yu. ³⁴ Feli mèinj ñwa'anli gho mbie vi ña a llo monj yèi li'i, ñga nja'o ña a llo pi Shilishia, ³⁵ a chhu gho ña, "Nshi nja'o chrã yo ndii ña ñgwa ña pugu wèinj gho tho ne." Nenne, mfe gi ña pi chho ñkè'i Poo ntu'o fũonj Hero.

24

Nnu ña pi wèinj Poo no gho ne

¹ Tienj llè ni ñga ntogo, taatho pa thishi ghanj fe'ingienj mbo Anania shwi'i pugu pa pichèi pa thishi ni ta'a ñonj ña a shi nchrã no li'i yugu, ligi yi po Tetulu. Pugu fi'i nnu ña pugu wèinj Poo no ne ni Feli ñonj ndienj.

² Pi ni ñga mèinj Poo a nii nda, Tetulu jè ntho ntigi pa nnu tho yu, nchhu nu ña,

"Nthe ña o sha'a nu ni shietho ne, pigi fã'o ntou ghighri no ntaanj ndii ne, pugu pa ña ntou pa kwri tho monj la'ataonj yei ntogo pi mbho gho ne, ma Feli ñonj ndienj, ³ monj ñguonj shendaonj monj ñguonj li'i ghao, pigi pñj ñguonj nnu pigho ni ntou too nu ve, ma Feli ñonj ndienj. ⁴ Ndo no mienj nu ki lo nu'unj njwi ndii yu, ñdĩgèi gho monj pwanju'o yo ña o ya'o vigi no kuo ndii. ⁵ Pigi yèi ña ñonj vèi ya mbo pi ñkienj nganj ndan, a tho ni minduonduonj shina pa Juu monj ñguonj mbhi ghao, mbo nthishi pa ñgwa kiri ye ña pi mèinj ni Nasharinj ne.*

⁶ A ni ntã'a nu mfuo Nda Minnwi, pigi wèinj vi. [Pigi kanj ni nshã'a vi ñkwanj no ha'anj gi yigi chhu ne, ⁷ ndo Lishia mbo nthishi pa taatho pa shooge tho ni ghrĩ ñkwe vi mbho pigi ñgèi ni ju, ⁸ nchhu nu ni pa ñgwa ña pugu ni ntigi nnu tho yu ne ña pugu tho shhi gho.] O shi ñga ntou vi ni nonj yo, kanj o shi nji ñguonj pa nnu ña pigi wèinj vi no ne mbho yu."

* 24:5 24:5 Yei ñkwanj ha'anj Tetulu ni mèinj Poo pugu pa pichèi pa ñgwa ña pugu ni njou njinj Jisho llo Nashare ne.

⁹ Pa ngwa Juu nii mon gho nkaa pugu, nchhu nu na nguon pa nnu ha'an pi wein vi no ne nnu shini.

Poo taa nchò yi shhi Feli

¹⁰ Feli mme ngan sha'a ngwa non ni mbho yi na Poo chrà. Poo chhu na, "Nji na o kwo sha'a la'ataon yei no ntou nga'o. Nthe yie gho, mfa'owatua no taa nu nchò a shhi gho. ¹¹ No ha'an o nthe o yei ni non yo ne, a lo nji'ntogo paanchro llé no ha'an nki ku'o Jerushalein li' gha'o Minnwi. ¹² Pa Juu shi ki lo njoi ntho ndou nu pigi sheshenon ki ni'in puw ngwa mon Nda Minnwi ti mfe pi ni moon sheshe nda luon Minnwi, ki pi mon la'a. ¹³ Ndo minthe pa'a pugu lo non ye na nnu na pugu tigi nu tho mu ne nnu shini.

¹⁴ "Ndo mbini yei ve, na nga nga'o Minnwi pa nkhu taa pigi njou pi njin Shendaon na pugu chhu na a lo ka'ow ne. Ndo mbini mbini na nguon yaon na pi na'an mon nwa'anli gi Mushi pugu pa yi njoi'li' Minnwi ne, yi ndindi. ¹⁵ Mfa'ow kwa'a mbini Minnwi na pugu nkaa pugu fa'ow ne, na nguon ngwa ghao, ngwa shi'i pugu pa pi piphi shi nde mbini nku'o mon gu. ¹⁶ Nenne, nga mba'ow na nganthe a po yi shishie shhi Minnwi pugu pa ngwamishua.

¹⁷ "Mi ni nga nkwo po mbini no ntou nga'o, mbini mbini la'a pigi no ghene nu ngwa pan ni mbini ndo mbini fe'ingien ni Minnwi. ¹⁸ A ni mbo pi ndii na nki tho nchwie nnu pei Nda Minnwi ne, ndii na nki kwo mi'en nu'on na pi gha nchwie no po nu yi taon'ao ne, na pugu ni njoi a. Pigi pa yu ngwa shini ndo mbo ka'a, ndo pa'a minduonduon lo mbo. ¹⁹ Ndo pichoi pa ngwa Juu llo Eshia ni mbo fo nkaa pugu, a pie na pugu tho nkaa pugu no fi'i nu sheshe nnu na nchwie ki a lo nk'a'ow ne. ²⁰ Ndaa nenne ne, pei ngwa na pugu po hein ne fi'i ne nnu na nki chwie ki a lo nk'a'ow ndii na nki thi shhi pa kún ne, ²¹ nkien yei ta'a nnu na nki pa'ow ngou no ndii na nki thi shina pugu ne, "Nthi sha'a ne shi'a shhi poi nthe na mbini na ngwa gha ngwa nkhu, shi mbini nku'o."

²² Ndo Feli na a ni nja nji pa nnu nthe nnu Shendaon shi'i ne, chi sha'a mfe shhi, nchhu na, "Ndi na Lishia mbo taatho pa shooge shi nchoin ne, ndugwi sha'a yo."

²³ Nenne a fe gi ni nthishi pa ta'a nkii shooge na a chho nk'e'vi, ndo mfe shina gho no ha'an minthe pa shuon pi tho ngere vi ki lo mfa'ow ki'ingini ne.

Poo shhi Feli pugu Drushila

²⁴ Pichoi pa llé ni nga ntogo Feli tho pugu ngwe vi, ligi yi po Drushila, mbo non Juu, nchhu pi tho ni Poo, a ywere nkwan ha'an Poo tho nchrà nu nthe nnu pin mbini jisho

Krishto ne. ²⁵ No ha'an Poo ni nchrà nu nkunon pa nnu ndindi, pa nnu wein nu non pugu pa lembhi sha'a na a tho nu ne, pogo gu wein Feli a chhu gho na, "O nthe o ghai ndwe, nshi mbini mein gho ndii na mfa'ow shina ne." ²⁶ Wu'ow mon ndii gho, a kwa'a nu na Poo shi mfe mbini gho, nthe yie gho, a tho mein vi ngenge pugu yu chrà nu. ²⁷ Paa nga'ow ni nga ntogo, Pokiu Feshitu logo li'i Feli. Feli ni ntà'a nu non pwapun ni pa Juu, nne, mien Poo mon choin.

25

Poo ligoi na sha'a yi ghai shhi Fion pa ngwa Roma

¹ Trei llé ni nga ntogo Feshitu choin mon krao li'i gho, ndho Kaisharia nku'o Jerushalein. ² Pa thishi gan fe'ingien pugu pa thishi ngwa Juu chhu pa nnu tho Poo, ndigoi Feshitu, ³ mbie vi na a nthe a chwie shi'i ni pugu no taon nu Poo a shwi' Jerushalein. Pugu ni nchhu nne nthe na pugu ni nkwo tan no nu'on nu ngwa pugu lere njwi Poo shendaon. ⁴ Feshitu khwe na, "Pi nu'on Poo no ngan choin Kaisharia, mba'a a nu'un nda'a nkaon mmu ndutho a maa ngoi fo. ⁵ Poi chwie pigi pa thishi poi ghai Kaisharia, a mbo na non gho faan sheshe nnu, pugu chhu nthe vi."

⁶ Feshitu chho fo no fion llé ngoi pi wun, ndallo ki'e ngoi Kaisharia. Mbini gha ndan a chocho mon li'i sha'a sha'a, mfe gi na pi tho ni Poo. ⁷ Poo ni nga nchoin, pa ngwa Juu na pugu ni ndho Jerushalein ne, ghan vi, ntho nchhu ntou pa nnu tho yu, ndo pa'a ndo non na sheshe nnu pigho nnu shini.

⁸ Ndo Poo taa non ye, nchhu nu na, "Ndo nji'i nchwie kan ta'a fan nthe gi pa ngwa Juu ki nthe Nda Minnwi, ki mbini Kaisha mbo fion pa Roma."

⁹ Ndo Feshitu ni ntà'a nu no non nu pwapun ni pa ngwa Juu, nenne a chhu ni Poo na, "O khwa'ow ghai nu Jerushalein pi sha'a gho fo nthe nnu pei na pi chhu vai hein nthe gho ne?"

¹⁰ Poo khwe na, "Nthi hein mon ta'a li'i sha'a sha'a Kaisha mbo li'i na a pie na pi sha'a a ne. Go ndutho yo ji na ndo nji'i faan kan ta'a nnu mbini pa Juu. ¹¹ Nkan ni mbo pi ngusha'a, nchwie sheshe nnu na a pie na nkhu ne, pa'a ndo nji'i ntei tei. Ndo a mbo na kan ta'a nnu shini lo nji'i mbo mon nnu na pugu chhu nthe a ne, kan mba'a yichoi non fe a mbo pugu. Ndogo sha'a a nda sha'a Kaisha."

¹² Feshitu ni nga mbini pugu pa kún pi, nkhwé na, "Na o chhu na Kaisha sha'a sha'a yo ne, o shi ngoi shhi yu."

Poo shhi Agripa pugu Benishi

¹³ A ni n̄ga nda'a, Fùon̄ Agripa pugu Benishi gh̄ei Kaisharia n̄o kra nu Feshitu, nchhu gh̄o n̄a a th̄o a pwa. ¹⁴ N̄o ha'an̄ pugu ni nda'a f̄o n̄o ntou ll̄e n̄e, Feshitu nū'ōn̄ shá'a P̄oo gh̄o shh̄i f̄uon̄, nchhu nu n̄a, "Yich̄ei n̄gan̄ ch̄eīn̄ p̄o hein̄ n̄a Feli ni n̄ga ndollo mien̄. ¹⁵ N̄ki gha nḡōi Jerushalein̄, pa thishi ghan̄ fe'inḡiein̄ pugu pa thishi pa ngwa Juu chhu pa nnu n̄o ligi yi, nchhu nu n̄a, n̄on̄ vei ngusha'a. ¹⁶ N̄do n̄chhu ni pugu n̄a, pigi, mb̄o ngwa Roma shi'a n̄ji'i nd̄oḡo n̄on̄ n̄o ngusha'a ki a lo ntithi shh̄i pa ngwa n̄a pugu chhu nnu th̄o yu n̄e n̄taa nch̄o yi n̄the nnu p̄e n̄a pi chhu th̄o yu n̄e.

¹⁷ "Pugu ni n̄ga nth̄o hein̄ k̄e'i gh̄o, pa'a nd̄o nu'uj̄ mb̄iri fi'i, nd̄o mbhi gha ndan̄ n̄ki'e chh̄o pi chh̄o li'i shá'a nchhu n̄a pi th̄o ni n̄on̄ gh̄o. ¹⁸ Pa ngwa p̄e n̄a pugu ni nchhu pa nnu th̄o yu n̄e l̄ollo ntithi toth̄i nd̄o pa'a nd̄o nchhu kan̄ ta'a nnu pip̄hi ha'an̄ n̄ki yw̄ere nu n̄a pugu chhu th̄o yu n̄e. ¹⁹ N̄do n̄guon̄ yaon̄ n̄a pugu ni nchhu nu n̄e p̄o pi mindoundou n̄the nnu Minnwi yugu pugu pa ligi yich̄ei n̄on̄ pi m̄ein̄ vi ni Jish̄o n̄a a ni n̄kwo khu, P̄oo chhu nu n̄a a yi maon̄. ²⁰ Nshini nd̄o n̄ji n̄kwan̄ ha'an̄ a n̄the nt̄a'a moon̄ n̄kwan̄ nnu p̄ei n̄e, n̄the yie gh̄o, mb̄ie P̄oo n̄a a shi n̄khw̄a n̄o gh̄ōi nu Jerushalein̄ pi sha'a vi f̄o n̄the nnu pigh̄o. ²¹ N̄do P̄oo ni n̄ga nt̄a'a nu n̄a a sha'a f̄uon̄ Roma nsha'a shá'a yi, pi nū'ōn̄ vi hein̄. Nenne, m̄fe ḡi n̄a pi chh̄o n̄k̄ē'i vi ti shi nu'uj̄ n̄taon̄ vi ni Kaisha, mb̄o f̄uon̄ Roma."

²² Agripa chhu ni Feshitu n̄a, "Nshi n̄khw̄a n̄o ya'o nu mbh̄o n̄on̄ vei nduth̄o a."

Feshitu khw̄e n̄a, "O shi n̄ja'o vi yua."

²³ Mbhi gha ndan̄ Agripa pugu Benishi th̄o mon̄ ndigha'o ntinta'o pugu pa thishi pa ta'a n̄kan̄ shooge ni pich̄ēi pa mem̄me ngwa mon̄ la'ataon̄ gh̄o nḡōi n̄ii mon̄ m̄me f̄ā'o n̄a ngwa gh̄a nth̄o nchh̄o n̄e. Feshitu fe ḡi pi th̄o ni P̄oo fa'o gh̄o. ²⁴ Feshitu chhu n̄a, "F̄uon̄ Agripa pugu pa n̄guon̄ pa ngwa n̄a pugu p̄o hein̄ shi'a pigi pugu n̄e, p̄eī ȳeī n̄on̄ vei, n̄guon̄ pa ngwa Juu n̄a pugu p̄o hein̄ pugu pa p̄e n̄a pugu p̄o Jerushalein̄ chhu pa nnu th̄o yu. Pugu pa'o nḡōu n̄a a lo nu'uj̄ mf̄ā'o n̄o chh̄o nu mbh̄i. ²⁵ N̄do pa'a nd̄o n̄j̄eī n̄a a chw̄ie sheshe nnu n̄a a pie n̄a pi fe n̄j̄o gu gh̄o, n̄o ha'an̄ nduth̄o yi chhu n̄a a sha'a f̄uon̄ Roma nsha'a vi n̄e, n̄chū'ō n̄o taon̄ nu vi.

²⁶ "N̄do, nd̄o n̄ji'i mf̄ā'o n̄kiein̄ th̄o nnu n̄o n̄ā'an̄ nu n̄the vi m̄fe ni f̄uon̄ Roma. N̄the yie gh̄o, nth̄o ni ju hein̄ shh̄i p̄eī, m̄i'ej̄ mb̄o shh̄i gh̄o, ma F̄uon̄ Agripa, n̄ne n̄a pia shi n̄ga ntou moon̄ shá'a yi gh̄o, kan̄ a n̄the mf̄ā'o nnu n̄o n̄ā'an̄ nu. ²⁷ N̄the n̄a mb̄i'i a p̄o nnu na n̄o l̄oḡo nu n̄gan̄ ch̄eīn̄ n̄taon̄,

ki lo n̄ja m̄fe th̄o nnu n̄a pi w̄eīn̄ vi n̄o gh̄o n̄e."

26

P̄oo t̄aa nch̄o yi shh̄i F̄uon̄ Agripa

¹ Agripa chhu ni P̄oo n̄a, "A n̄the o chr̄a n̄the n̄on̄ yo."

P̄oo shw̄ii mbh̄o yi n̄j̄e taa nu nch̄o yi, nchhu nu n̄a, ² "F̄uon̄ Agripa, n̄j̄eī n̄on̄ a n̄o mbroth̄o n̄o thi nu shh̄i gh̄o shi'a n̄o taa nu n̄on̄ a shh̄i gh̄o n̄the n̄guon̄ pa nnu n̄a pa ngwa Juu chhu th̄o mu n̄e. ³ Mi'ej̄ n̄the n̄a o ya n̄ji nū'ōn̄ pugu pa mindoundou n̄a a p̄o shina pa ngwa Juu n̄e, n̄the yie gh̄o, n̄duon̄ n̄a o w̄eīn̄ n̄j̄ū'ō yo n̄jw̄ere nnu n̄a n̄shi nchhu n̄e.

⁴ "N̄guon̄ pa ngwa Juu ji n̄kwan̄ ha'an̄ n̄ki chh̄o ch̄ombh̄i a l̄lo n̄o ha'an̄ n̄ki p̄o ma'an̄ mikhwa n̄e, l̄lo n̄o n̄j̄e yi la'a pigi ti nḡōi fe ni nd̄ii n̄a n̄ki p̄o Jerushalein̄ n̄e. ⁵ Pugu ji n̄o n̄taon̄ nd̄ii n̄o ha'an̄ pugu n̄khw̄a n̄o fi'i nu, l̄lo n̄o n̄j̄e yi, n̄chh̄o ch̄ombh̄i a n̄o ta'a n̄on̄ shina pa ngwa ha'an̄ pugu gh̄a nū'ōn̄ k̄ina Minnwi yigi titini, mb̄o pa ngwa Farashi. ⁶ Ndwe, nth̄i h̄enein̄ pi th̄o nsha'a a n̄the n̄a nū'ōn̄ n̄j̄ū'ō a n̄kuon̄ k̄a'a n̄a Minnwi ni m̄fe ni pa t̄aa pigi n̄e. ⁷ Mb̄o yaon̄ n̄a paanchro la'ataon̄ ngwa pigi kw̄a'a nu n̄o ha'an̄ pugu gha'o Minnwi ni ta'an̄ju'ō chw̄ie mon̄ tu'u pugu pa naon̄ch̄i n̄e. A chw̄ie n̄the kw̄a'a yei n̄a mf̄ā'o n̄e n̄a pa ngwa Juu p̄ei tigi pa nnu th̄o mu, ma F̄uon̄ Agripa. ⁸ A chw̄ie k̄h̄o a gha'a ni p̄eī n̄a p̄eī th̄i hein̄ n̄e n̄o piñ nu n̄a Minnwi gh̄a n̄ku'ō ni n̄gwa ha'an̄ pugu khu n̄e?

⁹ "M̄mu nduth̄o a ni mb̄i'i n̄a mf̄ā'o n̄o chw̄ie nu ntou nnu n̄o ȳeī nu n̄a k̄i'i ligi Jish̄o l̄lo Nashare nu'uj̄ nḡōi shh̄i. ¹⁰ Yin̄ nnu n̄a n̄ki chw̄ie Jerushalein̄. Pa thishi ghan̄ fe'inḡiein̄ ni m̄fe n̄ji v̄eī pa'a nd̄o n̄gu'ō ni'in̄ ntou pa ngwa Minnwi pi taon̄taon̄ ni'in̄ ch̄eīn̄, pi ni n̄ga n̄jwi vugu, m̄mmu piñ. ¹¹ M̄fe nḡō'i ni pugu mon̄ ntou nd̄ii mon̄ pa nda luon̄ Minnwi, mba'o nu n̄o ȳeī nu n̄a pugu chr̄a chr̄a pip̄hi n̄the nnu Minnwi. N̄j̄ū'ō a ni mb̄igi mb̄h̄i pugu ti nch̄eīn̄ fi'i n̄a n̄ki gh̄ōi mon̄ pa la'ataon̄ nduon̄ n̄o fe nu nḡō'i ni pugu.

P̄oo fi'i n̄kwan̄ ha'an̄ ch̄ombh̄i yi ni n̄kw̄ri n̄e

¹² "N̄ne, mi ni n̄kwe gh̄r̄i, pugu pa n̄wa'an̄li n̄a a n̄ōon̄ n̄a pi fe gh̄r̄i v̄eī n̄e mbh̄o pa thishi ghan̄ fe'inḡiein̄ nḡōi n̄o Damashiku nḡu'ō n̄the pi yie gh̄o. ¹³ A gha mb̄o mon̄ ntun̄ minaon̄, ma chaapifun̄, n̄ga mb̄o shendaon̄ nḡōi nu n̄e, n̄j̄eī li'e n̄a a the n̄chaa minaon̄ l̄lo po the nḡōin̄ a pigi pa ngwa n̄a pigi pugu ni nyien̄ nu n̄e. ¹⁴ N̄guon̄ yigi gha nḡū shh̄e, n̄ja'o yich̄eī nḡgi chhu nu v̄eī mon̄ chr̄a ngwa Hibru

ɔwa, 'Shɔɔ, Shɔɔ, ɔ thɔ mfe nɔgɔ'i vɔi ɔwa?
A lo mbwa ɔwa ɔ tuɔ kwɔ yɔ nkuon thɔ
muɔn thi pɔga ɔwa a tɔ'ɔ gho nɔgɔ'i nu no
shhi ne.*

15 "Nchhu ɔwa, 'ɔ pɔ pi gɔ, Taathɔ?'
"Taathɔ khwɛ ɔwa, 'Mi jishɔ, ɔwa ɔ thɔ
mfe nɔgɔ'i gho ne. 16 Ndo lollo ntithi
nkuon kwɔ mɔ, nthɛ ɔwa nɔon non ɔ
vɛ nthɛ yei nnu, nchhu'ɔ gho no muɔn
fà'a a. ɔ shi nshwei pichɛi pa nɔgwa
nduon ni yaon ɔwa ɔ yei shi'a ne, pugu
pa nnu ɔwa nshi nɔon vɛ ne. 17 Nshi
nkwɛ gho mbho pa nɔgwa Ishrae pugu
pa nɔgwa taon nduon ɔwa nshi ntaon gho
ni pugu ne. 18 ɔ shi nchhu'ɔ ligi yugu,
ɔwa pugu kara ntaon mon njin nthɔ mon
li'ɛ, pugu taon mon ghrɔ Shata nthɔ
njɛi Minnwi, nne ɔwa pi li'ɛ phi yugu,
pugu lo mfà'o shina, shina nɔgwa pɛ ɔwa
Minnwi kwo chu'ɔ vugu no ji ntɔgo pi
nkuon pin ɔwa pugu fà'o mbɔn mu ne.'

Pɔɔ shwei nkwɔn ha'an fà'a yi pɔ ne

19 "Nthɛ yei gho, ma Fùon Agripa, nshini
ndo ntinithɔ ni nnu yei ɔwa mi ni njɛi llo pɔ
ne. 20 Nki jɛ Damashiku pugu Jerusalem
ni nɔon kraon ngei Judia pugu pa la'ataon
nduon, nchii nu ɔwa pugu fà'o no wu'ɔ
nu mbà'a nkunu yugu ni phi nthɔ njin
Minnwi, ndo nchwɛ pa nnu pɛ ɔwa a shi
nɔon ɔwa pugu pà'a nkunu yugu ni phi ne.
21 Yei nnu ɔwa a ni nchwɛ pa Juu pɛi wɛin
a ndii ɔwa nki pɔ Nda Minnwi ne, mba'o nu
no jwi nu ma. 22 Nchɛin shi'a, a Minnwi ɔwa
a thɔ ngɛrɛ a, nthi hein shi'a no shwei nu
ni nɔon nɔgwa, llo mbɔn pa minkwasha
ti nku'ɔ nchɛin mbɔn pa nɔgwa ndien pa'a
ndo nchhu pi nnu nduon nkiɛn pa nnu ɔwa
pa Njɛli'i Minnwi pugu pa Mushi ni nchhu
ɔwa a shi nde ndɔgo li'i ne. 23 Pugu ni nchhu
ɔwa Ju ɔwa Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwɛ ne
shi nɔgwa'ɔ njɛi nɔgwa'i, ndo mbo ju fùon nɔn
no pinɔ nu nku'ɔ mon gu. A shi nchii li'ɛ
lugu nu ni nɔgwa Juu pugu pa nɔgwa taon
nduon."

24 No ha'an Pɔɔ thi fɔ nthɔ ntaa nchɔ
yi ne, Feshitu pa'o nɔgwa ni nji ɔwa, "Pɔɔ,
ɔ wa mbaa paa ntou ye'i yaon chwɛ ɔwa nɔgwa
lilin!"

25 Ndo Pɔɔ khwɛ ɔwa, "Ndo nji'i mbaa
paa, ma Feshitu nɔn ndien, nchra pi nkien
nnu shini ndo mbo chra lina. 26 Ndo Fùon
Agripa ji nnu pɛi minthe nchra pa nnu pɛi
gho ni tininju'ɔ nthɛ ɔwa a ji nɔon pa nnu
pɛi ghao nthɛ ɔwa pi shini ndo nchwɛ nnu
pɛi pi lɛin. 27 Fùon Agripa, ɔ pin pa njɛli'i
Minnwi? Nji ɔwa ɔ pin."

28 Agripa khwɛ ɔwa, "Mon kwo ndii yei ɔ
pi'i ɔwa ɔ shi nchwɛ nɔgwa Krishiten?"

29 Pɔɔ khwɛ ɔwa, "Ki mi shi ndɔgo pi kwo
ndii ki ntaan ndii, luon Minnwi a pɔ ɔwa ki'i
a wu'ɔ mbo pi gɔ, nɔon nɔgwa pɛi nkaa
pugu kara mbo no ha'an mbo ne, nkien
chɛin yei ɔwa pi krao mbho ma no gho ne."

30 Nne fùon pugu pa Feshitu, ni Benishi
pugu pa nɔon pichɛi nɔgwa yei shhe.
31 Nɔa nkwɔ yiri, nchhu ni nɔn pugu ɔwa,
"Nɔn vei lo nji'i nchwɛ sheshe nnu ɔwa
a pie ɔwa a khu ki pi ni'in yi chɛin ne."

32 Agripa chhu ni Feshitu ɔwa, "Ndo pi kan
ni nchhu'ɔ nɔn vei mien yi a ghɛi ndo ha'an
a kan ni mien ki naa ndɔgo shà'a yi shhi
Kaisha."

27

Pɔɔ ghɛi la'ataon Roma

1 Pi ni nɔa nkwɔ chhu ɔwa pigi nii mitu
nkhi nɔgwa Itali, Feshitu cha'a Pɔɔ pugu
pa pichɛi ghan chɛin mfe ni Julion mbo
nthishi ta'a nkii shooge mon kwɛ ntɔgao
nkii shooge ɔwa pugu ni nkɛ'i fùon Roma ne.
2 Pigi nii mon mitu nkhi llo Adramitun,
ɔwa a ni nkwɔ tithi no ghɛi nu mon li'i
kaon pa mitu nkhi Eshia ne. Nchhu'ɔ ki'ɛ
njɛ ghɛi nu, pigi pa Arishtaku, mbo nɔn
Mashedonia lo Teshalonika.

3 Mbhi gha ndan pigi chɛin Shidon.
Julion ni nɔon pwapun ni Pɔɔ, mien yi ɔwa a
ghɛi njɛi pa taannu pi, nji ɔwa pugu shi mfe
pa yaon ɔwa a pou ne gho. 4 Pigi lollo fɔ, ndo
nthɛ ɔwa fifrɛi ni nthɔ nu pi llo nɔgwa ɔwa
ni nɔgwa nu fɔ ne, pigi nyien ni pie pi nɔgwa
nkhi ye ɔwa nkunu Shaipru ni nki'i fifrɛi ki
a lo nchɛin fɔ ne. 5 Pigi shà'a ntiri nkien
Shilishia pugu Pamfilia nchɛin Mura mon
Lishia. 6 Nɔa nchɛin fɔ, nthishi pa ta'a nkii
shooge gho yei mitu nkhi a llo Aleshandria
nɔgwa'i nu Itali, a ni'in vigi mon gho.

7 Pigi nyien pɔpɔɔ no yichɛi fi'i lle,
ntɔgo mon ghagha'a nchɛin Kinidu. Fifrɛi
shini ndo mien vigi ɔwa pigi nu'un nɔgwa'ɔ
mbigi nyien nɔgwa'i nu nɔgwa, nthɛ yei
gho, pigi nyien nɔgwa nkunu ye ɔwa nkunu
Krete ni nkii'i fifrɛi no chɛin nu fɔ ne, ntɔgo
yei Shalmone. 8 Pigi wu'ɔ nyien pi nkien
wɛi, nyien ni ghagha'a ti nɔgwa nchɛin li'i
ɔwa pi mɛin ni Li'i Kaon Pie Juu, yei mme
la'ataon ɔwa pi mɛin ni Lashia ne.

9 Pigi ni nchho fɔ no nkien ntaan ndii,
ti nɔgwa nchɛin yichɛi fi'i ndii ɔwa nyien nu
mon nkhi ya nɔgwa'a, nthɛ ɔwa nji'i nthɛ pi
mme llɛ ji nkhi* pa Juu ni nkwɔ tɔgo. Nne
Pɔɔ fe ntɔgi ni pugu, 10 nchhu nu ɔwa, "Mme
nɔgwa, njɛi ɔwa nyien yia llo hein nɔgwa nu

* 26:14 26:14 Mon la'ataon pa Juu, muɔn thi pɔga ni mbo no chwɛ nu minyen wu'ɔ nɔgwa'i pi shhi ki lo nu'un mbini
njin. Jishɔ ni nchhu yei ni Pɔɔ hein ɔwa ki'i a lla nnu fhi ɔwa ju Jishɔ thɔ nchwɛ nu, mbo gɛ nu nɔgwa pi jɛ choshi yi
no gho. * 27:9 27:9 Mme llɛ ji nkhi yei ni nthɔ mbo nu mon ndugwi ndipu'u nɔon nɔgwa'i nu mon njɛ wun nɔon
mbo ndii ɔwa nyien nu mon nkhi ni nɔa nɔgwa'a.

shhi shi mfe ngə'i. Ntou phe shi mbo, ki lo ngu'ó mbo pi ni pa maonj na pia tienj ne, pugu pa mitu njkhi, ti mfe ni chombhi yia." ¹¹ Ndo nthishi pa ta'a njkii shooge gho, ya'ó pi nnu ye na nganj shúgu mitu njkhi gho, pugu nganj mitu njkhi gho chhu ne, pa'á ndo nja'ó pi ye na Poo chhu ne. ¹² Li'i kaonj pie gho shini ndo nji'i mbo njkien li'i chho monj laonj,† nthe yie ntuon ngwa ni njkwá yugu na pi lallo fo nne na pugu pa'ó nshá'a njkii ntaonj Foniti no ha'anj á nji'e, nne na minthe pugu chho fo monj laonj. Foniti li'i kaonj pie monj la'ataonj Krete na a nuanj ngəi ni ngei mbho njkrei pugu pa ngei mbho ji ngei nii minaonj.

Finj monj njkhi

¹³ Muunj fifrəi ni nga njē ntogo nu llo mbien, pa ghanj shúgu mitu njkhi pi'i na minthe pugu pa'ó ti ngəi nchəinj no ha'anj pugu ki pi'i ne, nne pugu fu'u ngú'ó wəinj pie monj njkhi, nchhwi ti nja mbara njkij njkhi Krete. ¹⁴ Ndo a ni nga ndara, mme fifrəi na a ghá ntaonj ngei mbho njkwrei sha'a minaonj tiri llo njkuonj njkúnu Krete. ¹⁵ Mme fifrəi gho ni nga ngwəinj mitu njkhi, a gha'a ni pigi no yina nu fifrəi gho ni mitu njkhi yigi, nne, pigi mienj fo fifrəi gho tienj yigi ngəi nu no.

¹⁶ Pigi ni nga nchəinj mbien njinj muunj njkúnu Kauda, njkúnu gho ki'i fifrəi gho ni pigi. Pigi pa'ó fo monj puonj pimbía ti njkaa njkwe muunj pie na mme mitu njkhi gho ni nshúu nu ne ki a lo mbiri. ¹⁷ Pugu shúu muunj pie gho ni'inj monj mme mitu njkhi, njkrao mitu njkhi gho ni njkii na ki'i a shina. Nthe na pugu ni mbogo na pie shi ntei ni nji ngəi njku'ó njkuonj gwí ni ngei njkij njkhi Libia ne, pugu shwi'i ngú'ó li'i mitu njkhi monj njkhi. Mienj mitu njkhi gho kə'i gho fifrəi ghəi nu ni ju pəpəo.

¹⁸ No ha'anj finj titini gho ni ngu'ó ntho ngəi nu shhi ne, mbhi gha ndanj pugu fu'u pa maonj pugu monj mitu njkhi gho má'anj nu njkhi. ¹⁹ A gha mbo tréi llé, no ha'anj fifrəi gho ni njē ne, pugu fu'u pa maonj mitu njkhi gho ni yugu mbho má'anj nu njkhi. ²⁰ No ntuon llembhi, pa'a pigi lo njəi ligi minaonj ki pa finəi, fifrəi gho wu'ó mbigi pigi ntəni nu. Ndugwi yi, pigi khe nonj yigi ki lo nu'unj mbi'i na pigi shi ndūgu.

²¹ Nthe na pugu ni njkwo pə no ntaonj ndii ki lo mfá'ó maonj ji ne, Poo lallo ki'e nthithi tothi nchhu na, "Ngwa panj, pəi kanj ni nja'ó nnu na mi ni nchhu ne, ki lo nu'unj nshúgu mitu njkhi ngəi no Krete, yei phe shi kanj ni nu'unj nii via. ²² Pəi fá'ó tinanjú'ó ndwe nthe na mba'a tho nonj nu'unj mbhe, a shi ngu'ó mbhe mitu njkhi.

²³ Nthe na ni tu'u ye na a togo ne, nganj ntaonj Minnwi na mbo pi ji ndo nga'ó vi ne tho vəi, ²⁴ nchhu na, 'Ki'i fá'ó pəgo gu, ma Poo, ó shi ngu'ó nthi shá'a shhi Kaisha. Minnwi kwo kwe nguonj ngwa na pəi pugu nyienj nu ka'a monj mitu njkhi ne.' ²⁵ Nenne, pəi fá'ó wəinj njú'ó, ma ngwa panj, nthe na mfá'ó tinanjú'ó mbij Minnwi na a shi ngu'ó mbo pi no ha'anj pi shwei a ne. ²⁶ Fifrəi shi ngu'ó ndogo via ngəi njkaonj njkuonj gwí njkij muunj njkúnu titri njkhi."

²⁷ Pigi ni nga njkwo pə monj njkhi no khwenchro tu'u ntho nshá'a njkii na pi mēinj ni Adria ne, pa ghanj shúgu mitu njkhi tha na pi chho mbara nu mbhi. ²⁸ Pugu chu ngú'ó njkuonj njkii, má'anj monj njkhi, njəi na nthi njkhi paa wuj mbho, no njkəonj nu shhe. Nga mbini ngəi shigei, má'anj njəi na nthi njkhi tienjchro mbho no kəonj nu shhe. ²⁹ Pəgo gu wəinj vugu na mitu njkhi shi nchhwi ngú'ó, nthe yie gho, pugu má'anj khwe ngú'ó li'i pie monj njkhi llo njinj mitu njkhi, nduonj Minnwi na mbhi lanj. ³⁰ Pa ghanj shúgu mitu njkhi ni nga ntá'a nu ntei ntaonj monj mitu njkhi gho, pugu shwi'i muunj kikuonj monj njkhi mfi nu na pugu ghəi pi tho mitu njkhi li'i chu ngú'ó li'i pie fo. ³¹ Ndo Poo chhu ni nthishi pa ta'a njkii shooge pugu pa pichəi shooge na, "Ngwa pei mienj ki kána monj mitu njkhi, kanj mba'a pəi lūgu." ³² Nne, pa shooge pigo ya'a njkii kikuonj gho mienj.

³³ Njkaonj mbhi maa ndanj, Poo kəno nguonj yugu ghao na pugu ji maonj, nchhu nu na, "A khwenchro llé shi'a na pəi ywere nu monj fintho, ki lo nji maonj ki njwə'i yaonj. ³⁴ Nthe yie gho, njkəno vəi na pəi ji maonj nenne na a shi njkwe vəi nthe na nji'i nthe pi ta'a ngiitho yəi, mba'a a phe." ³⁵ Poo ni nga nchhu nnu yei, ndogo brei, nga ntəo Minnwi shhi nguonj yugu ghao, mbə'i njē kru nu. ³⁶ Njú'ó nguonj yugu gú, pugu jē ji nu maonj. ³⁷ Nguonj yigi ghao monj mitu njkhi gho ni mbo paa njkii ni khwachəi wuj ni ndigi yi ntigao. ³⁸ Pugu ni nga nji ti njru, njkere pichəi pa piənj maonj ji má'anj monj njkhi nne na pie yī'e.

Mitu njkhi shina

³⁹ Mbhi ni nga ndanj, pa'a pugu lo nji li'i njkij njkhi gho, ndo pugu ni njəi muunj loo njkii ni gwí fo ntho njwere nu na á nji'e pugu ku'ó ni mitu njkhi fo njkuonj shhe. ⁴⁰ Nne pugu ya'a njkii ngú'ó li'i pie, mienj a yie monj njkhi. Wu'ó ndii gho pugu pinj nja'a njkii njkuonj yaonj shúgu mitu njkhi la'ó mitu njkhi, njku'ó mme kaonj ndhwí fifrəi tothi, fifrəi chi vugu ki'e pugu ghəi nu njkij mbhi. ⁴¹ Ndo mitu njkhi gho chhwi

† 27:12 27:12 Monj pii ndii yei monj la'ataonj gho, finj gha ngwa'a monj njkhi ti pa'a nonj lo nji ndii na minthe a nyien monj njkhi shi'i ne.

ηκουον γωί ηκωά, ndi'i ntithi ki lo nchəin ηkhi mbhi. Tho mitu ηkhi li'i, mme fin gho nwi'in la'o mitu ηkhi kraokrao.

42 Pa shooge ka'a no jwi nu pa ghan chəin nne ηa ki'i kan ta'a non vugu pa'o ηkhi ntei. 43 Ndo nthishi pa ta'a ηkhi shooge tā'a nu ηkwe Poo nne ndāa ηa ki'i pugu chwie nnu ηa pugu ni ηkā'a nu ne. A ka fe pi gi ni pe ηa pugu ji pa'o nu ηkhi ne, ηa pugu lli nchəin mon ηkhi mba'o ηkhi ntaon mbhi. 44 Pigəi ηgwa younjin yugu: pichəi taon ηkuon pa krao pilan, pichəi taon pi ηkuon krao mitu ηkhi, nenne, ηguon yugu ghao chəin mbhi ki kà'a.

28

Mon muun ηkūnu Malta

1 Pigi ni ηga ntaon ti nchəin mbhi shi'i, nja'o ηa ligi muun ηkūnu gho Malta. 2 Pa ηgwa taon pigho nōon ηkiet pwapun ni pigi, mfrəi mōnon ηa pigi yigo nthe ηa mbi ni ηkwo jē llo nu, li'i ya ηgri. 3 Poo ni ηkiri puon mi ηkwein, ηga ntōon nu kie, fifhi taon mon gho nthe laonlaon mōnon, naon vi nchu no mbho yi. 4 Pa ηgwa taon pigho ni ηga njəi miyaon gho a chu no mbho Poo, nchhu ni nōon pugu ηa, "Non vei njwi non shini, nji'i nthe no ha'an a lūgu ki lo ηkhu mon ηkhi ne, shhe chhu ηa mba'a a lūgu." 5 Poo mīni fifhi gho mā'an mon mōnon ndo pa'a kà'a lo ηkēe ju Poo. 6 Pugu tithi nchēi nu ηa non yi ku'o ki ηa a gū shhe ηkhu. Ndo pugu ni nchēi no ntaan ndi ki lo njəi sheshe nnu, nne pugu kwri njū'o yugu, nchhu nu ηa Poo po pi nnwi.

7 Pa nyien ni mbo ηkin li'i gho mbo yi taatho mon muun ηkūnu gho ligi yi po Publiu. Taatho gho ni ndōgo vigi ntuo vigi shi'i no ghan kra pi no trei llē. 8 Tāa Publiu ni nūan kūon ntho ηgino shigao pugu pa nchəi. Poo ghəi njəi vi nduon Minnwi gho nū'on mbho yi mbin yu non yi togo. 9 Yei nnu ni ηga ndōgo li'i pigəi ηgwa ηkuon muun ηkūnu gho ηa pugu ni mfā'o pa ηgino ne tho ni pugu, pi yigəi ghino yugu. 10 Pugu ni mfe ntou pa maon ni pigi, pigi gha ηgəi nu pugu ni'in ηguon pa maon ηa a ni mbie ηa pigi fā'o ne mon mitu ηkhi.

Llo Malta ηgəi Roma

11 Trei nāon ni ηga ntogo, pigi nii mitu ηkhi ηa a ni ndho Aleshandria, pi mēin ni pa "nnwi kə'i" ηa a ni nda'a fo mon ndi laon gho. 12 Pigi ni nchəin la'ataon Shirakushe nda'a fo no trei llē. 13 Llo fo, pigi nii pie njin ηgəi Regiun. Ta'a llē gha ntogo fifrəi llo mbien jē tho nu, a gha mbo mbra llē pigi nchəin Puteoli. 14 Pigi

gha nchəin fo ne, njəi pichəi ghan pin, pugu chhu ni pigi ηa pigi pugu la'a no khwachəi llē. Nenne, yei ηkwan ha'an pigi kie nchəin Roma ne.

15 Pa ghan pin Roma ni nja'o ηkaon yigi, ntaon ntho nchəin mon la'ataon ηa pi mēin ni Tanj Apiu* pugu li'i ye ηa pi mēin ni Trei li'i Pe Nda'a† ne, no para nu mīni. Poo gha njəi vugu, ntōo Minnwi, njū'o yi pini nja ηgū.

Mon la'ataon Roma

16 Pigi ni ηga nchəin Roma, pi mien Poo ηa a la'a tə'i vi pugu ta'a shooge ηa a ni ηkē'i vi.

17 Trei llē ni ηga ntogo, Poo mēin kiri pa thishi pa Juu mon la'a. Pugu ni ηga ηkiri, a chhu ni pugu ηa, "Pa lin pan, nji'i nthe no ha'an ndo nji'i nchwie sheshe nnu mbin pa ηgwa pia ki ηkuon nū'on yia ne, ndo pugu ni ncha'a a mfe no ηgan chəin Jerushalein ni ηgwa Roma. 18 Pugu ni ηga ntou a, ntā'a nu mien ηgəi nthe ηa pugu shi ki lo njəi sheshe yaon ηa nchwie ηa a pie ηa pi fe njō gu vəi. 19 Pa ηgwa Juu ni ηga ndāa, a yi'i ηa ndōgo shā'a a ηgəi no shhi Kaisha, ndo ki lo mfā'o pi sheshe nnu no chhu nu tho ηgwa pan. 20 A chwie yie ηgē vəi, ntā'a nu no yəi nu vəi pia chrā, ηa pi krao a ni chəin nein nthe pi non ηa ηgwa Ishrae fā'o kwā'a mbin yu ne."

21 Pugu chhu gho ηa, "Pi lo nji'i mfe ηwa'anli ni pigi llo Judia no ligi yo. Ndo pa'a ηgwa pia ηa pugu tho nu hein ne lo nchrā sheshe nnu ki nchhu sheshe nnu pīphi nthe gho. 22 Ndo pigi khwā no ya'o nu mbho gho, jo nnu ηa o pī'i ne. Nthe ηa pigi ji ηa pi chrā pa nnu pīphi mon ηguon li'i ghao nthe ye kiri ηa o po fo ne."

23 Pugu ni ntigi llē, a gha mbo llē gho ntou yugu tho li'i ha'an Poo ni nda'a nu ne, a tere nnu pigho ni pugu jē ni tutu'u ηgəi nchəin ni fanaon, ntho mfr'i nnu Sha'afuon Minnwi ni pugu, ηkaa nu no nōon nu ni pugu llo mon gi Mushi pugu pa ηwa'anli pa njəli'i Minnwi ηa pugu pin Jisho. 24 Pichəi ni mbin nnu ηa a ni nchhu nu ne, pa'a pichəi lo mbin. 25 Pugu lollo ηgəi, ndou nu ni non pugu ndi ηa Poo ni ηkwo chhu yei ta'a nnu ne. "Jijwe Minnwi ni nchhu shini ndi ηa a ni nchhu ni pa tāa pəi ntogo pi njin njəli'i Minnwi mbo Ishaya ne:

26 'Ghəi nchhu ni ηgwa pei ηa, Shishini, pəi shi nja'o ndo pa'a ndo nji njin yi,

pəi shi nja ndi ndo pa'a ndo njəi.

27 Nthe ηa njū'o ηgwa pei kwo fīni, tənə yugu chri ki lo nu'un nja'o li'i,

* 28:15 Li'i yei ni mbo khwachəi wun ηkan kwo no ghəi nu nchəin Jerushalein. † 28:15 28:15 Li'i yei ni mbo yaon no tien wun ηkan ni khwachəi ηkan kwō no ghəi nu nchəin Roma.

pugu kwo kwiri ligi yugu,
 Nne ña ki'i pugu yèi ni ligi yugu,
 ñja'ò ni tónè yugu,
 ñji ni ñjù'ò yugu
 Ñkara mbara a,

ñchwiè pugu pò shi'i.'

²⁸ Pèi ji ne ña lùgu nu yei llo mbhò Minnwi ghèi ne mbhò ñgwa taon nduon, ndò ñgwa taon nduon shi ñjwèrè." ²⁹ [Pòò ni ñga kwo chhu nein, ñgwa Juu pighò taon ñgèi nu, ndòu nu ni non pugu.]

³⁰ Pòò ni nda'a fò nò paa ñga'ò mon nda ña a ni mbe nu llo pièñ yu. A mbin ñguon ñgwa ña pugu thò fò nò yèi nu vi ne, ³¹ nthò nchii Sha'afuon Minnwi, nthò ñje'i pa nnu nthè Jishò Krishto mbo Taathò ni tininju'ò ki ñon lo ntàra vi.

Nwa'anli choshi Roma Kaon nu pa tho nnu

Poo ni na'an nwa'anli yei mfe ni pa ghan pinj monj choshi la'ataonj Roma. Nwa'anli yei noonj na Minnwi ni nchu'oo Poo no ngan ntaonj yi. A ni na'an mfe no legoi nu vugu na pugu ghēre vi no ghōi nu ni nkani pwa pisha'akho krao ngei la'ataonj yugu na a po ngei nii minaonj ne. Poo pini mfi'yi yaonj na fa'oo nu pinj mbinj Jisho yie gho ne pugu pa nkwanj ha'anj ghanj pinj fa'oo no chho nu chombhi yugu ne. A pini nu'uj nchwie na pi ji nnu na Minnwi ni nkā'a nu monj mbhi ne ntogo pi mbho Jisho Krishto mbo muonj Fūonj Devi. Yie gho noonj nu na Minnwi thi nkuonj kana yi na a ni ngwra pugu pa ngwa Ishrae ne.

Nwa'anli yei shwei via na ngwa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj po pi pa ngusha'a nne mfa'oo no fa'oo nu njoo. A pini nu'uj noonj ni pia na Minnwi lōgo nthi mi no chwie nu ngwa Juu pugu pa taonj nduonj pugu po yi ndindi ntogo pi nkuonj khu nu Jisho Krishto mbini nku'oo. Nwa'anli yei gha ndwigi nu, mfi'yi nkwanj ha'anj pa ghanj pinj fa'oo no chho nu chombhi yugu monj pinj ne.

Mā'anj nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Poo, mbo muonj fa'a Krishto Jisho. Pi gē a na mbo ngan ntaonj Krishto, Minnwi chu'oo a na nchii pwa pisha'akho yi, ² na a ni nkā'a fie ndii ntogo pi mbho pa njōli'yi pi monj Nwa'anli Minnwi yi taonjtaonj. ³ Pwa pisha'akho gho po nthe Muonj vi, na monj freinonj pi ni mbhi vi monj ndaonj Fūonj Devi ne. ⁴ Ntogo pi mbho Jijwe taonjtaonj, pi ni noonj vi ni mme ghrī na a Muonj Minnwi ntogo pi monj ku'oo nu mi monj gu, mbo ju Jisho Krishto mbo Taatho via. ⁵ Pia togo mbho Krishto mfa'oo shina mbini mbo ghan ntaonj, no chwie nu nkuonj ngwa taonj nduonj ya'oo nchō llo monj pinj nthe ligi yi, ⁶ pugu pa pēi na pi gē vōi na pēi po yi Jisho Krishto ne.

⁷ Nā'anj pi ni nkuonj vōi ghao na pēi po la'ataonj Roma ne, na Minnwi khwā vōi ndo ngē vōi na pēi po ngwa pi pi taonjtaonj ne.

Pwapuj pugu pa ghigri llo mbho Minnwi mbo Tāa via pugu Jisho Krishto mbo Taatho po ni pēi.

Poo khwā nu no ghōi nu la'ataonj Roma

⁸ Mfūonj ntōo Minnwi a ntogo mbho Jisho Krishto nthe vōi, nthe na pi chii pinj yōi monj nkuonj mbhi. ⁹ Nthe na Minnwi na

mfa'a mbho yu ni nkuonj njū'oo a ghao monj pwa pisha'akho Muonj vi ne minjkwentie a na nga ngu'oo nkwinj vōi, ¹⁰ nkuonj ndii ghao monj luonj Minnwi a, nduonj nu na Minnwi mbinj, kanj minthe ndūgu ntho no yōi nu vōi. ¹¹ Nthe na nkhwā nu no yōi nu vōi, nne no ghrā nu pichōi fé llo mbho Jijwe Minnwi ni pēi no mā'anj nu ghrī yōi. ¹² Yie po no chhu nu na minthe pia mā'anj ghrī nonj pia ntogo pi nkuonj pinj yia, mbo pinj yōi pugu pa nyanj.

¹³ Ntā'a nu pēi ji, ma pa linj panj, na nkwo pī'i no tho nu njōi vōi ngenge ndo pa nnu wu'oo ndi'a a li'i no tho nu, nne na minthe fa'a a ghēre nkara pichōi ngwa shina pēi wu'oo no ha'anj a lōgo li'i shina pa pichōi ngwa taonj nduonj. ¹⁴ Mfā'oo nkru chii nu pwa pisha'akho ni pa nkuonj taonjtaonj ghao, ni pa ghanj shieligi pugu pa ghanj moonj trū, ni pa ghanj shietho pugu pa na. ¹⁵ Nne ki'e ntho nkhwā nu no chii nu nkani pwa pisha'akho ni pēi nkāa pēi na pēi po monj la'ataonj Roma ne.

Ghrī na a po monj nkani pwa pisha'akho ne

¹⁶ Ndo nji'i mfa'oo lritho nthe nkani pwa pisha'akho, nthe na a nji Minnwi no kie nu ndūgu ni sheshonj na a pinj ne, fūonj yi po ngwa Juu, ni pa ngwa taonj nduonj ki'e. ¹⁷ Monj nkani pwa pisha'akho gho, pia yōi nkwanj ha'anj Minnwi fa'a no chwie nu ngwa kā'oo ligi yu ne, llo monj pinj, ndugwi nkuonj pinj. No ha'anj pi nā'anj na, "Nonj ndindi shi mfa'oo chombhi ntogo pi nkuonj pinj."

Pigitua Minnwi nthe phi

¹⁸ Nthe na mme pigitua Minnwi noonj nonj yi llo po nthe nkuonj ki pogo Minnwi pugu pa mbha nnu tētōi ngwamishua, na pugu togo monj phi yugu mfrēi nnu shini. ¹⁹ Nthe na yaonj na minthe pi ji nthe Minnwi ne, yi shieshie ni pugu nthe na Minnwi noonj ni pugu. ²⁰ Nthe na jē ndii na pi ni nchwie mbhi ne, pi kwo ya nji mbha nnu Minnwi na minthe pa'a pi lo njōi ne, no nji yi ki ndugwi yi, ni pūonj yi no Minnwi, pi ya nji shishi'i ntogo pi nkuonj pa yaonj na a chwie ne. Nthe yie gho, mba'a pugu nu'uj nchu na, "Mi ni nji ni kholi"

²¹ Nthe na nji'i nthe no ha'anj pugu ni nji Minnwi ne, pugu shini ndo nga'oo vi no Minnwi ki mfe tōo nu gho, pugu gū pa ngwa ghagha monj mbi'i nu nnu yugu, nne njū'oo nana na pugu fa'oo ne linaonj ni njinjij. ²² Pugu chhu nu na pugu ghanj shietho, ntaonj pa na. ²³ Fie na pugu ka ni nga'oo pi Minnwi na a shi'a ma nkhu ne, pugu kara nga'oo pi pa maonj kūonj na a fhi njonmishua na a ghā nkhu ne, pugu

pa mishi, ni pa minyien pugu pa mimaoṅ shatei.

²⁴ Nthe yie, Minnwi cha'a vugu mfe ni shōrō nu pa nnu totrō ṅa njū'ō yugu khwā nu ne, pugu chwīe pa nnu feṫṫe shīna pugu. ²⁵ Nthe ṅa pugu kwri nnu shini nthe Minnwi ni le'ingien, ṅkara ṅga'ō ndo mfā'a mbho yaon ṅa pi chwīechwīe ne mien ṅon ṅa a chwīe ju maon pigho ne, mbo ṅon ṅa a pie ṅa pi gha'ō vi ki ndugwi yi ne. A yie.

²⁶ Nthe yie gho, Minnwi cha'a vugu mfe ni shōrō nu pa nnu totrō. Nji'i nthe pi piṅge pugu kara ṅkwan ha'an a pie ṅa miṅgwe yēi mimbīa ne mbini njei pi nōon pugu. ²⁷ Pimbīa ṅkaa pugu kara ki lo nji non pi pugu pa piṅge ṅkwan ha'an a pie ne, ṅka fā'ō pi titini shōrō nu no ji nu pichēi pimbīa, nthe yie gho, pugu fā'ō njō ṅa a kā'ō ne nthe fān yugu.

²⁸ Ndo no ha'an pugu shini ndo mbi'i a kā'ō no ji nu Minnwi ne, Minnwi cha'a vugu mfe ni mbi'i nu nnu pa ṅgwa piphi ṅa pugu chwīe pa nnu pe ṅa a pie ṅa ki'i pugu chwīe ne. ²⁹ Pugu ni ndinaon ni ṅguon ṅkwan mbha nnu tētēi, phi, lūa, kipina. Pugu linaon ni kighi'ē, mbo pa njwi ṅgwa, minduonduon, mifi, mbha nnu pīna ṅgwa. Pugu pa ghan nchhū, ³⁰ ghan chhu nnu phi tho ṅgwa, ghan pīna Minnwi, ghan nchi'ēshē, ghan mā'an ntinta'ō, ghan kwēi njū'ō, ghan pa'ō pa phi, ghan chī'ē nchō pa tāa, ³¹ pa na, ki piṅ, ghan ki khwā ṅgwa nduon, ghan ki nōon kwoshini. ³² Nji'i nthe pi no ha'an pugu ji pa gi Minnwi ṅa ṅgwa pe ṅa pugu chwīe ṅkwan nnu pigho pie ṅa pugu khu ne, pa'a pugu lo ṅgu'ō nchwīechwīe, pugu piṅ ṅgwa pe ṅa pugu chwīe ṅkwan nnu pigho ne ṅkaa pugu.

2

Minnwi ghā nsha'a ṅgwa pi mon ndindi

¹ Nthe yie gho, gō ha'an o tuo pa ṅgwa nduon no pa ṅgusha'a ne lo nji'i mfā'ō shīna no chhu nu ṅa o shi lo nji'i nji. Nthe ṅa mon tuo nu ṅgwa nduon no pa ṅgusha'a, o nōon non yō no ṅgusha'a, nthe ṅa gō ṅa o wēiṅ ṅgwa no pa ṅgusha'a ne wu'ō ntho nchwīe pi pa ṅkwan nnu ha'an pugu chwīe nu ne. ² Pia ji ṅa Minnwi chwīe a kā'ō ndii ṅa a sha'a pa ṅgwa ha'an pugu chwīe ṅkwan nnu pei ne. ³ Shuon a, o pi'i ṅa o shi ntei shā'a Minnwi, mbo gō ṅa o tuo ṅgwa no pa ṅgusha'a nthe pa nnu ha'an pugu chwīe, ndo nchwīe pi pa nnu pigho ṅkaa gho ne? ⁴ Ki o chī'ē mme pwapuṅ yi pugu pa tiishi, ni wēiṅ njū'ō yi ki lo nji nu ṅa pwapuṅ Minnwi fā'ō no chwīe nu o pā'a ṅkūnu yō ni pihi?

⁵ Ndo nthe tinitho yō pugu pa njū'ō yō ha'an o lo ntā'a nu ṅkwri ne, o tho ṅkiri pigitua Minnwi a le nshwi'i mbin gho mon llembi ṅa Minnwi ma nōon pigitua yi pugu pa ṅkwan ha'an a ghā nsha'a ṅgwa mon ndindi ne. ⁶ Minnwi ma ṅkinein sheshenon wu'ō no fi'i fā'a yi. ⁷ A shi mfe chombhi ki mme ni ṅgwa pe ṅa pugu wēiṅ njū'ō yugu ntho nchwīe nnu shi'i, ntho ntā'a pi ndigha'ō pugu pa lien ni chombhi ki ndugwi yi ṅa Minnwi ghā mfe ne. ⁸ Ndo ni ṅgwa pe ṅa pugu wu'ō ntā'a pi yugu nnu ki lo mbin nnu shini ne, ntho nchwīe pi pa nnu ha'an a lo nji'i ṅkā'ō ne, a shi mfe wuwuru ṅgō'i ni pugu. ⁹ ṅgō'i pugu pa yū'ō shi mbo ni ṅguon ṅgwa pe ṅa pugu chwīe phi ne, fūon yi ni pa ṅgwa Juu mbra ki'e ni pa ṅgwa taon nduon ṅkaa pugu. ¹⁰ Ndo Minnwi shi mfe ndigha'ō pugu pa lien pugu pa ghighri ni ṅguon pa ṅgwa ṅa pugu chwīe shi'i ne, fūon yi ni pa ṅgwa Juu mbra ki'e ni pa ṅgwa taon nduon, ¹¹ nthe ṅa Minnwi shi'a nōon shieligi.

¹² Nthe ṅa ṅguon ṅgwa ha'an pugu chwīe phi ki lo mfā'ō gi shi ṅgu'ō ṅkhu pi ki lo ntogo pi ṅkuon gi, ndo ṅguon pa ṅgwa ṅa pugu fā'ō gi ndo nchwīe phi ne, pi shi nsha'a vugu ni gi gho. ¹³ Nthe ṅa a lo nji'i mbo pi pa ghan ya'ō gi ṅa pugu pa ṅgwa ndindi ligi Minnwi, a ghā mbo pi ṅgwa ṅa pugu chwīe nnu ha'an gi chhu ne ṅa Minnwi shi nsha'a ṅa pugu pa ṅgwa ndindi. ¹⁴ Ndii ṅa njū'ō ṅgwa taon nduon ṅa pugu lo nji'i mfā'ō gi na'an ni pugu, pugu chwīe nnu ha'an gi chhu ne, nji'i nthe pi no ha'an pugu lo nji'i mfā'ō gi ne, nōon ṅa a gi ni pugu. ¹⁵ Mbha nnu pugu nōon ṅa pi nā'an nnu ṅa gi tā'a nu ṅa pi chwīe ne mon njū'ō pugu, ṅgantho yugu wēiṅ vugu ṅa pugu chwīe ntei ki ṅkwe nte yugu ṅa pugu chwīe a kā'ō. ¹⁶ Nne, no ha'an pwa pisha'akho ṅa ṅga nchūi chhu ne, yei ṅkwan ha'an a le mbo mon llē gho, ndii ṅa Minnwi ma ntogo mbin Jisho Krishto nsha'a ṅguon pa nnu lōin ha'an ṅgwa pi'i nu njū'ō pugu ne.

ṅgwa Juu pugu pa Gi

¹⁷ Ndo ni gō o mēiṅ non yō ni ṅon Juu nji'ē non yō ṅkuon gi Mushi mfā'ō titene nthe shīna yēi Minnwi. ¹⁸ O ji nnu ha'an a tā'a nu ṅa o chwīe ne, ndo nje'i llo mon gi ṅkwan ha'an minthe o tere nnu ṅa a kā'ō ne. ¹⁹ O ya fā'ō tininju'ō ni non yō ṅa gō ndutho yō ṅgan nōon shendaon ni pa nchriligi, mbo li'e ni pa ṅgwa pe ṅa pugu po mon njinjin ne. ²⁰ O pi'i ṅa o ṅgan yu'u pa na, ṅgan ye'i pa mikē'i. Nthe ṅa o fā'ō tininju'ō ṅa gi Mushi fe ṅguon lina pugu pa nnu shini ve.

²¹ Gò ki'ε ña ÷ yε'i ñgwa nduonj ne, a pò kò pa'a ÷ lo ñje'i nonj yò? Nò ha'anj ÷ chíi nu ña ki'i pi yòo ne, ÷ ghà ñjòo? ²² Gò ña ÷ chhu ña ki'i ñganj lánj kwo shúonj ne, ÷ ghà ñkwo shúonj? Gò ña ÷ pína pa nnwi ne, ÷ ghà ñjòo yaonj monj ña ÷ nnwi? ²³ Gò ña ÷ ÷ tene nu ni gí ne, chí'ε Minnwi ntògo pi ñkuonj pə'i nu gí. ²⁴ Nò ha'anj pi nà'anj monj Nwa'anjli Minnwi ña, "Pi wε'i ligi Minnwi shína pa ñgwa taonj nduonj nthe vεi."

²⁵ Nthe ña ÷ nchwíe nnu ña gí chhu ne, kanj nii nu mò ñgunu mbrei fá'o ghère. Ndo ÷ mienj ki chwíe nnu ña gí chhu ne, kanj nii nu mò ñgunu mbrei lo mfá'o ghère ve, nne ÷ pò nò ñgwa taonj nduonj ña pugu lo ñji'i nii ñgunu mbrei ne. ²⁶ Nenne, ñonj ña a lo ñji'i nii ñgunu mbrei ne ñchwíe nnu ha'anj gí chhu ne, pa'a Minnwi lo ndii vi nò ha'anj a pò pi ñonj ña pi ni'iny vi ñgunu mbrei? ²⁷ Shishini, pa ñgwa taonj nduonj ha'anj pugu shi lo nii ñgunu mbrei, ndo nū'onj gí Minnwi ne, shi ñgwéinj vεi mbo pa ñgwa Juu, ña pəi fá'o gí Minnwi ña pi nà'anj ne, mbini nii ñgunu mbrei, ndo ñgu'÷ mbini ñkara mbə'i gí gho ne nò pa ñgusha'a.

²⁸ Nthe ña yichəi ñonj lo mbo fə ña a ñonj Juu ñgu'÷ nthe pi ña pa tǎa pi ni mbo pa ñgwa Juu ndo pa'a nnu nii ñgunu mbrei lo mbo pi yi freinonj ha'anj a nthe pi yəi ne. ²⁹ Ndo ñkienj ñonj Juu pò pi monj gho, ndo nii nu ñgunu mbrei pò pi nnu monj ñjù'÷, ntògo pi mbho Jijwe Minnwi, ki lo ntògo pi ñkuonj gí ña pi nà'anj ne. Ñkwanj ñonj gho shi'a mfá'o ndigha'o yi pi llo mbho ñonj mishua, a ghà mfá'o pi llo mbho Minnwi.

3

Ñguonj mbhi ghao gū shá'a

¹ Ti ghère pò nu ñonj Juu ki'ε pò pi kò? Ki ghère nii nu ñgunu mbrei pò pi kò? ² A yienj monj ñguonj puonj shendaonj. Fúonj yi pò ña Minnwi ni mfe ñkani yi pi ni pugu.

³ Ti ä mbo ña pichəi shini ndo nchwíe nnu ña pugu fá'o nò chwíe nu ne, mienj nu yugu ki lo nchwíe nnu ña pugu fá'o nò chwíe nu ne shi ndi'i Minnwi nò chwíe nu nnu ha'anj a ká'a ne? ⁴ Minthe pa'a a lo ñji'i mbo nenne! Minnwi shi ñgu'÷ mbo ñganj nnu shini, ñji'i nthe pi nò ha'anj ñguonj pa ñgwamishua pa ndε'i ñgienj ne. Wu'÷ nò ha'anj Nwa'anjli Minnwi chhu ña, "Ña minthe pi yəi gho nò ñonj ndindi monj chrà yò,

ndo ndii ña pi sha'a gho ne, jò chəinj."

⁵ "Ndo," yichəi ñonj nthe a chhu ña, "ti ä mbo ña pa ntəi pia ghère nò ñonj nu ndindi Minnwi kanj minthe pia chhu pi ña? Ña Minnwi fáanj ndii ña a fe ñjò ni pia ne?" (Nchrà yəi pi nò ñonj mishua). ⁶ Minthe

pa'a a lo ñji'i mbo nenne! Nthe ña a mbo nenne, Minnwi kie pi ñeinj nsha'a mbhi ki'ε? ⁷ Yichəi ñonj nthe a pini nchhu ña, "Ndo, ti ä ntògo pi ñkuonj le'ingienj a nnu shini Minnwi ya ntaonj páa nò fe nu ntou ndigha'o gho, pi pini nu'uj nsha'a a nò nchwíe phi pi ña?" ⁸ A pò kò ki'ε pa'a ÷ lo nchhu ña, "Pia chwíe phi nne ña minthe a tho ni shi'i?" Pichəi pa ñgwa wε'i a ntògo pi ñkuonj tigi nnu tho mu ña yei nnu ña ñchhu ne. Pi shi mfe ñjò ni pugu nò ha'anj a pie ne.

Ñguonj ñgwa ghan phi

⁹ Pia chhu ña ki'ε? Pia ña pia ñgwa Juu ne pò shi'i nchaa vugu? Ngal! Pia lo mbo shi'i nchaa vugu kanj shigci. Nthe ña pia kwo ñonj ña pa ñgwa Juu pugu pa ñgwa taonj nduonj ghao pò mbho phi. ¹⁰ Nò ha'anj pi nà'anj ne:

"Ñonj ndindi lo mbo ñji'i nthe pi ta'a yi,

¹¹ Ñonj ña a ji nnu ne lo ñji'i mbo fə.

Pa'a yichəi ñonj lo mbo ña a shigi Minnwi.

¹² Ñguonj ñgwa shri ñkünü yugu ni Minnwi,

pugu fáanj ndaonj ghao,

yichəi ñonj lo ñji'i nchwíe nnu ña a pwa,

Ñji'i nthe pi ta'a yi."

¹³ "Chrà yugu lunj nò fúnj khu ñonj ha'anj pi fi'i.

Pugu lógo linj yugu nò fi nu ñgwa nò gho."

"Ngò pa mikwinj pò la'o ghrāo nchò yugu."

¹⁴ "Nchò yugu linaonj ni nchòno pugu pa lwilwi chrà shāanj li'i."

¹⁵ "Kwo yugu chigəi nò ghəi nu ñjwi ñonj.

¹⁶ Piri nu pugu pa ñgə'i nūanj nò pa pa'o pugu sheshe li'i ha'anj pugu ghəi ne.

¹⁷ Pugu lo ñji'i ñji ñkwanj ha'anj pi ghà ntògo nchho ni ta'anjgi ne."

¹⁸ "Pugu lo ñji'i ñjəi ña pugu fá'o nò fá'o nu pógó Minnwi."

¹⁹ Ndwe pia ji ña sheshe nnu ña gí Mushi chhu ne, a chhu pi ni ñgwa pə ña a tho sha'a vugu ne, nne ña minthe nchò ñguonj ñgwa chri, Minnwi shi sha'a ñguonj ñkuonj mbhi. ²⁰ Nthe ña minthe pa'a sheshenonj lo ñkà'o ligi Minnwi ntògo pi ñkuonj chwíe nu nnu ha'anj gí tá'a nu ne, nthe ña gí wu'÷ mbo pi nò chwíe nu pia ji phi yia.

Ká'o nu ligi Minnwi tógó pi ñkuonj pinj

²¹ Ndo ndwe, Minnwi ñonj shendaonj ha'anj mimfe ñgwa kie fə mbo ñgwa ndindi shhi yu ne. A lo mfá'o sheshe nnu nò chwíe nu ni nū'onj nu yaonj ha'anj gí tá'a nu ña pi chwíe ne. Ndo gí Mushi pugu pa nnu pə ña pa ñjəi'i Minnwi ni nà'anj ne ni nchrà nthe shendaonj yei. ²² Pi chwíe pia pò ñgwa ndindi ligi Minnwi ntògo pi ñkuonj yi'ə nu ñonj mbinj jisho Krishto ni

sheshenonj na a pinj ne. Nthe na kwri shi lo mbo, ²³ nthe na nguon ngwa chwie phi nne ki lo nu'urj nchajj nthinjkwon ndigha'o Minnwi. ²⁴ Ndo pi chwie pia po ngwa ndindi pi no fe llo njkuon pwapuj Minnwi ntogo pi mbho Krishto Jisho na a yuon via mfu'u monj njkii phi ne. ²⁵ Minnwi fe Jisho pi no yaon fe'ingienj na a fu'u pigitia ju Minnwi nthe phi ntogo pi monj chhi yi. Minnwi li'e phi ngwa ndii na pugu fa'o pinj mbinj Jisho Krishto ne. Minnwi ni nchwie yei no nonj nu na a nonj ndindi, nthe na monj weinj nj'u'o na a ni mfa'o ni ghanj phi ne, a ni mienj ki lo mfe nj'o phi na pi ni njkwo chwie ne. ²⁶ A ni mbo nne pi no nonj nu ndindi yi monj ndii yei, nne na a po nonj ndindi ndo mbo ju mbo ngan nonj na a chwie sheshenonj na a pinj Jisho ne, po nonj ndindi.

²⁷ Minthe ki'e pia nonj nonj yia pi ni kho? Yichoi yaon lo mbo! Yei po nthe pi kho? A po nthe pi na pia chwie nnu na gi chhu ne? Nja! A po nthe pi na pia pinj. ²⁸ Nthe na pia lugwi na nonj gha njka'o mbo nonj ndindi ligi Minnwi ntogo pi njkuon pinj, ki lo ntogo pi njkuon chwie nu nnu ha'anj gi chhu ne. ²⁹ Ki Minnwi wu'o mbo pi Minnwi pa ngwa juu ta'i vugu? A lo mbo Minnwi pa ngwa taon nduon njkaa pugu? Oon, a Minnwi ngwa taon nduon njkaa pugu, ³⁰ nthe na shishini, Minnwi ta'a yi, mbo ngan nonj na a shi nchhu na pa ngwa juu, mbo ghanj nii ngunu mbrei pa ngwa ndindi ntogo pi njkuon pinj. Pa ngwa taon nduon njkaa pugu, mbo ghanj ki nii ngunu mbrei wu'o mbo ngwa ndindi ntogo pi njkuon pinj. ³¹ Yei nonj na ntogo pi njkuon pinj pia pigei gi? Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne! Pia ka chwiechwie nnu na gi chhu ne logo li'i.

4

Abraham ni mbo nonj ndindi ntogo pi njkuon pinj

¹ Ti pia shi nchhu ki'e na Abraham njkhu ta'a via ni nshei pi kho monj freinonj?*

² Nthe na Abraham kanj ni mbo yi ndindi shhi Minnwi ntogo pi njkuon pa fa'a, a kanj ni mfa'o nnu no kwai nu nj'u'o yi no gho, ndo pa'a ndo mbo pi shhi Minnwi. ³ Nwa'anli Minnwi chhu pi na, "Abraham ni mbinj Minnwi, nthe pinj yi, Minnwi logo vi no nonj ndindi."

⁴ Ndwe, ni nonj na a fa'a, pi shi'a mienj pe yi pi ni kineinj, a po pi yaonj na a fa'a fa'a mfa'o. ⁵ Ndo ni nonj na a lo nji'i mfa'a, mbinj pi nonj na a gha nchwie ngwa ki pogo Minnwi po ngwa ndindi ne, pi logo pinj yi no ndindi shhi Minnwi. ⁶ Wu'o no ha'anj

Devi ni nchra nthe mboro na a po mbinj nonj na Minnwi logo no nonj ndindi ki lo nthe pi sheshe yaonj na nonj gho chwie:

⁷ "Mboro yi pa ngwa pe na pi li'e piphi yugu ne,

na pi kuru phi yugu ne.

⁸ Mboro po ni nonj ye na Taatho lo nji'i ndogo pi phi yi ne."

⁹ Mboro yei wu'o mbo pi ni pa ngwa ha'anj pi ni'anj vugu ngunu mbrei ne, ki a po ni ghanj ki nii ngunu mbrei njkaa pugu? Pigi chhu na pi ni ndogo pinj Abraham no ndindi shhi Minnwi. ¹⁰ Pi ni ndogo na a nonj ndindi pi ndii kho? A ni mbo pi ndii na a ni nii ngunu mbrei ne, ki njkaonj a maa nii ngunu mbrei? A ni mbo pi ndii na a shini ndo naa nii ngunu mbrei ne.

¹¹ A ni mfa'o li nii nu ngunu mbrei no nonj nu na a nonj ndindi ntogo pi njkuon pinj monj ndii na a shini ndo naa nii ngunu mbrei ne. La'o yi ni mbo no chwie nu a po ta'a nguonj ngwa na pugu pinj ki lo nii ngunu mbrei ne, nne na minthe pi logo vugu no ngwa ndindi njkaa pugu, ¹² ndo mbini nchwie a po ta'a pa ngwa na pugu nii ngunu mbrei ne, ki lo mbo pi ngwa pe na pugu wu'o nii nii ngunu mbrei ne, mbini mbo ngwa pe na pugu chho chombhi njkwanj pinj ye na Abraham ta'a via ni nchho njkaonj maa nii nu ngunu mbrei ne.

Pi fa'o ka'a ntogo pi njkuon pinj

¹³ Nthe na ka'a ye na a ni mbo ni Abraham pugu pa ndaonj yi na njkuonj mbhi shi mbo ji ne shini ndo ntho ntogo pi njkuonj gi, a ni ntho nthe pi na a ni fa'o pinj, Minnwi logo vi na a nonj ndindi. ¹⁴ Nthe na a mbo na Minnwi shi mfe yaonj na a ka'a ne pi ni pa ngwa ha'anj pugu fa'o gi Mushi ne, a nonj na pinj lo nji'i mfa'o ghere, ndo ka'a Minnwi po nnu ghagha. ¹⁵ Nthe na gi tho ni pigitia Minnwi, ndo li'i ha'anj gi shi lo mbo ne, pe'i nu gi shi lo mbo njkaa yu.

¹⁶ A chwie yie ka'a gho yi'o pi njkuon pinj, nne na minthe ka'a gho yi'o pi njkuonj pwapuj Minnwi. Nguonj ndaonj Abraham fa'o tininj'u'o no fa'o nu, ki lo ngu'o mbo pi pa ngwa pe na pugu fa'o gi Mushi ne, a pini mbo ni ngwa pe na pugu fa'o njkwanj pinj Abraham, mbo ta'a nguonj via ghao. ¹⁷ Wu'o no ha'anj pi na'anj ne, "Nchwie gho na o po ta'a ntu pa la'ataonj," shhi Minnwi na a pinj ne, na a gha mfe chombhi ni ngwa pe na pugu khu ne, chra yi chwie pa yaonj na a lo nji'i mbo ne, po.

¹⁸ Nji'i nthe pi ndii na la'o fa'o nu kwa'a shini ndo nji'i mbo ne, Abraham kina ntho mfa'o kwa'a, mbinj nu na a shi ngu ta'a ntu pa la'ataonj nthe na Minnwi ni nchhu

* 4:1 4:1 Pichei ywere nu nthe li'i yei po na Ti pia shi nchhu pi na ki'e? Abraham po pi njkhu ta'a via monj freinonj?

gho ŋa, “Yine fi’i ŋgwɛiŋŋon ŋa ɔ shi mfā’o ne!”¹⁹ Piŋ yi shini ndo nji’i nchi’i nji’i nthe pi ndii ŋa a ni ndii nonŋ yi a pɔ no ha’anŋ a kwo kukhu, nne nthe ŋa a ni ŋkwo pɔ no ta’a ŋkii ŋga’o, ki ndii ŋa a ni ndii nɔŋi ŋa minthe pa’a SHERA lo nu’uŋ mbhi muuŋ ne.

²⁰ Abrahāŋ shini ndo mfā’o khutho monŋ piŋ yi nthe kà’a ŋa Minnwi ni ŋkwo fe gho ne. A ni ŋku’o ntini monŋ piŋ yi no ha’anŋ a ni mfe ndigha’o ni Minnwi ne. ²¹ Nja nji nu ŋa Minnwi fā’o ghrí no chwíe nu nnu ha’anŋ a kà’a ne. ²² A ni nchwíe yie gho, pi lɔgo piŋ yi no ndindi. ²³ Ndo chrà gho ŋa, “Pi ni ndògo vi no ŋon kaka’o,” pi shini ndo nà’anŋ nthe pi ju tɛ’i vi, ²⁴ a ni mbini mbo nthe via ŋkaa pia. Pi shi ndògo via no ŋgwa ndindi, pia ŋa pia piŋ vi ŋa a ni mbi’i Jisho Taatho via monŋ gu ne, ²⁵ mbo ju ŋa pi ni mfe vi ŋa a khu nthe phi yia ne, pi pi’i vi monŋ gu nne ŋa pia pɔ ŋgwa ndindi shhi Minnwi.

5

Fā’o ta’anŋgi pɛi Minnwi ntogo pi ŋkuon piŋ

¹ Nthe yie gho, no ha’anŋ pia pɔ ŋgwa ndindi ligi Minnwi ntogo pi ŋkuon piŋ ne, pia fā’o ta’anŋgi pia pa Minnwi ntogo pi mbo Jisho Krishto mbo Taatho via. ² Ntogo pi mbho yu, pia pini nu’uŋ mfā’o shina ntogo ŋkuon piŋ no nii nu monŋ pwapuŋ Minnwi ŋa pia thi ɛ ne, mfā’o pwanju’o monŋ kwà’a ŋa pia fā’o no ghrà nu monŋ ndigha’o Minnwi ne.

³ Ki lo ŋgu’o mbo pi yei, pia pini nu’uŋ mfā’o pwanju’o monŋ ŋgɛ’i, nji nu ŋa ŋgɛ’i ŋa pia yei nu ne shi ntho ni wɛiŋ njù’o, ⁴ wɛiŋ njù’o tho ni mbha nnu shi’i, mbaa nnu shi’i tho ni kwà’a ⁵ ndo kwà’a shi’a nji’i njiri ŋon, nthe ŋa Minnwi shà’o khwà yi monŋ njù’o pia ntogo pi ŋkuon Jijwe yi ŋa a ni mfe ni pia ne.

⁶ Nthe ŋa no ndii ŋa pia ni ŋgu’o ŋkí’i ne, ndii ni ŋga ŋkà’o, Krishto khu nthe ghanŋ ki pogo Minnwi. ⁷ Nthe ŋa a gha’a ni ŋon no khu nu nthe ŋon ndindi, nji’i nthe pi no ha’anŋ minthe ŋon fā’o tininju’o no tā’a nu ŋkhu nthe ŋkɛiŋ ŋon ne. ⁸ Ndo Minnwi nɔŋ khwà yi ni pia ntogo pi ŋkuon taonŋ nu Krishto a tho ŋkhu nthe via ndii ha’anŋ pia ni ŋgu’o mbo pa nchwíe phi ne.

⁹ Nthe yie gho, no ha’anŋ pia pɔ pi ŋgwa ndindi ligi Minnwi ntogo pi ŋkuon chhi Jisho ne, a fi’i yi neiŋ ŋa a shi ndũgu ni pia mbho pigitua Minnwi. ¹⁰ Nthe ŋa à mbo ŋa ndii ŋa pia ni mbo ni kipina pia pa Minnwi ne, pi ni nchini via pia pa Minnwi ntogo pi ŋkuon gu Muuŋ vi, ndwe ŋa pia kwo chini ŋgɛi ne, pia shi ndũgu pi fi’i yi neiŋ ntogo pi ŋkuon chombhi yi. ¹¹ Ndo yine lo mbo ŋguon yi, pia pini mfā’o pwanju’o ntogo pi

mbiŋ Taatho via, mbo Jisho Krishto, mbo ŋon ŋa pia tɔgo mbho yu mfā’o chini ŋgɛi pia pa Minnwi ne.

Gu tɔgo pi mbho Adan, chombhi tɔgo pi mbho Krishto

¹² Nthe yie gho, wu’o no ha’anŋ phi ni nii ŋkuon mbhi ntogo pi mbiŋ ta’a ŋon ne, gu tɔgo mbiŋ phi nii ne, nne, gu shɛre ŋgwɛiŋ ŋguon ŋgwa ghao nthe ŋa ŋguon ŋgwa ghao chwíe phi. ¹³ Nthe ŋa shishini, phi ni mbo monŋ mbhi Minnwi ma mfe gí, ndo pi shi’a nshia phi li’i ha’anŋ gí lo mbo ne. ¹⁴ Ndo gu ni nsha’a no fũon llo ŋkuon Adan ti ŋgɛi nchɔiŋ ndii Mushi, nji’i nthe pi ŋgwa pɛ ŋa phi yugu shini ndo nji’i mbo pi no yi Adan, ŋa a ni mbo mifhi ŋon ye ŋa a tho nu ne.

¹⁵ Ndo kwri pɔ shina yi paa gho, nthe ŋa phi Adan lo nji’i mbo pi no fé pwapuŋ Minnwi. Nthe ŋa à mbo ŋa ntou ŋgwa ni ŋkhu ntogo pi ŋkuon phi ta’a ŋon, kanŋ pwapuŋ Minnwi pugu pa fé pwapuŋ ŋa ta’a ŋon gho mbo Jisho Krishto, fe ni ntou ŋgwa ne gha’o nchaa yie gho. ¹⁶ Kwri pɔ shina fé Minnwi pugu nnu ŋa a llo ŋkuon phi ta’a ŋon gho, mbo Adan ne. Adan ni ŋga nchwíe ta’a phi gho, yie gho chwíe pi sha’a ŋguon ŋgwa pugu gū shá’a, ndo fé ŋa a ni tho ndii ŋa pi ni ŋkwo chwíe ntou phi ne ni nchwíe ŋgwa pugu taonŋ ŋgwa ndindi. ¹⁷ Nthe ŋa phi ta’a ŋon yei ni nchwíe, gu jɛ sha’a nu no fũon ntogo pi ŋkuon ta’a ŋon gho. Ndo pwapuŋ Minnwi pugu pa fé yi, mbo ndindi ka chaa yie gho chaa nthe ŋa ŋguon ŋgwa pɛ ŋa pugu kwe ne shi nchho chombhi yugu monŋ sha’a nu no fũon ntogo pi mbho ta’a ŋon vei, mbo Jisho Krishto.

¹⁸ Nthe yie gho, no ha’anŋ ta’a phi ni nchwíe ŋguon ŋgwa gū shá’a ne, wu’o nenne, ta’a nnu ndindi nchwíe ŋgwa gū ŋgwa ndindi shhi Minnwi mbini ntho ni chombhi ni ŋguon ŋgwa. ¹⁹ Wu’o no ha’anŋ ta’a ŋon ni nchí’ɛ nchò ntou ŋgwa gū ghanŋ phi ne, nenne ya’o nchò ta’a ŋon chwíe ŋa ntou ŋgwa shi ngū ŋgwa ndindi.

²⁰ Ndwe gí Mushi ni ntho pi no pigi nu phi, ndo li’i ha’anŋ phi pigi ne, pwapuŋ Minnwi pini mbigi njiŋ ŋga’a. ²¹ Nne ŋa no ha’anŋ phi ni sha’a nu no fũon ntogo pi ŋkuon gu ne, pwapuŋ Minnwi ŋkaa yu nthe a sha’a no fũon ntogo pi ŋkuon ndindi ntho ni chombhi ki mme ntogo pi mbiŋ Jisho Krishto mbo Taatho via.

6

Pi pɛ’i ghrí phi

¹ Pia shi nchhu pi ŋa ndwe? Pia shi ŋgɛi shhi monŋ phi nne ŋa pwapuŋ Minnwi pigi ŋgɛi shhi ŋga’a? ² Minthe pa’a a lo nji’i mbo nenne! Pinthe pia ŋa pia kwo khu

no chwie nu phi ne kie pi neij mbini ntho nchho chombhi yia pi mon phi? ³ Ki pœi lo nji na nguon yia na pia ni nkwe nkhi mbo ta'a yi pia pa Krishto Jisho ne, kwe nkhi gho ni nchwie pia pugu po ta'a yi mon gu yi? ⁴ Nthe yie gho, pi ni ntwei via pugu ntogo pi nkuon kwe nkhi. Nne na wu'ô no ha'an pi ni nku'ô ni Krishto llo mon gu ntogo pi nkuon ndigha'ô Taa ne, minthe pia nkaa pia chho mon chombhi fhi.

⁵ Nthe na pia pugu mbo ta'a yi mon nkwan gu yi, kan shishini pia pugu shi mbo ta'a yi mon nkwan ku'ô nu mi mon gu. ⁶ Pia ji na pi kwo jwi ndunu non yia pia pa Krishto ka'a nkuon wa'a yi, nne na minthe pa'a phi lo nu'uj mfa'ô ghrî mbinj pia, ki pia lo nu'uj mbo nkuna mbho ndutho phi gho. ⁷ Nthe na non na a khu ne, pi fu'u vi mbho phi.

⁸ Ndwe, ä mbo na pia pa Krishto khu ka'a, pia fa'ô pin na pia pugu shi mbo yi maon ka'a. ⁹ Pia ji na, mon ku'ô nu ni Krishton mon gu, mba'a a ma nu'uj nkhu nkamu'on, gu lo nu'uj mfa'ô ghrî mbinj yu. ¹⁰ Nthe na gu na a ni nkhu ta'a ngé ndo mbo ndugwi yi ne, a khu pi no nnu chwie phi, ndo chombhi na a chho nu ne, a chho pi no po nu pugu Minnwi.

¹¹ Nenne pœi nkaa pœi lôgo non yœi na pœi ngwa khu no nnu chwie phi, mbo ngwa maon pi no togo nu mbinj Krishto Jisho mbo ka'a pœi pa Minnwi. ¹² Ki'i pœi nu'uj mienj phi sha'a nu no fûon mon non yœi, na minthe a khu ne, no chwie nu pœi ya'ô pi nchô pa nnu totro na a ta'a nu ne. ¹³ Ki'i pœi nu'uj ncha'a non yœi mfe ni phi no pa yaon chwie pa nnu tœitœi, ndo pœi cha'a non pœi mfe ni Minnwi no pa ngwa pe na pi kwo fu'u vugu mon gu ni no gho mon chombhi, mfe pa ghrâ non pœi ni Minnwi no pa maon fa'a nnu tithi. ¹⁴ Nthe na mba'a phi nu'uj nsha'a vœi, nthe na pœi lo nu'uj nchho chombhi nja'ô pi mbho gi, pœi chho chombhi yœi ntogo pi mbho pwapuj Minnwi.

Pa nkuna mbho nnu ndindi

¹⁵ Yie po ki'e na? A po na pia chho ntho nchwie pi phi nthe na pia lo nji'i nchho chombhi yia nja'ô pi mbho gi, pia chho chombhi yia pi mbho pwapuj Minnwi ne? Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne! ¹⁶ Pœi lo nji na pœi ncha'a non yœi mfe ni sheshenon no pa nkuna ya'ô nchô, kan pœi nkuna non gho na pœi chho nja'ô nchô yi ne? Ki pœi po pi yi phi, ndugwi yi po gu, ki yi ya'ô nchô, ndugwi yi po fa'ô nu chombhi ndindi? ¹⁷ Ndo pia too Minnwi na pœi na pœi ni mfûon mbo nkuna phi ne gû pa ghan ya'ô nchô yaon ye'i pe na pi ni mfe ni pœi ne llo njû'ô pœi, ¹⁸ ndo pi ni nga kwo fu'u

vœi mon phi, pœi gû pa nkuna mbho nnu ndindi.

¹⁹ Ntho nchrâ nu ni pœi, m'a'an fi'i pi no nonmishua nthe na nonmishua fa'ô ki'ingini no ji nu pichœi nnu. Nthe na wu'ô no ha'an a ni mbo yichœi ndii pœi fe pa ghrâ non pœi no nkuna pa nnu totro pugu nnu piphi ne, a chwie pœi nii mon piphi mbigi ne, nne ndwe pœi cha'a pa ghrâ non pœi mfe no nkuna mbho nnu ndindi na a shi nchwie pœi po yi taontaon ne. ²⁰ Nthe na ndii na pœi ni mbo pa nkuna mbho phi ne, a shini ndo mbo pi yi'i ni pœi no chwie nu nnu ndindi. ²¹ Ndo pœi ni nshei pi kho ndii gho llo nkuon pa maon pe na pœi fa'ô lritho nkuon gho ndwe ne? Nguon nnu pigho ni ntho pi ni gu, ²² ndo ndwe na pi kwo fu'u vœi mbho phi ne, pœi gû pa kuna mbho Minnwi ne, shœi na pœi fa'ô ne a chho nu mbo yi taontaon nchwie pœi fa'ô chombhi ki mme. ²³ Nthe na pa pe llo mbho phi po pi gu, ndo fé Minnwi po chombhi ki mme mon po nu ta'a yi pœi pa Krishto Jisho Taatha via.

7

Gí lo nu'uj nkrao gho

¹ Pa lin pan, ntho nchrâ pi ni ngwa pe na pugu ji gi ne, pœi shi lo nji'i nji na gi ghâ ngu'ô nkrao non pi ndii na a yi maon ne? ² Gi krao lan shina mingwe pugu ndaon vi pi ndii ha'an ndaon vi wu'ô mbi'i yi maon ne, ndo ndaon vi nkhu, kan gi lan lo nu'uj nkrao vi. ³ Nenne ki'e, ndaon vi mbo yi maon a ji mimbiana nduon, kan pi shi mēin vi ni minkwoshuon, ndo ti ndaon vi nkhu, kan gi lo nu'uj nkrao vi, nne na mba'a a yi'i nu'uj mbo minkwoshuon nji'i nthe pi no ha'an a lan mimbiana nduon ne.

⁴ Wu'ô nenne, ma pa lin pan, pœi nkaa pœi kwo khu nthe nnu gi ntogo pi mon non Krishto, nne na pœi po yi non nduon, mbo ju na pi pi'i vi mon gu ne, nne na minthe pia yuj ntiēn ni Minnwi. ⁵ Nthe na ndii na pia ni ngu'ô nchho pi mon freinon ne, shôro nu pa nnu piphi, na gi chwie pia fa'ô ne, ni ntho mfa'a nu mon non pia ntho nu ni gu. ⁶ Ndo ndwe, pi kigei via mbho gi, ntogo pi mon kku nu mbho ju na a ni ngwēin via no nkuna ne, nne na minthe pia fa'a mon shendaon fhi, mbo yi Jijwe, ki lo mbo pi yi mon ndunu shendaon, mbo yi kina na pi na'an ne.

Gí Mushi chwie pia ji phi yia

⁷ Pia shi nchhu pi na ki'e? Na gi Mushi po pi phi? Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne. Ndo gi kan ni nkienj nshi kan nji yaon na phi yie gho ne. Nshi kan ndo nji yaon na shôro nu yie gho ne no ha'an gi kan ni mienj ki chhu na, "Ki'i nshôro yaon non nduon." ⁸ Ndo phi lôgo shina ntogo pi

8

ηκουον kina, nchwie nifā'o ηγουον ηκwan shōro nu mon non a ghao. Nthe ηa gí kan mien ki kien phi, kan mbo pi yaon khu. ⁹ Nki po yi maon ndii ηa gí shini ndo naa mbo ne, ndo ndii ηa kina ni ntho ne, phi gū yi maon, ηkhū. ¹⁰ Ya kina gho ηa a ni ηká'a fe nu chombhi vei ni ηka tho pi ni gu vai. ¹¹ Nthe ηa phi ni mfi a, ntogo pi mon logo nu shina mbho kina, ntogo mon gho nji a. ¹² Nne gí yi taontaon, kina po yi taontaon, mbo yi ndindi ndo mbwa. ¹³ Yie gho ndoon pi ηa yaon ηa a yi shi' i ne pini ntho pi ni gu vai? Minthe pa'a a lo nji' i mbo nenne! A phi ηa a tho ni gu vai ntogo ηκουον yaon ηa a pwa ne, nne ηa minthe pi ndoon ηkien ηgwra phi no ha' an a po ne, ndo ntogo ηκουον kina minthe pia vai fi' i ηkwan ha' an phi pigi ne.

¹⁴ Nthe ηa pia ji ηa gí Mushi llo pi mbho Jijwe Minnwi, ndo mbo pi yi freinon, pi fini a no ηkūna ni phi. ¹⁵ Nthe ηa ndo nji' i nji nnu ha' an ntho nchwie nu ne, nthe ηa ndo ntho nchwie pi pa nnu pe ha' an ηkhwa no chwie nu ne, ndo nchwie pi ya wu' o nu pe ηa mbina ne. ¹⁶ Ndo ti mi nchwie ya wu' o nnu ha' an ndo nji' i ntā'a nu nchwie ne, pigi gí po ni ta' a ncho, ntho mbij nu ηa gí pwa. ¹⁷ Nenne, a lo nji' i ntho nchwie nnu nchwie ntai gho, a tho nchwie phi ha' an a chho mbij mu ne.

¹⁸ Nthe ηa nji ηa sheshe yaon shi' i lo nji' i nchho mbij mu, mbo mon freinon a, nthe ηa nifā' o khwā no chwie nu nnu ha' an a yi ka' oka' o ne, ndo pa' a nji chwie nu nnu ka' oka' o gho lo mbo. ¹⁹ Nthe ηa ndo nji' i nchwie nnu shi' i ha' an ntā'a nu ne, ndo phi ηa nshi lo nji' i ntā'a nu ne ka po ju yaon ha' an ntho nchwie nu ne. ²⁰ Ndo ti mi ntho nchwie ya wu' o nnu ha' an ndo nji' i ntā'a nu no chwie nu ne, kan a lo nji' i mbo nnu mbo ηon ηa ntho nchwie nnu gho ne, ndo a ka tho nchwie phi ha' an a chho mbij mu ne nchwie nnu gho.

²¹ Nne, ηjoi ηkwan ha' an gí vei chho mfa' a nu ne: Na ndii ha' an ntā'a nu nchwie nnu ha' an a ká' o ne, phi wu' o mbo pi ηkien vai mu. ²² Nthe ηa fie mon njū' o mu, mfa' o pwanju' o ni gí Minnwi. ²³ Ndo ηjoi gí nduon fā'a nu mon pa ghrā non a, a tho mā' an nchho pugu gí ye ηa tho a shwei a ηa a ká' o ne, nchwie mbo ηgan chéin mbho gí phi ha' an a fā' a nu mon non a ne. ²⁴ Mi po pi vai ηkwan ηon gha nein! A shi ηkwe gó ηkwe a mon non gu yei? ²⁵ Ndo pia too Minnwi ntogo mbho Jisho Krishto mbo Taatho via! Nenne ki' e, nnu ndutho a fā' a mbho gí Minnwi ni pi' i nu ma, ndo ni freinon a mfa' a pi mbho gí phi.

Chombhi mon Jijwe

¹ Nthe yie gho, gū nu shā' a lo nu' un mbo ndwe ni pa ηgwa pe ηa pugu ta' a yi pugu pa Krishto Jisho ne. ² Nthe ηa mon po nu ta' a yi vai pa Krishto Jisho, gí Jijwe chombhi kwo fu' u gho, o lūgu mbho gí phi pugu gu. ³ Nthe ηa yaon ηa a kan ni nthe pa' a gí lo nchwie nthe ηa freinon ni nchwie a pou ghrī ne, Minnwi ni nchwie ntogo pi ηκουον taon nu Muun yi mon pion freinon ηonmishua no yaon fe' ingien nthe phi, nne ηgwēin phi no ηgusha' a mon freinon, ⁴ nne ηa nnu ndindi ηa gí ta' a nu ne po yi nū' on mon chombhi yia, mbo pia ηa pia chho chombhi yia,* ki lo mbo pi ηkwan ha' an freinon ta' a nu ne, mbo pi ηkwan ha' an Jijwe ta' a nu ne.

⁵ Nthe ηa ηgwa pe ηa pugu chho chombhi yugu pi ηkwan ha' an freinon ta' a nu ne ghā nū' on njū' o yugu pi ηκουον pa maon freinon ndo pa ηgwa pe ηa pugu chho chombhi yugu pi ηkwan ha' an Jijwe ta' a nu ne, ghā nū' on njū' o yugu pi ηκουον pa maon mon Jijwe. ⁶ Nthe ηa ηgwa nū' on njū' o yugu ηκουον pa nnu freinon a ntho pi ni gu, ndo nū' on nu njū' o ηκουον Jijwe, ghā ntho pi ni chombhi pugu pa ghighri. ⁷ Nthe ηa ηgwa pe ηa pugu nū' on njū' o yugu pi ηκουον pa nnu freinon ne po ni kipina pugu pa Minnwi nthe ηa pugu lo mfe non yugu ni gí Minnwi, shishini, minthe pa' a pugu lo ndo mfe. ⁸ ηgwa pe ηa pugu ghā nja' o pi mbho freinon yugu ne, nthe pa' a pugu lo nchwie tūa Minnwi pwa.

⁹ Ndo ni vai, vai lo nji' i nja' o pi mbho freinon vai, vai ya' o pi mbho Jijwe no ha' an ā nja mbo ηa Jijwe Minnwi chho njū' o vai. Sheshenon ηa a lo nji' i mfa' o Jijwe Krishto mon chombhi yi ne lo nji' i mbo yi Krishto. ¹⁰ Ndo ti Krishto mbo mon chombhi vai, nji' i nthe pi no ha' an non vai yi khu nthe phi ne, Jijwe Minnwi fe chombhi ni vai nthe ηa pi kwo chwie vai po yi ndindi shhi Minnwi. ¹¹ Jijwe ηa ηa a ni mbi' i Jisho mon gu ne nchho mbij gho, kan ju ηa a ni mbi' i Krishto llo mon gu shi mbini mfe chombhi ni freinon vai ηa a ghā ηkhu ne ntogo pi ηκουον Jijwe yi ηa a chho mbij gho ne.

¹² Nthe yie gho, ma lin pan, pia fā' o yaon ηa a yi' i via, ki lo mbo pi ni freinon no chho nu chombhi yia ηkwan ha' an freinon ta' a nu ne. ¹³ Nthe ηa vai nchho chombhi vai pi ηkwan ha' an freinon ta' a nu ne, kan vai shi ηkhu, ndo ti vai ntogo mbij Jijwe Minnwi njwi ηkha nnu non, vai fā' o chombhi. ¹⁴ Nthe ηa ηγουον ηgwa pe ηa a ndoon Jijwe ndoon ηkwan ha' an pugu

* 8:4 8:4 Minthe o pini nchhu yei ηa Nji ηa nnu ka' oka' o ηa gí chhu nthe via ne nthe a logo li' i mbij pia.

shi nchho chombhi yugu ne po pi puon Minnwi.

¹⁵ Nthe ña Jijwe ña Minnwi ni mfe ni pœi ne lo ñji'i mbo pi Jijwe ñkũna ña a shi nchwïe pœi pini mbogo gu, a po pi Jijwe ña a chwïe pœi gũ puon Minnwi, mbo Jijwe ña pia togo mbho yu ñkœi ni Minnwi ña, "Baba, Taa via!" ¹⁶ Jijwe Minnwi ndutho yi po pi minkwentie ni jijwe yia ña pia po pi puon Minnwi. ¹⁷ Ña pia puon pi ne, nne pia shi mfã'o pa yaon ña a nũ'õn ni puon pi ne, mbini mfã'o yaon ña ju, Minnwi, nũ'õn ni Krishto ne, pia pa Krishto ka'a, no ha'an ãia pa Krishto nœi ñgœ'i ka'a nne ña pia pugu fã'o ndigha'o ka'a.

Ndigha'o ña a po shhi ntho nu

¹⁸ Ña mfã'o tininju'o ña ñgœ'i ña a po ndwe ne lo ñji'i mbo yichœi yaon no ha'an o mbi'i fi'i ndigha'o ye ña Minnwi tho nu nœon ni pia ne. ¹⁹ Nguon maon pe ña Minnwi ni mbuon ne tho njũa nu ñjwere ndii ña Minnwi shi nœon puon yi ne. ²⁰ Nthe ña nguon yaon ña pi ni mbuon ne shini ndo mfã'o ghère, pa'a ndo mbo pi khwatua yugu, mbo nthe pi ñon ña a ni nchwïe pugu po nne ne. Ndo pugu ni ñgu'õ mfã'o kwã'a, ²¹ ña ndutho maon pe ña pi puon puon ne, pi shi mfũ'u vugu mon ñkii fõro nu pugu nii mbara puon Minnwi mon ndigha'o po nu ni tho yugu. ²² Nthe ña pia ji ña nguon maon ña Minnwi puon ne chho nshõno nu ka'a mon yũ'õ ti nchœin ndwe no yi mingwe ña muun naon vi ne. ²³ A lo ñgu'õ mbo pi pa maon ña Minnwi puon ne ña pugu shõno nu, ñji'i nthe pi ndutho yia ña pia fã'o Jijwe Minnwi no fũon fe ne shõno nu mon njũ'õ pia no ha'an pia ywere nu ñkien yie gho ña Minnwi lõgo via no puon pi, ñkigei non yia mfũ'u mon ñkii ne. ²⁴ Nthe ña a ni ntogo pi ñkuon kwã'a yei ña pia lũgu. Ndo ti kwã'a ña pi yœiyœi ne lo ñji'i mbo kwã'a, nthe ña ñon shi'a mbini mfã'o pi kwã'a ñkuon yaon ña a yœi nu ne. ²⁵ Ndo ãia mfã'o kwã'a nthe yaon ña pia lo ñji'i njœi ne, pia ywere yaon gho ni wœin njũ'õ.

²⁶ Wu'õ nenne, Jijwe Minnwi ghã ñgœre via mon pa ndii ña pia lo ñji'i ntini ne. Nthe ña pia lo ñji'i ñji pa nnu ña pia fã'o no luon nu Minnwi no gho ñkwan ha'an a ni mbie ña pia ji ne, ndo Jijwe Minnwi ndutho yi ghã ñgœre ndigœi Minnwi mfe via no gho ni luo nu ña minthe pa'a chrã lo mfi'i ne. ²⁷ Ndo ti Minnwi ña a ghã njœi njũ'õ yia ne, ji yaon ña a po mon njũ'õ Jijwe ne, nthe ña Jijwe gho ghã ndigœi nthe ñgwa Minnwi pi taonton pi ñkwan no ha'an ju, Minnwi, tã'a nu ne. ²⁸ Ndo pia ji ña Minnwi ghã mfã'a mon nguon nnu ghao pi ña a po shi'i ni ñgwa pe ña pugu khwã vi ne, ña pi gœ vugu ña pugu fã'a ñkwan no

ha'an Minnwi kã'a ne. ²⁹ Nthe ña ni ñgwa pe ña Minnwi ni ñkwo ji fie ndii ña pugu shi mbin vi ne, a pini ndõgo nthi mi ntere vugu nchwïe pugu po fhi Muun vi, nne ña minthe Muun po fũon phi shina ntou pa ghan pin. ³⁰ Nguwa pe ña a ni ndõgo nthi mi nchu'õ vugu nũ'õn ne, a ni mbini ñgœ vugu, ñgwa pe ña a gœ vugu ne, a pini nchwïe pugu po yi tithi shhi yu, ñgwa pe ña a chwïe pugu po yi tithi shhi yu ne, a pini nchwïe pugu fã'o ñkwan ndigha'o yi.

Khwã Minnwi ña a lo ñji'i mfã'o ndugwi yi ne

³¹ Ti pia shi nchhu pi ña nthe ñguon nnu pei ghao? Ti Minnwi mbo pia pugu ka'a, a gha'a gõ ñga'a via? ³² Ju ña a shini ndo ñgõ'e Muun vi ni mfe vi no yaon fe'ingien nthe via ghao ne, a shi ñkie pi nein mien ki fe nguon yaon ghao ni pia ki lo ñgõ'e, pugu pa Muun vi gho? ³³ A gõ ña minthe a wœin ñgwa ña Minnwi chu'õ ne ña pugu chwïe ntœi? Non lo mbo. A Minnwi mbo ñon ña a chwïe vugu pugu po ñgwa ndindi shhi yu ne. ³⁴ Ti minthe a wœin gõ ñgõwœin vugu no pa ñgusha'a? Non lo mbo! Nthe ña Krishto Jisho ni ñkhu, no pigi nu ñgœi shhi, pi ni mbini ñku'õ ni ju a po yi maon, a chho ñgei mbho Minnwi yi ji ntho ndigœi Minnwi no ligi yia.

³⁵ Minthe a fene gõ mfene via mon khwã Krishto? Minthe a po mme pa ñgœ'ingœ'i ki mme yũ'õ, ki ñgœ'ingœ'i ña ñgwa fe nu ni pia nthe pin yia, ki ñji ña a gũ, ki pou ndhu no mã'an nu, ki cho ndua, ki nnu khu nu? ³⁶ No ha'an pi nã'an mon Nwa'anli Minnwi ña, "Nthe gho, pigi chho ntogo nu mon cho ndua gu ñguon ndii ghao, pi lli vigi no minjii ña pi ghœi nu li'i wrã." ³⁷ Ndo mon ñguon nnu pei ghao, pia chaa pa ñgwa ña pugu mã'an ti ñga'a ntogo mbo ju ña a khwã via ne. ³⁸ Nthe ña ña mfã'o tininju'õ ña ñji'i nthe pi gu, chombhi, ki ghan ntaon Minnwi, ki ghan ghrí sha'a li'i, ki pa nnu ndwe ki pa nnu ña a pi'i shhi ne, ki pa pichœi ghrí, ³⁹ ki ñguon mbhi tothi ki mbhi mbembien, nthe pa'a pugu lo mfene via mon khwã Minnwi ña pia fã'o mon Krishto Jisho Taatha via ne.

9

Minnwi pugu pa ñgwa pi

¹ Ntho nchrã pi nnu shini mon po nu ña mi ta'a yi pigi Krishto, ñdo ñji'i ntho nde'i pi ñgien, ñgantho a ña Jijwe Minnwi sha'a nu ne fe tininju'õ vœi ña ñdo ñji'i ntho nde'i pi ñgien, ² ña mfã'o mme yu'õ njũ'õ pugu pa yũ'õ ki ndugwi yi mon njũ'õ mu, ³ ña ñkaan njũa ña mmu ndutho a kaan mfã'o nchõno Minnwi, pi fene a mbin Krishto nthe lin pan, ñgwa

panj monj freinoj. ⁴ Pugu po pi ngwa Ishrae, pi lōgo vugu ja pugu po puon Minnwi, Minnwi ni nōon ndigha'o yi ni pugu, ngwrā pa kina pugu pugu, mfe gí yi ni pugu, mfe shina ni pugu no gha'o nu, kà'a yi tho pi mbho pugu. ⁵ Pugu po pi pa ngwreinoj pa memme nkhu taa monj la'ataonj Hibru, Krishto monj freinoj llo pi monj yugu ngwreinoj. Krishto yei po pi Minnwi, mbo ju ja a sha'a nguonj yaonj ghao ne, mbo noj ja a pie ja pi gha'o vi ki ndugwi yi ne. A yie gho!

⁶ Ndo a lo nji'i mbo pi no ha'anj kà'a Minnwi mien mien ki lo ndōgo li'i. Nthe ja a lo nji'i mbo nguonj ngwa ja pi phi vugu monj ndaanj Ishrae ne ja pugu puonj Ishrae. ⁷ Ndo pa'a a lo nji'i mbo nguonj ngwa ghao mbo puonj Abrahanj nthe ja pugu mbhē yaonj yi, nthe ja Nwa'anli Minnwi chhu ja, "A shi ntōgo pi mbij Aiji ja o shi mfā'o ngwreingwa ja mi ni nkā'a ne."* ⁸ Yei nōon ja a lo nji'i mbo pi puonj ja pi phi vugu pi nkwanj ha'anj ngwamishua ghā mbhi ne, ja pugu puonj Minnwi, a po pi puonj pe ja pi phi vugu ntōgo pi no ha'anj Minnwi ni nkā'a ne, ja pugu nkien puonj Abrahanj. ⁹ Nthe ja yei nnu ja kà'a gho ni nchhu ne: "A shi nga mbo monj pii ndii yei nga'o yini, kanj nshi mbini, Shera phi muuj mimbia."†

¹⁰ A lo ngu'ō mbo pi yei, Rebeka njkaa yu, ndii ja a ni nshuu paa puonj pugu Aiji mbo taa via ne, ¹¹ nji'i nthe pi no ha'anj pi shini ndo naa mbhi puonj pigho ndo pa'a pugu lo naa nchwie sheshe nnu ki a po pi pwa ki phi ne, no po nu ja kà'a Minnwi monj chu'ō nu ngwa ghēi shhi, ki lo mbo nthe pi fā'a ja noj fā'a, mbo nthe pi khwatua Minnwi, ¹² Minnwi ni nchhu gho ja, "Muuj gho yi shhi shi mfā'a mbo muuj vugu."‡ ¹³ No ha'anj pi nā'anj ja, "Mi ni njkhwā Jako mbina Esho."§

¹⁴ Ti pia shi nchhu pi ja? Minnwi po pi nganj mbe? Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne! ¹⁵ Nthe ja a ni nchhu ni Mushi ja, "Nshi mfā'o kwoshini mbij sheshenonj ja njkhwā ne, ndo nshi nōon kwoshini ni nganj njgē'i ja njkhwā ne."*

¹⁶ Nenne, a lo nji'i mbo nthe pi nnu ja nojmishua tā'a nu, ki nnu ha'anj a chwie ne, ndo a yi'ə pi mbij Minnwi ja a nōon kwoshini ne. ¹⁷ Nthe ja Nwa'anli Minnwi chhu ja Minnwi ni nchhu ni Fero ja, "Mi ni nchəə gho no fūonj nthe pi yei nnu, ja nōon ghrī a mbij gho pugu pa ja pi chii ligi a nkwe nguonj nkuonj shhe ghao." ¹⁸ Nenne a ghā mfā'o kwoshini

mbij sheshenonj ja a khwā ne, mfini njū'ō sheshenonj ja a khwā ne.

¹⁹ O shi mbie vəi ki'e ja, "A kanj mbo nenne Minnwi pini njkrēi sheshenonj ki'e ja? Nthe ja noj ja minthe a li'i nnu ja Minnwi tā'a nu ja a po ne po pi gō?" ²⁰ Ndo o po pi gō, nojmishua, no khwē nu chrā nchō Minnwi? Yaonj ja pi puonj puonj ne nthe a chhu ni noj ja a puonj vi ne ja, "O puonj tā'a nu ja a po ne po pi gō?" ²¹ Nganj puonj kinj lo mfā'o ghrī nkuonj mbéinj no lōgo nu ta'a gwī mbéinj nchwie kinj ja pi shi nchwie nnu no pi wu'ō ndii ja memme nnu taonj ne, nchwie nnu ni pichəi pi lelle monj nda?

²² Wu'ō nenne, nji'i nthe pi no ha'anj a li'i Minnwi no nōon nu pigitua yi ndo mbini nu'uj nchwie pi ji nji yi ne, a tii shii monj ntou wēinj njū'ō ni ngwa pe ja a ni mfā'o no shā'o nu pigitua yi mbij pugu ne, mbo ngwa pe ja pi ni mbiri vugu no shi'i nu ne. ²³ A ni nchwie yei no chwie nu pi ji fi'i fā'o yi monj ndigha'o yi ni ngwa pe ja a shi nōon kwoshini yi ni pugu ne, mbo ngwa ja a ni nkwo piri nu'oj fie ndii ja pugu fā'o ndigha'o, ²⁴ ti mfe ni pia ja a gē, ki lo ngu'ō mbo pi ngwa Juu, ndo mbini mbo ni pa ngwa taonj nduonj ne. ²⁵ No ha'anj shishini, a chhu monj nwa'anli Hoshia ja, "Ngwa pe ja pugu shini ndo mbo ngwa panj ne, nshi mēinj vugu ni ngwa panj, ju ye ja nshini ndo njkhwā ne, nshi mēinj vi ni njkhwā a."

²⁶ "Monj ya li'i gho ja pi ni nchhu ni pugu ja, 'Pəi lo mbo ngwa panj ne,' fo pi shi mēinj vugu ja, 'puonj Minnwi ja a yi maonj ne.'"

²⁷ Ishaya ni mba'o ngōu nthe puonj Ishrae ja, "Nji'i nthe pi no ha'anj fi'i pa puonj Ishrae po no shishhe njkinj njkhi ne, a wu'ō shigei mbigəi ngwa ja pugu shi ndūgu.

²⁸ Nthe ja Taatho shi mfe njō yi nkuonj shhe pi shishi'i pi ki lo njri."

²⁹ A wu'ō mbo pi no ha'anj Ishaya ni njkwo chhu ne, "Taatho ja a Taatho pa shooge po ne, kanj ni mienj ki pigəi ngwreinoj ni pigi, pi kanj ni nshi'i vigi no Shodonj pugu Gomora."

Ki pinj ja pa ngwa Ishrae fā'o ne

³⁰ Ti pia shi nchhu pi ja ki'e? Ja pa ngwa taonj nduonj, ja pugu shini ndo mba'o no po nu pa ngwa ndindi ne, ni mfā'o ndindi, mbo ndindi ha'anj a tōgo pi

* 9:7 9:7 Nwa'anli Njē yi 21:12. † 9:9 9:9 Nwa'anli Njē yi 18:10,14. ‡ 9:12 9:12 Nwa'anli Njē yi 25:23. § 9:13 9:13 Malakai 1:2-3. * 9:15 9:15 *Nwa'anli Ndi Taonj nu 33:19.

ηκουον πιη νε, ³¹ ndo pa ηγωα Ishrae ha'anj pugu ni mba'ο nu no nū'οη nu gί ηα a shi nchwīe pugu πο ηγωα ndāndi ne, pugu shini ndo nji'ι nū'οη gί ghō. ³² Ti a chwīe kħō? A ni nchwīe nthe ηα pugu shini ndo mba'ο no πο nu ηγωα ndāndi ntōgo ηκουον πιη νε, pugu ni mba'ο pi no ha'anj a fā'ο no tōgo nu pi mon nū'οη nu gί. Pugu kōrō ηκουον ηγū'ο ki'ingini, ³³ wu'ο no ha'anj pi nā'anj ne,

“Lii njēi, ntho nū'οη muon ηγū'ο ki'ingini Shayaon,
mbini mbo ηγū'ο ηα a shi nchwīe ηγωα kōrō ηγū,
ti sheshenon ηα a pin yi ne,
mba'a pi mā'anj lritho tho yu.”

10

¹ Pa līn pan, khwā njū'ο a pugu luon a ni Minnwi nthe vugu πο ηα minthe pugu lūgu. ² Nthe ηα mi minkwentie yugu ηα pugu fā'ο ηkīeη ntou ni'ih njū'ο mbin Minnwi, ndo ni'ih njū'ο yugu ghō pou ya ji nu nnu. ³ Pugu ni ηα mien ki lo nji ηkwan ha'anj Minnwi ghā nchwīe ηγωα πο yi ndāndi shhi yu ne, mba'ο nu no nū'οη nu yugu shendaon, nne pa'a ndo mfe non yugu ni yi Minnwi shendaon no chwīe nu ηγωα πο ηγωα ndāndi shhi yu. ⁴ Nthe ηα Krishto kwo chwīe tho nnu ha'anj pi ni mfe gί no ghō ne, nne sheshenon ηα a pin Krishto ne ηon ndāndi shhi Minnwi.

Nkini lūgu nu πο pi ni ηγουon ηγωα

⁵ Mushi ni nā'anj ηκουon πο nu ηon ndāndi shhi Minnwi ntōgo pi ηκουon nū'οη nu gί ηα: Sheshenon ηα a chwīe ηγουon nnu ha'anj gί chhu ne shi mfā'ο chōmbhi. ⁶ Ndo nnu ηα Nwa'anli Minnwi chhu nthe πο nu ηon ndāndi shhi Minnwi ntōgo pi ηκουon pin ne πο ηα, “O lo mfā'ο no pie nu non yo ηα, ‘A shi ηku'ο gō tōthi πο, no shwi'ι nu ni Krishto shhe?’” ⁷ ki ηα, ‘A shi nshwi'ι gō mon shin ki ndugwi yi no ku'ο nu ni Krishto, llo mon gu?’” ⁸ Ndo a chhu pi ηα? “Chrā ghō πο yēi ghō, a πο nchō ghō ndo mbo mon njū'ο ghō,” mbo chrā pin ηα pigi chii nu ne ⁹ nthe ηα, “o nchhu ni nchō yo ηα Jisho Taathō, mbin mon njū'ο ghō ηα Minnwi ni ηku'ο ni ju llo mon gu, kan o shi ndūgu. ¹⁰ Nthe ηα ηon ghā mbin pi ni njū'ο yi pi chwīe vi a πο ηon ndāndi shhi Minnwi, a tōgo pi ηκουon chhu nu ni nchō, ηon lūgu. ¹¹ Nthe ηα Nwa'anli Minnwi chhu ηα, “Non ηα a pin yi ne, mba'a pi le ma mā'anj lritho tho yu.” ¹² Nthe ηα kwri shi lo nji'ι mbo shina pa Juu pugu pa ηγωα taon nduon mon shendaon kie nu ndūgu, nthe ηα Taathō vugu ghao ta'a yi, ηα a ghā mfe ki lo ηgī'ε ni ηγουon πα ηγωα ha'anj

pugu gē vi ne. ¹³ Nthe ηα, “Sheshenon ηα a gē ligi Taathō ne shi ndūgu.”

¹⁴ Ti minthe pugu kie pi nein ηgē vi ηα pugu lo nji'ι mbin vi ne? Pugu shi mbin vi pi nein ηα pugu lo naa nja'ο ηon ηα a yie ne? Minthe pugu kie pi nein nja'ο ki ηon lo nchii ni pugu? ¹⁵ Minthe pugu chii pi nein ki ηon lo ntaon vugu? Wu'ο no ha'anj pi nā'anj ne, “Tho nu ηγωα ha'anj pugu tuo ηkani pwa pisha'akhō ne pwa ti ηga'a.”

¹⁶ Ndo a lo mbin ηγουon yugu ghao mbin pwa pisha'akhō ghō nthe ηα Ishaya chhu ηα, “Taathō, a pin gō mbin nnu ha'anj a ya'ο mbho pigi ne?” ¹⁷ Nne pin ghā ntho ntōgo pi ηκουon ya'ο nu, ya'ο nu tōgo pi ηκουon chii nu chrā Krishto. ¹⁸ Ndo mbie ηα, pugu lo nji'ι nja'ο ηkani ghō? Shishini, pugu ya'ο, nthe ηα Nwa'anli Minnwi chhu ηα,

“Nggī yugu nyien mon ηγουon mbhi ghao, chrā yugu chēin mon ndugwi mbhi.”*

¹⁹ Ndo, mbie ηα, tho ηγωα Ishrae shini ndo nshie? Fūon yi, Mushi khwē ηα,
“Nshi nchwīe pēi ghī'ō ηγωα ηα pugu lo mbo ηγωα taon ne,
nchwīe tūa yēi pigi ntōgo pi mbin ηγωα taon nduon ηα pugu pa na ne.”

²⁰ Nne Ishaya ya mfā'ο tininju'ο no chhu nu ηα,

“A ka yēi ηγωα pē ηα pugu shini ndo ntā'a a ne njēi a;
ndōn non a ni ηγωα pē ηα pugu shini ndo mbie a ne.”

²¹ Ndo ηga ηgēi no ηγωα Ishrae, a chhu ηα,

“Nja'anj mbho ma ηγουon llē ghao no lōgo nu ηγωα ηα pugu πο pi pa ntinitho ndo ndāa a ne.”

11

Kwoshini Minnwi mbin ηγωα Ishrae

¹ Mbie ki'ε ηα, Minnwi lāa ηγωα pi? Minthe pa'a a lo mbo nenne! Nthe ηα mmu ndutho a ηon Ishrae, ndaonon Abraham, mbo ηgia ηgwreijon Benjamein.

² Minnwi lo nji'ι ndāa ηγωα pi ηα a ni nchu'ο ne. Pēi lo nji'ι nji nnu ha'anj Nwa'anli Minnwi chhu nthe Elaija ne, ηkwan ha'anj a ni ndigēi Minnwi ηα a fe njō ni Ishrae ne? ³ “Taathō, pugu jwi pa njēili'ι πο, nshā'a pa li'ι fe'ingieη yo, a wu'ο mbi'ι mmu tē'i a, pugu tā'a nu njwi a ηkaa mu.”

⁴ Ndo Minnwi ni ηkhwē ghō pi ηα? “Nū'οη khwachēi nkan ηγωα ha'anj pugu lo nji'ι ηga'ο ki ntu'u non yugu shhi nnu ηα pi mēin ni Baa ne no nyan.”

* 10:18 10:18 Nwa'anli Nkhi 19:4.

5 A wu'ɔ ɲkwanj ha'anj a pɔ ndwe ne, mbigəi ɲgwa pɔ ɲa Minnwi chu'ɔ vugu ntɔgɔ pi ɲkuonj pwapunj yi. 6 Ndo ti no ha'anj a tɔgɔ pi ɲkuonj pwapunj Minnwi ne, a lo nu'unj mbo nthe pi pa fā'a ha'anj pi fā'a, ā mbo nenne, pa'a pwapunj lo nu'unj mbi'i pwapunj.

7 Yie pɔ pi ɲa ki'ɛ? ɲgwa Ishrae shini ndo mfā'o yaonj ha'anj pugu ki tā'a nu ne, ndo pa ɲgwa ha'anj pi chu'ɔ vugu ne fā'o, ndo pi fīni ɲjù'ɔ pigəi ɲgwa. 8 Wu'ɔ no ha'anj pi nā'anj ne,

“Minnwi fe jijwe chōo nu ni pugu, ni ligi ha'anj mba'a a yi'i ɲjəi li'i pugu pa tónə ɲa mba'a a ya'o li'i ne ti ntho nchəinj tho pa shi'a.”

9 Ndo Devi chhu ɲa,

“Na'anj pa li'i ha'anj pugu ghā ɲji maonj ne gū shūri pugu pa shi'i,

mbo ki'ingini pugu pa yaonj ɲa a shi ntho ni ɲjɔ ɲa a pie ɲa pugu fā'o ne.

10 Na'anj ligi yugu chri nne ɲa ki'i pugu yəi li'i,

na'anj pa lri pugu chwīe ɲkūnu yugu ɲaonj no ɲguonj ndii ghao.”

11 Nenne mbie ɲa, puonj Ishrae ni ɲkōro nne, pi no gū nu ɲkīna shhe? Minthe pa'a a lo ɲji'i mbo nenne! Ntɔgɔ ɲkuonj phi yugu lūgu nu tho ni pa ɲgwa taonj nduonj, nne no chwīe nu pa ɲgwa Ishrae fā'o kighi'ə.

12 A mbo ɲa phi pa ɲgwa Juu tho pi ni fā'o ni ɲgwa ɲkuonj mbhi, ā mbo ɲa pou yugu monj jijwe pɔ pi fā'o ni pa ɲgwa taonj nduonj, kanj ɲkuonj mbhi shi mfā'o pi fi'i yi neiɲ ki'ɛ ndii ɲa pugu linaonj fi'i pa ɲgwa Juu ha'anj Minnwi chu'ɔ ɲa pugu pinj ne.

Minnwi fe lūgu nu ni pa ɲgwa taonj nduonj

13 Ndwe ñchrā pi ni pəi ɲa pəi pa ɲgwa taonj nduonj ne. No ha'anj Minnwi chu'ɔ a no ɲganj ntaonj jisho ni pa ɲgwa taonj nduonj ne, ɲga'o fā'a a gho, 14 nne ɲa minthe ñchwīe pa ɲgwa la'a pigi, mbo pa ɲgwa Juu, fā'o kighi'ə nne ɲa monj yichəi ɲkwanj shendaonj minthe ɲkwe pichəi shina pugu. 15 Nthe ɲa ā mbo ɲa ndii ɲa Minnwi ni ndāa vugu ne, Ju, Minnwi, chīni ɲggi pugu pa ɲgwa ɲkuonj mbhi, a shi mbo pi neiɲ ndii ɲa Minnwi shi mbinj vugu ne? A shi mbo chombhi ni pa ɲgwa ɲa pugu ni mbo yi khu monj jijwe ne. 16 Fūonj tho brei ɲa pi fe no yaonj fé ne mbo yi taonjtaonj, a nōonj ɲa ɲguonj brei gho yi taonjtaonj, ndo ti ɲjənj thi mbo yi taonjtaonj, kanj pa mbhothi gho pi taonjtaonj.

17 Ndo pichəi pa mbhothi pei llo ɲkuonj thi Abrahaj, pi pə'i vugu mfu'u, mbo pichəi pa ɲgwa Ishrae. Nchīni vəi ɲa pəi pa ɲgwa taonj nduonj, mbo pa mbhothi olive ɲa a ghā ɲku'ɔ ku'ɔ gha monj ɲkūnu ne. Nne ndwe, pəi ɲkaa pəi chho mfā'o

mboro ha'anj Minnwi ni ɲkā'a Abrahaj no gho ne, ntho mfā'o ɲjru llo ɲkuonj ɲjənj ɲkien thi olive Minnwi. 18 Nenne ki'ɛ, ki'i nchi'ə pa ɲgwa pə ha'anj pi pə'i vugu no pa mbhothi mfu'u ne. A nthe ɔ kie pi neiɲ nōonj nonj yo? ɔ wu'ɔ mbo pi mbhothi, ɔ lo ɲji'i ntuo ɲjənj thi, a tuo ɲjənj thi ntuo gho.

19 Nne kanj ɔ shi nchhu ɲa, “Pi ni mbə'i pichəi pa mbhothi mfu'u nne ɲa pi chīni a ɲkuonj thi gho.” 20 Yie gho nnu shini. Pi ni ɲja'a vugu mfu'u nthe ki pinj yugu, ndo ɔ wu'ɔ mbo ɲkuonj gho ntɔgɔ pi ɲkuonj pinj yo. Nne ki'i mā'anj ntinta'o, fā'o pɔgɔ.

21 Nthe ɲa ā mbo ɲa Minnwi shini ndo mfā'o kwoshini mbinj pa Juu ha'anj pugu pɔ no mbhothi ɲa a ni mbo mbinj thi llo no ɲjə yi ne, kanj mba'a a yi'i mfā'o kwoshini mbinj gho.

22 Yəi ki'ɛ fi'i ɲkwanj ha'anj Minnwi ɲganj kwoshini mbinj mbo ɲonj titini ne ɲjəi. A ɲonj titini ni ɲgwa pə ɲa pugu gū monj phi ne, ndo nōonj kwoshini ve no ha'anj ɔ ɲgəi shhi monj kwoshini yi, kienj nenne kanj pi shi ɲja'a gho mfu'u ɲkaa gho. 23 Ndo ɲji'i nthe pi pugu, pugu mienj ki ghəi shhi monj ki pinj yugu, Minnwi pini nu'unj nchīni vugu, nthe ɲa Minnwi fā'o ɲji no pini nu nchīni vugu ɲkamu'ɔj. 24 Nthe ɲa ā mbo ɲa pi ni ɲja'a gho llo ɲkuonj thi olive ha'anj a ni ɲku'ɔ ku'ɔ gha monj ɲkūnu ne, nchīni gho ɲkuonj thi olive ha'anj pi pi phi ne, mbo yaonj ɲa a shi'a ɲji'i mbo pi nne ne, ti ɔ pi'i ɲa pi shi mbinj nchīni pa ɲgwa Juu mbo ya mbhothi llo ɲkuonj thi olive phi gho pi fi'i yi neiɲ?

Nnu ləinj ɲa pi nōonj nthe lūgu nu puonj la'ataonj Ishrae

25 Ntā'a nu ɲa pəi ji nnu ləinj yei ɲa Minnwi nōonj ne, ma pa lir panj, nne ɲa ki'i pəi shi mbi'i nu ni nonj pəi ɲa pəi pɔ pi pa ghanj shietho. Pi ni fīni ɲjù'ɔ pichəi pa ɲgwa Ishrae no kuo ndii, ti ɲgəi nchəinj fi'i ndii ɲa fi'i ɲgwa taonj nduonj ha'anj a pie ɲa pugu tho ɲjəi Minnwi kwo tho ɲjəi Minnwi ne. 26 Nenne, ɲguonj ɲgwa Ishrae shi mfā'o lūgu nu, wu'ɔ no ha'anj pi nā'anj ɲa,

“ɲganj kwe ɲgwa shi ndho Shayaoj, a shi mfu'u ɲguonj pa piphi llo monj ndaonj Jakɔ.

27 Yei shi mbo kina a ɲa ñshi ɲgwɾā pigi pugu ndii ɲa ñshigao phi yugu ne.”

28 Llo no ɲgei pwa pisha'akho, pa ɲgwa Juu pa mbina Minnwi nthe vəi, mbo pa ɲgwa taonj nduonj. Llo no ɲgei ɲgwa ɲa Minnwi chu'ɔ, pugu pa taannu Minnwi nthe pi pa ɲkhu tāa pugu. 29 Nthe ɲa Minnwi shi'a mfe fé ni ɲonj, ɲgə vi mbinj ɲkwri ɲjù'ɔ yi. 30 Nthe ɲa wu'ɔ no ha'anj pəi ni mbo ghanj tinitho ni Minnwi yichəi ndii ne, ndo ndwe pi nōonj kwoshini ni pəi

nthe tinitho yugu, ³¹ nenne ndwe, pugu nkaa pugu ni mfā'ō tinitho nne nja ntōgo nkuon kwoshini nja pi nōon ni pēi ne, minthe pi nōon kwoshini ni pugu ndwe. ³² Nthe nja Minnwi cha'a njuon ngwa ghao mfe mbho tinitho, nne nja minthe a nōon kwoshini ni njuon ngwa ghao.

Pia fe ndigha'ō ni Minnwi

³³ Yo, fi'i nthinkwo fā'ō pugu shietho ni lina Minnwi gha'ō pi fi'i yi nēin! A nthe a ji gō nkwan ha'anj Minnwi ghā ndii nnu ne! A nthe a ji gō pa shendaon pi? ³⁴ Wu'ō no ha'anj Nwa'anli Minnwi chhu ne, "A kwo ji gō nji nnu nja Taatho pi'i nu ne, ki a naa mfe gō mfe ntigi gho?"

³⁵ "Ki a kwo fe gō fe yaon gho nne nja minthe a lu'u gho?"

³⁶ Nthe nja njuon yaon ghao llo pi mbho yu ndo ntōgo pi mbho yu, ndo mbo pi no fe nu ndigha'ō gho. Ndigha'ō po gho ki ndugwi yi! A yie.

12

Pia chho mbhi pi no fā'a nu fā'a Minnwi

¹ Nthe yie gho ma pa nkien lij pan, ndigēi vāi nthe pi fi'i mme kwoshini nja Minnwi nōon ni pia ne, nja pēi cha'a nōn pēi mfe ni Minnwi no yaon fe'ingien maon nja a yi taontaon, mbo ye nja a pwa gho ne. A yie nja mbo nkien shendaon no gha'ō nu vi. ² Ki'i pēi chwie pa nnu pi no ha'anj nkuon mbhi chwie nu ne. Ndo a pie nja Minnwi kara vāi llo mon gho ntōgo pi nkuon kwri nu kwā'a nu mēi, nne nja minthe pēi ywē'i ndo nji yaon nja Minnwi tā'a nu ne, mbo yaon nja a yi shi'i, pi pin ndo a po ki ntēi ne.

³ Nthe nja ntōgo pi nkuon pwapun Minnwi nja a nōon vāi ne, nchhu ni njuon ngwa shina pēi nja: Ki'i pēi lij nōn yēi nja pēi gha'ō ncha yaon nja pēi ya mbo yie ne. Pēi lij nōn yēi pi ni juju, sheshenon lij pi ni fi'i pin nja Minnwi fe gho ne. ⁴ Nōn ta'a njon fā'ō ntou pa yōu pi, ndo pa'a pa ghrā nōn pi pigho lo mfā'ō pi ta'a nkwan fā'a. ⁵ Wu'ō nenne, nji'i nthe pi no ha'anj pia ntou yi ne, pia po pi ta'a nōn mon po nu ta'a yi pia pa Krishto, sheshenon via po pi mbho vichēi.

⁶ Nne pia fā'ō pa fē nja a kwri wu'ō no fi'i pwapun nja Minnwi nōon ni pia ne. Pia fā'a pa fā'a ni fē pigho. Fē gho mbo chii nu nnu nja Minnwi chhu ne, pia wu'ō mfā'a no gho pi nkwan no ha'anj pin yia nōon ne. ⁷ A mbo no ghēre nu pa fā'a mon choshi, pia fā'a wu'ō nenne. A mbo pi ye'i nu, pia ye'i wu'ō nenne. ⁸ A mbo pi mā'anj nu ghrī ngwa, pia mā'anj wu'ō nenne. Nōn nja a fe pi yaon no ghēre nu ngwa nduon ne, ā fe ki lo ngī'ē. Nōn nja a po pi nthishi ne, ā

chwie fā'a yi ni n'ij njū'ō. Nōn nja a nōon pi kwoshini ne, ā nōon pi ni pwanju'ō.

Pa li nja nkien ngan pin fā'ō

⁹ A pie nja khwā po pi yi ta'anju'ō. Pina yaon nja a phi ne nkien yie, nthi a tinī nkuon yaon nja a pwa ne. ¹⁰ Pēi khwā nōn pēi no ha'anj a pie nja pa lij khwā nōn ne. Nōn fā'ō ni 'ij njū'ō mon gha'ō nu nōn vichēi. ¹¹ Ki'i ndī'ē, ka fā'a pi shishi'i, fā'ō jijwe ni 'ij njū'ō, fā'a mbho Taatho ni ta'anju'ō. ¹² Fā'ō pwanju'ō mon kwā'a, ntii shii mon ngē'i, luon Minnwi ki jwe. ¹³ Fe pa yaon no pi'i nu chā ngwa Minnwi pi taontaon. Nōon pwapun ni pa ghini ha'anj pugu kra gho ne.

¹⁴ Luon mborō mfe ni ngwa pe nja pugu fe ngē'i ve ne, ki'i nchōno vugu, luon pi mborō mfe ni pugu. ¹⁵ Fā'ō pwanju'ō pēi pa ngwa pe nja pugu fā'ō pwanju'ō ne, nkēi pēi pa ngwa pe nja pugu kēi nu ne. ¹⁶ Pēi chho shi'i ni ta'anggi shina pēi. Ki'i mā'anj ntinta'ō, pēi chī kwō pēi pa ngwa nja yugu lo mbo ne. Ki'i pēi pi'i ni pa nōn pēi nja pēi po pi pa ghan shietho.

¹⁷ Ki'i pēi lu'u phi ni phi, ndo pēi kāa pi no chwie nu nnu nja a yi chii chii ligi njuon ngwa ne. ¹⁸ A nji'ē, no ha'anj njuon nnu mbo pi mbho gho, pēi chho mon ta'anggi pēi pa njuon ngwa ghao. ¹⁹ Ki'i pēi lu'u phi ha'anj pi chwie mbin pēi ne, ma nkien lij pan, ndo ka mien pi shina ni pigitua Minnwi, nthe nja pi nā'anj nja, "Taatho chhu nja, 'Mfā'ō nji no fe nu njō, nshi nthu."

²⁰ Nwa'anli Minnwi ka chhu pi nja, "Nji njia mbina yo, o fe maon ji gho, ti njū'ō yi njaon, o fe yaon nnu gho, mon chwie nu nenne, o shi mā'anj lritho tho yu."

²¹ Ki'i phi gha'a gho ndo ka gha'a phi gha'a ni shi'i.

13

Ya'ō nchō pa thishi

¹ Sheshenon ya'ō nchō pa thishi ha'anj pugu sha'a nu ne. Nthe nja yichēi nthishi lo mbo ki lo ndho pi mbho Minnwi, pe ha'anj pugu po ne nū'ōn Minnwi nū'ōn vugu. ² Nthe yie gho, sheshenon nja a tinitho ni pa thishi ne, chho ntinitho pi ni yaon ha'anj Minnwi nū'ōn ne, ndo ngwa pe nja pugu tinitho ne shi mfā'ō njō mbin pugu. ³ Nthe nja pa ngwa ha'anj pugu fā'ō mbha nnu shi'i ne shi lo nji'i mfā'ō no pōgo nu pa ghan sha'a ngwa, ndo ghan chwie nnu pāhi fā'ō no pōgo nu. O tā'a nu ki lo mbogo pa ngwa pe ha'anj pugu pa thishi ne? O chwie ne nnu ha'anj a yi shi'i ne, kan pugu shi mbin gho. ⁴ Nthe nja a ngan fā'a Minnwi nthe po nu mō shi'i. Ndo o nchwie nnu ha'anj a lo nji'i nkā'ō ne, o fā'ō pōgo

gu nthe vugu, nthe ña pugu fā'o nji no fe nu njó. Nthe ña a ñgan fā'a Minnwi no fe nu njó Minnwi ni pa ñgwa pe ha'anj pugu chwíe phi ne. ⁵ Nthe yie gho, á yi'i ña ñon ya'o nchó pa thishi pigho, ki lo ñgu'ó nthe pi pogo njó Minnwi, mbini nthe pi yaon ña ñgantho yi chhu ne. ⁶ Nthe ña a po nthe pi yie ña pòi ghà mã'anj taashi, nthe ña pa thishi fā'a pi mbho Minnwi ndii ña pugu chwíe fā'a yugu ne. ⁷ Pòi pe ni ñguon ñgwa yaon ña a pie ña pòi pe ni pugu ne, pòi pe taashi ni ñgan kwe taashi, á mbó taashi ñkuon ña yaon ña pòi fā'o ne, pòi pe ni ñgan kwe pi, á mbó pi pogo nu, pòi pogo ñon ña a pie ña pòi pogo vi ne, á mbó pi gha'o nu, pòi gha'o ñon ña a pie ña pòi gha'o ne.

Nū'oj nu gí ntogó pi ñkuon khwá

⁸ Ki'i ñkrù ñon po pun pòi, ta'a ñkrù ña a pie ña pòi fā'o ne po ña pòi khwá ñon pòi. Nthe ña ñon ña a khwá pichèi ñgwa ne nū'oj gí. ⁹ Nthe ña pa kina ña a chhu ña, "Ki'i ñgan lán kwo shúon, ki'i ñjwi ñon, ki'i ñjó, ki'i nshóro yaon ñon nduon ne." pugu pa pichèi gí nduon ne chíri mbó mon yei ta'a chrá. "Khwá taakuo yo no ha'anj ó khwá ñon ne." ¹⁰ Nthe ña ñon ña a fā'o khwá ne shi'a nchwíe phi mbij taakuo yi, nthe yie gho, khwá nu ñgwa po pi nū'oj nu gí.

¹¹ No pigi nu, pòi ji ña ndii kwo ghèi. Ndií tho ña pòi fā'o no wú'u nu lógo. Nthe ña lúgu nu yia kwo para ndwe nchaa ha'anj a ni mbó ndii ña pia ni mfúon mbij ne. ¹² Tu'u kwo ya ñgèi, mbhi kwo lan nu. Nenne, pia mi'anj ñguon mbha fā'a moon ñjij, mã'anj maon nchho lí'e. ¹³ A pie ña pia chho chómbhi yia mon shendaon ña a ká'o ne no ñgwa ña pugu chho pi mon lí'e. Ki lo mbó pi mon pa ji ki tou pugu pa nnu nu mbaa, ki lo mbó pi mon kwo nu shúon pugu pa mbha nnu totro, ki lo mbó pi mon fè'i pugu kighi'è. ¹⁴ Ndo pòi gwe Jisho Krishto, mbo Taatho, no ha'anj ñon ghà ñgwe ndhwí ne, ki lo mfe sheshe shina ni freinon yei no chwíe nu nnu ye ña a khwá ne.

14

Ki'i ñgwèinj ndinj gho no ñgusha'a

¹ Pòi pin ñon ña a lo ñji'i ntini mon pin shi'i ne, ndo ki lo ñji'i ntho mfā'o pi mindoundou pòi pugu nthe yugu nnu ña pugu ji ne. ² Yichèi ñon fā'o pin ña minthe a ji sheshe yaon, ndo ñon ña a lo ñji'i ntini mon pin ne kru pi wu'ó pa mbiga. ³ Ki'i ñon ña a ji ñguon yaon ne chí'è ñon ña a jì pichèi pa yaon ne, ndo ki'i ñon ña a jì ne líi ñon ña a ji ñguon yaon ne no ñgusha'a, nthe ña Minnwi pin vi. ⁴ Ó po pi gó no tuo nu muun fā'a ñon nduon no ñgusha'a? A

fā'o taatho vi nji no chhu nu ña a thi a tini ki ña a shi ñgú, ndo a shi nthi a tini nthe ña Taatho fā'o nji no chwíe nu a tithi.

⁵ Yichèi ñon lógo yichèi llé ña a gha'o nchaa yichèi. Yichèi ñon lógo ji ña ñguon llé po ndindi. Sheshenon fā'o tininju'ó ña ji nnu ña a pí'i ne ká'o. ⁶ Ñon ña a lógo yichèi llé no mme yi ne chwíe nne pi no gha'o nu Taatho, ñon ña a ji maon ne ji pi no gha'o nu Taatho, nthe ña a fe too nu ni Minnwi. Ñon ña a lo ñji pichèi pa maon ne, mien ki ji pi no gha'o nu Taatho, mfe too nu ni Minnwi. ⁷ Nthe ña kan ta'a ñon via shi'a nchho mbhi nthe pi ñon yi ndo pa'a kan ta'a ñon via lo ñkhu nthe pi ñon yi. ⁸ Nthe ña pia nchho mbhi kan pia chho nthe pi Taatho, ti pia ñkhu kan pia khu nthe pi Taatho. Nne ki'e, ki pia chho pi mbhi ki pia kukhu, pia po pi yi Taatho. ⁹ Nthe ña a nnu ña Krishto ni ñkhu mbini nu'uj mfā'o chómbhi nthe yie ne, nne ña minthe a po Taatho pa ñgwa khu pugu pa ñgwa maon.

¹⁰ Ó wèinj ndinj gho no ñgusha'a nthe kho? Ki gò, a chwíe kho ó chí'è ndinj gho? Ñguon yia ghao le nthi shá'a shhi faan shá'a Minnwi. ¹¹ Nthe ña pi ná'anj ña, "Taatho chhu ña, 'Shishini, no ha'anj nchho mbhi ne, ñguon kwére shi ñkwi shhi mu,

ñguon ñgwa fe ndigha'o ni Minnwi shhente.'"

¹² Nne ki'e, sheshenon via ma mfe khwè ni Minnwi no pa nnu pe ña a chwíe ne.

Ki'i nchwíe pichèi ñgwa gú mon pin yugu

¹³ Nthe yie, ki'i ñon líi ndinj vi no ñgusha'a. Pòi ka lógo nthi mòi pi ña mba'a pòi nu'uj nū'oj ki'ingini ki ntara no shendaon ndinj via. ¹⁴ Ntogo pi no po nu ta'a yi pigi Taatho mbo Jisho, ñji ndo mfā'o tininju'ó ña yichèi yaon lo mbó yi fuo ni ndutho yi, ndo a yi fuo ni ñon ña a pí'i ña a yi fuo ne. ¹⁵ Nthe ña ñjù'ó ndinj gho mbigi ntogo pi ñkuon yaon ña ó ji nu ne, kan ó lo nu'uj nchho chómbhi yo pi mon khwá. Ki'i mbiri ñon ña Krishto khu nthe vi ne ntogo pi ñkuon maon ña ó ji nu ne. ¹⁶ Nne ki'i pòi chwíe yaon ña a po pi yaon shi'i ni pòi ne, pi chrá chrá piphi nthe yie. ¹⁷ Nthe ña Sha'afuon Minnwi lo ñji'i mbo pi nnu ji nu maon pugu pa nnu nu yaon. Ndo a po pi nnu chho nu chómbhi ndindi pugu pa ghighri ni pwanju'ó mon Jijwe Minnwi. ¹⁸ Minnwi ghà mfā'o pwatua, ñgwamishua pini mbij sheshenon ña a fā'a mbho Krishto nenne ne.

¹⁹ Nenne ki'e, pia kaa no tei nu pi ñjij yaon ña a tho ni ta'anggi pugu pa ghère nu pichèi ñgan pin no ku'ó nu. ²⁰ Ki'i ñji'i

mbiri fà'a Minnwi nthe maon ji. Shishini, nguon yaon ghao yi taonjaon ndo a lo nji'i nkā'o ni sheshenon no chwie nu yichoi non kōro nthe yaon ja a ji nu ne. ²¹ A pwa mien nu ki lo nkru frēi, ki nnu là'o, ki nchwie sheshe nnu ja a shi nchwie ndin gho gū ne.

²² Nū'oj jo nthi ja o lōgo mon nnu pei ne shina pēi Minnwi. Mboro po ni non ja a lo mbi'i ja a gū nthe yaon ja a pin ja a kā'o ne. ²³ Ndo sheshenon ja a fā'o khutho ne kwo po ngusha'a no ha'anj a nji, nthe ja ji nu mi lo nji'i ndho pi nkuon pin yi. Nthe ja sheshe yaon ja a lo nji'i ndho pi mon pin ne, po pi phi.

15

Lì llo mbho Krishto

¹ Pia ja pia tini mon pin ne fā'o no ghēre nu pa ngwa pe ja pugu lo nja ntini ne pugu tien lrī yugu ki lo ngu'o nchwie pi ja a pwa yia túa. ² Sheshenon via chwie pi ja túa taakuo yi pwa, nthe po nu mi shi'i, nkugwi vi a ku'o mon pin. ³ Nthe ja Krishto shini ndo ngu'o nchwie pi ja túa yi pwa, ndo no ha'anj pi ná'anj ne, "Pa wé'i ja pi wé'i vōi no ne shwi'i mbin mu."* ⁴ Nthe ja sheshe yaon ja pi ni ná'anj lleshhi ne, pi ni ná'anj pi no tigi nu via, nne ja ntogo nkuan tiishii pugu pa mā'anj njū'o llo mon Nwa'anli Minnwi, minthe pia fā'o kwà'a. ⁵ Nduon ja Minnwi, ja tiishii pugu pa mā'anj njū'o llo mbho yu ne, fe nji ni pēi no chho nu mon ta'anggi, nne nchwie nkwan ha'anj Krishto Jisho ni nchwie ne, ⁶ ja nguon yēi ghao chini ni ta'anggi mfe ndigha'o ni Minnwi ndo mbo Tāa Taatho via Jisho Krishto.

⁷ Nthe yie gho, pēi pin pa lin pēi, wu'o no ha'anj Krishto pin vōi ne. Pēi chwie nne no fe nu ndigha'o ni Minnwi. ⁸ Nthe ja nchhu ni pēi ja Krishto ni ngū muun fā'a nthe pa ngwa juu no nōon nu ja Minnwi ngan nnu shini, no chwie nu nnu ha'anj a ni nkā'a ni pa nkhu taa, ⁹ pugu pa nne ja minthe pa ngwa taon nduon fe ndigha'o ni Minnwi nthe kwoshini yi. No ha'anj pi nā'anj ne,

"Nthe yie gho, nshi nga'o gho shina pa ngwa taon nduon,
nshi njrāo nkhi no gha'o nu ligi yo."

¹⁰ Ndo a pini nu'uj nchhu nkamu'oj ja, "Pa ngwa taon nduon, pēi fā'o pwanju'o, pēi pa ngwa Minnwi."

¹¹ Mbini nchhu ja,
"Nguon yēi ha'anj pēi ngwa taon nduon ne, gha'o Taatho,
nguon pa ngwa ghao gha'o vi."

¹² Ndo Ishaya pini nchhu ja,

"Ndāa yaon Jeshe shi ntho,
a shi njrei shhe no sha'a nu pa ngwa taon nduon,
pa ngwa taon nduon fā'o kwà'a mbin yu."

¹³ Minnwi ja a ghā mfe kwà'a ne linaon vōi ni nguon pwanju'o pugu pa ghigri no ha'anj pēi pin vi ne, nne ja minthe kwà'a yēi ghōi shhi nkū'o nu ntogo pi nkuan nji Jijwe Minnwi.

Pōo pō pi ngan fā'a ja pi taon ni pa ngwa taon nduon

¹⁴ Mmu ndutho a, fā'o nkien ntou tininju'o nthe vōi, ma pa lin pan, ja pēi ni ndutho yēi linaon ni shi'i pugu pa nguon lina ti minthe pēi tigi non pēi. ¹⁵ Ndo nā'anj pichoi pa nnu ki lo mfā'o pogo gu nenne no kwij nu vōi nkamu'oj nthe pwapun ha'anj Minnwi fe vōi ¹⁶ no po nu ngan fā'a Krishto Jisho ni pa ngwa taon nduon. Mfā'a nu no ngan fe'ingien Minnwi mon chii nu pwa pisha'akho llo mbho Minnwi, nne ja minthe pa ngwa taon nduon po yaon fe ha'anj Minnwi pin ne, ha'anj pi tere nū'oj ni Minnwi ntogo pi mbho Jijwe Minnwi.

¹⁷ Mon po nu ta'a yi pigi Krishto Jisho ki'e, minthe ntene ni fā'a a nthe Minnwi. ¹⁸ Nthe ja mba'a nji'i ngōi shhi no chrā nu nkuan sheshe nnu nkien nnu ha'anj Krishto fā'a ntogo mbin mu no chwie nu pa ngwa taon nduon ja'o nchō Minnwi. Pugu fā'o ja'o nchō yēi ntogo pi nkuan nnu ja nchrā ndo nchwie ne, ¹⁹ pugu pa nji li, ni pa nnu ghraoghrao pugu pa nji Jijwe Minnwi. Nenne, mī'ej nchii pwa pisha'akho nthe ligi Krishto llo Jerushalein ti ngōi nchōin Ilirikun.

²⁰ Nne, a khwā njū'o a no chii nu pwa pisha'akho no li'i ha'anj pi lo naa nchii nnu Krishto ngwa ja'o ne, nne ja ki'i nkrao nkuan kwonda ha'anj a ni'ij non nduon, ²¹ ndo no ha'anj pi ná'anj ne,

"Pa ngwa ha'anj pi shi ja'a ma nchrā ni pugu nthe vi ne shi njōi,
ndo ngwa ha'anj pugu shini ndo naa ma nja'o ne shi nji."†

Kū'a Pōo no kra nu la'ataon Roma

²² Yei nnu ha'anj a chwie mfa'o ki'ingini ntou ndii no tho nu njōi vōi ne. ²³ Ndo ndwe ja mī'ej fā'a a mon pei krao ngei li'i ne pugu pa ja nki kwo yūa nu no ntou nga'o no tho nu njōi vōi ne, ²⁴ mbi'i nu ja nshi njōi vōi no muun kuo ndii no ha'anj nshi ntogo ngōi nu Shipein ne, nne ja pēi ghēre a no nyien a ndii ja nkwo fā'o pwanju'o no chho nu pia ka'a no muun kuo ndii ne.

²⁵ Ndo ndwe, ngōi pi Jerushalein no fe nu ghēre ni pa ngwa Minnwi pi taonjaon fo. ²⁶ Nthe ja pa chōshi Mashedonia

* 15:3 15:3 Nwa'anli Nkhi 69:9. † 15:21 15:21 Ishaya 52:15.

pugu Akaya ni mfā'o pwatua nō fe nu pa maon, pi ghēre pa ghan pou shina pa ngwa Minnwi pi taonjaon Jerushalein nō gho. ²⁷ Nthe ja pugu ni mfā'o pwanju'ō nō chwīe nu nne, ndō shishini, a yī'ī ni pugu nō ghēre nu vugu. Nthe ja nō ha'an ngwa taon nduon fā'o ghrā mon mbōro mon Jijwe ja a yi pa ngwa Juu ne, pa ngwa taon nduon njkaa pugu fā'o nō lōgō nu pa maon pugu ha'an pugu fā'o ne ngēre vugu nō. ²⁸ Nthe yie gho, ndii ja nshi njkwo mī'ej yei fā'a ne, njkwo fe maon pigō ja pi ni mā'an ne ni pugu, nshi ngēi Shipēin, ja ngēi nu, ntōgō njēi vōi. ²⁹ Nji ja ndii ja nshi ntho nu njēi vōi ne, nshi ntho ni mbōro linaon llo mbho Krishto.

³⁰ Ndīgēi vōi ma pa lin pan, ntōgō pi mbho Jisho Krishto, mbō Taathō via, pugu pa khwā lo mbho Jijwe Minnwi, ja pia chiri tho yia ka'a njkara'a mon luon Minnwi mfe vōi, ³¹ ja ki'ī ngwa pe ha'an pugu lo nji'ī mbin Minnwi Judia ne fe ngē'ī vōi pugu pa ja pa ngwa Minnwi pi taonjaon ha'an pugu pō Jerushalein ne pin fā'a a, ³² nne ja, ni pin Minnwi, minthe ntho njēi vōi mon pwanju'ō, mfā'o mā'an ghrī shina pōi.

³³ Minnwi ja a ghā mfe ghighri ne pō pōi pugu ghao. A yie.

16

Pōō mā'an chrā pa shuon pi

¹ Mbin ni pōi ja Foebe pō pi njkien njon, a ndin via yi mingwe ja a muun fā'a choshi Kenkria ne. ² Pōi tuo vi shi'ī mon ligi Taathō mon njkwan shendaon ja a kā'o ni ngwa Minnwi pi taonjaon ne, ngēre vi ni nguon pa yaon ha'an a tā'a nu mbho pōi ne, nthe ja ju ndutho yi kwo ghēre ntuon pa ngwa ti mfe ni ndutho a njkaa mu.

³ Pōi chrā ni Prishika* pugu Akwila mbō pakwo fā'a pan mon fā'a nu fā'a Krishto Jisho ⁴ pugu ni ntōgō mon gu ni chombhi yugu nthe a. Mfe tōo nu ni pugu, ki lo ngu'ō mbō pi mmu, nguon pa choshi pa ngwa taon nduon tōo njkaa pugu. ⁵ Chrā ni choshi ha'an a pō nda pugu ne njkaa pugu.

Chrā ni njkien ndin a mbō Epainetu ja a ni mbō fūon njon nō pin nu Krishto Eshia ne. ⁶ Chrā ni Meri ja a ya mfā'a nthe vōi ne. ⁷ Chrā ni Androniku pugu Junia, mbō pa lin pan ha'an pugu pa Juu ndō mbō pakwo pan ha'an pigi pugu ni mbō mon chōin ne. Pa ghan ntaon Jisho ya nji vugu ndo pugu ni fūon mbin Krishto njkaon maa mbin. ⁸ Chrā ni Ampliatu mbō njkien ndin a mon Taathō. ⁹ Chrā ni Ubanu mbō pakwo fā'a pia mon Krishto pugu Shitaki njkien ndin a.

¹⁰ Chrā ni Apele, mbō njkien njon ja pi pin vi mon Krishto ne. Chrā ni pa ngwa ha'an pugu pō mon mbaanda Arishtobulu ne. ¹¹ Chrā ni Herodion mbō ndin a njon Juu. Chrā ni ngwa pe ja pugu pin Taathō, ja pugu pō mon mbaanda Nakishu. ¹² Chrā ni Trifaina pugu Trifosha mbō pa ghan fā'a mon Taathō, chrā ni njkien ndin via Peshu ja a ya mfā'a shishi'ī mon Taathō ne. ¹³ Chrā ni Rufushi, ja pi chu'ō vi mon Taathō pugu mūun vi njkaa yu, ha'an a pō nō mūun a njkaa mu ne.

¹⁴ Chrā ni Ashinkritu, ni Flegon ni Hemeshi ni Patroba, ni Hema pugu pa pichēi pa lin ja pugu pugu pō ka'a ne. ¹⁵ Chrā ni Filologu ni Julia, ni Nereu pugu ndin vi yi mingwe pugu Olimpa pugu pa nguon pa ngwa Minnwi pi taonjaon ja pugu pugu pō ka'a ne. ¹⁶ Pōi chrā ni njon pōi shishi'ī ni pan nu njon. Nguon pa choshi Krishto chrā ni pōi.

Ndugwi ntīgi pugu pa mā'an nu chrā

¹⁷ Ndīgēi vōi, ma pa lin pan, pōi chho ndina pa ngwa pe ja pugu tho ni pa minduonnduon, ntho nū'ōn pa ki'ingini ki lo ntho nje'ī pi pa nnu ha'an pi ni nje'ī vōi nō gho ne, pōi lō'ī vugu. ¹⁸ Nthe ja njkwan ngwa pi ne lo nji'ī ntho mfā'a pi mbho Krishto Taathō via, pugu fā'a nthe pi nji pan yugu. Ni pa chrā lin pugu pa chrā fii ngwa, pugu fii ngwa pe ja pugu lo nja nji nnu ne. ¹⁹ Nthe ja nguon ngwa ji fi'ī njkwan ha'an pōi ya'ō nchō ne, nne mfā'o pwanju'ō nthe vōi, ndō ntā'a nu ja pōi fā'o shietho ni pa yaon ha'an a pwa ne, ndō mbho yōi pō yi wo mon chwīe nu nnu ja a phi ne. ²⁰ Minnwi ngan fe ghighri tōtho nwi'ing tho Shata la'ō kwō pōi. Pwapun Taathō via mbō Jisho Krishto pō ni pōi ghao.

²¹ Timoti mbō ngan kwō fā'a a mā'an chrā yōi, Lusho pugu Jashon ni Shoshipata mbō pa lin pan llo mon shina pa Juu mā'an chrā yōi njkaa pugu.

²² Mmu Tetiu, mbō njon ja a nā'an ngwa'anli yei ne, mā'an chrā yōi mon Taathō.

²³ Gayu, mbō njon ha'an nda'a nu nda yu, choshi nii pi nda yu ne mā'an chrā yōi. Erashitu mbō ngan lōin mbin la'ataon yei pugu ndin via Kwatu mā'an chrā yōi. ²⁴ [Pwapun Taathō via mbō Jisho Krishto pō ni pōi ghao. A yie.]

²⁵ Ndwe, pia fe ndigha'ō ni Minnwi. A fā'o ghrī nō chwīe nu o thi a tini mon pin yō njkwan ha'an pwa pisha'akho a ja nchūi nu nthe Jisho Krishto pugu pa njkwan ha'an pi nōon nnu shini ja a ni mbō yi lōin nō ntaan ndii ne, ²⁶ ndō ndwe nnu shini gho taon pāa ntōgō pi njkuon pa nnu ha'an

* 16:3 16:3 Prishika pō pi yichēi ligi Prishila.

pa njəhli'i Minnwi ni nā'anj ne, pugu pa
ɲkwanj ha'anj gi Minnwi ha'anj a lo mfā'o
njē yi pugu ndugwi yi chhu ne, pi chwīe
ɲguonj pa taonj taonj ji, nne ɲa ɲguonj ɲgwa
piɲ ndo mfā'o ya'o nchò. ²⁷ Ndigha'o ki
ndugwi yi tɔgo mbho Jisho Krishto mbho ni
ta'a Minnwi ɲa a wu'ɔ ju tə'i vi ɲa a fā'o
shietho ne! A yie.

Fūon ŋwa'anli choshi Korinj Kāon nu pa tho nnu

Ŋwa'anli yei ni nā'an Pɔɔ mfe ni choshi la'ataon Korinj. A ni nā'an ŋwa'anli yei ndii ye ŋa pa ghan pin mon choshi Korinj ni ŋkwo nā'an chae ŋwa'anli mfe gho nchho mfi'i pichae pa nnu gho ne. Pa ŋgwa la'ataon Korinj ni nthi ŋkuon pichae pa nnu ŋa, pa maon ŋa minthe pi kaonkaon ne, po pi maon piphi. Nthe yie gho, pugu tā'a nu mfu'u jijwe yugu mon non pugu. Pugu ni ndho ni ŋkwan yaon ye'i taitae yei mbho pa ŋgwa Gri. Nthe yie gho pugu ni ntho ndii pa yaon no lan, pugu pa ku'o nu Jisho mon gu, pugu pa ghæi nu li'i pa ji, pi yichae ŋkwan. Nthe yie gho, Pɔɔ nā'an ŋwa'anli yei ki'e ŋkæon pa nnu pei mon gho pugu pa ŋkwan no ha'an nnu chiri nnu ŋga'o Minnwi pie ŋa a po ne.

Pɔɔ nā'an mon ŋwa'anli yei ŋa ŋgwa pe ŋa pugu pin Jisho Krishto mfe non yugu ni fā'a nu fā'a yi ne shi nde ŋku'o mon gu mfā'o kineiŋ. Nne, ŋgɛ pa ghan choshi Korinj ŋa pugu fe non yugu ki lo ŋgɛ'ε ni fā'a Jisho Taatho, nthe ŋa a yie mbo shendaon ŋa pugu shi mfā'o kineiŋ ne. Pugu shi mfā'o ŋkæŋ mme kineiŋ ndii ŋgwa le ŋku'o mon gu ne.

Mā'an nu chrà

¹ Ŋwa'anli yei llo pi mbho mu Pɔɔ. Minnwi chu'o a ntogo pi ŋkuon khwā njū'o yi no po nu ŋgan ntaon Krishto Jisho. A llo mbho pigi Shoshtene ndiŋ via, ² ŋgæi nu ni choshi Minnwi ŋa a po la'ataon Korinj ne, ni pa ŋgwa pe ŋa Minnwi gɛ vugu ŋa pugu po ŋgwa taonaton ntogo pi mon po nu ta'a yi pugu pa Krishto Jisho, pugu pa ŋguon ŋgwa pe ŋa pugu po mon ŋguon li'i ŋa pugu ghā ŋga'o Taatho mbo Jisho Krishto ŋa a Taatho yugu mbini mbo yia ne.

³ Pwapuŋ pugu pa ghighri llo mbho Minnwi mbo Taa via pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, po ni pæi.

Pɔɔ tɔo Minnwi nthe ŋgwa Korinj

⁴ Ntɔo Minnwi a ŋguon ndii nthe væi, nthe fi'i pwapuŋ ŋa a nɔon ni pæi mon Krishto Jisho ne. ⁵ Mon po nu ta'a yi pæi pa Krishto Jisho, pæi gū ghan fā'o mon ŋguon nnu ghao, mon ŋkwan ha'an pæi ghā nchrā ne pugu pa ji nu nnu mæi. ⁶ Ye ŋkwan no ha'an Minnwi ni nɔon ni pæi ŋa chrā ŋa pigi ni nchrā ni pæi nthe Krishto ne, nnu shini, ⁷ nne ŋa ki'i pæi pou sheshe fé mon Jijwe no ha'an pæi tho njwære nu ŋa

pi nɔon Taatho via mbo Jisho Krishto ne. ⁸ Jisho Krishto ju ŋa a shi nū'on væi, pæi thi a tini ti ŋgæi nchæŋ no ndugwi yi, ki lo mfā'o kræi nu mon llé ŋa Taatho via mbo Jisho Krishto shi ntho ne. ⁹ Minnwi po pi kà'a ki fi, mbo ju ŋa a ni mæiŋ væi ŋa pæi po ka'a pæi pa muuŋ vi, Jisho Krishto mbo, Taatho via ne.

Pa minduonduon mon choshi

¹⁰ Ndigæi væi, ma pa liŋ pan, pi ni ligi Taatho via mbo Jisho Krishto, ŋa ŋguon væi po ni ta'anggi, pugu pa ŋa ki'i minduonduon nu'uy mbo shina pæi, ŋa pæi po ta'a yi mon lina pugu pa mbī'i nu nnu mæi. ¹¹ Nchhu neiŋ, ma pa liŋ pan, nthe ŋa ŋgwa ŋa pugu llo nda Kloe kwo chhu væi ŋa fè'i po shina pæi. ¹² Nnu ŋa nchhu nu ne po pi ŋa sheshenon væi tho nchhu pi ŋa, "Nshi njou nyan pi njiŋ Pɔɔ," ki ŋa, "Njou pi njiŋ Apolo," ki ŋa, "Njou pi njiŋ Kefa*," ki ŋa, "Njou pi njiŋ Krishto."

¹³ Krishto po pi mon pa chu'uchu'u? Pi ni ŋkwīŋ Pɔɔ ŋkuon wā'a nthe væi? Ki o ni ŋkwe ŋkhī no ligi Pɔɔ? ¹⁴ Ntɔo Minnwi nthe ŋa nshini ndo ŋkwe mmu ŋkwe væi ni ŋkhī. Nki wu'o ŋkwe pi Krishpu pugu Gayu ni ŋkhī. ¹⁵ Nne yichæi ŋon nthe pa'a a lo nji'i nchhu ŋa a ni ŋkwe ŋkhī pi ni ligi a. ¹⁶ (Mi ni mbini ŋkwe mbaanda Shitafana ni ŋkhī ŋkaa pugu. Ntogo yie, ndo nu'uy nji ŋa mi ni mfe ŋkhī ni yichæi ŋon nduon.) ¹⁷ Nthe ŋa Krishto shini ndo ntaon a pi ŋa ntho ŋkwe ŋgwa ni ŋkhī, a ni ntaon pi ŋa ntho nchii chrā pwa pisha'akho, ki lo nchii pi ni chrā shietho ŋgwamishua, nne ŋa ki'i gu Krishto ŋkuon wā'a phe ghrī ŋa a po mon gho ne.

Krishto po pi ghrī pugu pa shietho Minnwi

¹⁸ Nthe ŋa ŋkani nthe gu Krishto ŋkuon wā'a po pi nnu na ni ŋgwa pe ŋa pugu phe nu gha ne, ndo ni pia ŋa pia lūgu nu ne, a ghrī Minnwi. ¹⁹ Nthe ŋa Ŋwa'anli Minnwi chhu ŋa,

"Nshi mbiri shietho ghan shietho,
ndāa lina ghan ji nnu."

²⁰ Ghan shietho pigho hin? Ghan ji ŋwa'anli pigho po pi hin? Ki pa ghan lōu pa nnu ni shietho mbhi hein po pi hin? Minnwi lo ŋkwo chwie shietho ŋkuon mbhi yei taon nnu na? ²¹ Ŋa mon shietho Minnwi, ŋgwa ŋkuon mbhi shini ndo nji Minnwi ntogo pi ŋkuon shietho, Minnwi ni mfā'o pwaatua ntogo pi ŋkuon chrā nnu na ŋa pigi chii nu ne, no kwe nu ŋgwa pe ŋa pugu pin ne. ²² Nthe ŋa ŋgwa Juu tā'a pi li, pa ŋgwa Gri tā'a yugu pi shietho. ²³ Ndo pigi ghā nchii pi Krishto ŋa pi kwīŋ

* 1:12 1:12 Yei ni mbo yichæi ligi Pita.

vi ŋkuon wá'a, mbo kí'ingini ni ŋgwa Juu mbini mbo nnu na ni ŋgwa taon nduon.

²⁴ Ndo ni pa ŋgwa ha'anj pi gē vugu ne, pa Juu pugu pa ŋgwa taon nduon, Krishto po pi nji Minnwi pugu pa shietho Minnwi. ²⁵ Nthe ŋa yaon Minnwi ŋa a po pi no nnu na ni ŋgwamishua ne, fā'o shietho mon gho ŋa a chaa yi ŋgwamishua ne, ndo yaon Minnwi ŋa a po no kí'i ni ŋgwamishua ne, tini nchaa nji ŋgwamishua.

²⁶ Pa lin pan, pæi pī'i yaon ŋa pæi ni mbo yie gho ndii ŋa Minnwi ni ŋgē vœi ne. Ŋgwamishua shini ndo ndii ntuou yœi no pa ghan shietho, pa'a ntuou yœi lo mbo pa ghan nji, pa'a ntuou yœi lo mbo pa ŋgwa lienlien. ²⁷ Ndo Minnwi chu'c pa ŋgwa ŋa ŋkuon mbhi pī'i ŋa pugu ŋgwa gha ne, no shhū nu pa ghan shietho no gho, Minnwi chu'c ŋgwa ŋa pugu pa ŋkī'i mon mbhi ne no shhū nu pa ghan nji no gho. ²⁸ Minnwi chu'c pa yaon ŋa nthiŋko yugu lo ŋkōrē, pi lo nchī'ē vugu mon mbhi ne, pa yaon ghagha no shwi'i, nu pa yaon ŋa ŋkuon mbhi pī'i ŋa a yi lien ne, shhe. ²⁹ Minnwi chwīe nne ŋa kí'i yichœi ŋon kwēi njū'c yi shhi yu.

³⁰ Ndo a chwīe Minnwi ŋa pæi po ta'a yi pæi pa Krishto Jisho. Minnwi chwīe ŋa Krishto po yia shietho, pugu pa ndindi yia, mbo ŋgan chwīe pia po yi taonŋaon ndo mbo nja'andi' yia. ³¹ Nenne, no ha'anj Nwa'anli Minnwi chhu ne, "Sheshenon ŋa a kwēi njū'c yi ne, kwēi njū'c yi nthe pi Taatho."

2

Nkini nthe gu Krishto ŋkuon wá'a

¹ Ndii ŋa ŋki tho njœi vœi ne, ma pa lin pan, ŋshini ndo ntho nchii nnu shini Minnwi ŋa a ni ndœin ne pi mon pa mme chrà pugu pa ndon ŋu shietho. ² Nthe ŋa mi ni ndōgo nthi ma ŋa mba'a nji'i nji sheshe nnu shina pæi ŋkien Jisho Krishto pugu pa ŋa pi kwīn vi ŋkuon wá'a. ³ Mi ni ntho njœi vœi mon kí'i pugu pa pōgo ni ntuou wrū nu. ⁴ Ndo chrà a pugu pa nnu ŋa mi ni nchii nu ne shini ndo mbo mon shietho ŋgwamishua pugu pa memme chrà liliŋ, ndo a ni mbo pi mon li Jijwe Minnwi pugu pa nji, ⁵ nne ŋa kí'i piŋ yœi po pi ŋkuon shietho ŋgwamishua, á po pi ŋkuon nji Minnwi.

Shietho llo mbho Minnwi

⁶ Ndo pigi ghà nchii ŋkani shietho ni ŋgwa pe ŋa pugu pa ntinimme mon piŋ ne, nji'i nthe no ha'anj a lo mbo pi shietho ŋkuon mbhi yei ne, ki yi pa ghan sha'a ŋgwa ŋkuon mbhi yei ŋa a yi'i ŋa pugu

chho ntogotogo ne. ⁷ Ndo pigi ghà nchii shietho Minnwi ŋa a lœin ki ŋgwa lo nji ne, mbo shietho lœin ŋa Minnwi ni nchu'c ŋkaon mbhi maa njē no ndigha'o yia ne. ⁸ Kan ta'a ŋgan sha'a ŋgwa ŋkuon mbhi yei lo nji'i nji shietho yei, nthe ŋa pugu kan nji, pugu shi kan ŋkwīn Taatho ndigha'o ŋkuon wá'a. ⁹ Ndo no ha'anj pi na'anj mon Nwa'anli Minnwi ŋa,

"Pa nnu ŋa muun ligi lo naa njœi ne,
pa'a tœnœ lo naa nja'o ne,
mbo yaon ŋa ŋonmishua lo naa mbi'i tho yu

mbo yaon ŋa Minnwi piri ni pa ŋgwa ha'anj pugu khwā vi ne."

¹⁰ Minnwi ndon pa maon pei ni pigi ntogo pi mbho Jijwe. Nthe ŋa Jijwe ghà ntā'a ŋguon yaon ghao, nji'i nthe pi lá'o pa nnu ŋa Minnwi ká'a ndo ndœin ne. ¹¹ A gō shina ŋgwamishua ŋa minthe a ji nnu ŋa ŋon pī'i nu ne ŋkien Jijwe ŋon gho ŋa a po mbin yu ne. Wu'c nenne ŋon lo nji nnu ŋa Minnwi pī'i nu ne ŋkien Jijwe Minnwi. ¹² Pi lo nji'i mfe pi Jijwe ŋkuon mbhi ni pia, pi fe pi Jijwe ŋa a lo mbho Minnwi ne ni pia, nne ŋa minthe pia ji pa yaon ŋa Minnwi fe ni pia mon pwapuy yi ne.

¹³ Nenne kí'ē, pigi lo nji'i nchrà pi ni chrà ŋa pigi ye'i llo ŋkuon shietho ŋonmishua, pigi chrà pi chrà ŋa Jijwe Minnwi ye'i vigi no gho ne, ntho ntūgu njin nnu shini mon Jijwe ni pa ŋgwa pe ŋa pugu fā'o Jijwe ne.*

¹⁴ Non ŋa a lo nji'i mfā'o Jijwe Minnwi ne minthe pa'a a lo nji'i mbin pa nnu ŋa a lo mbho Jijwe Minnwi ne, nthe ŋa pa nnu pigho po pi no pa nnu na, nthe ŋa minthe pi wu'c nji ghēre nnu pigho pi mon Jijwe. ¹⁵ Non ŋa a fā'o Jijwe ne ghà ntuou moon ŋguon yaon ghao nji, ndo minthe pa'a sheshenon lo ntuou vi. ¹⁶ Nthe ŋa, "A gō ŋa a ji pī'i nu Taatho ti a nthe a tigi vi?"

Ndo pia fā'o pī'i nu Krishto.

3

Pa puon fā'a Minnwi

¹ No chrà nu nnu shini, ma lin pan, a kan ni nthe pa'a ndo nchrà ni pæi no ha'anj nchrà pi ni ŋgwa ha'anj pugu fā'o Jijwe Minnwi ne, ŋki chrà ni pæi pi no ha'anj pæi po pi ŋgwa ŋkuon mbhi, no pa puon pro mon piŋ nu Krishto. ² Nki fe pi pini ni pæi ŋa pæi nnu, ŋshini ndo mfe pi maon chienchien ni pæi, nthe ŋa pæi shini ndo naa ŋkā'o no yi chienchien. Nji'i nthe pi ndwe pæi shi lo naa nji'i ŋkā'o, ³ nthe ŋa pæi wu'c mbi'i nchho chombhi yei no ha'anj ŋgwa ŋkuon mbhi ghà nchho ne. Nthe ŋa no ha'anj kighi'ē pugu pa fē'i wu'c

* 2:13 2:13 Yichœi shendaon no chhu nu nnu yei po ŋa ntho ntūgu njin nnu shini mon Jijwe ni chrà ŋa Jijwe fe ne.

mbo nu shina pœi ne, a lo nœon ŋa pœi po pi yi ŋkuonj mbhi, nchho chœmbhi yœi no ŋgwa ŋkuonj mbhi? ⁴ Nthe ŋa ndii ŋa ŋonj vœi chhu ŋa, "Njœu pi njin Pœo," yichœi ŋa, "Njœu pi njin Apolo," yie gho shi lo nœon ŋa pœi tho mbo pi no ŋgwa ŋkuonj mbhi?

⁵ Apolo po pi gœ? Pœo po gœ? Pugu pa puonj fâ'a ŋa pœi kie pi mbho pugu mbinj Taathœ, no ha'anj a fe shina ni sheshenonj vigi ne. ⁶ Ŋki phi mbhœ, Apolo shâ'o ŋkhi ŋkuonj gho. A chwie Minnwi a ku'œ. ⁷ Nne, mme nnu shi lo nji'i mbo pi ŋonj ŋa a phi ne, ki ŋonj ŋa a shâ'o ŋkhi ŋkuonj gho ne, a po pi Minnwi ŋa a chwie a khœ ne. ⁸ Ŋonj ŋa a phi ne pugu ŋonj ŋa a shâ'o ŋkhi ŋkuonj gho ne wu'œ ta'a yaonj, sheshe ŋganj vi shi mfâ'o kânein yi wu'œ no fi'i fâ'a yi. ⁹ Nthe ŋa pigi ghao po pi puonj fâ'a Minnwi, pœi po pi monj nyienj Minnwi, mbini mbo pi nda Minnwi.

¹⁰ Ni fi'i pwapunj ŋa Minnwi fe vœi, no ŋkieŋ ŋganj krao nda ŋa a ji fâ'a ŋga'a ne, ŋki nœ'œj kwonda, ŋonj nduonj krao nda ŋkuonj gho. Sheshenonj lina nu ŋkwanj no ha'anj a krao nu ŋkuonj kwonda gho ne. ¹¹ Nthe ŋa minthe pa'a yichœi ŋonj lo mbini nœ'œj yichœi kwonda nduonj, ŋkieŋ ye ŋa a kwo po ne, mbo Jishœ Krishto.

¹² Ndwe, Sheshenonj ŋkrao nu ŋkuonj kwonda gho pi ni laonjo, ki tini, ki pa ŋgũ'œ tininchuonj, ki thi, ki trũ yœ, ki pi, ¹³ kanj mbha fâ'a sheshenonj shi nœonj nonj yi, ndii ŋa mme llœ Krishto shi ntũgu vi ni mœonj ne. Mœonj shi njwœ'i ŋkwanj fâ'a ŋa sheshenonj fâ'a ne. ¹⁴ Fâ'a ŋa a fâ'a ŋkuonj kwonda gho ne mienj ki kii, a fâ'o kânein. ¹⁵ Fâ'a Sheshenonj ŋkii, ŋganj vi shienj, ndœ nduthœ yi lũgu pi wu'œ no ha'anj a tei ntaonj pi monj mœonj.

¹⁶ Pœi lo nji'i nji ŋa pœi po pi Nda Minnwi? Pugu pa ŋa Jijwe Minnwi chho mbinj pœi? ¹⁷ Sheshenonj mbiri Nda Minnwi, Minnwi piri vi ŋkaa yu. Nthe ŋa Nda Minnwi po pi yi taonjtaonj, Nda Minnwi gho ya ndœ mbo pi pœi.

¹⁸ Ki'i sheshenonj ffi nonj yi. Sheshenonj shina pœi mbi'i ŋa a fâ'o shiethœ monj mbhi yœi, a pie ŋa a gũ na nne ŋa minthe a gũ ŋkieŋ ŋganj shiethœ. ¹⁹ Nthe ŋa shiethœ ŋkuonj mbhi yœi po pi nnu na ni Minnwi. Nthe ŋa pi nœ'anj ŋa,

"A wœinj pa ghanj shiethœ
wu'œ ni yugu shiethœ."

²⁰ Ŋkamu'œj,

"Taathœ ji kwâ'a nu ghanj shiethœ,
ŋa a lo mfâ'o ghœre."

²¹ Nne ki'i ŋonj kwœi njœ'œ yi nthe ŋgwamishua nthe ŋa ŋguonj pa yaonj ghao po pi yœi. ²² Ki a po pi Pœo, ki Apolo, ki Kefa, ki ŋkuonj mbhi, ki chœmbhi, ki gu, ki mbhi ndwe, ki ye ŋa a tho nu ne. Ŋguonj yi ghao

po pi yœi. ²³ Pœi po yi Krishto, Krishto po yi Minnwi.

4

Fâ'a ghanj ntaonj Jishœ

¹ Pœi lœi vigi pi no puonj fâ'a Krishto, pugu pa ŋgwa ŋa pi nœ'œj vugu ŋa pugu lina ni nnu lœin Minnwi. ² No pigi nu, a pie ŋa ŋgwa ŋa pi nœ'œj vugu ŋa pugu lina ni pa maonj ne po ŋgwa pe ŋa minthe ŋonj yi'œ nonj yi mbinj pugu ne. ³ Ndœ ni mu, a po pi ŋkieŋ muunj mi nnu ŋa a sha'a pœi nsha'a a, ki ŋa a sha'a sheshe ndasha'a ŋgwamishua nsha'a a. Nji'i nthe pi mmu, ndœ nji'i nsha'a nonj a. ⁴ Nthe ŋa ndœ nji'i nji sheshe nnu ŋa minthe ŋkrœi nonj a no gho, ndœ nji'i ntœgo sha'a nthe pi yie. A Taathœ mbo ŋonj ŋa a ghâ nsha'a a.

⁵ Nthe yie gho, ki'i ŋgwœin ŋonj no ŋgusha'a ki ndii lo naa ŋkâ'o, ki Taathœ lo naa mbini ya'a. A ju mbo ŋonj ŋa a shi nthœ ni pa nnu ŋa a po monj njin ndwe ne paa, ntũgu pa nnu ŋa a po njœ'œ ŋgwa ne. Nne, sheshenonj fâ'o ndigha'o yi llo mbo Minnwi.

⁶ Pa linj panj, ndœgo nnu pei pi mbinj pigi Apolo nthe vœi nthe ŋa pœi ye'i mboho pigi no mienj nu ki lo mfœœ fi'i yaonj ŋa pi nœ'anj ne, ŋa ki'i sheshenonj vœi nœonj nonj yi, nshigi yichœi ŋonj, nch'i'œ yichœi. ⁷ A yœi gœ sheshe kwri mbinj gho? œ fâ'o pi kho ŋa pi shi lo nji'i mfefe ve? Ti â mbo ŋa pi fefe ve, a chwie kœ œ tho kwœi njœ'œ yœ pi no ha'anj pi lo nji'i mfefe ve?

⁸ Pœi pi'i ŋa pœi kwo fâ'o ŋguonj yaonj ŋa pœi tã'a nu ne! Pœi pi'i ŋa pœi kwo gũ pa ghanj fâ'o. Pœi pi'i ŋa pœi kwo gũ pa fœonj ki lo mbo pi ni ghœre yigi. Ndœ shishini, ŋkhwâ ŋa pœi ka ni ŋgũ pa fœonj, nne ŋa minthe pigi ŋkaa pigi sha'a fœonj pia ka'a. ⁹ A fhi vœi no ha'anj Minnwi fe ndugwi njin li'i ni pigi, mbo pa ghanj ntaonj Jishœ, no pa ŋgwa ha'anj pi fe njœ gu ni pugu pi li'i wo monj mbhi, ligi pa ghanj ntaonj Minnwi pugu pa ŋgwamishua.

¹⁰ Ŋgwa pi'i ŋa pigi pa na nthe ligi Krishto ndœ pœi pi'i ŋa pœi pa ndina monj Krishto. Ŋgwa pi'i ŋa pigi ki'i ndœ pœi pi'i ŋa pœi tini. Pi tuo vœi no pa ŋgwa chœichœi, ndœ pigi po pa minkwasha. ¹¹ Ti mfe ndwe, nji yia vigi, njœ'œ yigi pini nu'urj ŋjaonj, ndhwî yigi po pa chœ'i, pi wie vigi ki tou, pigi pini mbo pa ŋgwa ki la'a, ¹² pigi fâ'a ki jwœ ni mboho miji no yœu nu, pigi fe mboho ni ŋgwa pe ŋa pugu chœœo vigi ne, ndii ŋa pi fe ŋgœ'i ni pigi ne, pigi wœin njœ'œ pa'a a lo mffi nnu. ¹³ Ndii ŋa pi chhu phi tho pigi ne, pigi khwœ pi ni chrâ poporo, pigi po no pa ŋku'u maonj ŋkuonj mbhi, pa ndundu'u ŋguonj yaonj ghao ti nchœin ndwe.

¹⁴ Ndo nji'i nā'anj pa nnu pei pi no shhū nu vøi ndo nā'anj pi no tigi nu vøi no pa puonj panj ña ñkhwā. ¹⁵ Nthe ña nji'i nthe pi no ha'anj pøi fā' o wuj ñkanj ghanj lina nu ni pøi monj pinj yøi mbinj Krishto ne, pøi lo nji'i mfā' o ntou pa taa. Nki gū taa vøi monj pinj nu Krishto Jisho ntogo pi ñkuonj pwa pisha'akhø ña ñki chii ni pøi ne. ¹⁶ Nthe yie gho, mā'anj ghrī yøi ña pøi pini mbha nnu panj.

¹⁷ Nthe yei nnu, ñtaonj Timoti ni pøi, mbo ñkien muuj a ña ñkhwā, ndo mbo muuj ña a nthe ñonj yī'ə nonj yi mbinj yu monj Taathø ne. A shi ñkwinj vøi ni mbha chombhi a monj Krishto wu' o no ha'anj ñje' i ñguonj li' i monj ñguonj pa chøshi ne.

¹⁸ Pichøi pa ñgwa shina pøi tene nu, nthe ña pøi pi' i ña ñdo nji' i ntho nu no kra nu vøi. ¹⁹ Ndo monj kuo ndii, ñshi ntho njøi vøi no ha'anj Taathø mbinj, nne kanj ñshi njøi nji ña ghanj titene pine fā' o ne, ki lo ñgu' o mbo pi chrà ni nchø. ²⁰ Nthe ña Sha'afuonj Minnwi lo nji' i ñgu' o mbo pi monj chrà ni nchø, a pø pi monj nji. ²¹ Pøi khwā pi yøi? Ntho njøi vøi pi ni ñgwàn ki ni khwā monj jijwe juju?

5

Kwoshuonj ghà fuo chøshi

¹ Shishini, ñja' o pi chhu ña shuonj pø shina pøi, ñkwanj kwoshuonj ña a shi' a ndo nji' i mbo shina pa ghanj ki pinj Minnwi ne, ñja' o ña yichøi ñonj lōgo ñgwe taa vi. ² Pøi ka tho ntetene fierj ña pøi kanj ni ntho ñkøikøi. Pøi fu' u ñonj ña a chwie nnu yei ne shina pøi.

³ Nji' i nthe no ha'anj pia lo nji' i mbo ka' a monj freinonj ne, pia pø ka' a monj jijwe. Ñkwo sha' a ñonj vei pi no ha'anj mbo pi hene. ⁴ Monj ligi Jisho Taathø, ndii ña pøi kiri pia pø ka' a monj jijwe ntogo pi ñkuonj nji Taathø via, Jisho Krishto ña pia pugu pø ka' a ne, ⁵ pøi fā' o no cha' a nu ñonj vei mfe mbho Shata a piri freinonj yi, nne ña jijwe yi lūgu monj llembhi Taathø.

⁶ Titene yøi lo nji' i mbwa. Pøi lo nji ña muuj ni shigei yaonj chwie prupina ku' o ghā nchwie ñguonj prupina ku' o? ⁷ Pøi fu' u ndunu yaonj chwie prupina ku' o shina pøi, nne ña minthe pøi pø gwī prupina fhi ña yaonj chwie prupina ku' o lo nji' i mbo monj gho ne, mbo yaonj ña pøi ya mbo ne. Nthe ña pi kwo jwi Krishto mbo muuj minjii ji Lli Nji' a no yaonj fe'ingierj. ⁸ Nthe yie gho, pia ji ji gho ni brei ña a lo nji' i mfā' o ndunu yaonj chwie prupina ku' o monj gho ne, mbo phi pugu pa nnu totro, ndo ā pø pi ni brei ña yaonj chwie prupina ku' o lo mbo monj gho ne, mbo njū' o ndindi pugu pa nnu shini.

⁹ Monj ñwa' anji ña mi ni nā'anj mfe ni pøi ne, ñki chhu ni pøi monj gho ña ki' i pøi chi kwø pøi pa ghanj kwo shuonj. ¹⁰ Nshini ndo nji' i ntho nchhu pi ghanj ki pinj Minnwi ña pugu pa ghanj kwo shuonj ne, ki pa ghanj lūa pugu pa ghanj nchigi, ki pa ghanj gha' o pa nnwi. Nthe ña ñkanj nchhu pi nenne, a nōonj ña pøi taonj taonj ki lo nu' unj mbi' i ñkuonj mbhi. ¹¹ Ndo nā'anj mfe ni pøi pi ña ki' i pøi chi kwø pøi pa ñgwa ña pugu chhu ña pugu pa lij monj pinj ndo mbo pi ñkwoshuonj, ki ñganj lūa, ki ñganj gha' o pa nnwi, ki ñonj ña a chhu phi nthe ndin vi ne ki mbaa là' o, ki ñgina. Ki' i pøi yi' i ndo nchøchho nji maonj pøi pa ñkwanj ñgwa pine.

¹² Nthe ña a lo mbo li' i a no sha' a nu pa ñgwa ña pugu pø mbhi ne. Pøi shi' a nsha' a pi pa ñgwa pe ña pugu pa ñgia chøshi ne? ¹³ Minnwi shi nsha' a ñgwa pe ña pugu shi lo mbo ñgia chøshi ne. Nwa' anji Minnwi chhu ña, "Pøi fu' u ñonj mbimbhi shina pøi."*

6

Puru nu yichøi ñganj pinj ndasha' a

¹ Ndi ña chøi ta' a ñonj vøi fā' o fē' i pugu ndin vi monj pinj ne, a kie pi neinj ñgāonj ti ñgōi mburu pi ni ghanj ki pinj Minnwi ña pugu sha' a ki lo mburu pi ni ñgwa Minnwi pi taonjaonj. ² Pøi lo nji ña pa ñgwa Minnwi pi taonjaonj le nsha' a ñkuonj mbhi? Ti ā mbo ña a shi nsha' a pøi nsha' a ñkuonj mbhi, a kie pi neinj pa' a pøi lo ñkā' o no sha' a nu pa puonj mi shā' a? ³ Pøi lo nji' i nji ña pia le nsha' a pa ghanj ntaonj Minnwi? A mbo nenne kanj pøi kā' o no lii nu pa nnu monj chombhi yei! ⁴ Nne ti pøi mfā' o shā' a, a chwie kbo pøi nū' onj pi shhi pa ñgwa ña pugu lo nji' i mbo ñgwa chøshi ne? ⁵ A ñkien nnu lritho ni pøi. Minthe a ki' i mbo ña kanj ta' a ñganj shietho lo mbo shina pøi ña minthe a lūgwi shā' a shina ghanj pinj? ⁶ Ndo no ha'anj a pø ne, ta' a ñganj pinj puru ndin vi monj pinj ni pa ghanj ki pinj Minnwi.

⁷ Wu' o pø nu ña pøi ni nonj pøi ghøi nthi shā' a nōonj ña pøi kwo ya ñgū ti ñgōi nchøinj cho ñkhi. ⁸ A lo ñka pwa ña o mien njøi ñgø' i nthe ña pi fāanj nnu mbinj gho, ki mienj pi chigi gho? ⁸ Ndo pøi ndutho yøi ghā nchwie pa fanj pugu pa nchigi, ndo nchwie nne pi mbinj pa lij pøi.

⁹ Ki pøi lo nji' i nji ña mba' a ñgwa tøitøi fā' o shina monj Sha'afuonj Minnwi? Ki' i pi fii vøi: mba' a ñganj kwo shuonj, ki ñganj gha' o pa nnwi, ki ñganj lij ña ña a kwo shuonj ne, ki pimbha ña pugu pa shakhi ne, ki pimbha ña pugu lōgo pichøi pimbha no ñgwe vugu ne, ¹⁰ ki pa ñgina, ki ñganj lūa, ki pa mbaa là' o, ki pa ñgwa ña pugu chhu

* 5:13 5:13 *Nwa'anji Mbira Fe nu Gí. 13:5.

phi nthe pichœi ngwa ne, ki ghan nchigi le ma mfã'ò shina monj Sha'afuonj Minnwi. ¹¹ Ndo pichœi ngwa shina pœi ni ngu'ò mbo pi nenne. Ndo pi shigao vœi, pi ni nchwie pœi po yi taonjaonj, pi ni nchwie pœi po yi ndindi shhi Minnwi ntogò pi nkuonj ligi Taathò mbo Jishò Krishto pugu pa Jijwe Minnwi yia.

Lœ'i kwo nu shuonj

¹² Pichœi ngwa shina pœi chhu ña, "Mfã'ò nji nò chwie nu sheshe yaonj." Ndo a lo nji'í mbo nguonj yaonj ña a fã'ò ghère ni pœi. Pichœi chhu ña, "Mfã'ò nji nò chwie nu sheshe yaonj." Ndo minthe pa'a ndò nji'í mien sheshe yaonj fã'ò nji mbinj mu. ¹³ Pichœi chhu yugu ña, "Maonj ji po pi ni puñ, puñ po ni maonj ji, ndò Minnwi shi shi'í nguonj vugu yi paa gho." Ndo nonj nonj lo mbo pi nò kwo nu shuonj, a po pi yi Taathò, Taathò po yi nonj. ¹⁴ Minnwi ni nkœrœ Taathò mfu'u monj gu, ngu'ò shi nkœrœ via pi nenne mfu'u pi ni ghrí yi. ¹⁵ Pœi lo nji ña nonj pœi po pi ghrà nonj Krishto? Minthe ndògò ghrà nonj Krishto nchwie a po ghrà nonj shakhi? Minthe pa'a a lo nji'í mbo nenne! ¹⁶ Ki pœi lo nji ña nonj ña a túru nonj yi pugu shakhi ne, ta'a nonj pugu yu? Nthe ña pi na'anj ña, "Yi paa gho shi nchini ngũ ta'a freinonj." ¹⁷ Ndo nonj ye ña a chini nonj yi mbinj Taathò ne gũ ta'a yi pugu yu monj jijwe.

¹⁸ Pœi tei kwo nu shuonj. Sheshe phi nduonj ña nonj chwie ne lo nji'í mbo pi monj nonj yu ndò nganj kwo shuonj chwie phi pi mbinj nonj yi. ¹⁹ Ki pœi lo nji'í nji ña nonj yœi po pi nda Jijwe Minnwi ña a po mbinj pœi ne, ña Minnwi ni mfe ni pœi ne? A lo mfã'ò pœi mfã'ò nonj yœi, ²⁰ Minnwi ni njuonj vœi ni tininchoonj. Nne gha'ò Minnwi monj freinonj yo.

7

Ntigi nkuonj nnu lánj

¹ Ndwe nò líi nu pa nnu pe ña pœi ni na'anj ne: "A pwa ni mimbria nò chho nu ki lo njœi mingwe." ² Ndo nthe pa mōonj nu nò gũ nu monj nnu kwo shuonj, sheshe mimbria wu'ò nji pi ngwe vi, sheshe mingwe wu'ò nji pi ndaonj vi.

³ Mimbria ji ngwe vi ndii ña ngwe vi tã'a nu ne, mingwe fe nonj yi ni ndaonj vi ndii ña ndaonj vi tã'a nu ne. ⁴ Nthe ña a lo nji'í mfã'ò mingwe mfã'ò nonj yi, a fã'ò ndaonj vi. Wu'ò nenne, a lo nji'í mfã'ò mimbria mfã'ò nonj yi, a fã'ò mingwe.

⁵ Ki'í nonj lãa vichœi, kanj a neinj pœi po ni ta'anjgi nò kuo ndii, nne ña minthe pœi fe nonj yœi ni luonj Minnwi, ndò ndii gho gha ntogò pœi pini mbini njœi nonj nkamu'ɔnj, nne ña ki'í Shata mōonj vœi nthe pou wëinj nonj. ⁶ Ndo ñchhu yei pi nò pinj nu nnu ña

pœi pi'í ne, a lo nji'í mbo pi gí. ⁷ Nkhwã ña nguonj ngwa po nò ha'anj mbo ne. Ndo sheshenonj fã'ò ji fé llo mbo Minnwi. Chœi nonj fã'ò yei nkwanj fé, yichœi fã'ò yini nkwanj fé.

⁸ Ni pa ngwa pe ña pugu lo nji'í ndan ne pugu pa kugu, a pwa ña pugu kina ki lo ndan nò ha'anj mbo ne. ⁹ Ndo ã mbo ña minthe pa'a pugu lo ngwëinj nonj yugu, pugu lanj. Nthe ña a pwa lanj nu nchaa khu nu nji yœi nu mimbria ki mingwe.

¹⁰ Mfe yei gí ni ngwa pe ña pugu lanj ne, a lo nji'í mbo pi nyanj gí a yi Taathò. Ki'í mingwe shãanj lánj yugu ndaonj vi, ¹¹ ndo ti ã nshãanj, a kina ki lanj, kienj nenne, a pini nchini nggì pugu ndaonj vi. Ndo ki'í mimbria fu'u ngwe vi.

¹² Ndo ni pigœi ngwa, ñchhu yei, mbo pi mmu, ki lo mbo Taathò, ña sheshe mimbria ña a nganj pinj ne, mifã'ò ngwe vi ña a lo nji'í mbinj Minnwi, a khwã nò chho nu pugu yu, ki'í a shãanj lánj yugu yu. ¹³ Ti sheshe mingwe mfã'ò ndaonj vi ña a lo mbinj Minnwi, a khwã nò chho nu pugu yu, ki'í a shãanj lánj pugu yu. ¹⁴ Nthe ña pi chwie ndaonj vi ña a lo mbinj Minnwi ne po yi taonjaonj nthe ngwe vi ña a pinj ne, mingwe ña a lo mbinj Minnwi ne po yi taonjaonj nkaa yu nthe ndaonj vi ña a pinj ne. A kanj ni mienj ki po pi nenne, puonj pœi shi kanj mbo pi taonjaonj, ndò nò ha'anj a po ne, pugu pi taonjaonj.

¹⁵ Ndo ti ye nonj ña a lo nji'í mbinj Minnwi ne ñshãanj lánj, pœi mienj a shãanj. Monj yie nkwanj shina, ndinj monj pinj ña a mimbria ki mingwe ne, lo nji'í mbo pi monj nkii. Minnwi gë vœi ña pœi chho monj ghighri. ¹⁶ Gò mingwe, ɔ ji pi neinj ña minthe ndaonj gho kie mbho gho ndugu, ki gò mimbria ɔ ji pi neinj ña ngwe gho shi nkie mbho gho ndugu?

Sheshenonj chho nkwanj ha'anj Minnwi gë vi ne

¹⁷ A wu'ò mbo pi ña sheshenonj chho chombhi yi nkwanj nò ha'anj Taathò fe gho ne, nò ha'anj Minnwi gë sheshenonj a po ne, ã chho chombhi yi nenne. Yei po pi gí ña mfe monj nguonj pa choshi ne. ¹⁸ Minnwi ngwa ngë sheshenonj a kwo nii ngunu mbrei, ki'í a fu'u lí ngunu mbrei mbinj yu. Sheshenonj mienj ki lo naa nii ngunu mbrei ndii ña Minnwi ni ngë vi ne, ki'í a pa'ò nu nò nii nu ngunu mbrei. ¹⁹ Nthe ña nii nu ngunu mbrei ki mienj nu ki lo nii lo nji'í mbo yichœi yaonj, mme nnu po pi nũ'ɔnj nu kina Minnwi.

²⁰ Sheshenonj kina nkwanj ha'anj Minnwi ni ngwa ngë vi a po ne. ²¹ A mbo ña Minnwi ni ngwa ngë gho ɔ po pi nkũna, ki'í ɔ wie nonj yo nthe yine. Ndo ti ɔ mfã'ò shina nò taonj nu monj kũna, ɔ taonj monj gho.

22 Nthe ña ñon ña Taatho ni ñga ñgê vi a pò ñkúna ne, lo nu'uj mbo ñkúna mbho Taatho. Wu'ó nenne, ñon ña pi ni ñga ñgê vi pa'a a lo mbo ñkúna ne, ñkúna Krishto. 23 Minnwi ni njuonj vèi pi ni tininchuonj, ki'i pañ, sheshenonj kina pugu Minnwi monj ñkwanj ha'anj Minnwi ni ñga ñgê vi a pò ne.

Pie nthe ñgwa pe ña pugu lo ñji'i ndanj ne pugu pa kugu

25 Ndwe, nthe ñgwa pe ña pugu lo ñji'i ndanj ne, ndò ñji'i mfá'ò pi gí llo mbho Taatho, ndò ñfe nyanj pí'i nu no ñon ña minthe pi yi'è nonj mbinj yu ntògo pi ñkuonj kwoshini Taatho. 26 Nthe pa ñgê'i ña a pò ndwe ne, mbi'i ña a pwa ni ñonj no kina nu ñkwanj ha'anj a pò ne. 27 Ó ndanj, ki'i mba'ò no shaanj nu lánj pèi yu. Ó mienj ki lanj mingwe, ki'i ntá'a mingwe no lanj nu. 28 Ndò ti ó ndanj, kanj ó lo ñji'i nchwie phi, ndò ti mingwe ña a shi ya'a lanj ne ndanj, kanj a lo ñji'i nchwie phi. Ndò pa ghanj lánj shi mfá'ò pa ñgê'i monj chombhi yei, mba'ò pi ña ki'i pèi ni monj pa ñgê'i pigho.

29 Yei ñin nnu ña ñchhu nu ne, ma linj panj, ndii kwo kwi'i. Jê ndwe ñgêi nu shhi, pa ghanj lánj chho no ha'anj pugu lo ñji'i ndanj. 30 Ñgwa pe ña pugu kèi nu ne chho no ha'anj pugu lo ñji'i ñkèi nu, ñgwa pe ña pugu fá'ò pwanju'ò ne chho no ha'anj pugu lo ñji'i mfá'ò pwanju'ò, pa ghanj yuonj maonj chho no ha'anj pugu lo ñji'i mfá'ò yaonj yuonj, 31 ñgwa ha'anj pugu chwie pa nnu ni pa maonj ñkuonj mbhi ne, ki'i pugu wèinj maonj pigho nthi no gho. Nthe ña ñkuonj mbhi yei, monj ñkwanj ha'anj a pò ndwe ne, chho ntògotògo.

32 Ntá'a nu ña pèi lūgu mbho ghana njù'ó. Ñon ña a lo ñji'i ndanj ne ghà ñgwie nonj yi pi ni nnu Taatho, ñkwanj ha'anj a shi nchwie njù'ó Taatho pwa ne. 33 Ndò ñganj lánj ghà ñgwie nonj yi pi ni pa nnu ñkuonj mbhi, ñkwanj ha'anj a nthè a chwie túa ñgwie vi pwa ne, 34 njù'ó yi pò pi paa ñgei. Mingwe ña a lo naa ndanj ki ñji mimbiana ne, ghà ñgwie nonj yi pi ni pa nnu Taatho, ñkwanj ha'anj a nthè a pò yi taonjaonj monj freinonj pugu pa jijwe. Ndò mingwe lánj ghà ñgwie nonj yi pi ni pa nnu ñkuonj mbhi, ñkwanj ha'anj a nthè a chwie túa ndaonj vi pwa. 35 Nchhu yei pi no ghère nu vèi, ki lo mbo pi no nū'oj nu sheshe lrí mbinj pèi, ñchhu pi no chwie nu pa nnu nyienj shi'i, nne no ghère nu pèi fe njù'ó yèi ni Taatho ki ghrá yi lo mbo li'i nduonj.

36 Sheshenonj mbi'i ña nchwie nu nnu yi lo ñji'i ñkà'ò ni muunj mingwe ña pugu yu

ká'a lánj ne, ñji ji nu mingwe gho ya ñga'a vi a pi'i ña pugu shi ndanj, pugu yu lanj no ha'anj a tá'a nu ne, pugu lo ñji'i nchwie phi. 37 Ndò ñonj ña a lōgo nthi mi monj njù'ó yu ki pi lo ñji vi ñi, ndò mfá'ò ñji no wèinj nu nonj yi, ndògo nthi mi monj njù'ó yu ña mba'a a lanj mingwe gho ne, ñonj gho chwie a pwa. 38 Nenne ki'è, ñonj ña a lanj mingwe ña pugu yu ká'a lánj ne chwie a pwa, ndò ye ñonj ña a lāa ki lo ndanj ne ka chwie a pwapwa ñga'a.

39 Lánj mingwe pugu ndaonj vi krao no ha'anj ndaonj vi wu'ó mbo yi maonj ne. Ndò ti ñdaonj vi ñkhu, kanj a fá'ò shina no lanj nu mimbiana ña a khwá ne pi wu'ó no ha'anj mimbiana gho mbo ñganj pinj Taatho. 40 Ndò monj nyanj pí'i nu, a shi mfá'ò ntou pwatua no ha'anj á ñkina no ha'anj a pò ne. Ndò mbi'i ña mmu ñkaa mu fá'ò Jijwe Minnwi.

8

Pie nthe pa maonj ji ña pi fe'ingienj no gho ni pa nnwi ne

1 Ndwe, no pa maonj ji* ña pi fè'i pa nnwi no gho ne, pigi ji ña pichèi ñgwa shina pèi nchhu ña, "ñguonj yia fá'ò lina." Lina ghà nchwie ñonj fá'ò nōonj nonj, ndò khwá ghà m'a'anj ghrí. 2 Sheshenonj mbi'i ña a ji nnu, ñganj vi lo naa ñji no ha'anj a fá'ò no ji nu ne. 3 Ndò sheshenonj ña a khwá Minnwi ne, Minnwi ji vi.

4 Nthe yie gho, no ji nu maonj ña pi fè'i pa nnwi no gho ne, pigi ji yine no ha'anj pichèi shina pèi chhu ña, "yichèi yaonj lo mbo fò no nnwi monj mbhi" pugu pa ña "a wu'ó ta'a Minnwi ña a pò." 5 Á ndò mbo pi ña yaonj pò ña pi mèinj ni pa nnwi, ki a pò pi po ki shhe, wu'ó no ha'anj shishini ntou pa "nnwi" pugu pa "taatho" pò ne, 6 ndò ni pia a wu'ó mbo ta'a Minnwi, mbo Tāa ña ñguonj pa yaonj llo pi mbho yu, pia chombhi nthe pi ju, ni ta'a Taatho mbo Jisho Krishto ña pi tògo pi mbinj yu nchwie ñguonj pa yaonj, pia fá'ò chombhi ntògo pi mbho yu ne.

7 Ndò a lo mfá'ò ñguonj ñgwa mfá'ò lina yei. Pichèi pa ñgwa ni ñkwo we ni pa nnwi ti nchəinj ndwe, nne ña ndii ña pugu ji maonj ña pi fè'i pa nnwi no gho ne, pugu pi'i ña a pò pi gha'ò nu ya nnwi shini. Nthe ña ñgantho yugu lo ntini ne, pugu pi'i ña pugu chwie phi. 8 Mba'a a yi'i nchwie maonj ji shina yia pia pa Minnwi pò shi'i. Mba'a pia yi'i mbhe yichèi yaonj no ha'anj pia mienj ki ji, ki nshei yichèi yaonj no ha'anj pia njj.

9 Pèi lina nu ña ki'i pò nu ña pèi fá'ò ñji no chwie nu sheshe nnu pò ki'ingini ni ñgwa ña pugu lo ñji'i ntini monj pinj

* 8:1 8:1 Monj Gri, li'i yei chrá pi ñkuonj minyienj ña pi sho mfè'i ñgienj no gho ne.

ne. ¹⁰ Nthe ña sheshenon ñjoi gho ña o fã'ò lina ne, o tho ñji yaon nda pa nnwi, pa'a yie gho lo nchwïe vi juju ñkaa yu, ña nganþho yi lo ñji'í ntini ne, a ji maon ña pi fë'i pa nnwi no gho ne? ¹¹ Nenne ntogo pi ñkuon po nu ña o ji, o piri ñon vei ña ñjù'ò yi lo ña ntini ne, mbo ñon ña Krishto ni ñkhu nthe vi ne. ¹² Pëi kie nenne mfãan mbij pa lij pëi, nchho mfe fi ni nganþho yugu ña a lo ñji'í ntini ne, nenne mfãan mbij Krishto. ¹³ Nthe yie gho, mãon ji nchwïe ndij a mon pin chwïe phi, pa'a ñdo ma nu'uy ñkru frëi, nne ña ki'í ndij a gũ mon phi.

9

Nji pugu pa fã'a ngan ntaon Krishto

¹ Ndo mfã'ò nji no chwïe nu sheshe nnu ña ñkhwã ne no sheshenon nduon? Ndo mbo ngan ntaon Krishto? Nshini ndo ñjoi Jisho Taatho via? Pëi lo mbo pi mbho fã'a a mon Taatho? ² A kan mbo ña ñdo ñji'í mbo ngan ntaon Krishto ligi pichëi ñgwa, kan shishini mi ngan ntaon vi ligi pëi, nthe ña pëi ndutho yëi pa li no ñoon nu ña mi ngan ntaon Taatho.

³ Yei ñkwan ha'an ñshi ntaa non a shhi ñgwa pe ña pugu shi ntou a ne. ⁴ A lo mbie ña pi fe maon ji pugu pa maon nnu ni pigi ñkaa pigi? ⁵ A lo ñkã'ò ña pigi tho pigi pa piñge ña pigi lan, mbo ghan pin, no ha'an pichëi ghan ntaon Jisho pugu pa ndij Taatho pugu pa Kefa chwïe ñkaa pugu ne? ⁶ Ki a wu'ò pigi Banaba ña a yi'í ña pigi fã'a no fã'ò nu yaon?

⁷ A gò ña a ghã mfã'a no shooge ndina ju ni non yi? A yëi ngan fã'a nyien ña minthe a phi ntien thi mon nyien, ndo a nthe pa'a a lo ñka ntien thi mon nyien gho ñji, ki a ghã ñkë'i gò minji ki lo nnu yichëi mbini minji gho? ⁸ Ngu'ò nchrã yëi nnu pi no ñonmishua? Nwa'anli gi lo ngu'ò nchhu pi nenne? ⁹ Nthe ña pi nã'an mon gi Mushi ña, "Ki'í ñkrao nchò fua ndii ña a nyien nu ñkuon reshi no kwie nu ne." Pëi pi'í ña Minnwi lina pi ni fua nne? ¹⁰ A lo ña nchrã nthe pi pia? Pi nã'an nne nthe pi pia. Nthe ña ngan fã'a sho fã'a ntho mfã'ò pi kwã'a, ngan kwôo ntho mfã'ò pi kwã'a no fã'ò nu ghrã maon kwôo gho.

¹¹ Pigi mbigi ntien mon jiwë shina pëi, a yien ti nga'a no kwôo nu ntien, mbo maon ña minthe pigi ji ndo nnu ne llo mbho pëi?

¹² Pichëi ñgwa mfã'ò ghrã no kwe nu yaon mbho pëi, kan pigi lo ñka fã'ò fã'ò nchaa yie gho?

Ndo pigi shini ndo ñji'í nthi pi ñkuon ñji yei, pigi ghã ngwëin ñjù'ò mon ñguon yaon ghao nchaa ña pigi nu'oy ki'ingini ni pwa pisha'akho Krishto.

¹³ Pëi lo ñjoi ña ñgwa pe ña pi nu'oy vugu ña pugu fã'a nu mon Nda Minnwi ne ghã mfã'ò maon ji pugu pi Nda Minnwi, ñgwa pe ña pugu ghan fe'ingien ñkuon li'í fe'ingien ne fã'ò yichëi maon fe'ingien gho no maon ji pugu? ¹⁴ Wu'ò nenne, Taatho fe gi ña ñgwa pe ña pugu ghã nchii pwa pisha'akho ne fã'ò ñru yugu llo ñkuon pwa pisha'akho gho. ¹⁵ Ndo, ñdo ñji'í nthi ñkuon sheshe ñji yei, ndo pa'a ndo ñji'í nã'an nnu pei pi no kie nu mfã'ò pa maon pigho. A ka pwa ña ñkhu nchaa ña mien ñon tãra a ni nnu ña ñkwëi ñjù'ò nthe yie gho ne. ¹⁶ Nthe ña mi nchii pwa pisha'akho, pa'a yie lo ñji'í nchwïe a ñkwëi ñjù'ò a. Nthe ña a yiyi'í ña ñchii. Ngø'i shi ngwëin a no ha'an mi mien ki lo nchii ñkani pwa pisha'akho.

¹⁷ Nthe ña mi nchwïe pi ki pi lo ñji'í mfra a fra, kan ñshi mfã'ò pe. Ndo mi mien pi ña pi ñi a ñi, kan a wu'ò fã'a ña pi fe ña nchwïe. ¹⁸ Ti pe a po pi kho? A fã'ò nu shina no chii nu pwa pisha'akho ki lo ñkwe pe, ki lo nthi pi ñkuon ñji a no fã'ò nu pe mon pwa pisha'akho.

¹⁹ Nthe ña ñji'í nthi no ha'an ñdo ñji'í mbo ñkuna mbho sheshenon ne, ñdôgo non a mbo muon fã'a mbho ñguon ñgwa, nne ña minthe ñkara ntou yugu. ²⁰ Ni pa ñgwa Juu, ñkara mbo no ñon Juu nne ña minthe ñkara ntou yugu. Ni pa ñgwa pe ña pugu ghã mba'ò pi no nu'oy nu gi Mushi ne, ñkara mbo ta'a ngan nu'oy gi (ñji'í nthe pi no ha'an a lo ñji'í ña mmu ndutho a nu'oy gi no lügu nu ne) nne ña minthe ñkara ñgwa pe ña pugu pa'ò pi no nu'oy nu gi ne. ²¹ Ndi ña mfã'a pi pigi pa ñgwa pe ña pugu lo ñji nnu gi Mushi ne, mummy po no ñon ña a lo ñji'í ñji nnu gi ne (ndo ki lo mbo pi ña ñdo ñji'í ntho nu'oy gi Minnwi, ñga mba'ò nu no nu'oy nu gi Krishto) nne ña minthe ñkara ñgwa pe ña pugu lo ñji nnu gi Mushi ne pugu gũ ghan pin.

²² Ni ñgwa pe ña pugu lo ña ntini mon pin ne, mummy po no ha'an ñdo ña ntini mon pin ñkaa mu, nne ña minthe ñkara ñgwa pe ña pugu lo ntini mon pin ne. Nkwôo gũ ñguon yaon ghao ni ñguon ñgwa ghao nne ña mon ñguon shendaon ghao minthe ñkwe pichëi. ²³ Nchwïe ñguon nnu pigho ghao nthe pi ñkani pwa pisha'akho, ña pigi pugu fã'ò shëi yi ka'a.

²⁴ Pëi lo ñji ña mon li'í shiri tei, ñguon ghan shiri tei ghao ghã nte ndo a wu'ò mfã'ò ta'a yi ngã'ò? Nne, pëi tei no ha'an pëi shi mfã'ò ngã'ò gho ne. ²⁵ Ngwã pe ña a ghã mbo mon nnu ña a pie ña pi shishiri ne ghã ngwëin non yugu mon ñguon nnu. Pugu ghã nchwïe nenne ña pi shhõ vugu ni ngã'ò ña a ghã nda'a mbiri ne, ndo yia po pi ye ña a shi'a mbiri ne. ²⁶ Nne, ñshi'a ñji'í

ntei pi ki lo ndii li'i. No nganj chhwi krao, ñshi'a nji' mā'an krao a pi li'i gha. ²⁷ Nga ngwie nonj a, nchwie ña a ya'o pi mbho mu, nne ña ñshi nga ñkwo chii ñkani pwa pisha'akho ni pichoi ngwa, pa'a mummy ndutho a lo mienj ki ñkã'o no fã'o nu ngã'o gho.

10

Shi'u nu tãno nthe Pa nawi

¹ Ndo ntã'a nu, ma pa linj panj, ña pã mienj ki lo nji nnu ña a lãgo li'i mbinj pa tãa pia ña pugu ni ntho njou njin Mushi lleshhi ne. Nguonj yugu ghao ni mbo la'o luluñ, nyienj ntiri monj mme ñkhi ña pi ni mēinj ni ñkhi Pipie ne. ² Monj luluñ gho pugu pa ñkhi, pugu ni ñkwe ñkhi no ghanj younjinj Mushi. ³ Nguonj yugu ghao ni nji wu'õ ta'a ñkwanj maonj ji monj jijwe. ⁴ Nguonj yugu ni nnu ta'a ñkwanj yaonj nnu monj jijwe. Pugu ni nnu ñkhi llo monj ñkhi monj ngũ'õ monj jijwe ña pugu pugu ni nyienj nu ne, ngũ'õ gho pã Krishto. ⁵ Ndo, Minnwi ni mfã'o pigitia ni yienj yugu, nne njwi yugu njrã khu yugu monj ñkũnu njõ.

⁶ Nne yei nnu ni ndõgo li'i pi no li ni pia, nne ña ki'i pia khwã phi no ha'anj pugu ni nchwie ne. ⁷ Ki'i pã pã ghanj gha'o pa nawi no ha'anj pichoi shina pugu ni mbo ne. No ha'anj pi ni nã'anj ne, "Ngwa pigho ni nchõchõ shhe nji maonj ndo nnu, ña ndollo nchwe michwe." ⁸ Ki'i pia mã'anj nonj yia monj kwoshuonj no ha'anj pichoi pugu ni nchwie nu ne, monj ta'a llé pugu gũ ñkhu ti mbo paa wunj ñkanj ni ñkanj yi trei.

⁹ Ki'i pia ywe'i Krishto no ha'anj pichoi shina pugu ni nchwie, pa mitwe'i jwi vugu ne. ¹⁰ Ki'i pia luu no no ha'anj pichoi shina pugu ni nduo nganj ntaonj gu jwi vugu ne. ¹¹ Nne nnu pei ni ndõgo li'i mbinj pugu no pa li ndo pi nã'anj no tigi nu via no gho. Nthe ña pia pã yia pi monj ndii ña mbhi kwo chho ndugwi nu ne.

¹² Nthe yie gho, sheshenonj ña a pi'i ña a tithi ne lina nu kanj a shi ngũ. ¹³ Yichoi ywe'i nu lo ne ngã'a vøi, ki lo ngũ'õ mbo pi ye ña a ghã ntho ni sheshe ñonjishua ne. Ndo Minnwi pã pi ñonj ña a ghã nũ'õj kã'a yi ne, mba'a a yi'i mienj ywe'i nu tho ni pã nchaa fi'i ghri yøi no thi nu thi. Ndo ndii ña ywe'i nu tho ni pã ne, a pini nchu'õ ndaonj ña minthe pã kie ntaonj ne, nne ña minthe pã tii shii.

¹⁴ Nthe yie gho, ma ñkienj pa linj panj ña ñkhwã, pã tei gha'o nu pa nawi. ¹⁵ Ntho nchra nu ni pã pi no ngwa ña pugu fã'o shietho. Pã pi'i nnu ña ñchhu nu ne ñkaa pã ni tho yøi. ¹⁶ Ndua mborõ ña pia ghã mfe tão nu no gho, ndii ña pia ghã ngrã ndo nnu ne, chho ndonj pi ña pia pã pi ngia

chhi Krishto. Brei ña pia ghã mbø'i ndii ña pia kru brei gho ne, chho ndonj pi ña pia ngia nonj Krishto. ¹⁷ Nthe ña a wu'õ ta'a brei, pia ña pia pã pi ntu yi ne, pia pã pi ta'a freinonj nthe ña nguonj yia ghao ghra pi ta'a brei gho. ¹⁸ Pi'i mbinj ngwa Ishrae, ngwa pe ña pugu kru maonj fe'ingienj ne shi lo mbo pi ngia fã'a li'i fe'ingienj?

¹⁹ Njinj nnu ña ñchhu nu ne ki'e pã pi ña? Yie ndonj pi ña maonj ji ña pi fē'i pa nawi no gho ne pã pi yichoi yaonj, ki ña pa nawi pã pi yichoi yaonj? ²⁰ Nga! Njinj nnu gho pã pi ña pa ngwa ki ji Minnwi ghã nga mfe'i ngienj, mfe maonj pi ni pa minjweinj. Pugu shi lo mfe pi ni Minnwi. Ndo pa'a ñdo ntã'a nu pã chi kwõ pã pa minjweinj. ²¹ Minthe pa'a pã lo nji'i nnu ndua Taathõ mbini nnu ndua pa minjweinj. Minthe pa'a pã lo nji maonj ñkuonj taprei Taathõ mbini nji ñkuonj taprei pa minjweinj. ²² Ki pia tã'a nu nchwie Taathõ fã'o the fugu? Pia titini nchaa vi?

Chwie nguonj nnu ghao pi no fe nu ndigha'o ni Minnwi

²³ Pi ghã nchhu ña, "Minthe ñchwie sheshe nnu," ndo a lo nji'i mbo nguonj yaonj ña a fã'o ghære. "Minthe ñchwie sheshe nnu," ndo a lo nji'i mbo nguonj yaonj ña a ghã nchwie ñonj ku'õ monj pinj. ²⁴ Ki'i ñonj wu'õ ntã'a pi ji shéi ni nonj yi, ñonj tã'a pi shéi ngwa nduonj.

²⁵ Ji sheshe yaonj ña pi fini nu monj tanj frèi ne, ndo ki lo nji'i mbie sheshe pie nthe pi nganthonj yõ. ²⁶ Nthe ña, "Ñkuonj shhe pugu pa nguonj yaonj ña a pã monj gho, ne pã pi yi Taathõ."

²⁷ Ñonj ña a lo nji'i nji Minnwi ne mēinj vøi li'i ji, pã khwã no ghøi nu, pã ghøi, sheshe yaonj ña pi tigi shhi pã ne, pã ji ki lo mbie sheshe pie nthe nganthonj yøi. ²⁸ Ndo ti ñonj nchhu ni pã ña, "Pi kwo fē'i ngienj ni yaonj yine" ki'i pã ji, nthe pi nganthonj ñonj gho ña a shwei vøi no gho ne. ²⁹ Ndo nji'i nchhu pi nganthonj yøi, nthe pi yi ñonj ña a shwei vøi ne. Nthe ña, a shi nchwie kho nji a no chwie nu sheshe nnu chho na'anj nganthonj ñonj nduonj vøi? ³⁰ Mi kanj nji ni tão nu, ñonj fē'i a nthe pi kho, nthe nnu ña Ntõo Minnwi no gho ne?

³¹ Nenne, ki pã ji pi yaonj ki nnu nu, ki sheshe yaonj ña pã chwie nu ne, pã chwie nguonj yia ghao pi no fe nu ndigha'o ni Minnwi. ³² Pã chho chombhi yøi monj ñkwanj shendaonj ña mba'a a yi'i mbo ki'ingini ni pa Juu, ki ngwa taonj nduonj ki ni choshi Minnwi. ³³ Wu'õ no ha'anj ñga ñkãa no chwie nu tãa nguonj ngwa pwa monj nguonj nnu ghao ña ñchwie nu ne, ki lo nchho ntã'a pi nyanj shéi ne, ntã'a pi yi ntu ngwa, nne ña minthe pugu lügu.

11

¹ Pɛi pini a wu'ɔ no ha'an nchho mbini Krishto ne.

Puon nu tho ndii na pɛi kiri li'i gha'o Minnwi ne

² Ndwe, mbin vɛi nthe na pɛi kwij a mon nguon pa nnu ghao. Ndo mbini nu'ɔn pa nu'ɔn wu'ɔ no ha'an nki fe ni pɛi ne.

³ Ndo nt'a nu pɛi ji na tho sheshe mimbia pɔ pi Krishto, tho mingwe lan pɔ ndaon vi, tho Krishto pɔ Minnwi. ⁴ Sheshe mimbia na a luon Minnwi, ki nɛi nnu mbho Minnwi nchhu nu, ni tho yi yi puon ne, ch'i'ɛ tho yi. ⁵ Sheshe mingwe lan na a luon Minnwi, ki nɛi nnu mbho Minnwi nchhu ni tho sha ne, ch'i'ɛ tho yi, a wu'ɔ mbo pi ta'a yaon pugu kiri nu tho yi. ⁶ Nthe na mingwe lan mien ki puon tho yi, a ya ne nkiri tho yi a kwi'i. Ndo nthe na a nnu lritho ni mingwe no ya'a nu ngiitho yi, ki kiri nu tho yi ne, a pie na a puon tho yi.

⁷ Nthe na mimbia lo nji'i mf'a'ɔ no puon nu tho yi nthe na a pɔ pi fhi Minnwi, mbini mbo ndigha'ɔ yi. Ndo mingwe pɔ pi ndigha'ɔ mimbia. ⁸ Nthe na pi shi ki lo nchwie mimbia pi llo mbin mingwe, pi ni nchwie pi mingwe llo mbin mimbia. ⁹ Wu'ɔ no ha'an pi shini ndo nchwie mimbia nthe pi mingwe, pi ni nchwie pi mingwe nthe mimbia. ¹⁰ A nnu na a chwie a pie na mingwe fa'o li tho yu no ndon nu na a gha'o ndaon vi, nne nthe pa ghan ntaon Minnwi.

¹¹ Mbapa nenne, mon chombhi yia mon Taatho, mingwe lo nji'i mbo pi ni tho yi ki mimbia, ndo pa'a mimbia lo nji'i mbo ni tho yi ki mingwe. ¹² Nthe na no ha'an pi ni nchwie mingwe pi llo mbin mimbia ne, a wu'ɔ ha'an a phi mingwe mbhi mimbia. Ndo nguon nnu ghao llo pi mbho Minnwi.

¹³ Pɛi pi'i ni tho yɛi na a ka'o na mingwe luon Minnwi ni tho sha? ¹⁴ Puon mbhi lo ndon na a nnu lritho ni mimbia no fa'o nu ntaan ngiitho? ¹⁵ Ndo ti mingwe mf'a'ɔ ntaan ngiitho a pɔ pi ndipwa gho. Pi fe ntaan ngiitho gho no puon nu tho yi. ¹⁶ Ndo ti sheshenon nt'a nu ndou, kan pigi lo mf'a'ɔ yichai nu'ɔn nduon ndo pa'a pa choshi Minnwi lo mf'a'ɔ nkaa pugu.

Maon ji Taatho

¹⁷ Ndo mon nnu yei na nt'a'ɔ nu nchhu ni pɛi ne, ndo nji'i ntho mbin vɛi pin nthe na pɛi shi lo nkiri ta'a li'i pi no shi'i, pɛi kiri pi no phi. ¹⁸ Nthe na no jɛ nu, nja'o na pa minduonduon pɔ shina pɛi ndii na pɛi kiri no choshi ne, ndo mbin na nnu shini pɔ mon nnu yei. ¹⁹ Ndo khutho lo mbo, a yi'i na minduonduon fa'o no pɔ nu shina pɛi, nne na minthe pi ji pa ngwa ndindi shina pɛi.

²⁰ Ndi na pɛi kiri ta'a li'i ne, pɛi lo nji'i nji pi maon ji Taatho no ha'an pɛi pi'i ne.

²¹ Nthe na no ha'an pɛi ji nu ne, sheshenon ghəighəi ntho nji ji ki lo nchəi ndin vi. Nji yia ta'a non ndo vichəi non ka lo nkwo paapa. ²² Pɛi lo mf'a'ɔ pa la'a no ji nu ndo nnu nu fo? Ki pɛi ta'a nu nchi'ɛ choshi Minnwi ndo ma'an lritho mbin pa ngwa na pugu lo nji'i mf'a'ɔ yaon ne? Mi shi nchhu ni pɛi pi na? Nshi mbin vɛi na pɛi chwie a ka'o mon nnu yei? Nga, mba'a moon.

²³ Nthe na ntigi na mi ni nkwe mbho Taatho ne, ye na mfe ni pɛi ne: Na ni tu'u ye na pi ni mfini Jisho Taatho, a ni ndogo brei, ²⁴ nga ntou Minnwi, mbo'i nchhu na, **“Yei freinon a na a pɔ ni pɛi. Pɛi chwie nein no kwij nu ma.”** ²⁵ Wu'ɔ nenne, a lɔgo ndua ndii na pugu ni nkwo kru ne, nchhu na, **“Ndua la'o yei pɔ pi kina fhi na Minnwi wrə mon chhi a ne. Sheshe ndii na pɛi nnu ne, pɛi chwie nenne no kwij nu ma.”** ²⁶ Sheshe ndii no ha'an pɛi kru brei yei ndo nnu ndua la'o yei ne, pɛi chii gu Taatho ti a shi ntho.

²⁷ Nthe yie gho, sheshenon na a kru brei gho ki nnu ndua Taatho mon shendaon na a lo nji'i nk'a'o ne, shi mbo ngusha'a nthe freinon Taatho pugu pa chhi yi. ²⁸ Ndo a yi'i na non yi nkaon maa nkru brei gho ndo nnu ndua la'o gho. ²⁹ Nthe na sheshenon mien ki ji nin freinon Taatho ndii na a kru brei gho ndo nnu llo mon ndua la'o gho ne, kan a ni'in sha'a mbin yu no ha'an ɔ kru ndo nnu ne. ³⁰ A chwie yei gho pa'a ntou pa ngwa shina pɛi lo ntini, pichai fa'o ghino, pichai pini nkhu.

³¹ Pia kan ni nsha'a non yia shishi'i pa'a pi lo nji'i nsha'a via. ³² Ndo ndii na Taatho sha'a via ne, a yu'u via yu'u nne na ki'i pia ma mbo pa ngusha'a pia pa nkruon mbhi ka'a.

³³ Nenne ki'e, ma pa lin pan, ndii na pɛi kiri ta'a li'i no ji nu maon ji Taatho ne, pɛi ywere pichai ngwa. ³⁴ Nji njia sheshenon, a ji maon la'a, nne na pɛi gha nkiri, ki'i pɛi fa'o njɔ Minnwi.

Nshi mbin pa pigoi nnu ndii na ntho ne.

12

Pa nnu na Jijwe Minnwi gha ngere ngwa no chwie nu ne

¹ Ndwe, nthe pa fe mon Jijwe, ma pa lin pan, ndo nt'a'ɔ nu na pɛi pɔ mon ki ji. ² Pɛi ji na ndii na pɛi shini ndo naa mbin Minnwi ne, pi ni nchwie pɛi faan ndaon nchho nga'o pa nni na mimfe pa'a pugu lo nchra ne. ³ Nenne, nt'a'ɔ nu na pɛi ji na mba'a sheshenon na a chra pi ni Jijwe Minnwi ne yi'i nchono Jisho, ndo mba'a

sheshenonj chhu ña jisho Taatho ki lo ntogo pi mbho Jijwe Minnwi.

⁴ Ntou pa ñkwanj ñkwanj fé monj Jijwe po fo, ndo nguon yi ghao llo pi mbho Ta'a Jijwe. ⁵ Ntou pa ñkwanj ñkwanj fá'a po, ndo ngu'o ndho pi mbho ta'a Taatho. ⁶ Ntou pa nnu chwíe po fo, ndo a wu'ó ta'a Minnwi ña a fé ñji nguon yugu ghao ni sheshenonj.

⁷ Ndo ni sheshenonj, Jijwe Minnwi nōon nonj yi ña pugu yu po ka'a nne no tho nu ni ghère ni nguon ñgwa. ⁸ Jijwe gho fe chrà ñkìni shietho ni ta'a nonj, ñga mbo ni vichèi nonj, wu'ó ta'a Jijwe gho fe ñkìni chrà lina. ⁹ Wu'ó ta'a Jijwe gho fe piñ ni yichèi nonj, ñga mbo ni vichèi a fe ñji yìgi ghìno. ¹⁰ A fe ni yichèi ta'a nonj, ñji no chwíe nu pa nnu ghraoghrao, ni yichèi, a fe yèi nu nnu nchhu. A fe ni yichèi, ñji no ji nu ña ki ñkìni llo pi mbho Jijwe Minnwi ki jijwe nduonj. A piñi mfe ni yichèi, ñji no chrà nu monj pa chrà taonj ña pi lo ñji ne, ni vichèi a fe ñji no tūgu nu chrà pigho ña pi shi lo ñji ne. ¹¹ Ndo wu'ó ta'a Jijwe gho fá'a nguonj pa nnu pei. A tho mfe pa fé ni sheshenonj wu'ó ñkwanj no ha'anj a khwà ne.

Ta'a freinonj ni ntou pa ghrà pi

¹² Nthe ña wu'ó no ha'anj freinonj ñonmishua ta'a yi ndo mfá'o ntou pa ghrà pi ne, ndo nguonj pa ghrà pi pigho, ñji'í nthe pi no ha'anj a ntou pi ne, po pi ta'a freinonj, a no ha'anj a po ni Krishto ñkaa yu ne. ¹³ Pi ni ñkwe via ni ñkhi'í monj ta'a Jijwe monj ta'a freinonj, ki pia po pi ñgwa juu ki ñgwa taonj nduonj ki pia po pi pa kùna ki ñgwa ña pugu lo mbo kùna, pi ni nchwíe ña pia nnu llo monj ta'a Jijwe.

¹⁴ Nthe ña freinonj lo ngu'ó mfá'o pi ta'a ghrà yi, a fá'o pi ntou pi. ¹⁵ Ti kwo nchhu ña, "Nthe ña ñdo ñji'í mbo mbho ne, ñdo ñji'í mbo ta'a ghrà nonj yo," pa'a yine lo nchwíe vi ña ki'í a po ta'a ghrà nonj gho. ¹⁶ Ti tēnē nchhu ña, "Nthe ña ñdo ñji'í mbo muuj ligi ne, ñdo ñji'í mbo ta'a ghrà nonj gho," pa'a yine lo nchwíe vi ki a lo mbo ta'a ghrà nonj gho. ¹⁷ Ti nguonj ñonj kanj ni mbo pi muuj ligi, a ya'o li'í pi nein? Ti ā kanj ni mbo pi tēnē, a ya'o lunj yaonj pi nein?

¹⁸ Ndo no ha'anj a po ne, Minnwi ni'ij nguonj pa ghrà nonj mbij nonj pi wu'ó no ha'anj a ni ntā'a nu ne. ¹⁹ Nguonj nonj nonj ghao kanj ni ngu'ó mbo pi ta'a ghrà, nonj nonj kanj mbo pi hij? ²⁰ Ndo no ha'anj a po ne, nonj nonj fá'o ntou pa ghrà ndo ngu'ó mbo pi ta'a yi. ²¹ Nenne minthe pa'a muuj ligi lo nchhu ni mbho ña, "Ndo ñji'í ntā'a gho." Ndo mba'a tho chhu ni kwò ña, "Ndo ñji'í ntā'a gho!"

²² Ndo a ka po pi pe pa ghrà nonj ña a fhi no ha'anj a lo nja ntini ne ña mba'a nonj nonj po ki pie gho. ²³ Pa pe ghrà nonj ña pia pi'í ña pugu lo mbo yaonj ne, ka po pi pe ña pia ghà ña ndina no gho ne. Pe ghrà nonj ña mba'a ñgwa yèi ne, pia ya mbūonj vugu shi'í, ²⁴ ndo pe ghrà ña pugu chii ne lo nu'uj mbie ña pi tu'oshə vugu nenne. Ndo Minnwi chwíe nonj nonj monj shendaonj ña a pie ña pi fe ndichii ni pe ghrà ña a lo nja nchii ne, ²⁵ nne ña ki'í minduonjnduonj po monj nonj, ndo ta'a ghrà nonj lina ni yichèi wu'ó ndindi. ²⁶ Ta'a ghrà nonj njei ngə'i, nguonj yi yèi ngə'i ka'a, pi ñga'o ta'a ghrà nonj, nguonj yi ghao fá'o pwanju'ó pugu pa yie gho.

²⁷ Nguonj vèi ghao po pi nonj Krishto, sheshenonj ni tho yi po ta'a ghrà nonj yi. ²⁸ Minnwi nū'onj pa ñgwa monj choshi, fūonj yi po pa ghanj ntaonj jisho, mbra yi po pa ghanj chii ñkìni Minnwi, mbra mbra yi po pa ghanj ye'í ñgwa. Pichèi ki'e po ghanj fá'a nu pa nnu ghraoghrao, pichèi ki'e po pa fé yìgi nu ghìno, ni ghère nu ñgwa, ni fé po nu nthishi, ni pa ñkwanj ñkwanj chrà. ²⁹ Nguonj ñgwa nu'uj mbo pi pa ghanj ntaonj jisho? Nguonj ñgwa nu'uj mbo pi pa ghanj chii ñkìni Minnwi? Nguonj ñgwa nu'uj mbo pi pa ghanj ye'í ñgwa? Nguonj ñgwa ghà nu'uj mfá'a pi pa nnu ghraoghrao? ³⁰ Nguonj ñgwa nu'uj mfá'o pi pa fé yìgi nu ghìno? Nguonj ñgwa ghà nchrà pa ñkwanj ñkwanj chrà? A ghà nu'uj ntūgu nguonj ntūgu ñgwa pa ñkwanj ñkwanj chrà? ³¹ Pèi ni'ij njū'ó yèi ki'e ñkuonj pa fé moonj Jijwe ña a memme pi ne.

Nshi nōonj shendaonj ña a pwa nchaa nguonj yi ne ni pèi.

13

Khwă chaa nguonj yaonj ghao

¹ A mbo ña mimfe nchrà chrà pa nguonj taonjtaonj pugu pa chrà ghanj ntaonj Minnwi ndo ki lo mfá'o khwă, kanj mbo pi khu tu'ó yó ña a yōno nu ki njei ña a yōno nu. ² Ti ā mbo ña mfá'o ghrí no chii nu ñkìni Minnwi no gho, ndo ñji nguonj pa nnu lōinj ghao, pugu pa nguonj lina ghao, ki mfá'o piñ ña minthe a mu'uj mbra ndo ki lo mfá'o khwă, kanj mi yaonj ghagha. ³ Mi mfe nguonj yaonj ña mfá'o ne ni pa ghanj pou, ndo mfe nonj a nne ña mimfe ñkwèi njū'ó* a no gho ndo ki lo mfá'o khwă, pa'a ñdo nshei sheshe yaonj.

⁴ Khwă po pi wèinj njū'ó, ni nōonj nu pwapunj, khwă shi'a mfá'o kighi'ə, ki mfá'o kwèi njū'ó, ki lo m'a'anj ntinta'o, ⁵ ki lo nchrà chrà nchi'əshə, ki lo ngu'ó ntā'a

* 13:3 13:3 Pichèi pa Nwa'anli Minnwi chhu ña mfe nonj a ña pi tūonj.

pi ji nnu, ki lo nji'a mbigi túa, ki lo nū'ojn pa fān pa pi chwē ne. ⁶ Khwā shi'a mfā'ō pwanju'ō monj ntēi, a ghā mfā'ō pwanju'ō nthe pi nnu shini. ⁷ Khwā shi'a nji'i nkina, a ghā mbinj nguon nnu ghao, mfā'ō kwā'a ni nguon nnu mbini ntii shii monj nguon nnu ghao.

⁸ Khwā lo nji'i mfā'ō ndugwi yi. Chhu nu nkini Minnwi, shi ma ntogo, pa nkwanj nkwanj chrā, shi ma ntithi, pa lina togo nkāa pugu. ⁹ Pia ji pi ghrā nnu, ndo nchhu nkini Minnwi pi ghrā yi. ¹⁰ Ndo ndii na ye na a kā'ō tho ne, kan ye na a ghrā yi ne shi ntogo gha.

¹¹ Ndii na nki pō mikē'i ne, nki chrā nō mikē'i, mbi'i nnu nō mikē'i, njwēre nnu nō mikē'i. Ndo ndii na mi ni ngū ntinimme ne, mī'anj pa nnu mikē'i. ¹² Nthe na ndwe, pia yēi yaonj pi nō ha'anj a pō pi monj milliligi funfunj, ndo ndii gho pia pa Jisho shi njēi ligi. Yaonj na nji ndwe ne wu'ō mbo pi ghrā yi, ndo ndii gho, nshi nja nji nguon pa nnu ghao wu'ō nō ha'anj Minnwi ya nji a shishi'i ne.

¹³ Trei nnu pei shi ma nkina: pinj, kwā'a ni khwā, ndo ye na a chaa nguon yi ghao ne khwā.

14

Chhu nu nkini Minnwi pugu pa nkwanj nkwanj chrā

¹ Yōu njin khwā, ndo nshigi pa fé Jijwe Minnwi lo monj njū'ō gho, mī'ejn mbo fé chhu nu nkini Minnwi. ² Nonj na a chrā nu monj ngini chrā ne lo nji'i nchrā pi ni ngwa, a chrā pi ni Minnwi, nthe na nonj lo nji nnu na a chhu nu ne, ndo a chrā pi pa nnu lēinj monj Jijwe. ³ Ndo nonj na a chrā pi nkini Minnwi ne, chrā pi ni ngwamishua nō ghēre nu vugu pugu ku'ō monj pinj, mā'anj ghrī yugu, pugu pa njū'ō yugu. ⁴ Nonj na a chrā monj ngini chrā ne ghēre pi wu'ō nonj yi ndo nonj na a chhu pi nkini Minnwi ne ghēre pi choshi.

⁵ Ndwe, nkhwā na nguon yēi chrā monj ngini chrā ndo nka khwā nja'a pi na pēi chii nkini Minnwi. Nonj na a chii pi nkini Minnwi ne chaa nonj na a chrā pi monj ngini chrā ne, kanj a neinj nonj pō nō tūgu nu ngini chrā gho, nne na minthe a ghēre choshi.

⁶ Pa lij panj, mī ntho njēi vēi nchrā ni pēi pi monj ngini chrā, a ghēre vēi pi ni kho, kanj a neinj, ntūgu pi yichēi nnu na Minnwi nōonj ne, ki yichēi nnu lina, ki yēi nu nnu nchhu ki yichēi yaonj ye'i? ⁷ Nji'i nthe pi pa yaonj na a lo mbo yi maonj, nō pa mbó, ki miləngəinj nō pa'ō nu lóu, a nthe pi ji nnu na maonj pigho chhu nu ne pi neinj nō ha'anj pi mienj ki lo mba'ō shi'i? ⁸ Ki pi

mvā'a pa'ō nu kwēi, a ji gō nnu na a chhu nu ne nō piri nu nonj yi nō nchhō?

⁹ A wu'ō ha'anj a pō ni pēi ne. Pēi nchrā monj ngini chrā na ngwa lo nja'ō nu ne, nonj kie pi neinj nji nnu na a chhu ne? Nthe na pēi shi ntho nchrā nu pi monj ghanji.

¹⁰ Nnu khutho lo nu'ujn mbo na ntou pa nkwanj nkwanj chrā pō monj mbhi, ndo pa'a kanj ta'a yi lo nji'i mbo ki lo mfā'ō njin yi. ¹¹ A mbo ki'e na ndo nji'i nji njin chrā, mbo shhi nonj gho na a chrā nu ne pi nō ngini, juju nkāa yu pō yēi mu pi nō ngini. ¹² A wu'ō nō ha'anj a pō ni pēi na pēi khwā nu nō fā'ō nu pa fé monj Jijwe ne, pēi pa'ō nō ghēi nu shhi monj pa fé na a ghēre choshi ku'ō ne.

¹³ Nthe yie gho ki'e, nonj na a ghā nchrā monj pa ngini chrā ne, luonj na pi fé ghrī shwei nu njin yi. ¹⁴ Nthe na mi nduonj Minnwi monj ngini chrā, jijwe a luonj nu ndo pa'a ndo nji njin sheshe nnu gho monj lina a.

¹⁵ Ti mi shi nchwē pi neinj ki'e? Nshi nduonj ni jijwe a, ndo mbini nduonj ni lina a. Nshi njrāo nkhi nja'ō Minnwi ni jijwe a, ngu'ō mbini njrāo ni lina a. ¹⁶ Kienj nenne, ō mfe tōo nu ni jijwe yō, nonj na a lo nji'i mfā'ō fé yei, na pēi yu luonj nu ne, a kie pi neinj nchhu na, "A yie!" ni tōo nu gho na o fe nu ne, nō ha'anj a mienj ki ji njin yi? ¹⁷ Nthe na minthe o tho nja mfe pi tōo nu shini, ndo pa'a a lo nji'i nchho ngēre yini nonj.

¹⁸ Ntōo Minnwi na nja nchrā monj pa ngini chrā nchaa nguon yēi ghao. ¹⁹ Ndo monj choshi, a lo nka pwa pi na nchrā tienj ndigi chrā ni lina a, nne na ntigi pichēi ngwa, nchaa na nchrā wunj nkwanj chrā monj pa ngini chrā?

²⁰ Pa lij panj, ki'i pēi pī'i nnu nō pa puonj pro. Pēi pō pi puonj flu monj pa nnu piphi, ndo monj pī'i nu nnu yēi, pēi pō pa ntinimme. ²¹ Pi nā'anj monj nja'anli gi nja, "Ntogo pi nkuonj pa ngini chrā pugu pa nnu na a taonj nchō pa ghini ne, nshi nchrā ni ngwa pēi.

Nji'i nthe pi nenne mba'a pugu yi'i nja'ō,
a chhu ju Taathō."

²² Nthe yie gho, pa ngini chrā pō pi li ki lo mbo pi ni ghanj pinj, a pō pi ni ghanj ki pinj, ndo yēi nu nnu mbho Minnwi nchhu, pō pi li, ndo ki lo mbo pi ni ghanj ki pinj, a pō pi ni ghanj pinj. ²³ Ndo ti a kanj mbo na nguonj ngwa monj choshi kiri ta'a li'i, nguonj ngwa ghao tho nchrā pi ngini chrā, pa ngwa mbhi, ki ghanj ki pinj nii njēi, pa'a pugu lo nchhu na pēi chho mbapa?

²⁴ Ndo ti nguonj ngwa kanj njēi pi nnu mbho Minnwi nchhu nu, nganj ki pinj, ki nonj mbhi nii, nguonj nnu gho na pi chhu nu ne wēinj vi, nguonj nnu gho na a ya'ō

ne sha'a vi. ²⁵ Pa nnu lōin pe ŋa a ni mbo njū'ō yu ne taon pāa, nne a gū ni punj yi shhe, ŋga'ō Minnwi, nchhu nu ŋa Minnwi ya mbo shina pēi.

Nkwaj ha'an a pie ŋa pi gha'ō Minnwi mon choshi ne

²⁶ Yei nnu ŋa nchhu nu ne, ma liŋ paŋ. Ndi ŋa pēi kiri ta'a li'i ne, ta'a ŋon mfā'ō ŋkhi gha'ō Minnwi, yichai fā'ō yaon no ye'i nu, yichai fā'ō nnu ŋa pi nōon gho, ndo yichai fā'ō ŋgini chrā ki tūgu nu ŋgini chrā gho. Pēi chwie ŋuon pa nnu po pi no ghēre nu choshi a ku'ō. ²⁷ Ti sheshenon nchrā nu mon ŋgini chrā, a pie ŋa a po paa ŋgwa, ti a ŋga'a a po yi trei, ta'a ŋon chrā mfe shina ni ndiŋ vi, ndo a pie ŋa yichai ŋon tūgu. ²⁸ Ndo ti ŋon mien ki lo mbo no tūgu nu, a pie ŋa sheshenon vugu lere laŋ mon choshi, ŋgu'ō nchrā pi ni non yi pugu Minnwi.

²⁹ A pie ŋa pa njai'i Minnwi pi paa ki pi trei chrā, pichai lii nnu ha'an pugu chhu nu ne shishi'i. ³⁰ Ndo ti Taatho nōon nnu ni yichai ŋon ŋa a chocho ne, a pie ŋa ŋon ŋa a chrā nu ne lere laŋ. ³¹ Nthe ŋa minthe ŋuon vōi, pa ta'a ta'a, chhu ŋkini llo mbho Minnwi, nne ŋa minthe ŋuon ŋgwa ye'i yaon ndo mfā'ō mā'an njū'ō. ³² Non ha'an a fā'ō fé chii nu ŋkini Minnwi no ha'an Jijwe Minnwi fe ne fā'ō nji no wēin nu non yi, njwere ji shina. ³³ Nthe ŋa Minnwi lo mbo Minnwi vuvu'u, ndo a po pi yi ta'anggi, wu'ō no ha'an a po mon ŋuon pa choshi ŋgwa Minnwi pi taontaon ne.

³⁴ Pinge lere laŋ mon pa choshi, nthe ŋa pi lo mbin ŋa pugu chrā. A pie ŋa pugu shwi'i non yugu no ha'an gi chhu ne. ³⁵ Sheshe nnu mbo ŋa pugu khwā no ye'i nu, a pie ŋa pugu pie ni pa laon pugu la'a. Nthe ŋa a nnu lritho ni mingwe no chrā nu mon choshi.

³⁶ Ki chrā Minnwi ni ndho pi mbho pēi ntho? Ki a wu'ō pēi tēi vōi ŋa chrā Minnwi chōin mbho pēi? ³⁷ Sheshenon mbi'i ŋa a ŋan chii ŋkini Minnwi, ki mfā'ō fé llo mbho Jijwe Minnwi, a fā'ō no ji nu ŋa nnu ŋa nā'an nu ni pēi ne po pi kina llo mbho Taatho. ³⁸ Sheshenon mien ki lo nji nnu yei, kan pi lo nji vi.

³⁹ Nthe yie gho, ma liŋ paŋ, pēi ya nshigi no chii nu ŋkini Minnwi, ndo ki lo nji'i ndāa ŋa ki'i ŋgwa chrā nu mon pa ŋgini chrā. ⁴⁰ Ndo a pie ŋa pi chwie ŋuon pa nnu shishi'i ndo mbo mon shendaon ŋa a kā'ō ne.

15

Krishto pini nu'uj ŋku'ō mon gu

¹ Ndwe, ma pa liŋ paŋ, ŋshi ŋkwij vōi ni pwa pisha'akho ŋa mi ni nchii ni pēi ne, ŋa pēi ni mbin ndo nthi mon gho a tini ne. ² A

pwa pisha'akho yei ŋa a kwe vōi no ha'an pēi ŋgwēin chrā ŋa ŋki chii ni pēi ne a tini, kien nne kan pinj nu yōi ni mbo pi ghagha.

³ Yaon ha'an pi ni mfe vōi ne, ŋki fe ni pēi no fūon mme nnu: ŋa Krishto ni ŋkhu nthe phi yia no ha'an Nwa'anli Minnwi chhu ne, ⁴ pugu pa ŋa pi ni ntwei vi, pugu pa ŋa a ni ŋga mbo trei lé a pini nu'uj ŋku'ō no ha'an Nwa'anli Minnwi chhu ne, ⁵ pugu pa ŋa a ni nōon non yi ni Kefa, mbra ki'e ni ŋuon paanchro ghan ntaon pi. ⁶ Mbini nōon non yi ni pichai pa ghan younjin pi ti ntogo tien ŋkii yugu ta'a kien shhe, ntou yugu wu'ō mbi'i mbihi, nji'i nthe no ha'an pichai kwo khu ne. ⁷ Mbini nōon non yi ki'e ni Jein, nōon ki'e ni ŋuon pa ghan ntaon pi. ⁸ Ndugwi yi, a nōon non yi vōi ŋkaa mu no ŋon ŋa pi phi vi pi ki ndii lo ŋkā'ō. ⁹ Nthe ŋa mi ndugwi njin shina ŋuon pa ghan ntaon Jisho ghao, pa'a ndo ŋkā'ō ŋa pi mēin a ni ŋan ntaon Jisho nthe ŋa mi ni mfe ŋgō'i ni choshi Minnwi.

¹⁰ Ndo, ntogo pi ŋkuon pwapun Minnwi, mi yaon ŋa mi yie gho ne, ndo ti pa'a pwapun yi vōi ni ndo mbhe pi ghagha. Ndo ŋki ka fā'a fā'a nchaa ŋuon pa ghan ntaon Jisho, ndo a shini ndo ŋa ntho mfā'a mmu, a ni mfā'a pwapun Minnwi mbin mu. ¹¹ Ki a ni mbo pi mmu ki pugu, yei yaon ŋa pigi ni nchii ne, mbo yaon ŋa pēi ni mbin ne.

Pa ŋgwa ha'an pugu khu ne shi mbini ŋku'ō mon gu

¹² Ndwe, pi nchii ŋa Krishto pini nu'uj ŋku'ō mon gu, pichai ŋgwa shina pēi kie pi nein nchhu ŋa mba'a ŋgwa ha'an pugu khu ne pini nu'uj ŋku'ō? ¹³ Ndo ti ā mbo ŋa mba'a ŋgwa khu pini nu'uj ŋku'ō mon gu, kan nji'i nthe pi Krishto lo nji'i ŋku'ō mon gu, ¹⁴ ndo ti ā mbo ŋa Krishto lo nji'i ŋku'ō mon gu, kan nnu ŋa pigi chii nu ne lo nji'i mfā'ō ghēre, ndo pa'a pinj yōi lo mfā'ō ghēre. ¹⁵ No pigi nu, a nōon ŋa pigi chho nde'i pi ŋgien nthe Minnwi, nthe ŋa pigi chhu nu ŋa a ni nchwie Krishto ku'ō mon gu, ndo pa'a a lo nji'i nchwie a ku'ō shini mon gu, no ha'an ā mbo nnu shini ŋa mba'a ŋgwa khu ku'ō mon gu. ¹⁶ A mbo ŋa mba'a pa ŋgwa ha'an pugu khu ne ku'ō, yie nōon ŋa nji'i nthe pi Krishto shini ndo ŋku'ō. ¹⁷ Ndo ti ā mbo ŋa Krishto shini ndo ŋku'ō mon gu, kan pinj yōi po pi ghagha ndo pēi wu'ō mbini mbo mon phi yai. ¹⁸ Nne kan ŋgwa pe ŋa pugu khu ndo mbo ghan pinj Krishto ne phe gha. ¹⁹ Pia mfā'ō kwā'a yia mbin Krishto pi wu'ō mon yei chombin hein, a pie ŋa pi kwoshini yia nchaa ŋuon ŋgwa.

²⁰ Ndo shishini, Krishto ku'ō llo mon gu. A fūon ŋon no ku'ō nu no nōon nu ŋa ŋgwa pe ŋa pugu kwo khu ne shi ŋku'ō.

21 Nthe ña no ha'an a ni ntogo mbho ta'a ñon, gutho ne, a wu'ó mbini ntogo pi mbho ta'a ñon ña ngwa ha'an pugu khu ne shi mbini ñku'ó. 22 Nthe ña wu'ó no ha'an mon Adan ñguon ñgwa khu ne, wu'ó nenne, mon Krishto pi shi nchwie ñguon ñgwa po pi maon. 23 Ndo sheshenon shi ñku'ó mon ji ndii, Krishto po fúon yi shina ñguon yi, nne ki'ε mon ndii ye ña a shi ntho ne, a po ngwa pe ña pugu po pi yi Krishto ne.

24 Nne ki'ε ndugwi yi tho, ndii ña a shi ncha'a nji sha'a nu ndu'u ni Minnwi Taa, ndii ña a kwo piri ñguon ghrí ña pugu sha'a nu ne pugu pa memme ngwa pugu pa memme ghan nji. 25 Nthe ña a shi ñgu'ó nsha'a ti nu'uy nū'ón ñguon pa mimbina pi la'ó kwó yu. 26 Ndugwi mimbina ni Krishto no shi'í nu po pi gu. 27 Nthe ña, "Minnwi kwo nū'ón ñguon yaon ghao la'ó kwó yu." Ndo ndii ña a chhu ña, "Ñguon yaon ghao kwo po la'ó kwó yu ne," khutho lo ñji'í mbo ña chrà gho ña "ñguon yaon" lo mbo pi ña Minnwi ndutho yi ña a nū'ón ñguon yaon la'ó kwó Krishto po shina maon pigho. 28 Ndi ña ñguon yaon ghao shi ña'ó pi mbho yu ne, kan Muun ñkaa yu shi ña'ó mbho ju ña a nū'ón ñguon yaon la'ó kwó yu ne, nne ña Minnwi nthe a po Taatho ñguon yaon ghao ñguon li'í.

29 A mbo ña mba'a pa ngwa ña pugu khu ne yi'í ñku'ó, ghère yi po pi kho ki'ε no kwe nu ngwa maon ni ñkhi no ligi pa ngwa khu? Pi nu'uy ñkwe vugu ni ñkhi ña, no ha'an ä mien ki po ña yichai llé pa ngwa khu ma mbini ñku'ó mon gu?

30 Ti a chwie kho ki'ε pia po mon cho gu ñguon ndii? 31 Pa lin pan, ña ntogo mon gu ñguon llé ghao. Titene ña ñga mfá'ó mbin pèi, mon chombhi yia ña pia fá'ó mbin Krishto jisho, mbo Taatho ne, chwie ñchhu nenne. 32 Mi shi nshei pi kho, no chrà nu no ñonmishua no ha'an ä mbo ña ñgwie ñkrò pi ghagha pigi pa minyien moon trü Efesho? A mbo ña mba'a ngwa ha'an pugu khu ne pini ñku'ó, "A pie ña pia ji ndo nnu nthe ña yu shi mbo pia khu." 33 Ki'í ñon fii vèi: "Taannu piphi ghà mbiri mbha nnu shi'í." 34 Pèi pini ni lina yèi no ha'an a pie ña pèi chwie ne ndo mien mbha nnu piphi yèi fo. Nchhu yèi a po nnu lritho ni pèi ña pichai ngwa shina pèi lo ndo nji Minnwi.

Non ña a ku'ó mon gu ne

35 Ndo yichai ñon shi mbie ña, "Pa ngwa khu ghà mbini ñku'ó pi nein? Pugu ghà ñku'ó pi ni yèi ñkwan non?" 36 Yaon na yèi! Yaon ña o pñi ne nthe pa'a a lo ñji'í ñkhe ñku'ó ki lo mfúon ñkhu ñkaon. 37 Yaon ña o pñi ne, wu'ó mbo pi mbia thi, kə'ichai mbia shie ge, ki mbia yichai yaon

nduon ki lo ñji'í mbo pi ñkien mme thi gho ña a khekhe ñku'ó ne. 38 Minnwi ghà mfe non ni mbia thi ñkwan no ha'an a khwā ne. Minnwi ghà nchwie sheshe mbia thi khē mfā'ó ji ñkwan non. 39 Nthe ña ñguon frèi pa yaon lo ñji'í mbo pi ta'a ñkwan. Pa ngwamishua fá'ó yugu ñkwan non, pa minyien fá'ó yugu, pa mishi fá'ó yugu, pa shhu fá'ó yugu. 40 Pi fá'ó pa ñkwan non mbo yi po, pugu pa non mbo yi ñkuon shhe. Ñkwan non po fá'ó yugu ñkwan ndipwa, pa ñkwan non ña a yi shhe ne fá'ó ji ñkwan ndipwa. 41 Minaon fá'ó ji ñkwan ndipwa, flu fá'ó ji ñkwan ndipwa, pa finai fá'ó yugu ñkwan ndipwa. Pa finai kwri pugu pa pichai mon ndipwa.

42 A ha'an a po ni ngwa pe ña pugu khu mbini ñku'ó ne. Yaon ña pi pñi ne, yaon ña a nthe a piri ne, yaon ña a ku'ó ne nthe pa'a a lo ñji'í mbiri. 43 Ndi ña pi twei nu ne, o lli a wuwuru ndo ndii ña a ku'ó nu ne a ku'ó mon ndipwa. Ndi ña pi twei nu ne pa'a a lo mfā'ó ghrí, ndo ndii ña a ku'ó nu ne a fá'ó ghrí. 44 Pi twei no non ña pi phi non no gho ñkuon mbhi hein ne, a ku'ó no non ña a chho Jijwe mon gho ne. Non mbo ña pi pñi non no gho ñkuon mbhi hein, kan non pini mbo ña a chho Jijwe mon gho.

45 Nne pi nā'an ña, "Fúon non, mbo Adan, ni mbo non maon," ndugwi Adan ni ngū jijwe fe chombhi. 46 A shini ndo mfúon yi jijwe mbo, a ni mfúon yi ñkuon mbhi yèi mbo ñkaon yi jijwe maa mbo. 47 Fúon non ni ndho ñkuon shhe, pi chwie yi pi ni nchí'a. Mbra non llo pi po. 48 Wu'ó no ha'an ñon ñkuon shhe yèi, ni mbo ne a wu'ó ha'an ngwa ña pi chwie vugu ni nchí'a po ne. Wu'ó no ha'an ñon gho ña a llo po po ne, a ha'an pa po po ne. 49 Wu'ó no ha'an pia fá'ó fñi non ña pi chwie vi ni nchí'a ne, a ha'an pia shi nde mfā'ó fñi non llo po ne.

50 Nnu ña ñchhu nu ne po ña, ma lin pan, mba'a frèi pugu chhi fá'ó shina mon Sha'afuon Minnwi, ndo mba'a yaon ña a ghà mbiri ne fá'ó shina mon yaon ña a shi'a mbiri.

51 Lii njei, ywε nnu yèi, ña a ni mbo yi lèin ne, mba'a a le ma ñkhu ñguon yia ghao, ñguon yia ghao ma ñkwri, 52 no muun kuo ndii no mikwreiligi, ndii ña pi shi ntua ndugwi ntan ne. Nthe ña pi shi ntua ntan, pa ngwa ña pugu kwo khu ne ku'ó ni non ña mba'a a ma nu'uy mbiri, ñguon yia ghao kwri. 53 Non yèi ña a ghà mbiri ne yi'í ña a kara mfā'ó non ña a shi'a mbiri ne, non yèi ña a ghà ñkhu ne yi'í ña a kara mfā'ó non ña a shi'a ñkhu ne. 54 Ndi ña non ña a ghà mbiri kara mfā'ó non ña shi'a mbiri ne, non yèi ña a ghà ñkhu fá'ó non ña a shi'a ñkhu ne, chrà yèi ña pi ni nchhu ne lōgo li'í ki'ε.

"Pi mmi gu monj gha'a nu mi.

⁵⁵ Yo! Gu, nji yo no gha'a nu hinj?

Yo! Gu, ngò yo hinj?"

⁵⁶ Ngò gu po pi phi, nji phi po gi Mushi.

⁵⁷ Ndo pia tóo Minnwi ña a fe gha'a nu ni pia ntogò pi mbho Taathò via mbo Jishò Kriшто.

⁵⁸ Nthe yie gho, ma ñkien pa lin pan, pñi thi a tini, ki'i pñi ch'i, ñgu'ò nchho ñgñi ghñi shhi monj fà'a Taathò, nji nu ña fà'a yoi monj Taathò shi lo nchho mbhe pi ghagha.

16

Yaon fe no ghère nu ghanj pinj no gho Jerushaleinj

¹ Ndwe, no chrà nu ñkuonj nnu fe pa maonj pi kiri no fe nu ni pa ñgwa Minnwi pi taonjtaonj* no ha'anj ñki chhu ni pa choshi Galashia ña pugu chwie ne, pñi wu'ò nchwie pi nenne ñkaa pñi. ² Monj fũonj llembhi monj ñguonj shwi'i tanj, sheshenonj vèi fà'o no nu'oj nu yichèi fi'i mbinj, ñkiri nu, wu'ò fi'i no ha'anj a fà'o ne, nji ña ñshi ñga ntho pa'a a lo nu'uj mbo ña pi kwe nu wu'ò ndii gho. ³ Ndiì ña ñshi nchèinj ne, ñshi ntaonj ñgwa pe ña pñi pinj ne ni ñwa'anji pugu tienj pa maonj fe pigho ñgñi no Jerushaleinj. ⁴ A nshi mbo ña a pwa ña ñgñi ñkaa mu, kanj pugu shi ntho pigi pugu ghñi ka'a.

Ñkwaj no ha'anj nyienj Poo shi mbo ne

⁵ Nshi ñkra vèi ndii ña ñkwo tiri Mashe-donia ne, nthe ña mb'i nu no togò nu Mashedonia, ⁶ kè'ichèi shi ntho pia la'a ka'a, kè'ichèi ti mbo pia ka'a monj pii ndii pa naonj figèi, nji ña pñi shi ñgère a no nyienj nu sheshe li'i ña ñshi ñgñi ne. ⁷ Nthe ña ñdo ntà'a nu njei vèi ndwe pi wu'ò tothi. Ñkhwà ña pia chho ka'a no yichèi fi'i ndii no ha'anj Taathò mbinj. ⁸ Ndo shi nda'a Efesho ti ndii ji Penteko kà'o. ⁹ Nthe ña mme shina po vèi fo no ñkien mme fà'a, ndo ntou pa mimbina po.

¹⁰ Ndiì ña Timoti shi ntho ne, pñi chwie a fèi nonj yi shina pñi, nthe ña a chho mfà'a pi fà'a Taathò no ha'anj mummu fà'a nu ne. ¹¹ Nthe yie gho, ki'i sheshenonj ch'i'è vi. Pñi ghère vi no ha'anj a nyienj nu ne monj ghighri nji ña a shi ñkwèi njei a, nthe ña nchho njwere vi pugu pa pichèi ghanj pinj.

Pa ndugwi njin chrà

¹² Ndwe nthe ndinj via Apolo, mi ni nja mfra nu titini ña a tho pugu pa pichèi ghanj pinj ñkra vèi. Ndo a shini ndo mbo pi khwatua yi kanj shigei ña a tho pi ndwe. A shi ntho ndii ña a fà'o shina ne.

¹³ Pñi chho ni lina mèi, nthi a tini monj pinj, pñi chwie nnu no pimbia, pñi thi a tini. ¹⁴ Pñi chwie ñguonj nnu ña pñi chwie nu ne pi monj khwà.

¹⁵ Pñi ji ña mbaanda Shitefana ni mbo pa fũonj ghanj pinj Akaya pugu pa ña pugu fe nonj yugu ni fà'a ñgwa Minnwi pi taonjtaonj. Ndwe, ñdìgèi vèi, ma lin pan, ¹⁶ pñi ya'ò nchò ñkwaj ñgwa pei pugu pa ñguonj pichèi ñgwa ña pugu nii monj fà'a gho ndo mfe njù'ò yugu monj gho nne ne. ¹⁷ Mfà'o pwanju'ò nthe ña Shitefana, ni Fotonatu ni Akaiku ni ntho, nthe ña pugu chwie nnu ña pñi shini ndo mbo heinj no chwie nu ne. ¹⁸ Nthe ña pugu ni m'a'anj njù'ò a pugu pa yoi. Pñi lii ñkwaj ñgwa no pei sh'i'.

¹⁹ Pa choshi monj Eshia m'a'anj chrà yoi. Akwila pugu Prishika†, pugu pa choshi ña a po nda pugu ne, m'a'anj chrà yoi shishi'i monj Taathò. ²⁰ Nguonj pa ghanj pinj heinj, m'a'anj chrà yoi. Pñi chrà ni nonj pñi shishi'i ni panj nu nonj.

²¹ Mmu, Poo, ñ'a'anj chrà nu yei pi ni nyanj mbho.

²² Sheshenonj mienj ki fà'o khwà mbinj Taathò, nchòno po mbinj yu. Taathò vigi! Tho!

²³ Jishò, mbo Taathò, nōonj pwapuj yi ni pñi.

²⁴ Khwà a po mbinj pñi ghao monj Kristho Jishò. A yie.

* 16:1 16:1 Ghanj pinj pei ni mbo pi Jerushaleinj ntho njei ngè'i. † 16:19 16:19 Prishika po pi yichèi ligi Prishila.

Mbra nwa'anli choshi Korinj Kāon nu pa tho nnu

Yei mbra nwa'anli na Poo ni nā'an mfe ni choshi Korinj ne. A nā'an nwa'anli yei mfe ni pugu ndii na pa nnu shini ndo nyien nu shi'i mbho pugu pugu ne. Pichoi pa ngwa mon choshi gho ni nchho mfe ngē'i ni Poo ndo a pa'o no lūgwi nu pugu pugu.

Mon fuon ghrā mon nwa'anli yei, Poo fi'i nkwan ha'an shina yugu pa choshi gho ni mbo ne, ndo mbini mfi'i nnu na a chwie a nā'an nwa'anli gho a titini ne. A ni nā'an nne nthe wē'i pugu pa ki'ingini na pugu ni nū'on nu gho ne. A ni mbini mfi'i nkwan no ha'an a ni mfa'o pwatua nthe na a ni nga nā'an nenne, a chwie pugu pā'a nkūnu yugu ni phi, nne, chini nu nggi pini mbo.

A ghōi shhi ki'ε ndigēi na pa ngwa mon choshi gho fe pa yaon ki lo ngē'ε no ghēre nu pa ghan pin na pugu ni mbo Judia ne. Poo gha ndwigi nu ki'ε, nōon na a nkien ngan ntaon Krishto shini nthe na pichoi ni ntho ndii vi pi no ngan mifi.

1 Nwa'anli yei llo pi mbho mu Poo, mbo ngan ntaon Krishto Jisho ntogo pi nkuan khwā njū'ō Minnwi ndo mbini ndho mbho Timoti ndin via, ngēi ni choshi Minnwi na a po la'ataon Korinj pugu pa nguan pa ngwa Minnwi pi taon taon na pugu po mon nguan krao ngei Akaya.

2 Pwapu pugu pa ghighri llo mbho Minnwi, mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, po ni poi.

Minnwi ghā mfe mā'an njū'ō ni nguan ngwa

3 Mboro yi Minnwi ndo mbo Tāa Jisho Krishto, mbo Taatho via. A Tāa pa kwoshini ndo mbo Minnwi nguan mā'an njū'ō ghao, 4 na a ghā mā'an njū'ō yigi mon nguan pa ngē'i yigi ghao, nne na minthe pigi fā'ō nji no mā'an nu njū'ō pa ngwa pe na pugu po mon sheshe ngē'i ni mā'an njū'ō na Minnwi mā'an njū'ō ndutho yigi no gho ne. 5 Nthe na wu'ō no ha'an pigi yoi ngē'i ntu yei no ha'an Krishto ni njoi ne, wu'ō nenne, mā'an njū'ō yigi shi njiēn ntogo pi mbho Krishto. 6 Ndo pigi njoi ngē'i, a po pi mā'an njū'ō pugu pa lūgu nu ni poi, ki pi mā'an pi njū'ō yigi, kan a po pi mā'an njū'ō yoi, na a fā'a mbin poi ndii na poi wēin njū'ō yoi, nfi shii mon ta'a nkwan ngē'i na pigi nkaa pigi yoi ne. 7 Kwā'a yigi nthe vōi lo nji'i nchi'i, nthe na pigi ji na no ha'an poi fā'ō ghrā mon ngē'i yigi ne, poi shi mbini nu'un mfa'o ghrā mon mā'an njū'ō yigi.

8 Pa lin pan, pigi tā'a nu nshwei vōi ni ngē'i na pigi tōgo mon gho Eshia ne. Pa lri ha'an pi ni nū'on mbin pigi ne ni ngā'ō ndo ndrī nchaa ghrī yigi ti chombhi gu nnu gha ni pigi. 9 Shishini, pigi ni mbi'i na pi fe njō gu ni pigi. Ndo yei ni mbo no chwie nu ki'i pigi yi'ō non yigi mbin pigi, ndo pigi yi'ō pi mbin Minnwi na a ghā mbi'i pa ngwa khu mon gu ne. 10 A ni mfu'u yigi mon yei cho gu piph ndo shi ngu'ō mbini mfu'u yigi nkamu'on. Pigi nū'on kwā'a yigi pi mbin yu na a shi mbini nu'un nkwe yigi nkamu'on. 11 Poi nkaa poi fā'ō no ghēre nu yigi ni luon Minnwi, nne na ntu ngwa shi mfe ntōo nu no ligi yigi nthe mboro na Minnwi fe ni pigi nthe luon Minnwi ntu ngwa ne.

Poo kwri nkwan ha'an a ni mfa'o no chwie nu nnu pi ne

12 Kwēi njū'ō yigi po pi yei, ndo nganthe yigi chhu ni pigi na pigi ni nchwie nnu pigi nkuan mbhi yei ni ta'anju'ō ndo ntogo ndaon ntu mon pogo Minnwi, ki lo mbo pi shietho nkuan mbhi yei, mbo ntogo pi nkuan pwapuan Minnwi, mī'ēn mbo pi ni poi. 13 Nthe na pigi lo nchho nā'an pi yichoi nnu nduon ni poi nkien yaon na poi mēin ndo nji ne, ndo nkwa'a nu na poi shi nja nji ghao, 14 wu'ō no ha'an poi ni nji yigi shigēi ne, na mon lēmbhi na Jisho Taatho via shi mbini ne, poi shi mfa'ō titene nthe yigi no ha'an pigi fā'ō nthe vōi ne.

15 Nthe na mi ni mfa'ō yei tininju'ō ne, mi ni ntā'a nu mfūon ntho nkra vōi, nne na minthe poi fā'ō mboro mbra nge. 16 Mi ni ntā'a nu nkra vōi ndii na ngēi nu Mashedonia ne, ndo nshi mbini njoi vōi llo Mashedonia, nne na poi ghēre a ngēi Judia.

17 Mi ni ngēi pi shhi nkwei nu njin ndii na mi ni ntā'a nu nchwie yei ne? Nga nkā'a nnu pan pi nkwan ha'an freinon tā'a nu ne, mbi'i no chhu nu na, "Oon, oon" ki na "Nga, nga" wu'ō ta'a ndii gho? 18 Shishini, no ha'an Minnwi non na a ghā nchwie no ha'an a chhu ne, chrā yigi ni poi lo nji'i mbo pi Oon pugu Nga. 19 Nthe na Muun Minnwi mbo Jisho Krishto na Shaila, ni Timoti ni mmu ndutho a chii nu ni poi ne shini ndo mbo pi Oon pugu Nga ndo mon Krishto a ghā ngu'ō mbo pi Oon. 20 Nthe na nguan pa kā'a Minnwi Oon mbin yu. A chwie yei a po ntogo pi mbho yu na pia chhu na "A po nenne" ni Minnwi no ndigha'ō yi.

21 A chwie Minnwi pia thi titini mon Krishto, ndo mbini nchu'ō via nū'on no ji, 22 ndo mbini mbo ju mbo non na a nū'on li yi mbin pia ndo mfe Jijwe yi njū'ō pia no minkwentie pa nnu pe na a kā'a via no gho ne.

²³ Ngē Minnwi nɔ minkwentie a ɲa ñɔ nde'i pi ngiɛɲ, ɲa a ni mbo nthɛ pi ɲa ñshini ndo ntā'a nu mfe ngə'i ni pəi ɲa mi ni mien ki lo ntho nɲəi vəi Korinj. ²⁴ A lo nji'i mbo pi ɲa pigi ku'ɔ ku'ɔ tho pəi mon pinj yəi, ndo pia ghà mfā'a ka'a nɔ pwanju'ɔ yəi, nne ɲa pəi thi a tini mon pinj yəi.

2

¹ Nenne, mi ni mbiri nju'ɔ a ɲa mba'a ntho nɲəi vəi nne ɲa ki'i nchwie pəi pɔ mon yu'ɔ nju'ɔ nkamu'ɔɲ. ² Nthe ɲa mi nchwie pəi fā'o yu'ɔ nju'ɔ, a shi mbini nchwie gɔ mfā'o pwanju'ɔ nkien gò gho ɲa ɲkwo chwie ɔ fā'o yu'ɔ nju'ɔ nɛ? ³ Mi ni nā'anj ɲkwanj ha'anj ɲki nā'anj nɛ, nne ɲa ñshi ɲga ntho, pa'a ñdo mfā'o yu'ɔ nju'ɔ llo mbho ɲgwa pɛ ɲa pugu kanj ni nchwie mfā'o pwanju'ɔ nɛ. Mi ni mfā'o tininju'ɔ mbinj pəi ɲa pwanju'ɔ a shi mbo pwanju'ɔ ɲguon yəi ghao. ⁴ Nthe ɲa ɲki nā'anj ɲwa'anli mfe ni pəi pi mon ɲkien ntou ngə'i pugu pa mme yu'ɔ nju'ɔ, ni ɲkhi ligi, pa'a ndo ntā'a pi ɲa pəi pɔ mon yu'ɔ, ntā'a pi ɲa pəi ji fi'i ntou khwā ɲa mfā'o nthɛ vəi nɛ.

Lī'ɛ phi ɲon ɲa a chwie phi nɛ

⁵ Ndwe sheshenɔɲ kanj ni nchwie ɲon fā'o yu'ɔ nju'ɔ, kanj a lo nchwie pi mbinj mu nɔ yichəi fi'i, a chwie pi mbinj ɲguon yəi, nɔ chhu nu ki lo ni'ɲ nchunchru yi. ⁶ Ni ɲkwanj ɲon yinɛ, nɲó ɲa a llo mbho yien yəi nɛ ká'o. ⁷ Nnɛ, a ka pie pi ɲa pəi lī'ɛ phi yi ndo mā'anj nju'ɔ yi, kanj minthe yu'ɔ nju'ɔ yien ɲga'a vi. ⁸ Nnɛ, ndigəi vəi ɲa pəi pini nu'uj nchwie a ji ɲa pəi khwā vi.

⁹ Nthe ɲa yei nnu ɲa a ni nchwie nā'anj mfe ni pəi ɲa minthe ɲjwe'i vəi nɲəi ɲa pəi ghà ɲa'ɔ nchò mon ɲguon nnu ghao. ¹⁰ Sheshenɔɲ ɲa pəi lī'ɛ phi yi nɛ, mummu ɲkaa mu shi ndi'ɛ phi yi. Nthe ɲa sheshe ndii ɲa ɲkwo lī'ɛ phi nɛ, nɔ ha'anj ā mbo ɲa ɲkwo lī'ɛ phi, kanj a pɔ nthɛ pi pəi shhi Krishto, ¹¹ nne ɲa ki'i Shata gha'a via, nthɛ ɲa pia shi lo mbo pi pa ghāni ni pa shiri ɲa a piri nu nɛ.

Pa ghaghana ɲa a ni ntho ni Pɔɔ la'ataon Troa

¹² Ndii ɲa mi ni ntho nchəin Troa li'i chii ɲkani pwa pisha'akho Krishto nɛ, nji'i nthɛ pi nɔ ha'anj chonda fā'a Taatho ni mbo yi chū'ɔ vəi fɔ nɛ, ¹³ nju'ɔ a shini ndo mbo shi'i nthɛ ɲa ñshini ndo nɲəi Taitu ndin ɲa fɔ. Nnɛ mien vugu ngəi Mashedonia.

Pia gha'a pa ghagha'a ntɔgɔ pi mbho Krishto

¹⁴ Ndo pia tōo Minnwi, ɲa, mon pɔ nu ta'a yi pia pa Krishto, a ghà ngu'ɔ nthi shhi

ntia via ngəi nu nɔ gho, nɔ ɲgwa ɲa pugu mā'anj ti ɲga'a, ntɔgɔ mbho pia Minnwi chwie yaon ɲa Krishto yie nɛ nyien ɲguon li'i nɔ lunj mbwa laminda. ¹⁵ Nthe ɲa pia pɔ pi nɔ mbwa lunj laminda Krishto ni Minnwi shina ɲgwa pɛ ɲa pugu lūgu nu nɛ, ndo mbini mbo shina ɲgwa pɛ ɲa pugu phe nu gha nɛ. ¹⁶ Ni ɲgwa pɛ ɲa pugu phe nu gha nɛ, a lunj gu ɲa a tho ni gu, ndo ni ɲgwa pɛ ɲa pugu lūgu nu nɛ, lunj chombhi ɲa a tho ni chombhi. Ti a gɔ ɲa nnu pei ká'o ghri yu? ¹⁷ Nthe ɲa pigi shi lo mbo pi nɔ ntou pichəi ɲgwa ɲa pugu lōgɔ chrā Minnwi nɔ maon tanj, ndo nɔ ghanj ta'anju'ɔ ɲa Minnwi fɛ fā'a ni pugu nɛ, shhi Minnwi, pigi ghà nchrā mon pɔ nu ta'a yi pigi pa Krishto.

3

Puonj fā'a kina fhi

¹ Pigi pini nu'uj nīɛ ntho nɔon pi non yigi nɔ ɲkien ɲgwa ɲkamu'ɔɲ? Kí a pie ɲa pi nā'anj ɲwa'anli nɔ ha'anj pichəi ɲgwa chwie nɛ, nɔ chhu nu ɲa pigi ɲkien ɲgwa mfe ni pəi, ki llo mbho pəi? ² Ndutho yəi pɔ pi pa ɲwa'anli nɔ nɔon nu ɲa pigi ɲkien ɲgwa, ɲa pi nā'anj nju'ɔ pigi, ɲa ɲguon ɲgwa ji ndo mēin. ³ Pəi nɔon ɲa pəi pɔ pi ɲwa'anli llo mbho Krishto ɲa pigi fɛ, ɲwa'anli ɲa pi lo nji'i nā'anj pi ni ɲkhwā ɲwa'anli, pi nā'anj pi ni Jijwe Minnwi maon, ki lo mbo pi ɲkuon pa ɲgū'ɔ prapra, mbo pi nju'ɔ ɲgwamishua.

⁴ Yie gho ɲkwanj tininju'ɔ ɲa pia fā'o mbinj Minnwi ntɔgɔ pi mbho Krishto nɛ. ⁵ A lo nji'i mbo pi ɲa pigi ndutho yigi ka'oka'ɔ nɔ chhu nu ɲa chəi nnu llo pi mbho pigi, ká'o nu yigi llo pi mbho Minnwi, ⁶ ɲa a chwie via pia ká'o nɔ pɔ nu puon fā'a kina fhi, ki lo mbo pi ye ɲa pi nā'anj nā'anj nɛ, mbo pi yi Jijwe. Nthe ɲa ye ɲa pi nā'anj nā'anj nɛ ghà ntho pi ni gu ndo Jijwe ghà mfe chombhi.

⁷ A ɲa mbo ɲa ndunu shendaon ɲa a tho ni gu nɛ, ɲa pi ni nā'anj pi ɲkuon ɲgū'ɔ nɛ, ni ntho ni ɲkien mme ndigha'ɔ ti puon Ishrae kanj ni nthɛ pa'a pugu lo nji'i ndii ligi Mushi nthɛ ndigha'ɔ yi gho nɛ, mbo ndigha'ɔ ɲa a ni ntho memme nɛ, ⁸ yie gho shi lo nɔon ki'ɛ ɲa shendaon fhi mbo yi Jijwe ka fā'o ndigha'ɔ fā'o a chaa yie gho? ⁹ Nthe ɲa nɔ ha'anj ndigha'ɔ ni mbo mon ndunu shendaon ɲa a ghà ntho ni nɲó nɛ, yie gho nɔon ɲa shendaon fhi ɲa a tho ni ndāndi nɛ chaa yi ɲkien yie gho mon ndigha'ɔ. ¹⁰ Shishini, mon yei, yaon ɲa a ni ma mfā'o ndigha'ɔ lūgwi ki lo nu'uj mfā'o sheshe ndigha'ɔ kanj shigəi nthɛ ndigha'ɔ ɲa a chaa vi nɛ. ¹¹ Nnɛ, ti yaon ɲa a ni ɲkhu nu nɛ mbo ɲa a ni mfā'o ndigha'ɔ,

yie nōon ɲa yaon ɲa a tho nu ɲkina ne fā'ō ndigha'ō nchaa yie gho ɲkien ntou yi.

¹² Na pigi fā'ō yei kwā'a ne, pigi ya mfā'ō tɪnɪnju'ō, ¹³ ki lo mbo pi nō Mushi, ɲa a ni mbūon ligi yi ni yaon ndhwī nne ɲa ki'ī pa puon Ishrae chaon ligi yugu ɲkuon yaon ɲa a ni nchho ɲkuokuo mme nu ne. ¹⁴ Ndo pugu ni nchri nju'ō yugu. Nthe ɲa nchəɲ shi'a, ndii ɲa pugu mēɲ ndunu kina ne, ndhwī gho wu'ō mbūon nju'ō yugu, nthe ɲa a wu'ō ntogo pi mbɪɲ Krishto ɲa ndhwī gho ghā mbo yi pi'ī. ¹⁵ Oon! Nchəɲ shi'a sheshe ndii ɲa pi mēɲ gī Mushi ne, ndhwī gho kina ɲkuru nju'ō yugu.

¹⁶ Ndo ndii ɲa ɲon kaga mbara Taatho ne, pi pi'ī ndhwī gho. ¹⁷ Ndwe, Taatho pō pi Jijwe, ndo li'ī ɲa Jijwe Taatho pō ne, ɲon lo nu'uy mbo mon kūna. ¹⁸ Nne ndwe, pia ghao chho ɲjəi ndigha'ō Taatho ni mɪɲi mia ɲa a lo mbo yi pūon ɲe, pia chho ɲkara a mfi vi, llo ɲkuon ta'a nthɪkwo ndigha'ō ɲgəi nchəɲ mon yichəi. Yei llo pi mbho Taatho ɲa a Jijwe gho ne.

4

Lí'ε pwa pisha'akho

¹ Nthe yie gho, nō ha'an pigi fā'ō fā'a yei, ntogo pi ɲkuon kwoshini Minnwi ne, pigi lo nji'ī mfā'ō li'ənon. ² Pigi ni ndōgo nthi mɪɲi ɲa mba'a pigi ma nchwie pa nnu moon ɲɲɪɲ pugu pa nnu lritho. Pigi lāa chwie nu pa nnu mifi ki kwri nu chrā Minnwi, ndo ntogo pi ɲkuon chrā nu nnu shini shhente, pigi nōon ɲkwan ɲgwa ɲa pigi yie ne ni ɲgantho sheshenon shhi Minnwi.

³ A ndo mbo ɲa pwa pisha'akho yigi yi kuru, kan a wu'ō mbo pi ni ɲgwa pē ɲa pugu phe nu ne. ⁴ Nnwi ɲkuon mbhi yei fhiligi ɲgwa pē ɲa pugu lo mbɪɲ, nne ɲa ki'ī pugu yəi lí'ε pwa pisha'akho ndigha'ō Krishto mbo fhi Minnwi.

⁵ Nthe ɲa pigi lo nji'ī ntho nchii pi non yigi. Pigi chii pi Jisho Krishto nō Taatho, ni pigi ɲa pigi pō pi puon fā'a ni pəi nthe Jisho ne. ⁶ Nthe ɲa Minnwi mbo ɲon ɲa a ni nchhu ɲa, "Lí'ε the llo mon ɲɲɪɲ ne," kwo the mon nju'ō pigi nō fē nu lí'ε ji nu ndigha'ō Minnwi nō mɪɲi Jisho Krishto.

Fā'ō mon kɪɲ nchí'a

⁷ Ndo pigi tuo fā'ō yei pi mon pa kɪɲ nchí'a, nō nōon nu ɲa mme titini ɲji gho pō pi yi Minnwi ki lo mbo pi ɲon. ⁸ Yú'ō nii vigi mon ɲguon puon shendaon ghao, ndo pa'a ndo nwi'ɲ vigi, pigi fā'ō fintho ndo pa'a ndo mbhe kwā'a. ⁹ Pi fē ɲgə'ī ni pigi ndo pa'a pigi lo ɲkina tə'ī vigi, nchhwi vigi mā'an shhe ndo pa'a ndo mbiri vigi, ¹⁰ ɲgu'ō ma nchho ntien pi gu Jisho nyien nu nō mon non yigi nne ɲa chombhi Jisho nōon mon non yigi. ¹¹ Nthe ɲa ɲguon ndii

ghao pi cha'a vigi ɲa pigi yi maon ne mfe nu ni gu nthe ligi Jisho, nne ɲa minthe chombhi Jisho nōon non yi mon freinon yigi ɲa a ghā ɲkhu ne. ¹² Nne pigi tōgo pi mon gu, ndo pəi chho mfā'ō chombhi mbɪɲ pəi.

¹³ Nwa'anli Minnwi chhu ɲa "Nki pin, a ni nchwie yie gho nchrā." Ni ta'a ɲkwan pin gho, pigi ɲkaa pigi ni mbɪɲ nne nchrā, ¹⁴ nji nu ɲa ju ɲa a ni mbi'ī Jisho Taatho mon gu ne shi mbi'ī vigi pigi pa Jisho Taatho, ntho ni pia ka'a shhi yu. ¹⁵ Nthe ɲa ɲguon yi ghao pō nthe pi pəi, nne ɲa pwapun Minnwi ɲa a tho nshere nu ni ntountou ɲgwa ne, shi nchwie tōo nu pigi nō fē nu ndigha'ō ni Minnwi.

¹⁶ Nne, mba'a pigi yi'ī mfā'ō li'ənon. Nji'ī nthe pi nō ha'an freinon yigi piri ɲgəi nu ne, non yigi mon jijwe wu'ō nchho ɲgū pi yi fhi pa lelle. ¹⁷ Nthe ɲa puon mi ɲgə'ī yí'ε yí'ε pēi nō kuo ndii yei ne chho mbiri pi ɲkien liri ndigha'ō ki ndugwi yi ɲa fi'ī yi lo nji'ī mbo ne. ¹⁸ Nthe ɲa pigi lo nji'ī ntho nū'on nju'ō yigi pi ɲkuon pa maon pē ɲa ɲon ghā ɲjəi ni ligi yi ne, pigi nū'on nju'ō yigi pi ɲkuon pa maon pē ɲa minthe pa'a ɲon lo ɲjəi ne. Nthe ɲa pa maon pē ɲa ɲon yəi nu ne chho ntogotogo, ndo pa maon pē ɲa pi lo ɲjəi nu ne ghā mbo pi ki ndugwi yi.

5

Lí'ī chho yia pō

¹ Nthe ɲa pia ji ɲa ntāa yei ɲa a pō pi la'a yia ɲkuon shhe ne shi ɲga mbiri, pia fā'ō lí'ī chho mbho Minnwi, mbo nda ɲa pi lo nji'ī ɲkrao pi ni mbho, mbo nda ɲa a shi mbo ki ndugwi yi pō. ² Nthe ɲa mon yei ntāa ndwe ne, pia shōnō nu, ɲjūa nu ɲa pia pō mon nda yia ɲa a pō pi yi pō ne. ³ Pigi tā'a nu mfā'ō freinon yei llo pō nji ɲa mba'a pigi nu'uy mbo ntii. ⁴ Nthe ɲa nō ha'an pigi wu'ō mbo mon ntāa yei ndwe ne, pigi shōnō ni ghana nju'ō, a lo nji'ī mbo pi ɲa pigi tā'a nu mfu'u non yigi yei mī'an, a pō pi ɲa pigi tā'a nu mā'an non fhi ɲkuon yei, nne ɲa chombhi mmi non yei ɲa minthe a khu ne. ⁵ Non ɲa a piri via nō nnu yei ne pō pi Minnwi, mbo ɲon ɲa a fē Jijwe yi ni pia nō ɲa pia fā'ō tɪnɪnju'ō ni yaon ɲa a ka'a via nō gho ne.

⁶ Nthe yie gho, pigi ghā ɲgu'ō ndinaon ni tɪnɪnju'ō. Pigi ji ɲa ndii ɲa pigi pō la'a mon non yei ne, kan pigi lo nji'ī mbo yəi Taatho, ⁷ nthe ɲa pigi ghā nchho chombhi yigi ntogo pi mon pin, pa'a ndo mbo pi mon pa nnu ɲa pigi yəi nu ne. ⁸ Oon! Pigi ya ndinaon ni tɪnɪnju'ō, ɲka khwā pi ɲa pigi mien ki lo mbo mon non yei, nne ndo mbo la'a pigi pa Taatho ka'a. ⁹ Nne ki pigi pō heɲ pi mon non yei, ki pigi lo nji'ī mbo

monj nonj yei, pigi ghà mba' o pi no yèi nu na pigi chwïe túa yi pwa. ¹⁰ Nthe ña nguon yigi ghao ma ñgu' o nthi shá' a shhi faan Krishto, nne ña sheshenonj nthe a fá' o yaon ña a pie ña a fá' o nthe nnu ña a ni nchwïe monj freinonj yei ne, ki a po pi pwa ki phi.

Fá' a nu fá' a chíni nu ñggi

¹¹ Nthe yie gho, nthe ña pigi ji yaon ña pógó Taathó yie gho ne, pigi chrá nthe vi ni pichèi ñgwa mba' o no chwïe nu ña pugu pinj. Ndo Minnwi ji yaon ña pigi yie gho ne. Mbí' i ña pèi ji ñkaa pèi monj ñganthó yèi. ¹² Pigi lo ñji' i nchho mba' opa' o no chhu nu yaon ña pigi yie ne ni pèi. Pigi chho fe pi shina ni pèi ña pèi kwèi njù' o nthe vigi ñji ña pèi shi mfá' o khwè no fe nu ni ñgwa pe ña pugu kwèi njù' o nthe pi pa yaon ña pi yèi nu ne, ki lo mbo pi yaon ña a llo monj njù' o ne. ¹³ A ñji' i mbo po ña moonj tho yigi lo ñji' i ñkà' o, kanj a po nthe pi Minnwi, à mbo ña moonj tho yigi po shi' i kanj a po nthe pi pèi. ¹⁴ Nthe ña khwá ña Krishto fá' o ni pigi yaon ña a chho nsha' a vigi ne, nthe ña pigi kwo lúgwï yei nnu monj njù' o pigi ña ta' a nonj khu nthe ñguon ñgwa, nthe yie gho, ñguon ñgwa khu. ¹⁵ A ni ñkhu nthe ñguon ñgwa, nne ña ñgwa pe ña pugu chombhi ne, pugu chho mbhi ki lo nthe pi nõon yugu. Pugu chho nthe pi ju ña a ni ñkhu pi ku' o ni ju monj gu nthe vugu ne.

¹⁶ Nthe yie gho, jè ndwe ñgèi nu shhi, pigi shi lo nu' uñ ndú ñgwa pi ñkwanj ha' anj ñgwamishua ghà ndii ne. Nji' i nthe pi no ha' anj pigi ni ndii Krishto pi ñkwanj ha' anj ñgwamishua ghà ndii ne, mba' a pigi yi' i nu' uñ ndii vi nenne. ¹⁷ Nthe yie gho, sheshenonj ña a ta' a yi pugu Krishto ne, po pi yaon puonj fhi. Pa ndunu nnu kwo tógó, líi njèi, pa nnu gú pi fhi.

¹⁸ Ñguon nnu pèi ghao llo pi mbho Minnwi ña a tógó mbij Krishto nchini ñggi yia pugu, mfe fá' a chíni nu ñggi ni pia ¹⁹ yie gho po ña monj Krishto Minnwi ni ntho nchini ñggi pugu pa ñgwa ñkuonj mbhi pugu pini mbara vi, ki lo nu' uñ nchho ñgwèinj vugu nthe phi ña pugu chwïe ne, ndo ncha' a ñkani chini nu ñggi mfe mbho pigi. ²⁰ Nthe yie gho, pigi pa ghanj chrà no ligi Krishto, pi no ha' anj Minnwi chho mfe gè yi ntógó pi mbho pigi. Pigi ligèi vèi no ligi Krishto ña pèi chíni ñggi pèi pa Minnwi. ²¹ Nthe via Minnwi ni nchwïe vi a po phi, mbo ju ña a shini ndo ñji phi ne, nne ña monj po nu ta' a yi pigi pugu, pigi shi mbo ndindi Minnwi.

6

¹ No ha' anj pigi pa Minnwi fá' a nu ka' a ne, pigi ligèi ña ki' i pèi chwïe pwapunj

Minnwi ña a nõonj ni pèi ne phe gha. ² Nthe ña Minnwi chhu ña, "Wu' o no ha' anj ndii ni ñkà' o ne, ñki ya' o vèi,

monj llembhi lúgu nu ñgère vèi."

Lii njèi, ndwe ndii kà' o, líi njèi, ndwe po pi llembhi lúgu nu.*

³ Pigi lo nù' onj ki' ñngini ni sheshenonj, nne ña ki' i sheshe ntèi po ni fá' a yigi. ⁴ Ndo no puonj fá' a Minnwi pigi nõonj nonj yigi ña pigi ñkien ñgwa ntógó pi monj tiishii, pa ñgè' ñngè' i, pa ghagha' a pugu pa nnu titini, ⁵ pa wie, pa ghèi nu chòinj, pa yòyóno ghanj pigitua ntho nu lí' i wie vigi, fá' a ki jwe, la' a ki lle pugu pa ñji. ⁶ Pigi pini nõonj nonj yigi ña pigi ñkien ñgwa ntógó pi ñkuonj po nu yi taonjtaonj, ji nu yigi, wèinj nu njù' o, pwapunj, fá' o nu Jijwe Minnwi monj chombhi yigi, khwá llo monj njù' o pigi, ⁷ chrá nu nnu shini, ni ghrí Minnwi. Pigi ghà ntuo ndindi no maonj nchho ñgei mbho ji no má' anj nu pugu ñgei mbho ñkwèi no lí' i nu. ⁸ Pigi ghà mfá' a mbho Minnwi ki pi gha' o vigi ki nshhú vigi, nchhu nnu phi tho pigi ki mfe ndigha' o ni pigi. Pi lógó vigi no pa ghanj mifií, ndo pigi chrá pi nnu shini. ⁹ Pi líi vigi no pa nnu gha, ndo pichèi ji vigi ti ñga' a, no ñgwa ña pugu chho ñkukhu, ndo líi njèi, pigi yi maonj, no ñgwa ña pi fe njó ni pugu ndo pa' a ndo njwi vugu, ¹⁰ no ñgwa ña pugu fá' o pèi' i njù' o ndo pigi wu' o nchho mfá' o pi pwanju' o, no ghanj pou ndo pigi wu' o nchho nchwïe ntou ñgwa po ghanj fá' o, no ñgwa ña pugu lo ñji' i mfá' o yaon ndo pigi fá' o ñguonj yaon ghao.

¹¹ Pigi chrá ni pèi ki lo ndèinj vèi ni sheshe nnu, ma ñgwa la' ataonj Koriñ, njù' o yigi yi wo shhi pèi. ¹² Pigi lo ñji' i ndi' i vèi, ndo a lí' i pèi ndi' i nonj yèi monj njù' o pèi. ¹³ Ndwe, no khwè nu, pèi ña' anj njù' o yèi ni pigi ñkaa pigi. Nchrá yei ni pèi ndwe pi no puonj panj.

Nda Minnwi maonj

¹⁴ Ki' i nyianj kwò pèi pa ghanj ki pinj. Nthe ña a yèi ta' anjgi ña a po shina ndindi pugu piphi? Ki a yèi chí nu kwò ña a ghà mbo shina lí' e pugu ñjinjinj? ¹⁵ Ki a yèi ta' anjgi shina Krishto pugu Shata? Ki a yèi lí' i ña ñganj pinj ghà nchi pugu ñganj ki pinj? ¹⁶ A yèi ta' anjgi ña Nda Minnwi fá' o pugu pa nnwi? Nthe ña pia po pi Nda Minnwi maonj no ha' anj Minnwi chhu ña, "Nshi nchwïe lí' i chho a shina pugu nyienj shina pugu

mbo Minnwi vugu, pugu po pa ñgwa panj."

¹⁷ Nthe yie gho, Taathó chhu ña: "Pèi taonj shina pugu

* 6:2 6:2 Ishaya 49:8. † 6:15 6:15 A po monj chrà Gri pi ña Belia.

mbo tē'ī vœi,
 Ki'ī pœi kãon yaon ŋa a yi fuo ne,
 kan ŋshi mbiŋ vœi,
 18 Ndo mbo Tãa vœi,
 pœi pœ pa puon pan pi pimbãa pugu pa
 piŋge.
 A chhu Taatho ŋa a chaa ŋguon ŋji
 ne."

7

1 Nkiesŋ pa liŋ pan, nthē ŋa pia fã'õ pa
 kã'a pei ne, pia fu'ũ sheshe yaon ŋa a
 ghã mfuo via ne mbiŋ pia pugu pa jijwe
 yia, mĩ'ej pœ nu yi taonŋaon mon põgo
 Minnwi.

Pwanju'õ ŋa Põgo ni mfã'õ ne

2 Pœi ŋa'an njũ'õ yœi ni pigi, pigi lo nji'
 mfãan sheshe nnu mbiŋ sheshenon, pigi
 lo nji'ĩ mbiŋ sheshenon, pigi lo nji'ĩ nchĩgi
 sheshenon. 3 Ndo nji'ĩ nchrã yei pi no wẽiŋ
 nu vœi ŋa pœi fãan nnu. Nthē ŋa mi ni
 ŋkwo chhu ni pœi ŋa pœi pœ njũ'õ pigi,
 pia khu ka'a ndo nchho mbhi ka'a. 4 Ntho
 nchwĩe pa nnu pi ni ntou tininju'õ mbiŋ
 pœi, mfã'õ ntou titene mbiŋ pœi. Ndinon
 ni ghrinju'õ. Mon ŋguon pa ŋgœ'ĩ pigi,
 pwanju'õ a linaon ti ŋkwri.

5 Nthē ŋa nji'ĩ nthē pi ndii ŋa pigi
 ni nchœiŋ Mashedonia ne, pigi shini ndo
 mfã'õ ferenon, ŋgœ'ĩ ni nii vigi mon ŋguon
 puon shendaon, ŋgwa fẽ'ĩ vigi, põgo gu pœ
 nu njũ'õ pigi. 6 Ndo Minnwi, mbo ju ŋa a
 ghã mfe mã'an njũ'õ ne, mã'an njũ'õ yigi
 ntõgo pi ŋkuon tho nu Taitu. 7 Ndo pa'a
 ndo ŋgu'õ mbo ntõgo pi ŋkuon tho nu mi,
 a ni mbiŋi mbo ntõgo pi ŋkuon mã'an
 njũ'õ ŋa pœi ni mã'an njũ'õ yi no gho
 ne, no ha'an a ni nshwei vigi ŋkwan
 ha'an pœi ni ŋkhwã nu no yœi nu ma,
 ndo njũa nu nthē nnu ŋa a ni ndõgo
 li'ĩ ne, ndo mfã'õ ni'in njũ'õ vœi,
 nne ŋja mfã'õ pwanju'õ, mbiŋi ŋgœ'ĩ
 shhi.

8 Nthē ŋa ä nji'ĩ mbo ŋa nchwĩe pœi
 fã'õ tu'utho ni ŋwa'anli ŋa ŋki nã'an
 mfe ni pœi ne, kan ndo nji'ĩ njũa ŋa
 ŋki nã'an ŋwa'anli gho ne. Mi ni mfũon
 njũa nthē ŋa mi ni njœi ŋa ŋwa'anli gho
 chwĩe pœi fã'õ tu'utho no kuo ndii. 9 No
 ha'an a pœ ne, mfã'õ pwanju'õ, ki lo
 nthē pi ŋa pœi fã'õ tu'utho ne, mi ni
 mfã'õ nthē pi ŋa pœi ni mfã'õ tu'utho,
 a chwĩe pœi pã'a ŋkũnu yœi ni phi.
 Nthē ŋa pœi ni mfã'õ pi tu'utho llo
 ŋkuon põgo Minnwi, nne pigi shini
 ndo mfe ŋgœ'ĩ ni pœi kan shigei. 10 Nthē
 ŋa tu'utho ŋa a pœ nthē pi põgo
 Minnwi ne ghã ntho ni pã'a nu
 ŋkũnu ni phi, ndugwi yi pœ lũgu
 nu ki yũa nu lo mbo. Ndo tu'utho
 ŋa a pœ pi yi ŋkuon mbhi ne ghã
 ntho ni gu.

11 Lii fi'ĩ thi nu a tini mon ni'in
 njũ'õ ŋa ŋkwan tu'utho yœi ŋa Minnwi
 tã'a nu ne chwĩe pœi fã'õ, pugu pa
 fi'ĩ ni'in njũ'õ ŋa pœi fã'õ no taa
 nu nchõ yœi ne njœi! Yei nõon nu
 ŋa mbho yœi yi wo. A pini nu'un
 ntho ni fi'ĩ pigitua, fi'ĩ põgo, fi'ĩ
 khwã nu pugu pa fi'ĩ ni'in njũ'õ,
 ni fi'ĩ pĩri nu non no fe nu njõ
 ni non ŋa a chwĩe nnu ŋa a lo nji'
 ŋkã'õ ne! Mon ŋguon ndii ghao,
 pœi nõon non yœi ŋa mbho yœi yi
 wo mon nnu gho. 12 Nne nji'ĩ nthē
 no ha'an ŋki nã'an ŋwa'anli mfe
 ni pœi ne, a shini ndo mbo nthē
 pi non ŋa a fãan nnu gho ne, ki nthē
 non ŋa pi fãan mbiŋ yu ne. A ni mbo
 nthē pi ŋa ni'in njũ'õ yœi mbiŋ
 pigi nõon non yi ni pœi shhi
 Minnwi. 13 Nthē yie gho, pigi
 fã'õ ghrinju'õ.

A lo ŋgu'õ mbo pi yigi ghrinju'õ,
 pigi pini mfã'õ pwanju'õ mbiŋi nthē pi
 pwanju'õ Taitu, nthē ŋa ŋguon yœi
 mã'an ghrĩ yi. 14 Nshini ndo mfã'õ
 lritho nthē sheshe kwẽi njũ'õ
 na mi ni ŋkwẽi gho nthē vœi ne.
 Ndo wu'õ no ha'an ŋguon nnu pœ
 ŋa pigi ni nchhu ni pœi, ni nõon
 ŋa a nnu shini ne, ŋguon kwẽi
 nu njũ'õ ŋa pigi ni ŋkwẽi shhi
 Taitu ne nõon ŋa a nnu shini. 15
 Fi'ĩ khwã ŋa a fã'õ ni pœi ne ka
 pini njien yien, no ha'an a kwĩn
 ya'õ nchõ yœi ghao ne, fi'ĩ
 ŋkwan no ha'an pœi ni nchhu
 gho ŋa a tho a pwa ni põgo
 pugu pa wrũ nu. 16 Mfã'õ
 pwanju'õ nthē ŋa mfã'õ ŋkien
 tininju'õ mbiŋ pœi.

8

Mme pwapun mon yaon fe

1 Ndwe, ma pa liŋ pan, pigi tã'a
 nu ŋa pœi ji fi'ĩ pwapun Minnwi
 ŋa a fe ni pa chõshi mon
 Mashedonia ne. 2 Mon mme
 titini ŋgœ'ĩ ŋa a moon vug ne,
 ntou pwanju'õ yugu chwĩe
 pugu fe ki lo nji'ĩ ŋgĩ'ẽ,
 nji'ĩ nthē pi no ha'an pugu
 ya mbou ŋga'a ne.

3 Nthē ŋa mi minkwentie
 yugu ŋa pugu ni mfe no
 fi'ĩ nji yugu, ti a ka lo
 nchaa nji yugu chaa,
 pugu ni mfe pi ni khwã
 njũ'õ yugu, 4 ndigœ'ĩ
 vigi ki jwe no fã'õ nu
 shina no pœ nu ŋgia
 yaon fe no ghẽre nu
 ŋgwa Minnwi pi taonŋa.
 5 Yei lo mbo ŋkwan
 ha'an pigi ni njwere
 nu ne, ndo pugu ni
 mfũon mfe non yugu
 ni Taatho ŋkaon,
 mbiŋi mfe non yugu
 ni pigi wu'õ ŋkwan
 no ha'an Minnwi
 tã'a nu ne.

6 Nne pigi ni ŋkonõ
 Taitu ŋa no ha'an a
 ni ŋkwo jẽ ne, ä mĩ'ej
 fã'a pwapun yei shina
 pœi. 7 Ndo wu'õ no
 ha'an pœi ghœi nu
 shhi mon ŋguon nnu
 ne, mon piŋ, mon
 chrã, pugu pa ji nu
 nnu, pugu pa thi nu
 titini mon ni'in
 njũ'õ, pugu pa khwã
 ŋa pigi chwĩe ŋa pœi
 fã'õ ne,* pœi yœi
 ŋa pœi

* 8:7 Pichœi pa Nwa'anli Minnwi mon chrã Gri fã'õ pi ŋa khwã ŋa pœi fã'õ mbiŋ pigi ne.

ghêi shhi shi'i monj fâ'a pwapunj yei nkaa yu.

⁸ Ndo nji'i ntho mfe yei pi no gí ni pœi, ndo yei pœ pi no nœon nu na khwã yœi yi ndindi ntogo pi nkuaon chwïe nu pœi yœi titini ni'ij njù'ô ngwa nduonj.

⁹ Pœi ji pwapunj Taatho via mbo Jisho Krishto, na nji'i ntho pi no ha'anj a ni mfã'ô ne, ndo ntho vœi, a ni ngũ mbou, nji na ntogo nkuaon pou yi, pœi shi mfã'ô.

¹⁰ Ndo monj nnu yei, mfe nyanj pî'i nu, na yei pœ pi shéi ni pœi, mbo pœi na shina ta'a nja'ô na a togo ne, pœi ni njê pa'a ndo ngu'ô nchwïe fã'a yei chwïe, pœi ni mbini nkhwã no chwïe nu fã'a gho. ¹¹ Nenne ki'ê, pœi ghêi no gho shhi ti mî'ej fã'a gho, nne na piri nu noj no khwã nu no fã'a nu fã'a gho ntho na a nyien ta'a kwô pugu pa mî'ej nu fã'a gho no fi'i ghrî yœi. ¹² Ntho na piri nu noj no fe nu mbo, pi pinj yaonj fe noj pi fi'i nkwanj ha'anj a fã'ô ne, ki lo mbo pi fi'i nkwanj ha'anj a lo nji'i mfã'ô ne.

¹³ Yei lo nji'i mbo pi no chwïe nu pichœi ngwa pœ shi'i pœi fã'ô lrî, ndo a pœ pi no chwïe nu nguonj ngwa pœ ndindi. ¹⁴ Fi'i ntou yaonj na pœi fã'ô ndwe ne shi ngêre vugu monj yugu chà, nji na ntou yaonj na pugu fã'ô ne shi ngêre vœi monj yœi chà, nne nguonj pa nnu pœ ndindi. ¹⁵ No ha'anj pi nã'anj ne: "Noj na a ni nkiri ntou yi ne shini ndo mfã'ô ti a yienyienj nja'a ndo pa'a noj na a ni nkiri shigei ne lo mbou yaonj."

Taitu pugu pa pakwo pi

¹⁶ Ndo pia tœo Minnwi na a fe ta'a nkwanj ni'ij njù'ô na pigi fã'ô no lina nu ni pœi ne njù'ô Taitu. ¹⁷ Ntho na a shini ndo nji'i ngu'ô mbinj pi ligœi yigi, ndo ndutho yi thi titini monj ni'ij njù'ô, nkhwã ni njù'ô yi no tho nu njœi vœi. ¹⁸ Pigi taonj vi pugu yichœi ta'a njanj pinj na pi ya nja'ô vi monj nguonj pa choshi ntho fi'i nkwanj ha'anj a tho nchii pwa pisha'akho ne. ¹⁹ Ki lo ngu'ô mbo pi yie gho, pa choshi pini nu'uj nchu'ô vi na pigi pugu nyienj ka'a no fã'a nu fã'a pwapunj yei ntho ndigha'ô Taatho ndutho yi, ndo mbini nœonj na pigi khwã no ghêre nu.

²⁰ Pigi togo pi yei shendaonj nne na ki'i noj krêi vigi ntho nkwanj no ha'anj pigi chho ndii nnu kwe nu, pugu pa ghrã nu maonj pœi na pi fe ki lo ngî'ê ne. ²¹ Pigi fã'ô njù'ô pigi no chwïe nu nnu ye nja a lo ngu'ô nchii pi ligi Taatho, ndo a chii nkaa yu ligi ngwamishua ne.

²² Pigi chho ntaonj vugu pugu pa yichœi ta'a ndij vigi monj pinj na pigi monj vi ntou ngê njœi na a ni'ij njù'ô no ghêre nu monj ntou pa nnu, ndo ndwe, a ka pini nu'uj mfã'ô ni'ij njù'ô fã'ô mbigi ntho fi'i ntou

tininju'ô na a fã'ô mbinj pœi ne. ²³ Ndo ä mbo no Taitu, a njanj kwô a, ndo mbini mbo noj na pigi yu fã'a nu ka'a no ghêre nu vœi. Nga mbo no pichœi pa lij pigi, pugu ghanj ntaonj pa choshi, mbo ndigha'ô Krishto. ²⁴ Ntho yie gho, pœi nœonj shhi pa choshi ni ngwa pœi fi'i khwã yœi pugu pa titene yigi ntho vœi.

9

Yaonj fe no ghêre nu ghanj pinj Jerushaleij

¹ Ndwe, a lo nu'uj ndo mbie na mbini nã'anj mfe ni pœi ntho nnu ghêre nu ngwa Minnwi pi taonjaonj. ² Nji fi'i nkwanj ha'anj pœi kwo piri noj yœi no ghêre nu ne, mbo yie na nkwo fã'ô kwêi njù'ô no gho ntho vœi ni pa ngwa Mashedonia, nchhu nu na jê nja'ô yini, ngwa Akaya ni nkwo piri noj yugu. Ndo ni'ij njù'ô yœi kwêne ntou yugu.

³ Ndo ntho ntaonj ghanj pinj pœi ni pœi nne na ki'i kwêi nu njù'ô yigi ntho vœi yi'i ntaonj ghagha monj nnu pœi, nne na minthe pœi piri noj yœi no ha'anj mi ni nkwo chhu na pœi shi mbo ne. ⁴ Ti ä mbo na pichœi ngwa Mashedonia tho pigi pugu, njœi na pœi lo naa mbiri noj yœi, lritho wêinj vigi, ndo pa'a yœi lritho lo nu'uj mbo pi nnu chhu ntho fi'i tininju'ô na pigi kwo fã'ô ntho vœi ne. ⁵ Ntho yie gho, mi ni mbî'i na a pie na mã'anj ghrî pa ghanj pinj pœi pugu ghêi shhi njœi vœi no piri nu yaonj fe na pœi ni nkã'a ne ndii maa kã'ô nu nne na pi kwo piri maonj pigho maa nchœinj nu, a pini nœonj na pœi fe ntho pi na pœi khwã no fe nu, ki lo mbo ntho pi na pi njœi vœi njî.

Nganj fe ki lo ngî'ê

⁶ Yei nnu gho: Sheshenonj na a phî yaonj ngî'ê ne shi nkwo shigei, sheshenonj na a phî ntou yi ne shi nkwo ntou yi.

⁷ Sheshenonj fe no ha'anj a lœgo nthi mi njù'ô yu ne, ki lo mfe pi ni kwe tho, ki pi no ha'anj pi njœi vi njœi, ntho na Minnwi khwã noj na a ghã mfe ni pwanju'ô ne.

⁸ Minnwi fã'ô ghrî no fe nu yaonj ni pœi a yienj ti nchaa fi'i ye nja pœi ta'a nu ne, nne na pœi shi nja mfã'ô nguonj yaonj na a pie na pœi fã'ô nguonj ndii ghao ne, pœi fã'a fã'a shi'i mbigi ngœi shhi. ⁹ No ha'anj pi nã'anj ne,

"A ghrã pa yaonj ki lo ngî'ê, a fe ni pa ghanj pou.

Ndindi yi shi lo mfã'ô ndugwi yi."*

¹⁰ Minnwi, mbo noj na a ghã mfe mbhê ni njanj phî mbhê pugu pa maonj ji no ji nu ne, shi mbini mfe nguonj mbhê ye nja pœi fã'ô no phî nu ne ndo nchwïe a ku'ô pœi

* 9:9 9:9 Nwa'anli Nkhi 112:9. † 9:10 9:10 Gri fã'ô pi na ndindi.

kwōo ntou yi nkwan ha'an pœi fe nu ki lo ngi'ε†.

¹¹ Pi shi nchwïe pœi fã'õ mon nguon shendaon ghao, nne ña minthe pœi fe ki lo ngi'ε mon nguon shendaon ghao. Ndiï ña pigi fe pa yaon fe pœi ne, kan ngwa shi ntõo Minnwi. ¹² Nthe ña fã'a nu fã'a yei lo ngu'õ mbo pi pi'ï nu chà ngwa Minnwi pi taonṭaon, a piñi nu nchwïe ña ntou tōo nu linaon mbho Minnwi.

¹³ Ntõgo pi ñkuon põ nu ña pugu piñ fã'a yei, pugu shi mfe ndigha'õ ni Minnwi nthe pi fe nu non yœi ni pwa pisha'akho Krishto ña pœi chhu ne, pugu pa pwapun yœi nõ fe nu yaon ni pugu pugu pa nguon ngwa nduon. ¹⁴ Nenne, pugu shi nduon Minnwi mfe ni pœi ni mme khwã, nthe pwapun ki fi'ï ña Minnwi nõon ni pœi ne. ¹⁵ Pia tōo Minnwi nthe fe ki fi'ï yei!

10

Põo taa nõhõ nthe fã'a yi

¹ Mmu nduthõ a, Põo, ñdĩgœi vœi ntõgo pi ñkuon juju pugu pa ndipõõ Krishto, mbo mmu ña pi chhu ña ñga mbõgo ligi ndiï ña pia põ ka'a ne, ndõ mfã'õ tĩni njũ'õ ndiï ña pia lo mbo ka'a ne! ² Ndiĩgœi vœi ña ndiï ña ñthõ ne, ki'ï pœi chwïe mfã'õ tĩninju'õ ni pœi nõ ha'an mbi'ï ña a pie ña mbo ni ngwa pœ ña pugu pi'ï yugu ña pigi chwïe pa nnu pi mon freinon ne.

³ Nthe ña nji'ï nthe pi nõ ha'an pigi wu'õ mbo mon freinon yei ñkuon mbhi ne, pigi lo nji'ï nthõ mã'an nchhõ pi nõ ha'an freinon tã'a nu ne. ⁴ Nthe ña pa maon nchhõ pigi lo nji'ï mbo pi maon nchhõ ñkuon mbhi. A põ pi tĩtini maon nchhõ llo mbho Minnwi nõ shãan nu ghrĩ mimbina ndõ mbini nshãan pa mindoundou mifiï. ⁵ Pigi ghã nshãan sheshe mindoundou ña a põ nõ ki'ingini ni ji nu Minnwi ne, nchwïe nguon pi'ï nu ya'õ pi mbho Krishto. ⁶ Ndiï ña pœi ya'õ nõhõ tí ñgõi mĩ'ey ne, pigi fe njõ ni sheshenon ña a lo nji'ï nthõ ñja'õ nõhõ ne.

⁷ Pœi lli nkwan ha'an pa nnu põ ligi pœi ne. Sheshenon mfã'õ tĩninju'õ ni non yi ña a yi Krishto, a piñi nu'un ñkwin non yi ni yei nnu ña, wu'õ nõ ha'an a yi Krishto ne, wu'õ nenne pigi yi Krishto ñkaa pigi. ⁸ Nthe ña mĩ nji'ï ndõ ñkwœi njũ'õ ni nji nthe ghrĩ ña Taathõ fe ni pigi nõ chwïe nu pœi ku'õ, ki lo mbo pi nõ piri nu vœi ne, kan mba'a nji'ï mfã'õ lrithõ.

⁹ Ndo nji'ï ntã'a nu a põ pi nõ ha'an ñchho ngũru vœi wũru ni pa ñwa'anli ña ña'an mfe nu ni pœi ne. ¹⁰ Nthe ña pi chhu ña, "Pa ñwa'anli pi lrĩ ndõ ntĩni, ndõ ndiï ña a põ ju shhe ne, pa'a nduthõ yi lo ntĩni, ndõ chrã yi põ nnu gha." ¹¹ Ñkwan ñon ghõ ji ña yaon ña pigi chhu pi mon

ñwa'anli ndiï ña pigi lo mbo ne, wu'õ nnu ña pigi chwïe ndiï ña pigi põ shhe ne.

¹² A lo nji'ï mbo pi ña pigi moon nchho nõ'õ non yi pi mon ta'a nthĩnkwo, ki nthõ mbini pi non yi pigi pi pa ngwa pœ ña pugu pa'õ nu nõ nõon non non yugu ña pugu ñkien ngwa ne. Ndo ndiï ña pugu lõgõ non yugu a põ nthĩnkwo fi'ï pa nnu, ndõ mbini ngwa pi mbiñ pugu ne, nõon ña ngwa pœ lo nji'ï nji nnu.

¹³ Minthe pa'a pigi lo ñkwœi njũ'õ yigi mfarœ yei nthĩnkwo, pigi shi ngu'õ ñkwœi njũ'õ yigi ndugwi mon fiex ña Minnwi fe ni pigi ña pigi fã'a fõ ne, ti nchœin mbiñ pœi. ¹⁴ Nthe ña pigi lo nji'ï mbiñ pi non yi pi nõ ha'an pigi shini ndõ nchœin mbiñ pœi. Nthe ña a pigi mbo fũon ngwa llo fie hiñ nthõ njœi vœi ni ñkini pwa pisha'akho Krishto.

¹⁵ Pigi shi'a nji'ï ñkwœi njũ'õ mfarœ nthĩnkwo mon fã'a ña ngwa nduon fã'a ne. Ndo kwã'a yigi põ pi ña nõ ha'an piñ yœi pigi nu ne, fi'ï li'ï ña pigi shi fã'a shina pœi ti nchœin ne, shi mbiñ ntou yi, ¹⁶ nji ña pigi shi nchii ñkini pwa pisha'akho ti mfarœ la'ataon yei, pi ki lo ñkwœi pi njũ'õ nthe fã'a ña chœi ñon kwo fã'a ñgei nduon ne. ¹⁷ "Sheshenon ña a kwœi njũ'õ yi ne, kwœi njũ'õ yi nthe pi Taathõ."

¹⁸ Nthe ña a lo nji'ï mbo pi non ye ña a nõon non yi nõ ñkien non ne ña pi piñ vi, a põ pi non ye ña Taathõ nõon vi ña a ñkien non ne.

11

Põo pugu pa ghan ntaon mifiï

¹ Ntã'a nu ña pœi fã'õ shĩgei wœin njũ'õ mon muun mi shĩgei nnu na. Pœi fã'õ wœin njũ'õ vœi. ² Mfã'õ the fugu Minnwi nthe vœi, mi ni nõon vœi nõ mingwe fhi, ña a lo nji mimbina ne, ni ta'a mimbina, mbo Krishto. ³ Ndo ñthõ mbõgo nu ña wu'õ nõ ha'an mitwẽ'ï ghõ ni mfiï Ive ntõgo pi ñkuon mbha nnu mifiï yi ne, njũ'õ yœi shi mfiï vœi ki pœi lo nu'un nti ni ta'anju'õ, pugu pa fe nu njũ'õ yœi mon taonṭaon ni Krishto. ⁴ Nthe ña yichœi non nthõ nchii pa nnu nthe yichœi Jishõ ñkien ye ña pigi chii nu ne, pœi piñ piñ. Pœi piñ yichœi jijwe ki lo mbo ye ña pœi ni mfũon mbiñ ne piñ, mbiñ yichœi pwa pisha'akho nduon ki lo mbo ye ña pœi ni mfũon mbiñ ne piñ.

⁵ Shishini, ndõ nji'ï mbi'ï ña memme ghan ntaon pœi pine chaa a chaa. ⁶ A nji'ï mbo pi ña ndõ nji'ï nji chrã, pa'a a lo mbo pi ña ndõ nji nnu. Nõ chrã nu shini, pigi ni nchwïe pœi ji pei pa nnu mon nguon shendaon ghao.

⁷ Ki mi ni nchwïe pi phi nõ jũ nu non a nji ña minthe pi kœrœ vœi? Nthe ña mi ni nchii ñkini pwa pisha'akho Minnwi ni pœi

ki lo nkwe pe ne. ⁸ Mi ni nchīgi pa choshi nduonj nthe ja mi ni nkwe pe mbho pugu no fá'a nu mbho pœi. ⁹ No pīgi nu, ndii ja pia ni mbo ka'a pa chà pœ mbinj mu ne, nshini ndo ngana sheshenonj vœi. Pa ghanj pinj llo Mashedonia ni mbi'i pa chà panj. Nne, ñdãa no pœ nu lrí ni pœi, ndo mba'a nde ma mbo lrí ni pœi. ¹⁰ No ha'anj nnu shini Krishto pœ njù'ô mu ne, mba'a nji'i mien kwœi nu njù'ô monj pa krao ngei Akaya. ¹¹ Yie pœ nne nthe khô? A pœ nthe pi ja ñdo nkhwã vœi? Minnwi ji ja nkhwã vœi.

¹² Nshi ngu'ô ntho nchwïe pa nnu pe ja ñtho nchwïe nu ne, nne nji ja ñshi mfã'ô shina no li'i nu ngwa pigho ja pi lôgo vugu no ta'a yaonj pigi pugu monj nnu pe ja pugu kwœi njù'ô yugu nthe yie ne. ¹³ Nthe ja nkwanj ngwa pigho pœ pi ghanj ntaonj mifi, ghanj fá'a fi ngwa, ja pugu pœonj nonj yugu mbo no ghanj ntaonj Krishto. ¹⁴ Ndo a lo nu'uj mbo pi nnu ghrão nu nthe ja nji'i nthe pi Shata pœonj nonj yi mbo no nganj ntaonj lí'e. ¹⁵ Nthe yie gho, a lo nji'i mbo pi nnu ghrão no ha'anj puonj fá'a pi nkaa pugu pœonj nonj yugu mbo no puonj fá'a ndindi. Monj ndugwi yi, pugu shi nkwoô pi nkwanj ha'anj pugu phï ne.

Pa ngœ'i ja Pœo ni ntogo monj gho no nganj ntaonj Krishto ne

¹⁶ Na'anj mbini mbi'i, ki'i yichœi nonj pi'i ja mbo pi na. Ndo pœi ndôgo a nenne, pœi pinj a ne no na nji ja minthe nkweï njù'ô a shigei. ¹⁷ Yei nnu ja ñtho nchhu nu ne, ñdo nji'i nkwe ghrí pi mbho Taatho nchhu nu no gho, ñchhu pi no na. ¹⁸ Nthe ja ntou ngwa gha nkweï njù'ô nthe pi nnu freinonj ne, mummu nkaa mu ñshi nkweï. ¹⁹ Nthe ja pœi gha ngwœinj njù'ô ni pa na monj pwanju'ô, ja pœi pœ pi ghanj shietho! ²⁰ Nthe ja pœi gha mfã'ô wœinj njù'ô no ha'anj ñonj ndôgo vœi no pa nkũna ki njôo mbho pœi, ki mfi vœi, nkœrœ nonj yi nthi tho pœi, ki nchrœi lrí tœnœ pœi. ²¹ A nnu lritho vœi no chhu nu ja pigi ni nkã'i ngã'a no chwïe nu nnu pigho.

Ndo ti sheshenonj mfã'ô tininju'ô no tene nu nthe yichœi nnu (ñchrã pi no na nkamu'ôn), mfa'ô tininju'ô no tene nu no gho nkaa mu. ²² Pugu pa ngwa Hibru? Mummu nkaa mu yie. Pugu pa ngwa Ishrae? Mummu nkaa mu yie. Pugu puonj Abrahãnj? Mummu nkaa mu yie. ²³ Pugu puonj fá'a Krishto? Nka chaa vugu chaa. Nchrã pi no ha'anj mbo pi lilinj, ndo nkã pœ pœ nchaa vugu, monj ntou fá'a, monj ghœi nu chœinj ngœnge, pi wie a monj ngé ki fi'i, ngu'ô ma ntogo pi monj gu ntou ndii. ²⁴ No tierj nge, pa ngwa juu wie a ni trei wuj ni ndipu'u ndigi cho ngwãnj. ²⁵ No trei nge, pi wie a ni muunj thi, ntunj

a ni ngu'ô ta'a nge, mitu nkhi kwo chhwi nshina kraokrao ni mmu trei nge, monj ta'a tu'u ni ta'a naonchi ñdoo nu nkuaonj yaonj tho mme nkhi. ²⁶ Nkuonj ntou pa nyien, ñtogo monj gu monj pa ninœi, ntogo monj gu mbho pa ngina minwi, ntogo monj gu mbho pa ngwa panj, ntogo monj gu mbho pa ngwa taonj nduonj, ntogo monj gu monj pa memme la'ataonj, ntogo monj gu monj nkũnu njô, ntogo monj gu monj mme nkhi, ntogo monj gu mbho pa ngwa ja pugu fiï ja pugu pa ghanj pinj ne. ²⁷ Monj ngœ'i pugu pa wie nonj, ntogo monj ntou pa tu'u ki lo ndhe, nji yia a, njù'ô a pini njaonj, mbo ki maonj ji monj yien ndii, monj figœi pugu pa pou kwri ndhwi. ²⁸ Ndo no mien nu ki lo ngœi mfi'i pichœi pa nnu nduonj, monj pa lelle, mfa'ô lrí ghana njù'ô nthe nguonj pa choshi. ²⁹ Ndii ja nonj lo ntini ne, mbo no ha'anj ñdo ntini nkãa mu. Ndii ja pi chwïe nonj gũ monj phi ne, ñdinaonj ni pœ'i njù'ô.

³⁰ A mbo ja ñtene, ñtene pi ni pa maonj pe ja a nœonj ja ñdo ntini ne. ³¹ Minnwi ndo mbo Tãa Jisho Taatho, mbo ju ja mboro pœ ji ki ndugwi yi ne, ji ja ñdo nji'i ntho nde'i pi nggïnj. ³² Monj Damashiku, nonj ja a ni ntho nsha'a nu mbho Fœonj Areta ne, ni nchho nkœ'i mme la'ataonj Damashiku no wœinj nu ma, ³³ ndo pi ni ni'inj a monj mikuo nshwi'cho windu mbinj nkã'a, nne ñtei ntaonj mbho yu.

12

Nnu ha'anj Pœo yœi ne pugu pa maonj chwe'ichwe'i monj nonj yu

¹ A pie ja ngœi shhi ntho nkweï njù'ô a, nji'i nthe pi no ha'anj shœi shi lo mbo no gho, ñshi ngœi shhi no chrã nu nkuaonj yœi nu nnu pugu pa nnu ha'anj Taatho nœonj ne. ² Nji yichœi nonj monj Krishto ja a khwenchro ngã'ombhi no ha'anj pi ni njã vi nkũ'ô no gho monj trei yere pœ, ki a ni mbo pi monj freinonj ki a shini ndo mbo pi monj freinonj, ñdo nji'i nji, a ji Minnwi. ³ Nji ja pi ni njã nonj vei nkũ'ô no gho monj li'i pwapwa pœ, ki a ni mbo pi monj freinonj ki a shini ndo nji'i mbo monj freinonj, ñdo nji'i nji, a ji Minnwi. ⁴ A ni nja'ô pa nnu ja mba'a nchô fi'i, ja pi shi lo nji'i mbinj ja nonj chhu.

⁵ Nshi ntene monj ligi nonj vei, ndo ni nyanj nonj mba'a ntene, nkienj ni pa yaonj ja ñdo nji'i ntini monj gho ne. ⁶ Nthe ja mii ndo nkhwã no kwœi nu njù'ô a pa'a ñdo nji'i mbo pi na, nthe ja ñshi ntho nchrã pi nnu shini. Ndo mba'a nji'i ntene, nne ja ki'i nonj lli a no yaonj ja a nchaa fi'i nkwanj ha'anj a yœi mbinj mu ki nja'ô llo mbho mu ne.

⁷ Nenne, no li'i nu ma ja ki'i nœonj nonj nthe pa memme nnu ghraohrao ja nkã

yəi ne, pi ni ni'ij pa yaon nɔ pa yaon chwe'ichwe'i mbinj mu, ygan ntaonj llo mbho Shata, nɔ fe nu ngə'i vəi, nɔ li'i nu ma ɲa ki'i mfā'o nɔonj nonj. ⁸ Njūa ni Taathɔ ni trei ngé nne ɲa minthe yaon yei taonj mbinj mu. ⁹ Ndo a chhu vəi ɲa, **"Pwapuj a pɔ pi nguon yaon ɲa a pie ɲa ɔ fā'o, nthe ɲa nguonj nji a ghà nɔonj nonj yi ndii ɲa ɔ lo ntini ne."** Nthe yie gho, ɲja mfā'o pwanju'ɔ ki'ɛ nɔ tene nu monj pɔ nu ma ki lo ntini, nne ɲa minthe nji Krishto kina mbinj mu. ¹⁰ Nthe ligi Krishto ki'ɛ, mfā'o pwanju'ɔ monj pɔ nu ki lo ntini, monj wé'i, ngə'i ghagha'a ɲa pi fe nu vəi pugu pa nnu titini. Nthe ɲa ndii ɲa ɲdo nji'i ntini ne, ɲkanj titini kə'i gho.

Pɔɔ fā'o njū'ɔ nthe choshi Korinj

¹¹ ɲkwo pɔ nɔ na, a fra pəi mfra a ɲa mbɔ nne, nthe ɲa a ni mfā'o pəi nɔ chhu nu ɲa mi ɲkienj ɲonj ndo mbinj a. Nthe ɲa ɲshini ndo ɲkigəi kigəi ncha a ngwa pigho ɲa pugu chhu ɲa pugu ghanj ntaonj Jisho lienlijen, nji'i nthe pi nɔ ha'anj ɲdo mbɔ yichəi yaonj ne. ¹² Mi ni nɔonj pa li ɲkienj ngan ntaonj Jisho shina pəi ni nguonj wəinj njū'ɔ ghao, ntogɔ ɲkuonj pa li pugu pa nnu ghraoghrao ni pa membe fā'a titini. ¹³ Nthe ɲa a pɔ pi monj yei shendaonj ɲa pi ni nchwie ni pəi nɔ ha'anj pəi lo mbɔ yaonj shina nguonj pichəi pa choshi, ɲkienj ɲa mmu ndutho a, shini ndo mbɔ lri ni pəi? Pəi li'ɛ phi a yei mfe a nɔ gho!

¹⁴ Lii njəi, ɲkwo piri nonj a nɔ tho nu ɲkra vəi a pɔ trei ngé, ndo mbə'a mbie vəi ni sheshe yaonj nthe ɲa ɲdo nji'i ntā'a pi maonj pəi, ntā'a pi pəi. Nthe ɲa a lo ɲji'i ni puonj ɲa pugu ləinj maonj nthe pa taa pugu, ndo a yi'i ɲa a ləinj pa taa nthe puonj pugu. ¹⁵ Nsh'i ɲa ɲkhwā nɔ phe nu nguonj yaonj ɲa mfā'o nɔ ni mbhe chombhi a nthe nchəi yəi. Mi ɲkhwā vəi ntou yi, a nu'uj mbie ɲa pəi khwā a pi shigəi yi?

¹⁶ Pichəi shina pəi pinj ɲa mmu ndutho a shini ndo mbɔ lri ni pəi, pichəi shina pəi chhu ɲa mi ni mbɔ pi ngan mbe, nchigi vəi ni mifi. ¹⁷ ɲkwanj neinj? ɲki togɔ mbinj sheshenonj ɲa ɲki taonj ne nchigi vəi?

¹⁸ ɲki ligəi Taitu ɲa a ghəi, nchū'ɔ ta'a ngan pinj ntaonj vugu yu. Taitu ni chigi vəi? Nguonj yigi pugu shini ndo mfā'o ta'a ɲkwanj njū'ɔ ndo mbha nnu yigi pɔ ta'a yi?

¹⁹ Pəi wu'ɔ nchho mbi'i nu nguonj ndii yei ɲa pigi chho nchhu nnu pei nchho ɲkwe pi nonj pigi? Pigi chrā nu ɲkwanj ha'anj Krishto tā'a nu ɲa pigi chrā shhi Minnwɔ ne, ndo nguonj pa nnu ha'anj pigi chwie nu ne, pigi chwie pi nɔ ghēre nu vəi, ma ɲkienj pa lij panj. ²⁰ Nthe ɲa mbogɔ nu ɲa ndii ɲa ɲshi ntho ne, pa'a ɲdo njəi vəi ɲkwanj ha'anj ɲkhwā ne, ndo pa'a pəi

lo njəi a nɔ ha'anj pəi tā'a nu ne. Mbogɔ nu ɲa kə'ichəi fə'i shi mbɔ, kighi'ə pɔ, pigitua, pugu pa kipina, ni chrā piphi, ni nchū, nɔonj nonj pugu ghaghana. ²¹ Mbogɔ ɲa ɲshi ɲa mbini ntho, Minnwɔ a shwi'i a shhe shhi pəi, kə'ichəi ɲshi mfā'o nɔ kəi nu ntou pa ngwa ha'anj pugu ni ɲkwo ma nchwie phi ndo pa'a ndo nji'i mbā'a ɲkūnu yugu ni pa nnu totro, kwoshuonj pugu pa nnu nchhi ɲa pugu chwie ne.

13

Shūu nu tənə pugu pa ndugwi njin mā'aj nu chrā

¹ A ngé yi trei ndwe nɔ ha'anj ɲtho nu ɲkra vəi. "Pi nchhu sheshe nnu tho ɲonj, a wu'ɔ mbie ɲa paa minkwentie ki yi trei wu'ɔ mbɔ ɲkaonj nnu gho maa mbɔ ɲa a nnu shini". ² Mi ni nshūu tənə nguonj ngwa pe ɲa pugu ni nchwie phi ne pugu pa nguonj pichəi ngwa nduonj. Ndo mbini ntho nshūu tənə yugu ndwe ɲa ɲdo nji'i mbɔ ne, wu'ɔ nɔ ha'anj ɲki chwie ndii ɲa ɲki tho ɲkra vəi mbra ngé ne, ɲa mi mbini ntho ɲkamu'ɔn ɲa'a ɲdo nu'uj mienj vugu. ³ Nchhu neinj nthe ɲa pəi chho ntā'a li nɔ nɔonj nu ɲa Krishto chho nchrā nu ntogɔ pi mbinj mu. Krishto shi lo mbou pi ghrī ni ɲkwanj ha'anj pəi pugu togɔ nu ne. A fā'o ghrī shina pəi. ⁴ Nthe ɲa pi ni ɲkwīnj vi ɲkuonj wā'a ntho nɔonj nu ɲa a shini ndo ntini, ndo a fā'o chombhi ndwe ntogɔ pi ɲkuonj nji Minnwɔ. Pigi ɲkaa pigi lo nji'i ntini monj pɔ nu pigi pugu ka'a, ndo monj chwie nu pa nnu pia ka'a, pigi fā'o chombhi pigi pugu ntogɔ pi ɲkuonj nji Minnwɔ.

⁵ Pəi lii nonj pəi njəi ɲa pəi pɔ monj pinj! Pəi ywe'i nonj pəi, ki pəi lo nji yei nnu, ɲa Jisho Krishto pɔ monj njū'ɔ pəi, kanj a neinj, shishini pəi gū ywe'i nu gho gū. ⁶ ɲkwā'a ɲa pəi shi njəi ɲa pigi lo nji'i ngū monj ywe'i nu gho.

⁷ Ndo pigi luonj ni Minnwɔ ɲa ki'i pəi fāanj sheshe nnu, ki lo mbɔ pi ɲa pigi nɔonj nonj yigi ɲa pigi ka'oka'ɔ monj nguonj nnu. A pɔ pi ɲa pəi chwie nnu ye ɲa a kə'ɔ ne, nji'i nthe pi nɔ ha'anj a shi mbɔ nɔ ha'anj pigi gugu. ⁸ Nthe ɲa minthe pa'a pigi lo nji'i nchwie sheshe nnu ɲa a nɔonj nu ɲa pigi lāa nnu shini lāa. Minthe pigi wu'ɔ nchwie sheshe nnu nthi pi ɲkuonj nnu shini. ⁹ Pigi fā'o pwanju'ɔ ndii ɲa pigi pou ghrī, ndo pəi fā'o ghrī ne. Pigi luonj nu ɲa pəi pini mbini mbɔ shi'i.

¹⁰ Nthe yie gho, ɲa'anj nnu pei mfe ni pəi ndii ɲa pia lo nji'i mbɔ ka'a ne, nne ɲa ndii ɲa ɲtho ne, mbā'a nu'uj nɔonj nnu ghrī ɲa Taatho fə vəi ne mbinj pəi ni nji, mbɔ

* 13:1 13:1 Njwa'anli Mbəa Fe nu Gí 19:15.

ghrî ña a fe vëi ña ñkugwi vëi no gho ki lo
nshāan vëi shāan no gho ne.

¹¹ No lūgwi nu, ma līn pañ, p̄ëi fā'o
pwanju'o. P̄ëi pa'o no pini nu mbīni mbo
shi'i, mā'an njù'o non p̄ëi ni non p̄ëi. P̄ëi
p̄o ni ta'annggi, p̄ëi chho mon ta'annggi.
Minnwi khwã, mbo Minnwi ta'annggi, p̄o
p̄ëi pugu.

¹² P̄ëi chrã ni non p̄ëi shishi'i ni pañ
nu non. ¹³ Nguon pa ngwa Minnwi pi
taon̄taon̄ mā'an chrã yëi.

¹⁴ Pwapun Jisho Krishto, mbo Taatho,
pugu pa khwã Minnwi pugu pa Jijwe
Minnwi p̄o p̄ëi pugu ghao.

Nwa'anli choshi Galashia Kāon nu pa tho nnu

Nɔ ha'an ɲkɔni pwa pisha'akho Krishto ni ɲgɔi nu shhi ti pa ɲgwa ɲa pugu shi lo ɲji'i mbo ɲgwa Juu jɛ po nu ghan pin ne, pie ni mbo ɲa a pie ɲa ɲon ɲa a lo ɲji'i mbo ɲon Juu ne nii ɲgunu mbrei ɲkaon maa mbo ɲgan pin? Pɔɔ fi'i ni pia mon ɲwa'anli yei ɲa a lo mbie ɲa ɲon nii ɲgunu mbrei ɲkaon maa mbo ɲgan pin. A fi'i mon ɲwa'anli yei ɲa a wu'ɔ mbo pi fā'ɔ nu pin mbin Krishto ɲa minthe ɲon kie fo ndūgu. Pɔɔ ni nā'an ɲwa'anli yei ki'ɛ nɔ chwie nu ɲgwa pe ɲa pugu ni ɲkwo chho fāan ndaon ntogo ɲkuon yaon ye'i tɛitɛi ne, pini shendaon ɲa a kā'ɔ ne. Pɔɔ gha ndugwi nu nɔon ɲa mbha nnu ɲon ɲa a pin Minnwi ne gha ndho pi mon khwā ɲa a fā'ɔ mbin Minnwi pugu pa ɲgwamishua, ntogo ɲkuon pin ɲa a fā'ɔ ne.

Mā'an nu chrà

¹ ɲwa'anli yei llo mbho mu Pɔɔ, mbo ɲgan ntaon Jisho, ki lo ndho pi mbho ɲgwamishua, ki ntogo pi mbho ɲon. A togo pi mbho Jisho Krishto, pugu Minnwi, mbo Tāa vi, ɲa a ni ɲku'ɔ ni ju mon gu ne.

² Pigi pa ɲguon ghan pin, ɲa pigi pugu po hein ka'a ne, chrā ni pa choshi mon Galashia.

³ Pwapun pugu pa ghigri llo mbho Minnwi mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho po ni pɛi. ⁴ Jisho yei ni mfe non yi ɲkhu nthe phi yia, nɔ fu'u nu via mon mbhi piphi yei, ɲkwan nɔ ha'an Minnwi ndo mbo Tāa via ni ntā'a nu ne, ⁵ ɲguon ndigha'ɔ ghao ki ndugwi yi po ji. A yie.

ɲkɔni pwa pisha'akho wu'ɔ ta'a yi

⁶ ɲja ɲgrāo ɲkwan nɔ ha'an pɛi kwo tho ntei ɲon ye ɲa a gɛ vɛi, ntogo pi ɲkuon pwapun Krishto, ɲka tho ɲjɔu pi ɲjin ɲkwan pwa pisha'akho nduon ne. ⁷ Yichɛi pwa pisha'akho nduon lo ɲji'i mbo fo, a po pi ɲa pichɛi pa ɲgwa tho mfe ɲgɔ'i ni pɛi, ntā'a nu ɲkwri pwa pisha'akho Krishto. ⁸ Ndo, ā ɲji'i ntho pigi ki ɲgan ntaon Minnwi llo po, nchii pwa pisha'akho ki a lo mbo pi ye ɲa pigi ni nchii ni pɛi ne, nchɔnɔ po mbin yu llo mbho Minnwi. ⁹ Nɔ ha'an pigi ni ɲkwo chhu, mbini nu'uy nchhu ndwe ɲkamu'ɔn ne, ɲa ɲon ntho nchii pwa pisha'akho ni pɛi, ki a lo mbo pi ɲkwan ye ɲa pɛi ni mbin ne, nchɔnɔ po mbin ɲgan vi, llo mbho Minnwi.

¹⁰ Mi chho ndwe mba'ɔ pi ɲa ɲgwamishua pin a, ki mi pa'ɔ pi ɲa a pin Minnwi mbin a? Ki mi pa'ɔ pi nɔ chwie nu ɲa tūa ɲgwamishua pwa? A kan ni mbo ɲa ɲgu'ɔ mba'ɔ pi nɔ chwie nu ɲa tūa ɲgwamishua pwa, nshi kan ɲji'i mbo muun fā'a Krishto.

A gɛ Minnwi ɲgɛ Pɔɔ

¹¹ Na'an nchwie pɛi ji, ma lin pan, ɲa pwa pisha'akho ye ɲa a ni nchii mmu ne lo ndho pi mbho ɲgwamishua. ¹² Nthe ɲa a shini ndo mfe sheshe ɲonmishua vɛi, ndo pa'a pi lo ɲjɛ'i a ye'i nɔ gho. A tho vɛi ntogo pi mon nnu ɲa Jisho Krishto ni nɔon vɛi ne.

¹³ Pɛi ni ɲa'ɔ ɲkwan ha'an chombhi a ni mbo, ndii ɲa mi ni ntho ɲjɔu ɲjin ɲkwan nnu Minnwi pa ɲgwa Juu ne, ɲkwan ha'an ɲki tho mfe titini ɲgɔ'i ni choshi Minnwi, mba'ɔ nu nɔ shi'ɔ nu vi ne. ¹⁴ ɲki ghɛi shhi mon ɲkwan nnu Minnwi pa ɲgwa Juu nchaa ntou pa kuo pigi, nthe ɲa ɲki ya mfā'ɔ ntou ni'ɲ ɲjɔ'ɔ mon nū'ɔn pa ɲkhu tāa pan.

¹⁵ Ndo ndii ɲa ju ye ɲa a ni ɲkwo chu'ɔ a llo ndii ɲa muun a ni nshūu a ne, ndo mbini nu'uy ɲgɛ a ntogo pi ɲkuon pwapun yi, ¹⁶ ni mfā'ɔ pwanju'ɔ nɔ nɔon nu muun vi vɛi nne ɲa minthe nchii pwa pisha'akho nthe vi shina pa ɲgwa taon nduon ne, nshini ndo ɲgɔi mbho sheshon nɔ kwe nu ntigi. ¹⁷ Nshini ndo mbini ɲku'ɔ Jerushalein nɔ yei nu pa ɲgwa pe ɲa pugu ni mbo pa ghan ntaon Jisho ɲkaon maa mbo ne. ɲki ka ghɛighɛi ta'a ɲgɛ mon la'ataon Arabia, ndho mbini mbini Damashiku.

¹⁸ Trei ɲga'ɔ ni ɲga ntogo, ɲku'ɔ Jerushalein nɔ kra nu Kefa, * pigi yu chho nɔ tienchrɔ llembhi. ¹⁹ Nshini ndo ɲjɛi kan ta'a ɲgan ntaon Jisho ɲkɛin Jɛin ndin Taatho. ²⁰ Nnu ɲa na'an ne nnu shini. Minnwi ji ɲa ndo nde'i pi ɲginɛn.

²¹ A gha nda'a, ɲgɔi mon pa krao ɲgei Shiria pugu Shilishia. ²² Mon ndii gho, pa ɲgia choshi Krishto mon Judia shini ndo naa ma ɲjɛi a, ²³ pugu ni ɲgu'ɔ ɲja'ɔ ya'ɔ pi chhu nu ɲa, "ɲon ve ɲa a ni ntho mfe ɲgɔ'i ni pia ne tho ne ndwe nchii pi pin ye ɲa a ni ɲkaa nu nɔ shi'ɔ nu ne." ²⁴ Nne, pugu gha'ɔ Minnwi nthe a.

2

Pa pichɛi ghan ntaon Jisho pin Pɔɔ

¹ A ni ɲga nda'a khwenchrɔ ɲga'ɔ, mbini ɲku'ɔ Jerushalein, pigi Banaba ni ɲku'ɔ ka'a. Mi ni ndogo Taitu pigi pugu ku'ɔ ka'a. ² Mi ni ɲgɔi nthe ɲa Minnwi ni nɔon ɲa ɲgɔi. Mi ni mfi'ɔ ɲkɔni pwa

* 1:18 1:18 Kefa po pi ligi Pita mon chrà Gri.

pisha'akho ye ña mi ni nchii ni pa ñgwa taon nduon ne mon kiri pa thishi chiiichii tã'i vugu. Nne nthe ña ñshini ndo ntã'a nu ña fã'a ña mi ni ñkwo fã'a, pugu pa ye ña mfã'a nu ne togo gha. ³ Ndo pugu shini ndo ñji'i mfra no ni'ñ nu Taitu na pigi yu ni mbo ka'a ne ñgunu mbrei, ñji'i nthe pi no ha'an a ni mbo pi ñon Gri, ⁴ ndo pichai ñgwa ni ntã'a nu ña pi ni'ñ vi ñgunu mbrei. Ñgwa pei ni mbo ñgwa ña pugu ni mfiñ nu ña pugu ghan pin, ñi'an nii shina pigi no pa miyra, no tã'a nu la'o taon nu mon kũna mbho gí pa Juu ña pigi taon fo nthe ña pigi pa Krishto Jisho ta'a yi ne. Pugu ni ntã'a nu ña pigi po mon kũna. ⁵ Pigi shini ndo mbin chwie nu nnu ña pugu ni nchhu nu ne kan shigei yi, nne ña nnu shini pwa pisha'akho kina ni pã.

⁶ Ndo ni ñgwa pe ña pugu ñgwa chiiichii shina pã ne, yaon ña pugu yie gho lo ñji'i mbo yichai nnu vã, Minnwi shi'a noon shieligi. Pugu shini ndo mbigi sheshe nnu fhi vã. ⁷ Pugu ni ñka yã pi ña Minnwi chu'o a ña ñchii ñkani pwa pisha'akho ni ghan ki nii ñgunu mbrei* ne, wu'o no ha'an pi ni nchu'o Pita ña a chii ni ñgwa ña pi ni'ñ vugu ñgunu mbrei ne. ⁸ Nthe ña ñon ña a ghã ntogo mbin Pita mfã'a ña ã chii ñkani pwa pisha'akho no ñgan ntaon Jisho ni ñgwa ña pi ni'ñ vugu ñgunu mbrei ne, ghã ñgu'o mfã'a ju mbin mu ña ñchii ni pa ñgwa taon nduon. ⁹ Ndiñ ña Jein pugu Kefa, ni Jouñ ña pugu ni mbo no pa kwini ni ñjã fi'w pwapuñ ña Minnwi ni noon vã ne, pugu chrã ni pigi Banaba ni mbho no noon nu ña pugu pin nnu ña pigi ye'i nu ne, ña pigi ghã ñchii ni pa ñgwa taon nduon, pugu chii yugu ni ñgwa ña pi ni'ñ vugu ñgunu mbrei ne. ¹⁰ Pugu ni ñgu'o mbin nchhu pi ña pigi kwijn ghan pin mbo ghan pou Jerushalein, ñgu'o mbo nnu ye ña mi ni ñkwo ya ñkhwã nu no chwie nu ne.

Poo fe'i Kefa (Pita)

¹¹ No pigi nu, Kefa ni ñga mbo Antio yichai ndii, ñjã ña a ni ntho nchwie nnu ña a lo ñji'i ñkã'o ne, mbiga vi shhi ñgwa. ¹² Ñkãon pichai ñgwa ña Jein ni ntaon vugu ne maa nchãin, Kefa ni ntho ñji maon pugu pa ñgwa taon nduon, ñgwa pigho gha ntho nchãin, a fu'u non yi mbãni ñjin nthe ña a ni ntho mbogo ñgwa pe ña pugu ni nthi yugu pi ña pi ni'ñ ñgwa taon nduon ñgunu mbrei ne. ¹³ Pichai pa ñgwa Juu, mbo ghan pin, pini Kefa mon mbha nnu mifiñ yei, ti Banaba ñkaa yu gũ mon mifiñ yugu gho.

¹⁴ Mi ni ñga ñjã ña mbha nnu pugu lo ñji'i ntogo ndaon ntou ñkuon nnu shini pwa pisha'akho, ñchhu ni Kefa shhi pugu ghao ña, "Gõ ndutho yo ya mbo ñon Juu, ndo nchho chombhi yo no ñon taon nduon ki lo mbo pi ñon Juu. Ti a kie pi ñeij o fra ñgwa taon nduon ña pugu chho chombhi yugu no pa Juu?"

Pa Juu pugu pa Ñgwa Taon Nduon togo pi mon pin nu ndũgu

¹⁵ Pia ni non yia, pi phi via pia po pi ñgwa Juu, ki lo ñji'i mbo ñgwa taon nduon, mbo "ghan phi" no ha'an pi ghã mẽin vugu ne, ¹⁶ ndo pia ji ña ñon shi'a ñji'i mbo ñon ndindi shhi Minnwi ntogo pi ñkuon nu'õñ nu gí. Ñon ghã ñgu'o ntogo pi mon pin nu Jisho Krishto.† Nne pia ñkaa pia pin pi Krishto Jisho ñkaon maa ntogo shã'a, ntogo pi mon pin ña pia fã'o mbin Krishto ne, ki lo ntogo pi mon nu'õñ nu gí. Nthe ña mba'a yichai ñon togo shã'a shhi Minnwi nthe pi ña a ni nu'õñ gí.

¹⁷ Ti pia mba'o no po nu ñgwa ndindi pi mon pin nu Krishto, pa Juu li via no ghan phi, yie gho noon ki'e pi ña Krishto po pi ñgan pin nnu phi? Ñga! ¹⁸ Nthe ña mi mbin nu'uy ñkrao yaon ña mi ni ñkwo shãan mã'an shhe ne, yie gho noon ña noon non a ña mi ñgusha'a. ¹⁹ Nthe ña mi ni fũon nchho chombhi, mba'o pi no nu'õñ nu gí ndũgu, ndo mi ni ñga ndũgu mbho gí, mfã'o ghrí no chho nu chombhi mbho Minnwi. ²⁰ Pi kwo kwijn vigi Krishto ñkuon wã'a ka'a. A lo nu'uy nchho mmu nchho chombhi a, a chho Krishto chombhi yi mon chombhi a. Chombhi ye ña ñchho nu ndwe mon freinon ne, ñchho ntogo pi mon pin nu Muuñ Minnwi, ña a ni ñkhwã a mfe non yi nthe a ne. ²¹ Ndo ñji'i ndãa pwapuñ Minnwi, nthe ña a kan mbo ña ñon nthe a po yi ndindi shhi Minnwi ntogo pi ñkuon nu'õñ nu gí, kan Krishto ni ñkhu pi gha.

3

Lũgu nu po ntogo pi ñkuon pin, ki nu'õñ nu gí?

¹ Pa na ñgwa Galashia, a chõno gõ nchõno vã? A ni mbo pi ligi pã ña pi ni mfi'ñ ñkwan ha'an pi ni ñkwijn Jisho Krishto ñkuon wã'a ne. ² Na'an mbie vã ni yei nnu, pã ni mfã'o Jijwe Minnwi ntogo pi mon nu'õñ nu gí ki ntogo pi mon ya'o nu chrã Minnwi ndo mbin? ³ A ha'an pã ya na? Pã ni ñjã pi mon Jijwe Minnwi ntã'a nu ndwe mi'ej pi ni ghrí ñgwamishua? ⁴ Pã ni ntogo mon ntou ñgã'i ndii ña pã

* 2:7 2:7 Ñgwa ña pi lo ni'ñ vugu ñgunu mbrei ne, po pi pa ñgwa taon nduon, ñgwa ña pi ni'ñ vugu ñgunu mbrei ne, po pa ñgwa Juu. † 2:16 2:16 A nthe ñon pini ñkara li'i yei ña pin ña Jisho Krishto ni noon ne.

ni mbinj Minnwi ne pi ghagha? A shini ndo mbo pi gha!

⁵ Minnwi yei na a ni mfe Jijwe yi ni pœi, mfã'a pa nnu ghraoghrao shina pœi ne ni nchwïe nenne nthe pi na pœi ghã nchwïe nnu na gí chhu ne, ki ntogo pi nkuonj pin nu nnu na pœi ya'ò ne? ⁶ A wu'ò mbo no ha'anj Abrahanj ni mbinj Minnwi, nthe pinj yi, Minnwi lōgo vi no ñonj ndindĩ ne. ⁷ Pœi ji ne ki'è na a ngwa pe na pugu ghanj pin ne, na pugu puonj Abrahanj.

⁸ Nwa'anli Minnwi ni nkwo yœi nnu ye na a shi ndōgo li'í ne, na Minnwi shi nchwïe pa ngwa taonj nduonj po yi ndindĩ ligi yu ntogo pi nkuonj pinj yugu. Minnwi ni nchii ñkani pwa pisha'akho ni Abrahanj na, "Ntogo pi mbinj gho, ñguonj pa la'ataonj shi mfã'o mborɔ." ⁹ Nne, ñguonj ngwa pe na pugu ghanj pinj ne fã'o mborɔ pugu pa Abrahanj mbo ñganj pinj.

¹⁰ Nthe na ngwa pe na pugu ghã nji'œ nonj yugu pi nkuonj chwie nu nnu pe na gí chhu ne po pi monj nchõno Minnwi, nthe na pi nã'anj na, "Nchõno po mbinj ngwa pe na pugu lo nthe nkuonj ñguonj nnu pe na pi nã'anj monj nwa'anli gí ndo nchwïe nu ne." ¹¹ Ndwe pi ya nji na mba'a yichœi ñonj po yi ndindĩ shhi Minnwi ntogo pi nkuonj nu'õnj nu gí, nthe na, "Ngwa ndindĩ shi mfã'o chombhi ntogo pi nkuonj pinj nu Minnwi." ¹² Ndo gí lo nji'í nthe pi nkuonj pinj, Nwa'anli Minnwi ka chhu pi na, "Sheshenonj na a chwie ñguonj nnu na gí chhu ne, shi mfã'o chombhi." ¹³ Krishto ni nkwo yuonj via mfu'ũ monj nchõno llo mbho gí ntogo pi nkuonj po nu nchõno nthe via. Nthe na pi nã'anj na, "Nchõno po ni sheshenonj na pi kre'i vi nkuonj thi ne." ¹⁴ Krishto Jisho ni nchwïe nne nji na ntogo mbho yu minthe pa ngwa taonj nduonj fã'o mborɔ Abrahanj, nne na minthe pia fã'o Jijwe na Minnwi ni nkã'a ne ntogo pi nkuonj pinj.

Gí pugu kà'a

¹⁵ No mã'anj nu fi'í ni nnu na a ghã ndōgo li'í shina ngwamishua ne, ma liñ panj, ndii na paa ngwa po ni ta'anggi nkuonj nnu ti ñgwãrã kina ne, mba'a yichœi ñonj nu'uj nchi'í ki mbigi sheshe yaonj nkuonj gho. ¹⁶ Ndwe, kà'a gho ni mbo pi ni Abrahanj pugu ta'a mbhẽ yaonj yi. A shini ndo nji'í nchhu pi na, "ni pa mbhẽ ngwa pi," mbo ntou ngwa, a ni nchhu pi ta'a yi, "mbo ta'a mbhẽ yaonj yɔ," mbo Krishto. ¹⁷ Yei nnu na ñchhu nu ne, gí na a ni ntho pi khwe ñkii ñga'ombhi ni tre'i wuj ñjinj ne, nthe pa'a a lo mbœ'í kina na Minnwi ni nkwo

wrã pugu Abrahanj ne, nne no chi'í nu kà'a Minnwi. ¹⁸ Nthe na fé Minnwi kanj ni nthi pi nkuonj nu'õnj nu gí, a nōonj na a lo nu'uj nthi pi nkuonj kà'a Minnwi. Ndo a ni ntogo pi nkuonj kà'a Minnwi na a ni mfe fé gho ni Abrahanj.

¹⁹ Ti ghèrè gí ni mbo pi kho? Pi ni mfe gí nne na a nōonj yaonj na phi yie gho ne, mfã'a ji ti ñgœi nchœinj ndii na mbhẽ yaonj Abrahanj ha'anj pi ni nchwïe kà'a nthe vi shi ntho ne. Minnwi ni mfe gí ntogo mbho pa ghanj ntaonj pi ni Mushi no ñonj na a ki thi shina Minnwi pugu pa ngwamishua ne. ²⁰ Ndo ndwe, ñganj titri ghã ñga mbo, a nōonj na a lo ñgu'ò mbo pi nnu ta'a ñonj. Ndo ndwe, Minnwi wu'ò mbo pi ta'a ñonj.*

Ghèrè gí

²¹ Yie nōonj na gí po pi ki'ingini ni kà'a Minnwi? Nga! Nthe na yichœi gí kanj ni mbo na a nthe a fe chombhi, po nu ñonj ndindĩ shhi Minnwi kanj mbo shini ntogo pi nkuonj nu'õnj nu gí. ²² Ndo Nwa'anli Minnwi chhu na ñguonj ngwa po pi pa kũna mbho phi, nne na a nthe pi fe kã'a ye na a llo pi nkuonj pinj na Jisho Krishto nōonj ne, ni ngwa pe na pugu pinj ne.

²³ Ndo ñkaonj pinj maa ntho, gí ni ñkrao vigi ni'ij chœinj ti ñgœi nchœinj ndii na pi ni nōonj pinj ne.

²⁴ Nenne, gí ni mbo ñganj nōonj ndaonj ni pigi ti Krishto nu'uj ntho, nne pigi kie nkuonj pinj mbo ngwa ndindĩ shhi Minnwi. ²⁵ Ndo ndwe no ha'anj pinj kwo tho ne, a lo nu'uj mbie na a tho ndina gí ni pigi. ²⁶ Nthe na ntogo pi mbho Krishto Jisho, ñguonj vœi ghao puonj Minnwi ntogo pi nkuonj pinj. ²⁷ Pœi na pœi ni nkwe ñkhi no po nu ta'a yi pœi pa Krishto ne, kwo mã'anj Krishto no ndhwi mbinj pœi. ²⁸ Nenne, kwri lo mbo shina pa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj, shina pa kũna pugu pa ngwa na pugu lo mbo pa kũna ne, shina mbia pugu pa pingge, nthe na ñguonj vœi ghao ta'a yi monj Krishto Jisho. ²⁹ Pœi mbo yi Krishto, kanj pœi mbhẽ yaonj Abrahanj, nshi mfã'o kà'a na Minnwi ni nkã'a Abrahanj no gho ne.

4

Pia ni mfuonj mbo pi pa kũna

¹ Na'anj mã'anj fi'í ni li yei, no ha'anj muuj pi'í mikœ'í nda pugu ne, ti mfe pi no ha'anj ñguonj yaonj shi nde mbo pi ji ne, a lo nji'í nchaa ñkũna. ² A fã'o no ya'ò nu nchõ pa ngwa na pugu lina nu ni ju ti a shi nu'uj ñku'ò ñgũ mmenonj ñkã'ò no ndii ha'anj tãa vi ni nu'õnj ne. ³ A wu'ò no ha'anj

* **3:10** 3:10 Nwa'anli Mbra Fe nu Gí ne 27:26. † **3:11** 3:11 Habaku 2:4. ‡ **3:12** 3:12 Nwa'anli Ghanj Fã'a Nda Minnwi 18:5. § **3:13** 3:13 Nwa'anli Mbra Fe nu Gí 21:23. * **3:20** 3:20 Minnwi ni mfe kã'a yei ni Abrahanj ki lo ntogo pi ñjinj ñonj. † **3:22** 3:22 A nthe pi pini ñgu'ò ñkara li'í yei na pinj nu Jisho Krishto.

a ni mbo ni pia ndii ja pia ni ngu'c mbo puonj pɔc ne, pia ni mbo pa kũna mbho pa nu'ɔnj ŋkuonj mbhi yei.

⁴ Ndo ndii ni nga ŋkã'o, Minnwi taonj Muunj vi, mingwe phi vi, a fã'o no nu'ɔnj nu gi Mushi, ⁵ no puonj nu pa ngwa pe ja gi tuo vugu ne pugu lũgu, nne ja pinthe Minnwi lɔgo via no puonj pi. ⁶ Nthe ja pɛi pa puonj ne, Minnwi fe Jijwe Muunj vi njũ'c pia, mbo Jijwe ja a yũa ja, "Baba, Tãa a." ⁷ Nenne, c lo nu'uj mbo pi ŋkũna, c po pi muunj. Nthe ja c po pi muunj ne, Minnwi fe ŋguonj yaonj ja a fã'o ne ve.

Pɔc fã'o ngwa la'ataonj Galashia njũ'c yu

⁸ A ni mbo ndii shhi, mbo ndii ja pɛi shini ndo naa nji Minnwi ne, pɛi ni mbo pa ŋkũna mbho pa maonj ja pugu lo ndo mbo nnwi ne. ⁹ Ti ndwe ja pɛi kwo ji Minnwi ne, ki nthe pi ja Minnwi kwo ji vɛi ne, pinthe pɛi kie pi neiŋ mbini ŋkara mbini ŋkuonj nu'ɔnj ŋkuonj mbhi yei ja a lo nji'i mfã'o ghrĩ ki ghẽre ne, pɛi tã'a nu mbini mbo pa ŋkũna mbho pa nu'ɔnj pigho ŋkam'uɔnj? ¹⁰ Pɛi ghã ndina ni nu'ɔnj nu pichɛi pa mme llɛ pugu pa tanj, pugu pa ndii ni pa ngwa'o. ¹¹ Mfã'o pɔgo nthe vɛi ja ŋgɛ'i ja ŋjɛi nthe vɛi ne phe pi gha. ¹² Pa lij panj, mba'o mbho ja pɛi po no mmu, nthe ja mummu kwo po no pɛi.

Pɛi lo nji'i mfãanj nnu mbinj mu. ¹³ Pɛi ji ja a ni mbo nthe pi ja nonj a shini ndo nja mbo shi'i ne ja ŋki chii ŋkani pwa pisha'akhɔ ni pɛi fiɔnj ŋge. ¹⁴ Ndo nji'i nthe pi no ha'anj nonj a ni mbo nne ne, mbo no mɔonj nu ni pɛi ne, pɛi shini ndo ndãa a ki nchi'ɛ a, pɛi ni mbinj a no ŋganj ntaonj Minnwi, no Krishto Jisho ndutho yi. ¹⁵ Ti ndwe, a lɔgo kho ndɔgo li'i ni fi'i pwanju'c ye ja pɛi ni mfã'o ne? Mmu ndutho a, minthe ñchhu ja pɛi kanj ni nthe pɛi fu'u muunj ligi yɛi mfe vɛi no ha'anj a kanj ni nji'ɛ. ¹⁶ Ŋka pini mbo pi mbina vɛi ndwe nthe ja ñchhu nnu shini ni pɛi ne?

¹⁷ Ŋgwa pigho nɔonj nu ja pugu fã'o ndii yɛi ntou yi ndo pa'a ndo mbi'i pi shi'i nthe vɛi. Pugu tã'a nu mfɛne vɛi yɛi mu, nne ja pɛi kina ni ŋguonj njũ'c yɛi njinj pugu. ¹⁸ Nonj mfã'o ntou khwã no chwɛe nu shi'i, kanj a pwa, ndo ã chwɛe ŋguonj ndii ghao, ki lo ŋgu'c mbo pi ndii ja pia po ka'a ne. ¹⁹ Pa puonj mi puonj panj, mbini nchho ŋgwie nonj a no mingwe shũu ja a phi nu ne, nne ti pɛi nu'uj ntini monj Krishto. ²⁰ Njũa ja pia kanj ni mbo pi ka'a, ŋkwri ŋkwari ŋggi ja ñchrã nu no ne, nthe ja mfã'o ntou fintho nthe vɛi.

Lĩ llɔ mbho Haga pugu Shera

²¹ Pɛi shwei a, pɛi ja pɛi khwã no kina nu ŋkuonj gi ne, pɛi shi'a njwere yaonj ja gi gho chhu ne? ²² Nthe ja pi nã'anj ja Abrahamj ni mfã'o paa puonj pimbia, ta'a yi po mũunj vi po mingwe ŋkũna, yichɛi po muunj ve ja a shini ndo mbo kũna ne. ²³ Pi ni mbhi muunj ve ja mũunj vi ni mbo mingwe ŋkũna ne, ntɔgo pi ŋkuonj mbi'i nu nnu ŋgwamishua, ndo mbhi muunj ve ja mũunj vi mingwe ja a shini ndo mbo ŋkũna ne, ntɔgo pi ŋkuonj kã'a Minnwi.

²⁴ Ndwe, paa piŋge pei thi pi no ligi yaonj, pugu po no paa kina. Ta'a yi, mbo Haga, po no ye kina ja Minnwi ni ngwã pugu pa puonj Ishrae ŋkuonj Mbra Shinai ne. A ni mbhi puonj pugu po pa ŋkũna. ²⁵ Haga yei po pi no mbra Shinai monj la'ataonj Arabia, mbo no Jerushaleinj shi'a nthe ja a po monj kũna pugu pa puonj pi. ²⁶ Ndo ye Jerushaleinj ja a po po ne, lo nji'i mbo monj kũna ndo mbo mũunj via. ²⁷ Nthe ja pi nã'anj ja:

"Fã'o pwanju'c, ma ŋkhwɛ ja a lo mbhi ne, pa'o ŋgɔu, ŋkɛi ni pwatua, mbo gɔ ja muunj lo naa ma naonj gho ne, nthe ja puonj ju ja pi shini ndo mfã'o ndii yi ne shi njien nchaa yi mingwe* ye ja a fã'o mimbia gho ne."

²⁸ Pɛi ndwe, ma lij panj, po pi puonj Minnwi ntɔgo pi ŋkuonj kã'a wu'c no ha'anj Aiji ni mbo ne. ²⁹ Ndo wu'c no ha'anj ndii gho muunj ye ja pi ni mbhi vi ntɔgo pi ŋkuonj pi'i nu ŋgwamishua ne ni mfe ŋgɛ'i ni ye muunj ja pi ni mbhi vi ntɔgo pi ŋkuonj ŋkwari ha'anj Jijwe Minnwi ni ntã'a nu ne, a wu'c ha'anj a po ndwe ne.

³⁰ Ndo Ŋwa'anli Minnwi chhu pi ja? A chhu ja, "Yɔu mingwe ŋkũna pugu muunj vi, nthe ja mba'a muunj mingwe ŋkũna gho le ma mfã'o maonj tãa pugu muunj ve mingwe ja a lo mbo ŋkũna ne ka'a." ³¹ Nne, ma lij panj, pia lo nji'i mbo pi puonj mingwe ŋkũna gho, pia po pi yi mingwe ye ja a lo mbo ŋkũna ne.

5

Krishto kwo chwɛe pia lũgu

¹ No taonj nu monj kũna, Krishto kwo fu'u via monj gho. Nthe yie gho, thi a tini ki lo nu'uj mfe nonj yo ni li'i kũna.

² Lii njɛi ndutho a, Pɔc, chhu nu ni pɛi ja pɛi nu'uj mbinj nnu nii ŋgunu mbrei, kanj Krishto lo nji'i mfã'o ghɛre ni pɛi. ³ Nchho ne nshũu tɔnɛ sheshenonj ja a wu'c mbinj nnu ni'in ŋgunu mbrei ne, ja a yi'i ja a nu'ɔnj ŋguonj gi. ⁴ Pɛi fɛne nonj yɛi mbinj

* 4:27 4:27 Yei li'i tho nchhu pi Haga ja a ni mfã'o Abrahamj no kuo ndii ne.

Krishto, pœi ña pœi tã'a nu ntogɔ pi ñkuonj nũ'ɔj nu gí mbo yi ndindi ne. Pœi lo nu'uj mbi'i monj pwapunj Minnwi.

⁵ Nthe ña ntogɔ pi monj Jijwe, monj pinj, pigi ni nonj pigi ni pwatua tho ñwɛre yaonj ña pigi kwã'a nu ne, mbo pɔ nu ñgwa ndindi shhi Minnwi. ⁶ Monj Krishto Jisho, ni'ij nu ñgwa ñgunu mbrei ki mienj nu ki lo ni'ij lo nji'i mfã'o yichœi ghêre. Yaonj ña a ghêre ne pɔ pi pinj ña a fã'a ntogɔ ñkuonj khwã'ne.

⁷ Pœi ni ñja ntei tei gho shi'i, ti a ni mbini mbo gɔ ki'ingani ni pœi no yõu nu njin nnu shini? ⁸ Yei ligœi ña pœi mienj nnu shini lo ndho pi mbho ñonj ña a ki gœ vœi ne. ⁹ Ntigi piphi yei pɔ pi no muuj mi shigei yaonj chwïe prupina ku'ɔ ña a ghã nchwïe ñguonj prupina ku'ɔ. ¹⁰ Nja mfã'o tininju'ɔ monj Taatho nthe vœi ña mba'a pœi yi'i nthi ñkuonj nnu nduonj ntogɔ ye ña ñgwëinj ne. Sheshenonj ye ña a tho mvũ'u vœi ne shi mfã'o njɔ, ki a pɔ pi gɔ.

¹¹ Ndo ni mmu, ma lij panj, ñkanj ñgu'ɔ mbini ntho nchii pi ña a pie ña pi ni'ij ñgwa ñgunu mbrei, pi shi kanj ndo nu'uj mfe ñgœ'i vœi. A kanj ni mbo pi nenne, kanj chrã Minnwi ña nchii nu nthe gu Krishto ñkuonj wã'a ne, shi kanj nu'uj mbo ki'ingani. ¹² Nguwa pigho ña pugu tãra tho yœi ne ya ne ñgœi shhi mbu'ɔ nonj yugu.

¹³ Nthe ña pi ni ñgœ vœi ña ki'i pœi nu'uj mbo monj kũna, ma pa lij panj, ndo ki'i pœi lɔgo yie a pɔ shendaonj no kie nu fo nchwïe pa nnu piphi ña freinonj yœi tã'a nu ne. Ndo pœi ka togo pi monj khwã ñgêre nonj pœi. ¹⁴ Nguonj gí chiri ntaonj monj ta'a gí yei ña, "Khwã taakuo yo no ha'anj ɔ khwã nonj yo ne." ¹⁵ Ti pœi ntho ntã'a lá'o, ndo nshãnj nonj pœi, pœi lina nu kanj pœi shi njwi nonj pœi.

Chho chombhi yo no ha'anj Jijwe tã'a nu ne

¹⁶ Ndo nnu ña ñchhu nu ne pɔ ña chho chombhi yo pi no ha'anj Jijwe chhu ne, kanj mba'a ɔ nu'uj nchwïe nnu ña freinonj tã'a nu ne. ¹⁷ Nthe ña pa nnu ña freinonj khwã ne pɔ ni kipina pugu Jijwe, pa nnu ña Jijwe tã'a nu ne pɔ ni kipina pugu pa freinonj. Pa nnu pœi pɔ pi ni kipina, nne minthe pa'a ɔ lo nchwïe nnu ña ɔ khwã no chwïe nu ne. ¹⁸ Ndo pœi ñja'o pi nnu ña Jijwe chhu nu ne, pa'a a lo nu'uj nsha'a gí nsha'a vœi.

¹⁹ Pa mbha nnu ña freinonj ghã nchwïe ne lo nu'uj mbo pi nnu lœinj: shuonj, mbha nnu totɔ, pa nnu shhunonj, ²⁰ gha'o nu pa nnwi, lij, kipina, minduonjnduonj, kighi'œ, memme pigitua, tã'a nu no nu shhi, ki lo ñja'o nnu mbho ñgwa nduonj, fu'u nu nonj shina ñgwa ha'anj pœi pugu lo mbi'i nnu ta'a ñkwanj, shêre nu ntaonj puonj mi chu'u, ²¹ chwïe nu pa nnu kighi'œ, paa nu

là'o, ghœi nu monj pa li'i ji ki tou pugu pa ñguonj ñkwanj nnu pei. Nshũu tœnœ yœi ñkwanj no ha'anj ñki ñkwo shũu tœnœ yœi ne, ña mba'a ñgwa pe ña pugu ghã nchwïe ñkwanj nnu pei ne fã'o shina monj Sha'afuonj Minnwi.

²² Ndo ntienj Jijwe pɔ pi khwã, pwanju'ɔ, ghighri, wëinj njũ'ɔ, pwapunj, mbha nnu shi'i, ta'anju'ɔ, ²³ junonj, wëinj nonj, yichœi kanj ta'a gí lo ndãa ñkwanj nnu pei.

²⁴ Ndo ñgwa pe ña pugu yi Krishto Jisho ne kwo kwïnj freinonj yugu ñkuonj wã'a pugu pa nnu piphi pi, pugu pa nnu pe ña a khwã ne. ²⁵ Nja pia fã'o chombhi pi lo mbho Jijwe ne, pia wu'ɔ nchho chombhi yia pi no ha'anj Jijwe chhu ne. ²⁶ Ki'i pia mã'anj nthinta'o, ndo ki lo nchwïe tãa pichœi ñgwa pigi nu, ki ñgœ'œ pichœi ñgwa.

6

Tienj lrï pichœi ñgwa

¹ Lij panj, sheshenonj ñgũ monj phi, pœi ña pœi tini monj Jijwe ne, pinã nju'u vi monj Jijwe juju. Lina ni nonj yo ñkaa gho nji ña ki'i ywœ'i nu nii gho ɔ chwïe phi. ² Ghêre ntienj lrï pichœi ñgwa nne kanj ɔ nũ'ɔj gí Krishto. ³ Nthe ña sheshenonj ndii nonj yi ña a mmenonj ndo mbo pi muuj mi ñonj kanj a fii pi nonj yi.

⁴ Ndo sheshe ñonj lij fã'a yi, nji ña ñ ntã'a nu ñkwëi njũ'ɔ yi á pɔ nthe pi nonj yi ki lo mbo nthe pi taakuo yi. ⁵ Nthe ña a pie ña sheshenonj tienj lrï yi.

⁶ Sheshenonj ña pi ye'i vi ni chrã Minnwi ne ghrã ñguonj maonj shi'i ña a fã'o ne mfe yi ñonj ña a ye'i vi ne.

⁷ Ki'i pœi fii nonj pœi, ñonj shi'a mã'anj Minnwi ni kwœinj, sheshe yaonj ña ñonj phi ne a ye ña a shi ñkwœo ne. ⁸ J mbi'i pi maonj freinonj, ɔ kwœo gu lo monj freinonj gho, ndo ti ɔ mbi'i pi maonj monj Jijwe, ɔ kwœo chombhi ki mme monj Jijwe gho. ⁹ Ndo ki'i pia kina chwïe nu shi'i nthe ña ndii shi ñga ñkã'o pia kwœo shéi, no ha'anj pia mienj ki ya'a kuo. ¹⁰ Nne ki'œ, no ha'anj pia fã'o shina ne, pia chwïe shi'i mbiñ ñguonj ñgwa ghao. Mí'ej mbo mbiñ ñgwa pe ña pugu ñgia ghanj pinj ne.

Ndugwi njñj shũu nu tœnœ pugu pa fe nu mbɔɔ

¹¹ Lii njœi ñkwanj ha'anj ñã'anj yei li'i ni nyanj mbho, ndo nã'anj a gha'ogha'o ne!

¹² A wu'ɔ ñgwa pe ña pugu tã'a nu nœonj nonj monj freinonj ne ña pugu fra vœi ña pi ni'ij vœi ñgunu mbrei, nne ña ki'i pi fe ñgœ'i ni pugu nthe wã'a Krishto. ¹³ Nthe ña nji'i nthe pi pugu ña pugu nii ñgunu mbrei ne, lo nji'i nũ'ɔj gí ndutho yugu. Ndo pugu tã'a nu ña pi ni'ij vœi ñgunu mbrei nne ña pugu kwëi njũ'ɔ yugu ña pœi nii ñgunu mbrei monj freinonj.

¹⁴ Ndɔ ni mmu, ki'i a ma mbo ɲa ɲkwēi njù'ò a ɲkiɛɲ ɲa ɲgu'ò ɲkwēi njù'ò nthe pi wá'a Jishɔ Krishto mbo Taathɔ via. Nthe ɲa ntɔɔ pi ɲkuon gu Krishto ɲkuon wá'a, ɲkuon mbhi kwo pɔ yi kwīɲ ɲkuon wá'a vɛi, mummu pɔ yi kwīɲ ɲkuon wá'a nɔ ligi ɲkuon mbhi. ¹⁵ Nthe ɲa ni'in nu ɲgwa ɲgunu mbrei ki mien nu ki lo ni'in lo ɲji'i mfá'ò yichɛi ghère. A pɔ nu ɲon fhi mbo mme nnu. ¹⁶ Ghighri pugu pa kwoshini pɔ ni ɲgwa pe ɲa pugu yòu ɲjin chrà yei nɛ, mbini mbo mbin Ishrae ɲa a yi Minnwi nɛ.

¹⁷ Jē ndwe ɲgɛi nu shhi, ki'i ɲon tã'a a ni ndan nthe ɲa pa tina Jishɔ pɔ mbin non mu.

¹⁸ Pwapun Jishɔ Krishto, mbo Taathɔ via, pɔ ni jijwe yɛi ghao, ma lin pan. A pɔ ennɛ.

Nwa'anli choshi

Ɛfesho

Kāon nu pa tho nnu

Poo nā'anj nwa'anli yei, ntho mfi'yi pi kà'a na Minnwi fā'o ntho nguon pa yaon na a puon nguon shhe pugu pa po ne. A nōon monj nwa'anli yei na nguon yaon ghao shi nja'o pi mbho Jisho Krishto.

Monj fūonj krao nwa'anli yei, Poo chrā pi nguon po nu ta'a yi ntogo pi nguon chhu nu nkwan no ha'anj Minnwi Tāa chu'ō ngwa pi ne, nkwan no ha'anj a li'ε phi yugu ndo mfu'u vugu monj phi yugu ntogo pi mbho Muunj vi, mbo Jisho Krishto. A pini nu'unj mfi'yi nkwan no ha'anj kà'a Minnwi shi ngu'ō ndōgo li'yi ghao ntogo pi mbho Jijwe Minnwi.

Poo mā'anj fi'yi ni ntu pa yaon no nōon nu na nguon puon Minnwi ghao ta'a yi ntogo pi monj po ta'a yi pugu pa Jisho Krishto. A nā'anj na choshi po no nonj, Jisho Krishto po tho yi, na choshi nda, Krishto po muunj nchi'a nchini nda gho, na choshi po pi mingwe, Krishto po ndaonj vi.

Poo lūgwi nōonj monj nwa'anli yei na ntho khwā na Krishto fā'o mbinj ghanj pinj ne, pugu pa chombhi yi na a fe ntho vugu ne, ni li'ε nu phi na a chwīe pugu fā'o ne, ni fi'yi pwapunj na a nōonj ni pugu ne, a pie na ghanj pinj mī'anj mbha nnu piphi yugu nchho chombhi taonjaonj.

Mā'anj nu chrā

1 Nwa'anli yei llo mbho mu Poo, mbo nganj ntaonj Krishto Jisho, ntogo pi nguon khwā njū'ō Minnwi, ngōi ni pa ngwa Minnwi pi taonjaonj monj la'ataonj Ɛfesho ndo mbo ngwa ta'anju'ō mbinj Krishto Jisho.

2 Pwapunj pugu pa ghigri llo mbho Minnwi, mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, po ni pōi.

Mboro monj Jijwe ndii na o pinj Krishto ne

3 Mboro yi Minnwi, mbo Tāa Taatho via, mbo Jisho Krishto, na a fe nguon nkwan mboro monj jijwe ni pia monj mbhi moonj jijwe ntogo pi mbinj Krishto. 4 Wu'ō no ha'anj a chu'ō via ntho Krishto nkaonj maa nchwīe mbhi ne, na pia po yi taonjaonj ki lo mfa'ō nte'i shhi yu. Monj khwā, 5 a ni ndōgo nthi mi fie ndii ntogo mbinj Jisho Krishto nchwīe pia po puon pi, ntogo pi nguon pwanju'ō yi, 6 nne na pia gha'ō ndipwa pwapunj yi, na a fe ni pia ghagha ntogo pi mbho ta'a Muunj vi na a nkhwā nja'a ne.

7 Ntogo pi nguon chhi Krishto,* a yuon via mfu'u monj ghrī phi, nne Minnwi li'ε phi ya pi wu'ō no fi'yi pwapunj yi, yi yienyen, 8 na a shā'ō ni pia ntou yi ne pugu pa nguon shietho pugu pa ji nu.

9 Minnwi chwīe nnu na a ni nkā'a njū'ō yu ndo pa'a ngwa lo nji ne, pia ji, mbo pa nnu na a ni nkwo lōgo nthi mi no chwīe nu ntogo pi mbinj Krishto ne. 10 Nnu yei na Minnwi ni nkā'a no chwīe nu, ndo shi nchwīe ndii na ndii kā'ō ne, po no tho nu ni nguon pa maonj, nchwīe pugu po ta'a yi, nguon pa maonj na a po po pugu pa nguon shhe ne, Krishto po Taatho vugu. 11 Ntogo pi mbinj Jisho, Minnwi pini nchu'ō vigi na pigi po ji llo monj njē yi, wu'ō nkwan no ha'anj a ni nkā'a ne. Minnwi ghā nchwīe nguon nnu pi pi nkwan ha'anj a khwā ne, 12 nne na pigi, na pigi ni mbo fūonj ngwa no fā'ō nu kwā'a mbinj Krishto ne, shi nja'ō ndigha'ō yi. 13 Ntogo pi mbho yu, pōi nkaa pōi ni nja nja'ō nkāni nnu shini, mbo pwa pisha'akho na a tho ni lūgu nu ni pōi ne, pōi gha mbinj, Minnwi nū'onj li yē ni Jijwe yi na a ni nkā'a ne. 14 Jijwe Minnwi po pi fé ni pia nne na pia fā'ō tininju'ō na Minnwi shi mfe yaonj na a kā'a via no ne, ni kwā'a na a shi ndugwi mī'enj mfe nguon maonj pigho ni pia, nne na pia gha'ō ndigha'ō yi.

Luon Minnwi Poo

15 Nthe nnu yei, jē fie no ha'anj nki ya'ō fi'yi pinj yēi mbinj Jisho Taatho pugu pa khwā yēi mbinj pa nguon ngwa Minnwi pi taonjaonj ne, 16 nshini ndo nkina no tōo nu Minnwi ntho vōi. Ntho nkwinj vōi monj luon Minnwi a, 17 na Minnwi, mbo Minnwi Taatho via Jisho Krishto, mbo Tāa ndigha'ō shi mfe jijwe shietho pugu pa ji nu nnu nne na o ji vi mbigi. 18 Nduonj na njū'ō yēi pigōi ni li'ε, nne na pōi ji kwā'a na a fe ni pōi, mbo ngwa na a gē ne, ni fi'yi fā'ō na a po monj mbwa mboro na Minnwi kā'a ngwa pi no ne, 19 ni ghrī ki fi'yi na a fā'a nu mbinj pia na pia pinj ne. Yei ghrī na a fā'a nu mbinj pia ne, wu'ō mbo pi no fi'yi mme ghrī yē na 20 a ni mfa'a no gho ndii na a ni mbi'i Krishto llo monj gu nchere vi ngei mbho yi yi ji po ne. 21 Krishto tho nsha'a nu fo monj nthinkwo kəkərə nchaa nguonj ghrī na pugu sha'a nu po ne, pugu pa memme ngwa pugu pa memme ghanj ghrī pugu pa taatho pugu pa nthinkwo na ngwa ni nkwo ma mfa'ō, ki lo ngu'ō mbo pi monj yēi mbhi ndwe ne, pugu pa mbhi yē na a tho nu ne. 22 Minnwi nū'onj nguon yaonj ghao la'ō kwō yu, mfe vi no choshi no Taatho nguonj yaonj ghao. 23 Choshi po pi nonj Krishto, a chwīe choshi linaonj ndo

* 1:7 Njin chhi Jisho po na gu na a ni mfe chombhi yi pi jwi vi, chhi yi kwri no yaonj fe'ingien ne.

ηκᾱ'ο ni ju ye ηa a linaon ηguon yaon ghao ηguon li'i ghao ne.

2

Llo mon gu nii mon chombhi

¹ Pəi ni mbo ηgwa khu mon chī'ə nu nchò pugu pa phì ² ηa pəi ni nchho nu mon ghò ηkwan ha'anj ηgwa ηkuon mbhi yei chwīe nu ne, mbini mbo ηkwan ha'anj Shata, mbo nthishi nji mon tothi tā'a nu ne, mbo jiwē ηa a fā'a nu mbij ηgwa ha'anj pugu chī'ə nchò Minnwi ne. ³ Nguon yia ni mbo nò pugu, nchho chombhi yia ηkwan ha'anj freinon yia khwā ne, ntho nchwīe nnu ha'anj freinon yia pugu pa njù'ò yia tā'a nu ne, ηa púon yia ni mbo pi yi phì ne, pigítua Minnwi ni mbo mbij pia.

⁴ Ndo Minnwi, ηa a fā'o ntu kwoshini, nthē khwā yi yi titini ηa a khwā via nò ne, ⁵ ti mfe pi mon ndii ηa pia ni ngu'ò mbo pi ηgwa khu mon chī'ə nchò ne, a ni nchwīe via pia pò yi maon pia pa Krishto ka'a. A tógò pi ηkuon pwapun Minnwi ηa pəi lūgu. ⁶ A ni ηku'ò ni pia pa Krishto Jisho mon gu, nchərə via pugu ka'a mon mbhi moon jiwē mbij Krishto Jisho, ⁷ nenne ηa mon pa ndii ηa a thò nu ne, minthe a nōon nme pwapun yi ηa minthe pa'a pi lo mfi'i ne, mon shi'i yi ηa a nōon ni pia ntógò pi mbij Krishto Jisho ne.

⁸ Nthe ηa a chwīe pwapun Minnwi pəi lūgu ntógò pi ηkuon piñ, ndo pa'a yei lo ndho pi mbho ghò, a pò pi fe Minnwi, ⁹ ki lo mbo nthē pi fā'a nne ηa ki'i sheshenon kwēi njù'ò yi. ¹⁰ Nthe ηa pia pò pi mbho fā'a yi, a chwīe via ntógò pi mbij Krishto Jisho ηa pia fā'a fā'a shi'i ηa Minnwi ni ηkwo piri nū'on ηa pia chwīe.

Ta'anggi pugu pa ghighri mon Krishto

¹¹ Nthe yie ghò, pəi ηa pəi ηgwa taon nduon mon freinon ne, ηa ηgwa ha'anj pugu nii ηgunu mbrei mēin vəi ni ηgwa ki nii ηgunu mbrei ne, mbo ηgunu mbrei ηa pi ni'ij ηon fò pi ni mbho ηonmishua ne, pəi kwij ηkwan yaon ηa pəi ni mbo lleshhi ne, ¹² ηa yichəi yaon shini ndo nchini vəi pəi pa Krishto, pəi ni mbo pa ghini nne pa'a ndo mbo ηgwa Minnwi nò ηgwa Ishrae, pəi shini ndo mfa'ò nnu mon pa kina llo ηkuon kà'a Minnwi ni ηgwa Ishrae, ki lo mfa'ò kwā'a, ndo mbo ki Minnwi ηkuon mbhi. ¹³ Ndo ndwe, ntógò pi mbij Krishto Jisho, pəi ηa pəi ni mbo pi fie hini ne, pi chənə ni pəi mbara, ηkie pi ηkuon chhi Krishto.*

¹⁴ Nthe ηa a ju ndutho yi ηa a thò ni ta'anggi shina pia, ηa a chwīe paa ghrà ηgwa pəi, mbo ηgwa taon nduon pugu pa

ηgwa Juu, pugu gū ta'a yi. A ni mbə'i ηka'a ηa a ni fēne vugu ntógò pi ηkuon gu yi mon freinon, ¹⁵ a ni mfu'u kipina ηa a ni ntho nthē gi,† pugu pa nnu ηa gi chhu ne, nne ηa a nthē a taon ni ta'a ηon fhi shina kiri paa ηgwa pəi ηkie pi mbij yu, nne ntho ni ta'anggi, ¹⁶ ndo mbini nchini paa kiri ηgwa pəi pugu pò ta'a yi, a chini vugu pugu pa Minnwi ntógò pi ηkuon gu yi ηkuon wá'a, nne njwi kipina ghò.

¹⁷ Nenne, Krishto ni ntho nchi pwa pisha'akho mbo yi ta'anggi ni pəi ηgwa taon nduon ηa pəi shi ki lo mbara yəi Minnwi ne, pugu pa ηgwa Juu ηa pugu ni mbara ne. ¹⁸ Nthe ηa a tógò pi mbho Krishto ηa ηguon yia ghao mbo ηgwa Juu pugu pa ηgwa taon nduon, fā'o shina mon ta'a Jiwē nò ghò ni shhi Tāa.

¹⁹ Nthe yei, pəi ηgwa taon nduon lo nu'uj mbo pa ghini ki ghan kra, pəi pò ndwe pi ta'a ηgwa pəi pa ηgwa Minnwi pi taon taon, pəi pò mon mbaanda Minnwi. ²⁰ Pi krao vəi ηku'ò nò ghò ηkuon kwonda ηa a nū'on ghan ntaon Jisho pugu pa njəili'i Minnwi ne, Krishto Jisho ndutho yi pò ηkien muun nchi'a nchini nda ghò. ²¹ A tógò pi mbho yu ηa ηguon nda ghò ηa a ku'ò nu nò ne tithi mbo ta'a yi, ηku'ò nu mbo nda Minnwi yi taon taon, mbo yi Taatho. ²² Ntógò pi mbij Krishto, pi thò ηkrao vəi ηku'ò nu ni pəi, pəi pò nda ηa Minnwi ghà nchho fò mon Jiwē ne.

3

Fà'a Pòò ni ηgwa taon nduon

¹ Nthe nnu yei, mmu Pòò, luon Minnwi mfe ni pəi. Mbo pi ηgan chəin nthē ligi Krishto Jisho, nthē vəi, ma pa ηgwa taon nduon. ² Nò ha'anj ə mbo ye ηa shishini, pəi kwo ya'ò fā'a ye ηa Minnwi fe vəi mon pwapun yi nthē vəi ne, ³ ηa nnu ηa Minnwi ni ndəin ne, a ni nōon vəi, nchwīe nji nò ha'anj ηkwo na'anj, ηkāon tho yi ni pəi ne. ⁴ Pəi shi ηga mēin nnu yei, kan pəi shi nji nyan pi'i nu nthē nnu ləin ηa Minnwi tūgu nthē Krishto ne, ⁵ ye ηa pi shini ndo ntūgu ni pa ηgwa lleshhi ηkwan nò ha'anj pi nōon ni pa ghan ntaon Jisho pugu pa njəili'i Minnwi pi taon taon ntógò pi mbho Jiwē Minnwi ne.

⁶ Nnu ləin ghò pò ηa ntógò pi ηkuon pwa pisha'akho, pa ηgwa taon nduon fā'o shina pugu pa Juu ka'a mon mborə ye ηa Minnwi fe ne. Pugu ηgia ta'a freinon ndo nchiri mon kà'a ηa Minnwi ni mfe ntógò pi mbho Krishto Jisho. ⁷ Minnwi ni nchwīe a mbo muun fā'a pwa pisha'akho ntógò pi

* 2:13 2:13 Njin chhi Jisho pò ηa gu ηa a ni mfe chombhi yi pi jwi vi, chhi yi kwri nò yaon fe'ingien ne. † 2:15 2:15 A shini ndo ntho gi ni kipina yei. Lii nnu ηa a pò mon ηwa'anli Roma 7:5-14.

ηκουον fe pawapuj yi ηa a ni mfe vai ntogo pi ηkuon ηkwan ha'anj nji yi fa'a nu ne.

⁸ Mmu, ηa mi ndugwi njin shina pa ηgwa Minnwi pi taontaon ne, pi ni mfe pawapuj yei vai ηa nchii pwa pisha'akho fa'o Krishto ηa a chaa lina ηonmishua no ji nu ne, ni ηgwa taon nduon, ⁹ ndo mbini non ηa ka'a Minnwi li'i wo ni ηguon ηgwa ghao, mbo ka'a ηa a ni ndeηη llo lleshhi ne. Minnwi yei ηon ηa a ni nchwie ηguon yaon.

¹⁰ Nenne ηa ndwe, minthe choshi chwie pa thishi pugu pa memme nji mon mbhi moon jijwe ji shietho Minnwi mon ηguon pa ηgwra pi. ¹¹ Yei ni ngu'ο mbo ηkwan ha'anj Minnwi ni ηka'a ηkaon mbhi maa ηje ne, ηa a ni nchwie a lōgo li'i ntogo pi mbho Krishto Jisho, mbo Taatho via ne, ¹² mbo ju ηa pia togo mbho yu mfa'o tinanju'ο pugu pa ndaon wo mon pin mbin yu no ghai nu shhi Minnwi ne. ¹³ Nthe yie gho, ndigoi vai ηa ki'i poi fa'o pe'i nju'ο nthe ηge'i ηa ηjei nu nthe vai ne, nthe ηa a po pi no gha'o nu vai ne.

Khwā Krishto

¹⁴ Nthe yei, ηkwi kwere a shhi Taa ¹⁵ ηa ηguon ndaonon po pugu pa ηkuon shhe fa'o ligi yugu pi llo mbho yu ne, ¹⁶ ηa a shi mfe nji ni poi, ntogo pi ηkuon Jijwe yi, nne ηa poi tani mon nju'ο poi, wu'ο pi no fi'i fa'o yi mon ndigha'o yi, ¹⁷ nenne ηa minthe Krishto chho mon nju'ο poi ntogo pi ηkuon pin, ηien yei gha ηkwo tani, kwo yei kwō phi mon khwā, ¹⁸ nthe poi pa ηguon ηgwa Minnwi pi taontaon ghao fa'o ghri no ji nu fi'i figi, pugu pa fi'i pun, ni fi'i nthe, ni fi'i shhi nu ηa khwā Krishto fa'o ne. ¹⁹ Oon, ηa a nthe poi ji khwā Krishto ηa a chaa lina ηonmishua no ji nu ne, nne ηa minthe poi linaon ni fhi nu Minnwi.

²⁰ Ni ju ye ηa minthe a fa'a nchaa fi'i ηkwan no ha'anj pia pie ki mbi'i ne, ntogo pi ηkuon nji ye ηa a fa'a nu mon non yia ne, ²¹ ndigha'o po gho ntogo mbho choshi pugu pa Krishto Jisho ηguon ηgwreingwa ghao, ηguon ndii ghao ki ndugwi yi. A po nenne.

4

Ta'a freinon mon pin

¹ Nthe yie gho, mmu, ηgan choin nthe ligi Taatho, ndigoi vai ηa poi chho chombhi mon shendaon ηa a ka'o nthe ge ye ηa Minnwi ge vai no ne. ² Poi shwi'i non yei shhe, mbo juju, mfa'o wein nju'ο, mfa'o wein nju'ο ni fan ηgwa nduon mon khwā, ³ ηkaa mon ηguon puon shendaon ghao ηa

ta'anggi ye ηa Jijwe Minnwi fe ntogo mon ghigri ηa a chini vai ne, kina shina poi.

⁴ A wu'ο ta'a non pugu ta'a Jijwe, wu'ο no ha'anj Minnwi ni ηge vai mon ta'a kwa'a ne, ⁵ ta'a Taatho, ta'a pin ni ta'a kwe ηkhi, ⁶ poi fa'o ta'a Minnwi, mbo Taa ηguon ηgwa, ηa a Taatho ηguon ηgwa, mfa'a fa'a yi ntogo mbin ηguon ηgwa ndo mbo mon ηguon ηgwa. ⁷ Ndo sheshenon shina pia fa'o fe wu'ο fi'i ηkwan no ha'anj Krishto fe gho ne. ⁸ No ha'anj Nwa'anli Minnwi chhu ηa,

“A ni nga ηku'ο tothi,
ndōgo pa mimbina pi ha'anj a gha'a
vugu ne pugu tho njin yu,
a fe pa fe ni ηgwa.”

⁹ Ndwe, njin chrā yei ηa, “A ni ηku'ο tothi” po pi ηa ηkien ηa a shwi'i shhe?

¹⁰ Ju ηa a ni nshwi'i ne wu'ο ju ηa a ni mbini ηku'ο fie mon ndugwi po ne, nne ηa a linaon ηguon mbhi ghao.

¹¹ A fe pa fe ni pichoi ηa pugu po ghan ntaon pi, pichoi po pa njei'i Minnwi, pichoi po ghan chii pwa pisha'akho, pichoi po pa ηgwa ηa pugu gha ndina ni choshi * ndo nje'i nu ne, ¹² no piri nu ηgwa Minnwi pi taontaon no fa'a nu fa'a ju Krishto, nne no kugwi nu non yi a ku'ο, ¹³ ti pia nu'uj ηku'ο mbo ta'a yi mon pin pugu pa fi'i ηkwan ha'anj pia ji Muun Minnwi ne, ηku'ο ti mbo memme ηgwa mon pin, ti nu'uj ηku'ο ndinaon mbo no ha'anj Krishto po ne.

¹⁴ Nenne, kan mba'a pia nu'uj mbo no puon fhu, pi tho nchi via mfe hein, mfe nu hin no ηgwa ηa mba'anjhi tien vugu, ntogo pi ηkuon ηkwan ηkwan yaon ye'i llo mbho ηgwa mifi ηa pugu gha nchwie ηgwa faan ndaon ntogo pi ηkuon pa nnu mifi ηa pugu tigi nu ne. ¹⁵ A ka pie pi ηa ntogo ηkuon chrā nu nnu shini mon khwā, pia ku'ο mon ηguon puon shendaon ghao mon ju ye ηa a po no tho yei ne, mbo Krishto. ¹⁶ Krishto chini ηguon ηgwa pi ghao mon ta'a non, nne ηa a nthe pia po shigi ndien ηa a chini ηguon non ηonmishua ne. Ndi ηa ηguon ghrā non fa'a nu shi'i ne, a chwie ηguon non ku'ο ηkugwi non yi mon khwā.

Chho nu no ηgwa moon li'e

¹⁷ Nchhu yei nnu ndo mbo minkwentie mon Taatho ηa, ki'i poi nu'uj nchho chombhi vai no ha'anj ηgwa ki pin Minnwi gha nchho ne, ηa kwa'a nu nnu yugu lo mfa'o ghere ¹⁸ nju'ο yugu po pi mon ninjin. Pugu lo nji'i mfa'o shina mon ηkwan chombhi ηa Minnwi gha mfe ne, nthe ki ji ηa a po mbin pugu ne, nthe tinitho ηa pugu fa'o ne. ¹⁹ Pugu lo nu'uj

* 4:11 4:11 Yei ηgwa pe ηa pi gha mēin ni pa pashito ne.

mfá'o lritho, mfe nonj yugu ni pa mbha nnu pipihí, mfá'o píga no chwíe nu nguon nkwanj nkwanj nnu tótro mbígi.

²⁰ Yine lo mbo nkwanj no ha'anj pèi ni nje'i nthe Krishto ne. ²¹ Shishini, pèi ya' o pa nnu nthe vi, pi ye'i vèi ni nnu shini ja a llo mbho ju, Jisho ne. ²² Nenne, pèi m'anj ndunu nonj yèi, ja a ni nchwíe pèi chho chombhi nkwanj ha'anj pèi ni nchho nu ne, mbo ndunu nonj ye ja a ni mbiri nu nthe pa nnu pipihí ja pèi ni nkhwā, a fii vèi ne. ²³ A pie ja njú' o yèi pugu pa kwā'a nu[†] mèi ya mbini mbo yi fhi, ²⁴ pèi lo mbini ngwe nonj fhi ja pi chwíe vi a fhi Minnwi monj ndindi pugu pa taonjaon ja a llo monj nnu shini ne.

²⁵ Nthe yie gho, pèi mienj le'ingien fo, sheshenonj shina pèi chrā nnu shini ni taakuo yi nthe ja pia po pi ta'a yi monj Krishto. ²⁶ Pèi mbígi túa, ki' i pèi chwíe phi, ki' i pèi mienj minaonj nii pèi wu' o mbo ni pigítua. ²⁷ Ndo ki' i pèi fe shina ni Shata.

²⁸ Ki' i nonj ja a ni mbo ngina ne nu' unj njoo, a pie ja a fā'a, ntho mfā'a fā'a shi' i ni mbho mi, nne ja mimfe a fe yi nonj ja a lo nji' i mfā'o ne. ²⁹ Ki' i sheshe chrā pipihí taonj monj nchò pèi, ndo a wu' o mbo pi nkwanj chrā ja a pwa no ghère nu nonj a tithi a tini monj nkwanj ha'anj chà ndii gho po ne, nji ja minthe a ghère ngwa pe ja pugu ya' o chrā gho ne.

³⁰ Ki' i nchwíe Jijwe Minnwi yi taonjaon ja pi ni nū' onj lí yèi ni ju ne, po ni tu' utho. Pi ni nū' onj lí yèi ni ju no ndonj nu ja monj yichèi ndii, Minnwi shi njuonj via mfu' u monj nguonj ghrí phi.

³¹ Pèi m'anj chéchigèi, pugu pa pigítua, ni yoyoro, ni fè' i nu fè' i, ni we' i nu ngwa, ni kipina. ³² Pèi ka ndonj pi mbha nnu shi' i ni pa pichèi ngwa, mfā'o njú' o pòporo, ndi' e phi ngwa wu' o no ha'anj Minnwi tógo mbij Krishto ndi' e yèi phi ne.

3

Chho nu monj lí'e

¹ Nthe ja pèi pa puonj Minnwi ha'anj a ja nkhwā vugu ne, pèi pa' o no po nu no ju. ² Pèi chho monj khwā wu' o no ha'anj Krishto ni nkhwā vèi nkaa yu ti mfe chombhi yi nthe vèi no yaonj fe pugu pa yaonj fe'ingien ni Minnwi ha'anj lunj yi figèi ne.

³ Ndo no pa ngwa Minnwi pi taonjaon, a lo nji' i nkā' o ja pi ku' o pa nnu kwoshonj, ki sheshe nnu nchhi ki píga, shina pèi ⁴ ki ja pèi chrā pa chrā fefhe pugu pa chrā naa, pugu pa chrā michwe fefhe, mbo nnu ja a lo nkā' o ni pèi ne. A ka pie pi ja pèi tho

ntoo pi Minnwi. ⁵ Pèi ja nji yèi nnu shi' i ja, mba'a nganj kwo shúonj, pugu pa nganj chwíe nnu nchhi, ki nganj píga (nkwanj nonj yèi po pi no nganj gha' o pa nawi), yi' i mfā' o sheshe yaonj monj Sha'afuonj Krishto pugu pa yi Minnwi.

⁶ Ki' i yichèi nonj fii vèi ni pa chrā ghagha, nthe ja a tógo pi nkuanj pa nnu pei ja pigítua Minnwi shwi' i mbij pa ghanj tinitho. ⁷ Nthe yie gho, ki' i nturu pèi pugu no chwíe nu phi. ⁸ Nthe ja pèi ni mfuonj mbo pi monj njijinjij, ndo ndwe pèi po monj lí'e nthe ja pèi po pi yi Taatho ne. Nenne, pèi chho no ngwa ha'anj pugu po monj lí'e ne, ⁹ nthe ja ntienj thi lí'e po nguonj pa nnu shi' i pugu pa nnu ndindi ni nnu shini.

¹⁰ Kāa no ye' i nu nnu ja a shi mfe pwanju' o ni Taatho ne. ¹¹ Ki' i ni' inj mbho yo no chwíe nu pa nnu ghagha ja a yi monj njij ne, ka tūgu pi paa, ¹² nthe ja a nnu lritho no chrā nu nkuanj pa nnu pigho ja pugu gha nchwíe lí' i lèinj ne. ¹³ Ndo lí'e ghā nga ndonj sheshe yaonj, ngwa yèi yaonj gho.* ¹⁴ Nthe ja lí'e ghā nga nthe nkuanj yaonj, yaonj gho lí'e nkaa yu. A chwíe yie gho pi chhu ja,

“Wú' u ma ndhe lōgo,

ndollo monj gu,

kanj lí'e Krishto shi nthe mbij gho.”

¹⁵ Nthe yie gho, pèi lina nu nkwanj ha'anj pèi chho chombhi yèi ne, ki lo nchho pi no pa na, pèi chho pi no ghanj shietho, ¹⁶ mfā'a fā'a shi' i monj sheshe muonj shina ja o fā' o ne nthe ja llé pei pi pipihí. ¹⁷ Nthe yie, ki' i mbo na, ka ji pi yaonj ja Taatho tá'a nu ne. ¹⁸ Ki' i pèi paa là' o, nthe ja a shi nchwíe pèi chwíe pa nnu ja a shi mbiri vèi piri ne. Pèi ka linaonj pi ni Jijwe Minnwi, ¹⁹ njrāo nu ni nonj pèi llo monj Nwa'anjli Nkhi, pugu pa nkhi gha' o Minnwi pugu pa nkhi monj Jijwe. Pèi yrāo nkhi mba' o lóu ni Taatho monj njú' o pèi, ²⁰ ngu' o nchho mfe too nu monj nguonj pa nnu ni Minnwi Tāa monj ligi Taatho via mbo Jisho Krishto.

Lán ja a po no yi Krishto pugu choshi ne

²¹ Pèi fe nonj pèi ni nonj pèi monj pogo Krishto. ²² Pingge lánj, pèi ya' o nchò laonj pèi no ha'anj pèi ya' o nchò Taatho ne. ²³ Nthe ja mimbija po pi taatho ngwe vi wu' o no ha'anj Krishto taatho choshi ne. Ju, Krishto gho, po nkwe choshi ja a nonj yi ne. ²⁴ No ha'anj choshi ghā nja' o nchò Krishto ne, a pie ja mingwe lánj wu' o nja' o nchò ndaonj vi pi nne monj nguonj nnu ghao.

† 4:23 4:23 Monj chrā Gri a chhu pi ja ntogo nkuanj jijwe kwā'a nu mō.

* 5:13 5:13 Wu' o nenne, ngwa ghā nga nchwíe pa nnu pipihí lí' i lèinj pi chhu nnu ja Nwa'anjli Minnwi chhu ni pugu nthe nnu pipihí gho ne, pugu yèi fi' i nkwanj no ha'anj nnu pipihí gho ja pugu chwíe pígi ne.

²⁵ Pimbia, p̄ei khwā ngwe p̄ei wu'ɔ no ha'anj Krishto ni nkhwā choshi ndo mfe chombhi yi nthe vi ne, ²⁶ nenne na a chwie vi a pɔ yi taonjaon no ha'anj a kwo shigao vi ni nkhi pugu pa chrā ne, ²⁷ nenne na minthe a k̄er̄e choshi ncha'a mfe ni nonj yi monj nguonj ndipwa yi ki muunj mi k̄igao ki sheshe k̄or̄o ki sheshe nkwanj yaonj yei lo mbo mbinj yu, na ā pɔ yi taonjaon ki lo mfā'o nt̄ai. ²⁸ Wu'ɔ nenne, pimbia fā'o no khwā nu ngwe pugu no ha'anj pugu khwā nonj yugu ne. Nonj na a khwā ngwe vi ne, khwā pi nonj yi, ²⁹ nthe na sheshenonj shi'a ma mbina freinonj yi, a ghā nkugwi ndo ndina ni nonj yi, wu'ɔ no ha'anj Krishto ghā nchwie ni choshi ne, ³⁰ nthe na pia pa ghrā nonj yi.

³¹ "Nthe yei gho, nonj shi mienj t̄aa vi pugu m̄uunj vi, nchiri mbinj ngwe vi pugu pi paa chiri ngū ta'a freinonj."† ³² Nnu l̄oinj yei na pi t̄ugu ne nkienj mme yi, ndo nchrā nthe pi Krishto pugu choshi. ³³ Ndo sheshe nonj shina p̄ei khwā ngwe vi no ha'anj a khwā nonj yi ne, mingwe yei nkaa yu na a ya'o ndaonj vi.

6

Puonj pugu pa t̄aa ni ma

¹ Puonj, p̄ei ya'o nchò pa t̄aa p̄ei pugu pa m̄uunj p̄ei nthe na p̄ei pɔ pi yi Taatho, nthe na a nnu na a k̄a'o no chwie nu ne. ² "P̄ei ya'o nchò pa t̄aa p̄ei pugu pa m̄uunj p̄ei." Ye'i f̄uonj k̄ina na a f̄a'o k̄a'a ne: ³ "Nne na pa nnu nyienj ni p̄ei shi'i, p̄ei lo mfā'o ntaanj chombhi nkuanj shhe gho."*

⁴ Pa t̄aa, ki'i p̄ei chwie t̄aa puonj p̄ei pigi, p̄ei ku'ɔ ni pugu pi ni nt̄igi pugu pa ye'i nu vugu nkwanj ha'anj chrā Taatho chhu ne.

Pa k̄ina pugu pa taatho pugu

⁵ Pa k̄ina, p̄ei ya'o nchò pa taatho p̄ei nkuanj shhe heinj ni p̄ogo pugu pa ya'o nu vugu ni ta'anju'ɔ no ha'anj a kanj ni mbo Krishto p̄ei ya'o vi ne. ⁶ Ki'i p̄ei wu'ɔ nchwie nnu pi ndii na a lii v̄ei ne, nthe na p̄ei t̄a'a nu na pi pinj v̄ei, p̄ei chwie pi no puonj f̄a'a Krishto, ntho nchwie nnu na Minnwi t̄a'a nu ne pi ya lo nj̄u'ɔ p̄ei. ⁷ P̄ei f̄a'a f̄a'a pi ni nj̄u'ɔ shi'i no ha'anj p̄ei f̄a'a pi mbo Taatho ki lo mfā'o pi mbo ngwamishua, ⁸ ntho nji nu na sheshe nnu shi'i na nonj chwie nu ne, a shi mbini mfā'o wu'ɔ yie gho lo mbo Taatho, ki nganj vi pɔ pi nk̄ina, ki nonj gha.

⁹ Pa taatho, p̄ei wu'ɔ nchwie pi nenne ni pa k̄ina p̄ei, ki lo nu'uj nyienj ngūru vugu. P̄ei ji nu na nonj na a Taatho yugu pugu pa yei ne chho pi pɔ ndo ki lo mbo nganj mbe monj shā'a yi.

Maonj nchhò lo mbho Minnwi

¹⁰ No l̄ugwi nu, p̄ei thi a titini monj Taatho pugu pa titini ghr̄i yi. ¹¹ Gwe nguonj maonj p̄ri lo mbo Minnwi, nne na mimfe ɔ wu'ɔ nthi a tini ndii na Shata tho ni nguonj nkwanj shendaonj mifi ne. ¹² Nthe na pia shi'a nji'i mā'anj p̄ri pi pia pa ngwamishua monj freinonj, pia ghā mā'anj pi pia pa jijwe pip̄hi na pugu tho nsha'a nu ne, pugu pa memme ghanj ghr̄i pugu pa ghanj nji monj mbhi ninj yei, pugu pa jijwe pip̄hi monj mbhi moonj jijwe.

¹³ Nthe yie gho, p̄ei l̄ogo nguonj maonj p̄ri lo mbo Minnwi ghao, nji na llembi pip̄hi shi nga ntho, a li'i mimbina ni nguonj p̄ri na a mā'anj v̄ei no gho ne ghao, p̄ei shi nga nkwo mā'anj vi ti ndugwi, nja ngu'ɔ nthi a tini. ¹⁴ Nthe yie gho ki'e, p̄ei p̄iri nonj yei ntithi a tini, nkrao ntu'u yei ni nkandanj nnu shini, chombhi ndindi pɔ tini ki'i nj̄u'ɔ yei, ¹⁵ tra gwe no kwò yei pɔ p̄iri nu nonj yei no chii nu pwa pisha'akho ghighri. ¹⁶ Monj nguonj ndii ghao, pinj yei pɔ nḡr̄ao p̄ri yei, nji na p̄ei shi nk̄i'i ndo m̄bigei nguonj kr̄ei tuonjuonj na Shata mā'anj v̄ei no gho ne. ¹⁷ P̄ei l̄ogo l̄ugu nu m̄ei no yaonj p̄uonj tho yei, ni chrā Minnwi no kafa yei lo mbo Jijwe. ¹⁸ Nduonj Minnwi nguonj ndii ghao monj Jijwe, ni nguonj nkwanj luonj nu pugu pa pie nu mbo Minnwi. No ha'anj p̄ei ji nnu pei ne, p̄ei chho ni lina m̄ei, ki lo mfā'o li'ənonj, nduonj Minnwi mfe ni nguonj ngwa Minnwi pi taonjaon ghao.

¹⁹ Ndo nduonj mfe v̄ei nkaa mu, na Minnwi shi mfe chrā yi v̄ei ndii na nt̄a'a nu nchrā ne, nchrā ni tin̄inju'ɔ, nne na nchwie pi ji nk̄ini pwa pisha'akho na a ni mbo yi l̄oinj, ndo Minnwi chwie ngwa ji ne. ²⁰ A pɔ nthe pi nk̄ini pwa pisha'akho yei na nchho no ligi Jisho monj ch̄oinj. P̄ei luonj na mfā'o tin̄inju'ɔ no chii nu nk̄ini pwa pisha'akho yei no ha'anj a pie ne.

Ndugwi ninj chrā nu

²¹ No chwie nu p̄ei ji nkwanj ha'anj mbo ne, pugu pa nnu na nchwie nu ne, nkienj ndinj via ndo mbo nganj f̄a'a ni ta'anju'ɔ mbo Taatho, mbo Taikiku, shi nshwei v̄ei ni nguonj nnu. ²² Ntaonj vi ni p̄ei nthe pi yei nnu, na p̄ei ji nkwanj no ha'anj pigi pɔ ne, a lo mbini mā'anj nj̄u'ɔ yei.

²³ Minnwi, mbo T̄aa, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, fe ghighri pugu khwā pugu pa pinj ni nguonj ghanj pinj ghao. ²⁴ Pwapuj Minnwi pɔ ni nguonj ngwa pe na pugu khwā Taatho via mbo Jisho Krishto ni khwā na a shi'a ma nkhu ne.

† 5:31 5:31 Nwa'anli Nj̄e yi 2:24.

* 6:3 6:3 Nwa'anli Ndii Taonj nu 20:12.

Nwa'anli choshi Filipai Kāon nu pa tho nnu

Poo ni nga ntho ngōi mbra nyienj no phī nu choshi shina ngwa taonj nduonj, njē choshi monj la'ataonj Filipai. Pa ngwa Filipai gū pa taannu pi, ngēre vi nguonj ndii ghao jē ndii ghō. Pugu ni nga nja'o ja a po la'ataonj Roma monj chōinj, pugu mā'anj mbinj ntaonj Epafroditu a ghōi ngēre vi no ghō. Poo taonj vi ki'e ni nwa'anli, nchho ntōo vugu ni ghēre ghō.

Poo ni nji ja ngwa Filipai ni nchho ntōgo nu monj ntou ghagha'a llo mbho ngwa, nne a gē vugu ja pugu lli pi ju, nne nje'i tōgo nu monj nkwanj nnu pigho ni pwanju'ō. Nji'i nthe pi monj titri pa ghanj kē'i li'i ntu'ō Kaisha, Poo wu'ō ngōi shhi nchii nu ja Jisho po pi Taathō. Khwatua Poo ni mbō ja pa ghanj pinj Filipai ghōi nchii pwa pisha'akho ni tininju'ō.

Poo gē pa ghanj pinj Filipai ja pugu fā'o nkwanj njū'ō ja Jisho Krishto ni mfā'o ne mbō njū'ō muuj fā'a. A shini ndo ndii nonj yi ja a fā'o mme nthinjkwō, a ni nshwi'i nonj yi shhe thi nchōinj nthinjkwō ja a ni nkhu nkouj wā'a. Jisho Krishto ni nchwīe nguonj yie ghao nthe pi ngwamishua. Poo gha ndugwi nu mfi'i ja pa ghanj pinj lo nji'i mbō pi ngwa ja la'a yugu po pi nkouj shhe heinj. Nkīenj la'a yugu po pi po nne a pie ja pugu chho njwēre ndii ja pugu shi mbini ni vugu la'a pugu ghō. Pa ghanj pinj fā'o no chho nu njwēre ndii ja Jisho Krishto shi mbini nkwi nonj yugu a po nonj ndigha'o nkwanj ha'anj ji po ne.

Mā'anj nu chrā

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Poo pigi Timoti, mbō puonj fā'a Krishto Jisho.

Nā'anj mfe pi ni pa ngwa Minnwi pi taonjtaonj monj Krishto Jisho la'ataonj Filipai pugu pa thishi monj choshi pugu pa ngwa ja pugu ghā ngēre fā'a monj choshi ne.

² Pwapuj pugu pa ghigri llo mbho Minnwi, mbō Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbō Taathō, po ni pēi.

Poo luonj Minnwi mfe ni pa ngwa Filipai

³ Ntōo Minnwi a nguonj ndii ja mbi'i vōi ne, ⁴ pugu pa monj nguonj luonj nu Minnwi a ni pēi ja nduonj nu monj pwanju'ō, ⁵ nthe fi'i ghēre ja pēi ghēre a no ghō monj fā'a pwa pisha'akho ne, jē fūonj llē ti ntho nchōinj shi'a. ⁶ Nja mfā'o tininju'ō ja Minnwi, ja a ni njē fā'a shi'i mbinj pēi ne, shi ndōgo ngōi shhi ti ndugwi ndii ja Krishto Jisho le ntho ne.

⁷ A kā'o vōi no pi'i nu neinj nthe vōi ghao nthe ja pēi po njū'ō a nga'a. Nthe ja ki mi po pi monj cheinj, ki ndii ja nchho nkhwē pa chrā nthe nkāni pwa pisha'akho, ki nōonj nu ja a nnu shini ne, pia wu'ō nchho mfā'o pwapuj Minnwi ka'a. ⁸ Nthe ja Minnwi minjkwentie a ja nshigi vōi ni nkīenj khwā ja a llo mbho Krishto Jisho ne.

⁹ Ndo a po luonj Minnwi a ja khwā yōi pigi ngōi shhi njienj, pugu pa lina, ni nguonj ji nu nnu ghao, ¹⁰ nne ja minthe pēi chu'ō yaonj ja a ja nkā'o ne, nne ja minthe pēi po ki kōro ndo ki lo mfā'o sheshe ntōi ti nchōinj llembi ja Krishto shi ntho ne, ¹¹ ndinaonj ni ntienj ndindi ja a ghā ntho ntōgo pi mbho Jisho Krishto no fe nu ndigha'o pugu tōo nu ni Minnwi ne.

Chōinj Poo chwīe pwa pisha'akho Krishto ghōi shhi

¹² Ntā'a nu pēi ji, ma pa linj panj, ja nnu ja a lōgo li'i mbinj mu ne kara ngēre ja pwa pisha'akho ghōi shhi. ¹³ Nne, nguonj pa ghanj kē'i li'i monj ntu'ō pugu pa nguonj pichōi pa ngwa nduonj heinj ji ja mbō monj chōinj nthe pi ja mi muuj fā'a Krishto. ¹⁴ Po nu ma monj chōinj mā'anj ghri ntou pa ghanj pinj mbinj Taathō pugu fā'o tininju'ō no chii nu chrā Minnwi ki lo mfā'o pogo gu.

¹⁵ Shishini, pichōi chii pwa pisha'akho Krishto nthe kighi'ō pugu pa mishishiri, ndo pichōi chii pwa pisha'akho ghō llo monj njū'ō shi'i. ¹⁶ Mbra ngwa pei chii pwa pisha'akho yei llo monj khwā, nji nu ja Minnwi chu'ō a no li'i nu pwa pisha'akho. ¹⁷ Fūonj ngwa chii pwa pisha'akho Krishto llo monj mishishiri, ki lo mbō pi llo monj ta'anju'ō, mbi'i nu ja pugu shi ni'inj yū'ō mbinj mu monj chōinj. ¹⁸ Ndo a lo mbō pi yichōi nnu. A wu'ō mbō ja monj nguonj puonj shendaonj ghao, ki a po pi monj mbha nnu mifi, ki monj nnu shini, pi chii pwa pisha'akho Krishto, nthe yie ghō mfā'o pwanju'ō.

Chho nu mbhi po pi fā'a nu fā'a Krishto

Oonj, nshi mfā'o pwanju'ō, ¹⁹ nthe ja nji ja ntōgo monj luonj Minnwi yōi pugu pa ghēre llo mbho Jijwe Jisho Krishto, yei shi nkara mfe lūgu nu vōi. ²⁰ Khwā njū'ō a pugu pa kwā'a nu ma po ja mba'a nji'i mfā'o lritho kan shigēi yi, ja ni nguonj tininju'ō ndwe pugu pa nguonj ndii ghao, Krishto shi mfā'o ndigha'o yi monj nonj a, ki a po pi monj chho nu ma mbhi, ki monj khu nu ma. ²¹ Nthe ja ni mmu, chho nu nkouj mbhi po pi gha'o nu Krishto, khu nu po shēi. ²² A mbō ja ngōi shhi ntho nchho nu mbhi monj freinonj, a nōonj ja mfā'o no fā'a nu fā'a ja a shi njuj ntienj ne, ndo ndo nji ye ja nshi ntere ne. ²³ Ndi nthi monj titri paa nnu pei. Ndo khwatua a

po ɲa ɲgɛi mbo pigi Krishto nthe ɲa yie ya mbwa ɲga'a. ²⁴ Ndo a pie ɲa ɲkina mbo yi maonj monj freinonj nthe vɛi.

²⁵ Nthe ɲa ɲji ɲa yei kã'o ne, ɲji ɲa ɲshi ɲkina ɲgɛi shhi ntho mbo nu pia ka'a, nthe ghɛi nu shhi yei pugu pa pwanju'ɔ yei monj pinj, ²⁶ nne ɲa ntɔgo pi mbinj mu, pɛi shi mfã'o ntou pa nnu no fã'o nu ndigha'o monj gho mbinj Krishto Jisho, nthe tho nu ma mbini ɲjɛi vɛi ɲkamu'ɔɲ.

²⁷ Pɛi wu'ɔ nchwɛ mbha chombhi yei nyienj ɲkã'o pugu pa pwa pisha'akho Krishto, nne ɲji ɲa ki mi totho ɲjɛi vɛi ki mi lo ntho, minthe ɲgu'ɔ ɲja'o ɲa pɛi thi a tini nu monj ta'anju'ɔ, pugu pa ɲa ni ta'a kwã'a nu, pɛi tho mba'o nu ka'a nthe pinj pwa pisha'akho, ²⁸ ndo ki lo mfã'o pɔgo gu nthe pa mbina pɛi. Yei shi mbo ɲkienj li shieshie ɲa pi shi nshi'i vugu, ndo mbo lugu nu ni pɛi llo mbho Minnwi. ²⁹ Nthe ɲa pi fe shina ni pɛi ɲa, nthe Krishto mba'a pɛi yi'i ɲgu'ɔ mbinj vi pinj, pɛi shi mbini ɲjɛi ɲgɛ'i nthe vi. ³⁰ Pia pɔ monj nchhɔ yei ka'a. Pɛi ni ɲkwo yei ɲkwanj ha'anj ɲki pɔ monj gho ne, ndo ndwe pɛi ya'o ɲa ɲgu'ɔ mbo monj gho.

2

Krishto ndonj ɲkwanj ha'anj pi fã'o no shwi'i nu nonj shhe ne

¹ Nthe yie gho, sheshe mã'anj ghri mbo llo ɲkuonj pɔ nu mbinj Krishto, sheshe mã'anj ɲjù'ɔ llo monj khwã yi mbo, sheshe pɔ nu ta'a yi monj Jijwe, ɲkienj khwã pugu pa kwoshini mbo, ² pɛi chwɛ pwanju'ɔ a linaonj ntɔgo pi ɲkuonj pɔ nu ta'a yi monj pi'i nu mɛi. Pɛi fã'o khwã nonj, mbo ni ta'anggi monj Jijwe pugu pa nnu ɲa pɛi pi'i no chwɛ nu ne.

³ Ki'i pɛi chwɛ sheshe yaonj pi llo ɲkuonj mishishiri pugu pa ndonj nu nonj, ndo monj junonj pɛi lɔgo ɲgwa nduonj ɲa pugu chii nchaa vɛi. ⁴ Ki'i shesheonj vɛi wu'ɔ ndii pi nnu ɲa a shi ɲgɛre pi nonj yi ne, pɛi lii pi pa nnu ɲa a shi mbini ɲgɛre ɲgwa nduonj ɲkaa pugu ne.

⁵ Pɛi fã'o pi ɲkwanj mbha nnu yei ɲa Krishto Jisho ni mfã'o ne mbinj pɛi.

⁶ Nji'i nthe pi no ha'anj Krishto ni mbo monj puonj Minnwi ne,
a shini ndo ndii pi ɲa pugu Minnwi pɔ ndindi,
ɲgwɛinj nthe ɲkuonj gho.

⁷ A ni ɲka mienj li'i yi mienj, nshwi'i nonj yi shhe,
ndɔgo puonj muuj fã'a,
pi phi vi a pɔ no ɲgwamishua.

ɲga mbo monj ngrào ɲonmishua,

⁸ nshwi'i nonj yi shhe, ɲja'o nchɔ Minnwi
ti nchɛinj monj nthinjkwɔ gu, ɲji'i nthe pi gu ɲkuonj wã'a.

⁹ Nthe yie gho, Minnwi ya ɲkãre vi tothi, mfe nthinjkwɔ gho ɲa a chaa ɲguonj nthinjkwɔ.

¹⁰ Nne ɲa shesheonj po pugu pa ɲkuonj shhe pugu pa moonj shhe shi ɲkwi kwɛre yugu ɲgino ligi Jisho,

¹¹ ɲguonj ɲgwa chhu li'i wo ɲa Jisho Krishto pɔ pi Taatho,
no fe nu ndigha'o ni Minnwi Tãa.

The nu no li'e ɲkuonj mbhi

¹² Nthe yie gho, ma ɲkienj linj panj, wu'ɔ ɲkwanj no ha'anj pɛi ghã ɲgu'ɔ ɲja'o a ndii ɲa pia ni mbo ka'a ne, a pini ɲka ya mbwa mbigi no ya'o nu ma ndwe ɲa ɲdo mbo yei pɛi ne. Pɛi ghɛi nchho mfã'a lugu nu mɛi ni pɔgo pugu pa wrũ nu. ¹³ Nthe ɲa a chho mfã'a Minnwi mbinj pɛi no chwɛ nu ɲa pɛi fã'o khwã pugu pa ɲji no chwɛ nu nnu ɲa a tã'a nu ne.

¹⁴ Pɛi chwɛ ɲguonj nnu ghao ki lo nduo nu, ki ndou nu, ¹⁵ nne ɲa pɛi pɔ pa puonj Minnwi pi tithi ki lo mfã'o ntɛi, ki koro monj mbhi ɲa ɲgwa totho pugu pa ghanj phi pɔ ne. Pɛi fã'o no the nu shina pugu no li'e ɲa a the nu tothi, ¹⁶ nchho ɲgwɛinj chrã chombhi a tini, nne ɲa monj llemmbhi ɲa Krishto shi mbini ntho ne, minthe mfã'o titene nthe vɛi, ɲa ɲguonj pa'o nu ma pugu pa fã'a a shini, lo ɲji'i mbo pi gha. ¹⁷ A ɲji'i mbo pi ɲa chhi a kwri no lã'o fe'ɲgɛinj, mbigi ɲkuonj fe nu nonj yei ni Minnwi, no yaonj fe'i ɲgɛinj pi llo monj pinj yei, ɲjù'ɔ a pwa, ɲguonj yia ghao fã'o pwatua a. ¹⁸ Wu'ɔ nenne, pɛi ɲkaa pɛi fã'o pwanju'ɔ, pia lo mbini mbwa túa ka'a.

Timoti pugu Epafroditu

¹⁹ Nchho mfã'o kwã'a ɲa Jisho mbo Taatho mbinj, ɲtaonj Timoti ni pɛi monj kuo ndii ɲji ɲa ɲshi mfã'o mã'anj ghri ndii ɲa ɲja'o pa nnu nthe vɛi ne. ²⁰ Nthe ɲa ɲdo ɲji'i mfã'o yichɛi nonj ɲa a pɔ no ɲa, ɲa a fã'o ɲjù'ɔ mbinj pɛi shini, ɲa pɛi pɔ shi'i. ²¹ ɲguonj pa ɲgwa nduonj ghao khu pi wu'ɔ yugu pa nnu, ki lo mfã'o pi ndii Jisho Krishto. ²² Ndo pɛi ji ɲa Timoti kwo ndonj ɲa a ya nonj, ɲkwanj no ha'anj no muuj pugu tãa pigi yu fã'a ka'a monj fã'a pwa pisha'akho. ²³ Nthe yie gho, ɲkwã'a no taonj nu vi ndii ɲa ɲjɛi ɲkwanj ha'anj pa nnu nyienj mbho mu monj kuo ndii ne. ²⁴ Ndo mummu ji ɲa ni pinj Taatho, ɲshi ntho ɲkaa mu monj kuo ndii.

²⁵ Mi ni mbi'i ɲa a pie ɲa ɲtaonj Epafroditu ndinj a, mbini mbo ɲganj kwɔ fã'a a, ni pɛi. Epafroditu yei nonj ɲa pigi yu mã'anj nchhɔ pinj ka'a, ndo mbini mbo ɲganj ntaonj vɛi ɲa pɛi taonj vi ɲa a tho mfe pa maonj vɛi, ndo mbini ɲgɛre a ɲkaa yu ne. ²⁶ A ni nchho ɲkhwã nu no yei nu vɛi ghao, ndo mbini mfã'o ghana ɲjù'ɔ nthe ɲa pɛi ya'o ɲa nonj yi llo ɲji'i mbwa.

27 Shishini, a ni ngɔ̄no ti nkaan nkhu, ndo Minnwi fā'ɔ kwoshini mbin̄ yu, pa'a ndo ngu'ɔ mbo pi mbin̄ yu, mbini mfā'ɔ mbin̄ a nkaa mu kan̄ nkaan mfā'ɔ yu'ɔ njū'ɔ nkuon̄ yu'ɔ njū'ɔ.

28 Nthe yie gho, mbini nu'un̄ ntā'a nu ntaon̄ vi ni p̄ei, njī n̄a p̄ei shi mfā'ɔ pwanju'ɔ n̄o ȳei nu vi, pugu pa n̄a ki'ɔ njū'ɔ a nkaa mu nu'un̄ ngana a. 29 Nne, p̄ei lōgɔ vi ni nguon̄ pwanju'ɔ ghao nthe pin̄ yi mbin̄ Taathɔ, ndo n̄ga'ɔ nkwan̄ ngwa p̄ei. 30 Nthe n̄a a ni mbi'ɔ shigei nkhu nthe fā'a Krishto, ntōgɔ mon̄ pa cho gu n̄o mī'ɛn̄ nu nnu n̄a a ni mbi'ɔ mon̄ fā'a ȳei nthe a n̄e.

3

Po nu yi ndindi ntōgɔ pi nkuon̄ fā'ɔ nu pin̄ mbin̄ Krishto

1 N̄o lūgwi nu ma lin̄ pan̄, p̄ei mfā'ɔ pwanju'ɔ mon̄ Taathɔ. N̄o pini nu nā'an̄ wu'ɔ ta'a nnu gho ni p̄ei l̄o mbo pi nnu pip̄hi v̄ei, ndo a p̄o pi li'ɔ nu ni p̄ei.

2 P̄ei chho ndina ngwa p̄e n̄a mbha nnu pugu yi ghan̄ ki pin̄ Minnwi n̄e,* p̄ei chho ndina ghan̄ chw̄ie p̄hi, p̄ei chho ndina pa ghan̄ k̄e'ɔ ngwa. 3 A pia n̄a mbo ghan̄ nii ngunu mbrei, pia n̄a pia gh̄a n̄ga'ɔ Minnwi ntōgɔ pi nkuon̄ Jijwe. Pia gh̄a mfā'ɔ ndigha'ɔ yia pi mon̄ Krishto Jisho ki l̄o nji'ɔ n̄j̄i'ɔ n̄on̄ yia nkuon̄ freinon̄, 4 n̄ji'ɔ nthe pi n̄o ha'an̄ mmu ndutho a nthe mfā'ɔ nnu n̄o ȳi'ɔ nu n̄on̄ nkuon̄ freinon̄ nthe yie gho n̄e. Sheshenon̄ mbi'ɔ n̄a a fā'ɔ nnu n̄o ȳi'ɔ nu n̄on̄ yi nkuon̄ freinon̄ nthe yie gho, kan̄ n̄ka fā'ɔ a ka yien̄yien̄. 5 Pi ni mbhi a, a gha mbo mon̄ fūon̄ llembhi pi ni'in̄ a ngunu mbrei, mbo n̄on̄ l̄o mon̄ ngwreingwa Ishrae, l̄o mon̄ ndaanon̄ Benjamein̄, n̄on̄ Hibru mbo p̄hi Hibru, n̄ga nḡe'i n̄o nū'ɔn̄ nu ḡi, mbo Farashi, 6 n̄ga nḡe'i n̄o ni'in̄ njū'ɔ, mbo pi ngan̄ f̄e nḡe'ɔ ni ch̄oshi, n̄ga nḡe'i n̄o p̄o nu yi ndindi mon̄ nū'ɔn̄ nu ḡi, mbo ki nt̄ei.

7 Ndo sheshe sh̄ei n̄a n̄ki fā'ɔ n̄e, ndōgɔ n̄o p̄he nthe Krishto. 8 Shishini, ndōgɔ nguon̄ yaon̄ n̄a a p̄he nthe yaon̄ n̄a a ya nḡa'ɔ n̄ga'a n̄e, mbo ji nu Krishto Jisho Taathɔ a. Nthe vi, nkwo mī'an̄ nguon̄ maon̄ ghao n̄o nkū'u maon̄, nne n̄a minthe n̄shei Krishto, 9 ndo n̄ja mbo ta'a yi pigi yu, ki l̄o mfā'ɔ ndindi n̄a a p̄o pi nyan̄, n̄a a l̄o pi nkuon̄ nū'ɔn̄ nu ḡi n̄e. Mfā'ɔ pi ye ndindi n̄a a l̄o pi nkuon̄ pin̄ mon̄ Krishto, mbo ye n̄a a l̄o pi mbho Minnwi, nthi pi nkuon̄ pin̄ n̄e. 10 Ntā'a nu nji vi pugu pa nji n̄a a ni nkū'ɔ n̄o mon̄ gu n̄e, ndo mbini mfā'ɔ ghr̄a nḡe'ɔ yi. Ntā'a nu mbo n̄o ju mon̄ gu yi, 11 n̄a mon̄ nguon̄

puon̄ shendaon̄ ghao, mummu nkaa mu nthe nkū'ɔ mon̄ gu.

Pa'ɔ nu n̄o wu'ɔ nu mfā'ɔ n̄ga'ɔ gho

12 A l̄o nji'ɔ mbo pi n̄a nkwo fā'ɔ nguon̄ yaon̄ yei, ki n̄a nkwo ka'oka'ɔ, n̄chho mba'ɔ nu n̄o fā'ɔ nu n̄ga'ɔ gho, nthe n̄a Krishto Jisho kwo chw̄ie a mbo ji. 13 Pa lin̄ pan̄, ndo n̄ji'ɔ mbi'ɔ n̄a nkwo chw̄ie a p̄o nyan̄. Ndo ta'a nnu n̄a n̄chw̄ie n̄e p̄o n̄a n̄d̄i'ɛ pa nnu n̄a a kwo tōgɔ n̄e, nchho mba'ɔ pi n̄o fā'ɔ nu pa yaon̄ n̄a a p̄o sh̄hi n̄e. 14 Nchho n̄j̄i nḡe'ɔ nu ȳei mme tho nnu gho, n̄o fā'ɔ nu n̄ga'ɔ ḡe Minnwi l̄o tothi n̄a a p̄o mon̄ Krishto Jisho n̄e.

15 Nguon̄ yia n̄a pia memme ngwa mon̄ pin̄ n̄e pi'ɔ nnu pi mon̄ yei nkwan̄ shendaon̄, ti p̄ei mbi'ɔ pi nkwan̄ nduon̄ mon̄ sheshe yaon̄, kan̄ Minnwi shi n̄ōon̄ yie nnu, a p̄o yi li'eli'ɛ ni p̄ei nkaa p̄ei. 16 A wu'ɔ mbo pi n̄a pia w̄ein̄ yaon̄ n̄a Minnwi ni nkwo n̄ōon̄ ni pia n̄e.

17 Pa lin̄ pan̄, p̄ei gh̄ei sh̄hi nchho mbini a. Nū'ɔn̄ ligi mbin̄ ngwa p̄e n̄a pugu chho chombhi yugu pi nkwan̄ ha'an̄ pugu ȳei li mbho pigi n̄e. 18 Nthe n̄a n̄to n̄ga n̄a mi ni nkwo shwei v̄ei, ndo mbini ntho nshwei v̄ei ndwe pi ni nk̄hi ligi n̄e, chho chombhi yugu pi n̄o pa mbina pa pisha'akho nthe wā'a Krishto. 19 Ndugw̄i yugu shi mbo shi'ɔ nu. Nnwi yugu n̄ji puon̄ yugu, pugu fā'ɔ ndigha'ɔ mon̄ pa nnu lritho, nū'ɔn̄ njū'ɔ yugu pi nkuon̄ maon̄ nkūon̄ sh̄he. 20 Pia p̄o pi ngwa p̄o, l̄o f̄o, pia chho njwere nkwe, mbo Jisho Krishto Taathɔ. 21 Jisho p̄o pi n̄on̄ n̄a a shi nkara freinon̄ yia yei n̄a a gh̄a mbiri n̄e, a p̄o n̄o n̄on̄ yi mbo yi ndigha'ɔ n̄a a shi'a n̄ji'ɔ mbiri n̄e, ntōgɔ pi nkuon̄ ghr̄i n̄a a chw̄ie vi a chw̄ie nguon̄ yaon̄ ghao ya'ɔ pi mbho yu n̄e.

4

1 Nthe yie gho, ma lin̄ pan̄ n̄a nkhwā ndo mbini ntā'a nu n̄j̄ei vugu, p̄ei chw̄ie mfā'ɔ pwanju'ɔ, ndo mbini mbo n̄ga'ɔ a. P̄ei tithi a tini mon̄ Taathɔ, ma nkien̄ pa lin̄ pan̄ n̄a nkhwā.

Nt̄igi pugu pa mā'an̄ njū'ɔ ni luon̄ Minnwi

2 Nd̄iḡe'i Eyodia pugu Shinteke n̄a pugu chho ni ta'an̄ggi mon̄ Taathɔ. 3 Oon̄, n̄chhu ve nkaa gho n̄o ngan̄ kwo fā'a a, yi shishini, n̄a ð gh̄ere pin̄ge p̄ei n̄a pigi pugu ni mfā'ɔ ka'a mon̄ pwa pisha'akho pigi pugu pa Klemen̄ ni pich̄ei nguon̄ pakwo fā'a pan̄, n̄a ligi yugu p̄o mon̄ n̄wa'an̄li chombhi n̄e.

4 P̄ei fā'ɔ pwanju'ɔ mon̄ Taathɔ nguon̄ nd̄ii ghao, nkamu'ɔn̄ nchhu ni p̄ei n̄a p̄ei fā'ɔ pwanju'ɔ. 5 P̄ei n̄ōon̄ nguon̄ ngwa

* 3:2 3:2 Yei p̄o mon̄ chr̄a Gri n̄a pa minḡu. Pa ngwa Juu ni n̄ji n̄a minḡu p̄o pi minyien̄ totr̄o.

yəi, ɲa pəi pa ghaɲ junonɔ. Taatho kwo para. ⁶ Ki' i pəi fā' o ghana nɲu' o nthe sheshe yaonɔ, ndo monɔ ɲguonɔ nnu ghao ntogɔ monɔ luonɔ Minnwi pugu pa pie nu pugu tɔo nu, pəi chwīe Minnwi ji pa chà pəi. ⁷ Nnɛ kanɔ ghìghri Minnwi, ɲa a chaa ji nu ɲonmishua nɛ, shi ɲkɛ' i nɲu' o yəi pugu pa pi' i nu məi monɔ Krishto Jisho.

⁸ Nɔ lɔgwɪ nu, ma pa lɪɲ panɔ, sheshe yaonɔ ɲa a nnu shini nɛ, sheshe yaonɔ ɲa a yi chiichii, sheshe yaonɔ ɲa a yi ndindi nɛ, sheshe yaonɔ ɲa a yi taonɔtaonɔ nɛ, sheshe yaonɔ ɲa minthe ɲgwa khwā nɛ, sheshe yaonɔ ɲa pi chi' a nɛ, sheshe yaonɔ mbo ɲa a pwa ti ɲga' a, sheshe yaonɔ mbo ɲa a pie ɲa pi gha' o, pəi chhɔ mbi' i pa ɲkwanɔ maonɔ pigho. ⁹ Yaonɔ ɲa pəi yɛ' i ndo mbiɲ ndo ɲja' o mbini ɲjəi mbhɔ mu nɛ, pəi chwīe pa maonɔ pigho, kanɔ Minnwi ɲa a ghà mfe ghìghri nɛ, shi mbo pəi pugu.

Pa maonɔ ɲa Minnwi fɛ nɛ

¹⁰ Mi ni mfā' o pwanju' o monɔ Taatho ɲkɪɛɲ ntou yi, ɲa pəi pini nu' unɔ ɲjwɪɲ lina nu ni mmu ndwɛ ɲkɪɛɲ yie ghɔ. Ndo shishini, pəi ni ɲgu' o ndo mfā' o ndii a ndo pa' a ndo mfā' o shina. ¹¹ Ndo ɲji' i nchrā nu nthe pi ɲa mfā' o chà nɛ, nthe ɲa ɲkwo yɛ' i nɔ fā' o nu nɲrú monɔ sheshe ɲkwanɔ shina ɲa mbo monɔ ghɔ nɛ. ¹² Nɲi ɲkwanɔ ha' anɔ minthe ñchhɔ shi' i ndii ɲa mbou nɛ, pugu pa ɲkwanɔ ha' anɔ minthe ñchhɔ ndii ɲa mfā' o nɛ. Monɔ sheshe shina pugu pa ɲguonɔ shina ɲjɛ' i ɲkwanɔ ha' anɔ minthe ɲjru ni ntou maonɔ pugu pa pɔ nu monɔ ɲji monɔ fā' o nu a yɪɛɲ pugu pa pɔ nu monɔ chà. ¹³ Minthe ñchwīe ɲguonɔ nnu ghao ntogɔ pi mbhɔ ju ɲa a ghà mfe ɲji vəi nɛ. ¹⁴ Ndo a ni mbo ɲkɪɛɲ nnu pwapunɔ ni pəi nɔ ha' anɔ pəi ni ɲgɛrɛ a monɔ pa ɲgə' ɲngə' i panɔ nɛ.

¹⁵ Ndo pəi, ɲgwa Filipai, ni ɲji ni nonɔ yəi ɲa monɔ ɲjɛ chii nu ɲkini pwa pisha' akhɔ ndii ɲa ɲki llo Mashedonia nɛ, sheshe choshi shini ndo nchi pigi pugu monɔ fɛ nu pugu pa kwe nu yaonɔ ɲkɪɛɲ vəi tə' i vəi. ¹⁶ Nɲi' i nthe pi ndii ɲa ɲki pɔ monɔ la' ataonɔ Teshalonika nɛ, pəi ni ntaonɔ ghère vəi mbini mbi' i nɔ pi' i nu pa chà panɔ. ¹⁷ A lo ɲji' i mbo pi ɲa ñtā' a pi maonɔ fɛ pigho, ɲka tā' a pi ɲa shéi pigi monɔ piɛɲ ləɪɲ yəi.

¹⁸ ɲkwo kwe ɲguonɔ yaonɔ ɲa pəi taonɔ vəi nɛ, a ka yɪɛɲyɪɛɲ ti ntogɔ. Mfā' o ɲguonɔ yaonɔ ɲa mi ni ntā' a nu nɛ, ti a ka togɔ togɔ nɔ ha' anɔ ɲkwe pa maonɔ pɛ ɲa pəi ni ntaonɔ Epafroditu nɔ vəi nɛ. Maonɔ pigho pɔ nɔ maonɔ fɛ' ɲngɪɛɲ ni Minnwi ɲa luɲ yi figəi, mbo maonɔ fɛ' ɲngɪɛɲ ɲa Minnwi piɲ, ndo mfā' o pwatua nɔ ghɔ. ¹⁹ Minnwi a shi mfe ɲguonɔ yaonɔ ɲa a pie ɲa pəi fā' o nɔ pi' i nu chà pəi nɔ ghɔ nɛ, wu' o nɔ fi' i fā' o yi monɔ ndigha' o yi monɔ Krishto Jisho. ²⁰ Ndigha' o

ki ndugwi yi pɔ ni Minnwi yia ndo mbo Tāa via. A yie.

Ndugwi ɲjɪɲ mā' anɔ nu chrā

²¹ Pəi chrā ni ɲguonɔ ɲgwa Minnwi pi taonɔtaonɔ ɲa pugu yi Krishto Jisho nɛ. Pa ghaɲ piɲ ha' anɔ pigi pugu pɔ heɪɲ nɛ mā' anɔ chrā yəi. ²² ɲguonɔ pa ɲgwa Minnwi pi taonɔtaonɔ chrā ni pəi, mi' enɔ mbo mbaanda Kaisha.

²³ Pwapunɔ Jisho Krishto, mbo Taatho, pɔ pugu pa jɪjwe yəi.

Nwa'anli choshi Koloshe Kāon nu pa tho nnu

Pɔɔ ni nā'anj nwa'anli yei mfe ni choshi na a ni mbo monj la'ataonj Koloshe ne. A shini ndo mbhi Pɔɔ mbhi choshi yei, ndo a ni mbo pi monj li'i na Pɔɔ ni mbi'i na a pie na a lina no gho. A ni ntaonj ngwa llo Efesho na pugu ghōi fō nchii nkini pwa pisha'akho fō.

Pɔɔ ni nja'o na pa ghanj ye'i nnu na a lo nji'i nkā'o ne ni mbo monj choshi gho. Ngwa pigho ni ntho ntigi nu na nonj ntā'a nu nja nji Minnwi, a yi'i na a gha'o pichēi pa nji monj tothi. Pugu ni mbini nje'i nu na a yi'i na pi ni'in nonj ngunu mbrei pugu pa na nonj fā'o no nū'ɔnj nu pichēi pa nū'ɔnj nthē nnu maon ji. Pɔɔ ni nā'anj no lāa nu nguonj nnu pēi ghao ndo nchwīe ngwa ji yaonj ye'i na a yi ka'oka'o ni ghanj pinj ne.

Mme nnu na a ye'i monj nwa'anli yei ne pɔ na minthe Jisho fe lūgu nu ni sheshenonj na a pinj vi ne. Nonj lo nu'unj mfā'o no nū'ɔnj nu pi pa gī pigho nkaoj maa ndūgu. Pa nū'ɔnj pigho ghā nka pi'i ngwa pi'i yēi Jisho Krishto. Minnwi ni ntogo pi mbho Jisho nchwīe mbhi, ndo, ntogo pi mbho Jisho, nguonj mbhi ghao shi mbini mbini mbho yu. A wu'ɔ mbo ntogo pi nkaoj pɔ nu ta'a yi pēi Jisho na minthe nonj fā'o kwā'a monj mbhi yei. Pɔɔ ghōi ki'ε shhi mfi'i nkwanj no ha'anj mme yaonj ye'i yei fā'o no kāonj nu chombhi ghanj pinj ne.

Taikiku, mbo nonj na Pɔɔ ni ntaonj vi ni nwa'anli yei ne, ni ngōi pugu Oneshimu. Oneshimu ni mbo nkūna ye na Pɔɔ ni nā'anj nwa'anli ntaonj ni Filemu no ligi yi ne.

Mā'anj nu chrā

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu, Pɔɔ, mbo nganj ntaonj Krishto Jisho ntogo pi nkaoj khwā njū'ɔ Minnwi, ni Timoti ndin via.

² Mfe nu ni pa ngwa Minnwi pi taonjtaonj ndo mbo ghanj pinj monj Krishto na pugu pɔ Koloshe ne.

Pwapuj pɔ ni pēi pugu pa ghighri llo mbho Minnwi Tāa via.

Tōo nu pugu pa luonj nu Minnwi

³ Pigi ghā ngu'ɔ ntōo Minnwi mbo Tāa Taatho via, mbo Jisho Krishto, ndii na pigi luonj Minnwi mfe nu ni pēi ne. ⁴ Fie no ha'anj pigi ni nja'o fi'i pinj yēi monj Krishto Jisho pugu pa fi'i khwā na pēi ni mfā'o ni pa ngwa Minnwi pi taonjtaonj ne, ⁵ nthē pi fi'i kwā'a na pēi fā'o nkaoj yaonj na Minnwi nū'ɔnj ni pēi po ne. Pēi ni nkwo

fūonj nja'o yei monj chrā nnu shini, mbo nkini pwa pisha'akho, ⁶ na a tho ni pēi no ha'anj shishini, a pɔ monj nguonj mbhi ghao ntho njunj ntienj, nkū'ɔ nu wu'ɔ no ha'anj a yunj nu shina pēi jē ndii na pēi ni nja'o ndo nji pwapuj Minnwi monj nnu shini, ⁷ wu'ɔ no ha'anj pēi ni nje'i mbho Epafra nkienj ndin via ndo mbo nganj kwō fā'a yia. A nkienj muunj fā'a Krishto yi shini, no ligi yēi. ⁸ A chwīe pigi ji khwā na Jijwe Minnwi fe ni pēi ne.

⁹ Nenne, jē llē na pigi ni nja'o ne, pigi shini ndo ncha'a luonj nu Minnwi mfe ni pēi, nduonj nu na pēi linaonj ni ji nu nnu na Minnwi tā'a nu ne, monj nguonj shietho pugu pa ji nu llo mbho Jijwe Minnwi, ¹⁰ nne na pēi chho chombhi yēi monj nkwanj shendaonj na a kā'o mbho Taatho, ndo nchwīe tūa yi pwa nu, nchho njunj ntienj monj nguonj mbha fā'a shi'i ghao ndo nkū'ɔ nu monj ji nu Minnwi.

¹¹ Nduonj na pēi fā'o ghrī ni nguonj nji na a llo nkaoj nji yi monj ndigha'o yi ne, nji na pēi shi mfā'o tiishii pugu pa wēinj njū'ɔ ni pwanju'ɔ, ¹² nchho mfe tōo nu ni Tāa na a chwīe pēi kā'o no fā'o nu yēi ghrā maonj ha'anj ngwa Minnwi pi taonjtaonj na pugu chho monj lī'ε shi mfā'o ne. ¹³ A fu'u via monj mbhi njin, ncha'a via mfe monj sha'afuonj Muunj vi na a khwā ne, ¹⁴ mbo Muunj vi ye na pi togo mbho yu njunj via mfu'u, phi yia pɔ yi lī'ε ne.

Nonj na Krishto yie gho ne, pugu pa fā'a yi

¹⁵ Ju, Krishto, pɔ pi fhi Minnwi na pi shi'a njēi vi ne, a muunj shhi na a chaa nguonj yaonj na Minnwi ni mbuonj ne. ¹⁶ Ntogo pi mbho yu, pi ni nchwīe nguonj yaonj ghao, pɔ pugu pa shhe, pa yaonj na minthe pi yēi, pugu pa ye na minthe pa'a pi lo nji'i njēi, pa nji monj jijwe,* pa taatho, pa ghanj sha'a ngwa ni pa thishi. Pi ni nchwīe nguonj yaonj ghao ntogo pi mbho yu ndo nthē pi ju. ¹⁷ A pɔ nkaoj pi maa nchwīe sheshe yaonj. Nguonj yaonj wu'ɔ nchho mbo nu, ntogo pi mbho yu.

¹⁸ A ju mbo tho nonj na a choshi ne. A ju mbo njē yi, mbo fūonj muunj no ku'ɔ nu monj gho, nne na monj nguonj nnu ghao ā pɔ ju shhi. ¹⁹ Minnwi ni mfā'o pwatua no chwīe nu na nguonj pūonj yi linaonj mbinj ju Krishto. ²⁰ Ndo ntogo pi mbho yu, Minnwi pini mbini ni nguonj yaonj nkaoj mbhi na pugu pugu chini nggi, ki a pɔ pi maonj nkaoj mbhi ki monj po. Minnwi chini nggi pugu pugu ntogo pi nkaoj chhi yi nkaoj wā'a.

²¹ Pēi na pēi ni mbo yichēi ndii mbo pi yi fēne yēi Minnwi, mbo ni nchhō njū'ɔ

* 1:16 1:16 Pichēi pa Nwa'anli Minnwi fā'o faanj no li'i nji monj jijwe.

pəi nthe vi, ntho nchwīe pa nnu piphi ne, ²² ndwe Minnwi chīni nggi pəi pugu mon freinonj muunj vi ntogo pi monj gu yi. A ni nchwīe nne ŋa a nthe a tho ni pəi shhi ju Minnwi, pəi pə pi taonjaonj, ki kōro, ki lo mfā'o ntəi, ²³ nō ha'anj pəi nja ŋgəi shhi shishini monj pinj ki lo nchi'i, ndo nthi a tini, ki lo nchənə ndollo yəi kwā'a pwa pisha'akho ye ŋa pəi ni nja'o ne. Pi ni ŋkwo chīi pwa pisha'akho yei ni ŋguonj pa yaonj puonj la'o po, mbo ye ŋa mmu, Pɔɔ, ni ŋgū muunj fā'a pwa pisha'akho gho ne.

Fā'a Pɔɔ nɔ muunj fā'a choshi

²⁴ Ndwe, mfā'o pwanju'ɔ monj pa ŋgə'i paŋ nthe vəi. Ntho ndwi'i yaonj ŋa a pou nu monj ŋgə'i Krishto, nthe nonj yi, mbo choshi, ²⁵ ŋa Minnwi chwīe a mbo muunj fā'a choshi gho ne. A ni mfe fā'a gho vəi ŋa mfā'a nthe vəi, ŋa ŋchwīe pəi ya nji chrā Minnwi, ²⁶ mbo nnu ləinj ŋa a ni mbo nɔ pa ŋgə'o ŋgə'o, pugu pa ŋgwreingwa ŋkuonj ŋgwreingwa, ndo ndwe, a chwīe ŋgwa Minnwi pi taonjaonj ji. ²⁷ Minnwi ni ndōgo nthi mi nɔ chwīe nu pugu ni fi'i ŋkwanj ha'anj nnu ləinj yei gha'o shina ŋgwa ha'anj pugu lo mbo pa Juu ne, mbo ŋa Krishto pɔ njū'ɔ pəi, pəi fā'o kwā'a fā'o nu ndigha'o.

²⁸ Pigi chīi pi Krishto gho ni sheshenonj, nchho nshūu tənə yugu nje'i vugu ni ŋguonj shietho, nne ŋa minthe pigi tho ni ŋguonj yugu shhi Minnwi pugu kwo pɔ pa ntinimne monj Krishto. ²⁹ A chwīe nthe pi yei nnu ŋa ntho ŋgwīe nonj a, mba'o nu ni ŋguonj ghri ŋa Krishto fe vəi ne, ŋa a chho fā'a nu mbinj mu titini ne.

2

¹ Ntā'a nu ŋa pəi ji fi'i pa'o nu ŋa mi ni mba'o nthe vəi, pəi pa ŋgwa Laodeshia pugu pa ŋguonj ŋgwa ŋa pigi pugu lo naa ma njei ligi ne, ² ŋa pugu fā'o mā'anj njū'ɔ, nō ha'anj pugu chīni ta'a li'i monj khwā, nne nɔ fā'o nu ntinju'ɔ ŋa ŋkien ji nu nnu ghā ntho nɔ gho ne. Pugu shi ŋkie monj yie shendaonj nji nnu ləinj, mbo yi Minnwi, ŋa a Krishto ndutho yi ne. ³ ŋguonj fā'o shietho pugu pa ji nu pɔ pi monj Krishto.

⁴ Nchhu yei nnu nji ŋa ki'i ŋonj fīi vəi ni mindoundou ŋa a pɔ nɔ nnu shini ne. ⁵ Nthe ŋa nji'i nthe pi nɔ ha'anj ndo nji'i mbo hene pəi tho njei a ne, ndo mbo pia ka'a monj jijwe, ndo mbo ni pwanju'ɔ nɔ yəi nu ŋa pəi tho nchwīe pa nnu nɔ ha'anj a pie ne, pugu pa ŋa pinj yəi tini monj Krishto.

Chombhi ndinaonj monj Krishto

⁶ Nthe yie gho, nō ha'anj pəi pinj Krishto Jisho nɔ Taatho vəi ne, pəi chho pəi pugu

ka'a. ⁷ Njēn yəi tini, ndo mbini nu'unj ŋku'ɔ nu monj pɔ nu pəi pugu ka'a, nthi a tini monj pinj wu'ɔ nō ha'anj pi ni nje'i vəi ne, ndo nja ndinaonj ni tōo nu.

⁸ Pəi lina nu ŋa ki'i sheshenonj chwīe pəi gū pa kūna ntogo pi ŋkuonj lina ŋgwamishua pugu pa chrā ghagha mbo yi mifi, ŋkwanj nɔ ha'anj nū'onj ŋgwamishua tā'a nu ne, pugu pa llo mbo pa jijwe ŋa pugu sha'a mbhi* yei ne, ki lo ndho pi mbo Krishto. ⁹ Nthe ŋa ŋguonj puonj Minnwi chho mbinj Krishto monj freinonj. ¹⁰ Pi fe chombhi ndinaonj ni pəi monj Krishto, mbo ju ŋa a taatho ŋguonj pa ghanj sha'a ŋgwa pugu pa thishi ne.

¹¹ Monj Krishto pi ni'inj vəi ŋgunu mbrei ni ŋkwanj ni'inj nu ŋgunu mbrei ŋa pi lo nji'i nchwīe pi ni mbo ŋonmishua ne, a pɔ pi yi fu'u nu ŋgrāo nonj phi yəi mbo pi ni nu ŋgunu mbrei ŋa a chwīe Krishto ne.

¹² Pəi ni ŋga ŋkwe ŋkhī, pi twei vəi pugu ka'a monj kwe ŋkhī gho,† pi ni mbini mfu'u vəi pugu ntogo pi ŋkuonj pinj monj titini fā'a Minnwi, ŋa a ni mfu'u vi monj gu ne.

¹³ Pəi ni ŋga ŋgu'ɔ mbo yi khu monj phi yəi pugu pa ŋa pəi shini ndo naa ni ŋgunu mbrei mbo yi fu'u nu ŋgrāo nonj phi yəi, Minnwi ni nchwīe pəi pɔ yi maonj pəi pa Krishto, ŋkwo li'e ŋguonj phi yia ghao, ¹⁴ ntogo pi ŋkuonj chi'i nu ŋwa'anli ŋkrū yia ŋa a ni ntho nōonj pa nnu ŋa pia chwīe ki a lo nji'i ŋkā'o ne pugu pa yaonj ha'anj gi tā'a nu ne. ŋguonj nnu pei ghao a chi mī'anj ntogo pi ŋkuonj kwīn nu nnu pigho ŋkuonj wā'a. ¹⁵ Krishto ni ŋkwe maonj nchho ghanj sha'a li'i monj jijwe pugu pa thishi, mā'anj lritho tho pugu shhente ntogo pi ŋkuonj gha'a nu vugu ŋkuonj wā'a.

Ki'i pəi mienj sheshenonj chhu ŋa pəi shi lo ŋkā'o

¹⁶ Nthe yie gho, ki'i pəi mienj sheshenonj sha'a vəi nthe yaonj ŋa pəi ji ki nnu ne, ki nthe nnu nū'onj nu pa llé ji ki ji nāonj fhi ki nnu llé Ji. ¹⁷ Pei pɔ pi pa mili'i pa nnu ŋa a shi ntho ne, ndo ti ŋkien nnu gho pɔ pi Krishto. ¹⁸ Ki'i pəi mienj sheshenonj chhu ŋa pəi shi lo ŋkā'o nɔ fā'o nu ŋgā'o yəi, ntogo pi ŋkuonj ti nu ŋa pəi lāa nchho shi'i, pugu pa gha'o pa ghanj ntaonj Minnwi. ŋgwa pei lōgo nthi muju ŋkuonj pa nnu ŋa pugu yəi, ŋku'ɔ nonj yugu ki la'o yi nthe pi yugu ŋkwanj pi'i nu nnu nɔ ŋgwamishua, ¹⁹ ki lo ntho nthi nu a tini pi mbinj Krishto, ŋa a pɔ ju tho mbinj nonj ne, mbo li'i ŋa ŋguonj nonj ghao ghā mfā'o maonj ji, ndo nchīni mbo ta'a yi ntogo pi ŋkuonj pa yōu pi pugu pa

* **2:8** 2:8 Njin yei pini mbo ŋa, "nū'onj pugu pa gi, ŋkwanj ha'anj ŋgwamishua pinj ŋa pugu chwīe nnu pugu ne".
 † **2:12** 2:12 Yei lo mbo ŋa jisho ni mbo fɔ monj freinonj pi twei vugu pugu ka'a monj kwe ŋkhī gho. Pugu pugu ni mbo ka'a pi monj jijwe.

shīgi ndien, ŋku'ó ni ku'ó nu ɲa a llo pi mbho Minnwi ne.

²⁰ Nɔ ha'anj pɛi pa Krishto kwo khu nthe pa jijwe ɲa pugu sha'a mbhi yei ne, a chwie kɔ pɛi wu'ó nthɔ nɔjɔ njin pa gí ŋkuon mbhi yei, nɔ ha'anj ɔ wu'ó mbi'i pi ŋgia pi? Pa gí nɔ pa, ²¹ "Ki'i ntuo! Ki'i njwe'í! Ki'i ŋkaon!" ²² Ŋguon pa nnu pei ghao chhu pi pa maon pe ɲa pugu shi'a nu'unj mfá'ó ghère ndii ɲa pi kwo fá'a fá'a nɔ gho ne, pugu wu'ó mbo pi pa gí pugu pa ntigi ngwamishua. ²³ Pa nnu pei shishini fá'ó fhi shietho mon ghɔ nɔ tú'ó nu nnu Minnwi ɲa a nù'onj ŋonmishua ne a ghɔi shhi pugu pa láa nu nonj yɔ ni nchho shi'i ndo mbini mfe ŋgə'i ni nonj yɔ, ndo pa nnu pigho lo nji'i mfá'ó ghère nɔ lí'i nu freinonj ɲa ki'i a nii monj pa nnu piphi ɲa a khwá nu ke.

3

Chho nu chombhi fhi

¹ Nɔ ha'anj pi kwo ku'ó ni pɛi pa Krishto llo monj gu ne, pɛi nù'onj njú'ó yɛi pi ŋkuonj pa maon ha'anj a pɔ po ne, lí'i ha'anj Krishto pɔ, ndo nchho ŋgei mbho Minnwi yi ji ne. ² Pɛi nù'onj kwá'a nu mɛi ŋkuonj pa maonj po ki lo mbo pi ŋkuonj pa maonj ŋkuonj shhe. ³ Nthe ɲa pɛi kwo khu, chombhi yɛi pɔ yi léinj ni Krishto mbho Minnwi. ⁴ Ndi ɲa Krishto, ɲa a ya chombhi yɛi, shi nɔonj nonj yi ne, kanj pɛi ŋkaa pɛi shi nɔonj nonj yɛi monj ndigha'ó pɛi pugu.

⁵ Nthe yie ghɔ, pɛi jwi pa nnu ŋkuonj shhe ɲa a pɔ mbinj pɛi ne, nɔ pa nnu shúonj, pa nnu tɔrɔ, titini shɔrɔ nu pa nnu tɔrɔ, khwá nu pa nnu piphi, ni lúá, nthe ɲa lúá pɔ nɔ gha'ó nu pa nnwi. ⁶ Nthe pi pa nnu pei pigítua Minnwi chho ntho nu.* ⁷ Pɛi ŋkaa pɛi ni ŋkwo pɔ monj pa ŋkwanj nnu pɛi ndii ɲa pɛi ni nchho chombhi yɛi pi monj ŋkwanj nnu pigho ne. ⁸ Ndo ndwe, a yí'i ɲa pɛi mī'anj ŋguonj nnu pigho ghao: yoyɔrɔ, pigítua, kipina, ni we'i nu ŋgwa, pugu pa chrá fefhe lo nchɔ pɛi. ⁹ Ki'i pɛi le'ingien ni nonj pɛi, nthe ɲa pɛi kwo shráon ndunu ŋgráon nonj yɛi mfu'u pugu pa mbha nnu piphi pugu. ¹⁰ Ndo ŋkwo gwe ŋgráon nonj fhi, ɲa a tho mbo yi fhi lelle nɔ ha'anj ɔ ye'i nu nɔ ji nu Minnwi mba'ó mbhi, ndo mbo nɔ ju ne. ¹¹ Monj chombhi fhi yei, kwrí lo nji'i mbo shina nonj ɲa a lo mbo nonj Juu pugu pa nonj Juu, nonj ɲa a nii ŋgunu mbrei pugu nonj ɲa a shi lo nii ŋgunu mbrei ne, ni pa ghini† ni ghanj ki ji nnu‡ pugu pa kúna

pugu pa ŋgwa ɲa pugu lo mbo pa kúna ne, ndo Krishto ŋguonj yi ndo mbo monj ŋguonj yi.

¹² Nenne, nɔ ŋgwa ha'anj Minnwi chu'ó vɛi ne, ndo mbo ŋgwa ɲa pugu pi taonjtaonj, mbo ŋgwa ɲa Minnwi pa ŋkhwá vɛi ne, pɛi gwe njú'ó nɔonj kwoshini, pwapunj, shwi'i nu nonj shhe, juju ni wéinj njú'ó, ¹³ mfá'ó wéinj njú'ó mbinj ŋgwa nduonj, ti sheshenonj mfá'ó nnu ɲa a lo ŋká'ó nthe ndinj vi, pɛi lí'ɛ phi yi. Wu'ó nɔ ha'anj Taatho ni ndí'ɛ yɛi phi ne, a yí'i ɲa pɛi ŋkaa pɛi lí'ɛ phi ŋgwa nduonj. ¹⁴ Nchaa ŋguonj pa nnu pei ghao, pɛi gwe khwá ɲa a ghá ɲa nchini ŋgwa pugu pɔ ta'a yi shi'i ki kòrɔ ne. ¹⁵ Pɛi mienj ghighri llo mbho Krishto kwe shhi monj njú'ó pɛi. Nthe ɲa nɔ ŋgia ta'a freinonj, Minnwi ni ŋgɛ vɛi ɲa pɛi chho monj ghighri ghɔ. Pɛi fá'ó tɔo nu.

¹⁶ Pɛi mienj chrá Krishto chho mbinj pɛi ŋkien kina yi, ntho nje'i nu ndo nshúu tɛnɛ nonj pɛi ni ŋguonj shietho, nchho njráon pa ŋkhi llo monj Nwa'anli Nkhi, pugu pa ŋkhi gha'ó Minnwi pugu pa ŋkhi monj Jijwe, mfe tɔo nu ni Minnwi llo monj njú'ó pɛi. ¹⁷ Sheshe nnu ɲa pɛi nchwie ki nchhu ne, pɛi chwie ŋguonj yi ghao monj ligi Jisho Taatho, nchho mfe tɔo nu ni Minnwi Taa ntɔgo pi mbinj yu.

Pa ntigi ŋkwanj ha'anj ghanj pinj fá'ó nɔ chho nu monj mbaanda yugu ne

¹⁸ Pinge lánj, pɛi fe nonj pɛi ni laonj pɛi nɔ ha'anj a ká'ó ni ŋgwa pɛ ɲa pugu yi Taatho ne.

¹⁹ Pimbía, pɛi khwá gwe pɛi ki lo nchigɛi ni pugu.

²⁰ Puonj, pɛi ya'ó nchɔ pa táa pɛi pugu pa múnj pɛi monj ŋguonj nnu ghao, nthe ɲa yie ghɔ shi nchwie túa Taatho pwa. ²¹ Pa táa, ki'i pɛi chwie túa puonj pɛi pigí, kanj nonj yugu shi shienj.

²² Pa kúna, pɛi ya'ó nchɔ pa taatho pɛi ŋkuonj shhe heinj monj ŋguonj nnu ghao, ki lo ŋgu'ó mbo pi ndii ha'anj pugu pɛ'i vɛi ne, nthe ɲa pɛi tá'a nu ɲa pugu pinj vɛi ne, ndo pɛi ya'ó nchɔ yugu ni ta'anju'ó ntho mbɔgo pi Taatho. ²³ Sheshe yaonj ɲa pɛi chwie nu ne, pɛi fá'a ni ŋguonj njú'ó yɛi ghao nɔ ha'anj pɛi fá'a pi mbho Taatho ki lo mfá'a pi mbho ŋgwamishua, ²⁴ nji nu ɲa Taatho shi mfe yaonj ɲa a nù'onj ni pɛi ne nɔ kineinj yɛi. Pɛi chho mfá'a pi mbho Krishto Taatho. ²⁵ Nthe ɲa pa ghanj faanj nnu shi mfá'ó pe fànj yugu ha'anj

* **3:6** 3:6 Pichɛi pa Nwa'anli Minnwi chhu ɲa mbinj pa ŋgwa pɛ ɲa pugu lo nja'ó nchɔ yi ne. † **3:11** 3:11 Baberianj: pa ŋgwa Gri ni méinj pa ŋgwa ɲa pugu lo mbo ŋgwa Gri ne ɲa Baberianj njinj yi pɔ ɲa pa ghini, ghanj ki ji nù'onj. ‡ **3:11** 3:11 Pi fá'ó Pi Shikaitianj heinj. Pa Shikaitianj ni mbo pa ŋgwa ɲa pugu ni nii pa la'ataonj ni nchho mfe ŋgə'i ni pugu ndo njwi ŋgwa. Pi ni ndii vugu nɔ pa ghanj ki ji nnu.

pugu chwīe nē, nthe ña Minnwi shi'a nōon shieligi.

4

¹ Pa taathō, p̄ai tuo kūna p̄ai nō ha'anj a kā'o nē ki lo nchīgi vugu, ñji nu ña p̄ai ñkaa p̄ai fā'o Taathō ña a pō po nē.

Pa ntīgi nō p̄igi nu

² P̄ai ghāi shhi ntii shii monj luonj, ndo ndina nu nō ha'anj p̄ai luonj nu nē, nchho fē tōo nu ni Minnwi. ³ Luonj Minnwi mfe ni pigi ñkaa pigi, ña Minnwi ña'anj chonda ni chrà yi, pigi chii nnu lāin Krishto, mbo nnu ña m̄bō chōin nthe yie ghō nē. ⁴ Luonj ña ñtūgu chrà ghō pāa ñkwanj nō ha'anj a pie ña nchrā nē.

⁵ P̄ai fā'o shiethō monj ñkwanj nō ha'anj p̄ai chwīe pa nnu ni pa ñgwa ha'anj pugu lo m̄bō ghanj pinj nē, ña mfā'a shi'i monj sheshe shina ña p̄ai fā'o nē. ⁶ Chrà yēi wu'ō ma ña mbwa pwa, ndin nō ha'anj pi ni'inj pi khī fō, ñji ña minthe p̄ai ji ñkwanj nō ha'anj minthe p̄ai fē khwē ni sheshenonj nē.

Ndugwi ñjin mā'anj nu chrà

⁷ Taikiku shi nshwei v̄ai ni ñguonj pa nnu ña ñchho nchwīe nu nē, a ñkien ndin via ndo m̄bō ñganj fā'a ni ta'anju'ō ña pigi yu fā'a nu ka'a m̄bō Taathō. ⁸ Ntaonj vi ni p̄ai nthe pi yēi nnu, ña p̄ai ji ñkwanj nō ha'anj pigi pō nē, a lo mbini mā'anj njū'ō yēi. ⁹ A pugu Oneshimu, m̄bō ñkien ndin via ña a fā'o ta'anju'ō, pia lo mbini ñkhwā vi, m̄bō ta'a ñonj v̄ai. Pugu shi nshwei v̄ai ni ñguonj pa nnu ña a kwo lōgo li'i hein nē.

¹⁰ Arishtaku, ñganj kwō chōin a, mā'anj chrà yēi, Maaku, m̄bō ñonj ndāa pa Bana, mā'anj chrà yēi ñkaa yu, m̄bō ju ña pi ni ñkwo fē ntīgi ni p̄ai nthe vi nē, ā nthō, p̄ai tuo vi shi'ī. ¹¹ Jishō, ña pi mēin vi ni Jushitu nē, mā'anj chrà yēi ñkaa yu. Pei pa fiēj ñgwa shina pa ñgwa ña pugu nii ñgunu mbrei nē ña pugu pō shina pa ñgwa ña pugu pakwo fā'a panj monj Sha'afuonj Minnwi nē. Pugu ya mfe mā'anj njū'ō v̄ai.

¹² Epafra, m̄bō ta'a ñonj v̄ai, m̄bō muunj fā'a Krishto Jishō, mā'anj chrà yēi. A wu'ō nduonj Minnwi ñkien yie ghō ñguonj ndii nthe v̄ai, nduonj nu ña p̄ai thi nō pa ntinimē, mfā'o tininju'ō ni ñguonj pa nnu ña Minnwi tā'a nu nē. ¹³ Nthe ña mi minkwentie yi ña a ya mfā'a nthe v̄ai mbini nu'unj nthe pē ñgwa ña pugu pō Laodeshia pugu Herapoli nē.

¹⁴ Luka, ñkien ndin via, m̄bō dokto pugu Dema, mā'anj chrà yēi ñkaa pugu.

¹⁵ P̄ai mā'anj chrà a ni pa linj pia monj pinj Laodeshia, mbini mā'anj ni ndin via yi minjgwe m̄bō Nimfa pugu pa choshi ña a pō nda yu nē.

¹⁶ Ndii ña p̄ai kwo mēin ñwa'anli yēi shina p̄ai nē, p̄ai pini nchwīe pi mēin monj choshi ñgwa Laodeshia. P̄ai pini nu'unj ñkwe yē ñwa'anli ña a pō m̄bō ñgwa Laodeshia nē mēin.

¹⁷ P̄ai chhu ni Akipu ña, "Pa'ō nō yēi nu ña o mī'ēj fā'a ña Taathō fē vē nē."

¹⁸ Mmu, Pōo, nā'anj chrà yēi yēi pi ni nyanj m̄bō.

P̄ai chho ñkwinj chein ña a pō mbinj mu nē.

Pwapunj Minnwi pō mbinj p̄ai.

Fūoŋ nwa'anli chōshi Teshalonika Kāoŋ nu pa tho nnu

Chōshi Teshalonika ni mbhī Pɔɔ. Fè'i ni ŋgū moŋ chōshi yei llo mbhō pa ŋgwa Juu ha'an pugu ni ŋgī'ə fā'a Pɔɔ, ŋa a ni ŋgōi nu shhī shi'i shīna pa ŋgwa taonj nduoŋ ha'an pugu ni nchhō ŋkhwā nnu Minnwi pa ŋgwa Juu nē. Nthe fē'i yei, Pɔɔ lollo Teshalonika ŋgōi Beria. A ni ŋga nda'a Pɔɔ ḡhōi Koriŋ, Timoti shwei vi ŋkwan ha'an pa nnu ni nyiēŋ nu Teshalonika nē, nne Pɔɔ nā'an ŋwa'anli nō mā'an nu ḡhri ndo mfe tininju'ɔ ni pa ghaŋ pinj fɔ.

Pɔɔ tōo Minnwi nthe pinj yugu pugu pa khwā yugu, ndo ŋkwiŋ vugu ni ŋkwanj chombhi ŋa a ni nchhō nu ndii ŋa pugu pugu ni mbo ka'a nē ndo ŋkhwē pa pie ŋa a ni ndallo moŋ chōshi ḡhō nthe nnu mbra tho nu Krishto nē. Chōshi yei ni mfā'o khutho ni nnu ŋa a shi mbo ni ŋgwa pē ŋa pugu khu ŋkaonj Jisho maa mbini ntho nē, pugu pa ŋa Jisho shi mbini ntho pi ndii kho. Pɔɔ ŋkhwē pa nnu pei ki'ē ndo nchhu ni pugu ŋa pugu ḡhōi shhī nchhō fā'a pa fā'a pugu ndo njwere mbra tho nu Jisho moŋ kwā'a.

Chrà ŋa pi mā'an ni chōshi Teshalonika

¹ Nwa'anli yei llo mbhō mu Pɔɔ, ni Shailla*, ni Timoti. Pigi nā'an mfe ni chōshi Teshalonika, mbo ŋgwa Minnwi Tāa pugu Jisho Krishto mbra Taatho. Pwapuŋ Minnwi pugu ḡhighri yi pō mbij pōi.

Fī'i pinj ha'an ŋgwa Teshalonika fā'o nē

² Pigi ḡhā ŋgu'ɔ ntōo Minnwi ŋguoŋ ndii nthe vōi ḡhao. Nduoŋ Minnwi ni pōi ŋguoŋ ndii moŋ pa luonj yigi, ³ nchhō ŋkwiŋ fā'a yōi ŋa pinj yōi chwē pōi fā'a nē, pugu pa ŋkwanj ha'an khwā yōi mbij Jisho chwē pōi fā'a ki jwe nē, pugu pa ŋkwanj ha'an pōi tii shii nthe kwā'a mbij Taatho, mbo Jisho Krishto shhī Minnwi via ndo mbo Tāa via nē.

⁴ Pa līŋ panj ŋa Minnwi khwā nē, pigi ji ŋa Minnwi chu'ɔ vōi ⁵ nthe ŋa pwa pisha'akho ŋa pigi ni nchii ni pōi shini ndo ŋgu'ɔ mbo ni chrā tō'i vi, a ni ntho moŋ ḡhri Jijwe Minnwi, pugu pa ŋkien tininju'ɔ ŋa ŋkīni ḡhō pō pi nnu shini, wu'ɔ nō ha'an pōi ji ŋkwanj ha'an pigi ni nchhō chombhi yigi ndii ŋa pia ni mbo ka'a nē, a ni mbo nthe pi yōi shi'i. ⁶ Pōi ni mbini yigi mbini mbini Taatho nthe ŋa pōi ni mbij chrā Minnwi ni pwanju'ɔ llo mbhō Jijwe Minnwi moŋ ntou ŋgō'i. ⁷ Nne pōi

pō nō pa li ni ŋguoŋ ghaŋ pinj ḡhao moŋ Mashedonia pugu pa moŋ Akaya.

⁸ Nthe ŋa ŋkīni Taatho lo ŋgu'ɔ ntaonj mbhō pōi nyiēŋ pi moŋ Mashedonia pugu Akaya, ndo moŋ ŋguoŋ li'i ḡhao, ŋgwa tho nja'ɔ ŋkwanj fi'i pinj ŋa pōi fā'o mbij Minnwi nē, nne, pigi lo nu'uy ndo mfā'o nō chrā nu sheshe nnu. ⁹ Nthe ŋa pugu ndutho yugu fi'i fi'i ŋkwanj ha'an pōi ni ntuo yigi shi'i nē. Pugu ni mbini mfi'i ŋkwanj ha'an pōi ni ŋkara njei Minnwi, llo ŋkuoŋ ḡha'ɔ nu pa nnu, nō fā'a nu mbhō Minnwi maonj ndo mbo Minnwi nnu shini nē, ¹⁰ nō ywere nu Muuy vi llo pō. Muuy vi yei Jisho ŋa a ni ŋku'ɔ ni ju moŋ gu, mbo ju ŋa a kwe via moŋ pigitua Minnwi ŋa a shi ntho nē.

2

Fā'a Pɔɔ moŋ Teshalonika

¹ Pōi ŋkaa pōi ji, ma pa līŋ panj, ŋa tho nu mīŋji njei vōi shini ndo mbo pi ḡha. ² Ndo nji'i nthe pi nō ha'an pigi ni ŋkwo yōi ŋgō'i pi shhū yigi Filipai, nō ha'an pōi ji nē, pigi wu'ɔ mfā'o tininju'ɔ mbij Minnwi yigi nō chii nu pwa pisha'akho Minnwi ni pōi moŋ shīna ntou pa ntāra pigho. ³ Nthe ŋa ligōi ŋa pigi ni mfe ni pōi nē lo ndho pi moŋ fāan nu ndaonj, ki nchhī, ki moŋ tā'a nu shīna nō fiī nu shesheŋoŋ.

⁴ Ndo wu'ɔ nō ha'an Minnwi kwo pinj yigi nō ni'iy nu ŋkīni pwa pisha'akho mbhō pigi nē, nne pigi ḡhā nchrā, ki lo nchwē pi ŋa tūa ŋonmishua pwa, pigi ḡhā nchrā nō chwē nu tūa Minnwi ŋa a ḡhā ŋkī'a moonj njū'ɔ yigi nē pwa. ⁵ Nō ha'an pōi ji nē, pigi shini ndo nji'i ntho pi ni pa chrā līŋ nō fiī nu vōi, ki ntho ni pa chrā nō kuru nu pa yigi nnu ŋa pigi shigi nu ni nonj pigi nē, Minnwi minjkwentie yigi. ⁶ Pigi shini ndo ntho ntā'a ndigha'ɔ mbhō ŋonmishua, ki a pō pi mbhō pōi ki mbhō ŋgwa nduoŋ, ⁷ nji'i nthe pi nō ha'an nō ghaŋ ntaonj Krishto pigi fā'o nji nō pie nu pa yaonj mbhō pōi nē, ndo pigi ni mbo nonj puoŋ fhu shīna pōi.

Nō mamuuŋ mbro ŋa a chhō ndina nu ni puoŋ pi nē, ⁸ a ha'an pigi ni ndina ni pōi nē. Pigi shini ndo ŋgu'ɔ mfā'o pwanju'ɔ pi nō chii nu pwa pisha'akho Minnwi ni pōi, pigi ni mbiri nonj yigi nō fē nu chombhi yigi nthe vōi, nthe ŋa pigi ya ŋkhwā vōi!

⁹ Pa līŋ panj, pōi kwīŋ fā'a yigi pugu pa wie nonj yigi, pigi fā'a moŋ tu'ɔ pugu pa naonjchi nne ŋa ki'i pigi pō lri ni shesheŋoŋ vōi ndii ŋa pigi ni ntho nchii ŋkīni pwa pisha'akho Minnwi ni pōi nē. ¹⁰ Pōi pa minjkwentie yigi, Minnwi ŋkaa yu pō yichōi, ŋkwanj ha'an mbha nnu pigi ni pōi pa ghaŋ pinj ni mbo yi taonjaonj pugu

* 1:1 1:1 Pi pini mēiŋ vi ni Shivanu.

pa yi ndindi ki lo mfā'o ntəi ne. ¹¹ Pəi ji jikwanj no ha'anj pigi ni ntuo sheshenonj vəi no ha'anj taa ghā ntuo puonj pi ne. ¹² Pigi ni mā'anj ghrī yəi, mbini mā'anj njū'ɔ sheshenonj vəi, mfe gi ni pəi nja pəi chho chombhi yəi mon shendaonj nja a kə'o ni Minnwi, mbo ju nja a gē vəi mon Sha'afuonj pugu pa ndigha'o yi ne.

¹³ Pigi ghā mbini nu'uj ntōo Minnwi nguonj ndii ghao nthe yei nnu, nja ndii nja pəi ni nja'o chrā Minnwi llo mbho pigi ne, pəi ni mbinj no ha'anj a ya mbo ne, ki lo mbo pi no chrā ngwamishua. Pəi ni mbinj pi no chrā Minnwi nja a tho fā'a nu mbinj pəi mbo pa ghanj pinj. ¹⁴ Pa lij panj, pa nnu pe nja a ni ndōgo li'i mbinj pa choshi Minnwi monj Krishto Jisho nja pugu pɔ mon Judia ne, wu'ɔ ye nja a lōgo li'i mbinj pəi ne, nthe nja pəi ni ntii shii monj ngə'i mbho pa ngwa la'a pəi wu'ɔ no ha'anj pugu nkāa pugu ni ntii shii monj ngə'i mbho pa ngwa Juu ne. ¹⁵ Pa ngwa Juu pəi ni njwi Taatho, mbo Jisho, pugu pa njəili'i Minnwi, ndo njou vigi nne nchwie tūa Minnwi pigi. Pugu pini tāra nguonj ngwa ghao, ¹⁶ nkie pi nkuonj tāra nu vigi nja ki'i pigi chrā ni ngwa taonj nduonj nne nja minthe pugu lūgu, nne no mī'ej nu phi yugu nja pugu ghā ngu'ɔ nchwie ne. Ndo pigitua Minnwi lūgwi ndwe nshwi'i mbinj pugu!

Pɔɔ khwā no kra nu ngwa Teshalonika njkamuj

¹⁷ Ndo llo no ha'anj pi ni fēne vigi mbinj pəi, ma lij panj, no kuo ndii ki pia lo njəi ligi, ndo ki lo mfēne pi monj njū'ɔ ne, pigi ni mba'o, ntho nkhwā nu ntou yi nja pia yəi ligi. ¹⁸ Nthe nja pigi ni ntā'a nu ntho njəi vəi, mmu Pɔɔ, kāa ngenge, ndo Shata li'i vigi. ¹⁹ Ki a lo mbo pəi mbo kwā'a yigi, mbini mbo pwanju'ɔ yigi, mbini mbo ngā'ɔ yigi nja pigi shi mfā'o ndigha'o monj gho shhi Taatho via, mbo Jisho, ndii nja a shi mbini ntho ne? ²⁰ Pəi pɔ pi ndigha'o yigi mbini mbo pwanju'ɔ yigi.

3

¹ Nthe yie gho, ndii nja a kanj ni nthe pa'a pigi lo nu'uj ngwēinj njū'ɔ yigi mbigi ngəi shhi ne, pigi pi'i nja a pwa nja pigi kāna njinj tē'i vigi Atenj. ² Pigi ni ntaonj Timoti ndinj vigi ndo mbo nganj kwə fā'a Minnwi monj chii nu pwa pisha'akho Krishto nja a tho nchwie pəi tini, ndo mbini mā'anj ghrī yəi monj pinj yəi, ³ nja ki'i ta'a njon vəi chī'i nthe pi ngə'i pəi, nthe nja pəi nkāa pəi ji nja nkwanj ngə'i pigho pɔ pi pichəi pa yaonj nja Minnwi nkwo kā'a ni pia ne. ⁴ Nthe nja ndii nja pia ni mbo ka'a ne, pigi ni nkwo wu'ɔ ntho nshwei vəi ni shhi nja pia shi

njəi ngə'i, nne a tho no lōgo nu li'i wu'ɔ no ha'anj pəi ji ne.

⁵ Nthe yie gho, a ni nja nu'uj mbo nja minthe pa'a ndo nu'uj ngwēinj njū'ɔ a mbigi ngəi shhi, ntaonj njon ni pəi no ji nu nkwanj ha'anj pinj yəi pɔ ne, nthe nja nkij pɔgo nu nja kə'ichəi Shata kwo mōonj vəi no chwie nu pəi mienj pinj yəi, nne, fā'a yigi phe gha. ⁶ Ndo ndwe nja Timoti tho njəi vigi llo mbho pəi, ndo ntho pi ni nkāni shi'i nthe pinj yəi pugu pa khwā yəi ne, ndo mbini nchhu nja pəi ghā ngu'ɔ nkwanj vigi shishi'i, nkhwā nu no yəi nu vigi wu'ɔ no ha'anj pigi khwā nu no yəi nu vəi ne, ⁷ nthe yei nnu, ma pa lij panj, monj nguonj yū'ɔ pugu pa ngə'i yigi, pigi fā'o ghrinjū'ɔ nthe vəi ntogɔ pi nkuonj pinj yəi. ⁸ Nthe nja minthe pigi fere ndwe no ha'anj pəi nthi a tini mbinj Taatho.

⁹ Pinthe pigi fe pi fi'i yəi nkwanj tōo nu ni Minnwi nthe vəi, nthe nguonj pwanju'ɔ nja pigi fā'o nthe vəi shhi Minnwi yigi, ¹⁰ no ha'anj pigi luonj nu monj tu'u pugu pa naonchi ni nguonj njū'ɔ yigi nja minthe pia yəi ligi pigi fe yaonj nja a pou nu monj pinj yəi ne?

¹¹ Nduonj nja Minnwi yia, ndo mbo Tāa via, pugu Taatho via, mbo Jisho, fie ndaonj ni pigi no tho nu njəi vəi. ¹² Nduonj nja Taatho chwie khwā nonj shina pəi pugu pa khwā yəi ni nguonj ngwa pigi ti ndinaonj, wu'ɔ no ha'anj pigi khwā vəi ne, ¹³ nenne nja Taatho chwie njū'ɔ yəi tithi ki ntəi monj taonjaonj shhi Minnwi yia, ndo mbo Tāa via, monj ndii nja Taatho via, mbo Jisho, shi ntho nu pugu pa nguonj ngwa pi pi taonjaonj ne.

4

Chombhi nja a fe pwanju'ɔ ni Minnwi ne

¹ No lūgwi nu ki'e, ma pa lij panj, pigi luonj ndo ndigəi vəi ni ligi Taatho, mbo Jisho, nja no ha'anj pəi ni nje'i mbho pigi nkwanj ha'anj pəi fā'o no chho nu no fe nu pwanju'ɔ ni Minnwi, wu'ɔ no ha'anj pəi kwo tho nchho nu ne, nja pəi pigi ngəi shhi shishi'i. ² Nthe nja pəi ji pa ntigi nja pigi ni mfe ni pəi ntogɔ mbinj Taatho, mbo Jisho ne.

³ Nthe nja yei nnu nja Minnwi tā'a nu ne, nja pəi ku'ɔ monj pɔ nu yi taonjaonj, yie pɔ nja pəi lə'i kwoshuonj, ⁴ nja sheshenonj vəi ji nkwanj ha'anj minthe a tuo nonj yi monj taonjaonj pugu pa chūchū ne, ⁵ ki lo mbo pi njū'ɔ nnu shuonj no ha'anj ngwa nduonj ha'anj pugu lo nji Minnwi ghā nchwie ne. ⁶ Monj nnu yei, ki'i sheshenonj fāanj nnu mbinj ndinj vi ki nchigi vi, nthe nja Taatho ghā mfe njɔ monj nguonj nnu pəi, wu'ɔ no ha'anj pigi ni nkwo shwei vəi ndo mbini nu'uj nshuu tənə yəi ne. ⁷ Nthe nja

Minnwi lo ngē via pi ŋa pia po mon nchhi, a gē via pi ŋa pia po pi yi taontaon. ⁸ Nthe yie gho, sheshenon ŋa a lāa ntigi yei ne lo nji'i ndāa pi nonmishua, a lāa pi Minnwi ŋa a fe Jijwe yi ni pēi ne.

⁹ No chrā nu no nnu khwā non ghère lo nu'uj mbo ŋa sheshenon nā'an mfe ni pēi, nthe ŋa Minnwi ndutho yi ye'i vōi ŋa pēi khwā non. ¹⁰ Nthe ŋa yine nnu ŋa pēi kwo tho nchwie nu ni nguon ghan pin mon Mashedonia, pigi ligēi vōi, ma pa lin pan, ŋa pēi chwie nne mbigi ngōi shhi.

¹¹ Pigi pini mā'an ghrī yōi ŋa pēi pa'o ni nguon ghrī yōi nō chho nu chombhi juju, ndii pi pa pēi nnu, mfā'a ni mbho mōi nō ha'an pigi ni ntigi vōi ne, ¹² nji ŋa mbha nnu yōi shi mbo yi shishi'i ligi ghan ki pin Minnwi, ki lo nu'uj nji'ō non yōi pi mbij sheshenon.

Tho nu Taathō

¹³ Ndo pigi lo nji'i ntā'a nu ŋa pēi mien ki ji, ma lin pan, nthe ŋgwa pē ŋa pugu kwo khu ne, nne ŋa ki'i pēi fā'o tu'utho nō ha'anj ŋgwa ŋa pugu lo nji'i mfā'o kwā'a ghā mfā'o ne. ¹⁴ Nthe ŋa pigi pin ŋa Jisho ni ŋkhu mbini ŋku'ō, wu'ō nenne ntogo mbij Jisho, Minnwi shi mbini ntho ni pa ŋgwa pē ŋa pugu kwo khu ne, pugu pa Jisho.

¹⁵ Nthe ŋa nnu yei ŋa pigi shwei vōi nō ne po pi chrā llo mbho Taathō, ŋa pia ŋa pia yi maon ne, ŋa pia wu'ō mbi'i ti nchēin ndii ŋa Taathō shi ntho ne, mba'a pia yi'i mbo pi shhi ŋgwa pē ŋa pugu kwo khu ne.

¹⁶ Nthe ŋa Taathō ndutho yi, shi nshwi'i llo po, ni mme nggi fe gē, mbo nggi nthishi pa ghan ntaon Minnwi, ni nggi ntān mbo yi Minnwi. Pa ŋgwa pē ŋa pugu pin Krishto ŋkhu ne fiōn pugu ŋku'ō. ¹⁷ Pia ŋa pia pi'i mbhi ŋgu'ō mbi'i ndii gho ne, ku'ō mbāon ka'a mon luluŋ mbara Taathō mon tothi, nne pia pa Taathō wu'ō ma mbo ka'a.

¹⁸ Nthe yie gho, mā'an ghrī pichēi ŋgwa ni chrā pei.

5

Piri non yo nō llembi ŋa Taathō shi ntho ne

¹ Nō nnu pa ndii pugu pa llē ŋa nnu pei shi ndōgo li'i ne, ma lin pan, ghère nā'an nu mfe ni pēi lo nu'uj mbo. ² Nthe ŋa pēi nkaa pēi ji ni non pēi shishi'i ŋa llē ŋa Taathō shi ntho ne shi ngwī'i pi nō ŋgina ni tu'u. ³ Ndii ŋa ŋgwa shi nchhu nu ŋa, "Li'i yi juju, nguon pa nnu po shi'i ne," nguon yaon yugu shi mbiri nō ha'anj yu'ō phi ghā nshwi'i mbij miŋgwe shūu ne, ndo mba'a pugu yi'i ntei.

⁴ Ndo pēi lo mbo pi mon njin, ma lin pan, nō llembi gho nō wī'i nu vōi nō ha'anj ŋgina ghā ngwī'i non ne. ⁵ Nthe ŋa pēi

ghao po pi puon li'e, mbo puon naonchi. Pia lo mbo pi yi tu'u ki yi njinjin. ⁶ Nne ki'e, ki'i pia lle nō ha'anj pichēi chwie nu ne. Pia chho tothi mbo ni wēin non. ⁷ Nthe ŋa ghan lle logo ghā nchho ndhe pi ni tu'u, ŋgwa pē ŋa pugu paa là'o ne, paa pi ni tu'u. ⁸ Ndo nthe ŋa pia po pi ŋgwa naonchi ne, pia lina nu, ŋgwe tīni ki'i njū'ō, mbo pin pugu khwā, kwā'a lūgu nu mōi po yaon puon tho yōi.

⁹ Nthe ŋa Minnwi lo nchu'ō via pi ŋa pigitia yi shwi'i mbij pia, a ni mbo pi ŋa pia fā'o lūgu nu ntogo pi kúon pin nu Taathō via, mbo Jisho Krishto, ¹⁰ ŋa a ni ŋkhu nthe via, nji ŋa ki pia po pi maon ki pia kukhu, pia pugu shi mfā'o chombhi. ¹¹ Nthe yie, pēi mā'an ghrī non pēi, ngēre pichēi ŋgwa pugu tīni mon pin, wu'ō nō ha'anj o kwo tho nchwie nu ne.

Pōo fe ndugwi njin ntigi mbini mā'an chrā

¹² Pigi tā'a nu ŋa pēi gha'o ŋgwa pē ŋa pugu fā'a nu shina pēi ndo mbo shhi pēi ntho ntigi vōi mon chombhi yōi nō ghan pin Taathō ne, ma lin pan, ¹³ ndo ŋga'o vugu ŋkien yie mon khwā nthe fā'a yugu. Pēi fā'o ta'anjgi shina pēi.

¹⁴ Pigi mā'an ghrī yōi, ma pa lin pan, ŋa pēi shūu tōnō ghan chho ghaa, mā'an ghrī ŋgwa pē ŋa pugu pa mbogo gu ne, ndo ngēre ŋgwa pē ŋa pugu lo nji'i ntini ne, mfā'o wēin njū'ō ni pugu ghao.

¹⁵ Pēi kāa nō yōi nu ŋa ki'i non lu'u phi ni phi, ndo pēi wu'ō ma mbo'ō pi nō chwie nu shi'i shina pēi pugu pa nguon ŋgwa nduon.

¹⁶ Pēi fā'o pwanju'ō nguon ndii ghao, ¹⁷ nduon Minnwi ki jwe, ¹⁸ mfe tōo nu mon nguon ndii ghao, nthe ŋa yei nnu ŋa Minnwi tā'a nu mbho gho mon chombhi yo, mon Krishto Jisho ne.

¹⁹ Ki'i mbigei mōnon Jijwe Minnwi. ²⁰ Ki'i nchī'ō nnu ŋa Minnwi nōon pi chhu ne, ²¹ ndo ywe'i nguon yaon ghao, ŋgwēin yaon ŋa a yi shi'i ne, a tīni. ²² Mfe mbra nguon ŋkwan phi ghao.

²³ Ndwe, Minnwi ŋa a ghā mfe ghigri ne, chwie pēi po yi taontaon mon nguon shendaon ghao, nu'ōn nguon jijwe yo ni nchēi yo pugu pa non yo ki nte'i ti Taathō via, mbo Jisho Krishto, nu'uj ntho. ²⁴ Ju ŋa a mēin vōi ne shi nchwie nenne, nthe ŋa a ghā ŋgu'ō nchwie pi nō ha'anj a kā'a ne.

²⁵ Pa lin pan, pēi luon Minnwi mfe ni pigi.

²⁶ Pēi chrā ni nguon lin pia mon pin ni pan nu non.

²⁷ Mfe gi ni pēi nō ligi Taathō ŋa pēi mēin ŋwa'anli yei ni nguon ghan pin ghao.

²⁸ Pwapun Jisho Krishto, mbo Taatho via,
po mbinj pøi.

Mbra nwa'anli choshi Teshalonika Kāon nu pa tho nnu

Mme kōro nwa choshi Teshalonika ni mfā'o ne ni mbo fintho nthe ndii nwa Jisho shi mbini ntho ne. Pichai nwa ni ntho nchhu nu nwa ndii tho Taatho kwo choin. Poo ni nju'u pi'i nu yei ntho nchhu nu nwa nkaon Taatho maa ntho, phi pugu pa wuwuru chwie nu nnu piphi shi nji'a nkwala'a ndii nwa non mbimbhi nwa a mbina Krishto shi ntho sha'a nu ne. Poo ge nwa pe nwa pugu ni mfā'o no mein nu nwa'anli yei ne nwa ki'i pugu chi'i mon pin yugu nji'i nthe pi mon ghagha'a pugu pa nge'i. A chhu nwa pugu fa'a no yru nu, wu'o no ha'an ju Poo pugu pa pakwo pi chwie nu ne, ndo nti shii mon chwie nu shi'i.

Mā'aj nu chrā

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Poo, ni Shaila*, ni Timoti. Pigi na'an mfe ni nwa choshi Teshalonika, mbo nwa Minnwi Taa via pugu Jisho Krishto, mbo Taatho.

² Pwapun pugu pa ghigri llo mbho Minnwi, mbo Taa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, po ni pai.

Tōo nu nthe pin pugu pa tiishii

³ Pigi fa'o no fe nu too nu ni Minnwi nwaon ndii nthe vai, ma pa lin pan, no ha'an a ka'o ne. Nthe nwa pin yei nwa nku'o nu shi'i, khwa yei mbin pa lin pai pini nwa mbigi nu. ⁴ Nthe yie gho, pigi ni non yigi gha nkwai nju'o nthe vai mon pa choshi Minnwi nthe fi'i tiishii yei pugu pa pin mon nwaon nge'i nwa pi fe nu ni pai, pugu pa ghagha'a nwa pai tho ngein nju'o mon gho ne.

⁵ Ye po pi no li nwa sha'a Minnwi po pi ye ndindi, nwa minthe pi shia vai nwa pai ka'o no po nu nwa Sha'afuon Minnwi, nwa pai tho njei nge'i nthe yie gho ne. ⁶ Nwa Minnwi gha nju'o nsha'a sha'a ye pi ndindi ne, a shi ndu'u nge'i ni nwa pe nwa pugu tho mfe nge'i ni pai ne. ⁷ A shi mfe ferenon ni pai nwa pi tho mfe nge'i ni pai ne, mbini mfe ni pigi nkaa pigi, ndii nwa pi non Jisho Taatho llo po pugu pa titini ghan ntaon pi ne. ⁸ A shi ntho pugu pa ghan ntaon pi pigho mon lin monon no fe nu nj'o ni nwa pe nwa pugu lo nji'i nji Minnwi ne pugu pa nwa pe nwa pugu lo nji'i nchwie nnu nwa pwa pisha'akho Jisho Taatho via chhu ne. ⁹ Pugu shi njei nge'i mon nj'o piri nu ki ndugwi yi, ki lo mbara yei Taatho pugu pa ndigha'o nwa ghr'i ye non ne. ¹⁰ Ndi nwa a shi ntho mon le gho ne, pa nwa pi pi

taon nwaon fe ndigha'o gho, nwaon pa nwa nwa pugu pin vi ne linaon ni ghrāo nu, nthe vi. Pai nkaa pai po shina pugu nthe nwa pai ni mbin chrā nwa pigi ni nchi ni pai ne.

¹¹ Nthe yei nnu, pigi gha nduon Minnwi mfe ni pai nwaon ndii ghaon, nne nwa Minnwi via chwie pai ka'o mon chombhi nwa a ge vai nwa pai chho ne, mbini nchwie nwaon pa nnu shi'i nwa pai khwa no chwie nu pugu pa nwaon pa fa'a nwa pai ta'a nu mfā'a nthe pin yei ne lōgo li'i ntogo pi nkuon ghr'i ye. ¹² Nji nwa ndigha'o shi mbo no ligi Taatho via Jisho llo mbho pai, ndo mbini mbo ni pai llo mbho yu, ntogo pi nkuon pwapun Minnwi via pugu pa Jisho Krishto, mbo Taatho.

2

Pa nnu nwa a shi ndōgo li'i nkaon Taatho maa ntho mbra nge ne

¹ Nthe nnu tho nu Taatho via, mbo Jisho Krishto, pugu pa nnu kiri via pia pugu, pigi ligai vai, ma pa lin pan, nwa ² ki'i pai yi'e mien tho yei fin ki mien nju'o yei wu'u nthe pi yichai nnu nwa yichai non chhu nwa pi non ni pigi ki sheshe nnu nwa pi chhu nwa pigi chhu ki sheshe nwa'anli nwa a phi no ha'an a llo pi mbho pigi ntho nchhu pi nwa lembhi Taatho kwo tho. ³ Ki'i pai mien sheshenon fi vai mon sheshe shendaon. Mba'a le gho yi'i ntho ki ndugwi nin tinitho ni Minnwi lo mfion ntho, ti nguo nnu mbimbhi nwa a yi'i nwa a ghai mon monon ne non non ye. ⁴ A shi ntara sheshe yaon nwa pi mein ni nnu ne, ki yaon nwa pi gha nge'o ne, nkara non ye ncha nwaon yugu ghaon, nne nwa a chho nkuon lei mon Nda Minnwi ntho nchhu nu nwa ndutho yi Minnwi.

⁵ Pai lo nkwin nwa pia ni nwa nju'o mbo ka'a, nshwei vai ni pa nnu pai? ⁶ Ndo pai ji yaon nwa a tho ndi'i vi ndwe ne, nthe nwa minthe a wu'o non non ye pi ndii ye nwa ndii yi ka'o ne. ⁷ Nthe nwa pa ghan chi'e gi Minnwi kwo tho nchi'e nu mon nin. A wu'o ju nwa a li'i nu ne nwa a shi ndi'i ti ndii shi nu'un nka'o pi pi'i vi shendaon. ⁸ Nenne ki'e, nguo nnu mbimbhi gho non non ye, Jisho Taatho jwi vi ni ta'a chrā nwa a shi ntaon ncho yu ne, ndo nshi'i vi ni chichia li'e tho nu mi.

⁹ Tho nu non mbimbhi gho shi mbo ta'a kwō pugu pa nchwie nu nnu Shata ni nwaon nji pugu li ni pa nnu ghrao mbo pi mifi, ¹⁰ pugu nwaon nkwan mifi piphi ghaon ni pa nwa pe nwa pugu phe nu ne, nthe nwa pugu ni ndaa khwa nu nnu shini nne no ligu nu. ¹¹ Nthe yie gho, Minnwi taon titini nji, a fi vugu mon njei yugu, nne nwa pugu pin nnu nwa a le'ingien

* 1:1 1:1 Pi pini mein vi ni Shivanu.

ne, ¹² nne ña ñguon ñgwa ña pugu lo ñji'i mbin nnu shini, ndo ntho mfā'o yugu nchho shi'i pi mon pa nnu piphi ne po pa ñgusha'a.

Thi a tini

¹³ Ndo pigi fā'o no tōo nu Minnwi ñguon ndii nthe v̄ei, ma pa l̄in pan ña Taatho khwā, nthe ña Minnwi chu'ò v̄ei no f̄ion ñgwa no l̄igu nu ntogò pi ñkuon Jijwe Minnwi ña a chw̄ie p̄ei po yi taon̄taon̄ ne, pugu pa pin̄ ȳei mon nnu shini. ¹⁴ Yei yaon̄ ña a ni ñgē v̄ei no ne, ntogò pi ñkuon pwa pisha'akho ña pigi chii nu ne, nne ña p̄ei fā'o ndigha'ò Taatho via, mbo Jisho Krishto.

¹⁵ Nthe yie gho, ma l̄in pan, p̄ei thi a tini, ndo ñgwēin̄ nnu shini ña pigi ni ñje'i v̄ei no gho, ki a ni mbo pi ni nchò yigi, ki mon ñwa'an̄li llo mbho pigi.

¹⁶ Nduon ña Taatho via, mbo Jisho Krishto ndutho yi, pugu Minnwi Tāa via, ña a khwā via, mā'an̄ njū'ò yia ki ndugwi yi ndo mbini nu'un̄ mfe ñk̄ien̄ kwā'a shi'i ni pia ntogò pi mon pwapun̄ yi ne, ¹⁷ mā'an̄ njū'ò ȳei nchw̄ie a tini mon ñguon pa fā'a shi'i pugu pa chr̄a ȳei.

3

Luon Minnwi mfe ni pigi

¹ No mī'ēn̄ nu pa nnu ña ñtā'a nu nchhu ne, ma pa l̄in pan, p̄ei luon Minnwi mfe ni pigi, ña chr̄a Taatho sh̄ere ni ñji ñgōi shhi pi pin̄ ni gha'ò nu, wu'ò no ha'an̄ a ni mbo shina p̄ei ne. ² P̄ei pini nduon ña Minnwi kwe v̄igi mbho pa ñgūo nnu mbimbhi pugu pa ñgwa piphi, nthe ña a lo mfā'o ñguon ñgwa mfā'o pin̄. ³ Ndo Taatho ñon ña a ghà nchw̄ie no ha'an̄ a chhu ne, a shi mā'an̄ ghr̄i ȳei ndo ñkē'i v̄ei mbho ñon mbimbhi. ⁴ Pigi fā'o tin̄inju'ò mon Taatho nthe v̄ei, ña p̄ei tho nchw̄ie nu ndo shi nchw̄ie nnu ña pigi fe ḡi ña p̄ei chw̄ie ne. ⁵ Pigi luon ña Taatho n̄on̄ ndaon̄ ni p̄ei no ji nu khwā Minnwi mb̄igi ñgōi shhi pugu pa tiishii ña a llo mbho Krishto ne.

Shūu nu t̄en̄ nthe shw̄ie nchho gha

⁶ Pa l̄in pan, pigi fe ḡi ni p̄ei mon ligi Taatho, mbo Jisho Krishto, ña p̄ei fe mbra sheshen̄on̄ ña a tho nshw̄ie nchho nu gha ki lo ntho nū'on̄ pa nt̄igi pe ña p̄ei ni mfā'o mbho pigi ne. ⁷ P̄ei ñk̄aa p̄ei ji ñkwan̄ ha'an̄ p̄ei fā'o no yōu nu ñjin̄ mbha nnu pigi ne, nthe ña pigi shini ndo ntho nchho pi gha ndii ña pia ni mbo ka'a ne. ⁸ Pigi shini ndo ñji maon̄ sheshen̄on̄ ki lo mbe gho, ndo mon ñgō'i pugu pa wie non̄, pigi fā'a mon tu'u pugu pa naon̄chi nne ña ki'i pigi po l̄ri ni sheshen̄on̄ v̄ei. ⁹ A lo mbo nthe pi ña a shini ndo mbo li'i yigi no ji

nu, pigi ni nchw̄ie nne no po nu li ni p̄ei ña p̄ei pini. ¹⁰ Nthe ña ñji'i nthe ndii ña pia ni mbo ka'a ne, pigi ni ntho mfe ḡi yei ni p̄ei: ñjon̄ mien̄ ki tā'a nu mfā'a fā'a, ki'i a ji yaon̄.

¹¹ Nthe ña pigi ya'ò ña pich̄ei ñgwa shina p̄ei tho nyien̄ ndi'ə nchho nu gha ki lo mfe non̄ yugu mfā'a fā'a, ñgu'ò ni'in̄ pi non̄ yugu mon nnu ñgwa nduon̄. ¹² Mon ligi Jisho Krishto, mbo Taatho, pigi fe ḡi ni ñgwa p̄ei ndo mā'an̄ ghr̄i yugu ña p̄ei fā'a fā'a yugu p̄op̄o ndo ñji yugu maon̄ ña pugu fā'a ne. ¹³ Ndo ni p̄ei, ma l̄in pan, ki'i p̄ei kina chw̄ie nu nnu shi'i.

¹⁴ Sheshen̄on̄ mien̄ ki lo nchw̄ie nnu ña pigi nā'an̄ mon ñwa'an̄li yei ne, p̄ei li ñgan̄ vi shi'i mfe mbra yi nne ña tho yi l̄ri. ¹⁵ Ndo ki'i p̄ei l̄go vi pi no mbina v̄ei, p̄ei shūu t̄en̄ ȳi no ndin̄ v̄ei.

Ndugwi chr̄a

¹⁶ Nduon ña Taatho ghighri ndutho yi fe ghighri ni p̄ei mon ñguon ndii ghao mon ñguon shendaon̄ ghao. Taatho po p̄ei pugu ka'a.

¹⁷ Mmu, P̄oo, nā'an̄ chr̄a nu ni p̄ei yei pi ni nyan̄ mbho. Yei li no n̄on̄ nu mon sheshe ñwa'an̄li ña ñga nā'an̄ ne ña ñwa'an̄li gho llo pi mbho mmu shini, yei ñkwan̄ ha'an̄ ñga nā'an̄ ne.

¹⁸ Pwapun̄ Taatho via, mbo Jisho Krishto, po ni p̄ei ghao.

Füōj ŋwa'anli Timoti Kāōj nu pa tho nnu

Yei füōj ŋwa'anli ŋa Pōō ni nā'anj mfe ni Timoti. Müūj Timoti ni mbo ŋon Juu, tāa vi pō ŋon Gri. A ni mbo pakwo Pōō mon nyiej nu nshwei chrā Minnwi.

Ŋwa'anli yei ni mbo nō shūu nu tónə nthe pa ntīgi mifi mon choshi. Ntīgi pei ni mbo pi nchinchiri pi'i nu nnu pa ŋwa Juu pugu pa ŋwa taon nduon. Ntīgi gho ni nchhu nu ŋa, mbhi yei pigi, ndo ŋon nthe a wu'ō ndūgu ntōgo pi ŋkuon yichəi lina mon njin pugu pa mien nu ki lo ndan ndo nji pichəi ŋkwan maon ji.

Ŋwa'anli gho pinī nchrā ŋkuon ŋkwan ha'anj pa nnu fā'ō nō nyiej nu mon choshi ne, gha'ō nu Minnwi pugu pa mbha chombhi pa thishi. Pōō gha ndugwi nu nshwei Timoti ŋkwan ha'anj a nthe a pō ŋkier muunj fā'a Krishto, pugu pa chofa'a yi ni pa ŋkwan ŋkwan kirī mon choshi.

Mā'anj nu chrā

1 Ŋwa'anli yei llo mbho mu Pōō, mbo ŋgan ntaon Krishto Jisho, ntōgo pi ŋkuon gi Minnwi, mbo ŋkwe via, pugu Krishto Jisho, ŋa kwā'a yia pō mbinj yu ne.

2 Nā'anj ŋwa'anli yei mfe ve, ma Timoti, ŋkier muunj a mon pinj.

Nduon ŋa Minnwi Tāa pugu Krishto Jisho Taatho via nōonj pwapuj pugu pa kwoshini ni ghighri ve.

Shūu nu tónə nthe ghanj ye'i yaon mbo pa mifi

3 Ntā'a nu ŋa ɔ kina Efesho wu'ō nō ha'anj ŋki ligəi gho ndū ŋa ŋki ghəi nu Mashedonia ne, nne ŋa ɔ shi mfe gi ni pichəi ŋwa pe ŋa pugu tho nje'i yaon ŋa a lo nji'i ŋkā'ō ne, ŋa ō lāa ni pugu.

4 Lāa ŋa ki'i pugu nu'uj mfe nonj yugu ni pa mishweishwei pugu pa ligi pa ŋkhu tāa ki ndugwi yi, ŋa a ghā ŋgu'ō ntho pi ni mitatha ki lo nji'i mfā'ō pi nnu ŋa Minnwi tā'a nu ne, ŋa pi ghā nji ntōgo pi ŋkuon pinj ne.

5 Nnu ŋa a chwie pigi fe gi yei ne pō nthe pi khwā ŋa a llo mon njū'ō taonjaon, pugu pa ŋgantho ŋa a yi shishi'i, ni pinj shishini.

6 Pichəi ŋgwa tōgo ŋkuon tei nu nnu pei ŋgəi fānj ndaon nii mon pa chrā ghagha.

7 Ŋkhwā nu nō pō nu pa ghanj ye'i ŋgwa ni gi ndo ki lo nji'i nji nnu ŋa pugu chhu nu ne, ki nnu ŋa pugu chrā nu ŋkuon gho ni timinju'ō ne.

8 Ndo pia ji ŋa gi pwa nō ha'anj ŋon mfā'a nō gho mon shendaon ŋa a kā'ō ne,

9 nji nu ŋa pi shi ki lo nū'ōj gi nthe pi ŋgwa ndindi, pi ki nū'ōj nthe pi pa ghanj pə'i gi pugu pa ghanj tinitho, nthe pa ghanj ki gha'ō Minnwi pugu pa ghanj phi, nthe ŋgwa ŋa pugu shi lo mbo yi taonjaon, pugu pa ghanj ch'i'ə Minnwi, nthe pi ŋgwa pe ŋa pugu jwi pa tāa pugu pugu pa müunj pugu ne, pugu pa ghanj jwi ŋgwa, 10 nthe ghanj kwoshuon, pugu pa pimbia ŋa pugu nūanj pugu pa pichəi pimbia nō ha'anj ŋon ghā nūanj pugu mingwe ne*, nthe pa ghanj yōo ŋgwa mfini nō ŋkūna, ni pa nde'ingien pugu pa ghanj kwe nte ŋgwa ni mbe pugu pa ŋgwa ŋa pugu chwie sheshe nnu nduon ŋa a lo nyiej ta'a kwō pugu pa yaon ye'i tithi ne, 11 ŋkwan nō ha'anj pwa pisha'akho mbo yi ndigha'ō Minnwi ŋa a fā'ō ŋguon mboro ghao chhu ne, mbo pwa pisha'akho ŋa pi fe vəi ŋa ŋchi ne.

Pōō tōo Jisho nthe kwoshini yi

12 Ntōo Krishto Jisho Taatho via ŋa a fe ghri fā'a vəi ne. Ntōo vi ŋa a lii a ŋkā'ō, a chu'ō a nō fā'a nu mbho yu. 13 Nji'i nthe pi nō ha'anj ŋki füōj mbo pi ŋganj we'i ligi Minnwi ntho fe ŋgə'i ni ŋgwa pi, ndo nchi'ə vi ne, Minnwi ni nōonj kwoshini vəi nthe ŋa ŋki chwie nnu pei pi mon ki ji pugu pa pou pinj. 14 Ndo Taatho via shā'ō ntou pwapuj yi mbinj mu pugu pa pinj ni khwā ŋa a pō mon Krishto Jisho ne.

15 Chrā yei ŋkier nnu shini ŋa minthe ŋon yi'ə nonj yi ŋkuon gho ndo mbinj ŋguon yi ghao, ŋa Krishto Jisho ni ntho ŋkuon mbhi heinj nō kwe nu pa ghanj chwie phi, mi ni mbo nchochho vugu. 16 Ndo ti Minnwi nōonj kwoshini vəi nne ŋa Krishto Jisho nōonj titini wəinj njū'ō yi mon ŋkwan ha'anj a fā'a nu mbinj mu mbo nchochho pa ghanj phi ne, nō li ni ŋgwa ha'anj pugu shi mbinj vi a fe chombhi ki mme ni pugu ne. 17 Ju ŋa a fūon mon ŋguon ndəi, ŋa mba'a a yi'i ma ŋkhu, ŋa pi shi'a njəi vi ne, mbo fiŋj ta'a Minnwi, gha'ō nu pugu pa ndigha'ō pō ji ki ndugwi yi lo ma mbo. A yie.

Fā'a Timoti

18 Mfe yei gi ve, ma Timoti muunj a, mon ta'a kwō pugu pa nnu ŋa Minnwi ni nōonj pi chhu nthe gho, thi ŋkuon chrā gho nō mā'anj nu nchho shi'i, 19 nchho nthi nu ŋkuon pinj yo pugu pa ŋgantho yo shishi'i. Pichəi lāa thi nu ŋkuon nnu ŋa pugu ji ŋa a kā'ō ne, nne nw'i'inj pinj yugu nō pie ha'anj a shina kraokrao. 20 Mon shina ŋgwa pei, pia fā'ō Haimenu pugu Aleshanda ŋa ŋkwo cha'a vugu mfe ni Shata, nne ŋa pugu ye'i ŋkwan ha'anj a nthe pugu mien we'i nu lo ligi Minnwi fə ne.

* 1:10 1:10 Yei ŋwa'anli Ghanj Fā'a Nda Minnwi 18:22.

2

Luonj Minnwi mfe ni nguonj ngwa

¹ Fūonj nnu ki'ε pɔ ɲa, n̄chho ndiḡɛi v̄ɔi ɲa p̄ɛi fe pa pie, pa lūonj, yūa nu ch̄a ni t̄oo nu ni Minnwi nɔ ligi nguonj ngwa ghao. ² P̄ɛi luonj Minnwi mfe ni pa fūonj pugu pa nguonj ngwa ɲa pugu pɔ monj pa memme nth̄ɔkwo ne, nne ɲa minthe pia chho chombhi ghighri pugu pa juju, ɲa a fā'ɔ p̄ɔgɔ Minnwi ndɔ nch̄i monj nguonj puonj shendaonj ne. ³ Yei nnu pwa ndɔ mfe p̄watua ni Minnwi mbo Nkwe via, ⁴ ɲa a khwā ɲa nguonj ngwa lūgu ndɔ ɲi nnu shini ne. ⁵ Nthe ɲa a wu'ɔ ta'a Minnwi ndɔ a wu'ɔ mbo ta'a ɲonj ɲa a thi shina Minnwi pugu pa ngwamishua, mbo ɲonj ɲa pi m̄ɛinj vi ni Krishto Jishɔ ne. ⁶ Krishto Jishɔ gho ni mfe chombhi yi nkhu nɔ nchuonj tho nguonj ngwa. Yie gho ni mbo li monj nd̄i ka'oka'ɔ nɔ n̄onj nu ɲa Minnwi tā'a nu ɲa sheshenonj lūgu. ⁷ Nthe ɲa yei nnu ɲa pi ni nchu'ɔ a nɔ gho ɲa mbo nganj ch̄i ch̄r̄a ndɔ mbini mbo nganj ntaonj Jishɔ, n̄tho nchhu pi nnu shini, n̄ɔ ɲi'ɔ nd̄ɛ'ɔ pi nḡɛinj, mbo pi masha pa ngwa ɲa pugu lɔ mbo pa Juu monj pinj pugu pa nnu shini ne.

⁸ Nthe yie gho, n̄tā'a nu ɲa pa pimbia monj nguonj li'ɔ ghao luonj Minnwi, mbi'ɔ mbho taonjaonj tothi ki lɔ ɲi'ɔ m̄fā'ɔ piḡitua ki mindoundou.

⁹ Wu'ɔ nenne, pinje chw̄ie nonj yugu shi'ɔ ni pa ndhw̄i ɲa a ka'oka'ɔ ndɔ nch̄i ne, ki lɔ mbo pi ni chw̄ie nu ntuonj nḡɔnɔ tho pugu, pugu pa sh̄iga laonjo pugu pa pich̄ɛi pa sh̄iga tininchuonj ki pa memme ndhw̄i tininchuonj.* ¹⁰ A pie ɲa pugu chw̄ie nonj yugu pi ni fā'a shi'ɔ, mbo yaonj ɲa a k̄a'ɔ ni pinje ɲa pugu gh̄a nḡa'ɔ Minnwi ne.

¹¹ Pinje lere lanj, nje'ɔ yaonj ni nguonj ya'ɔ nch̄o ghao. ¹² Ndɔ ɲi'ɔ mbinj ɲa mingwe ye'ɔ ki ɲa a fā'ɔ ɲi'ɔ mbinj mimb̄ia, a ka pie pi ɲa a lere lanj. ¹³ Nthe ɲa Minnwi ni fūonj mbuonj pi Adanj ɲkaonj maa mbra ni Ive. ¹⁴ Ndɔ pi shini ndɔ m̄fi pi Adanj, pi ni m̄fi pi mingwe gho a gū nganj p̄ɛ'ɔ ḡi. ¹⁵ Ndɔ mingwe shi nd̄ugu ntɔgo pi nk̄uonj phi nu muonj nɔ ha'anj pugu n̄thi sh̄i monj pinj pugu pa khwā, ni chombhi taonjaonj pugu pa w̄ɛinj nu nonj.

3

Nkwanj ha'anj pa ghanj ye'ɔ ngwa monj choshi fā'ɔ nɔ pɔ nu ne

¹ Ch̄r̄a yei ɲa pi gh̄a nchhu ne nnu shini ɲa: Sheshenonj nkhwā nɔ pɔ nu nthishi nɔ nganj chhu ch̄r̄a Minnwi, kanj a khwā

* 2:9 Yei lɔ mbo pi na ki'ɔ mingwe mā'anj ndhw̄i tininchuonj ki nchw̄ie tho yi. A pɔ pi ɲa pugu chw̄ie nonj yugu monj shendaonj ɲa a ɲka'ɔ ki lɔ mbo pi nɔ ghanj n̄onj nonj ki nɔ shakhi. [†] 3:11 3:11 A nthe a pɔ pinje ki ngwe pa dikinj, sheshe yi nthe a k̄a'ɔ heinj.

ɲkien fā'a. ² Nthishi nɔ nganj chhu ch̄r̄a Minnwi fā'ɔ nɔ pɔ nu ki nt̄ɛi, ndanj wu'ɔ ta'a mingwe, ngw̄ɛinj nonj yi, ntuo nonj yi shi'ɔ, nonj ch̄i ch̄i, nganj tuo pa gh̄ini shi'ɔ, ɲi ye'ɔ nu. ³ Ki lɔ mbo mbaa la'ɔ, ki nganj k̄ikri, mbo nganj juju, ki lɔ mbo nganj f̄ɛ'ɔ, ki lɔ mbo nganj khwā mbinj. ⁴ A fā'ɔ nɔ tuo nu moonj nda yi shi'ɔ, nchw̄ie puonj pi ya'ɔ nch̄o yi monj nguonj p̄ɔgɔ. ⁵ Ti ɲonj mienj ki ji nkwanj ha'anj a nthe a tuo nda yi shi'ɔ ne, a kie pi neinj ntuo choshi Minnwi shi'ɔ?

⁶ Ki lɔ mbo ɲonj ɲa a wu'ɔ ɲka pinj Minnwi pinj, kanj a shi nk̄u'ɔ nonj yi monj nt̄inta'ɔ, m̄fā'ɔ nkwanj n̄jɔ ɲa pi ni mfe ni dev̄i ne. ⁷ Nɔ pigi nu, a fā'ɔ nɔ pɔ nu ɲonj ɲa ghanj ki tho choshi gha'ɔ vi nɔ ɲkien ɲonj, ɲi ɲa ki'ɔ a fā'ɔ shh̄u nonj nḡu monj sh̄iri dev̄i.

Nkwanj ha'anj pa dikinj fā'ɔ nɔ pɔ nu ne

⁸ Wu'ɔ nenne, pa dikinj* fā'ɔ nɔ pɔ nu ngwa ch̄i ch̄i, ki lɔ mbo ghanj paa ch̄r̄a, ki lɔ mfe nonj yugu ni ntou la'ɔ, ki nkhwā t̄ago nu monj shendaonj nt̄ɛi nɔ fā'ɔ nu mbinj. ⁹ Pugu fā'ɔ nɔ w̄ɛinj nu ch̄r̄a nnu shini, mbo yi pinj, ɲa pi n̄onj ndwe ne, ni nganjtho ɲa a yi shieshie ne. ¹⁰ Pi fūonj njwe'ɔ vugu ɲkaonj, ti p̄ɔgu mienj ki fā'ɔ nt̄ɛi, pi n̄u'ɔnj vugu ki'ε nɔ pa dikinj.

¹¹ Pa pinje† ɲkaa pugu fā'ɔ nɔ pɔ nu ngwa ch̄i ch̄i, ki lɔ mbo ghanj nchhu, pugu fā'ɔ nɔ pɔ nu ghanj w̄ɛinj nonj, mbo ngwa nd̄indi monj nguonj yaonj.

¹² Pa dikinj fā'ɔ nɔ lanj nu wu'ɔ ta'a mingwe, ntuo puonj pugu, pugu pa monj nda yugu shi'ɔ. ¹³ Nthe ɲa ngwa pe ɲa pugu fā'a fā'a yugu shi'ɔ nɔ pa dikinj ne, ngwa shi nḡa'ɔ vugu nɔ ɲkien ngwa ndɔ mbini m̄fā'ɔ mme tininju'ɔ monj pinj yugu ɲa a pɔ monj Krishto Jishɔ ne.

Mme nnu l̄onj monj pinj ɲa pi chw̄ie ngwa ji ne

¹⁴ Mbi'ɔ nu ɲa m̄ba'a a nu'uj nshiga m̄aa ntho n̄j̄ɛi v̄ɔi, ndɔ n̄ā'anj pa nnu pei ni p̄ɛi nne ɲa, ¹⁵ m̄i njyiri, p̄ɛi ji nkwanj ha'anj a pie ɲa ɲonj tuo nonj yi monj mbaanda Minnwi, mbo choshi Minnwi maonj, ɲa a kw̄ini pugu pa ntuo nonj nnu shini ne.

¹⁶ Shishini nnu l̄onj ɲa pi chw̄ie ndwe pi ji monj pinj yia ne gha'ɔ, ɲa, A ni n̄onj nonj yi monj freinonj,

Jijwe Minnwi n̄onj ɲa a yi nd̄indi, Ghanj ntaonj Minnwi yei vi, Pi ch̄i ligi yi monj pa la'ataonj ghao, Pi pinj vi monj nguonj mbhi ghao, nk̄u'ɔ ni ju pɔ monj ndigha'ɔ.

4

Pichəi ɲgwa shi ndāa piŋ yugu

¹ Jijwe Minnwi chhu ɲa moŋ pa ndugwi llé pei, pichəi ɲgwa shi ntaoŋ moŋ piŋ mfe noŋ yugu ni pa jijwe mifií pugu pa yaon ye'i ɲa pa miŋweɪŋ tǎ'a nu ɲa ɲgwa thi ɲkuoŋ gho ne. ² A ghà nshère ghan mifií, mbo pa nde'i ɲgiɛŋ, shère ɲkwan yaon ye'i yei, ɲgwa pei pɔ pi ɲgwa pe ɲa ɲgantho yugu lo ɲji'i ɲji khu nduŋ ne.

³ Pugu ɲgwa pe ɲa pugu lāa lāŋ, pugu pa pichəi ɲkwan maon ji, mbo pa maon ji ɲa Minnwi chwīe ɲa ɲgwa pe ɲa pugu piŋ ndo ɲji nnu shini ne, ji ni tōo nu. ⁴ ɲguoŋ yaon ɲa Minnwi chwīe ne pwa, pa'a ndo mbie ɲa pi lāa sheshe yaon no ha'an pi ɲkwe ni tōo nu. ⁵ Nthe ɲa pi ghà nchwīe a pɔ yi taonjaon ntogo pi ɲkuoŋ chrà Minnwi pugu luon Minnwi.

Ųkiɛŋ ɲgan fǎ'a Krishto Jisho

⁶ ɔ mfi'i nnu pei ni ɲguoŋ pichəi ghan piŋ, ɔ pɔ ɲkiɛŋ muuŋ fǎ'a Krishto Jisho, ɲa a chho ɲkugwi noŋ yi moŋ pa chrà ɲa ghan piŋ thi ɲkuoŋ gho ne pugu pa ɲkiɛŋ yaon ye'i ɲa ɔ ni ɲkwo tho njōu njij yi ne. ⁷ Ki'i mǎ'a'o nnu pɔi pa mishweishwei ghagha ɲa a lo ɲgère gho ɲa ɔ ji Minnwi ne, ka tho nje'i noŋ yo pi no fǎ'o nu chombhi pogo Minnwi. ⁸ Nthe ɲa no ha'an ye'i nu freinoŋ ni pa yaon ɲa a shi nchwīe a pɔ shi'i fǎ'o yichəi fi'i ghère ne, chombhi pogo Minnwi fǎ'o ghère moŋ ɲguoŋ shendaon ghaon nthe ɲa a fǎ'o kǎ'a moŋ yei chombhi pugu pa ye chombhi ɲa a tho nu ne. ⁹ Nnu yei nnu ɲa pinthe ɲoŋ yi'ə noŋ yi ɲkuoŋ gho, mbo nnu ɲa a pie ɲa pi piŋ ghao. ¹⁰ A pɔ nthe pi yei nnu ɲa pigi ghà mǎ'a, ndo ɲgwie noŋ yigi, nthe ɲa pigi nū'ɔŋ kwà'a yigi pi ɲkuoŋ Minnwi maon, ɲa a ɲkwe ɲguoŋ ɲgwa ghao, mi'ɛŋ mbo ɲgwa pe ɲa pugu ghan piŋ ne.

¹¹ Fe gí ndo nje'i pa nnu pei ni pugu. ¹² Ki'i shesheŋon chī'ə gho nthe ɲa ɔ mikə'i, ndo nōon li ni ghan piŋ moŋ chrà yo, mbha nnu yo, ni khwǎ, ni piŋ yo, ni chombhi taonjaon yo. ¹³ Fe noŋ yo ni mēiŋ nu ɲwa'anli Minnwi ɲgwa ya'o, pugu pa chūi nu, ni ye'i nu chrà Minnwi, ti ŋshi nu'uy ntho.

¹⁴ Ki'i nchī'ə fé moŋ Jijwe ɲa ɔ fǎ'o ne ɲa Minnwi ni mfe ntogo pi ɲkuoŋ nōon nu ni ɲgwa pugu chhu ndi ye ɲa pa thishi no ghan chhu chrà Minnwi ni nū'ɔŋ mbho yugu mbiŋ gho ne. ¹⁵ Chwīe nnu pei, mfe noŋ yo moŋ gho, nne ɲa ɲguoŋ ɲgwa yəi ɲkwan ha'an ɔ ghəi nu shhi ne. ¹⁶ Lina ni noŋ yo pugu pa yaon ɲa ɔ ye'i nu ne. Ghəi shhi nchwīe nu nne, nthe ɲa moŋ chwīe

nu nne, ɔ shi ɲkwe noŋ yo pugu pa ɲgwa pe ɲa pugu ywere gho ne.

5

Pa ntigi ɲa pi fe ni choshi

¹ Ki'i mbiga noŋ ɲa a kwo pɔ mmeŋon ne, ka mǎ'an ghrī yi no ha'an a pɔ pi tǎa gho, ntuo pimbia ɲa pugu pi'i mikə'i ne no liŋ pɔ, ² piŋge ɲa pugu kwo pɔ memme ɲgwa ne no pa mūuŋ pɔ, piŋge pe ɲa pugu pi'i mikə'i ne no pa liŋ pɔ ni njū'ɔ taonjaon.

³ Gha'o pa piŋge kugu pe ɲa pugu ya mbo pa kugu shini ne. ⁴ Ndo miŋgwe ɲkugu mǎ'a'o puoŋ ki puoŋ puoŋ, puoŋ pigho fūoŋ nje'i no nōon nu pogo Minnwi ni mbaanda yugu no lu'u nu shi'i ni pa tǎa pugu, pugu pa mūuŋ pugu, nthe ɲa yei nnu pwapwa ligi Minnwi.

⁵ Miŋgwe ye ɲa a ya mbo ɲkugu shini, mbo pi tǎ'i vi ne, nū'ɔŋ kwǎ'a nu mi pi mbiŋ Minnwi, ɲgəi shhi ni luon nu Minnwi ntho ɲkəi pa chà ni Minnwi ni tu'u pugu pa naonchi. ⁶ Ndo miŋgwe ɲkugu ye ɲa a fe noŋ yi pi ni pa nnu nchho shi'i ne, kwo kwo nji'i nthe pi no ha'an a yi maon ne. ⁷ Fe pa gí pei ɲkaa pugu ni pa ghan piŋ, nji ɲa pugu shi mbo ki ntəi.

⁸ Ndo ti ɲoŋ mien ki lo ndina ni ndaonŋ yi mī'ɛŋ mbo mbaanda yi, kan a lāa pɔ nu ɲgan piŋ, nōon ɲa a pigi nchaa ɲoŋ ɲa a lo mbiŋ Minnwi ne.

⁹ Ki'i pi nǎ'an ligi miŋgwe ɲkugu moŋ ɲwa'anli pa kugu no ha'an a mien ki togo ntigao wuŋ ɲga'o, ni ɲgu'ɔ mbo pi ɲgwe ta'a mimbia*, ¹⁰ ni mbo ɲoŋ ɲa pi ji vi no ɲgan chwīe shi'i, no ku'ɔ nu ni puoŋ pi shi'i, nōon pwapuŋ ni pa ghini, nshigao kwò pa ɲgwa Minnwi pi taonjaon, ɲgère ɲgwa moŋ pa ghagha'a pugu, mfe noŋ yi no chwīe nu ɲguoŋ fǎ'a shi'i.

¹¹ Ndo ki'i pɔi nǎ'an ligi pa piŋge kugu ɲa pugu pi'i mikə'i ne moŋ ɲwa'anli pa kugu, nthe ɲa ndi ɲa nji mimbia shi njia vugu ne, pugu tei piŋ Kristho fo ntǎ'a nu ndan ¹² nne nshūu njó ni'ih noŋ yugu no gho nthe ɲa pugu pə'i fūoŋ kǎ'a ɲa pugu ni nchwīe ne. ¹³ No pigi nu ɲkuoŋ yie gho, pugu ye'i mi chho gha, nyierŋ nu nda nda, ki lo ɲgu'ɔ nchochho gha, mbiŋi mbo ghan nchhu, nchho ntǎ'a lǎ'o nnu ɲgwa nduoŋ, nchhu pa nnu pe ɲa pugu shini ndo mǎ'a'o no chhu nu ne. ¹⁴ Nne, ŋshi ɲkhwǎ ɲa pugu ɲa pugu pa mikə'i ne lan, mbihi puoŋ, ndina ni moon nda yugu, nne ɲa ki'i mimbina fǎ'o shina no chrà nu phi nthe via. ¹⁵ Nthe ɲa pichəi kwo kara ntho njōu njij Shata.

* 5:9 5:9 Yichəi njij yei nthe a pɔ ɲa ni ɲgu'ɔ nji pi ndaon vi kuoŋ tǎ'i vi.

16 Sheshe mingwe ña a ñganj piñ ne, mfã'ò pa ndaanon yi pugu pò pa kugu, à lina ni pugu. Ki'ì pugu mienj lri pò mbinj choshi, ñji ña minthe a lina ni pè kugu ña pugu ya mbo ñkugu shini nr.

17 Pa thishi ghanj chhu chrà Minnwi ña pugu tuo ñgwa pugu shi'ì nò pa thishi ne, pie ña pi fè paa yere gha'ò nu ni pugu, m'èñ mbo ghanj ye'ì ñgwa ña pugu wie nonj yugu nò chii nu pugu pa ye'ì nu chrà Minnwi ne. 18 Nthe ña Nwa'anji Minnwi chhu ña, "Ki'ì ñkrao nchò fua ndii ña a nyienj nu ñkuonj reshi nò kwie nu ne," ndò mbini nã'anj ña, "A pie ña ñganj fã'a fã'ò pe yi."

19 Ki'ì mbinj nnu ña pi chhu thò nthishi ñganj chhu chrà Minnwi ne, kanj a neinj pèi fã'ò minkwentie yi paa ki yi trèi. 20 Piga pè thishi ña pugu kina monj phi ne shhi ñguonj ñgwa nne ña pigèi ñgwa shi mfã'ò pògò gu.

21 Shhi Minnwi pugu Krishto Jisho pugu pa ghanj ntaonj Minnwi ña a chu'ò ne, mfe gi titini ve ña ò nù'ònj ñguonj pa ntigi pei, ki lo nòonj shieligi, ki mbinj mbe monj ñguonj nnu ghao ña ò chwie nu ne. 22 Ki'ì ñkonò nò nù'ònj nu mbho yo mbinj nonj nò chu'ò nu vi nò fã'a nu fã'a Minnwi, ki mbo ñgia phi yugu. Nù'ònj nonj yo mbo yi taonjaonj.

23 Ki'ì nu'uj ñgu'ò nthò nnu pi ñkhi, nnu muuj shigei là'ò nthe moonj puñ yo ña a fè ñgè'i, pugu pa ña ò ghinò nu ki cha'a.

24 Phi pichèi ñgwa ya nòonj paa, ñgèi nu shhi pugu li'ì shá'a, ndò ni pichèi ñgwa phi yugu la'a ñkaonj pi maa njèi. 25 Wu'ò nenne fã'a shi'ì ghà nòonj paa, ndò ñji'ì nthe pi ye ña pi lo naa njèi ne, nthe pa'a a lo ñkina yi puonj.

6

1 Nguonj ñgwa pè ña shhò kùna pò mbè'ì pugu ne lii pa Taathò pugu nò ñgwa ña pugu fã'ò nò gha'ò nu, nne ña ki'ì pi chrà phi nthe ligi Minnwi pugu pa yaonj ye'ì yia. 2 Pè ñgwa ña taathò pugu ghanj piñ ne, lo mfã'ò nò chí'è nu vugu nthe ña pugu pugu pa linj monj piñ. Pugu ka fã'ò nò fã'a nu shi'ì mbigi ña ñgwa pè pugu shei nu ñkuonj fã'a pwapunj yugu ne pò pi ghanj piñ mbo ñgwa ña pugu khwà ne.

Pa ntigi tètèi pugu pa ñkienj fã'ò

Ye'ì ndò ñkwène ñgwa pugu chwie nnu pei. 3 Sheshenonj ñjè'ì ñkwanj ye'ì nu nduonj ña a lo ñji'ì nyienj ta'a kwò pugu pa chrà ka'òka'ò mbo yi Taathò via mbo Jisho Krishto pugu pa yaonj ye'ì ña a nyienj ta'a kwò pugu pa pògò Minnwi ne, 4 kanj a linaonj ni nòonj nonj ki lo ñji kanj ta'a yaonj. A fã'ò ntu shòrò nu njù'ò, mbo njù'ò piphi nthe mindoundou pugu pa fè'ì nthe chrà ña a thò ni kighi'è, pa minduonjduonj,

chhu nu phi thò ñgwa, wèinj nu ñgwa ña pugu ghanj phi ndò ki lo mfã'ò li, 5 fè'ì ñguonj ndii ghao shina ñgwa pè ña njù'ò yugu piri monj jijwe ki pugu lo ñji nnu shini, mbi'ì nu ña yaonj ye'ì nthe Minnwi shendaonj kie nu mfã'ò.

6 Ndò ndwe ntu shéi pò monj pògò nu Minnwi pugu pa yru nu ni yaonj ña pia fã'ò ne, 7 nthe ña pia lo ñji'ì nthò ni yaonj ñkuonj mbhi heinj, ndò minthe pa'a pia lo ñji'ì ndògò yichèi yaonj ntaonj nò gho. 8 Ndò pia mfã'ò maonj jì pugu pa ndhwí, pia yru ni yie gho. 9 Ndò ñgwa pè ña pugu tà'a nu mbo ghanj fã'ò ne, gù monj pa mòonj nu nò chwie nu phi. Ngù monj shiri ntu pa nnu na pugu pa khwà piphi ña a chi vugu pugu shi'ì ndò mbiri. 10 Nthe ña khwà mbinj pò pi ñienj ñguonj ñkwanj phi. A chwie pa'ò nu ntu yi nò fã'ò nu mbinj ña ntu ñgwa ghi ntaonj monj piñ, nchwe'ì nonj yugu ni ñguonj ñkwanj yu'ò njù'ò ghao.

Ndugwi ñjin ntigi ña Pòò ni mfe

11 Ndò ni gò ma nonj Minnwi, tei m'anj ñguonj nnu pei ghao. Njòu ñjin ndàndi, pògò Minnwi, piñ, khwà, tii nu shii, juju. 12 Wie ñkienj ñkrò mbo yi piñ, wèinj chombhi ki mme ña pi ni mèinj gho ña ò fã'ò ne ndii ña ò ni nchrà shishi'ì nthe piñ yo shhi ntu pa minkwentie ne. 13 Mfe gi ve shhi Minnwi, ña a ghà mfe chombhi ni ñguonj yaonj ne, pugu Krishto Jisho ña a ni nchrà nnu shini nthe nonj yi shishi'ì shhi Pontiu Paile ne, 14 ña ò nù'ònj pa kina, ki kòrò, mbo ki ntèi ti Taathò via Jisho Krishto nu'uj nthò. 15 Minnwi shi nòonj thò nu yi gho ndii ña ndii ká'ò ne, mbo ju ña a fã'ò ñguonj mbòrò, mbo fiñ nonj ña a chaa ñguonj ñji, mbo Fùonj pa fùonj, Taathò pa taathò. 16 A wu'ò ju tè'i vi ña a shi'a ñkhu, nchhò monj li'è ña mba'a nonj para yèi gho, ña nonj lo naa ma njèi ndò pinthe pa'a nonj lo ndò njèi. Nguonj gha'ò nu pugu ñji ki ndugwi yi pò pi jì. A yie!

17 Tigi ñgwa pè ña pugu ghanj fã'ò monj mbhi yei ne ña ki'ì pugu nòonj nonj, ki nù'ònj njù'ò yugu ñkuonj pa fã'ò, mbo yaonj ña mba'a nonj nù'ònj nonj yi ñkuonj gho ne. Pugu nù'ònj nonj yugu pi mbinj Minnwi, mbo nonj ña a ghà ní'uj via ni ñguonj yaonj nò fã'ò nu pwanju'ò nò gho. 18 Pugu fã'ò nò chwie nu shi'ì, mbo ghanj fã'ò pi monj fã'a shi'ì, mfã'ò pwapunj, mbiri nonj yugu nò fè nu pa maonj ni pichèi ñgwa, 19 nne nchhò ñkiri fã'ò ni nonj yugu, mbo ñkienj ñienj shi'ì ni pugu nò llembhi yua, ñji ña a nthe pugu fã'ò yaonj ña a chombhi shishini ne.

20 Yo! Timoti, lina ni yaonj ña pi lèinj ve ne. Lè'i pa chrà ghagha pugu pa mindoundou na ña pichèi pa ñgwa fãanj nu nchhò mèinj nu ña a jì nu nnu. 21 Nthe

ḡa pichəi ḡgwa piḡ ḡa a nnu shini, nne
mfāan shendaon ntigi ḡa ḡhaḡ piḡ thi
ḡkuon ḡho ne.

Pwapuḡ Minnwi pɔ mbiḡ pəi.

Mbra nwa'anli Timoti Kāon nu pa tho nnu

Yei mbra nwa'anli na Poo ni nā'an mfe ni Timoti ne. Timoti ni nkwo fā'o pē'i njū'ō pugu pa pōgo gu llo mbho pa masha mifāi na pugu ni mfāan ndaon ni ngwa ndo mvū'u vugu ni pa nnu mindoundou na a chwie ngwa chho mon minduonduon, ki lo nchho pi chombhi shigao mbho pugu pa yi ya'ō nchō. Poo fe ntou pa ntigi ni Timoti nō ngan kwō fā'a yi ndo mbo ngan ghēre vi nō mā'an nu ghrī yi na a kina mbo nōn ndindī nō minkwentie Jisho Krishto. Poo tigi vi na a tii shii, ngwēin ntigi pwa pisha'akho pugu pa Nwa'anli Nduun Kina a tini, nchwie fā'a yi nō ngan ye'i ngwa pugu pa ngan chii chrā Minnwi a pwa nji'i nthe pi nō ha'an a togo nu mon ngē'i ne. Nwa'anli yei gē Timoti na a lē'i pa mindoundou nnu na na a lo mfā'ō ghēre ni ngwa pe na pugu ya'ō ne.

Poo mā'an chrā Timoti

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu, Poo, mbo ngan ntaon Krishto Jisho, ntōgo pi nkuon khwā njū'ō Minnwi, nne na nchii chombhi na pia fā'ō mon po nu mon Krishto Jisho ne.

² Nā'an nwa'anli yei mfe ve, ma Timoti muun a na nja nkhwā.

Nduon na Minnwi Tāa pugu Krishto Jisho Taathō via nōon pwapun, ni kwoshini, ni ghigrī ve.

Tōo nu pugu mā'an nu ghrī

³ Ntōo Minnwi na nja ngā'ō wu'ō nō pa nkhu tāa pan, ni nganthsō na a yi shieshie ne. Nja ntōo vi nō ha'an nkwin vōi ki jwe mon luon Minnwi a mon tu'u pugu pa naonchi ne. ⁴ Nō ha'an nkwin nkhi ligi yēi ne, nkhwā nō yēi nu vōi nne na minthe ndinaon ni pwanju'ō.

⁵ Nkwin pin ta'anju'ō na o fā'ō ne, mbo pin na a ni mbo njū'ō mamma gho mbo Loeshi pugu muun gho Unishi, mfā'ō tininju'ō na o fā'ō nkāa gho. ⁶ Nthe yei nnu, nchho nkwin gho na o pin frōi fē Minnwi gho na a po mbin gho ntōgo pi nkuon nū'ōn nu mbho na pi ni nū'ōn mbin gho ne a kii nu. ⁷ Nthe na Minnwi lo nji'i mfe pi Jijwe pōgo gu ni pia. A fe pi Jijwe na a linaon via ni nji pugu pa khwā ni wēin non.

⁸ Nthe yie gho, ki'i mfā'ō lritho nō chrā nu nō ligi Taathō via, ki nthe a mbo ngan chōin nō ligi yi. Ndo yēi ngē'i nkāa gho nthe pwa pisha'akho ntōgo pi nkuon ghrī Minnwi, ⁹ na a ni nkwe via ngē via na pia

po ngwa pi pi taonon, ki lo mbo nthe pi fā'a yia, mbo nthe pi ju nu nnu pugu pa pwapun yi na a ni nōon ni pia ntōgo pi mbin Krishto Jisho nkaon mbhi maa njē ne. ¹⁰ Ndo ndwe pi chwie pia ji pwapun yi gho ntōgo pi nkuon tho nu Nkwe via, mbo Krishto Jisho. Mbo ju na a chi'i gu, ntho ni chombhi, pugu pa chho nu mbhi kikhu li'i wo ntōgo pi nkuon nkani pwa pisha'akho, ¹¹ na pi ni nchu'ō a na mbo ngan chii nu, mbin mbo ngan ntaon, mbin mbo ngan ye'i nkani gho, ¹² mbo nnu na njōi ngē'i nō gho nei ne. Ndo, ndo nji'i mfā'ō lritho, nthe na nji nōn na mbin vi ne, ndo nji na a fā'ō ghrī nō kē'i nu yaon na a lōin ne ti ngēi nchōin yua gho.

¹³ Kina ni nkwan chrā tithi na o ya'ō mbho mu mon pin pugu pa khwā na a po mon Krishto Jisho. ¹⁴ Kē'i pa maon shi'i na pi lōin ve ne, ntōgo pi nkuon nji Jijwe Minnwi na a chho mbin pia ne.

¹⁵ O ji na nguon ngwa na pugu po Eshia ne tei a, shina pugu ni mbo Figelushi pugu Hōmogene.

¹⁶ Taathō nōon kwoshini ni ndaonon Oneshiforu nthe na a ni nien ntho mā'an njū'ō a ntou ndii. A shini ndo mfā'ō lritho nthe na mbo mon chōin. ¹⁷ Ndo ndii na a ni nchōin La'ataon Roma ne, a ni ntā'a a ni ta'anju'ō yi ti njōi a. ¹⁸ Taathō nōon kwoshini yi gho mon Llembi gho. O ya nji shi'i nkwan ha'an a ni ngēre Efesho ne.

2

Nkien ngan mā'an nchō Krishto Jisho

¹ Ndo ni gō ma muun a, fā'ō mā'an ghrī mon pwapun na a po mbin Krishto Jisho ne. ² Pa yaon na o ya'ō mbho mu shhi ntou pa minkwentie ne, fe mbho pa ngwa ndindī na a nthe pugu pin nje'i ngwa nduon nō gho nkāa pugu ne.

³ Yēi ngē'i nkāa gho nō nkien shooge Krishto Jisho. ⁴ Sheshe shooge shi'a ni in non yi mon nnu pa ngwa gha, nne na minthe a chwie njū'ō non na a nū'ōn vi nō shooge ne pwa. ⁵ Ngan shiri tei shi'a nji'i mfā'ō ngā'ō kan a ne a tei nō ha'an gi tei gho pie ne. ⁶ Ngan fā'a nyien na a ya mfā'a ne ge nō fā'ō nu fūon ghrā maon kwōo mon nyien. ⁷ Ywere tho yo ni nnu na nchhu ne, nthe na Taathō shi nchwie o ji nguon nnu ghao.

⁸ Chho nkwin Jisho Krishto, na pi ku'ō ni ju mon gu, na a ni mbo mbhē yaon fūon Devi nō ha'an pi ye'i mon pwa pisha'akho na nja nchii ne. ⁹ Nthe na njōi ngē'i ndwe ti mbo mon chein nō ngūo nnu mbimbhi nthe pi pwa pisha'akho gho. Ndo ti chrā Minnwi lo nji'i mbo mon chein. ¹⁰ Nthe yie gho, ntii shii mon nguon pa nnu ghao nō ligi pa ngwa pe na Minnwi chu'ō ne, nne

na pugu nkaa pugu nthe pugu fā'ō lūgu nu na a pō monj Krishto Jisho ne pugu pa ndigha'ō ki ndugwi yi.

¹¹ Chrà yei chrà na minthe ɔ yì'ə nonj yō nkuonj gho,

Pia nkwo nkhu pia pa Krishto ka'a,
pia pini mfā'ō chombhi pia pugu.

¹² Pia nchhō ntii shii,
pia pugu shi nsha'a ka'a,
pia ndāa vi,

juju nkaa yu shi ndāa via.

¹³ Pia mienj ki lo ngōi shhi ntho nji'ə nonj yia mbinj yu,
a kina mbo nonj na minthe pia yì'ə nonj yia mbinj yu
nthe na minthe pa'a a lo ndāa nonj na a yie ne.

Ngan fā'a na Minnwi pinj vi ne

¹⁴ Kwij vugu ni pa nnu pei, ndo mfe gí yei ni pugu ki lo ntōnō shhi Minnwi, na ki'í pugu fē'í fē'í nthe pa chrà na a lo mfā'ō ghère ndo nka piri ngwa pe na pugu ya'ō ne piri. ¹⁵ Kāa ni nguonj ghri'yo ghao nō thi nu shhi Minnwi nō ngan fā'a na ju Minnwi pinj ne, mbo ngan fā'a na a lo nji'í mfā'ō nō lri nu tho, na a tere chrà nnu shini shishi'í. ¹⁶ Ndo lə'í pa chrà ki pogo Minnwi pugu pa chrà na, nthe na a shi ngu'ɔ ni'ij ngwa pi monj ki pogo Minnwi mbigi ngōi shhi. ¹⁷ Chrà nkwanj ngwa pei ghà ngu'ɔ ngi'əghi'ə ngōi nu nō fi ki tni. Paa ngwa na pugu ye'í nkwan nnu pei ne Haimenu pugu Filetu, ¹⁸ mbo ngwa na pugu fāan shendaonj ki lo nu'uj mbi'í monj nnu shini, nchhu nu na pini nu nkū'ɔ monj gu kwo lōgo li'í, nne, ntho ntāra pinj pichəi ngwa.

¹⁹ Ndo njen na Minnwi phi ne thi ntini ni li yei nkuonj gho: "Taatho ji pa ngwa pe na pugu pō pi ji ne," pugu pa na, "Sheshenonj na a chhu na a yi Taatho ne mienj phi."

²⁰ Monj nda lienj, pi lo ngu'ɔ mfā'ō pi maonj na pi chwie ni laonjo pugu pa tni, pi ghà mbini mfā'ō yi thi pugu pa mbəinj, pi ghà nchwie nnu ni pichəi pi wu'ɔ ndii na memme nnu taonj ne, nchwie nnu ni pichəi pi lelle monj nda. ²¹ Yei nkwanj ha'anj a pō ni ghanj pinj ne, ngwa pe na pugu chwie nonj yugu mbo yi taonjaonj llo monj pa nnu pei ne, pi shi ndōgo vugu mfā'a pa memme fā'a nō gho, nthe na pi tere vugu nu'ɔn nō yi taonjaonj pugu fā'ō fā'a mbho taatho vugu monj nda, mbiri nonj yugu nō fā'a nu nguonj pa fā'a shi'í.

²² Nenne, tei pa nnu piphi pe na pa kuonj ghà nkhwā ne, njōu njin ndindī, pinj, khwā ni ghighri, pəi fā'a ngwa pe na pugu gē Taatho llo monj ta'anju'ɔ ne.

²³ Ndo lə'í mindoundou nnu na na lina shi lo mbo monj gho ne, nthe na ɔ ji na a ghà nshūu pi fē'í. ²⁴ Ngan fā'a Taatho

lo mfā'ō nō pō nu ngan fē'í fē'í, a fā'ō nō nōon nu pwapunj ni nguonj ngwa ghao, nji ye'í nu, mfā'ō wēinj njū'ɔ ndii na pi fāan mbinj yu ne, ²⁵ ntho nju'u ngwa pe na pugu pugu lo mbo ta'a kwō ne ni junonj, na kə'ichəi Minnwi shi nchwie pugu pā'a nkūnu yugu nji nnu shini. ²⁶ Kə'ichəi lina yugu kwəi pugu tei shiri devi na a kwo wēinj vugu pugu tho nja'ō pi mbho yu ne.

3

Mbha nnu pa ngwamishua monj pa ndugwi llembhi

¹ Ndo ji yei, na monj pa ndugwi llembhi, pa ndii titini shi ntho. ² Nthe na ngwamishua shi nkhwā pi nonj pugu mbo pi pa ghanj khwā mbinj, nōon nonj, nkweī njū'ɔ, ngwe'í ngwa, nchī'ə nchō pa taa pugu, pugu pa mūnj pugu, pa'a ndo nji shi'í, ki lo mfā'ō pogo Minnwi, ³ ki lo mfā'ō kwoshini, ki ji ligəi, ghanj chhu phi tho ngwa, ki lo mfā'ō wēinj nonj, nnu pugu tni ngā'a ki lo nkhwā nnu shi'í, ⁴ ghanj yiri ngwa, ghanj chwie nnu ki ywere, ndinaonj ni ntita'ō, nkhwā pi nchhō shi'í ki lo nkhwā Minnwi, ⁵ mfā'ō fhi nnu Minnwi mbinj pugu ndo ndāa ya nnu Minnwi gho na minthe a kwri vugu pugu fā'ō pogo Minnwi ne. Lə'í nkwanj ngwa pei.

⁶ Pichəi ngwa shina pugu nj'anj nii monj pa nda mfi pinje na pugu lo nja mfā'ō lina, phi lri mbinj pugu, nguonj nkwanj kwā'a nu piphi tienj vugu ngōi nu nō, ⁷ mbo pinje na pugu ghà ngu'ɔ ntho nje'í pi yaonj ndo pa'a ndo ma nji nnu shini. ⁸ Wu'ɔ nō ha'anj fie ndii chəi Janeshi pugu Jambreshi ni ntāra Mushi,* nenne ngwa pei nkaa pugu ghà ntāra nnu shini, mbo ngwa na pi'í nu muju tārā, mbo ngwa na pi lāa vugu nō ha'anj ntigi na ghanj pinj nthi nkuonj gho nōonj ne. ⁹ Ndo mba'a pugu ghəi shhi, nthe na sheshenonj shi njəi fi'í nkwanj ha'anj pugu na ne. A wu'ɔ nō ha'anj a ni mbo ni Janeshi pugu Jambreshi.

Nguonj Nwa'anli Minnwi llo pi mbho Minnwi

¹⁰ Ndo ni gō, ɔ yōu njin yaonj na nje'í nu ne, nkwanj chombhi a, tho nnu na mbo nō gho ne, pugu pa pinj a, nkwanj wēinj njū'ɔ a, khwā a na mfā'ō pugu pa tiishii a ¹¹ pugu pa ngə'í pugu pa yū'ɔ na ngwa ni mfe nu vəi. ɔ ji nguonj nnu pe na a ni ndōgo li'í mbinj mu monj pa la'ataonj Antio, ni Ikoniunj pugu pa Lishtra ne, nkwanj wuwuru ngə'í na mi ni ntii shii monj gho ndo Taatho fu'u a monj gho ghao. ¹² Nguonj ngwa pe na pugu khwā chhō nu chombhi pogo Minnwi, monj Krishto Jisho ne, pi shi mfe ngə'í ni pugu. ¹³ Ndo ngwa piphi pugu

* 3:8 3:8 7:11-22 Nwa'anli Taonj nu 8:7-19.

pa ngwa ña pugu fñ nu no po nu yaon ña pugu lo mbo ne, shi ngu'ò ntho mbigi pigi nii nu mon pa nnu phi, mfñ ngwa pi lo ntho mfñ vugu.

¹⁴ Ndo ni gò, ghōi shhi ni nnu ña o ye'i ndo mbin a tñi ne, nthe ña o ji ngwa pe ña o ye'i mbho pugu ne, ¹⁵ pugu pa ña o kwij nu ña llo kə'i pro, o ni nji Nwa'anli Minnwi ña a fā'ò ghrí no chwíe nu o fā'ò shietho ña a ghà ntho ni lügu nu ntogo pi ñkuon pin mbin Krishto Jisho ne. ¹⁶ Nguon Nwa'anli Minnwi jwe Minnwi a taon†, ngēre no ye'i nu nnu shini, pīga nu nteò, yu'u nu fān, pīri nu ñon no chho no chombhi ndindi ¹⁷ nne ña ngan fā'a Minnwi shi mbo nkā'ò, mfā'ò nguon yaon no chwíe nu sheshe ñkwan fā'a shi'i no gho.

4

Chii chrà Minnwi

¹ Mfe gí ve ki lo nchho ntotoño shhi Minnwi pugu Krishto Jisho ña a shi nsha'a ngwa maon pugu pa ngwa khu ne, pugu pa ña a tho nu nsha'a no fuon ne, ² chii chrà Minnwi, pīri non yo no chii nu ki pa nnu nyien nu shi'i ki a lo nyien nu shi'i. Yu'u vugu no gho, mbiga vugu ndo mā'an ghrí yugu ni nguon wēin njù'ò ghao pugu pa ye'i nu.

³ Nthe ña ndii chho ntho nu ña mba'a ngwa yi'i nu'un ngwēin njù'ò yugu ña'ò yaon ye'i ña a ká'ò ne, pugu shi njou njin nnu ña njù'ò yugu tā'a nu ne, ñkiri pa ghan ye'i ngwa pugu ye'i vugu ni yaon ña tónə yugu yigao nu no ya'ò nu ne. ⁴ Pugu shi ñkara ntei ya'ò nu nnu shini, mfāan ndaon mfe ndii yugu pi ni pa mishweishwei.

⁵ Ndo ni gò, wēin non yo no nguon ndii ghao, nñi shii mon yei ngə'i, mfā'a fā'a ngan chii chrà Minnwi, nchwíe nguon fā'a yo ghao no ngan fā'a Minnwi.

⁶ Nthe ña pi kwo tho nshā'ò chombhi a no là'ò fe'ingien, ndii gu a kwo ká'ò. ⁷ Ñkwo wie ñkrò shi'i gho, ñkwo mī'en tei gho, ñkwo thi ñkuon pin ti ngəi ndugwi. ⁸ Jē ndwe ngəi nu shhi, pi kwo nū'əw ngá'ò chombhi ndindi vəi, ña Taatho, mbo ñon ña a ghà nsha'a ni ndindi ne, shi mfe vəi llé gho, ndo ki lo ngu'ò mbo pi vəi tə'i a, mbini mbo ni nguon ngwa pe ña pugu khwà tho nu mi ne.

Poo chhu ña Timoti tho njəi vi mon khu ndii

⁹ Ya mba'ò no tho nu njəi a mon khu ndii. ¹⁰ Nthe ña Dema, nthe khwà ñkuon mbhi yei mī'an a ngəi Teshalonika, Kreshen ghōi Galashia,* Taitu ghōi Damashia. ¹¹ A wu'ò mbi'i Luka tə'i vi pigi yu. Lōgo Maaku

pəi yu tho njəi a, nthe ña a fā'ò ntou ghère vəi no fā'a Minnwi. ¹² Ntaon Taikiku la'ataon Efesho. ¹³ Ndi ña o tho nu ne, o lōgo mme ndhwi figəi ña mi ni mien ni Kaapu la'ataon Troa. Tho ni pa ñwa'anli pan ñkaa pugu, mī'en mbo pa yi ngrəo minyien.

¹⁴ Aleshanda mbo ngan lien, ni nchwíe ñkien nnu piphi mbin a. Taatho shi mbe vi wu'ò no fi'i fā'a yi. ¹⁵ Chho ndina vi ñkaa gho, nthe ña a ghà ndāa ñkani yia ñkien yie gho.

¹⁶ Mon fuon ngé no taa nu nchò a li'i shá'a, ñon shini ndo ntho no thi nu yei mu. Nguon ngwa ni mī'an a ghao. Ki'i Minnwi wēin vugu nthe yie nnu. ¹⁷ Ndo Taatho ni nthi yei a, mā'an ghrí a, nne ña ntogo mbho a ñkani Minnwi shi ña nyien, nguon ngwa, taon nduon ya'ò. Nne pi ni mfū'u a nchò pa'ò. ¹⁸ Taatho shi mfū'u a mon nguon ghagha'a piphi ña pi tho no vəi ne, nii ni mmu ki ká'a lo ñkəe a mon Sha'afuon yi Po. Ndigha'ò po gho nguon ndii ghao. A yie.

Ndugwi mā'an nu chrà

¹⁹ Chrà ni Prishika† pugu Akwila pugu pa mbaanda Oneshiforu. ²⁰ Erashitu kina Korin, mien Trofimu ña non yi shini ndo mbwa ne Miletu.

²¹ Kāa ni nguon ghrí no tho nu laon ma nchhu. Yubulu mā'an chrà yo. Wu'ò no ha'an Puden ni Lainu, ni Klaudia ni nguon lin pia mon pin ghao mā'an ñkaa pugu ne.

²² Taatho po pugu jiwwe yo ka'a. Pwapun Minnwi po ni pəi.

† 3:16 3:16 Njin yei po ña A Chrà llo mbho Minnwi ña Minnwi kəon ngwa pugu na'an.

* 4:10 4:10 Pichəi Nwa'anli

Minnwi lleshhi chhu ña Gau. † 4:19 4:19 Prishika po pi yichəi ligi Prishila.

Nwa'anli Taitu Kāon nu pa tho nnu

Nwa'anli yei nā'an Poo mfe ni Taitu, mbo nḡan piṅ llo shina pa nḡwa taon nduon, ḡa a ni mbo pakwo fā'a Poo, ni ntho ḡḡere Poo ne. A fe ntigi ni Taitu ntho nḡwan chombhi ḡa pa thishi fā'o no chho nu ne, pugu pa nḡwan ntigi ḡa a fā'o no fe nu ni pa piṅḡe, pimbhia, ma'an mikhwa pugu pa kūna ne. Poo chwie Taitu ji ḡa a nḡkani nnu shini ntho Jisho Krishto ḡa a ntho a ḡḡere nḡwa pugu chho chombhi pogo Minnwi.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu, Poo, mbo nḡkuna Minnwi, ndo mbini mbo nḡan ntaon Jisho Krishto. Pi ni nchu'ò a ntaon no ḡḡere nu piṅ pa nḡwa ha'an Minnwi chu'ò vugu ne, mbini nu'uj nchwie pugu ji nnu shini ḡa a ḡhà nchwie non fā'o pogo Minnwi ne. ² ntogo pi nḡkuon kwā'a fā'o nu chombhi ki mme. Minnwi, ḡa a shi'a ma nde'i ḡḡien, ni nḡkā'a chombhi yei nḡkaon mbhi maa nḡe. ³ Ndo ndii ni nḡa nḡkā'o, a nōon chrà yei ntogo pi nḡkuon chii nu chrà ḡho ḡa pi ni mfe vèi ntogo pi nḡkuon ḡi Minnwi nḡkwe via ne.

⁴ Nā'an nwa'anli yei mfe ve, ma Taitu, nḡkien muun a mon ta'a kwò piṅ.

Nduon ḡa Minnwi Tāa pugu Krishto Jisho, mbo nḡkwe via, fe pwapun pugu pa ḡḡighri ve.

Nḡwan ha'an a pie ḡa nthishi no nḡan chhu chrà Minnwi po ne

⁵ Nki mien ḡho Krete nne ḡa o piri pa nnu pe ḡa a ni nḡkina ne a kā'o ndo mbini nu'uj nu'oj pa nḡwa no pa thishi no ḡhan chhu chrà Minnwi mon choshi mon nḡuon pa la'ataon ḡhao wu'ò nḡwan no ha'an nḡki nchhu ve ne. ⁶ A pie ḡa nthishi no nḡan chhu chrà Minnwi po ki ntèi, ndan wu'ò ta'a miṅḡwe, puon pi po ḡhan piṅ ndo ki pi lo ndii vugu no nḡwa ḡha ki pa ntinitho. ⁷ Nthe ḡa nḡan lina nu ni nnu Minnwi fā'o no po nu non ki ntèi. A lo mfā'o no po nu nḡan nōon non ki nḡi'e mbigi túa, ki lo mbo mbaa là'o, ki nḡan kiki, ki mbo nḡan njù'ò mbin.

⁸ Ndo a ka fā'o pi no po nu non ḡa a ḡhà ntuon pa ḡhni shi'i, nḡkhwā pa nnu shi'i, mbo nḡan nḡi'en non, mbo non tithi, mbo non taonḡaon, ndo mbo nḡan wēin non. ⁹ A fā'o no wēin nu chrà yei ḡa minthe non yī'è non yei nḡkuon ḡho ne no ha'an pi ye'i ne, nne ḡa minthe a ye'i nḡwa ni ntigi ḡa

a kā'o ne, ndo mbini mbiga nḡwa pe ḡa pugu ye'i nnu ḡa a lo nḡkā'o ne.

¹⁰ Nthe ḡa ntuon nḡwa po ḡa pugu po pi pa ntinitho, pa ḡhan chrà ḡhagha, pa ḡhan fii nḡwa, mi'en mbo pa nḡwa pe ḡa pugu yī'i ḡa nḡwa nii nḡunu mbrei no kie nu ndugu ne. ¹¹ A pie ḡa pi chri nchò yugu, ntho ḡa pugu tho mbiri ntuon pa ndaanon ni ye'i nu pa nnu ḡa pugu shini ndo mfā'o no ye'i nu ne, nḡuon yei ntho ḡa pugu tā'a shéi totro. ¹² Yichèi ta'a non Krete, mbo ta'a nḡoili'i vugu, ni nchhu ḡa, "Nḡwa Krete ḡhà nḡu'ò mbo pi pa nde'i nḡḡien, mbo no pa minyen mbimbhi mon trù, pa ḡhan l'è, ndo ndigi yugu po ji ki yru."

¹³ Nnu yei ḡa pi nchhu ne, nnu shini. Nthe yei ḡho, piḡa vugu titini nne ḡa pugu fā'o piṅ shishi'i, ¹⁴ ki lo mfe non yugu pi ni pa mishweishwei pa nḡwa Juu ha'an pugu ni mbi'i nchhu, pugu pa ḡi nḡwamishua ha'an pugu tei nḡin nnu shini.

¹⁵ Ni nḡwa taonḡaon, nḡuon yaon ḡhao yei taonḡaon, ndo ni nḡwa pe ḡa pugu yei fuo, ndo mbo ḡhan ki piṅ ne, yichèi yaon lo nḡi'i mbo yei taonḡaon. Ndo mbi'i nu nnu yugu pugu pa nḡanḡho yugu lo mbo pi yei taonḡaon. ¹⁶ Pugu ḡha nchhu ḡa pugu ji Minnwi ndo ndāa vi ni mbha fā'a pugu. Pugu chwie pa nnu ḡa pi pīna, ndo mbo pa ntinitho, pa'a ndo nḡkā'o no chwie nu sheshe nnu shi'i.

2

Ye'i yaon ye'i ḡa a yei tithi ne

¹ Ndo ni ḡò, ye'i nḡwa ni yaon ḡa a nyien ta'a kwò pugu yaon ye'i tithi ne. ² Tigi lulunu pimbhia ḡa pugu wēin non pugu, mbini mbo nḡwa chii chii, nchho chombhi shietho, mbo nḡwa tithi mon piṅ, ni khwā, pugu pa tii nu shii.

³ Pa lulunu piṅḡe nḡkaa pugu nōon pogo Minnwi mon mbha nnu yugu, ki lo mbo ḡhan lōin nḡwa ni chrà, ki pa nḡkuna mon là'o. Pugu fā'o no ye'i nu yaon ḡa a kā'o ne, ⁴ nne ntigi piṅḡe ḡa pugu pi'i mikè'i ne ḡa pugu khwā laon pugu, pugu pa puon pugu, ⁵ ndo mbini nchho chombhi shietho, mbo ḡhan nḡi'en non, mfā'a nu nda shi'i, mfā'o pwapun, nḡa'o nchò ndaon vugu nne ḡa ki'i pi we'i chrà Minnwi. ⁶ Wu'ò nenne tigi pa pimbhia ḡa pugu pi'i mikè'i ne ḡa pugu chho chombhi shietho. ⁷ Nōon non yo mon nḡuon shendaon ḡhao no li no non ḡa a ḡhà mfā'a fā'a shi'i, mon yaon ḡa o ye'i nu ne, ye'i ni ta'anju'ò, pugu pa chii chii. ⁸ Chrà chrà tithi ḡa mba'a nḡwa yei ntèi fo, nḡi ḡa pa mbina po shi mfā'o lriitho ki lo mfā'o sheshe nnu piphi no chrà nu ntho via.

⁹ Pa ḡkũna fā'ò nò ya'ò nu mbhò taathò vugu mon ḡguon nnu ghao. Pugu fā'ò nò chwíe nu túa taathò yugu pwa ki lo nthò nyíen ḡkhwē chrà nchò pugu, ¹⁰ ki nthò njòo pa puon mi yaon mbhò pugu, ndò pugu pò ḡgwa nò mimfe pi nnu ḡgò yugu, nne ḡa mon ḡguon puon shendaon ghao minthe pugu gha'ò ntígi Minnwi yia ḡa a ḡkwe via ne. ¹¹ Nthe ḡa pwapun Minnwi kwo nòon non yi, nthò nu ni lūgu nu ni ḡguon ḡgwa ghao. ¹² Pwapun yi gho chhò ntígi via ḡa pia mī'an ḡkwan chòmbhi ḡa a lo ḡga'ò Minnwi ne pugu pa njù'ò maon ḡkuon ḡgrào mbhi, nchhò chòmbhi shiethò, pugu pa chòmbhi ndindi, pugu pa chòmbhi pògo Minnwi mon mbhi yei, ¹³ ñchhò ḡjwere kwà'a ḡa a gha nthò ni mbòo ne, mbò tho nu Minnwi yia ndò mbò Minnwi ndien, ndò mbò ḡkwe via, mbò Jishò Krishto mon ndigha'ò. ¹⁴ Jishò Krishto yei ni mfe non yi ḡkhu nthe via nò yuon nu via mfu'u mon ḡguon pa nnu piphi ghao, nchwíe via pia pò pa ḡgwa taon'aton ḡa pugu fā'ò ni'in njù'ò nò chwíe nu shi'i. ¹⁵ Chii pa nnu pei, mā'an ḡhrí ndò mbíga vugu ni ḡguon ḡhrí ghao. Kí'i ḡon chí'è gho.

3

Piri non yò nò fā'a nu ḡguon fā'a shi'i

¹ Kwiḡ vugu ḡa pugu ya'ò nchò ghan sha'a ḡgwa pugu pa thishi. Pugu ya'ò nchò pa thishi, ndò mbiri non yugu nò chwíe nu ḡguon fā'a shi'i. ² Shwei vugu ḡa kí'i pugu chrà nnu piphi tho sheshenon, ndè'i fè'i, njù non, ḡga'ò ḡguon ḡgwa ghao. ³ Nthe ḡa yichèi ndii pia ni non yia ni mbò pa na, ntinithò, pi fāan ndaon ni pia, mbò pa kũna mbhò ḡkwan ḡkwan njù'ò pugu pa nchhò shi'i. Nchhò chòmbhi yia mon khwà nu ḡa pichèi ḡgwa pò mon yú'ò, mfā'ò kighi'è, ḡgwa kí pina via, pia pina ḡgwa.

⁴ Ndo ndii ḡa pwapun pugu pa khwà Minnwi ḡkwe via ni nòon non yi ne, ⁵ a kwe via, pa'a ndò ntògo pi ḡkuon pa fā'a tithi ḡa pia chwíe, a ni mbò ntògo pi ḡkuon kwoshini yi, ntògo mbhò Jijwe Minnwi ḡa a phi via ḡkamu'on, mfe chòmbhi fhi ni pia ntògo pi ḡkuon shigao nu via. ⁶ Minnwi ni shā'ò Jijwe yi ḡkien ntou yi mbin pia ntògo pi mbin Jishò Krishto ḡkwe via, ⁷ nne ḡa pi shi ḡga nchwíe pia pò yi ka'oka'ò shhi Minnwi, ntògo pi ḡkuon pwapun yi, pia fā'ò chòmbhi kí mme ḡa pia fā'ò kwà'a nò gho ne. ⁸ Chrà yei chrà ḡa minthe ḡon yi'è non yi ḡkuon gho. Ntā'a nu ḡa ò wu'ò nthi pi ḡkuon nnu pei, nne ḡa ḡgwa pe ḡa pugu ni ḡkwo pin Minnwi ne shi ndina nò fe nu non yugu ni fā'a nu fā'a shi'i. Nnu pei ya mbwa ndò mfā'ò shéi ni ḡgwa.

⁹ Ndo lè'i mindoundou nnu na, pa shia nu nnu pa ligi pa ḡkhu taa, pa minduonduon, pa fè'i nthe ḡi, nthe ḡa pugu lo mfā'ò shéi ndò pa'a ndò nji'i mfā'ò ghère. ¹⁰ Ndo ni ḡon ḡa a ghà nthò ni minduonduon ne, fe mbra yi ndii ḡa ò kwo shūu tónè yi mbini mbi'i ne, ¹¹ nji nu ḡa ḡkwan ḡon yine, kòo pò mbin yu, a ḡon mbimbhi. Phi yi nòon ḡa a pò mon ntèi.

Ndugwi ntígi pugu pa chrà

¹² Ndii ḡa ntaon Atema kí Taikiku ve ne, ò kaa nò tho nu njèi a Nikopoli, nthe ḡa ntā'a nu mbò pi fò mon laon. ¹³ Kaa ni ḡguon ḡhrí yò nò kòo nu Shena, mbò mmenon mon ḡi, pugu Apolo nò ha'an pugu ghèi nyien yugu ne. Kaa nò yei nu ḡa pugu lo nji'i mbou yaon. ¹⁴ A pie ḡa ḡgwa pia ye'i nò fe nu non yugu ni fā'a shi'i, nò ghère nu ni pa chà ḡa a laon nu ne, kí lo nchhò pi chòmbhi kí ghère.

¹⁵ ḡguon ḡgwa ḡa pigi pugu pò ka'a ne mā'an chrà yò. Chrà ni ḡgwa pe ḡa pugu khwà via mon pin ne.

Pwapun Minnwi pò ni pèi ghao.

Njwa'anli Filemu Kāonj nu pa tho nnu

A nā'anj Poo nā'anj njwa'anli yei mfe ni Filemu no ligəi nu vi nthe khwā, ɔa a piŋ Oneshimu mbini nu'uj ndōgo vi, ki lo nu'uj mbo pi no ɔkūna, mbo pi no ndiŋ vi moŋ piŋ. Njwa'anli gho fi'i kwri ɔa a lōgo li'i moŋ chombhi Oneshimu ne. Njiŋ Oneshimu po ɔa, "yaonj ɔa a fā'o ghère." Filemu ni mbo ɔkieuŋ ɔganj piŋ ha'anj pi ya nji vi la'ataonj Koloshe. Oneshimu ni mbo ɔkūna yi ɔa a ni ntei, ɔga ɔgəi, njei Poo mbiŋ Minnwi mbho yu.

Mā'anj nu chrā

¹ Njwa'anli yei llo mbho mu Poo, mbo ɔganj chəiŋ nthe Krishto Jisho; a pigi Timoti, ndiŋ via.

Njwa'anli yei ghəi pi mbho Filemu taannu via mbini mbo ɔganj kwō fā'a pia pugu ka'a ² ni Afia mbo ndiŋ via yi miŋgwə, ni Akipu ɔa pia pugu mā'anj nchho moŋ piŋ ka'a ne, ni choshi ɔa a ghā mbāonj nda gho ne.

³ Pwapuŋ pugu pa ghigri llo mbho Minnwi, mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, po ni pəi.

Khwā pugu piŋ ɔa Filemu fā'o ne

⁴ Ntōo Minnwi a ɔguonj ndiŋ nthe gho sheshe ndiŋ ɔa ɔga nchho nduonj Minnwi mfe nu ve ne, ⁵ nthe ɔa nja'o fi'i piŋ yo mbiŋ Jisho Taatho pugu pa fi'i khwā ɔa a fā'o mbiŋ ɔguonj ɔgwa Minnwi pi taonjtaonj ne. ⁶ Nduonj ɔa po nu ya ka'a no ghanj piŋ shi nchwie pia pini nji ɔguonj mboro ɔa ɔguonj ya fā'o moŋ chombhi ya moŋ po nu ka'a pia pa Krishto. ⁷ Nthe ɔa ɔkwo fā'o ntu pwanju'o pugu pa po nu shi'i llo moŋ khwā ɔa a fā'o ne ma ndiŋ a, nthe ɔa njū'o ɔgwa Minnwi pi taonjtaonj gū ntogo pi mbho gho.

Poo fe ligəi nthe Oneshimu

⁸⁻⁹ Nthe yie gho, ndigəi gho ɔa a chwie nnu ɔa a fā'o no chwie nu ne. Ni ghri mbho Krishto, a kanj nthe mfā'o tininju'o no fe nu gi ve ɔa a chwie. Ndo nthe pi khwā ɔa a pogo fā'o ne, ndigəi gho ligəi, mbo mu Poo ndunu ɔonj ndo mbini mbo ɔganj chəiŋ nthe Krishto Jisho.

¹⁰ Ndigəi gho nthe muonj a, Oneshimu, ɔa mi ni ɔgū tāa vi moŋ piŋ no ha'anj mbo moŋ chəiŋ heij ne. ¹¹ A shini ndo mfūonj mfā'o ghère ve, ndo ti ndwe a fā'o ghère ve mbini mfā'o vəi. ¹² Ntho ntaonj vi ɔa a pini ntho njei gho, ɔa mbo pi njū'o a nenne ɔa ntaonj nu ve.

¹³ Nka ni ɔkhwā no mienj nu vi yəi mu, nne ɔa minthe a ghère a no li'i yo moŋ pii ndiŋ ɔa mbo moŋ chəiŋ nthe pwa pisha'akhə ne. ¹⁴ Ndo ɔkhwā ɔa ki'i nchwie sheshe nnu ki a lo mbiŋ, nne ki'i shi'i yo po pi ɔa pi fra gho fra. A po pi ɔkwanj ha'anj njū'o yo chhu ne. ¹⁵ Nthe ɔa kə'ichəi a ni nchwie yie gho pi fēne vəi yu no kuo ndiŋ nne ɔa a shi mbini mfā'o vi no ɔguonj ndiŋ ¹⁶ ki lo nu'uj mbo pi no ɔkūna, ndo a chaa ɔkūna, mbo no ɔkieuŋ ndiŋ, mi'ej mbo vəi. Ndwe a shi ɔa mfā'o ntu ghère ve no ɔkūna yo pugu pa ndiŋ gho moŋ piŋ.

¹⁷ Nne ā mbo ɔa no ɔganj kwō fā'a a, a lii a no ndiŋ gho, a piŋ mbini ndōgo vi ndo ha'anj a lōgo pi mmu. ¹⁸ A mfāanj sheshe nnu mbiŋ gho, ki sheshe ɔkrū yo po puŋ yu, ō nā'anj no ligi a. ¹⁹ Nā'anj yei li'i pi ni nyanj mbho: Mmu, Poo, nshi ndu'u ve. Ndo nu'uj mfā'o no kwiŋ nu gho ɔa ɔkrū a puŋ gho yieŋ ti ɔga a nthe ɔa a togo pi mbho mu mfā'o chombhi ki mme.

²⁰ A yie, ma ndiŋ a, ntā'a shéi mbho gho nthe ligi Taatho. Mā'anj njū'o a no ndiŋ a moŋ piŋ nu Krishto.

²¹ Mfā'o tininju'o ɔa a shi nchwie nnu ɔa nchhu ne, nā'anj mfe ve, nji nu ɔa a shi nchwie ti a ka chaa fi'i ye ɔa nchhu ne chaa. ²² Ta'a nnu no pini nu mbiŋ po ɔa a piri njiŋ nda vəi, nthe ɔa mfā'o kwā'a ɔa pi shi ɔkhwə luonj yəi ghao, mfu'u a moŋ chəiŋ ntho njei vəi.

Ndugwī chrā nu

²³ Epafra, mbo ɔganj kwō chəiŋ a nthe Krishto Jisho, mā'anj chrā yo. ²⁴ Maaku, ni Arishtaku, ni Dema, ni Luka mbo ghanj kwō fā'a pan, mā'anj chrā yəi ɔkaa pugu.

²⁵ Pwapuŋ Jisho Krishto mbo Taatho po ni pəi ghao.

Nwa'anli ngwa Hibru Kāon nu pa tho nnu

Pi nā'anj nwa'anli yei nō mā'anj nu ghrí ghanj piñ ha'anj pugu ni ntá'a nu ndāa piñ yugu mbíñ Krishto nthe pa ngə'i ja pugu ni ntogō nu monj gho nē. Fūonj nnu ja pi nā'anj nō mā'anj nu ghrí yugu nē pō ja, pi nōonj ja a Jisho Krishto mbo nkienj shendaonj ndo mbo ndugwi yi ja Minnwi togō fo nōonj nonj yi nē. Pi nōonj ja Jisho Muuj Minnwi, ni nje'i ya'ō nchō ntogō pi nkūonj pa ngə'i ja a ni njəi nē. Jisho chaa nguonj pa njəi li'i Minnwi monj Nwa'anli Ndunu Kina pugu pa ghanj ntaonj Minnwi. Jisho pō nguonj ndii nō nganj fe'ingienj Minnwi, nthiñkwo yi chaa yi pa ghanj ntaonj Minnwi pugu pa Mushi. Minnwi nōonj ja Jisho nonj ja a pō ki ndugwi yi nō nganj fe'ingienj Minnwi ja a chaa nguonj pē ha'anj a ni mbo monj Nwa'anli Ndunu Kina nē.

Nwa'anli yei nōonj ja pa ghanj piñ togō mbho Jisho ndūgu mbho phì, ni pōgō gu pugu pa gu. A nōonj ja pa nnu wēinj nkhi pugu pa fē'i nu ngienj monj Nwa'anli Ndunu Kina ni mbo pi mili'i lūgu nu ja Jisho shi ntho nō gho nē. Nwa'anli yei gē pa ghanj piñ ja pugu kina monj piñ nthi a tini ti ngəi nchəinj nō ndugwi yi.

Jisho Krishto pō pi Muuj Minnwi

¹ Fie lleshhi, Minnwi ni nchrā ni pa tāa pia ntogō pi mbíñ pa njəli'i pi ntou ndii monj ntou shendaonj. ² Ndo monj ndugwi llé pei, a chrā ni pia ntogō pi mbíñ Muuj vi ja a ni nū'onj vi ja nguonj yaonj monj mbhi heinj ma mbo ji nē. Minnwi ni nchwíe mbhi yei ntogō pi mbho yu. ³ A pō pi chiachia the nu ndigha'ō Minnwi. A ya mbo pi ywri nkwanj ha'anj Minnwi pō nē. A ju mbo nonj ja a chwíe nguonj yaonj chho mbo nu nō ha'anj pugu pō nu nē, ntogō pi nkūonj ghrí chrā yi. A ni ngā nkwo shīgao phì ngwamishua, nchochho ngei mbho ji Ju ja a chaapifūonj tōthi nē. ⁴ Pi ni nchwíe Muuj vei chaa pa ghanj ntaonj Minnwi wu'ō nō ha'anj ligi gho ja Minnwi ni mfe gho ni nchaa yugu nē.

⁵ Nthe ja a yəi nganj ntaonj Minnwi ja Minnwi ni nkwo ma nchhu gho ja, "O Muuj a, shi'a ngū Tāa gho?"
Ki nkamu'onj ja,
"Nshi mbo Tāa vi,
a pō Muuj a?"

⁶ Nō pigi nu nkamu'onj, ndii ja Minnwi ni ntho ni Muuj shhi nkūonj mbhi nē, a chhu ja, "Nguonj ghanj ntaonj Minnwi gha'ō vi."

⁷ A gha ngəi mi chrā nu nthe pa ghanj ntaonj Minnwi, nchhu ja,
"Minnwi chwíe pa ghanj ntaonj pi pō pi nō fifrəi,
nchwíe pa puonj fā'a pi pō nō linj mōñonj."

⁸ Ndo, ngā ngəi nō Muuj, a chhu ja,
"Faanj yō, ma Minnwi, pō ki ndugwi yi,
mbie ndindi pō pi mbie ja o sha'a fūonj yō nō gho nē.

⁹ O khwā ndindi, mbina mbha nnu piphi.
Nthe yie, ma Minnwi, Minnwi yō chu'ō gho
mboro gho ni wru pwanju'ō ja a chaa yi ngwa pē ja pēi pugu pō nē."

¹⁰ A pini nu'un nchhu ja,
"Gō, Taatho, a chwíe gō nkūonj shhe nō njē yi,
pa pō pō fā'a mbho mō,

¹¹ pugu shi mme ntogō gha, ndo o kina pi ki ndugwi yi,
pugu shi ndunu nkhu nō ndhwí.

¹² O le mbara vugu nō mme ndhwí,
nkwri vugu nō ha'anj pi ghā nkwri ndhwí nē.

Ndo o wu'ō nkina pi nenne,
ndugwi yō lo nji'i mbo."

¹³ Nō pigi nu, a pō yəi nganj ntaonj Minnwi ja Minnwi ni nkwo ma nchhu gho ja,
"Chochō heinj ngei mbho a yi ji,
ti nshi nu'un nchwíe pa mimbina pō gū krí tigi kwō yō?"

¹⁴ Pa ghanj ntaonj pigho lo ngu'ō mbo pi pa puonj fā'a jiwwe ja pi taonj vugu ja pugu ghēre pa ngwa pē ja pugu shi mfā'ō lūgu nu nē?

2

Thi a tini nkūonj nnu ja Minnwi chhu nē

¹ Nthe yie gho, a pie ja pia ya mfe ndii yia mbigi ni yaonj ja pia ni nja'ō nē, kanj minthe nē pia lərə ndollo nkūonj gho.

² Nthe ja nkāni Minnwi* ja ghanj ntaonj Minnwi ni mā'anj nē, ni nōonj ja nonj nthe a yi'ə nonj yi nkūonj gho, nguonj ndii ja nonj chwíe nnu ja a lo nji'i nkā'ō nē, ki ntāntho nē, a fā'ō njó nō ha'anj a kā'ō nē.

³ Ti minthe pia tei ki'e pi neinj nō ha'anj pia mienj ki tigi tho yia nkūonj nkienj shendaonj lūgu nu yei? A ni mfūonj Taatho nchii lūgu nu yei, pa ngwa pē ja pugu ni nja'ō nē nōonj ni pia ja a yie gho shini. ⁴ Minnwi nkāa yu ni mbo minkwentie pa nnu pigho, ntogō pi nkūonj pa li ja a ni nōonj pugu pa nnu ghraoghrao ja a ni nchwíe, pugu pa

* 2:2 2:2 Nkini yei heinj pō pi gí Mushi. Pa ngwa Juu ni nji yugu ja Gí gho ni mfe Minnwi ni Mushi ntogō pi mbho pa ghanj ntaonj pi.

ηkwan ηkwan nnu ghrí ηa a ni nchwíe nu pugu pa fé moon Jijwe, ηa a ni ηgrá ηkwan nɔ ha'an ηa a khwā ne.

Nɔη ηa lūgu nu yia llo mbho yu ne

⁵ Minnwi shini ndo nji'i nū'ɔη pi ghan ntaon pi ηa pugu sha'a mbhi fhi ηa a tho nu ne, mbo mbhi ye ηa pia chrā nu nthe yie ne. ⁶ Nɔ ha'an pi chhu yichəi li'i mon Nwa'anli Minnwi ne, "Nɔηmishua pɔ pi kho ηa ɔ chho mb'i pi ju

ki Muun Nɔηmishua ηa ɔ lina nu ni ju?

⁷ ɔ chwíe vi nɔ muun kuo ndii a pɔ njin ghan ntaon pɔ.

ɔ shhɔ vi ni ηkie ndigha'o pugu pa pɔ nu chüchii,†

⁸ nū'ɔη vi ηa a sha'a ju nguon yaon ghao." Nɔ nū'ɔη nu vi ηa a tho nsha'a ηguon yaon ghao, njin yi pɔ ηa yichəi yaon lo nji'i mbo fo ηa a lo nji'i ntho nsha'a ju. Ndo ti ndwe nein, pia lo nji'i nɔi vi a chho nsha'a ηguon yaon ghao. ⁹ Ndo ndwe, pia yəi pi ju ηa pi chwíe vi nɔ muun kuo ndii a pɔ njin pa ghan ntaon Minnwi ne, mbo Jisho. Pi shhɔ vi ni ηkie ndigha'o pugu pa gha'o nu nthe ηgə'i gu ηa a ni ntɔgɔ mon ghɔ ne. Yie ghɔ ni mbho nenne ηa ntɔgɔ ηkuon pwapun Minnwi minthe a khu gu nɔ ligi ηguon ηgwa ghao.

¹⁰ Nthe ηa a ni ηkā'o ηa ju ηa ηguon yaon pɔ nthe pi ju ndo ndho pi mbho yu ne chwíe Jisho pɔ ki nɔi ntɔgɔ pi mon yəi nu ηgə'i. Yei pɔ pi nɔ chwíe nu ntou ηgwa fā'o ndigha'o. Jisho ju ηa a chu'ɔ shendaon kie nu ndügu, ndo ηgère ηgwa ηgəi nɔ fo ne. ¹¹ Ju ηa a shigao ηgwa ηa pugu pɔ yi taonɔaon ne pugu ju ghɔ ηa pi shigao vi ηa a pɔ yi taonɔaon ne llo pi mon ta'a ndaonon. A chwíe yie ghɔ pa'a a lo nji'i mfā'o lritho nɔ mēin nu vugu ni pa lin pi, ¹² nchhu nu ηa,

"Nshi nchii ligi yɔ ni pa lin pan, shi njrāo ηkhi ηga'o ligi yɔ mon kiri yugu."

¹³ Nkamu'ɔη a pini nchhu ηa, "Nshi nji'ɔ non ηa pi mbin yu." A pini nchhu ηkamu'ɔη ηa, "Mbo nein hein pigi pa puon pe ηa Minnwi fe vəi ne."

¹⁴ Nthe ηa pa puon pɔ pi ηgwamishua ni freinon pugu pa chhi ne, Jisho ηkaa yu ni mbo nɔηmishua nɔ pugu, nne ηa ntɔgɔ pi ηkuon khu nu mi, minthe a piri ηon ηa a fā'o ghrí gu ne, mbo devi, ¹⁵ nne mfu'u ηgwa pe ηa pugu ni ηkina mon ηkii mon ηguon chombhi yugu ghao nthe pɔgɔ nu ηa pugu shi ηkhu ne.

¹⁶ Nthe ηa shishini, a lo nji'i ηgère pi ghan ntaon Minnwi, a ghère pi mbhé yaon

Abraham. ¹⁷ Nthe yie ghɔ, a ni mbie ηa pi chwíe vi a pɔ nɔ lin pi mon ηguon shendaon ghao, nji ηa minthe a pɔ ηkien Taatho pa Thishi Ghan Fe'ingien ηa a fā'o kwoshini ndo mfā'o ni'in njü'ɔ mon fā'a nu fā'a Minnwi. Nne minthe a fe yaon fe'ingien ηa a shi nshigao phi ηgwa ne. ¹⁸ Nthe ηa ju ndutho yi gha kwo yəi ηgə'i ndii ηa pi mōon vi ne, a fā'o ghrí nɔ ghère nu ηgwa pe ηa mōon nu tho nu ni pugu ne.

3

Jisho chaa Mushi

¹ Pa lin pan pi taonɔaon mon pin ηa Minnwi gē vəi ηkaa pəi ne, pəi li pi Jisho shi'i mbo ηgan ntaon ndo mbini mbo Taatho pa Thishi Ghan Fe'ingien pin ye ηa pia chhu ηa pia fā'o ne. ² A ni ni'in njü'ɔ yi nɔ fā'a nu fā'a ηon ηa a ni nchu'ɔ vi ne, wu'ɔ nɔ ha'an Mushi ni mfā'o ni'in njü'ɔ mon fā'a yi mon ηguon mbaanda Minnwi ne. ³ Nthe ηa pi yəi ηa Jisho fā'o ndigha'o a yien nchaay Mushi, a wu'ɔ nɔ ha'an ηgan ηon ηa a krao nda pie ηa a fā'o ntou gha'o nu nchaay nda ghɔ ndutho yi ne. ⁴ Sheshe nda krao ηon ηkrao nda ghɔ, ndo ηon ηa a krao ηguon yaon ne pɔ pi Minnwi.

⁵ Mushi ni mfā'o ni'in njü'ɔ mon ηguon mbaanda Minnwi nɔ muun fā'a nɔ kwe nu ntie pa nnu pe ηa pi shi nchhu ndii nduon ne. ⁶ Ndo Krishto fā'o ni'in njü'ɔ mon mbaanda Minnwi pi nɔ Muun. Ndo pia pɔ pi mbaanda yi nɔ ha'an pia nthi ηkuon tininju'ɔ yia pugu pa khwā njü'ɔ yia mon kwā'a ηa pia fā'o ne.

Ferenon ni ηgwa Minnwi

⁷ Nthe yie ghɔ, nɔ ha'an Jijwe Minnwi chhu ne,

"Shi'a, pəi nja'o ηggəi yi,

⁸ ki'i pəi fini njü'ɔ yəi

nɔ ha'an pa ηkhu taa pəi ni nchwíe ndii ηa pugu ni mbā'a ηkūnu yugu ni Minnwi,

mon pii ndii ywe'i nu mon ηkūnu njó,

⁹ li'i ηa pa ηkhu taa pəi ni njwe'i a ndo nɔi mbho fā'a a nɔ khwe wun ηga'o ne.

¹⁰ Nthe yie ghɔ, lwillwi a ni ntigəi nthe yei ηgwreingwa, nchhu ηa,

'Pugu ghā ngu'ɔ mfāan pi ndaon mon njü'ɔ pugu,

pugu lo nji'i ηkāa nɔ ji nu nnu ηa ñtā'a nu ηa pugu chwíe ne.'

¹¹ Nɔ ha'an mi ni ηkwo kā'a ti nshwrēi mon mme pigitua a ne,

'Mba'a pugu ma nii mon li'i fere non a."

† 2:7 2:7 Pi pigi mon pichəi pa Nwa'anli Minnwi lleshhi ηa ɔ nū'ɔη vi ηa a lina nu ni nguon yaon ηa ɔ ni nchwíe ne.

12 Pœi lina nu ma pa lĩn paŋ, nne ŋa ki' i yichœi ŋoŋ shina pœi fã' o nju' o ŋa a yi piphi ki lo mbiŋ Minnwi ne, nchwĩe pœi gũ ki lo nu' uŋ nthi moŋ piŋ nu Minnwi maon. 13 Ndo pœi mã' aŋ ghrĩ noŋ pœi sheshe llé no ha' aŋ ligi llambhi gho, "shi' a" ne, nne ŋa mba' a phi fĩ sheshenon vœi a fĩni nju' o yi. 14 Nthe ŋa pia tho mbo ta' a yi pia pa Krishto ka' a no ha' aŋ pia nthi ŋkuon tininju' o ye ŋa pia ni mfã' o ne ti ŋgœi nchœiŋ no ndugwi yi. 15 No ha' aŋ Ŋwa' aŋli Minnwi chhu ne,

"Shi' a, pœi nja' o ŋggì yi,
 ki' i pœi fĩni nju' o yœi
 no ha' aŋ pa ŋkhu tãa pœi ni nchwĩe
 ndii ŋa pugu ni mbã' a ŋkũnu yugu
 ni Minnwi ne."

16 Nthe ŋa a ni mbo pa gõ ŋa pugu ni nja' o ŋggì Minnwi ndo mbã' a ŋkũnu yugu gho? A shini ndo ŋgu' o mbo pi ŋgwa pœ ŋa pugu ni ntaon Ijpti, Mushi pœ nthishi vugu ne? 17 Lwillwi Minnwi ni nĩgœi nthe pi pa gõ no khwe wuŋ ŋga' o? A shini ndo mbo nthe pi ŋgwa pœ ŋa pugu ni nchwĩe phi, ŋa pugu ni ŋgũ ŋkhu ghao moŋ ŋkũnu njó ne? 18 A ni nshwrœi nthe pi pa gõ ŋa mba' a pugu yi' i nii moŋ li' i fere non yi? A shini ndo mbo pi ŋgwa pœ ŋa pugu ni tinitho ne? 19 Nthe yie gho, pia yœi ŋa pugu ni nii kie nthe ki piŋ.

4

1 Nthe yie, no ha' aŋ kã' a no nii nu moŋ li' i ferenon yi wu' o nthi ne, pia fã' o pogo nji ŋa ki' i yichœi kaŋ ta' a ŋon vœi mien ki lo ndugwi pi moŋ ferenon gho. 2 Nthe ŋa pwa pisha' akho gho ni ntho ni pia wu' o no ha' aŋ a ni ntho ni pugu ne, ndo ŋkãni ŋa pugu ni nja' o ne shini ndo ŋgœre vugu nthe ŋa pugu shini ndo mfã' o piŋ ŋkuon ŋkãni gho ŋa pugu ni nja' o ne. 3 Nthe ŋa pia ŋa pia piŋ ne nii moŋ ferenon gho. No ha' aŋ a ni nchhu ŋa,

"No ha' aŋ mi ni ŋkwo kã' a ti nshwrœi moŋ mme pigĩtua a ne,

mba' a pugu ma nii moŋ li' i ferenon a."
 A ni nchhu yei nnu nji' i nthe pi no ha' aŋ a ni ŋkwo mĩ' eŋ fã' a yi llo moŋ njœ mbhi ne. 4 Nthe ŋa a chrã moŋ yichœi li' i moŋ ŋwa' aŋli nthe khwachœi llé ŋa, "Minnwi ni ŋga mĩ' eŋ ŋguon pa fã' a pi mfere moŋ khwachœi llé." 5 Ŋkamu' oŋ, wu' o moŋ li' i pigho a chhu ŋa, "Mba' a pugu ma nii moŋ li' i ferenon a."

6 Nthe yie gho, ŋa a kina ŋa pichœi ŋgwa wu' o nii fo ne, ŋa ŋgwa pœ ŋa pugu ni mfuon nja' o pisha' akho ferenon gho shini ndo nii fo nthe tinitho ne, 7 a pini nu' uŋ nu' oŋ yichœi llé, pi mœiŋ llé gho ni "shi' a." A ni ŋga nda' a ntou ŋga' o a togo mbiŋ Devi, moŋ li' i ŋa pia ni ŋkwo chhu ne, nchhu ŋa,

"Shi' a, pœi nja' o ŋggì yi, ki' i pœi fĩni nju' o yœi."

8 Nthe ŋa a kaŋ ni mbo ŋa Joshua ni mfe ferenon ni pugu, Minnwi shi kaŋ ndo mbiŋi nchho nchhu yichœi llé ferenon ŋkamu' oŋ. 9 Nne ki' e, llé ferenon wu' o mbi' i ni ŋgwa Minnwi. 10 Nthe ŋa sheshenon ŋa a kwo nii moŋ li' i ŋa Minnwi shi mfe ferenon gho ne kwo fã' o ferenon nthe fã' a pi, wu' o no ha' aŋ Minnwi ni mĩ' eŋ fã' a yi mfere ŋkaa yu ne.

11 Pia pa' o ne ki' e no nii nu moŋ ferenon gho, nji ŋa ki' i sheshenon grã moŋ ŋkwaŋ tinitho gho. 12 Nthe ŋa chrã Minnwi yi maon ndo mfã' a nu, nchigœi nchaa kafa paa njin. A ghã nshe ti mfene nchœi pugu pa jijwe, pugu pa younon pugu pa mimbaon moon kwœi, nji kwã' a nu pugu nnu ŋa nju' o ŋon ta' a nu ne. 13 Yichœi yaon lo mbo ŋa a lœre ligi yu. Ŋguon yi ghao pœ pi ntii shhi yu, mbo ju ŋa pia le ntaa non yia gho ne.

*Jisho pœ pi ŋkieŋ mme Taatho
 pa Thishi Ghaŋ Fe' iŋgieŋ Minnwi*

14 Ŋa pia fã' o ŋkieŋ mme Taatho pa Thishi Ghaŋ Fe' iŋgieŋ ŋa a ki' i nii ntiri moŋ pa po ne, mbo Jisho Muuŋ Minnwi ne, pia wœiŋ piŋ yia ŋa pia chhu ŋa pia piŋ ne a tĩni. 15 Nthe ŋa pia lo nji' i mfã' o pi Taatho pa Thishi Ghaŋ Fe' iŋgieŋ ŋa minthe pa' a a lo nji' i mfã' o kwoshini ni pia moŋ pe nnu ŋa pia pou ghrĩ fo ne. Pia fã' o pi ye ŋa a kwo togo moŋ mœon ŋa moŋ ŋguon puon shendaon ghao no ha' aŋ pia pœ ne, ndo ki lo nchwĩe phi. 16 Pia chœnẽ mbara yœi faaŋ pwapuŋ Minnwi ki' e ni tininju' o nji ŋa minthe pia fã' o kwoshini pi lo nœon pwapuŋ ni pia moŋ ndii ŋa pia fã' o pa chã yi ne.

5

1 Nthe ŋa sheshe taatho pa thishi ghaŋ fe' iŋgieŋ pœ pi ŋon ŋa pi chu' o vi shina ŋgwa pi, ŋa a ghœi shhi Minnwi ni pa nnu no ligi ŋgwa, mfe pa maon fœ pugu pa maon fe' iŋgieŋ nthe phi ŋgwa pigho ni Minnwi. 2 Nthe ŋa ju ŋkaa yu wu' o ŋonmishua ŋa a shi' a mbou ntœi ne, minthe a tuo ŋgwa ki' i nnu ndo mbo ŋgwa ŋa pugu ghã mfãan pa nnu ne, ni juju. 3 Nthe yei nnu, a yi' i ŋa a fœ' i ŋgieŋ nthe ji phi ŋkaa yu wu' o no ha' aŋ a ghã mfœ' i nthe yi ŋgwa ne.

4 Nthe ŋa ŋon shi' a nji' i ndõgo yie ndigha' o no pœ nu taatho pa thishi ghaŋ fe' iŋgieŋ pi ni non yi, a wu' o mbo pi ndii ŋa Minnwi mœiŋ vi, wu' o no ha' aŋ Eroŋ ni mbo ne. 5 Wu' o nenne, Krishto shini ndo ŋkœrœ non yi no pœ nu taatho pa thishi ghaŋ fe' iŋgieŋ. A ni ŋka chhu Minnwi gho ŋa,

“O Muun a,
 shi'a, ngū Tāa gho.”
 6 Nō ha'an a pini nu'un nchhu mon yichōi
 li'i Nwa'anli Minnwi ja,
 “O ngan fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi,
 mon nthinjko Mekishede.”

7 Mon llē pe ja Jisho ni mbo mon freinon
 ne, Jisho ni nduon Minnwi ndo njua chà pi
 ni kōi nu ni nji ni nkhi ligi shhi Minnwi,
 mbo ju na minthe a kwe vi mon gu ne.
 Minnwi ni nja'o luon yi nthe ja a ni mfā'o
 pōgo gho. 8 Nji'i nthe nō ha'an a ni mbo
 Muun Minnwi ne, a ni nje'i ya'o nu nchō
 ntogo pi nkuon ngō'i ja a ni njōi ne. 9 Pi ni
 ngā nchwīe vi a pō yi ka'oka'o, a gū njon ja
 a shi nkwe nguon ngwa ha'an pugu ya'o
 nchō yi ne. A kwe vugu nō nguon ndii.
 10 Minnwi ni nū'ōn vi ja a Taathō pa Thishi
 Ghan Fe'ingien mon nthinjko Mekishede.

Shūu nu tōnō nthe lāa nu pinj

11 Ntōu nnu pō ja pigi fā'o nō chhu nu
 nthe pa nnu pei, ndo a gha'a nō kigei nu
 ni pōi nthe ja tho yōi finī nō ya'o nu nnu.
 12 Nthe ja nji'i nthe pi nō ha'an a pie ja
 pō pi pa ghan ye'i ngwa ndwe ne, a pie
 ja njon wu'ō mbini nje'i vōi ni pa njē yaon
 ye'i mon nkini Minnwi nkamu'ōn. A wu'ō
 mbini mbie nu ja pōi nuanj pi pini, ki lo
 nji pi maon chiejchiej. 13 Sheshenon ja
 a yru pi nkuon pini ne nōon ja a lo nji'i
 nji tho yi ni ntigi nkuon nnu ndindi, nthe
 ja a wu'ō mbi'i pi muun mbro. 14 Ndo pa
 maon chiejchiej pō pi ni ngwa pe ja pugu
 pa ntinimme ne, ja pugu tōgo mon ye'i nu
 non yugu shi'i nō ji nu nnu, nji kwri ja a
 pō shina pwā pugu pa phi ne.

6

1 Nthe yie gho, pia mien ye'i nu pa
 fūon yaon ye'i nthe Krishto, nku'ō mbo pa
 ntinimme ki lo ngu'ō mbini nchho nchrā
 nthe pi pa fūon yaon ye'i, mbo pa pā'a nu
 nkūnu yia ni pa fā'a ghagha pugu pa pinj
 nu Minnwi, 2 pugu pa ntigi nthe pa nnu
 wēin nu nkhi*, pa nnu nū'ōn nu mbho
 tho ngwa, pa nnu pini nu nku'ō mon gu
 pugu pa shā'a ki ndugwi yi. 3 Ndo pigi shi
 nchwīe nguon pa nnu pei ghao nō ha'an
 Minnwi mbij.

4 Nthe ja yichōi shendaon lo nji'i mbo ni
 ngwa pe ja ligi yugu ni nkwo ja'an ne, ja
 pugu ni nkwo ywe'i pa fé llo po ne, mfā'o
 yugu ghrā mon Jijwe Minnwi, 5 nkwo ywe'i
 nja'o ha'an chrā Minnwi pwa ne, pugu pa
 nji mbhi ye ja a tho nu ne, 6 ndo mbini
 ntei ne, shendaon lo nu'un mbo nō pini
 nu nkwoi ni pugu, pugu pā'a nkūnu yugu
 ni phi, ja pugu pini nu'un nchho nkwinj
 Muun Minnwi nkuon wā'a ne, nne nchho

ngwēin pi yugu non mbini nchho mā'anj
 lritho tho yu shhente.

7 Nthe ja shhe ja a shwei nkhi mbi ye
 ja a ghā ndho nkuon gho ne, maon ku'ō
 nu fo ja a ghā ngēre ngwa pe ja pi ni
 mfā'a maon pigho nthe vugu ne, ghā mfā'o
 mbōro llo mbho Minnwi. 8 Ndo ā nku'ō
 pa trū pugu pa michwe'ichwe'i nkuon gho,
 kan a lo nji'i mfā'o ghēre, mbara nō fā'o nu
 nchōn llo mbho Minnwi, ndugwi yi pō ja
 pi tūon yi.

9 Ndo nji'i nthe nō ha'an pigi chrā pi
 nein ne, ndo ni pōi, ma lin pan, pigi
 fā'o tininju'ō nthe pa nkien nnu nthe vōi
 mbo pa nnu ja a yi lūgu nu ne. 10 Nthe
 ja Minnwi lo nji'i mbo pi Minnwi ngan
 mbe nenne nō lī'e nu fā'a yōi pugu pa
 khwā ja pōi nōon nthe ligi yi mon fā'a nu
 mbho ngwa Minnwi pi taonjaon nō ha'an
 pōi wu'ō nchwīe nu ne. 11 Pigi khwā ja
 sheshenon vōi nōon wu'ō fi'i nkwanj ni'inj
 njū'ō gho ti ngōi nchōin nō ndugwi yi,
 nenne ja shishini, Minnwi shi mfe yaon
 ja pōi fā'o kwā'a nkuon gho ne ni pōi,
 12 nne ja ki'i pōi shūu non yōi, ndo pōi
 pini ngwa pe ja pugu tōgo mon pinj pugu
 pa wēin njū'ō mfā'o yaon ja Minnwi kā'a
 ne.

Minnwi shi nchwīe nnu ha'an a kā'a ne

13 Ndi ja Minnwi ni mfe kā'a ni Abra-
 hanj, nthe ja a shini ndo mfā'o njon ja
 a chaa yi ne, a ni nshwrēi pi ni non
 yi, 14 nchhu nu ja, “Shishini, nshi mfe
 mbōro ve ndo nchwīe ngwreinjōn yō yien.”
 15 Nenne, Abrahamj wēin njū'ō yi mfā'o
 yaon ja Minnwi ni nkā'a ne.

16 Ngwa ghā nshwrēi pi yaon ja a chaa
 vugu ne, shwrēi nu gho lūgwi pa nguon
 mindoundou ghao. 17 Nne ndii ja Minnwi
 ni nkhwā nō nōon nu ki khutho lo mbo
 ni pa ngwa ha'an pugu shi mfā'o yaon ja
 a kā'a ne, ja a shi'a ma nkwi mon nnu
 ja a nū'ōn nō chwīe nu ne, a ni nōon pi
 ni shwrēi nu, 18 nne ja ntogo pi nkuon
 paa yaon, mbo kā'a pugu pa shwrēi nu
 ja mba'a a yi'i nkwi ne, mbo pa yaon
 ja mba'a Minnwi yi'i nde'i ngien nō ne,
 pia ja pia tei ngōi njōi vi nō lēre nu tho
 yia ne fā'o ntou mā'anj njū'ō nō wēin nu
 kwā'a ja a pō shhi pia ne a tini. 19 Pia
 fā'o kwā'a yei nō yaon ja a tuo chombhi
 yia, mbo kwā'a ja mba'a yaon kōon ndo ti
 njon nthe a yi'ē non yi nkuon gho, ja a nii
 mon li'i taonjaon njin ndhwj ki'i li'i Nda
 Minnwi, 20 mbo li'i ja Jisho kwo nii fo nthe
 via nō ha'an a gū Taathō pa Thishi Ghanj
 Fe'ingien nō nguon ndii mon nthinjko
 Mekishede.

* 6:2 6:2 Njin yei pini mbo ja pa nnu kwe nkhi.

7

Taathó pa thishi ghan fe'ingien mbo Mekishede

¹ Nò Mekishede yei, a ni mbo fùonj Shalein, mbo nganj fe'ingien Minnwi òja a chaapifuoñ ne. Nò ha'anj Abrahaj ni ntho òkwèi nchhò li'i òja a ni ngà'a khwe pa fùonj pichèi ne, a ni mfe mbòrò ni Abrahaj. ² Abrahaj ni ngrā maonj òja a ni ndògò li'i nchhò ne wuj li'i mfe ta'a li'i ni Mekishede. Nò kara nu nijn ligi yi, fùonj yi pò òja, "Fùonj Ndindi" ndò mbini nthè òja a ni mbo fùonj Shalein, nijn yi pò òja, "Fùonj Pa Ta'anggi". ³ Pi lo nji'i nji taa vi ki müuj vi ki ndaanoñ yi, pa'a ndò mfā'o llé òja pi ni mbhi vi ki llé òja a ni òkhu ne. A pò nò Muuj Minnwi, òkina mbo nganj fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi.

⁴ Yèi fi'i òkwanj nò ha'anj òñj vei ni mbo òñj ndienj njèi, mbo òñj òja Abrahaj òkhu taa via ni ngrā maonj ha'anj a ni òkwèi nò li'i nchhò wuj li'i, mfe ta'a li'i gho. ⁵ Pa ngwreinjonj Levi pe òja pugu ni mfā'a nu Nda Minnwi nò pa ghanj fe'ingien Minnwi ne, gi ni mfe nji ni pugu nò kwe nu shwéi mbhò pa ngwa, mbo pa lij pugu, nji'i nthè pi nò ha'anj pa lij pugu òkaa pugu ni mbo ngwreinjonj Abrahaj ne. ⁶ Ndo Mekishede vei òja a lo nji'i ndhò pi monj ngwreinjonj Levi ne ni òkwe shwéi mbhò Abrahaj ndò mfe mbòrò ni ju òja a ni mfā'o kà'a Minnwi ne. ⁷ A lo nu'uj mbo pi nnu khuthò òja mmenonj ndienj ghà mfe mbòrò ni òñj kike'i.

⁸ Nò ghanj fe'ingien Minnwi, a ghà òkwe ngwamishua òja pugu ghà òkhu ne, ndò nò yi Mekishede, shwéi gho ni òkwe òñj òja a shi'a ma òkhu nò ha'anj Nwa'anli Minnwi chhu ne. ⁹ Òñj nthè a chhu òja Levi nduthò yi òja a kwe pa shwéi ne ni mfe pa shwéi ntògò mbinj Abrahaj, ¹⁰ nthè òja a ni ngu'ò mbo pi monj òñj òkhu taa vi, mbo Abrahaj, ndii òja pugu Mekishede ni mbàonj ne.

Pi pini Jishò pugu Mekishede

¹¹ Ndwe, pi ni mfe gi ntògò pi mbhò ghanj fe'ingien Minnwi llò monj ndaanoñ Levi ni ngwa Ishrae. A kanj ni mbo òja fà'a ghanj fe'ingien Minnwi llò monj ndaanoñ Levi nthè a chwéi ngwa pò ki ntèi, a shi kanj ni nu'uj mbie òja yichèi òkwanj ghrà ghanj fe'ingien Minnwi pò, mbo ye òja a pò monj nthinjkwò Mekishede ki lo mbo pi yi Èronj ne.

¹² Nthè òja ndii òja òkwanj ghanj fe'ingien kwri ne, a pie òja gi kwri òkaa yu. ¹³ Nthè òja òñj òja pi chrà pa nnu pei nthè vi pò pi òñj llò monj ndaanoñ nduonj, ndò yichèi kanj ta'a òñj llò monj yugu ndaanoñ lo naa ma mfā'a li'i fe'ingien Minnwi. ¹⁴ Nthè òja pi ya nji òja Taathò via ni ndhò pi

monj ndaanoñ Juda, ndò Mushi shini ndò nchhu yei nthè yei ndaanoñ nò pa ghanj fe'ingien Minnwi. ¹⁵ Nnu gho òja mbini nòonj ndwe shi'i ndii òja yichèi nganj fe'ingien Minnwi pini nu'uj òkhu'ò nò Mekishede ne, ¹⁶ a pò nganj fe'ingien Minnwi ki lo ntògò pi òkhuonj gi Mushi òja a wu'ò mbo pi nnu llò nu monj ndaanoñ, a pò ntògò pi òkhuonj ghrì chombhi òja minthe pa'a pi lo mbiri ne. ¹⁷ Nthè òja pi chhu nthè vi òja,

"Ò nganj fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi monj nthinjkwò Mekishede."

¹⁸ Pi chi ndunu kina nù'òñj nijn nthè òja a ni mbou ghrì ndò pa'a ndò mfā'o ghère ne, ¹⁹ nthè òja gi Mushi shini ndò nchwéi sheshe yaonj pò yi ka'oka'ò ndò ndwe pi kwo tho ni kwà'a òja a pini mbwa mbigi, mbo shendaonj òja pia shi ntògò fò nchènè mbara yèi Minnwi.

²⁰ Minnwi fe shendaonj fhi yei ni shwrèi nu kina. Ngwa pe òja pugu ni mfùonj ngù pa ghanj fe'ingien ne, Minnwi shini ndò nshwrèi nthè vugu. ²¹ Ndo Jishò òkaa yu ni ngù nganj fe'ingien Minnwi ntògò pi òkhuonj kina òja a ni nshwrèi ndii òja a ni nchhu òja,

"Taathò kwo shwrèi, ti mba'a a yi'i òkwi njù'ò yi,
'Ò nganj fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi."

²² A chwéi yei Jishò pò òkienj nganj fe'ingienj'ò òja yei kina pini mbwa ngà'a.

²³ Pa fùonj ghanj fe'ingien ni njienj, nthè òja gu ni nja'a vugu nò ghèi nu shhi ni fà'a yugu nò ghanj fe'ingien Minnwi. ²⁴ Ndo Jishò kina mbo nganj fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi nthè òja ju nduthò yi lo mfā'o ndugwi yi. ²⁵ Nthè yei gho, ndwe pugu pa nguoñ ndii ghao, a fā'o ghrì nò kwe nu ngwa pe òja pugu togò mbinj yu nchènè mbara yèi Minnwi ne, nthè òja a ghà ngu'ò mbo yi maonj nò ligèi nu Minnwi nthè vugu.

²⁶ Nthè òja shishini, a ni òkà'ò òja pia fā'ò Taathò pa Thishi Ghanj Fe'ingien Minnwi òja a pò nò ju, òja a yi taontaonj, ki lo mfā'o sheshe ntèi ki nchhi, mfu'u òñj yi shina ghanj phi, pi kòrè vi a fèrè ndugwi pa yere pò. ²⁷ A lo nji'i mbie òja a chhò mfè'i ngienj lèlle nò pa pie taathò pa thishi ghanj fe'ingien Minnwi, mfùonj fe'ingien nthè ji phi maa mbini mfè'i nthè yi ngwa, nthè òja a ni nchwéi yei wu'ò ta'a ngé ndò mbo ndugwi yi ndii òja a ni mfe òñj yi nò yaonj fe'ingien ne. ²⁸ Gi Mushi ghà nchu'ò ngwamishua òja pugu pò nò sheshe òñjmbishua ne òja pugu pò pa taathò pa thishi ghanj fe'ingien, ndò Minnwi ni nchrà ndò nshwrèi ndii òja gi ni òkwo fùonj mbo ne, ni nchu'ò Muuj òja pi ni nchwéi vi a pò ki ntèi ki ndugwi yi ne.

8

Jisho pɔ pi Taathɔ pa Thishi Ghan Fe'ingien kina ɲa a pwa ɲga'a nɛ

¹ Ndwe, nguon nnu ɲa pigi chhu nu nɛ pɔ pi yei: pia fã'o ye ɲkwan Taathɔ pa Thishi Ghan Fe'ingien ɲa a chho pi ɲgei mbho ji Minnwi Chaapifuoŋ pɔ, ² muuŋ fã'a moŋ pa li'i taonŋtaon, moŋ ya ɲkien ntãa ɲa a lo ɲkrao ɲonmishua, a krao Taathɔ nɛ.

³ Nthe ɲa pi ghà nchu'ɔ sheshe taathɔ pa thishi ghan fe'ingien ɲa a fe pa yaon fe' pugu pɔ yaon fe'ingien, nne a pie ɲa yei Taathɔ pa Thishi Ghan Fe'ingien fã'o yaon nɔ fe'i nu ɲgien nɔ gho. ⁴ Ndwe, a kan nì mbo pi ɲkuon shhe, a shi kan ɲji'i mbo ɲgan fe'ingien Minnwi kan shigei nthe ɲa pa ghan fe'ingien Minnwi pɔ fo ɲa pugu ghà mfe pa yaon fe' ɲkwan nɔ ha'an gi chhu nɛ. ⁵ Fã'a ɲa ghan fe'ingien pigho ghà mfã'a nɛ pɔ pi fhi pugu pa mili'i pa nnu ɲa a pɔ po nɛ, nthe ɲa ndii ɲa Mushi ni ntã'a a pɔ nɛ, Kristho fã'o fã'a ɲa a ya mbwa nchaa yugu, wu'ɔ nɔ ha'an kina ɲa a ju mbo ɲgan chini nggi fo pwa ɲga'a, nthe ɲa a yi'ɔ pi ɲkuon pa ɲkien kã'a.

⁷ Nthe ɲa fũon kina kan ni mbo pi ki ntɔi, a shi kan ndo mbo ɲa pi chho ntã'a mbra yi. ⁸ Nthe ɲa a ni njɔi ntɔi mbij pugu ndii ɲa a ni nchhu ɲa, "A chhu ju Taathɔ ɲa, lii njɔi, pa llé chho ntho nu, ɲa ñshi ngwrã kina fhi pigi pa ɲgwa Ishrae pugu pa ɲgwa Juda.

⁹ Mba'a yei kina yi'i mbo pi nɔ ye ɲa ɲki wrã pigi pa tãa pugu llé ye ɲa ɲki wëinj mbho yugu ɲtaon ni pugu moŋ la'ataon Ijipti nɛ. Nthe ɲa pugu shini ndo ɲgɔi shhi ntho nu'ɔŋ kina a, nthe yie gho, pa'a ñdo mfã'o ndii yugu, a chhu ju Taathɔ.

¹⁰ Nthe ɲa yei kina ɲa ñshi ngwrã pigi pa mbaanda Ishrae nɛ, pa llé pigho shi ɲga ntɔgo, a chhu Taathɔ,

Nshi ni'inj gi pan tho pugu, ndo mbini nã'an ɲju'ɔ pugu,

Ndo ñshi mbo Minnwi yugu, pugu pɔ pa ɲgwa pan.

¹¹ Mba'a sheshenon yi'i nje'i taakuo vi ki sheshenon ye'i ndinj vi, nchhu nu gho ɲa, 'Ji Taathɔ.' Nthe ɲa nguon yugu ghao shi ɲji a,

llo ɲkuon pa minkwasha ti ɲgɔi nchɔinj ɲkuon pa ɲgwa lienlien.

¹² Nthe ɲa ñshi mfã'o kwoshini ni pa fãan pugu, pa'a ndo nu'un ɲkwinj pa phi pugu kan shigei yi."

¹³ Minnwi gha nchrã nu nthe kina fhi, a chwie fũon yi lünu, ndo sheshe yaon ɲa a lünu ndo mbiri nu nɛ totho mbhe.

9

Gha'o nu Minnwi ɲkuon shhe pugu pa gha'o nu Minnwi pɔ

¹ Fũon kina ni mfã'o pa gi nɔ nnu gha'o Minnwi pugu pa li'i gha'o Minnwi ɲkuon shhe. ² Pi ni njiigi ntãa a fã'o paa ɲjien. Moŋ fũon ɲjien, yaon tigi lan ni mbo fo, ni taprei ni brei ɲa pi fe ni Minnwi nɛ. Pi ni mëinj fũon ɲjien yei ni Li'i Taonŋtaon. ³ ɲjien ɲa pi mëinj ni Ndugwi Li'i Taonŋtaon nɛ ni mbo ɲjin mbra ndhwi ki'i li'i, ⁴ mfã'o li'i fe'ingien ɲa pi chwie ni laonjo nɔ tũon nu lëi pugu pa ɲkijun nu'ɔŋ kina, pi pũon ni laonjo, kãj ɲa pi chwie ni laonjo ni mana moŋ gho ni mbo moŋ ɲkijun gho, ni mbie Eroŋ ɲa a ni ɲkhë nɛ, ni ɲgu'ɔ ɲa Minnwi ni nã'an kina yi ɲkuon gho nɛ. ⁵ Tho ɲkijun gho ni mbo pa mimaon ɲa pugu ni mfã'o pra yugu nchho nõon ndigha'o Minnwi, pra yugu kuru faan kwoshini. Ndo ndwe, minthe pa'a pigi lo mfã'i nguon nnu pei ɲgɔi shhi.

⁶ Ye i ɲkwan ha'an pi ni mbiri pa maon pigho nɛ. Pa ghan fe'ingien Minnwi nii moŋ fũon ɲjien sheshe llé nɔ chwie nu pa fã'a pugu. ⁷ Ndo a wu'ɔ nii taathɔ pa thishi ghan fe'ingien tɔ'i vi moŋ mbra ɲjien ndo ɲgu'ɔ nchwie nne pi ta'a ɲgé moŋ ta'a ɲga'o. A ghà nii ni chhi nɔ fe nu ni Minnwi nthe non yi pugu pa phi ɲgwa nduon ha'an pugu chwie moŋ ki ji nɛ. ⁸ Moŋ nnu yei, Jijwe Minnwi ni nõon ɲa shendaon tɔgo nu nii moŋ Li'i Taonŋtaon lo naa mbo yi wo ya'a nɔ ha'an fũon ɲjien ntãa gho wu'ɔ nthi fo nɛ.

⁹ Ye i pɔ pi li nɔ ndii yei. Ye i nõon ɲa pa maon fe' pugu pa minyien fe'ingien ha'an pi fe ni Minnwi nɛ nthe pa'a a lo nchwie ɲgantho pa ghan gha'o Minnwi pɔ ki ntɔi, ¹⁰ nthe ɲa pugu wu'ɔ ndii pi pa nnu maon ji pugu pa maon nnu, pugu pa ɲkwan ɲkwan nnu wëinj ɲkhi, mbo pa gi nthe freinon ɲa a fã'a ti ntho nchɔinj moŋ ndii nnu fhi nɛ.

¹¹ Ndo ndwe, Kristho tho nɔ Taathɔ pa Thishi Ghan Fe'ingien mfe pa maon shi'i ɲa a kwo tho nɛ. A nii ki'e moŋ ntãa lien ɲa a pɔ ki ntɔi. Pi shi lo ɲji'i nchwie ntãa yei ni mbho ɲonmishua, pa'a ndo ɲji'i mbo pi yi ɲkuon mbhi yei ha'an pi chwiechwie nɛ. ¹² A nii ta'a ɲgé a lo mbo ɲguon yi

monj pa Li'i Taonjaon, ndo pa'a ndo ntogo pi nkuonj chhi pa mimbhi pugu pa puon na'an, ndo a ni ntogo pi nkuonj chhi yi, nne njuon lugu nu yia no nguonj ndii.

¹³ A kanj ni mbo ja chhi mimbhi pugu na'an mimbha pugu pa phu muuj na'an tuon ha'an pi logo njra mbinj ngwa ne nthe a chwie ngwa ha'an pugu fa'o nchhi ne po pi taonjaon, ¹⁴ a noon ja chhi Krishto, ja a togo mbho Jijwe ja a lo mfa'o ndugwi yi ne, mfe nonj yi ki nchhi lo mbo mbinj yu ni Minnwi ne, shi nshigao nganthe yia a po ki ntoi pi fi'i yi neinj llo nkuonj pa fa'a khu no gha'o nu Minnwi ghaon. ¹⁵ Nthe yie gho, a ju mbo nganj chini nggi monj kina fhi, nne ja ngwa pe ja a ge vugu ne nthe pugu fa'o mbo po ki ndugwi yi ja Minnwi ka'a no fe nu ni pugu ne, nthe ja ju Krishto kwo khu no yuonj nu ngwa mfu'u monj phi ja pi ni nchwie ndii fuonj kina ne.

¹⁶ Ndi ja nonj nu'on gi no ha'an pa nnu shi mbo ndii ja a khu ne, a pie ja pi noon ja nonj ja a nu'on gi gho ne kwo khu, ¹⁷ nthe ja nkwanj gi gho gha ngu'o mfa'a pi ndii ja nonj gho kwo khu ne, nthe ja mba'a gi gho fa'a ndii ja nonj gho wu'o mbi'i yi maonj ne.

¹⁸ A ni nchwie yie gho pi ni nchwie fuonj kina je ntogo pi nkuonj chhi. ¹⁹ Nthe ja Mushi ni nga nchhu nguonj kina ja a taonj monj nwa anli gi ne ni nguonj ngwa ghaon, ndogo chhi puonj na'an pugu pa mimbhi nyaan ni nkhi njra nkuonj nwa'anli gi pugu pa ngwa, ni yichoi nkwanj muuj thi pi meinj ni haisho, pugu pa ngi ja a taonj mbinj minji, pi ni'in yaonj fo a fa'o ngwra pipie. ²⁰ A ni nga njra, nchhu nu ja, "Yei chhi wrā kina ye ja Minnwi ni mfe gi ni poi nthe yie ne." ²¹ Wu'o nenne, a pini nu'unj njra chhi gho nkuonj ntaa pugu pa nguonj pa maonj pe ja pi gha ngwa'o Minnwi no gho ne. ²² Shishini, monj gi Mushi, pi gha nchwie yaonj po yi taonjaon ntogo pi kuonj chhi, ti chhi mienj ki kwri, pa'a li'e nu phi lo mbo.

²³ Nthe yie gho, a ni mbie ja pi chwie pa fhi maonj ha'an a po po ne po yi taonjaon monj shendaon yei, ndo pa maonj po pie ja pi chwie a po yi taonjaon ni pa nkienj maonj fe'ingienj a chaa pei.

²⁴ Nthe ja Krishto shini ndo nii monj li'i taonjaon ha'an pi chwie pi ni mbho ne, ja a ni mbo fhi nkienj yi ne, ndo a ni nja nii pi nkienj monj po ndutho yi, ndwe no thi nu shhi Minnwi no li'i yia. ²⁵ A shini ndo nji'i mfa'o no fe nu nonj yi no yaonj fe'ingienj ngenge, no ha'an taatho pa thishi ghanj fe'ingienj ja a nii monj pa Li'i Taonjaon sheshe ngwa'o ni chhi ja a lo nji'i mbo ji ne. ²⁶ A kanj ni mbo nenne, a kanj ni mfa'o no yei nu ngwa'o ngenge llo ndii ja pi ni mba'o mbhi ne. Ndo no ha'an a po ne, a noon nonj

yi ta'a nge, a lo mbo nguonj yi monj ndugwi nguonj pa ndii ghaon no fu'u nu phi ntogo pi nkuonj fe nu nonj yi no yaonj fe'ingienj.

²⁷ Wu'o no ha'an pi nu'on ja nonj mishua shi nkhu ta'a nge, mbra nnu a thi sha'a ne, ²⁸ wu'o nenne, pi fe Krishto ta'a nge no yaonj fe'ingienj no kwe nu phi ntou ngwa, a shi mbini noonj nonj yi mbra nge ki lo nu'unj nthe pi shigao nu phi, ndo nthe pi kwe nu ngwa pe ja pugu chho njwere vi nkienj yie ne.

10

Pi fe Krishto wu'o ta'a nge no yaonj fe'ingienj

¹ Nthe ja gi ni ngu'o mbo pi mili'i pa maonj shi'i ha'an a fa'o no tho nu ki lo nja mbo pi nkienj maonj pigho ne, a kanj ni mfe pa'a pa yaonj fe'ingienj ha'an pugu ni mfe nu sheshe ngwa'o ne lo nchwie pa ngwa ja pugu ni ntho yei Minnwi ne po ki ntoi.

² A kanj ni mbo ja pi kwo ya nshigao phi ngwa pe ja pugu ni nchho ngwa'o Minnwi ne shishini, pugu shi kanj ni nu'unj mbi'i ja pugu pa ghanj phi nkamu'on, nne fe'ingienj kanj ni ntithi. ³ No ha'an a po ne, pa maonj fe'ingienj pigho ni mfa'a no kwij nu ngwa ni phi yugu sheshe ngwa'o. ⁴ Nthe ja minthe pa'a chhi pa na'an mimbha pugu pa mimbhi lo nshigao phi.

⁵ Nthe yie gho, ndii ja Krishto ni ntho nkuonj mbi ne, a ni nchhu ja,

"O lo nji'i nta'a pa maonj fe'ingienj pugu pa maonj fe,
ndo o fe freinonj voi.

⁶ O lo nji'i mfa'o pwanju'o
ni pa mimaonj ha'an pi tuonj pugu pa pichoi pa maonj fe'ingienj nduonj no shigao nu phi.

⁷ Nenne nchhu ja, 'Lii njei, ntho no chwie nu nnu ye ja o ta'a nu ne ma Minnwi,

wu'o no ha'an pi na'an nthe a monj nwa'anli gi ne."

⁸ Fuonj yi Krishto chhu ja, "O lo nji'i nkhwā ki mfa'o pwanju'o ni fe'ingienj pugu pa maonj fe'ingienj pugu pa minyienj ha'an pi tuonj nonj yaonj fe'ingienj ne pugu pa maonj fe'ingienj no shigao nu phi" (pi fe maonj pei pi nkwanj ha'an gi chhu ne), ⁹ nenne, a pini mbigi ja, "Lii njei, ntho no chwie nu nnu ha'an o ta'a nu ne." A ni mi'an fuonj yi nne no tho nu ni mbra yi. ¹⁰ Nthe ja Jisho Krishto chwie nnu ja Minnwi ta'a nu ja a chwie ne, pi chwie pia po yi taonjaon llo monj phi ntogo pi nkuonj fe'i nu ngienj ja a ni mfe'i pi ni ji freinonj ta'a nge a lo mbo nguonj yi ne.

¹¹ Sheshe nganj fe'ingienj gha mfa'a fa'a yi sheshe lle ntho fe'i ndo ntho mbi'i ta'a nkwanj fe'i nu ngienj ja minthe pa'a a lo

ma nshigao phi ne. ¹² Ndo ndii na Krishto ni nkwo fe ta'a yaon fe'ingien no nguon ndii ghao nthe phi ne, a ni nchochho ngei mbho ji Minnwi, ¹³ nchho njwere nu lo ndii gho ti pi shi nu'uj nchwie pa mimbina pi po kri tigi kwò yi. ¹⁴ Nthe na ntogo pi nkuon ta'a yaon fe, a chwie ngwa pe na pugu tho mbo yi taontaon ne po ki ntai no nguon ndii.

¹⁵ Ndo Jijwe Minnwi nkaa yu po minkwentie ni pigi ndii na a ni nkwo chhu na,

¹⁶ "Yei kana na nshi ngwra pigi pugu pa lle pigho shi nga ntogo, a chhu Taatho:

'Nshi ni'uj gi pan mon njù'ò pugu ndo mbini na'an mon tho pugu.' "

¹⁷ Nenne ki'e a pigi na,

"Mba'a shi nu'uj nkwin pa phi yugu pugu pa sheshe nnu piphi ha'an pugu chwie ne nkamu'oj."

¹⁸ Ndi na pi kwo li'e pa phi pei ne, cha yaon fe no li'e nu phi lo nu'uj mbo.

Pia chone ntho yai Minnwi

¹⁹ Nenne ki'e, ma lin pan, pia fa'o tininju'ò no nii nu mon pa Li'i Taontaon ntogo pi nkuon chhi Jisho. ²⁰ A chu'ò shendaon fhi, ndo mbo shendaon maon ni pia ntogo pi nkuon ndhwi ki'i li'i, njij yei po pi na a togo pi nkuon freinon yi. ²¹ Ndo pia fa'o mme ngan fe'ingien Minnwi na a lina nu ni mbaanda Minnwi. ²² Nthe pa nnu pei, pia chone ntho yai Minnwi ni njù'ò nnu shini pugu pa tininju'ò mon pin, ni ngan tho na pi kwo yra a po yi taontaon llo mon phi, ni pa non na pi kwo shigao ni nkhi taontaon ne.

²³ Pia wein kwa'a ha'an pia chhu na pia fa'o ne a tini, nthe na minthe pia yi'ò non yia mbij Minnwi no nù'ò nu ka'a yi. ²⁴ Pia pi'i nkwan ha'an a nthe pia kwene non pia no fa'ò nu khwa' pugu pa fa'a shi'i, ²⁵ ki lo nchho funu paon nu ta'a li'i ka'a no ha'an pichai pa ngwa chho nchwie nu ne. A ka pie ni na pia ma'an ghrì lin pia ngò shhi mbigi no ha'an o yai Llembi Taatho chone mbara nu ne.

²⁶ Nthe na no ha'an pia kwo ji nnu shini ne, pia mbini ngò shhi nchho nchwie phi ndo nji nu, pa'a yichai yaon fe'ingien nthe phi lo nu'uj mbi'i ni pia, ²⁷ nkien wuwuru ywere nu sha'a na a tho nu ne pugu pa titini mojon na a shi mi'en pa mimbina ne. ²⁸ Sheshenon na a ni ndaa gi Mushi ne, pi ni jwi vi ki lo mfa'o kwoshini ndii na paa ngwa ki pi trei nu'uj mbo no pa minkwentie ne. ²⁹ O pi'i na njò ngwa pe na pugu nni Muun Minnwi la'o kwò pugu ne, shi mbo pi fi'i yi nei? Mbo pa ngwa ha'an pugu lógo chhi kana ha'an pugu kie nkuon gho mbo yi taontaon ne

no yaon ghagha, ndo ngwe'i Jijwe na a non pawapun ne? ³⁰ Nthe na pia ji vi na a chhu na, "Mfa'o nji no fe nu njò, nshi nthu," mbini nchhu na, "Taatho shi nsha'a ngwa pi." ³¹ A nkien nnu wuwuru no gu ni mbo Minnwi maon.

³² Pèi kwij nkwan ha'an a ni mfion mbo ni pèi ne, ndii na ligi yei ni nkwo na'an ne, pèi ni ntii shii mon pa titini ngò'i. ³³ Pichai ndii ni mbo pi we'i vèi li'i wo ndo mfe ngò'i ni pèi, pichai ndii pèi ghère ngwa pe na pugu yai nkwan ngò'i na pèi ghà njèi ne. ³⁴ Nthe na pèi ni non kwoshini ni pa ghan chòin, ndii na pi ni nshiri maon pèi nkwe ne, pèi pin ni pwanju'ò, nji nu na pèi fa'ò pa maon ha'an a pwa ncha pie gho ne, mbo pe ha'an a ma ngu'ò mbo no nguon ndii ne.

³⁵ Nthe yie gho, ki'i pèi mi'an tininju'ò yai, nthe na a shi ntho ni mme kinein. ³⁶ Pèi fa'ò no ti nu shii, nne na ndii na pèi kwo chwie nnu na Minnwi ta'a nu ne, minthe pèi fa'ò yaon na a ka'a vèi no gho ne. ³⁷ Nthe na,

"Mon muun mi kuo ndii,

Ju na a tho nu ne shi ntho ki lo njiri. ³⁸ Ndo ngwa pan pi ndindi shi nchho chombhi yugu pi mon pin.

Ndo ti sheshenon vugu nshu'u mbini njij,

pa'a ndo mfa'o pwanju'ò mbij pugu."

³⁹ Ndo pia lo mbo ngia ngwa pe ha'an pugu shu'u mbini njij nshi'i ne, pia po pi ngia ngwa pe na pugu fa'ò pin ndugu ne.

11

Pa memme li pij

¹ Ndwe, pin po pi fa'ò nu tininju'ò ni pa yaon ha'an o fa'ò kwa'a nkuon gho ne, nji nu ni tininju'ò na o shi mfa'ò yaon na o lo naa njèi ne. ² Nthe na a ni ntogo pi nkuon pin, Minnwi pin pa ngwa lleshhi.

³ A po ntogo pi nkuon pin na pia ji na Minnwi ni nchwie mbhi pi ni chra na a ni ntaon ncho yu ne, nne na yaon na pi yai ne, pi shini ndo nchwie pi ni pa yaon na pi yai ne.

⁴ A ni ntogo pi nkuon pin na Abe ni mfe yaon fe'ingien ni Minnwi a pwa ncha yi Kein, na Minnwi ni mbij vi na a non ndindi, mbij vi ntogo pi nkuon pin nu ji yaon fe. Nji'i nthe no ha'an a kukhu ne, ndo ntogo nkuon pin yi gho, a wa'ò nchra nu.

⁵ A ni ntogo pi nkuon pin pi lógo Enoke nku'ò no tohi nne na ki'i a khu, kan ta'a non shini ndo njèi vi nthe na Minnwi ni ndógo vi. Ndwe, nkaon pi maa ndógo vi, pi ni nkwo pin yi na a ni nkwo chwie tia Minnwi pwa. ⁶ Mba'a sheshenon chwie tia Minnwi pwa ki lo ntogo pi nkuon pin,

nthe ɲa sheshenɲon ɲa a tho nɲɔi Minnwi ne, pie ɲa a pin ɲa Minnwi pɔ fɔ ndɔ nchhɔ ɲkɛineɲ ɲgwa pe ɲa pugu tā'a vi ne.

⁷ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, Minnwi ni ɲga shūu tɔnɔ Noa ni pa nnu ɲa a tho nu ndɔgɔ li'i, ɲji'i nthe pi nɔ ha'an a shini ndɔ naa nɲɔi ne, mon ɲɔgɔ Minnwi, a ni nchwie mme pie ɲa a pɔ nɔ nda ne nɔ kwe nu mbaanda yi nɔ gho. Nthe yei, ɲguon mbhi ni mfā'o nɲɔ gu, Minnwi ni nchhu ɲa Noa ɲon ndɛndi nthe pi pin yi.

⁸ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, ndii ɲa Minnwi ni ɲgɛ Abrahān ɲa a ghɛi nɔ li'i ha'an a shi mfe gho nɔ ji ne, Abrahān ya'o nchɔ yi, ntaon ki lo ɲji li'i ha'an a ni ɲgɛi nu ne.

⁹ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin a ni ɲgɛi nɔ chhɔ nu mon la'ataon ɲa Minnwi ni ɲkā'a nɔ fe nu gho ne, mon ɲgini la'ataon gho a la'a fɔ mon pa ntāa, wu'ɔ nɔ ɲa Aiji pugu Jakɔ, ɲa pi ni ɲkā'a vugu ni shhe gho ni nda'a mon ntāa ɲkaa pugu ne. ¹⁰ Nthe ɲa a ni nchhɔ nchɛi pi mme la'ataon ye ɲa Minnwi ni mbī'i ɲkwan ha'an a fā'o nɔ pɔ nu ndɔ ɲkrao ne, kwɔ mme la'ataon gho pɔ ki ndugwi yi.

¹¹ A ni ntɔgɔ pi ɲkuon pin ɲa ɲji'i nthe pi Shera ni mfā'o ɲji nɔ shūu nu, ɲji'i nthe pi nɔ ha'an ɲga'ombhi yi ni ɲkwo chaa yi ɲon ɲa minthe a shūu ne, nthe ɲa a ni mbī'i ɲa ɲon ɲa a kā'a vi ne ɲon ndɛndi nɔ chwie nu nnu ha'an a kā'a ne.* ¹² Nthe yie gho, llo mbin ɲa'a ɲon ɲa a ni ɲkwo pɔ nɔ ɲon khu, pi ni mbhi ɲgwreɲgwa ɲa pugu ni nɲien ti mbo nɔ finɛi pɔ, mbini ɲien ti mbo nɔ shishhe ɲkɛɲ ɲkhi ɲa minthe pa'a pi lo nshia ne.

¹³ ɲguon pa ɲgwa pei ni ɲkhu mon pin ki lo naa mfā'o yaon ɲa pi ni ɲkā'a ne, ndɔ pugu ni nɲɛi pi fie shhi pugu ndɔ mbin maon pighɔ, ndɔ mbini nchhu ɲa pugu pɔ pi pa ghini ndɔ pa'a ɲkuon shhe yei lo mbo la'a yugu. ¹⁴ Nthe ɲa pa ɲgwa ha'an pugu ghā nchrā ɲkwan nnu pei ne chwie pa'a khuthɔ lo nu'un mbo ɲa pugu chhɔ ntā'a la'ataon ha'an a shi mbo yugu ne, ye ɲa pugu ni ndhɔ fɔ ne. ¹⁵ Pugu kan ni nchhɔ mbī'i la'ataon ye ɲa pugu ni ndhɔ fɔ ne, pugu kan ni mfā'o shina nɔ pini nu fɔ. ¹⁶ Ndɔ nɔ ha'an a pɔ ne, pugu chhɔ nshigi pi la'ataon ha'an a pwa nchaa yei ne, mbo yi pɔ. Nenne Minnwi lo ɲji'i mfā'o lrithɔ ɲa pi mɛɲ vi ni Minnwi yugu, nthe ɲa a kwo piri mme la'ataon ni pugu.

¹⁷ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin ndii ɲa Minnwi ni ɲjwɛ'i Abrahān ne, a ni mfe Aiji nɔ yaon fe'ingien. Abrahān ju ɲa Minnwi ni mfe kā'a gho ne, ndɔ a ni nthɔ mbiri nu nɔ fe nu fieɲ muun vi nɔ yaon fe'ingien

ni Minnwi. ¹⁸ Minnwi ni nchhu gho ɲa, "A shi ntɔgɔ pi mbin Aiji ɲa ɔ shi mfā'o ɲgwreɲgwa ɲa mi ni ɲkā'a ne."

¹⁹ Abrahān ni ɲjwɛɛ ɲa minthe Minnwi pi'i Aiji mon gu, ndɔ nɔ chrā nu, Abrahān ni mbin mfā'o vi llo mon gu.

²⁰ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin Aiji ni mfe mborɔ ni Jakɔ pugu Eshɔ nɔ pa nnu ɲa a le ma nthɔ ne.

²¹ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, ndii ɲa Jakɔ ni ɲkhu nu ne, a fe mborɔ ni sheshe muun Joshe ndɔ ɲga'o Minnwi nɔ ha'an a ni ɲji'ɔ non yi tho mbie yi ne.

²² A ni ntɔgɔ pi ɲkuon pin, Joshe gha ntā'a ɲkhu, nchrā ɲkuon ɲkwan ha'an puon Ishrae shi ntaon la'ataon Ijipti ne, ndɔ mfe pa gɛ nɔ nnu ha'an pi shi nchwie ni pa kwɛi pi ne.

²³ A ni ntɔgɔ pi ɲkuon pin, pi gha mbhi Mushi, pa tāa pi lɔɲ vi nɔ trei nɔon, nthe ɲa pugu ni nɲɛi ɲa a mbwa muun, ndɔ pa'a pugu lo mfā'o ɲɔgɔ gu nɔ pɛ'i nu gɛ fūon.

²⁴ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, Mushi ni ɲga ɲgɛ mmenɲon ndāa ɲa ki'i pi mɛɲ vi ɲa a muun muun fūon Fɛɔ yi mingwe. ²⁵ A ni ɲka chu'ɔ pi nɔ yɛi nu ɲgɛ'i pugu pa ɲgwa Minnwi nchaa ɲa a fā'o pwanju'ɔ pwatua mon phi nɔ kuo ndii. ²⁶ A ni mbī'i ɲa fā'o nu wɛ'i nthe Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ ɲkwe ne ɲkien mme fā'o nchaa pa fā'o mon la'ataon Ijipti, nthe ɲa a ni nthɔ ndii pi kɛineɲ ɲa a pɔ shhi ne. ²⁷ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, a lollo Ijipti pi ki lo ɲji'i mfā'o ɲɔgɔ gu nthe pigitua fūon. Pi nɔ ha'an a ni nthɔ nɲɛi Minnwi ha'an pi shi'a nɲɛi vi ne, a ni ndāa nɔ shrɪ nu ɲkūnu yi mbini. ²⁸ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, a ni nū'ɔɲ Ji Lli Nji'a ndɔ mbini nchhu ɲa pi mɲi chhi ɲkuon pa chonda, nne ɲa ki'i ɲgan ntaon Minnwi ɲa pi ni ntaon vi ɲa a jwi pa fūon phi ne kɔon vugu.

²⁹ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, pugu ni nshā'a mme ɲkhi ɲa pi mɛɲ ni ɲkhi Pipie pi nɔ ha'an pugu ni ntɔgɔ pi ɲkuon shhe yo, ndɔ pa ɲgwa Ijipti gha mɔon yugu ɲkhu mon ɲkhi gho.

³⁰ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, pa ɲka'a ɲgu'ɔ Jeriko ni mbūo nshā'o shhe ndii ɲa pugu ni ɲgɛɲ mbɔon nɔ khwachɔi llɛ ne.

³¹ Ntɔgɔ pi ɲkuon pin, Raha mingwe shakhi shini ndɔ ɲkhu pugu pa ɲgwa pe ɲa pugu ni ntinithɔ ne, nthe ɲa a ni ntuo pa miyra llo la'ataon Ishrae shi'i.

³² ɲgu'ɔ ɲgɛi nu shhi? Nthe ɲa ndii shi mbou vɛi nɔ chrā nu nthe pa Gidon, Bara, Shaonshi, Jesta, nthe Devi pugu Shamue pugu pa ɲjɛli'i Minnwi, ³³ ha'an pugu ni ntɔgɔ ɲkuon pin ɲga'a pa la'ataon. Pugu

* 11:11 11:11 Yichɛi shendaon nɔ chhu nu nnu yei pɔ ɲa A ni ntɔgɔ pi ɲkuon pin Abrahān fā'o ɲji nɔ pɔ nu tāa ɲji'i nthe pi nɔ ha'an a ni ɲkwo ya ndunu ndɔ minthe pa'a Shera ɲkaa yu lo nu'un mfā'o puon ne. Abrahān ni mbī'i ɲa ɲon ɲa a kā'a vi ne ɲon ndɛndi nɔ chwie nu nnu ha'an a kā'a ne.

ni nchwie nnu na a kã'õ ne ndõ mfã'õ yaon na Minnwi ni nkã'a ne. Pugu ni nchri nchõ pa pa'õ, ³⁴ mbigei nji mónon, ndõ'i ki pi lo njwi vugu ni kafa, mfã'õ ghrí mon pou ghrí, mfã'õ titini ghrí mon nchhõ, mã'an ngga'a ghan mã'an nchhõ pa taon nduon pugu tei. ³⁵ Pinge ni mbini mfã'õ lin pugu ha'an pugu ni nkwo khu ne ntõgo pi mon ku'õ nu mon gu.

Pi ni mfe wuwuru ngõ'i ni pichõ, pugu lãa na mba'a pugu taon chõin, nne na minthe pugu fã'õ nkien chõmbhi ndii na pugu pini nkwo'õ mon gu ne. ³⁶ Pi ni mã'an pichõ ni kwõin, ndõ ngwie pichõ ti nkrao ni pa chein mã'an mon chõin. ³⁷ Pi ni ntun vugu ni ngù'õ, nsho vugu pugu taon paa krao†, njwi vugu ni kafa. Pugu mã'an pa nggrão minji pugu pa mimbhi mbij pugu nyien nu, mbou, pi fe ngõ'i ni pugu, pa'a ndõ ntuo vugu shi'i. ³⁸ Mbha nnu ngwa pei ni nja mbwa ngga'a nõ põ nu nkuaon mbhi yei, pugu ni nthõ nyien nu li'ili'i mon nkũnu njõ pugu pa nkuaon mbra nchhõ nu mon pa llù pugu pa pùo.

³⁹ Nji'i nthe nõ ha'an pi ni mbij nguon ngwa pei nthe pin yugu ne, pugu shini ndõ mfã'õ yaon na Minnwi ni nkã'a ne, ⁴⁰ nthe na Minnwi ni nu'õn yaon na a pwa nchaa yie ne ni pia, nne na pia nkien, pa'a pi lo nchwie pugu põ ki ntõ.

12

Jishõ non na pin yia llo pi mbho yu a pini nchwie pin yia põ ki ntõ ne

¹ Nthe yie gho, na pia fã'õ ntou pa minkwentie yõ pia ne, pia mi'an nguon pa lrí pugu pa phi na a krõi mbij pia ne, pia tei ni tiishi, tei na a põ shhi pia ne, ² nchhõ ndii pi Jishõ, mbo non na pin yia llo mbho yu, a lo mbini mbo non na a chwie pin yia põ ki ntõ ne. Nthe pwanju'õ na a ni mbo shhi yu ne, a ni ngwõin njù'õ yi ti ngõi nchõin nthinkwo na a ni nkhu nkuaon wã'a, mbi'i lrithõ khu nu nkuaon wã'a gho a põ nnu gha, pi chõrõ vi ngõi mbo ji shhi faan Minnwi.

Ki'i mfã'õ li'õnon

³ Pi'i mbij ju na a ni ntii shii mon nkwan kipina ye na a ni nthõ nu gho llo mbho ghan phi ne, nne na ki'í ÷ fã'õ li'õnon nshuõ mbini njin. ⁴ Mon nkro'õ yõ põi pa phi, põi lo naa ndi'i ti nchõin mon nthinkwo na pi jwi või ⁵ ki põi li'e mã'an njù'õ ye na a chrã ni põi nõ pa puon pi ne. "Muun a, ki'í ndõgo pi ni thõ mbho ndii na taathõ yu'u gho ne,

ki mfã'õ li'õnon ndii na a fõ'i gho ne.

⁶ Nthe na Taathõ ghã nju'u non na a khwã ne,

mfe njõ ni sheshe muun na a lõgo vi nõ muun vi ne."

⁷ A põ nthe pi yu'u nu na põi fã'õ nõ wõin nu njù'õ yõ. Minnwi fã'a nu mbij põi pi nõ puon pi. Nthe na a yõ muun na tãa vi ghã mien ki lo nju'u vi? ⁸ Pi mien ki lo nju'u või nõ ha'an pi ghã nju'u nguon puon ne, a nõon na põi põ pi nõ pa puon phi mbhi, ki lo mbo nkien pa puon. ⁹ Nõ pigi nu, pia fã'õ pa tãa nkuaon shhe hein na pugu ghã nju'u via, ndõ pia wu'õ nja nja'õ vugu. Yie lo mbie na pia ka pini nja'õ nchõ Tãa pa jijwe pugu pa chõmbhi ya'õ mbigi ngõ'i shhi?

¹⁰ Pa tãa nkuaon mbhi hein ghã nju'u via nõ muun kuo ndii nõ ha'an pugu lii a kã'õ mbho pugu ne, ndõ A ghã nju'u via nne na pia põ shi'i, nne na pia fã'õ nkwan taon taon yi. ¹¹ Nguon yu'u nu ghã mfi nõ ha'an a thõ pi ni yu'õ ndii gho ki lo mbo pi nnu shi'i, ndõ a gha ndara, ni ngwa pe na pugu ye'i yaon nkuaon gho ne, a yun ntien mbo ta'anggi pugu chõmbhi ndindi.

¹² Nthe yie gho, kõrõ mbho mõ na a kina ne tothi, ndõ nshwi kwõre mõ na a nãna ne. ¹³ Põi chwie shendaon ha'an kwõ yõ tõgo nu fo ne põ yi tithi, nne na ki'í kwõ yõ ha'an a lo nja ntini ne tõe nõ yõu yi, a ka titini mbo shi'i.

¹⁴ Kãa nõ põ nu ni ta'anggi põi pa sheshenon ndõ mbini nchõ chõmbhi taon taon na a nkien pa'a kan ja'a non lo shi njõ Taathõ ne. ¹⁵ Põi lina nõ yõ nu na sheshenon lo nshuõ mbini njin taon mon pwapun Minnwi. Põi lina nõ yõ nu na ki'í sheshenon põ nõ njien thilwilli na a ghã nkwo'õ nthõ ni ghagha'a ntou ngwa kie nkuaon gho mfuo non yugu ne. ¹⁶ Põi yõ na ki'í sheshenon põ minkwoshuon, ki non ki põgo Minnwi nõ Eshõ na a ni mfini li'i yi nõ muun shhi nthe ta'a ngõ maon ji ne. ¹⁷ Nthe na põi ji na a ni ngga nu'õn nda'a, a tã'a nu nõ fã'õ nu mbõrõ, pi lãa vi nthe na a shini ndõ nu'õn mfã'õ shina nõ pini nu nkwrí njù'õ yi, nji'i nthe pi nõ ha'an a ni ntã'a shina ni nkhi ligi ne.

Sha'afuon na minthe pa'a pi lo nji'i nch'i

¹⁸ Põi lo nji'i nthõ pi nkij mbra na minthe põi kãon, pugu mónon na a kii nu, ni titini njinjin pugu pa mme fin, ¹⁹ ni ntãn na pi tua pugu pa nggõ na chrã yi chwie ngwa ha'an pugu ya'õ ne ligõi na ki'í pi nu'õn mbini nchrã ni pugu. ²⁰ Nthe na gi ye na pi ni mfe ni pugu ne ni nga'a vugu. Gí gho ni mbo na, "A nji'i mbo na a kãon minyen nkãon mbra gho, pi tun vi ni ngù'õ a khu." ²¹ Shishini, li'i gho ni

† 11:37 11:37 Pichõ pa Nwa'anli Minnwi mon chrã Gri pini mbigi na moon yugu.

ngũru ti Mushi chhu ña, “Ndinaon ni pogo pugu pa wrũ nu.”

²² Ndo pœi tho pi yœi mbra ña pi mœin ni Shayaon nœ, pugu pa mme la’ataon Minnwi maon, mbo Jerushalein ña a llo po, shhi pa ñkanñkan pa ghan ntaon Minnwi ña pugu kiri monj mme pwatua ne, ²³ pœi tho pi monj choshi pa fũon phi ha’anj pi na’anj ligi yugu po ne. Pœi tho pi shhi Minnwi ngan sha’a nguon ngwa, shhi pa jijwe pa ngwa ndindi ña pi chwœ pugu po ki ntœi ne. ²⁴ Pœi tho pi shhi Jisho mbo ngan chĩni ngwa pugu pa Minnwi monj kina fhi, shhi chhi ña pi yrã, ña a chrã pa nnu shi’i nchaa chhi Abe ne.

²⁵ Pœi lina nu ña pœi lo nji’i ndãa vi ña a chrã nu ne. Nthe ña ã mbo ña ngwa pe ña pugu ni ndãa no ya’o nu chrã nu pi llo po ne! ²⁶ A ni ngga mbo ndii gho, nggi yi chĩ’i shhe, ndo ndwe a kã’a ña, “Ndo mba’a ñshi ngu’o mbini nchi’i pi shhe tœ’i vi ñkamu’oj, ndo ñshi nchi’i po ñkaa yu.” ²⁷ Chrã yei ña “ñshi ngu’o mbini” tho, nõon pi fu’u nu pa maon ña minthe pi chĩ’i ne, mbo pa yaon ña pi chwœ ne, nne ña pa maon ña minthe pa’a pi lo nchi’i ne nthe pugu kina.

²⁸ Nthe yie gho, pia fã’o tœ nu nthe ña pia fã’o Sha’afuon Minnwi ña minthe pa’a pi lo nchi’i ne. Nthe yie gho, pia gha’o Minnwi monj shendaon ña a shi mbwa vi ne monj ya’o nchœ pugu pa pogo, ²⁹ nthe ña Minnwi yia po pi mõon ña a ghã ñkã yaon nshi’i ne.

13

Pa yaon fe’ingien ña a ghã mfe pwatua ni Minnwi ne

¹ Pœi ghœi shhi nchho ñkhwã nonj pœi no pa ghan pinj. ² Ki’i pœi li’e lina nu ni pa ghini, nthe ña monj chwœ nu nenne, pichœi pa ngwa lina ni pa ghan ntaon Minnwi ki lo nji. ³ Pœi kwijn pa ngwa ha’anj pugu po monj chœinj ne pi no ha’anj pœi pugu po monj chœinj ka’a, ñkwijn ngwa ha’anj pi lo ntuo vugu shi’i no ha’anj pœi pugu tho njœi ngœ’i pi ka’a.

⁴ Nguon ñgwa ghao gha’o lãnj, ki’i nonj nõanj pugu nonj nduon ña a lo mbo ngwe vi ki ndaon vi ne, nthe ña Minnwi shi nsha’a pa ghan kwoshuon, pugu pa ghan lãnj ña pugu kwoshuon ne.

⁵ Lina nu ña ki’i khwã mbijn po monj chombhi yo, fã’o njru ni yaon ña o fã’o ne. Nthe ña Minnwi ni nchhu ña, “Mba’a nji’i ma mienj gho,

ki ma njiri gho.”

⁶ Nenne minthe pia chhu ni tininju’o ña, “Taathœ ngan ghœre a, mba’a nji’i mbogo gu.

Minthe nonjmishua chwœ pi kho mbijn mu?”

⁷ Pœi kwijn pa thishi pœi, mbo pe ña pugu chhu chrã Minnwi ni pœi ne. Pœi pi’i ñkwanj ha’anj pugu ni nchho chombhi yugu ti nu’unj ñkhu ne mbini pinj yugu.

⁸ Jisho Krishto po wu’o no ha’anj a ni mbo yua ne, ngu’o mbo pi nenne shi’a, ndo ma ngu’o mbo pi nenne no nguon ndii. ⁹ Ki’i pœi mienj pa ñkwanj ñkwanj ntigi pugu pa ngani ntigi tienj vœi ni inj monj tru, a pwa ña pinj nonj tini ntogo pi ñkuonj pwapunj Minnwi, ki lo ntogo pi ñkuonj nu’oj nu pa nu’oj nthe nnu maon jin, pa nu’oj nei lo nji’i ngœre ngwa pe ña pugu nu’oj ne.

¹⁰ Pia fã’o li’i fe’ingien* ña pa ngwa pe ña pugu fã’a nu monj li’i ña pa ngwa Juu ghã ngã’o Minnwi ne lo mfã’o nji no ji nu maon ha’anj a llo ñkuonj li’i fe’ingien gho ne. ¹¹ Nthe ña freinonj pa minyienj pe ña taathœ pa thishi ghanj fe’ingien nii ni chhi yugu monj pa Li’i Taonjaon Nda Minnwi no yaon fe’ingien nthe phi ne, pi tũonj pi mbhi no li’i ha’anj ngwa lo ñkrao ntãa ne. ¹² Nthe yei, Jisho ñkaa yu ni ntaon monj la’a ñkaonj maa njœi ngœ’i ñkhu, nne ña minthe a chwœ ngwa po pi taonjaon ni ji chhi. ¹³ Nenne ki’e, a pie ña pia taonj monj la’a ngœi mbhi li’i ña nonj lo ñkrao ntãa ne mbara vi, nne ña minthe pia fã’o yia ghrã monj shhuonj ña a ni ntogo monj gho ne. ¹⁴ Nthe ña pia lo nji’i mfã’o la’ataon ña a shi ma ñkina ne heinj, ndo pia tho nshigi pi mme la’ataon ña a shi ntho ne.

¹⁵ Ntogo pi mbho yu ki’e, pia ghœi shhi ntho mfe yaon fe’ingien mbo tœ nu ni Minnwi, mbo yaon fœ ña a ghã mfe pa nchœ pe ña pugu chhu pãa ña a Taathœ ne. ¹⁶ Ki’i pœi wœinj chwœ nu shi’i ni tho mbho pugu pa ghrã nu maon ha’anj pœi fã’o ne pœi pa ngwa nduon, nthe ña pa ñkwanj maon fe’ingien pei ghã mfe pwanju’o ni Minnwi.

¹⁷ Pœi ya’o nchœ pa thishi pœi mfe nonj yœi ni pugu, nthe ña pugu chho ndina nu ni nchœi yœi no pa ngwa ha’anj pugu le mfi’i ni Minnwi ñkwanj ha’anj pugu fã’a ne. Pœi chwœ nenne nthe ña a pie ña pugu chwœ fã’a yei monj pwanju’o, ki lo mbo pi ni shocœ nu, nthe ña mba’a yine ghœre vœi.

¹⁸ Pœi luonj Minnwi ni pigi, nthe ña pigi fã’o tininju’o ña nganjtho yigi yi shieshie, pigi khwã no chwœ nu nnu ha’anj a kã’o ne monj nguonj ndii ghao. ¹⁹ Ndigœi vœi ñkien ntou yi ña pœi luonj ni Minnwi ña ki’i a shigashiga ñkaonj a maa mbini ntaon ña mbini njœi vœi.

* 13:10 13:10 Njin li’i fe’ingien yei po pi gu Jisho ñkuonj wã’a.

Ndugwi njiŋ luon Minnwi

²⁰ Ndwε, nduon ŋa Minnwi ŋa ta'aŋggi ghà ndhɔ mbhɔ yu ne, ŋa a ku'ɔ ni Jishɔ Taathɔ via mon gu ne, mbo ju Jishɔ ŋa a mme ŋkē'i pa minjii ne, ntɔgo pi ŋkuon chhi kina ŋa a lo nji'i mfā'o ndugwi yi ne, ²¹ piri vɛi ni ŋguon pa maon shi'i ghao, nne ŋa minthe pɛi chwie nnu ŋa a tā'a nu ne, a fā'a yaon ŋa a khwā ne mon chombhi ya ntɔgo pi mbin Jishɔ Krishto, ŋa ndigha'o po pi ji ki ndugwi yi ne. A po nenne.

Ndugwi mā'an nu chrà

²² Ndigɛi vɛi ma pa lin pan, ŋa pɛi ywεε chrà mā'an ghri yei ni wɛin njù'ɔ, nthe ŋa ŋwa'anli yei ŋa nā'an ni pɛi ne lo nji'i nshigashiga.

²³ Ntā'a nu pɛi ji ŋa pi fu'u Timoti ndin via mon chɛin. A shi nji'e ntho, kan pigi yu shi ntho ka'a njɛi vɛi ndii ŋa ntho nu ne.

²⁴ Pɛi chrā ni ŋguon pa thishi pɛi, mbini nchrā ni ŋguon pa ŋgwa Minnwi pi taonaton. Pa ŋgwa llo mon la'ataon Itali chhu ŋa pi chrā ni pɛi.

²⁵ Nduon ŋa pwapun Minnwi po ni pɛi ghao.

Nwa'anli Jein Kāon nu pa tho nnu

Nwa'anli yei po pi pa nchinchiri ntigi llo mbho Jein ngōi nu ni nguon ngwa Minnwi na pugu sha mon nguon mbhi ne. Jein lōgo pa yaon mā'an fi'i nnu na a chhu nu ne ni pa maon pigho, no tigi nu nkuon shietho na a ghā mfā'a ne, pugu pa nkwan ha'an mbha nnu pa ghan pin fā'o no po nu ne. Llo mon nkwan ha'an pa ghan pin ghā ndii nnu ne, a chrā nkuon pa tho nnu no pa nnu fā'o, pou, mōon nu, mbha nnu shi'i, shieligi, pin pugu pa fā'a, lina nu ni lin yo, shietho, fē'i, nōon non pugu pa junon, sha'a nu ngwa nduon, kwēi nu njū'ō, wēin njū'ō pugu pa luon Minnwi. A chrā titini nkuon nōon nu pin mon nnu Minnwi ntōgo pi nkuon fā'a.

Mā'an nu chrā llo mbho Jein

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Jein, mbo muon fā'a Minnwi pugu Jisho Krishto na a Taatho ne.

Nchrā ni nguon ngwa Minnwi llo mon paanchro la'ataon Ishrae na pugu sha mon nguon mbhi ne.

Pin pugu shietho

² Pa lin pan, pēi lōgo a po nnu pwanju'ō ndii na pēi tōgo mon nkwan nkwan mōon nu ne, ³ nthe na pēi ji na pin yei ntōgo pi mon mōon nu, chwēi pēi fā'o wēin njū'ō. ⁴ Pēi mien wēin njū'ō mī'en fā'a yi mbin pēi, nne na pēi kā'ō mon pin yei ti ndinaon ki lo nu'un mbou sheshe yaon.

⁵ Sheshenon shina pēi mbou shietho, ā luon mbho Minnwi na a ghā mfe ni nguon ngwa ki lo ngī'ē, ki lo nkri'ē non ne, kan a shi mfe gho. ⁶ Ndo ndii na o luon ne, luon mon pin, ki lo mfā'ō khutho. Nthe na non na tho yi kukhu ne po pi no mba'an'khi tho nkhi na fifrēi chi vi mfe hein, mbini mfe hini. ⁷ Ki'i non gho pi'i na a shi mfā'ō sheshe yaon mbho Taatho, ⁸ nthe na nkwan non yei ngan paa njū'ō, ki lo mfā'ō nti mi mon nguon mbha nnu pi ghao.

Pou pugu pa fā'ō

⁹ Ngan pin ye na a po pi minkwasha ne fā'ō ntou pwanju'ō na pi kōrē vi, ¹⁰ ngan fā'ō fā'ō pwatua na pi shwi'i vi shhe, nthe na ju ndutho yi shi ntōgo gha no frawa na trū fu'u ne. ¹¹ Nthe na minaon ghā nsha'a ni titini laonlaon ntūon trū gho, frawa yi gū, ndipwa yi phe gha. A wu'ō no ha'an ngan fā'ō shi ntōgo ghagha mon titri maon pe na a yōu njin yi ne.

¹² Mborō yi non ye na a kina ntithi a tini mon mōon nu ne, nthe na a shi nga nti a tini ti mōon nu gho tōgo, a fā'ō ngā'ō chombhi, na Minnwi kā'a ni ngwa pe na pugu khwā vi ne. ¹³ Ki'i non chhu ndii na ywe'i nu na a chwēi phi tho gho ne na, "A ywe'i Minnwi njwe'i a nne," nthe na minthe pa'a phi lo njwe'i Minnwi ndo ti pa'a Ju ndutho yi lo njwe'i non na a chwēi phi. ¹⁴ Ndo ywe'i nu na non chwēi phi ghā ntho ni non ndii na a mien pi'i nu piphi shūu vi ndwēre vi ngwēin ne. ¹⁵ Nne, ndii na pi'i nu piphi gho shūu ne, kan a shi mbhi phi, phi gha na nku'ō shi'i, mbhi gu.

¹⁶ Ki'i pēi fi non yei, ma pa lin pan na nkhwā. ¹⁷ Nguon pa yaon fē shi'i pugu pa kinein ki kōro, llo pi po, nshwi'i nu shhe llo mbho Tāa pa lī'ē na a shi'a ma nkwan nu no mili'i na a nyēin nu ne. ¹⁸ Nthe khwā njū'ō yi, a chwēi pia po phi nkamu'on ntōgo pi nkuon chrā yei, mbo nnu shini, nne na pia po no yichēi nkwan fūon ntēn thi mon nguon pa maon na a puon ne.

Ya'ō nu ndo nchwēi nnu na chrā Minnwi chhu ne

¹⁹ Ndo pēi ji yei, ma nkien pa lin pan, a pie na sheshenon vā yi'ē njwēre nnu, ndo ki lo nkono chrā nu, ki lo nji'ē mbigi tūa, ²⁰ nthe na pigitua nonmishua shi'a ntho ni nkwan ndi'ndi ye na Minnwi tā'a nu ne.

²¹ Nthe yie gho, fu'u nguon non totro pugu pa mbha nnu piphi mon chombhi yo, mbin chrā ye na Minnwi phi mon njū'ō gho ne ni junon, mbo chrā na a fā'ō ghrī na minthe a kwe gho ne.

²² Pēi po ghan nū'on chrā Minnwi ki lo ngu'ō mbo pi ghan ya'ō nu, nne ntho mfi non yei. ²³ Nthe na non ngu'ō mbo pi ngan ywēre chrā Minnwi ki lo mbo ngan chwēi, kan a po no non na a ya ndii ligi yi shishi'i mon mililigi, ²⁴ ndii non yi nga ndollo ngōi, ndi'ē nkwan ha'an a po ne wu'ō ndii gho. ²⁵ Ndo sheshenon na a lī gī tithi na a ghā nkigei nkhi mbin non ne, ntii shi non gho, ki lo ngu'ō mbo pi non na a ya'ō ndo ndi'ē ne, mbo pi ngan fā'a fā'a gho na gī gho chhu ne, kan mborō shi mbo yi non gho.

²⁶ Nchhu na o non Minnwi ki lo ndina ni lin yo, kan o fi pi non yo, jo nnu Minnwi gho lo nji'i mfā'ō ghēre. ²⁷ Nnu Minnwi na a yi taontaon ki lo mfā'ō nchhi ligi Minnwi Tāa ne po na, o kra pa puon minthi pugu pa pingē kugu mon pa ngō'ingō'i pugu, ndo ndina ni non yo ki nkuon mbhi lo ntrao gho.

2

Nōon nu shieligi

¹ Pa lin pan, ki'i pēi nōon shieligi no ha'an pēi thi mon pin yei mbin Jisho

Taatho mbo Krishto ndo mbo Taatho pa ndigha'o ne.

2 Nthe na njon ngwe pa krei laongo, ma'an nkwan nkwan ndhwí, nii mon nda luon Minnwi yoi, njan pou ma'an kukhu ndhwí nii nkaa yu, 3 o mfe ndii pi ni wu'o ye njon na a ma'an nkienkien ndhwí ne nchhu gho na, "Chho hein no li'i shi'i," nchhu ni njan pou na, "Thi hini ndaa nne o chho shhe nda," 4 yie gho lo njon na poi shere non poi, non na poi lili nnu ni mbe mbo nnu piphi?

5 Poi ywere, ma pa lin pan na nkhwa. Minnwi chu'o ngwa pe na pugu pou nkuon mbhi hein ne, na pugu po pa ghan fa'o mon pin, na pugu fa'o shina mon Sha'afuon Minnwi. A ka'a no fe nu Sha'afuon yi yei ni ngwa pe na pugu khwa vi ne. 6 Ndo poi chi'e njan pou. A shi lo mbo ghan fa'o mbo ngwa pe na pugu gha mfe ng'e'i ni poi ne? Mbo ngwa pe na pugu gha nshuu voi ng'e'i no mon sha'a ne? 7 A lo mbo pugu mbo ngwa pe na pugu gha nchi'e ligi Jisho, mbo ligi chichii na pi chho tho poi ne?

8 Poi nja ntho nu'on pi gi pifun nkwan ha'an a po mon Nwa'anli Minnwi na, "Khwá taakuo yo no ha'an o khwa non yo ne," kan poi ya mfa'a nu shi'i. 9 Ti poi ntho non pi shieligi, kan poi tho nchwie pi phi, gi wein voi no pa ngusha'a.

10 Nthe na sheshenon na a nu'on nguon gi ghao ndo ng'u yichai ta'a yi ne, non na a gu ghao. 11 Nthe na njon na a chhu na, "Ki'i njan lan kwo shuon ne," pini ngu'o nchhu ju na, "Ki'i njwi njon." 12 Mbo njan lan ki lo nkwo shuon ndo njwi njon, kan o wu'o mbo pi njan poi gi nkaa gho.

12 Nne poi chra ndo nchwie sheshe nnu ni ghao na pugu ji nu na gi na a gha nkigei nkii mbin ngwa ne, shi nsha'a vugu. 13 Minnwi shi nde nsha'a njon na a lo non kwoshini ne ki kwoshini. Kwoshini gha ngwe ndii na sha'a tho ne.

Pin pugu pa fa'a

14 Lin pan, ghere yi kho no ha'an njon nchhu na a fa'o pin, ki lo non pin gho ntogo pi nkuon fa'a yi. Minthe pin gho kwe vi? 15 A mbo na pa lin po mon pin pou ndhwí pugu pa maon ji, 16 ta'a njon shina poi chhu ni pugu na, "Poi ghai mon ghighri, non yoi laon, poi fa'o nju," ki lo nji'i mfe pi yon na pugu ta'a nu ne, ghere yi po pi kho?

17 Nenne, pin na a po pi te'i vi ki fa'a lo mbo fo ne khu yi.

18 Ndo yichai njon chhu na, "O fa'o pin, ndo mfa'o fa'a." Non pin yo voi ki fa'a lo mbo, non pin a ve ni fa'a a.

19 O pin na Minnwi ta'a yi, o chwie a pwa. Nji'i nthe pi pa jiwie piphi pin, ti ngru mon pogo ve. 20 Yon na yei! O ta'a nu na pi non ye na pin ki fa'a lo fa'o ghere? 21 Abraham, nkhu ta'a via, shini ndo mbo njon ndindi mbo Minnwi ntogo pi nkuon fa'a yi, ndii na a ni mfe Aiji muun vi no yon fe nkuon li'i fe'ingien ne? 22 O yoi na pin yi pugu pa fa'a yi ni mfa'a nu ka'a, a ni non na pin yi nkien yi ntogo pi nkuon fa'a yi. 23 Ncho Nwa'anli Minnwi ni nchoin no ha'an a ni nchhu na, "Abraham ni mbin Minnwi, pi logo na a njon ndindi." Pi ni mein vi na taannu Minnwi. 24 O yoi na pi gha ndogo njon na a njon ndindi nthe pi fa'a yi ki lo ngu'o nthe pi pin yi te'i vi.

25 Wu'o nenne, pi shini ndo ndogo mingwe shakhi choi, mbo Raha, na a njon ndindi nthe pi fa'a yi ndii na a ni ndogo pa miyra pigo ntaon vugu pugu togo mon ndaon nduon ng'e'i ne? 26 Wu'o nenne, no ha'an njon na a lo mfa'o jiwie yi khu ne, a wu'o no ha'an pin na pi lo non ntogo pi nkuon fa'a yi khu ne.

3

Pu'o nu lin yo

1 Pa lin pan, ki'i nton voi pa'o no po nu ghan ye'i ngwa, no ha'an poi ji ne, pigi na pigi ghan ye'i ngwa ne, yigi sha'a le mbini tini ng'e'i shhi. 2 Nthe na nguon yia gha mfaan nnu, ti sheshenon mien ki faan nnu mon nnu na a chhu ne, kan a njon na a lo mfa'o ntoi, mfa'o nji no tuo nu non yi.

3 Pia gha ni'in yon tini ncho pa minyenloi no chwie nu pugu ya'o ncho yia, nne na pia fa'o nji no chwie nu pugu ghai sheshe li'i na pia khwa ne. 4 Pe'i pa mitu nkhi ntoi, nji'i nthe pi no ha'an pugu ya nja'o, a tien fifrai nten vugu nyien nu no ne, njan shugu vi gha ngu'o nkara tho yi pi ni muun mi pra pugu ghai li'i ha'an a khwa ne. 5 Wu'o nenne, lin njon wu'o muun mi ghrá non njon, ndo a gha nkwei nju'o ni memme nnu. Muun mi lin monon nthe a tuon ta'a mme pa'a! 6 Ndo lin njon po pi monon. Lin mme nda phi mon njon njon. A gha ntrao nguon njon njon gha, nchwie nguon chombhi yia chain monon, monon ngu'o lien shhe* fe monon gho.

7 Ngwamishua fa'o nji no pu'o nu nguon nkwan nkwan pa minyen ghao ni pa mishi ni pa miyaon shatei, pugu pa mi-maon mon nkhi. 8 ndo minthe pa'a kan ta'a njon lo mbu'o lin. A phi na a shi'a mferé,

* 2:25 2:25 Pa miyra pei pe na a po mon nwa'anli Joshua, na pa miyra ni ntho no yra nu Jeriko ne. Joshua 2. 3:6 3:6 Monon yei lo ngu'o mbo pi li'i na ghan ki pin gha nkii fo ne. A pini nu'un nthi no ligi Shata pugu pa minyien pi.

ndinaonj ni nji'i na minthe a jwi nonj. ⁹ Pia gha'ngwa'o Taatho, mbo Taa via, pi wu' o ni lij yia, mbini ngu' o nchono ngwa ha'anj Minnwi puonj vugu, pugu fhi vi ne, pi wu' o ni lij gho. ¹⁰ Gha' o nu Minnwi pugu pa chho nu ngwa ghu ngwa' o ntaonj pi monj ta' a ncho gho. Pa lij panj, yei lo mfa' o no po nu nne. ¹¹ Nkhi lilij pugu yi lwillwi nthe a taonj monj ta' a nka' ashe? ¹² Lij panj, mimfe thi chia yun olive, ki thi grape nthe a yun chia? Mba' a nkhi lilij taonj monj ta' a nka' ashe pugu yi lwillwi.

Shietho llo po

¹³ Nonj na a fa' o shietho ndo nji nnu shina pei ne go? A nonj ntogo pi monj chombhi yi, yi shishi' i, pugu pa fa' a yi monj shietho juju. ¹⁴ Ndo o mfa' o kighi' e lwillwi, mbo nonj na o wu' o mbi' i pi jo nnu, ki' i nkwei nj'u' o yo ndo nde' i ngien nthe nkuru nnu shini. ¹⁵ Yie nkwanj shietho lo nji' i mbo ye na a llo po ne, ndo a llo pi nkuanj shhe heinj, mbo yi monj freinonj pugu pa yi Shata. ¹⁶ Nthe na monj li' i na kighi' e po, nonj wu' o nta' a pi ji nnu ne, vuvu' u shi mbo pugu pa nguonj nkwanj nnu piphi ghao.

¹⁷ Ndo shietho na a llo pi po ne, fionj yi po na a yi taonjtaonj, mbo yi ta' anggi, mbo yi juju, nkhwā no ywere nu nnu, ndinaonj ni kwoshini pugu pa ntiej shi' i, ki lo mbinj mbe, ki mbo ni mifi. ¹⁸ Mbhe na a gha' njun ntiej ndindi ne, phi pa ghanj chwie ta' anggi monj ta' anggi.

4

Chwie nu taannu pei nkuanj mbhi

¹ A chho nthe kho ni fe' i pugu pa nkro' shina pei? A lo nchwie pa yei nnu na pei shoro nu nj'u' o pei, na pugu tho ma' anj nchho monj nonj pei ne? ² Pei ta' a pa yaonj ndo pa' a ndo mfa' o, nenne, pei jwi. Pei shoro pa yaonj no fa' o nu ndo pa' a ndo mfa' o, nenne, pei fe' i fe' i ndo ngwie nkro'. Pei lo nji' i mfa' o yaonj na pei ta' a nu ne nthe na pei lo nji' i nduonj mbho Minnwi. ³ Pei luonj ki Minnwi lo mfe ni pei, nthe na pei luonj ni nj'u' o piphi, no piri nu nkuanj wu' o yei pa nnu na pei ta' a nu ne.

⁴ Pa shakhi monj pinj pei! Pei lo nji na khwa nu pa nnu nkuanj mbhi po pi na pei pina Minnwi? Nthe yie gho, sheshenonj na a khwa no chwie nu taannu pugu pa nkuanj mbhi ne, chwie nonj yi mbo mbina Minnwi. ⁵ Ki pei ge na a po pi ghagha na chra Minnwi chhu na, "Minnwi shigi jijwe na a ni' inj mbinj pia ne ni titini shoro nu"? ⁶ Ndo Minnwi ya mfa' o pwapunj mbinj pia, a chwie yie chra yi chhu na,

"Minnwi laa ngwa ha' anj pugu kero nonj yugu tothi ne, nonj pwapunj yi ni ngwa na pugu shwi' i nonj yugu shhe ne."*

⁷ Nthe yie gho, pei fe nonj yei ni Minnwi. Pei thi a tini no ma' anj nu devi, kanj a shi ntei vai. ⁸ Pei chone mbara yei Minnwi, kanj a shi nchone mbara yei pei. Pei pa' a nkunu yei ni phi, ma ghanj chwie phi! Pei na pei fa' o paa nj'u' o ne, pei shigao nj'u' o yei! ⁹ Pei fa' o pe' i nj'u' o, njwei ndo nkoi, gwē yei kara mbo kai nu, pwanju' o yei kara mbo yu' o nj'u' o. ¹⁰ Pei shwi' i nonj yei shhe shhi Taatho, kanj a shi nkero vai tothi.

Ki' i nsha' a ngwa nduonj

¹¹ Lij panj, ki' i pei chra nnu piphi no ligi ngwa nduonj. Nonj na a chra nnu piphi no ligi ndinj vi ne, ki nsha' a vi ne, chra pi nnu piphi nthe gi, ndo nsha' a gi gho. Ndo ti o nsha' a gi sha' a, a nonj na o lo mbo nganj chwie nu nnu na gi chhu ne, o po pi nganj sha' a nu. ¹² A wu' o ta' a nonj na a gha' mfe gi ndo mbo nganj sha' a, mbo nonj na a nthe a kwe nonj ki njwi vi ne. Ndo o po pi go no sha' a nu taakoo yo?

Shuu nu teno nthe nnu kwei nj'u' o

¹³ Tho heinj ndwe, go na o gha' nchhu na, "Shi' a ki yua, pigi shi ngoi monj yichoi la' ataonj, nda' a fo no ta' a nga' o, pigi shi mbi' e tanj fo mfa' o shai." ¹⁴ O ji nkwanj ha' anj chombhi yo shi mbo yua ne? Chombhi yo po no mba' a na a gha' nkwi ni muunj tutu' u ne, na a po no muunj kuo ndii ndo nji' i memme ne. ¹⁵ A ka pie na o chhu pi na, "Taatho mbinj, pigi chombhi, nchwie yei nnu ki nchwie yini." ¹⁶ Ndo ha' anj a po ne, o gha' nkwei nj'u' o yo monj ntinta' o, nguonj nkwanj kwei nj'u' o pigho nnu piphi.

¹⁷ Nthe yie gho, sheshenonj na a ji nnu na a ka' o no chwie nu ndo mienj ki lo nchwie ne, ni nonj gho, a chwie pi nnu piphi.

5

Shuu nu teno ni ghanj fa' o

¹ Ndwe, pei na pei ghanj fa' o ne, pei kai ndo mba' o ngou nthe ngoi' i na a shi nii vai ne! ² Fa' o pei kwo firo, shai' i kwo kru ndhwi pei. ³ Wrukienj kwo kru pa laonjo pugu pa mbinj pei, wrukienj gho le mbo minkwentie no weinj nu vai, nkru frei yei no mononj. Pei kiri pa fa' o monj nudugi lle pei. ⁴ Lii njei, mbinj ngwa ha' anj pugu fa' a monj nyienj pei, ki pei lo mbe vugu ne, chho ne nkoi nu nthe vai, kai pa ghanj kwo maonj monj nyienj pei kwo choinj tene Minnwi na a Taatho pa shooge po ne.

⁵ Pei ni nchho chombhi yei nkuanj shhe monj mme nchho shi' i, nchwie pa sheshe nnu na pei khwa ne, nkugwi nonj yei

* 4:6 4:6 Nwa' anji Lu' o Chra 3:34.

nga' o, ntho njwɛrɛ llɛmbhi ɲa pi shi nsho vɛi nɛ. ⁶ Pɛi wɛiɲ ɲon ndindi no ɲgusha'a, njwi vi ndo pa'a a lo ndi'i vɛi.

Wɛiɲ njù' o pugu pa luon Minnwi

⁷ Nthe yie ghɔ, ma pa liɲ paɲ, pɛi fā' o wɛiɲ njù' o ti Taathɔ shi nu' uɲ ntho. Lii njɛi, ɲkwan ha' aɲ ghan fā' a nyien ghà mfā' o wɛiɲ njù' o ti ɲkienɲkien maon shhe tini. Pugu ghà mfā' o wɛiɲ njù' o njwɛrɛ shhi mbì pugu pa njɲi mbì, a llo. ⁸ Pɛi ɲkaa pɛi fā' o wɛiɲ njù' o. Pɛi tithi ni njù' o yɛi a tini, nthe ɲa ndii tho Taathɔ kwo para.

⁹ Pa liɲ paɲ, ki' i pɛi luo nu ni non pɛi, nne ɲa ki' i pi sha'a vɛi. Pɛi lii njɛi, ɲgan sha'a shá' a kwo thi nɛ chonda.

¹⁰ No li yɛi ɲgɛ' i pugu pa wɛiɲ njù' o, ma liɲ paɲ, pɛi lii mbɲi pa njɛli' i Minnwi pɛ ɲa pugu ni nchrā no ligi Taathɔ nɛ. ¹¹ Lii njɛi, pigi lii ɲgwa pɛ ɲa pugu ni nfii shii ntithi a tini nɛ, ɲa mbɔɔ yugu. Pɛi kwo ya' o no ha' aɲ Jobo ni nfii shii ntithi a tini nɛ, ndo njɛi nnu ɲa Taathɔ ni ntā' a nu ɲa a lūgwi ndɔgɔ li' i nɛ. Minnwi ɲon ɲa a fā' o kwoshini, ndinaon ni pwapun.

¹² Ndo yɛ ɲa a chaa ɲguon yi ghao nɛ, ma liɲ paɲ, pɔ ɲa, ki' i ma nshwrɛi kina, ki' i nshwrɛi pɔ ki shhe ki sheshe ɲkwan kina nduon. "Oon" yɛi pɔ Oon, "ɲga" yɛi pɔ ɲga, nne ɲa ki' i pɛi pɔ pa ɲgusha'a.

Ghrí luon nu Minnwi

¹³ Sheshenon pɔ shina pɛi ntho njɛi ɲgɛ' i? A luon Minnwi. Sheshenon vɛi fā' o pwatua? A yrāo ɲkhi ɲga' o Minnwi.

¹⁴ Sheshenon vɛi ghɛno nu? A mɛiɲ pa thishi mon chashi, pugu tho nduon Minnwi ghɔ, nju' o vi ni wru no ligi Taathɔ, ¹⁵ luon Minnwi ɲa pi luon mon piɲ nɛ shi njigi ghɛno ɲgan ghɛno, Minnwi pi' i vi kúon ghɛno, ti à mbo yɛ ɲa a ni nchwie phi nɛ, Minnwi li' e phi yi.

¹⁶ Nthe yie ghɔ, pɛi kɛi phi yɛi ni non pɛi, nduon Minnwi mfe ni non pɛi nne ɲa Minnwi chwie pɛi pɔ shi' i. Luon Minnwi ɲon ndindi fā' o ntou ghrí no chwie nu ntou nnu lɔgɔ li' i. ¹⁷ Elaija ni mbo ɲonmishua no pia, a ni nduon Minnwi ki jwe ɲa ki' i mbì llo, pa' a mbì lo ndho no trei ɲga' o ni ntigao nāon ɲkuon shhe. ¹⁸ A pini nduon ki' e, pɔ fe mbì, pa maon shhe ku' o.

Kwɛi ni ndiɲ ghɔ ɲkuon piɲ

¹⁹ Pa liɲ paɲ, ta' a ɲon shina pɛi mfāan ndaon mien nnu shini, yichɛi ɲon pini ɲkwɛi ni ju ɲkuon nnu shini ghɔ, ²⁰ á ji nu nɛ ɲa sheshenon ɲa a pini mbini ni ɲgan phi ɲkuon nnu shini nɛ shi ɲkwe nchɛi ɲon ghɔ mon gu, ndo shi nchwie pi li' e ntou phi.

Fũon ɲwa'anli

Pita Kāon nu pa tho nnu

Ɗwa'anli yei nā'an Pita, mbo ta'a ɲgan younjɪn shina paanchro ɲa Jisho ni nchu'ɔ ne. A ni nā'an mfe ni pa ghan pin ha'an pugu ni ntogo nu mon pa ntou ɲgə'i nsha mon mbhi nthe titini ɲgə'i ɲa pi ni mfe nu ni pugu ne, ɲa pugu thi a tini mon pin yugu. A ni nchwie yei ntogo pi ɲkuon kwɪn nu vugu ni pwa pisha'akho Jisho, ɲa nnu gu yi, ni nnu ku'ɔ nu mi mon gu pugu pa mbra tho nu mi, fe kwā'a ni pugu no ghan pin. Nthe pi yei, pugu fā'o no tii nu shii mon ɲgə'i, mbo ni tininju'ɔ ɲa ɲgə'i yei tho pi no mɔon nu pin yugu ɲəi ɲa a yi tithi. A ni mbini ɲkwɪn vugu ɲa Minnwi shi ɲkɪneɪn pin yugu ndii ɲa Jisho shi mbini nu'un ɲtho ne.

Mā'an nu chrà

¹ Ɗwa'anli yei llo pi mbho mu Pita mbo ɲgan ntaon Jisho Krishto.

Mfe pi ni pa ɲgwa Minnwi ɲa a chu'ɔ ne. Ɗgwa pei sha, nchho nu no pa ghini mon ɲgei pa la'ataon Pontu, Galashia, Kapadoshia, Eshia pugu pa Bitinia. ² Minnwi Tāa ni nji vɛi, ndo nchu'ɔ vɛi ɲa pɛi po yi taon taon ntogo pi ɲkuon Jijwe yi, nne no ya'o nu nchɔ Jisho Krishto ndo mbini mbo yi shigao ni chhi yi.

Pwapun pugu pa ghigri po vɛi ti ɲa njien.

Pi phi gho ɲkamu'on ɲa ɔ fā'o kwā'a maon

³ Mbɔro po ni Minnwi ndo mbini mbo Tāa Taatho via Jisho Krishto! Ntogo pi ɲkuon mme kwoshini yi, a chwie pia po phi ɲkamu'on ntogo pi ɲkuon ku'ɔ nu ni Jisho Krishto mon gu. Yei chwie pia fā'o kwā'a maon, ⁴ nchho njwere nu no fā'o nu pa maon shi'i ɲa Minnwi shi mfe ne, ɲa a shi'a ma mbiri ndo pa'a ndo mfā'o kɔro, ndo mba'a a ma ɲkhu, ɲa Minnwi nū'on po ni pɛi ne. ⁵ Maon pigbo po pi vɛi, mbo pɛi ɲa ntogo ɲkuon pin, Minnwi chho ɲkɛ'i vɛi ni ghri yi, ti pɛi shi nu'un mfā'o lugu nu ɲa Minnwi shi nɔon ni pɛi mon ndugwi llɛ ne.

⁶ Nthe pa nnu pei, pɛi tho mfā'o pwatua, ɲji'i nthe no ha'an no muun kuo ndii, a pie ɲa pɛi fā'o pɛ'i nju'ɔ nthe ntou pa moon nu ne, ⁷ nne ɲa pin yo shi nɔon non yi ɲa a ɲkien yi, wu'ɔ no ha'an pi ghā njwe'i laongo ni mɔon no chwie nu a po yi taon taon ne. Ndo pin yo ɲkien yi nchaa laongo, nthe ɲa laongo ghā mbiri. Ndi ɲa pin yo nɔon non yi ɲa a ɲkien yi ne,

kan ɔ shi mfā'o tɔo nu pugu pa ndigha'o ni gha'o nu ndii ɲa Jisho Krishto shi mbini nɔon non yi ne.

⁸ Ɗji'i nthe no ha'an pɛi lo ɲəi vi ne, pɛi khwā vi. Ɗji'i nthe no ha'an pɛi lo ɲəi vi ndwe ne, pɛi pin yi, mfā'o pwanju'ɔ ni fi'i ɲkwan pwatua pwapwa ɲa minthe pa'a ɲon lo mfi'i, ⁹ nthe ɲa pɛi shi mfā'o kineɪn pin yei, mbo ɲa nchɔi yei lugu.

¹⁰ A ni mbo nthe pi lugu nu yei ɲa pa njɛli'i Minnwi ni nta'a, ndo mbie pɔpɔro ɲəi, nchrā nthe fé yei ɲa Minnwi shi mfe ni pɛi ne. ¹¹ Pugu ni ɲkaa no ji nu ɲa ndii gho shi mbo pi ndii kho pugu pa ɲa a shi mbo pi ɲkwan neɪn. Yei ni mbo ndii ye ɲa Jijwe Krishto ɲa a po mbin pugu ne ni ntho nshwei vugu ni ɲgə'i ɲa Krishto shi ntii shii mon gho ne ɲkaon ndii maa ɲkā'o pugu pa ndigha'o ɲa a shi njou njin yi ne.

¹² Minnwi ni nɔon ɲa pi pugu ɲa pugu lo ɲji'i mfā'a nu nthe pi non yugu, pugu fā'a nthe pi pɛi, no ha'an pi kwo chii ndwe ni pɛi ntogo pi mbho ɲgwa pe ɲa pugu ni nchii ɲkɪni pwa pisha'akho ni pɛi ntogo pi mbho Jijwe Minnwi ɲa pi taon llo po. Pa nnu pei ni mbo pa nnu ɲa ɲji'i nthe pi ghan ntaon Minnwi shigi no pe'i nu.

Gɛ ɲa pɛi chho chombhi taon taon

¹³ Nthe yie gho, pɛi piri nju'ɔ vɛi no fā'a, nchho ni lina, nū'on ɲguon nju'ɔ vɛi ɲkuon pwapun ɲa pi shi nɔon ni pɛi ndii ɲa Jisho Krishto pini nɔon non yi ne. ¹⁴ No puon ya'o nchɔ, ki'i pɛi yi'i mfe nju'ɔ vɛi ni ɲkwan shɔro nu ɲa pɛi ni mfā'o ndii ɲa pɛi ni mbo mon ki ji ne. ¹⁵ Ndo no ha'an ju ɲa a mɛɪn vɛi po pi yi taon taon ne, pɛi ɲkaa pɛi po taon taon mon ɲguon mbha nnu pɛi ghao, ¹⁶ ɲa pi nā'an ɲa, "Pɛi po yi taon taon nthe ɲa mi yi taon taon."

¹⁷ Pɛi ɲkɔi gho no Tāa ɲa a ghā nsha'a ɲguon ɲgwa ghao ki lo nɔon shieligi, nsha'a pa ɲgwa pi ɲkwan no ha'an mbha nnu yugu nɔon ne, a pie ɲa no pa ghini ɲkuon shhe hein, pɛi chho pigəi chombhi yei ɲkuon shhe hein pi ni pogo Minnwi, ¹⁸ mbɔro ntho nji nu ɲa pi ni njuon vɛi mfu'u mon mbha nnu chombhi ki ghère ɲa pɛi ni nje'i llo mbho pa ɲkhu pa tāa pɛi ne, ki lo mbo pi ni pa maon ɲa a ghā nda'a mbiri ne no pa maon tininchuon pugu pa laongo. ¹⁹ Pi ni njuon vɛi pi ni mbwa chhi Krishto, mbo chhi ɲa a po no yi muun minji ɲa a lo ɲji'i mfā'o ntɛi ki kɔro ne. ²⁰ Ɗkaon Minnwi maa nchwie mbhi, a ni ɲkwo chu'ɔ Krishto, ndo nɔon vi mon ndugwi llɛ pei nthe pi pɛi, ²¹ ɲa pɛi togo mbho yu mbin Minnwi ne. A ni mbi'i Minnwi gho mbi'i vi mon gu mfe ndigha'o gho, nne ɲa pin yei pugu pa kwā'a vɛi po pi mbin Minnwi.

²² Ndwe ña p̄ai chw̄ie non̄ ȳai m̄bo yi taon̄taon̄ ntoḡo pi ñkuon̄ ya' o nu nnu shini ndo nchw̄ie ne, ndo mbini mf̄a' o ñkien̄ khw̄a non̄ no pa l̄in̄ mon̄ pin̄ ne, p̄ai khw̄a non̄ p̄ai shishi' i ni ta' anju' o, ²³ ña pi phi v̄ai ñkamu' on̄, pa' a ndo ntoḡo pi ñkuon̄ mbh̄e yaon̄ ña a gh̄a mbiri ne, pi phi v̄ai ntoḡo pi ñkuon̄ yaon̄ ña a shi' a ñji' i mbiri ne, m̄bo chr̄a Minnwi. Chr̄a gho yi maon̄ ndo ñkina ki ndugwi yi. ²⁴ Nthe ña,

“Ñguon̄ chombhi ñgwamishua p̄o pi no tr̄u,
 ñguon̄ ndigha' o yugu ghao p̄o pi no frawa tr̄u.

Tr̄u gh̄a mbr̄ao, frawa chu' o ñḡu.

²⁵ Ndo chr̄a Taath̄o kina ki ndugwi yi.”*

Ndo chr̄a yei pwa pisha' akho ña pi ni nch̄ii ni p̄ai ne.

2

Ñḡu' o ña a yi maon̄ pugu pa ñgwa taon̄taon̄

¹ Nne, p̄ai m̄i' an̄ ñguon̄ mbha nnu pip̄hi ghao, pugu pa le' ingien̄, pugu pa mbha nnu mifīi, ni kighi' e, pugu pa chhu nu phi tho ñgwa. ² No puon̄ p̄o ña pi wu' o ñka phi vugu phi ne, p̄ai shigi nuan̄ nu ñkien̄ pini shi' i m̄bo yi jijwe nne ña p̄ai shi ntoḡo ñkuon̄ gho ñku' o mon̄ l̄ugu nu. ³ Ña Ñwa' an̄li Minnwi chhu ña, “P̄ai ñkaa p̄ai ni ñjwe' i ñj̄ai ña Taath̄o ya mbwa.”

⁴ No ha' an̄ p̄ai tho nu ñj̄ai vi no ñḡu' o ña a yi maon̄, ñgwamishua l̄aa, ndo ñga m̄bo ligi Minnwi ne, m̄bo pi ñḡu' o ña pi chu' o ndo m̄bo ñkien̄ yi. ⁵ P̄ai nduth̄o ȳai p̄o no pa ñḡu' o maon̄ ña pi tho ñkrao nu ñku' o nu no gho no nda mon̄ jijwe no p̄o nu ghan̄ fe' ingien̄ Minnwi yi taon̄taon̄, no fe nu maon̄ fe' ingien̄ ña Minnwi pin̄ ne, m̄bo yi mon̄ jijwe ntoḡo pi mbho Jisho Krishto. ⁶ Nthe ña a p̄o mon̄ Ñwa' an̄li Minnwi ña, “L̄ii ñj̄ai, ñn̄' on̄ ñḡu' o ch̄ai Shayaon̄,
 m̄bo ñḡu' o nchini nda ña nchu' o ñn̄' on̄, m̄bo ñḡu' o pwapwa.

Sheshenon̄ ña a pin̄ vi ne
 mba' a a le ma mf̄a' o lriho.”

⁷ Nne ndigha' o gho p̄o pi ni p̄ai ña p̄ai pin̄ ne, ndo ni ñgwa p̄e ña pugu lo ñji' i mbin̄ ne,

“Ñḡu' o ye ña
 ghan̄ krao nda ni nd̄aa ne pini m̄bo ju ndugwi ñḡu' o shi' i,”

⁸ mbini m̄bo,
 “Ñḡu' o ki' ingini,
 mbini m̄bo ñḡu' o m̄a' an̄ ñgwa shhe.”

Pugu k̄oro nthe ña pugu ch̄i' e chr̄a Minnwi, no ha' an̄ pi ni ñn̄' on̄ vugu ña pugu chw̄ie ne.

⁹ Ndo p̄ai p̄o pi ñgw̄eingwa ña pi chu' o, m̄bo ghan̄ fe' ingien̄ Minnwi ndo m̄bo pa pifuson̄, ñgwa taon̄taon̄, ñgwa ña pugu p̄o pi ji ne, ña p̄ai ch̄ii ndipwa Ju ña a ḡe v̄ai mfu' u v̄ai mon̄ ñjin̄ ni' in̄ v̄ai mon̄ li' e pwapwa yi. ¹⁰ Yich̄ai nd̄ii ni m̄bo pa' a p̄ai lo ñji' i m̄bo ñgwa Minnwi, ndo ndwe p̄ai ñgwa pi, yich̄ai nd̄ii ni m̄bo pa' a p̄ai lo ñji kwoshini Minnwi ndo ndwe p̄ai f̄a' o kwoshini yi.

¹¹ Pa ñkien̄ l̄in̄ pan̄, ñd̄iḡe v̄ai, p̄ai no pa gh̄ini ndo m̄bo no ñgwa ña pi ȳou vugu ne, p̄ai l̄e' i pa nnu khw̄a nu pa nnu totr̄o ña pugu tho m̄a' an̄ nchh̄o pugu pa nch̄ai ȳai ne. ¹² Mbha nnu p̄ai shina pa ñgwa p̄e ña pugu lo ñji' i mbin̄ Minnwi ne p̄o yi ch̄ich̄ii, nne ña nd̄ii ña pugu chr̄a nthe v̄ai no ghan̄ phi ne, pugu nthe pugu ȳai mbha nnu shi' i p̄ai ñga' o Minnwi ll̄e ña a le ntho ne.

Ya' o nu nch̄o pa thishi

¹³ Nthe pi Taath̄o, p̄ai ya' o nch̄o ñguon̄ pa thishi ña ñgwamishua n̄u' on̄ ne. Ya' o nch̄o f̄uon̄ Roma, m̄bo mme taath̄o, ¹⁴ ñja' o nch̄o ghan̄ sha' a ñgwa no ñgwa ña Minnwi togo m̄bo f̄uon̄ Roma ntaon̄ vugu no fe nu ñj̄o ni ñgwa p̄e ña pugu chw̄ie phi ne, ndo mbini ñga' o ñgwa p̄e ña pugu chw̄ie shi' i ne.

¹⁵ Nthe ña a nnu ña Minnwi t̄a' a nu ne, ña p̄ai kie ñkuon̄ chw̄ie nu shi' i, nchri chr̄a ki ji ña pa n̄ana gh̄a nchr̄a ne. ¹⁶ P̄ai chho chombhi ȳai no pa ñgwa ña pugu lo ñji' i m̄bo pa k̄una, ndo ki lo nd̄ogo ji nu ña p̄ai lo ñji' i m̄bo pa k̄una ne ñkuru pi nnu pip̄hi no gho, p̄ai chho pi no puon̄ f̄a' a Minnwi. ¹⁷ P̄ai gha' o ñguon̄ ñgwa ghao. Ñkhw̄a pa l̄in̄ mon̄ pin̄, mf̄a' o p̄ogo Minnwi, ñgino f̄uon̄ Roma.

Nt̄igi ni pa puon̄ f̄a' a

¹⁸ Pa puon̄ f̄a' a, p̄ai ya' o mbho taath̄o p̄ai ni ñguon̄ gha' o nu ghao, ñja' o nch̄o yugu ki lo ñḡu' o m̄bo pi p̄e taath̄o ña pugu ñgwa shi' i mbini m̄bo ñgwa juju ne, ñji' i nthe pi pi pip̄hi ñkaa pugu. ¹⁹ Minnwi shi mfe m̄boro ni p̄ai nthe yie, no ha' an̄ p̄ai nt̄ii shii mon̄ ñḡe' i ki mbho ȳai lo m̄bo no gho, nthe pi ña p̄ai ji nnu ña Minnwi t̄a' a nu ne. ²⁰ Nthe ña p̄ai shi nshei pi k̄ho no ha' an̄ p̄ai nchw̄ie phi, pi wie v̄ai, p̄ai t̄ii shii mon̄ gho? Ndo ti p̄ai nchw̄ie shi' i pi wie v̄ai, Minnwi f̄a' o pwatua ni p̄ai nthe yie. ²¹ Nthe ña pi ḡe v̄ai nthe pi yei, nthe ña Krishto ni ñj̄ai ñḡe' i nthe v̄ai, mien̄ li ni p̄ai, nne ña p̄ai chu' o chh̄akwo yi. ²² A shini ndo nchw̄ie phi, ndo pa' a kan̄ ta' a chr̄a mifīi lo m̄bo nch̄o yu.

²³ Nd̄ii ña pi ni ñgw̄e' i vi ne, a shini ndo ndu' u, nd̄ii ña a ni ñj̄ai ñḡe' i ne, a shini

* 1:25 1:25 Ishaya 40:6,8.

ndo ngũuru non, a ni ngũ'ó ngõi shhi ntho mfe non yi ni Minnwi, mbo non ña a ghà nsha'a ngwa ni ndindi ne. ²⁴ Ju ndutho yi ni ntien phi yia mbin yu ñkuon wá'a nne ña pia khu ntho phi, mbo yi maon mon ndindi. Ntogo pi ñkuon pa fi pi, ghino yoi po yi yigi. ²⁵ Põi ni nchho fãan ndaon no pa minji, ndo ñkwo pini ndwe ñjoi ñkõ'i vøi, mbo ngan lina ni nchõi yoi.

3

Pa pinge lán pugu pa laon pugu

¹ Wu'ó nenne, pa pinge lán, ñoi ya'ó nchõ laon pøi, ñi ña sheshenon vugu mien ki lo mbin chrà Minnwi, a ntho pugu shi ñkara mbin pi wu'ó no yoi nu mbha nnu ngwe pugu, pi ki pøi lo nchrà nnu, ² ndii ña pugu yoi ñkwan ha'anj mbha nnu pøi yi ya'ó nchõ ndo mbo yi taonon ne.

³ Ki'i chwie nu non yoi po pi yi ngraon non no pa pa'a nu tho, pa gwe nu shiga tininchoon, ki ñkwan ndhwí ña pøi mã'anj nu ne. ⁴ Chwie nu non yoi mbwa po pi yi mon njú'ó, mbo ye ndipwa ña a shi'a ma mbiri ne, mbo ye jijwe juju pugu pa yi chichhi. A yie ña a pwa ligi Minnwi.

⁵ Ntho ña yei ñkwan ha'anj pinge taonon lleshhi, ña pugu ni nũ'on kwá'a yugu mbin Minnwi, ni nchho nchwie non pugu mbwa, togo pi ñkuon ya'ó nu nchõ laon pugu, ⁶ wu'ó no ha'anj Shera ni ña'ó nchõ Abraham ti nchho mien vi pi ni taatho. Ndo pøi pa puon pi no ha'anj pøi nchho nchwie shi'i ki lo mbogo sheshe yaon.

⁷ Wu'ó nenne, pimbia, pøi chho pøi pa gwe pøi mon ñkwan shendaon ña a ká'ó ne, ni ji nu ña pugu shi lo ntini no pøi. Nga'ó vugu ntho ña pøi pugu shi mfá'ó fé chombhi ña Minnwi shi mfe ne ka'a. Pøi chwie nne ñi ña ki'i luon Minnwi yoi fá'ó ki'ingini.

Yoi nu ngõ'i ntho ña pøi chwie nnu ndindi

⁸ No lügwí nu, pøi po ni ta'a nchõ, mfá'ó kwoshini ni non pøi, mfá'ó khwá non shina pøi, ni njú'ó pøpøo ndo mfá'ó jú non. ⁹ Ki'i ndu'u phi ni phi, ki wé'i ni wé'i, ndo ka lu'u pi ni mboro, ntho ña mboro yaon ña Minnwi ni ñkã'a no fe nu ve ndii ña a ni ngõ ghõ ne. ¹⁰ Ntho ña Nwa'anji Minnwi chhu ña,

Sheshenon ntã'a nu mfá'ó nchõ shi'i ndo ñjoi pa nnu shi'i ña a tho ndõgo li'i ne,

ki'i pa chrà piphi taon nchõ yu, ki pa chrà le'ingien,

¹¹ a pã'a ñkũnu yi ni phi ndo nchwie shi'i,

a shigi ghighri ndo njõu njin yi.

¹² Ntho ña ligi Taatho po mbin pa ngwa ndindi a lo mbini ña'ó luon Minnwi yugu.

Ndo Taatho ghà mbiri ligi yi ni pa ghan chwie phi.

¹³ A shi mfe gõ ngõ'i ni pøi no ha'anj pøi shigi chwie nu shi'i? ¹⁴ Ndo pøi ñi'i ñjoi ngõ'i ntho ña pøi chwie nnu ña a kã'ó ne Minnwi fe mboro ni pøi. Ki'i pøi pogo sheshenon, ndo ki'i njú'ó yoi ghana vøi.

¹⁵ Ndo pøi gha'ó Krishto no Taatho mon njú'ó pøi, mbiri non yoi nguon ndii no fe nu khwè ni sheshenon ña a pie vøi ni nnu ntho kwá'a ña pøi fá'ó mbin pøi ne, ¹⁶ ndo pøi chwie ni juju pugu pa pogo. Nganthon yoi po yi shieshie, nne ña pi nchhu nnu piphi tho pøi, lriho wëin ngwa pigho ña pugu wé'i mbha nnu shi'i yoi mon Krishto ne. ¹⁷ Ntho ña a pwa no yoi nu ngõ'i ntho chwie nu nnu shi'i no ha'anj a mbo nnu ña Minnwi tá'a nu ne, nchaa yoi nu ngõ'i ntho nchwie nu phi.

¹⁸ Ntho ña Krishto ni ñjoi ngõ'i* ñkaa yu ta'a ngé ntho phi, mbo non ndindi no ligi ngwa piphi, nne no tho nu ni pia ñjoi Minnwi no ghõ. Pi ni njwi vi mon freinon, ndo pi chwie a po yi maon mon Jijwe Minnwi†.

¹⁹ Mon Jijwe ghõ, a ni ngõi nchii chrà ni pa jijwe ña pugu po mon chéin ne, ²⁰ mbo pa jijwe ña pugu ni ma ntincho ndii ña Minnwi ni ntho mfá'ó wëin njú'ó mon lembhi Noa, no ha'anj pi ni ntho nchwie ñkien mme pie ña po no nda ne, ña shigei ngwa, mbo fúon ngwa, ni ndügu mon ghõ ntogo ñkuon ñkhi. ²¹ Ña a ni mbo li nchho nõon kwe ñkhi ña a lügu ni pøi ndwe, ki lo mbo pi no yaon fu'u nchhi mbin non, ndo a po pi pie ni Minnwi no chwie nu nganthon yia po yi taonon‡, ntogo pi ñkuon ku'ó nu jisho Krishto mon gu.

²² Jisho Krishto yei non ña a ghõi po, nchho ñgei mbho Minnwi yi ji, ntho nsha'a pa ghan ntaon Minnwi pugu pa thishi mon po pugu pa ghan ñi.

4

Chombhi ña a fá'ó kwri ne

¹ Ntho ña Krishto ni ñjoi ngõ'i mon freinon ne, pøi piri non yoi mon ta'a ñkwan pi'i nu, ntho ña sheshenon ña a yoi ngõ'i mon freinon ne lo nu'uj nchho nu mon phi. ² Lo ndwe ngõ'i nu shhi, pøi chho pigoi chombhi yoi ñkuon mbhi hein ki lo ntho nchwie pi nnu ha'anj ngwamishua shõro nu ne, pøi chwie pi nnu ña Minnwi

* **3:18** 3:18 Pichoi pa Nwa'anji Minnwi chhu pi ña ntho ña Krishto ni ñkhu ntho phi. † **3:18** 3:18 Yichoi shendaon no chhu nu nnu yei po ña, mon jijwe yi. ‡ **3:21** 3:21 Yichoi shendaon no chhu nu nnu yei po ña A pie ni Minnwi llo mon nganthon yia ña a yi taonon ne.

tā'a nu ne. ³ Nthe ña ndii ña a tōgo ne kwo yien nō chwīe nu nnu ña pa ghanj ki pinj Minnwi khwā nō chwīe nu ne. Pēi ni nchho chōmbhi tōtrō, nshōrō njū'ō, mbaa lā'ō, ñgōi nu monj pa li' i ji ki tou, pa li' i nnu lā'ō, ni' ñj nonj yēi monj wuwuru gha'ō nu pa nnwi. ⁴ Monj ñguonj pa nnu pēi, pugu ghā ñgrāo ña pēi lo nu' ñj ntūru pēi pugu nō chwīe nu pa nnu ña a shi mbiri vēi piri ne, nne pugu chhu phi thō gho, ⁵ ndo pugu shi ntaa nonj yugu ni Minnwi, ña a piri nonj yi nō sha' a nu ñgwa maonj pugu pa ñgwa khu ne. ⁶ Nthe yēi nnu, pi chii ñkani pwa pisha' akho ñji' i nthe ni ñgwa pē ña pugu khu ne, ña ñji' i nthe nō ha' anj pi sha' a vugu monj frēinoj nō ha' anj pi ghā nsha' a ñgwamishua ne, minthe pugu fā'ō chombhi monj jijwe ñkwanj ha' anj Minnwi ghā nchho ne.

Ñkiej ñganj lina ni pa maonj ña Minnwi fe ne

⁷ Ndi ña ñguonj pa yaonj ghao shi ndugwi ne kwo para, nthe yie gho, pēi fā'ō wēiñ nonj, nchho ni lina mōi nne ña minthe pēi luonj Minnwi. ⁸ Ñkiej mme nnu ña a nchaa ñguonj yi ne pō ña pēi khwā nonj pēi ni ta' anju'ō, nthe ña khwā ghā ñkuru ntuou phi. ⁹ Pēi ghrā maonj ña pēi fā'ō nda pēi ne shina pēi ki lo nduo nu. ¹⁰ Nō ñkiej pa ghanj lina ni pa ñkwanj ñkwanj yaonj fe llo mbho Minnwi, sheshenonj ghēre vichēi ni ñkiej yaonj fē ña Minnwi fe gho ne. ¹¹ Sheshenonj ña a chrā ne, chrā nō ñonj ña a chhu pi pa ñkani llo mbho Minnwi, sheshenonj ña a fā' a nu ne, fā' a nō ha' anj a fā' a pi ni ghrī ña Minnwi fe ne, nne ña monj ñguonj yaonj ghao, Minnwi shi mfā'ō ndigha'ō yi ntōgo pi mbho Jishō Krishto, mbo ju ña ndigha'ō pugu pa ghrī pō pi ji ki ndugwi yi ne. A pō nenne.

Yēi nu ñgō' i nō ñganj pinj

¹² Ñkiej pa lij panj, ki' i pēi ghrāo titini mōonj nu ña a nii vōi nō mōonj nu vōi, pi nō ha' anj a thō ndōgo yichēi ñkani nnu ndōgo li' i mbij pēi. ¹³ Ndo pēi ka fā'ō pi pwatua ña pēi fā'ō yēi ghrā ñgō' i ña Krishto ni ñjēi ne, nne ña minthe pēi ñkaa pēi fā'ō pwatua pugu pa pwanju'ō ndii ña Krishto shi mbini nu' ñj ntho monj ndigha'ō yi ne. ¹⁴ Pi ñgwe' i vōi nthe pi ligi Krishto, kanj pēi fā'ō mborō, nthe ña Jijwe ndigha'ō pugu pa yi Minnwi pō mbij pēi. ¹⁵ Ndo ki' i sheshenonj vōi yēi ñgō' i nthe pi ña a njwi ñonj, ki ñgina, ki ñguō nnu mbimbhi, ki chēiñkichini. ¹⁶ Ndo ti sheshenonj vōi ñjēi ñgō' i nthe pi ña a Krishitenj, ki' i a fā'ō lrithō, a fe pi ndigha'ō ni Minnwi ña a pinj ligi Krishto. ¹⁷ Nthe ña ndii sha' a kwo kā'ō, ndo pi fūonj ñjē sha' a pi monj mbaanda

Minnwi. Ti ä ñjē pi ni pia, kanj a shi mbo pi neiñ ni ñgwa pē ña pugu lo ñji' i mbij pwa pisha' akho Minnwi ne? ¹⁸ Nō ha' anj Ñwa' anji Minnwi chhu ña,

“A ñga' a ni ñonj ndindi nō lūgu nu, kanj shwēi yi shi mbo pi neiñ ni pa ghanj ki gha' o Minnwi, pugu pa ghanj phi?”

¹⁹ Nthe yie gho, ñgwa pē, ña pugu yēi ñgō' i nthe ña a nnu ña Minnwi tā' a nu nthe vugu ne, fe nchēi yugu ni Minnwi mbuonj vugu ña a kā' a ki fii, nō ha' anj pugu ghōi shhi ntho nchwīe nnu ña a kā' o ne.

5

Kē' i minji Minnwi

¹ Nenne, mā' anj ghrī pa thishi ña pugu thō ñjē' i ñgwa shina pēi ne, nō yichēi ta' a nthishi ña a ghā ñjē' i ñgwa ndo mbo minjkwentie pa ñgō' i Krishto ndo mbini mbo ñonj ña a shi mfā' o ghrā monj ndigha' o ña pi shi nōonj ne, ² ña pēi kē' i minji Minnwi shina pēi, ndina ni pugu ki lo nthe pi ña pi yi' i vōi yi' i, ndo a pō pi monj khwā njū'ō yēi ñkwanj nō ha' anj Minnwi tā' a nu ña pēi chwīe ne, ki lo mbo nthe pi njū'ō mbij, mbo nthe pi khwā njū'ō nō fā' a. ³ Ki lo ntho nsha' a ñgwa pē ña pēi lina nu ni pugu ne, pēi nōonj pi li ni pa minji pigho. ⁴ Ndi ña Taathō pa Ñkē' i Minji thō ne, pēi shi mfā' o ñkie ndigha' o ña a shi' a ma ñkhu ne. ⁵ Wu' o nenne, pēi ña pēi pa mikō' i ne, ya' o nchō pa thishi ña pugu yē' i ñgwa ne. Ñguonj vōi gho pō pa ghanj jū nonj ni nonj pēi nthe ña, “Minnwi lāa ñgwa ha' anj pugu kērē nonj yugu tōthi ne, nōonj pwapunj yi ni ñgwa ha' anj pugu shwī' i nonj yugu shhe ne.” ⁶ Nthe yie gho, pēi shwī' i nonj yēi shhe shhi Minnwi ña a fā' o ñji nō li' i nu vōi ne, ñji ña ndii shi ñga ñkā' o, a kērē vōi tōthi. ⁷ Pēi thō ncha' a ñguonj pa lrī pēi mfe nu gho nthe ña a ghā ndina ni pēi. ⁸ Pēi chho ni lina mōi, nchho njra nu. Mbina vōi, mbo devī, nyienj nu nō pa' o ña a wara nu, ntho ntā' a ñonj nshāa vi. ⁹ Ndo pēi li' i vhi, nti a tini monj pinj yēi, ñji nu ña ñkwanj ñgō' i ña pēi tōgo nu monj gho ne, pa lij pēi monj ñguonj mbhi ghao tōgo nu monj gho ñkaa pugu. ¹⁰ Pēi shi ñga ñkwo yēi ñgō' i nō kuo ndi, Minnwi ña a fā' o ñguonj pwapunj, ñgē vōi ña pēi fā' o yēi ghrā ndigha' o yi ña a lo mfā' o ndugwi yi monj Krishto ne, ju ndutho yi shi nchwīe pēi kā' o, ntuonj vōi, mā' anj ghrī yēi ndo mbini nchwīe pēi thi shi' i. ¹¹ Ñguonj ghrī ghao, ñguonj ndii ghao pō pi ji ki ndugwi yi. A pō nenne.

Ndugwi njij mā' anj nu chrā

* 5:12 5:12 Gri fā' o pi ña Shivanu, mbo ñkwanj ha' anj pi ghā mbini mēiñ Shaila gho ne.

¹² Shaila*, ndiŋ via, ŋa minthe ŋon yi'ə nonŋ yi mbiŋ yu nɔ ha'an njəi nɛ, ghɛrɛ a nɔ nā'an nu muun kuo ŋwa'anli yei. Ntho mā'an ghrí yəi ndɔ nchhu nu ni pəi ŋa yei pwapuŋ Minnwi shishini. Pəi thi monŋ gho a tini. ¹³ Yichəi ta'a choshi nɔ yəi ŋa a pɔ Babilon nɛ, ŋa pi chu'ɔ vi ŋkaa yu nɛ mā'an chrà yəi. Maaku muun a mā'an chrà yəi ŋkaa yu. ¹⁴ Pəi chrà ni nonŋ pəi ni paŋ nu nɔ nɔonŋ nu khwà ghaŋ piŋ.

Ghighri pɔ mbiŋ ŋguonŋ vəi ghao ŋa pəi pɔ monŋ Krishto nɛ.

Mbra nwa'anli Pita Kāon nu pa tho nnu

Nwa'anli yei nā'anj Pita mfe ni pa ntou pichəi pa ghanj pinj lleshhi. Pita ni ndōgo nthi mi nō ta'a njon nja pugu Jisho ni mbo ndii nja Jisho ni fā'a nu ne, nō nā'anj nu njkwij pa ghanj pinj ni pa nnu ha'anj pi ni nje'i vugu nō gho ne.

Pa njəli'i mifi ni ntho nchhu nu nja nō ha'anj Jisho lo naa ntho ne, mba'a a shi nu'unj mbini ntho. Pugu shini ndo mbi'i nja llembhi shā'a tho nu, nne pa'a ndo nchho chombhi yugu monj shigao mbho. Pita nā'anj ntho nchhu nu nja wu'ō nō ha'anj ju ndutho yi ni njəi ndigha'ō Jisho njkuonj mbra ne, a nō ha'anj sheshenonj shi njəi ndii nja Jisho shi mbini ntho ne. Pita shrā ntigi pa masha mifi paa, ndo nā'anj njō nja Minnwi shi mfe ni pugu ne.

Pita nōonj nja nnu nja a chwie pini nu Jisho yiri ne pō nja ngwa pā'a njkūnu yugu ni phi. Pa ghanj pinj fā'ō nō chho nu chombhi shishi'i nja a linaonj ni kwā'a nō ha'anj pugu chho njwere pō fhi pugu shhe fhi llo mbho Minnwi mbho li'i nja ndindi pō ne.

Mā'anj nu chrā

¹ Nwa'anli yei llo mbho nu Shemu Pita, mbo muuj fā'a, ndo mbini mbo njan ntaonj Jisho Krishto ngəi nu ni pəi nja pəi fā'ō pinj nja a ta'a njkwanj pugu pa yigi ntogo pi njkuonj ndindi Minnwi via ndo mbo njkwe via, Jisho Krishto ne.

² Nduonj nja Minnwi pigi pwapunj yi pugu pa ghghri yi ni pəi monj ji nu vi pugu pa Jisho Taatho via.

Njkwanj ha'anj ghanj pinj fā'ō nō chho nu chombhi yugu ne

³ Ntogo pi njkuonj nji yo ni Minnwi, a fe njguonj yaonj nja a pie nja pia fā'ō nō chho nu chombhi pogo Minnwi. Pia fā'ō njguonj maonj pəi ghao ntogo pi njkuonj ji nu mi, mbo ju ye nja a gē via nja pia tho njəi vi ntogo pi njkuonj ndigha'ō yi pugu pa mbha nnu shi'i. ⁴ Ntogo pi monj yei shendaonj, a fe pa mbwa kà'a pugu pa kà'a lienj ni pia, nne nja njkie njkuonj pa kà'a pigho minthe pəi tei piri nu nja a pō monj mbhi nthe khwā phi ne, mfā'ō puonj nja a pō nō yi Minnwi.

⁵ Nthe yei nnu, pa'ō ni njguonj ghri yo ghao nō pigi nu mbha nnu shi'i njkuonj pinj, njkuonj mbha nnu shi'i yo pigi ji nu nnu, ⁶ njkuonj gho pigi wəinj nonj, njkuonj wəinj nonj pigi tiishii, njkuonj tiishii pigi pogo

Minnwi, ⁷ njkuonj pogo Minnwi pigi khwā monj pinj, njkuonj khwā monj nda pinj pigi khwā njguonj ngwa.

⁸ Nthe nja pəi mfā'ō pa mbha nnu pəi ndo njku'ō monj gho mbigi njəi shhi, kanj pəi shi nji Taatho via mbo Jisho Krishto monj shendaonj nja a shi nchwie pəi fā'a shishi'i ndo njuj ntienj ne. ⁹ Nthe nja sheshenonj nja a pou pa mbha nnu pəi ne, ligi yi tho nchri nu ti nchəinj monj nthinjkwō nja a lo nu'unj njəi li'i, njkwō li'e njkwanj ha'anj pi shigao vi monj pa phi nja a ni mbo monj gho ne.

¹⁰ Nthe yie gho ma pa lij panj, pəi ya mba'ō nō nōonj nu nja Minnwi gē vəi ndo nchu'ō vəi nō ngwa pi shini, nthe nja pəi nchwie pa nnu pəi, pa'a pəi lo ma ngū monj pinj yei. ¹¹ Nthe nja monj yei shendaonj, pi shi mfe ghri ni pia nō nii nu monj Sha'afuonj ki ndugwi yi, mbo yi Taatho ndo mbo njkwe via, Jisho Krishto.

¹² Nthe yie gho, nshi ngu'ō nchho njkwij vəi njguonj ndii ni pa mbha nnu pəi, nji'i nthe pi nō ha'anj pəi ji ndo njkwo pa mbhi kwo yei monj nnu shini nja pəi fā'ō ne. ¹³ Mbi'i nja a kā'ō vəi nō kwēne nu vəi ntogo pi njkuonj kwij nu vəi, nō ha'anj njgu'ō mbo yi maonj ne, ¹⁴ nji nu nja ndii shrāo freinonj nchi'a yei kwo para nō ha'anj Taatho via Jisho Krishto ni njkwō chwie nji ne. ¹⁵ Mba'ō nu ni njguonj kaa nu ghao nne nja nshi nja mienj mbhi yei, pəi kwij pa nnu pəi monj sheshe ndii.

Pa ngwa nja pugu ni njəi ndigha'ō Krishto

¹⁶ Pigi shini ndo njou pi njinj mishweishwei nja ngwa pi'i ni lina tho yugu ndii nja pigi ni nchwie pəi ji tho nu Taatho via, mbo Jisho Krishto, monj ghri, ndo ti pigi ni njka yei pi ndigha'ō yi. ¹⁷ Ndi nja Minnwi Taa ni mfe ndigha'ō ni Jisho Krishto ndo nōonj vi nō nonj ndienj ne, Ndigha'ō Tethe gho ni nchhu gho nja, "Yei njkienj Muuj a nja njkhwā, mfā'ō pwatua nthe vi." ¹⁸ Pigi njkaa pigi ni nja'ō njgogi yei llo pō nthe nja pigi pugu ni mbo njkuonj mbra Minnwi gho ka'a, mbo mbra taonjaonj.

¹⁹ Pia fā'ō chrā nja pa njəli'i Minnwi ni nchhu ne, mbo yaonj nja a nthe nonj fā'ō tininju'ō njkuonj gho, nja a pie nja pəi ni'in njū'ō yei njkuonj gho nō lanj nja a kii nu monj njinj ti mbhi shi nu'unj ndanj, li'e finəi muuj tutu'u the njū'ō pəi. ²⁰ A pwa nja pəi fūonj nji yei, nja njkini Minnwi nja pa Njəli'i Minnwi nā'anj monj Nwa'anli Minnwi ne lo mbie nja nonj tūgu pi njkwanj ha'anj a ywere ji ne.* ²¹ Nthe nja yichəi chrā llo mbho njəli'i Minnwi shini ndo mbo fo nja a llo pi monj khwā njū'ō nonjmishua, ndo ngwa

* 1:20 1:20 Yichəi njinj li'i yei pini mbo nja njkini Minnwi nja pa njəli'i Minnwi ni nā'anj monj nwa'anli ne shini ndo ndho pi monj mbi'i nu pa njəli'i pigho.

ni nchrà llo mbho Minnwi no ha'an Jijwe Minnwi ni mfe nji ni pugu ne.

2

Pa masha pugu pa njèlì'ì mifii

¹ Ndo pa njèlì'ì mifii ni ntaon shina pa ngwa Ishrae lleshhi, wu'ò no ha'an pa masha mifii shi ntaon shina pèi ne, ò pugu shi nj'anj nni shina pèi ni pa ntigi piphi ò a yi piri ngwa ne, ntho ndaa Taathò ò a yuon vugu ne, nne Minnwi shi nshì'ì vugu pi ni tei mon kwo ndii. ² Ntoug ngwa shi njòu njin mbha nnu totro yugu, ntho vugu, pi chrà nnu piphi ntho shendaon nnu shini. ³ Mon shòro nu njù'ò yugu, pugu shi nchigi vèi ni pa chrà mifii. Minnwi ni nkwo piri njò yugu ti a kà'ò, ni nkwo kà'ò piri nu vugu ti a kà'ò.

⁴ Minnwi shini ndo mien pa ghan ntaon pi ndii ò a pugu ni nchwie phi ne. A ni m'anj vugu mon m'ojon li'ì ha'an pi ni nu'oj vugu mon chein mon li'ì njinjin ntho njwèrè llemmbhi shà'a. ⁵ Minnwi shini ndo mien pa ngwa fie lleshhi nkien Noa ò a ni nkwe vi, mbo ngan chii nnu ndindi, pugu pa khwachèi ngwa nduon. Yei ni ndògo li'ì ndii ò a ni nkuru mbhi ò a ngwa ki ya'ò nchò yi ni mbo fo ne ni nkhi. ⁶ A ni nga nda'a, Minnwi fe njò ni pa la'ataon Shodon pugu Gomora, ntouon vugu ti pugu gu phu. A ni nchwie pugu po li nnu ò a shi ndògo li'ì mbij ngwa pe ò a pugu lo mbogo vi ne. ⁷ Ndo Minnwi ni nkwe Loti, mbo non ndindi, ò a ni mfà'ò titini pigi njù'ò ntho mbha nnu totro ngwa piphi. ⁸ Loti yei ni mbo non ndindi. A ni nchho mfà'ò yu'ò njù'ò ntho pa mbha nnu piphi ò a ni njèi nu ndo nja'ò nu shina pugu lèlle ne. ⁹ A mbo nenne, o yèi k'è ò a Taathò ji nkwan ha'an ò a ntho a kwe ngwa ha'an pugu pogo vi ne mon ghagha'ò ndo mbini nu'oj ngwa piphi mon ngè'ì nchho njwèrè llemmbhi shà'a, ¹⁰ m'èng mbo ngwa pe ò a pugu tho nchwie pa nnu totro ò a freinon yugu tà'a nu ne ndo mbini ntho nch'è pa nji Minnwi no sha'a nu.

Pugu fà'ò tininju'ò pugu pa nòon non ndo ki lo mfà'ò pogo ndii ò a pugu wè'ì ghan ndigha'ò ne. ¹¹ Ndo nji'ì ntho pi ghan ntaon Minnwi, ò a pugu fà'ò ghrì a yien ntou yi nchaa pa masha mifii pei ne, lo nji'ì nchhu phi tho pugu, shhi Taathò. ¹² Ndo ngwa pei chwie nnu pi ki ywèrè, no pa minyien ki lo mfà'ò lina ò a pi phi vugu pi ò a pi wèin njwi. Pugu ghà nchrà phi nkuan pa yaon ò a pugu lo nji'ì nji. Pi shi nshì'ì vugu nkaa pugu no pa minyien.

¹³ Pugu shi njèi ngè'ì, mbo pe ngè'ì ò a pugu ni mfe nu ne. Pugu lli a po no nchho shì'ì no chwie nu sheshe nnu ò a shi mfe pwanju'ò ni freinon yugu ne mon

ntho minaon. Pugu ya mbo pi ghan fe lritho pugu pa shhù non no ha'an pugu tūru pèi pugu li'ì ji maon ne, ntho nchwie nchhò mon mbha nnu mifii pugu. ¹⁴ Ligi yugu shi lo ndii nnu nduon ntogo tà'a nu mingwe ò a pugu pugu shi nūan ne, pa'a pugu lo ma njru ni chwie nu phi, mfi ò a ngwa pe ò a pugu lo nji'ì ntho a tini ne ngwèin mon shiri yugu. Pugu fà'ò njù'ò ò a pi ye'ì vugu ni shòro nu. Nchòno po mbij pugu. ¹⁵ Pugu mien nkien ndaon, nii mon trū. Pugu togo nkwan shendaon ò a Balaan, mbo muun Beo, ni ntogo ne, a ni nkhwà shèi pi nkuan togo nu shendaon ò a lo nkà'ò ne. ¹⁶ Ndo Minnwi piga vi ntho phi ò a ni nchwie ne, nkwein, mbo minyien ò a shi'a nchrà ne, chrà ni nggi nonmishua, ndi'ì nnu llin ò a njèlì'ì Minnwi ni ntà'a nu nchwie ne.

¹⁷ Ngwa pei po no sha'ashhe ò a nkhi lo nji'ì ntaon nu fo, pugu po no lulin ò a fin tien nyien nu no gho. Pi kwo piri li'ì ndugwi njinjin nu'oj ni pugu. ¹⁸ Ntho ò a pugu chrà memme chrà ghagha, nkwein njù'ò no gho, mbiri ngwa pe ò a pugu wu'ò nkakaa no taon nu shina ngwa pe ò a pugu wu'ò nchho pi mon ntèi ne, ngwèin vugu ni fii nu vugu ni pa khwà nu shuon. ¹⁹ Pugu kà'ò vugu ò a pugu shi ntaon mon kina ndo mbo pa nkina ndutho yugu mon mbha nnu totro. Ntho ò a sheshe yaon ò a gha'a non ne, non gho nkina mbho yaon gho. ²⁰ Ntho ò a, à mbo ò a non kwo tei pa nnu pe ò a ghà ntrao non mon mbhi ne ntogo pi nkuan ji nu Taathò via, mbini mbo nkwe via, Jishò Krishto, mbini mien non yugu maon pigho krao vugu ngà'a vugu, kan chombhi non gho pini mbigi nchaa nkwan ha'an ò a ni fion mbo no njè yi ne. ²¹ A ni nka pwa ò a pugu shi kan ni ndo nji shendaon ndindi, nchaa ò a pugu ji mbini nu'un nkara nkunu yugu ni kina taon taon ò a pi fe ni pugu ne. ²² Nnu ò a lu'ò chrà, mbo nnu shini chhu ne lōgo li'ì mbij pugu, "Mingu ghà mfu'ù mbini nji maon fu'ù yi gho" ndo "minjunyan ghà ò a nkwo shigao non yi, mbini mbini nūan mon titwrei."

3

Kà'a ò a Taathò tho nu

¹ Yei mbra nwa'anli ò a nà'an nu mfe ni pèi ndwe, ma nkien pa lin pan. Mon nguan paa nwa'anli pigho, nchho nkweine vèi no kwijn nu vèi no fà'ò nu pi'ì nu shi'ì. ² Ntà'a nu ò a pèi kwijn pa nnu ò a Minnwi ni nkwo nòon ni pa njèlì'ì pi pi taon taon pugu chhu ne, pugu pa gí Taathò mbini mbo Nkwe ntogo pi mbho ghan ntaon Krishto ò a pugu ni njè'ì vèi ne.

³ Pəi fūonj nji yei nnu, ɲa monj pa ndugwi llembhi, ghanj mā'anj kwəɲj shi ntho ni mā'anj nu kwəɲj yugu, ntho njōu njin pa nnu piphi ɲa njū'ɔ yugu chhu ni pugu nɛ. ⁴ Pugu shi nchhu ɲa, "A ni ɲkā'a ɲa a shi mbini nu'unj ntho ti a hinj? Jē fie ndii ɲa pa taa pia ni ɲkhu nɛ*", pa nnu wu'ɔ ɲgəi nu shhi wu'ɔ nɔ ha'anj pugu ni mbo monj njē mbhi nɛ." ⁵ Pugu li'ɛ nɔ ji nu yei nnu ɲa ntogɔ pi ɲkuonj chrà Minnwi, pa po ni ɲkwo pɔ nɔ ntaanj ndii, shhe pɔ yi chwie pi llo monj ɲkhi ndo ntogɔ pi mbho ɲkhi. ⁶ Ndo ntogɔ pi mbho ɲkhi, mbo ɲkhi mbi, mbhi ye ɲa a ni mbo ndii gho nɛ, ɲkhi ni njie vi ndo shi'i. ⁷ Ndo pa po pugu shhe ye ɲa a pɔ ndwe nɛ, wu'ɔ mbo ti nchəɲj ndwe nthɛ pi chrà yi gho, nne ɲa pi lɛ mbiri vi ni mɔnɔn, pi nū'ɔn yugu ntho njwɛɛ llembhi shā'a mbo llé ɲa pi shi mbiri ghanj ki pɔgɔ Minnwi nɛ.

⁸ Ndo ki'i pəi li'ɛ yei ta'a nnu, ma ɲkien pa linj panj, ta'a llé ni Taatho pɔ pi nɔ ta'a ɲkanj ɲga'ombhi, ta'a ɲkanj ɲga'ombhi pɔ pi nɔ ta'a llé. ⁹ Taatho lo njiyiri nɔ chwie nu nnu ɲa a ká'a nɛ nɔ ha'anj pichəi ɲgwa lii yiri nu nɛ, ndo a tho ɲgwəɲj pi njū'ɔ yi ni pəi ki lo ntā'a nu ɲa sheshəonj vəi shi'i, ntho ntā'a pi ɲa ɲguonj ɲgwa pā'a ɲkūnu yugu ni phi. ¹⁰ Ndo llembhi Taatho shi ntho pi nɔ ha'anj ɲgina ghà ɲgwī'i ntho nɛ, pa po shi ntogɔ gha ni titini yɔnɔ nu, pa maonj monj pɔ kii ndo nshi'i, ɲkuonj shhe pugu pa nnu ɲa ɲgwa ni nchwie nu nɛ shi ntaonj li'i wo.†

¹¹ Ti ɲa pi shi nshi'i ɲguonj maonj pei monj yei ɲkwanj shendaonj nɛ, pəi pi'i ɲkwanj ɲgwa ɲa pəi fā'o nɔ pɔ nu nɛ. Pəi fā'o nɔ chho nu chəmbhi taonjaonj pugu pa chəmbhi pɔgɔ Minnwi ¹² ntho njwɛɛ nu, ndo ɲkonɔ tho nu llembhi Minnwi, mbo llé ɲa pi shi ntūonj pa po ni mɔnɔn a shūgwī, pa maonj pɔ shūgwī monj kii nu gho. ¹³ Ndo ntogɔ pi ɲkuonj ɲkwanj ha'anj ká'a yi chhu nɛ, pia tho njwɛɛ pɔ fhi pugu pa shhe fhi li'i ɲa ndindi Minnwi pɔ nɛ.

¹⁴ Nthe yie, ma ɲkien pa linj panj, ɲa pəi tho njwɛɛ nnu pei nɛ, pəi kaa nɔ yəi nu ɲa pəi pɔ shhi yu ki muunj mi tɔtro, ki ntəi lo mbo mbij pəi ndo mbini mbo ni ta'anggi pəi pugu. ¹⁵ Ndo mbini ndogɔ wəɲj njū'ɔ Taatho via, nɔ shina ɲa a fɛ nu ɲa pəi lūgu wu'ɔ nɔ ha'anj Pɔɔ, ɲkien ndinj via, ni nā'anj mfe ni pəi ɲkaa yu ntogɔ pi ɲkuonj fi'i shietho ɲa pi ni mfe gho nɛ. ¹⁶ Yei ɲkwanj nɔ ha'anj a ghà nā'anj ɲguonj pa ɲwa'anli pi ghao, ndii ɲa a chrà nu nthɛ nnu pei nɛ. Pichəi pa maonj pɔ monj gho ɲa a gha'a nɔ ji nu ɲa pichəi pa ɲgwa ɲa pugu lo nji nnu, ndo ki lo nthi a tini monj

pinj, kara nchhu nnu nduonj, wu'ɔ nɔ ha'anj pugu ghà nu'unj nchwie ni pichəi li'i monj ɲwa'anli Minnwi nɛ, nne mbiri nonj yugu.

¹⁷ Ndo nthɛ ɲa pəi kwo ji yei ni shhi nɛ, ɲkien pa linj panj, pəi lina nu ɲa ki'i pi fii vəi ni pa nnu ntəi ɲgwa piphi, nne mienj ki lo nu'unj nthi a tini. ¹⁸ Ndo pəi ku'ɔ nu monj pwapuj pugu pa ji nu Taatho via mbini mbo ɲkwe via Jisho Krishto. ɲguonj ndigha'ɔ ghao pɔ gho ndwe ti ɲgəi nchəɲj monj llembhi ɲa mba'a ndugwi yi pɔ nɛ. A pɔ nenne.

* 3:4 3:4 Yei tho nchhu pi pɛ ɲgwa ɲa pugu ni mfūonj mbo ghanj younjin Krishto nɛ. † 3:10 3:10 A pɔ monj pichəi ɲwa'anli Minnwi pi ɲa *Pi shi ntūonj*.

Fũon ŋwa'anli Jouj Kãon nu pa tho nnu

Pi ni nã'an ŋwa'anli yei mfe ni pa ghan pin ŋa pugu ni mbo mon fintho ne. Pichæi shini ndo nu'un nthi mon pin mbin Jisho ŋkwan no ha'an pi ni nje'i vugu no gho llo mon njê yi ne.

Pa ŋgwa Gri ni mbi'i ŋa freinon pigi a wu'co mbwa jijwe non, nne pa'a ndo mbin ŋa Minnwi shwi'i ŋkuon shhe hein no non nonmishua mon freinon. Nji'i nthe pi no ha'an pugu shini ndo mbin vi, mbo Ju ŋa Minnwi Chu'co Ntaon no Ŋkwe ne, ntho nchho pi mon phi, ndo ki lo ntho non khwa ne, pugu ni nchhu ŋa pugu ji Minnwi ndo mbo pi yi Minnwi. Pugu ni ntaon shina pa ghan pin nthe ŋa pugu ni mbi'i ŋa pugu fa'co yichæi ji nu nnu mon jijwe ŋa a cha'a yi pigæi ŋgwa nduon ne. Nnu yei ni nchi'i ŋgwa pe ŋa pugu ni ŋkina mon choshi ne, tho yugu fin nthe pa nnu ha'an pi ni nje'i vugu no gho ne.

Jouj, ŋa a ni nji ŋgwa pei shi'i, ndo ni njæi Jisho Taatho ni ligi yi ne, nã'an ŋwa'anli yei no fe nu tinanju'co ni pugu no nnu ŋa pugu ni nja'co llo no njê yi ne. Ŋwa'anli yei non ŋu ni ŋa Ju ŋa Minnwi Chu'co Ntaon no Ŋkwe ne ni ntho shini mon freinon ntho mã'an ghrî ghan pin ŋa pugu fa'co nnu shini. Ŋwa'anli yei ti ŋa chho nu chombhi taontaon pugu pa lina nu ni pichæi pa ŋgwa po pi ya ŋkien pa li no non ŋu ni ŋa non ji Minnwi.

Chrà chombhi

¹ Pigi chii ye ŋa a ni mbo no njê yi ne ni pæi, mbo ye ŋa pigi ni nja'co, mbo ye ŋa pigi ni njæi. Pigi ni njæi ye ni ligi yigi, ŋkãon ni mbho yigi, nthe chrà chombhi. ² Chombhi gho ni non non yi, pigi yæi, ndo kwe nte ye ndwe, ndo nchii chombhi ki ndugwi yi gho ŋa a ni mbo pugu Tãa ne. ³ Nnu ŋa pigi ni nja'co ndo njæi ne, pigi pini nchii ni pæi nne ŋa pia po nu ka'a mon ta'anju'co no ha'an pia pa Tãa ni muun vi Jisho Krishto kwo po ta'a yi mon ta'anju'co ne. ⁴ Pigi* nã'an pei nnu nne ŋa pwanju'co yigi linaon.

Minnwi po pi li'e

⁵ Ye ŋkini ye ŋa pigi ya'co mbho yu ndo nchii ni pæi ŋa, Minnwi po pi li'e pa'a kan shigei njin lo mbo mbin yu. ⁶ Pia nchhu ŋa pia pugu po nu ka'a mon ta'anju'co ndo nyien nu njinjin, kan pia le'ile'i, ki lo ntho nchwie pi nnu shini. ⁷ Ndo pia nyien pi mon li'e, no ha'an Minnwi ndutho yi po

mon li'e ne, pia ni non pia po ka'a, chhi Jisho Muun vi shigao ŋguon phi yia ghao.

⁸ Pia nchhu ŋa pia lo mfa'co phi, kan pia fi pi non yia, pa'a nnu shini lo mbo njû'co pia. ⁹ Ndo ti pia mbin phi yia ndo njua ni Minnwi, kan ŋa shi ndi'e phi yia ghao ndo nshigao ŋguon nnu phi yia ghao, nthe ŋa a shi nu'on ka'a yi ŋa a chhu ŋa a shi ndi'e phi yia ne, ndo mbo Minnwi ndindi. ¹⁰ Pia nchhu ŋa pia lo nchwie phi, a non ŋa pia chhu ŋa a Minnwi ŋgan le'ingien nne pa'a chrà yi lo nji'i mbo njû'co pia.

2

Krishto ŋgan ghêre via

¹ Pa puon pi puon pan, nchho nã'an pa nnu pei ni pæi nne ŋa ki'i pæi chwie phi. Ndo ti sheshenon nchwie phi, kan pia fa'co ŋgan ligæi ŋa a shi ndigæi Tãa mfe via no, mbo Jisho Krishto non ndindi. ² A ju ndutho yi mbo yaon fe'ingien ŋa a fu'u pigitua Minnwi nthe phi yia, ki lo ŋgu'co mbo pi yia tæ'i via, ndo mbini mbo yi ŋguon mbhi ghao ŋkaa pugu.

³ Minthe pia fa'co tinanju'co ŋa pia ji Minnwi pi no ha'an pia nu'on pa kina pi. ⁴ Non ŋa a chhu ŋa, "Nji vi," ndo ki lo nu'on kina yi ne, po pi nde'ingien ndo pa'a nnu shini lo mbo njû'co yu, ⁵ ndo ŋgwa pe ŋa pugu ghà nu'on chrà yi ne, ŋgwa pe ŋa khwa ye ŋa pugu fa'co mbin Minnwi ne ya mbo yi ka'oka'co. A ŋkwan ha'an minthe pia ji ŋa pia pa Minnwi ta'a yi ne. ⁶ Pia nchhu ŋa pia kina mbo pia pa Minnwi ta'a yi, a pie ŋa pia chho chombhi yia ŋkwan ha'an Jisho Krishto ni nchho ne.

Kina fhi

⁷ Ŋkien lin pan, ndo nji'i ntho nã'an pi kina fhi ni pæi, a po pi yi ndunu ŋa pæi ni ŋkwo fa'co no njê yi ne. Ndunu kina gho ye ŋa pæi ni ŋkwo ya'co ne. ⁸ Ndo ti nchho nã'an pi kina fhi ni pæi nthe ŋa nnu shini ŋa a po mon gho ne pi yæi mbin Krishto mbini njæi mbin pæi, nthe ŋa njinjin tho ntogotogo, ŋkien li'e kwo the nu.

⁹ Sheshenon ŋa a chhu ŋa a po mon li'e ndo mbina ndin vi ne wu'co mbo mon njin. ¹⁰ Sheshenon ŋa a khwa ndin vi ne chho pi mon li'e, nthe yie gho, yichæi nnu lo mbo mbin pia ŋa a shi nchwie non nduon chwie phi. ¹¹ Ndo non ŋa a pina ndin vi ne po pi mon njin ntho nyien pi mon njin gho, ki lo nji li'i ŋa a ghæi nu ne, nthe ŋa njinjin gho kwo chri ligi yi.

¹² Ntho nã'an nu mfe ni pæi, ma pa puon mi puon pan, nthe ŋa pi kwo li'e phi yæi nthe pi Jisho.

¹³ Ntho nã'an nu ni pæi, ma pa tãa,

* 1:4 1:4 A po mon pichæi ŋwa'anli ndunu ŋa Pæi fa'co yichæi pwanju'co yigi.

nthe ña pœi ji vi, mbo ju ye ña a ni ñkwo pœ no nœ yi ne.
 Nã'an nu ni pœi, ma pa kuonon,
 nthe ña pœi gha'a non mbimbhi.
 Nã'an nu ni pœi, ma pa puon
 nthe ña pœi ji Tãa.
 14 Nã'an mfe ni pœi, ma pa tãa
 nthe ña pœi ji vi ña a ni mbo no nœ yi
 ne.
 Nã'an mfe ni pœi, ma pa kuonon
 nthe ña pœi fã'o nji,
 chrã Minnwi kina mbin pœi,
 ndo pœi kwo gha'a non mbimbhi.

Ki'i ñkhwã ñkuon mbhi

15 Nenne, ñshwei vœi, ki'i pœi khwã ñkuon mbhi yei, ki pa maon ñkuon mbhi yei. Sheshenon ñkhwã ñkuon mbhi yei, kanj a lo mfã'o khwã mbin Tãa. 16 Nthe ña ñguon pa maon ñkuon mbhi, yaon ña freinon tã'a nu ne pugu pa yaon ña ligi nonmishua yœi ñkhwã nu no fã'o nu ne, pugu pa kwœi nu njũ'õ mon nõon non nthe pa maon ña non fã'o ne, kanj ta'a nnu yei lo ndho pi mbho Tãa, a po pi yi ñkuon mbhi. 17 Ñkuon mbhi chho ntogotogo pugu pa ji yaon ña a khwã ne, ndo ñgwa pe ña pugu chwœ nnu ña Minnwi chu ne, pugu shi nchho mbhi ki ndugwi yi.

Pœi lina pa mbina Krishto

18 Puon panj, ndugwi yi kwo para, no ha'an pœi ni ñja'õ ña mbina Krishto tho nu ne, nenne ntou pi kwo tho, nthe yie gho, pia ji ña ndugwi yi kwo para. 19 Pugu ni mien ña ntaon ni vugu, ndo pugu shini ndo ñja mbo pi ñgia yia, nthe ña pugu kanj ni mbo ñgia yia, pugu kanj ni ñkina pia pugu, ndo pugu ni ntaon shina pia, nenne, a ya nõon ña ñguon yugu shini ndo mbo ñgia yia.

20 Ju ña a yi taonon ne shã'o Jijwe Minnwi mbin gho, nenne ñguon vœi ji nnu shini. 21 Nã'an mfe ni pœi pa'a ndo nthe pi ña pœi shi lo nji nnu shini, nthe pi ña pœi ji, ndo pœi ñkaa pœi ji ña le'ingien shi'a ndho mbho nnu shini. 22 Njan le'ingien po pi gœ? A non ye ña a lãa ña Jisho shi lo mbo Ju ye ña pi Chu'õ vi Ntaon no Ñkwe ne. Non vei ju mbo mbina Krishto, mbo ju ve ña a lãa Tãa mbini ndãa Muun ne. 23 Sheshenon ña a lãa Muun ne lãa Tãa ñkaa yu, sheshenon ña a pinj Muun ndo nchhu ne, pinj Tãa ñkaa yu.

24 Ni gœ, a pie ña yaon ña õ ni ñja'õ no nœ yi ne kina njũ'õ gho. Yaon ña õ ni ñja'õ llo no nœ yi ne ñkina njũ'õ gho, kanj gogo shi ñkina mbin Muun pugu Tãa. 25 Yei yaon ña a kã'a via no gho ne, chombhi ki mme.

26 Nã'an pa nnu pei mfe ni pœi nthe pa ñgwa pe ña pugu tã'a nu mfi vœi ne. 27 Ndo ni pœi, Jijwe Minnwi ña Krishto shã'o mbin pœi ne kina mbin pœi, nne pa'a

pœi lo mfã'o chà sheshenon no ye'i nu vœi. Nthe ña Jijwe yi ye'i vœi ni ñguon nnu ghao, yaon ña a ye'i nu ne po pi nnu shini, ki lo mbo le'ingien. Wu'õ no ha'an a ye'i vœi ne, pœi kina pœi pa Krishto ka'a.

28 Nne, ma puon ni puon panj, pœi kina pœi pugu ka'a, nne ña a shi nga mbini, pia fã'o tininju'õ ki lo nshũ'u mbini njin mon lritho ndũ ña a tho ne.

29 Pœi nji ña Krishto non ndindi, pœi ji ne ki'e ña sheshenon ña a ghã nchwœ nnu ndindi ne phi Minnwi mbhi vi.

3

Puon Minnwi

1 Lii nœi fi'i khwã ña Tãa fã'o mbin pia ne nœi, a mœin via ni puon pi, pia lo mbo yie shini. Nnu ña a chwœ pa'a ñkuon mbhi lo nji via ne po ña ñkuon mbhi shini ndo nji vi. 2 Nkien lin panj, pa po pi pa puon Minnwi ndwe, ndo ti ñkwan yaon ña pia shi mbo ne, pi lo naa nõon ni pia ya'a, ndo pia ji ña ndũ ña a shi nõon non yi ne, pia shi nde mbo no ju, nthe ña pia shi nœi vi ñkwan no ha'an a po ne. 3 Sheshenon ña a chho mfã'o yei kwã'a mbin yu ne chwœ non yi mbo yi taonon, wu'õ no ha'an ju ndutho yi, yi taonon ne.

4 Sheshenon ña a lõgo chwœ nu phi a po mbha nnu yi ne, a tho nchwœ pi no ñgũo nnu mbimbhi nthe ña phi po pi mbha nnu ñgũo nnu mbimbhi. 5 Pœi ji ña Krishto ni ntho pi no shũgao nu phi, ndo pa'a phi lo mbo mbin yu. 6 Sheshenon ña a ta'a yi pugu Krishto ne shi'a ndõgo chwœ nu phi a po chofa'a yi, sheshenon ña chwœ nu phi fã'a a yei ne lo naa nœi vi ki nji vi.

7 Puon ni puon panj, ki'i sheshenon fi vœi, sheshenon ña a tho nchwœ nnu ndindi ne po non ndindi no ha'an juu non ndindi ne. 8 Sheshenon ña mbha nnu pi po pi chwœ nu phi ne po pi yi Shata. Nthe ña Shata ni ñkwo tho nchwœ phi llo no nœ yi. Nnu ña a ni nchwœ Muun Minnwi tho ne, ni mbo ña a piri fã'a Shata. 9 Sheshenon ña a phi Minnwi mbhi vi ne shi'a ndõgo chwœ nu phi a po chofa'a yi, nthe ña mbha nnu Minnwi po mbin yu ti minthe pa'a a lo ñkina ntho nchwœ phi nthe ña a phi Minnwi mbhi vi. 10 Ntogo pi ñkuon yei pinthe pi ji puon Minnwi pugu pa yaon ña puon Shata yie ne. Sheshenon ña a shi'a nji'i nchwœ nnu ndindi ki non ña a lo ñkhwã ndin vi ne, lo mbo yi Minnwi.

Sheshenon khwã pichœi ñgwa

11 Yei ñkini ña pœi kwo ya'õ llo mon nœ yi ne, ña pia khwã non pia. 12 Ki'i pia po pi no Kein ña a ni mbo yi non mbimbhi, mbo Shata, njwi ndin vi ne. A ni njwi vi nthe pi kho? Nthe ña fã'a yi ni mbo yi piphi, ndo

yi ndiŋ yi po fà'a ndindi. ¹³ Ki'í pœi ghrāo, ma pa liŋ paŋ, ŋa ŋkuoŋ mbhi pīna vœi.

¹⁴ Pia ji ŋa pia kwo taonŋ moŋ gu nii moŋ chombhi, pia ji nthe ŋa pia khwā liŋ pia. Sheshenŋoŋ ŋa a lo nji'í mfā'o khwā ne, kīna moŋ gu. ¹⁵ Sheshenŋoŋ ŋa a pīna ndiŋ vi ne po pi njwi ŋon, ndo pœi ji ŋa mba'a pa ghaŋ jwi ŋgwa fā'o chombhi ki mme moŋ njù'ó pugu.

¹⁶ Yei ŋkwanŋ ha'anj pia ghā nji ŋkierŋ khwā ne, ŋa Jisho ni ŋkhu nthe via, nthe yie gho, a pie ŋa pia khu nthe pa liŋ pia.

¹⁷ Noŋ mfā'o fi'í maonŋ ŋa a nthe a yru no gho shi'í ndo nœi ndiŋ vi moŋ pou ki lo nōon kwoshini gho, kaŋ khwā Minnwi po njù'ó yu pi neiŋ?

¹⁸ Puonŋ mi puonŋ paŋ, ki'í khwā yia wu'ó mbo pi ni nchō ki chrā. Pia nōonŋ nnu khwā ntogo pi moŋ fā'a yia pugu pa nnu shini. ¹⁹ Ntogo pi ŋkuoŋ yie, pia shi nji ŋa pia ŋgia nnu shini ndo mfā'o tininju'ó shhi Minnwi. ²⁰ Njù'ó yia ŋgwēiŋ via no ŋgusha'a, pia ji nu ŋa Minnwi chaa njù'ó yia ndo nji ŋguonŋ nnu ghao.

²¹ Ŋkierŋ liŋ paŋ, ŋjù'ó yia mienŋ ki wēiŋ via no pa ŋgusha'a, kaŋ pia fā'o tininju'ó shhi Minnwi. ²² Ti sheshe yaonŋ ŋa pia pie mbho yu ne kaŋ pia shi mfā'o, nthe ŋa pia gha nū'oj kīna yi ndo nchwie nnu ŋa a pwa vi ne.

²³ Kīna yi po ŋa pia fā'o piŋ mbiŋ Muuŋ vi, mbo Jisho Krishto, ndo ŋkhwā noŋ pia wu'ó no ha'anj a fe gi ni pia ŋa pia khwā ne. ²⁴ Sheshenŋoŋ ŋa a nū'oj kīna Minnwi ne, kīna mbiŋ Minnwi, Minnwi kīna mbiŋ yu. Pia ji ŋa a kīna mbo ta'a yi pia pugu, ntogo pi ŋkuoŋ Jijwe yi ŋa a fe ni pia ne.

4

Ji nu pa ghaŋ ntaonŋ mifi

¹ Ŋkierŋ liŋ paŋ, ki'í nji'í mbiŋ pi sheshenŋoŋ ŋa a chhu ŋa nnu ŋa a chhu nu lo pi mbho Jijwe Minnwi ne, ndo ywe'í vugu no yœi nu ŋa Jijwe ŋa pugu fā'o ne lo pi mbho Minnwi. Nthe ŋa ntou pa nœi: i mifi po moŋ mbhi shi'a. ² Yei ŋkwanŋ ha'anj minthe o kie nji ŋa Jijwe Minnwi po mbiŋ pugu ne. Sheshenŋoŋ vugu mbiŋ ŋa Jisho Krishto ni ntho moŋ freinonŋ, kaŋ a lo mbho Minnwi. ³ Sheshenŋoŋ mienŋ ki lo mbiŋ ŋa Jisho ni ntho moŋ mbhi yei no ŋonmishua, kaŋ ŋon gho lo nji'í mfā'o Jijwe Minnwi. Noŋ gho fā'o pi jijwe mbina Krishto ŋa pœi ni nja'o ŋa a tho nu, ndwe a kwo lo mbo moŋ mbhi ne.

⁴ Pa puonŋ mi puonŋ paŋ, pœi po pi yi Minnwi ŋkwo lo ŋga'a vugu, nthe ŋa ju ŋa a chho njù'ó pœi ne chaa vi ŋa a po moŋ mbhi ne. ⁵ Ŋgwa pigho po pi yi ŋkuoŋ mbhi yei, nthe yie gho, pugu chrā nnu pugu pi no ŋgwa ŋkuoŋ mbhi, ŋgwa

ŋkuoŋ mbhi ya'o vugu. ⁶ Ndo ti pia po pi yi Minnwi. Sheshenŋoŋ ŋa a ji Minnwi ne ghā nja'o via; sheshenŋoŋ ŋa a lo mbo yi Minnwi ne shi'a nja'o via. Yei ŋkwanŋ ha'anj pia ghā ŋkie nji Jijwe nnu shini pugu jijwe mifi ne.

Minnwi po pi khwā

⁷ Pa ŋkierŋ liŋ paŋ, pia khwā noŋ pia, nthe ŋa khwā lo pi mbho Minnwi. Sheshenŋoŋ ŋa a nōon khwā ne phi Minnwi mbhi vi ndo a ji Minnwi. ⁸ Sheshenŋoŋ ŋa a lo nōon khwā ne lo nji'í nji Minnwi, nthe ŋa Minnwi khwā.

⁹ Minnwi ni nōon fi'í ŋkwanŋ ha'anj a khwā via ne, pi ni taonŋ nu fierŋ Muuŋ vi a tho moŋ mbhi, nne ŋa minthe pia fā'o chombhi ntogo pi mbho yu. ¹⁰ Yei yaonŋ ŋa pi mēiŋ ni khwā ne, a lo nji'í mbo pi ŋa pia ni ŋkwo khwā vi, a po pi ŋa a ni ŋkhwā via ntaonŋ Muuŋ vi no yaonŋ fe'ingierŋ ŋa a pi'í pigitia Minnwi nthe phi yia ne.

¹¹ Pa ŋkierŋ liŋ paŋ, Minnwi ŋkhwā via fi'í yei, a pie ŋa pia pini ŋkhwā noŋ pia. ¹² Chœi kaŋ ta'a ŋon lo naa nœi Minnwi, pia ŋkhwā noŋ pia, Minnwi kīna pia pugu ka'a, khwā yi po yi ndinaonŋ njù'ó pia.

¹³ Yei ŋkwanŋ ha'anj minthe pia ji ŋa pia pugu kīna ka'a, juju kīna pia pugu ne, nthe pi ŋa a fe Jijwe yi ni pia. ¹⁴ Pigi yœi ndo mbo pa minkwentie ŋa Tāa taonŋ Muuŋ ŋa â tho mbo ŋkwe mbhi. ¹⁵ Sheshenŋoŋ ŋa a piŋ ndo nchhu ŋa Jisho Muuŋ Minnwi ne, Minnwi kīna mbo pugu yu ka'a, juju kīna mbo pugu Minnwi. ¹⁶ Nne pia ji ndo mbiŋ fi'í ŋkwanŋ ha'anj Minnwi khwā via ne.

Minnwi po pi khwā, nne ŋon ŋa a kīna nchho moŋ khwā ne kīna pugu pa Minnwi ka'a, Minnwi kīna pugu yu ka'a. ¹⁷ Moŋ yei shendaonŋ pinthe pia ji ŋa khwā Minnwi linaonŋ shina pia, nne ŋa minthe pia fā'o tininju'ó moŋ lembhi shā'a, nthe ŋa no ha'anj ju ndutho yi po ne, a ha'anj pia ŋka pia po moŋ mbhi yei ne.

¹⁸ Pogo gu lo mbo moŋ khwā, ndo khwā ŋa a yi ndinaonŋ ghā nœu pogo gu. Nne khwā lo ndinaonŋ mbiŋ sheshenŋoŋ ŋa a pogo gu ne, nthe ŋa pogo gu ghā nyienŋ pi pugu njó. ¹⁹ Pia ghā nōon khwā nthe ŋa Minnwi fūonŋ ŋkhwā via.

²⁰ Sheshenŋoŋ nchhu ŋa, "Ŋkhwā Minnwi," ndo mbina ndiŋ vi, kaŋ a nde'ingierŋ, nthe ŋa ŋon ŋa a lo nji'í ŋkhwā ndiŋ vi, mbo ŋonmishua ŋa yœi nu ne, nthe pa'a a lo ŋkhwā Minnwi ŋa lo nji'í nœi ne. ²¹ Yei gi ŋa a fe ni pia: Noŋ ye ŋa a khwā Minnwi ne yi'í ŋa a khwā ndiŋ vi.

5

Gha'a nu ŋkuoŋ mbhi

¹ Ŋguonŋ ŋgwa ŋa pugu piŋ ŋa Jisho Ju ŋa Minnwi Chu'ó Ntaonŋ no Ŋkwe ne phi

Minnwi mbhi vugu. Nguoŋ ɲgwa ɲa pugu khwā Tāa ne khwā ɲoŋ ɲa a phi Tāa mbhi vugu ne. ² Yei ɲkwaŋ ha'anj pia ghā ɲi ɲa pia khwā puoŋ Minnwi ne: A ndii ɲa pia khwā Minnwi nchwīe nnu ɲa pa kina pi chhu ne. ³ Nthe ɲa a yei mbo khwā Minnwi: ɲa pia nū'oj pa kina pi. Ndo pa kina pi pigho lo ɲi'i mbo pi lri. ⁴ Nthe ɲa ɲoŋ ɲa a phi Minnwi mbhi vi ne, gha'a ɲkuoŋ mbhi. Yei gha'a nu ɲa a gha'a ɲkuoŋ mbhi ne, po pi piŋ yia. ⁵ A gō ɲa a gha'a ɲkuoŋ mbhi? Nkier ju ɲa a piŋ ɲa Jisho po pi Muuŋ Minnwi ne.

Nnu ɲa pi chhu nthe Muuŋ Minnwi ne

⁶ Yei ju ɲa a ni ntho ntogo pi ɲkuoŋ kwe ɲkhi moŋ ɲkhi pugu pa chhi ne, mbo Jisho Krishto, ki lo ɲgu'ɔ ntogo pi moŋ ɲkhi tē'i vi, a ni mbo pugu pa chhi gu yi. Jijwe Minnwi po miŋkwentie yi, nthe ɲa Jijwe Minnwi gho ju mbo nnu shini. ⁷ A trei pa miŋkwentie: ⁸ Jijwe, ɲkhi ni chhi. Ndo ɲguoŋ yi trei pei po ni ta'anggi. ⁹ Pia mbiŋ ɲgwamishua ha'anj pugu pa miŋkwentie ne, pia ji ne ki'e ɲa Minnwi no miŋkwentie chaa yie gho. Yei kwe nu nte ɲa Minnwi kwe nte Muuŋ vi no gho ne. ¹⁰ Sheshoŋ ɲa a fā'o piŋ mbiŋ Muuŋ Minnwi ne fā'o miŋkwentie yei ɲjū'ɔ yu. Sheshoŋ ɲa a lo ɲi'i mbiŋ Minnwi ne chwīe Minnwi po nde'i ɲgier, nthe ɲa pugu lo mbiŋ nnu ɲa Minnwi chhu nthe Muuŋ vi ne. ¹¹ Yei nnu gho ɲa Minnwi chhu ne: Minnwi fe chombhi ki mme ni pia. Chombhi yei po pi mbiŋ Muuŋ vi. ¹² Sheshoŋ ɲa a fā'o Muuŋ Minnwi ne fā'o chombhi. Sheshoŋ ɲa a lo ɲi'i mfā'o Muuŋ Minnwi ne lo ɲi'i mfā'o chombhi.

Pēi ji ɲa pēi fā'o chombhi ki mme

¹³ Nā'anj nnu pei mfe ni pēi ɲa pēi piŋ Muuŋ Minnwi ne, nne ɲa pēi ji ɲa pēi fā'o chombhi ki mme. ¹⁴ Yei tininju'ɔ ɲa pia fā'o mbiŋ Minnwi ne, ɲa pia mbie sheshe yaŋ ɲkwaŋ no ha'anj a tā'a nu ne, kaŋ a shi ɲa'ɔ via. ¹⁵ ɲa pia ɲi ɲa a ghā ɲa'ɔ via moŋ ɲguoŋ nnu ɲa pia pie vi no ne, pia piŋi ɲi ɲa a shi mfe yaŋ ɲa pia pie nu ne.

¹⁶ Sheshoŋ ɲjēi ndii vi a tho nchwīe phi ɲa a lo ɲi'i ndugwi moŋ gu moŋ jijwe ne, a luŋ Minnwi mfe gho, Minnwi fe chombhi gho, mbo pa ɲgwa pē ɲa pugu chwīe phi ɲa mba'a a yi'i ndugwi moŋ gu ne. Yichēi phi po ɲa a ghā ndugwi pi moŋ gu, ndo ɲi'i mfe pi gi ɲa pi luŋ Minnwi mfe ni ɲgwa pē ɲa pugu chwīe ɲkwaŋ phi gho ne. ¹⁷ Nguoŋ nnu ɲa a lo ɲkā'o ne po pi phi, ndo phi po ɲa a lo ɲi'i ndugwi moŋ gu jijwe.

¹⁸ Pia ji ɲa sheshoŋ ɲa a phi Minnwi mbhi vi ne shi'a ɲgēi shhi nchho nchwīe phi, nthe ɲa Muuŋ Minnwi shi ndi'i vi,

nne mba'a ɲoŋ mbimbhi, mbo Shata, kāoŋ vi. ¹⁹ Pia ji ɲa pia llo pi mbo Minnwi, ndo ɲguoŋ mbhi ghao po pi mbho ɲoŋ mbimbhi.

²⁰ Pia ji ɲa Muuŋ Minnwi tho ndo mfe shietho ni pia, nne ɲa a nthe pia ji Minnwi, mbo ju ɲa a yi shini ne. Pia po moŋ ju ɲa a yi shini ne, moŋ Muuŋ vi, mbo Jisho Krishto. A ju mbo ɲkier Minnwi shini mbo chombhi ki mme.

²¹ Pa puoŋ mi puoŋ paŋ, pēi lē'i gha'o nu pa nnwi.

Mbra Nwa'anli Jouj Kāoŋ nu pa tho nnu

A wu'ó ná'an Jouj nwa'anli yei nɔ shūu nu tónə ghan piŋ moŋ yichəi chɔshi nthe pa ghan mifi, ndo mbini ndigəi vugu ɲa pugu khwā noŋ. A gē chɔshi moŋ nwa'anli yei pi ɲa Mingwe, pa ɲgia chɔshi pɔ pa puoŋ Mingwe vei. Jouj tūgu noŋ yi nɔ nthishi. Pa ɲgwa moŋ chɔshi yei tho ɲkra Jouj, a yəi ɲa pugu tho chho chombhi yugu moŋ nnu shini. Nne a pinɪ ná'an ɲwa'anli nɔ shwei nu chɔshi yei ɲa ki'i pugu tuoŋ pa masha mifi.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo pi mbho mu, Jouj, mbo nthishi moŋ chɔshi, ɲgəi nu mbho mingwe yei ɲa pi chu'ó vi ne, pugu pa puoŋ pi ɲa ɲkhwā moŋ nnu shini, ndo ki lo ɲgu'ó mbo pi mmu tə'i a. Nguoŋ ɲgwa ɲa pugu ji nnu shini ne khwā vəi ɲkaa pugu, ² nthe nnu shini ɲa a kina mbiŋ pia, ndo shi mbo ka'a ki ndugwi yi ne.

³ Pwapuŋ ni kwoshini ni ghighri pɔ ni pia llo mbho Minnwi Tāa pugu Jisho Krishto, mbo muuŋ Tāa, moŋ nnu shini pugu pa khwā.

Nyien nu moŋ khwā pugu pa nnu shini

⁴ Njü'ó a pwa ti ɲga'a nɔ yəi nu ɲa pichəi pa puoŋ pɔ chho nu moŋ nnu shini wu'ó nɔ ha'an Tāa ni mfe gi ni pia ne.

⁵ Ndwe ñchho mbie gho, ma ɲkien mingwe vei, a lo ɲji'i mbo pi ɲa ñchho ná'an pi kina fhi mfe nu ni pəi, a wu'ó ye ɲa pia ni mfā'ó llo nɔ njē yi ne, ɲa pia khwā noŋ pia. ⁶ A yei mbo khwā, ɲa pia chho ɲkwan ha'an kina yi chhu ne. Yei kina yi, wu'ó nɔ ha'an pəi ni nja'ó moŋ njē yi ne, ɲa pəi chho moŋ khwā.

⁷ Nto pa ɲgwa mifi kwo taoŋ moŋ mbhi, mbo ɲgwa pe ɲa pugu lo ɲji'i mbiŋ ɲa Jisho Krishto tho moŋ freinoŋ ne. Nkwan ɲoŋ vei pɔ pi ɲgan mifi mbo mbina Krishto. ⁸ Pəi lina ni noŋ pəi, ɲji ɲa mba'a pəi phe yaon ɲa pia kwo fā'a ne, ɲji ɲa minthe pia fā'ó kanein ti a linaoŋ. ⁹ Sheshəoŋ ɲa a ghəi shhi ki lo ɲgu'ó ɲkina pi ɲkuoŋ yaon ɲa Krishto ye'i ne, lo ɲji'i mfā'ó Minnwi. Noŋ ɲa a kina moŋ yaon ɲa Krishto ye'i ne, fā'ó Tāa pugu muuŋ.

¹⁰ Sheshəoŋ ntho njəi vəi, ki lo ntho pi ni ntigi yei, ki'i pəi piŋ vi nda pəi, ki nchrā gho, ¹¹ nthe ɲa sheshəoŋ ɲa a chrā gho ne, pɔ pi pakwo pi moŋ fā'a piŋhi yi.

Ndugwi njiŋ chrà nu

¹² Mfā'ó nto nnu nɔ shwei nu vəi nɔ gho, ndo mba'a ɲji'i ná'an ná'an moŋ ɲwa'anli, ñshi ɲka khwā pi nɔ kra nu vəi, nchrā ni pəi pia tho njəi ligi, nne ɲa pwanju'ó yia linaoŋ.

¹³ Puoŋ ndin gho yi mingwe ɲa pi chu'ó vi ne, má'an chrā yo.

Yichæi mbra ŋwa'anli Jouŋ

Kāoŋ nu pa tho nnu

Jouŋ nā'an ŋwa'anli yei nɔ chhu nu ni Gayu ŋa ju, Gayu, ya fā'a nu shi'i. A nā'an nɔ piŋ nu pichæi pa ŋgwa ŋa a taon mon choshi yei, ndɔ yichæi nthishi fɔ, ligi yi pɔ Diotrefe, lāa vugu lāa. Diotrefe ni ndāa nji Jouŋ ti nchæiŋ mon ye nthiŋkwo ŋa a fu'u ŋgwa pɛ ŋa pugu ghêre ŋgwa ha'an Jouŋ taon ne mon choshi. Gayu ni ndɔgɔ ghan chhu chrā Minnwi pei, (ŋa Diotrefe ni ndāa ŋa ki'i pi ghêre vugu ne), ŋgæi ni pugu nda yu, ŋgêre vugu, pugu chwïe fā'a yugu. Jouŋ, mon chhu nu ŋa Gayu fā'a nu shi'i, nɔon ŋa a nnu kaka'o nɔ ghêre nu pa ŋgwa ŋa pugu nyien nthɔ nchi chrā Minnwi ndɔ nchhɔ nu mon nnu shini ne.

Mā'an nu chrā

¹ Ŋwa'anli yei llo pi mbhɔ mu, Jouŋ, mbo nthishi mon choshi, ŋgæi nu mbhɔ Gayu ŋa ŋkhwā shishini ne.

² Ŋkien ndiŋ a, ŋduon ŋa ŋguon pa nnu tɔgɔ shi'i, pugu pa ŋa ɔ fā'o non nyien ntini wu'ɔ nɔ ha'an pa nnu nyien nu shishi'i ni nchæi yɔ ne. ³ Mi ni mfā'o pwanju'ɔ ŋkien ntu yi ndii ŋa pichæi ghan piŋ ni nthɔ nshwei a ni fi'i ni'ŋ nju'ɔ ŋa ɔ fā'o ŋkuon nnu shini ne, nɔ ha'an shishini ɔ chhɔ nu mon nnu shini ne. ⁴ Ndɔ nji'i mfā'o pwanju'ɔ a yien ncha yei: ya'o nu ŋa pa puon paŋ chhɔ nu mon nnu shini.

Lina nu ni ghan fā'a Minnwi

⁵ Ŋkien ndiŋ a, ɔ ya mfā'o ta'anju'ɔ ni fi'i fā'a ŋa ɔ fā'a nu mbiŋ pichæi ghan piŋ nji'i nthɛ pi nɔ ha'an pugu pɔ pi pa ghini ne. ⁶ Pugu ni nchi ni ŋgwa mon choshi fi'i khwā ŋa ɔ ni nɔon ni pugu ne. A shi mbo nnu shi'i nɔ ha'an ɔ ŋgêre vugu nɔ ha'an a nshi mfe pwanju'ɔ ni Minnwi ne ndii ŋa pugu llo nyien ne. ⁷ Nthɛ ŋa pugu nyien pi nɔ ligi Taathɔ ki lo nji'i nthɔ mbiŋ ŋkwe sheshe yaon mbhɔ ghan ki piŋ Minnwi. ⁸ Nthɛ yie ghɔ, a pie ŋa pia ghêre ŋkwan ŋgwa pei, nne ŋa minthe pia ŋkaa pia pɔ ghan fā'a mon ye'i nu nnu shini.

⁹ Ŋkwo nā'an yaon mfe ni choshi, ndɔ Diotrefe ŋa a khwā nɔ nū'ɔŋ nu non yi shhi ne shi'a ŋkhwā nɔ ya'o nu mbhɔ pigi.

¹⁰ Nshi ŋga nthɔ hene, kan ŋshi ntaon ni pa nnu pɛ ŋa a chwïe nu ne pāa, pa nnu wuwuru ŋa a chrā nthɛ vigi ne. Nɔ ha'an pei nnu wu'ɔ ŋkigæi kigæi, a pini nu'uy ndāa nɔ chhu nu tho a pwa ni ghan piŋ, ndɔ mbini nu'uy ndāa ni ŋgwa pɛ ŋa pugu tā'a nchhu ŋa pugu tho a pwa ni pugu ne, ti mfū'u vugu fu'u mon choshi.

¹¹ Ŋkien ndiŋ a, ki'i pæi pini nnu pipi. Pæi pini pi nnu shi'i. Sheshenon ŋa a chwïe nnu shi'i ne, pɔ pi yi Minnwi. Sheshenon ŋa chwïe nnu pipi lo naa nji Minnwi.

¹² Sheshenon chrā nnu shi'i nɔ ligi Demetriu. A gha nchhɔ chambhi yi ŋkwan ha'an nnu shini Minnwi chhu ne, yei nɔon ŋa a ŋkien ŋon. Pigi ŋkaa pigi, pigi nchhu yigi nnu shi'i nthɛ vi, ɔ ji ŋa nnu ŋa pigi chhu ne nnu shini.

Ndugwi chrā

¹³ Mfā'o ntu nnu nɔ chhu nu ve, ndɔ pa'a ndɔ nji'i ntā'a nu nā'an nā'an mon ŋwa'anli. ¹⁴ Ŋkwā'a nɔ yæi nu ghɔ mon kuo ndii yei, pɔgɔ yæi ligi nchrā.

¹⁵ Minnwi fe ghigri ve. Ŋguon pa shuon pɔ hein mā'an chrā yɔ. Chrā ni ŋguon pa taannu pɔ, pa ta'a ta'a.

Nwa'anli Jude

Kāon nu pa tho nnu

Pi ni nā'anj nwa'anli Jude no shūu nu tónə ghanj pinj nthe pa masha mifiñi ja pugu chhu ja pugu ghanj pinj ne. Monj nwa'anli yei, ja a fhi mbra nwa'anli Pita monj pa nnu ja pi nā'anj ne, Jude kwēne pa ngwa ja pugu mēin nwa'anli yi ne ja pugu wie nkrò pinj ja Minnwi fe ni pugu ta'a ngé no nguonj ndii ghao ne. Jude chhu ja pa masha mifiñi pei yí'ə nonj yugu pi kúonj nnu ja njəinj yugu nōonj ne, ki lo mbo nnu ja Minnwi chhu ne, nne mfuo freinonj yugu ni shúonj, nchí'ə nji ja Minnwi nū'ənj ne ndo ngwe'i pa ghanj ndigha'ó. Nji'i nthe pi no ha'anj pugu chhu ja pugu mā'anj pi nkini Minnwi ne, pugu ya nchwie pi nnu ja njú'ó yugu na'anj ni pugu ne, pa'a ndo mfá'ó Jijwe Minnwi mbinj pugu. Jude tá'a nu ja pa ghanj pinj láa nnu ja pugu ye'i nu ne pugu nkwanj li ja pugu nōonj nu ne.

Mā'anj nu chrá

1 Nwa'anli yei llo mbho mu Jude, mbo muunj fá'a Jisho Krishto mbini mbo ndinj Jein, ngəi nu ni ngwa pe ja Minnwi, mbo Táa, gē vugu, ndo nkhwá vugu, nū'ənj ni Jisho Krishto ne.

2 Nduonj ja Minnwi nōonj ntou kwoshini pugu pa ghighri pugu pa khwá ni pəi.

Pa masha mifiñi

3 Nkienj pa linj panj, nji'i nthe no ha'anj mi ni ntho nkhwá nu no nā'anj nu nwa'anli mfe ni pəi nthe ta'a nkwanj lūgu nu ja pia fá'ó ne, nki yəi ja a pie ja nā'anj no mā'anj nu ghrí yəi ja pəi wie nkrò nthe pinj ja pi ni mfe ni pia, mbo ngwa Minnwi ta'a ngé no nguonj ndii ghao ne. 4 Nthe ja pichəi ngwa nji'anj nii ki pi lo nji, mbo ngwa ki pogo Minnwi ja pugu linj nkini nthe pwapunj Minnwi via nne no li'i nu mbha nnu totro yugu. Ngwa pei láa Jisho Krishto fiñj Masha via ndo mbo Taatho. Pi ni nkwo ná'anj* fie ndii ja ngwa pei shi mfá'ó njó.

5 Ntá'a nu mbini nkwinj vəi, nji'i nthe no ha'anj pəi ji nguonj nnu yei ja Taatho† ni nga nkwo kwe la'ataonj Ishrae llo monj la'ataonj Ijpti, ndo nga nda'a, nshi'i ngwa pe ja pugu shini ndo mbinj ne. 6 Pəi kwinj pa ghanj ntaonj Minnwi pe ja pugu shini ndo nkina monj li'i ye ja pugu ni mfá'ó nji fo ne, mī'anj li'i ja pugu ni mfá'ó no

chho nu ne, Minnwi krao vugu ni cheinj no nguonj ndii, nū'ənj monj mme njinjnj njtho njwere mme llembhi shá'a. 7 Kwinj la'ataonj Shodonj pugu Gomora pugu pa pichəi pa la'ataonj yəi pugu, ja pugu nkaa pugu ni mfe nonj yugu ni kwoshuonj pugu pa mbha nnu totro ne, pugu ni njəi ngə'i njó mōnonj ki ndugwi yi no li ni nguonj ngwa.

8 Wu'ó nenne, ngwa pei nkaa pugu, yi'ə nonj yugu pi kúonj nnu ja njəinj yugu nōonj ne, nne mfuo freinonj yugu ni shúonj, nchí'ə nji ja Minnwi nū'ənj ne ndo ngwe'i pa ghanj ndigha'ó. 9 Ndo ndii ja nthishi pa ghanj ntaonj Minnwi, mbo Maika, ni nshūu nu pugu Shata ndo ndou nu nthe khu Mushí ne, a shini ndo nji'i mbi'i no chrá nu chrá nchí'əshə no sha'a nu Shata, ndo a ni chhu pi ja, "Taatho piga gho."

10 Ndo ngwa pei gha ngwe'i nguonj yaonj ja pugu lo nji'i nji ne, ndo pa nnu pe ja pugu ji ki lo mbi'i no pa minyienj ne, pa nnu pigho gha mbiri vugu.

11 Wuwuru ngə'i po ni pugu. Nthe ja pugu yəu njinj nkwanj mbha nnu Keinj, pugu mī'anj nonj yugu nchwie pa ntəi nkwanj ha'anj Balaanj ni nchwie ne no fá'ó nu shéi, ndo nshi'i nkwanj ha'anj Kora ni shi'i ne nthe tinitho.

12 Pa ngwa pei pa tho mitwe'i njó li'i ji khwá yəi no ha'anj pugu ji maonj pəi pugu ki lo mfá'ó pogo, ngw'ó ndina pi ni nonj yugu, pa lúluinj ki mbi ja fifrəi tienj nyienj nu no gho, mbo no pa thi ja a lo njun ntienj monj ndii kwo ntienj ne, pa thi ja pi kwo shū'ó vugu llo nkuonj njienj yugu ti pugu kwo khu. 13 Pugu po no finj titini tho nkhi, pa mbha nnu lritho pugu tho nōonj nonj yi no fá'ofa'ó finj gho. Pugu po no pa finəi ja pugu finj nu ye, Minnwi kwo nū'ənj njinjnjnj ki ndugwi yi ni pugu.

14 A ni ngu'ó mbo nthe pi pa nnu pei ja Enoke mbo khwachəi ngwrəinonj llo mbinj Adanj ni njəi nnu llo mbho Minnwi nchhu ja, "Lii njəi, taatho tho nu ne pugu pa wuj nkantj ngwa pi pi taonjtaonj 15 no sha'a nu nguonj ngwa ndo mfe njó ni nguonj pa ghanj ki pogo Minnwi nthe pa mbha nnu ki fá'ó pogo Minnwi ha'anj pugu chwie nu ne, pugu pa chrá piphi ja pa ghanj ki pogo Minnwi mbo pa ghanj phi chrá nu nthe vi ne."

16 Ngwa pei ghá ngu'ó ma ntho nduoluo, ghanj yúa shwieshwie, ntho njou njinj pa nnu piphi ha'anj njú'ó yugu tá'a nu ne, pugu chrá ni nōonj nonj ntho mfiñi ngwa ni chrá lilinj nne no tá'a nu shina yugu.

* 1:4 1:4 Yichəi njinj li'i yei pini mbo ja pi ni nkwo nū'ənj fie ndii. † 1:5 1:5 Pichəi pa ndunu Nwa'anli Minnwi monj chrá Gri fá'ó pi Jisho no li'i yei, nōonj nu ja Jisho ni nkwe vugu nkaonj pi maa mbhi vi nkuonj mbhi heinj. ‡ 1:14 1:14 Yichəi shendaonj no chhu nu nnu yei po ja nkantjkanj.

Gè nɔ fii nu shii

¹⁷ Ndo p̄əi kwɪŋ pa nnu ŋa pa ghaŋ ntaoŋ Taathɔ via, mbo Jishɔ Krishto, ni nchhu ni p̄əi nɛ. ¹⁸ Pugu ni nchhu ni p̄əi ŋa, “Moŋ ndugwi llé, pa ghaŋ mā’añ kwèiŋ shi mbo, nthɔ njoŋ njiŋ pa nnu ki pɔgo Minnwi ŋa pugu shōro nu nɛ.” ¹⁹ Yei pa ŋgwa pɛ ŋa pugu thɔ nthɔ nu ni pa minduoŋnduoŋ nɛ, mbo pa ŋgwa ŋkuoŋ mbhi, ki lo mfā’o Jijwe Minnwi mbiŋ pugu.

²⁰ Ndo ni p̄əi, ma ŋkiɛŋ pa lɪŋ paŋ, p̄əi kina nchɔ ŋkugwi noŋ yəi ŋku’o nu moŋ yaŋ ye’i taŋtaŋ ŋa pa ghaŋ piŋ thi ŋkuoŋ gho nɛ, ndo nduoŋ nu moŋ ghri Jijwe Minnwi. ²¹ P̄əi nū’oŋ noŋ yəi moŋ khwá ŋa Minnwi fā’o mbiŋ p̄əi nɛ, nɔ ha’añ p̄əi ywere kwoshini Taathɔ via mbo Jishɔ Krishto nɔ fɛ nu chombhi ki mme ni p̄əi nɛ.

²² P̄əi fā’o kwoshini mbiŋ ŋgwa pɛ ŋa pugu fā’o khuthɔ nɛ. ²³ Nkwe pichəi ŋgwa, ntɔgo pi ŋkuoŋ jā nu vugu mfu’u moŋ móŋoŋ, ndo nōoŋ kwoshini ni pichəi moŋ pɔgo, nchɔ mbina phi pighɔ ha’añ a trao chombhi yugu nɛ.

Gha’o nu Minnwi moŋ luŋ

²⁴ Ni ju ŋa a fā’o nji nɔ tuo nu vəi ki p̄əi lo ŋgū, nthɔ ni p̄əi ki kòro lo mbo mbiŋ p̄əi shhi ndigha’o yi ni ntou pwanju’o. ²⁵ Ni fiɛŋ Minnwi Nkwe via, ntɔgo pi mbho Jishɔ Krishto, mbo Taathɔ via, pɔ ndigha’o, ni chüchü, ni ghri pugu pa nji, llo ndii ŋa a ni ŋkwo ma ntɔgo nɛ pugu pa ndwe, ti ŋgəi nchəiŋ moŋ ndii ŋa ndugwi yi lo mbo nɛ! A pɔ nenne.

Nwa'anli Nnu Nōonj

Kāonj nu pa tho nnu

Pi ni nā'anj nwa'anli pa nnu na Jisho Krishto ni nōonj ni Jounj monj ndii na pa ghanj pinj ni ntogo nu monj ngə'i nthe pinj yugu mbinj Jisho Krishto Taatho ne. Mme tho nnu nwa'anli yei po pi no fe nu kwà'a pugu pa mā'anj ghrí ni ghanj pinj pei na pugu togo nu monj ngə'i ne ndo mbini nkwenē vugu na pugu thi a tini.

Nwa'anli yei fā'o ntu pa nnu nōonj pugu pa nnu na Jounj yəi. Pi mā'anj fi'i nnu pigho pi ni pa chrā mili'i na a po pi no nnu ləinj ni ngwa nduonj ndo pa ghanj pinj monj pii ndii gho ni nji njinj yi. Pi pi'i pa tho nnu nwa'anli yei nkwanj ha'anj pi ghà mbi'i nkhi yrāo ne monj pa nnu na Jounj ni njəi ne.

Nnu na Minnwi tā'a nu na pi ji llo monj njē nwa'anli yei ngəi nchəinj monj ndugwi yi ne po na: Ntogo mbho Jisho Krishto Taatho, Minnwi shi nga'a nguonj pa mbina pi ghao ti mfe ni Shata ndutho yi, ndo nkineinj ngwa pi pi ndindi ni mboro po fhi pugu pa shhe fhi ndii na a mī'ej ghā'a nu pa mbina pi ne.

Njē yi

¹ Ye pa nnu na Jisho Krishto ni nōonj, na Minnwi ni mfe gho na a nōonj ni pa puonj fā'a pi, mbo pa nnu na a totho ndogo li'i ne. Jisho ni ntaonj pi nganj ntaonj Minnwi na a ghəi nchwē Jounj muunj fā'a yi ji pa nnu pei. ² Jounj ni nchhu nguonj nnu na a yəi ne. Nnu pigho ni mbo chrā llo mbho Minnwi pugu pa nnu na Jisho Krishto ni nchhu shishini ne.

³ Mboro po ni nonj ye na a mēinj chrā nnu nōonj yei nggi yi taonj ne, mboro po ni ngwa pe na pugu ya'o ndo nchwē pa nnu na a po monj gho ne, nthe na ndii para.

Nkani ni khwachəi choshi

⁴ Nkani llo mbho Jounj ngəi mbho khwachəi choshi na a po monj Eshia ne.

Pwapuj pugu pa ghigri po ni pəi llo mbho ju ye na a po, ndo ni mbo, ndo mbo no tho nu pugu pa llo mbho khwachəi jijwe na a po yəi faanj yi ne, ⁵ pugu pa llo mbho Jisho Krishto mbo minkwentie na a ghà ngu'ə mfi'i pi no ha'anj a yəi ne, mbo fionj nonj no ku'ə nu monj gho, mbo nganj sha'a nguonj pa fionj ghao monj mbhi.

Ni ju na a khwā via, nkwe via llo monj pa phi pia ntogo pi monj chhi yi, ⁶ ndo nchwē via pia po pa ghanj fe'ingiej monj Sha'afuonj Minnwi yi mbini mbo Tāa vi ne,

nguonj ndigha'o ghao pugu nji ki ndugwi yi po gho. A po nenne.

⁷ Lii njəi, a tho nu ne monj lulinj, nguonj ligi ghao shi njəi vi, nji'i nthe pi ngwa pe na pugu ni nchwē'i vi ne,

nguonj pa la'ataonj nkuanj shhe ghao shi mbo ni tu'utho nthe vi.

A ha'anj a le mbo ne. A yie.

⁸ Minnwi Taatho chhu na, "Mi njē yi ndo mbo ndugwi yi, mbo ju na a po, ni mbo, ndo shi ntho, ju na a chaa nguonj nji ne."

Muunj Nonjmishua nōonj nonj yi

⁹ A mmu, Jounj ndinj vəi, mbo nganj kwo yəi monj ngə'i pugu pa Sha'afuonj Minnwi pugu pa wēinj nu njū'ə monj tiishii na pia togo nu monj gho no ghanj younjinj Jisho. Pi ni nū'ənj a nkuanj muunj nkūnu na pi mēinj ni Pamo titri nkhi nthe na nkhi chii chrā Minnwi pugu pa na nchhu nnu shini na a po nthe Jisho ne ¹⁰ Mi ni mbo monj Jijwe monj lembhi Taatho, nja'o mme nggi njinj mu no ntənj, ¹¹ a chhu nu na, "Nā'anj nnu na ə shi njəi ne monj nwa'anli ntaonj ni khwachəi choshi pe na pugu po la'ataonj Efesho, ni Shimaina, ni Pegamuj, ni Tiatiara, ni Shadi, ni Filadefia, ni Laodeshia ne."

¹² Nne nkara no yəi nu nggi gho na a ni nchrā nu vəi ne. Nga nkara, njəi khwachəi yaonj tigi lanj na pi chwē ni laonjo. ¹³ Titri pugu, yichəi nonj ni mbo no muunj nonjmishua, mā'anj mme ntaanj ndhwí, ngwara laonjo a tiri no njū'ə yi. ¹⁴ Ngiiho yi fugu no frū fhu, mbini mfugu no wēi. Ligi yi po no linj mōnonj. ¹⁵ Kwo mi po no yichəi nkwanj tini na pi tūonj monj mōnonj ndo nju'ə a lii. Nggi yi po no ntu nkhi na a khii nkho nu. ¹⁶ A tuo khwachəi ndigi finəi ngei mbho yi yi ji. Kafa chəchigəi na a fā'o paa ngei ne taonj nchə yu. Minji mi po no minaonj na a ya nthe nu shi'i.

¹⁷ Mi ni nga njəi, ngū shhi yu no ha'anj nkukhu. Ndo a nū'ənj mbho yi yi ji mbinj mu, nchhu nu na, "Ki'i mbogo gu. A mmu mbo fionj yi ndo mbo ndugwi yi, ¹⁸ mbo ju na a yi maonj ne. Mi ni nkhu, ndo lii njəi, mi yi maonj ki ndugwi yi, ndo mfa'o chu'ə fini gu pugu pa li'i ngwa khu.

¹⁹ "Nthe yie gho, nā'anj pa nnu na ə yəi ne, pa nnu pe na a po ndwe ne, pugu pa nnu na a shi ndogo li'i ndii nduonj ne. ²⁰ Ndo no pa nnu ləinj nthe khwachəi finəi pe na ə ni njəi ngei mbho a yi ji ne, pugu pa khwachəi yaonj tigi lanj na pi chwē ni laonjo ne, khwachəi finəi pigho ghanj ntaonj Minnwi ni khwachəi

chōshi pigho, khwachəi yaon tigi lan pō khwachəi chōshi pigho.”

2

Nkìni ni chōshi Efesho

1 “Nā’an mfe ni nğan ntaon Minnwi chōshi mon Efesho: ‘Pei pa chrà ju ye ña a tuo khwachəi finəi ngei mbho yi yi ji, ña a tho nyien nu shina khwachəi yaon tigi lan ña pi chwie ni laonjo ne.

2 “Nji mbha fà’a pəi, fi’i wie non yəi ni fi’i wēin njù’o yəi mon tiishii, pugu pa fi’i nkwan nō ha’an minthe pa’a pəi lo mien shina ni ngwa piphi, pəi kwo ywē’i ngwa pə ña pugu mēin non yugu ni pa ghan ntaon Jisho ndo pa’a ndo mbo yie gho ne, njəi ña pugu ghan mifi. 3 Nji ña pəi tho ntii shii, ngwēin njù’o, njəi ngə’i nthe ligi a, ndo pa’a ndo nkina.

4 “Ndo mfā’o yei nnu nō krēi nu vəi nō gho. Pəi mi’an khwā ye ña pəi ni mfūon mfā’o ne. 5 Nthe yie gho, pəi kwij fi’i nkwan nō ha’an pəi gū ne, mbā’a nkūnu yəi, mfā’a fà’a ye ña pəi ni mfūon mfa’a nu ne, kiēn nne kan nshi ntho njəi vəi mbi’i yaon tigi lan yəi nō li’i yi. 6 Ndo pəi fā’o yei ta’a nnu: pəi pīna mbha fà’a pa ghan younjin yaon ye’i Nikolou, ña mummu pīna nkaa mu ne.

7 “Nōn ña a fā’o tənə ne, â ya’o nnu ña Jijwe chhu ni pa chōshi ne. Ni nōn ña a mā’an ti nga’a ne, nshi mfe nji gho nō ji nu ntien llo nkuan thi chombhi, ña a pō mon nyien Minnwi ne.’

Nkìni ni chōshi Shimaina

8 “Nā’an mfe ni nğan ntaon Minnwi chōshi mon Shimaina: ‘Pei pa chrà fūon yi ndo mbo ndugwi yi ña a ni nkhu mbini nu’uy nkù’o mfā’o chombhi ne.

9 “Nji pa ngə’ingə’i pəi pugu pa pou yəi ndo pəi ghan fà’o. Nji pa nnu piphi ña pi chhu tho pəi ne, mbo ngwa pə ña pugu chhu ña pugu pō pi pa ngwa Juu ndo pa’a ndo mbo yie gho ne. Pugu pō pi kiri Shata. 10 Ki’i pəi pogo ngə’i ña a tho nu nii vəi ne. Pəi lli njəi, Shata tā’a nu mā’an pichəi shina pəi mon chəin, ña pi ywē’i vəi, ndo pəi shi mbo mon ngə’i nō wun ləmbhi. Pəi nthi a tini ti nchəin nthinkwo khu nu, kan nshi mfe nkie chombhi ni pəi.

11 “Nōn ña a fā’o tənə ne, â ya’o nnu ña Jijwe chhu ni pa chōshi ne. Nōn ña a mā’an ti nga’a ne, mba’a mbra gu kəon vi.’

Nkìni ni chōshi Pegamun

12 “Nā’an mfe ni nğan ntaon Minnwi chōshi mon Pegamun: ‘Pei pa chrà ju

ye ña a fā’o kafa chəchigəi mbo yi paa njin ne.

13 “Nji li’i ña pəi chho ne, li’i ña faan Shata pō ne. Ndo pəi wu’o nkina nchho nja’o ncho. Pəi shini ndo ndāa pin yəi mbin mu nji’i nthe pi mon pi ndii ña pi ni njwi Antipa, mbo minkwentie a, mbo nğan ta’anju’o. Pi ni njwi vi shina pəi li’i ha’an Shata chho ne.

14 “Ndo mfā’o shigei pa nnu nō krēi nu vəi nō gho. Pəi fā’o pichəi pa ngwa shina pəi hene ña pugu thi pi nkuan pa nnu ña Balaan ni nje’i nu ne, ña a ni nje’i Balake ña a nū’on k’ingini shhi pa puon Ishrae, nne ña a nthe pugu ji maon ña pi fē’i pa nnwi nō gho ne, ndo mbini nkwo shūon. 15 Wu’o nenne pəi pini mfā’o pichəi pa ngwa shina pəi ña pugu tho njōu njin yaon ye’i Nikolou. 16 Nthe yie gho, pəi pā’a nkūnu yəi. Ndāa nenne, kan nshi ntho njəi vəi shina kuo ndii, mā’an yugu ni nchho ni kafa ña a taon ncho mu ne.

17 “Nōn ña a fā’o tənə ne, â ya’o nnu ña Jijwe chhu nu ni pa chōshi ne. Ni nōn ña a mā’an ti nga’a ne, nshi mfe yichəi nkwan yaon ji ña pi mēin ni mana ña pi ni ndəin ne gho. Mbini mfe muun ngù’o fhu gho, ni ligi fhi ña pi nā’an nkuan gho ña sheshenon lo nji’i nji nkien ju ña a kwe ne.’

Nkìni ni chōshi Tiatora

18 “Nā’an mfe ni nğan ntaon Minnwi chōshi mon Tiatora: ‘Pei pa chrà Muun Minnwi, ña a fā’o pa ligi a pō nō lij mōnon ne, kwō mi pō nō yichəi nkwan tini ña pi yu’o a lli ne.

19 “Nji mbha fà’a yəi, fi’i khwā yəi, pin yəi, fà’a ghère yəi pugu pa wēin nu njù’o yəi mon tiishii, pugu pa ña pəi fā’a ndwe ncha ha’an pəi ni mfūon mfā’a nu ne.

20 “Ndo mfā’o yei nnu nō krēi nu vəi nō gho, pəi mien mingwe yie mbo Jeshebe ña a mēin non yi ni njəili’i, ndo ntho nje’i nu, ndo mfi puon fà’a pan ña pugu nii mon nnu shūon, ndo nji pa maon ña pi fē’i pa nnwi nō gho ne.

21 Mi ni mfe ndii gho ña a pā’a nkūnu yi, ndo a lāa pā’a nu nkūnu yi ni nnu kwoshuon.

22 “Lii njəi, nshi mā’an vi kuan ghino, mā’an ngwa pə ña pugu pugu pō nu mon shūon ne mon titini ngə’i, kan a nein pugu pā’a nkūnu yugu ni mbha fà’a mingwe gho. 23 Nshi mbrāo puon pi njwi, nguon pa chōshi ghao ji ña a mmu mbo ju ña a ji nguon pi’i nu ngwa, pugu pa njù’o ngwa ne, ndo shi mbe sheshenon vəi wu’o nō fà’a yi ña a fā’a ne.

24 “Ndo ni pigəi yəi monj Tiatira ɲa pəi lo ɲgwəiɲ yaonj ye’i yi gho ne, ɲa pəi lo ɲje’i yaonj ɲa pi mēiɲ ni lá’o Shata ne, nchhu ni pəi ɲa nshi lo nu’uɲ nū’oɲ yichəi lri nduonj mbij pəi. 25 Pəi wēiɲ pi yaonj ɲa pəi fā’o ne a tini ti nshi nu’uɲ ntho. 26 Nonj ɲa a mā’anj ti ɲga’a ne, ju ɲa a nū’oɲ pa fā’a a ti ɲgəi nchəiɲ nɔ ndugwi yi ne, nshi mfe ghrí ni ɲganj yi nɔ sha’a nu pa la’ataonj. 27 A sha’a vugu ni mbie tɪni, nshina vugu pa kraokrao nɔ kin nchi’a, wu’o nɔ ha’anj mmu ndutho a fā’o ghrí llo mbho Taa a ne. 28 Nshi mfe finəi muuj tutu’u gho. 29 “Nonj ɲa a fā’o tənə ne, á ya’o nnu ɲa Jijwe chhu ni pa choshi ne.’

3

Ŋkɪni ni choshi Shadi

1 “Nā’anj mfe ni ɲganj ntaonj Minnwi choshi monj Shadi: ‘Pei pa chrà ju ye ɲa a tuo khwachəi Jijwe ni khwachəi finəi ne.

“Nji mbha fā’a yəi. Pəi fā’o ɲkien ligi ɲa pəi yi maonj, ndo pəi pɔ pi yi khu. 2 Pəi pini ɲwiɲ, ɲju’u yaonj ɲa a pi’i nu, ntā’a nu ɲkhu ne. Nthe ɲa ndo nji’i ɲəi fā’a yəi ká’o ligi Minnwi a. 3 Pəi chho ne ki’ε ɲkwɪɲ yaonj ɲa pəi ni mbij ndo ɲja’o ne. Pəi nū’oɲ nnu gho ndo mbā’a ɲkūnu yəi ni phi. Pəi mienj ki lo ɲwiɲ ndollo, kanj nshi ntho nɔ ɲgina, pa’a pəi lo nji’i nji ndii ye ɲa nshi nshwi’i mbij pəi ne.

4 “Ndo pi wu’o mfā’o shigei ɲgwa monj Shadi, mbo ɲgwa pe ɲa pugu lo nji’i mfuo nonj yugu. Pugu shi mā’anj mme ndhwí fhu nyienj pigi pugu ka’a, nthe ɲa pugu ká’o. 5 Nonj ye ɲa a shi mā’anj ti ɲga’a ne shi mā’anj ndhwí fhu nɔ pugu, nne pa’a ndo ma mfu’u ligi yi monj ɲwa’anjli chombhi. Nshi nchhu shhi Taa a pugu pa ghanj ntaonj pi ɲa a nyanj.

6 “Nonj ɲa a fā’o tənə ne, á ya’o nnu ɲa Jijwe chhu ni pa choshi ne.’

Ŋkɪni ni choshi Filadefia

7 “Nā’anj mfe ni ɲganj ntaonj Minnwi choshi Filadefia: ‘Pei pa chrà ju ɲa a yi taonjtaonj ndo mbo ɲganj nnu shini ne, a fā’o chu’o nda ɲa a ni mbo yi Devi, ɲa yaonj ɲa a chu’o ne, minthe pa’a ɲonj lo mfini, ndo ti á mfini pa’a ɲonj lo nchu’o.

8 “Nji mbha fā’a pəi. Lii njəi, nū’oɲ chonda wo shhi pəi ɲa pinthe pa’a ɲonj lo nji’i mfini. Nji ɲa pəi fā’o pi muuj shigei ghrí, ndo pəi nū’oɲ a chrà a, ki lo ndaa a. 9 Lii njəi, nshi nchwie pe ɲgwa ɲa pugu pɔ monj kiri Shata, ɲa pugu chhu ɲa pugu ɲgwa Juu ndo ki

lo mbo yie gho ne, nchho nde’i le’i ne, lli njəi, shi nchwie pugu tho ntu’u nonj yugu shhi pəi, pugu shi nji ɲa ɲkhwā vəi. 10 Nthe ɲa pəi nū’oɲ chrà a, mbo chrà wēiɲ njū’o pugu tii nu shii ne, nshi ndina ni pəi monj ndii ɲa ghagha’a tho nu monj ɲguonj mbhi ne, nɔ mōonj nu ɲgwa pe ɲa pugu pɔ chho ɲkuonj shhe ne.

11 “Ntho nu monj kuo ndii, wēiɲ yaonj ɲa o fā’o ne a tini, nji ɲa mba’a ɲonj shiri ɲgá’o yə ɲkwe. 12 Nonj ɲa a mā’anj ti ɲga’a ne, nshi nchwie vi a pɔ kwini Nda Minnwi a. Mba’a a le ma nu’uɲ ntaonj fo, ndo mbini ná’anj ligi Minnwi a mbij yu, mbini ná’anj ligi la’ataonj Minnwi a mbo Jerushaleiɲ fhi, ɲa a taonj po nshwi’i nu shhe llo mbho Minnwi a, pugu pa ligi a yi fhi ne, mbij yu.

13 “Nonj ɲa a fā’o tənə, á ya’o nnu ɲa Jijwe chhu nu ni pa choshi ne.’

Ŋkɪni ni choshi Laodeshia

14 “Nā’anj mfe ni ɲganj ntaonj Minnwi choshi monj Laodeshia: ‘Pei pa chrà A yie, mbo miɲkwentie ye ɲa a ghà ɲgu’o nchhu pi nɔ ha’anj a yəi ne, ndo mbo ɲganj chrà nnu shini, mbo ɲonj ɲa ɲguonj yaonj ɲa Minnwi chwie llo pi mbho yu ne.

15 “Nji mbha fā’a pəi: Pəi lo nji’i ɲgri ndo pa’a ndo ntūonj. Njua ɲa pəi kanj ni ɲgri ki ntūonj. 16 Nne nthe ɲa pəi kukhu, ki lo ntūonj ndo pa’a ndo ɲgri ne, nshi nthu vəi nchə a mfu’u. 17 Nthe ɲa pəi chhu ɲa, “Pigi fā’o, pigi ya mbo shi’i, pigi lo nji’i mfā’o chà!” Ndo ki lo nji ɲa pəi pou ɲga’a, a pie ɲa pi kwoshini yəi, pəi ghanj pou, mbo ni chri ligi, ndo mbo ntii. 18 Mfe ntigi ne ni pəi ɲa pəi yuonj laonjo ɲa pi chwie a tɔgo pi monj mōonj a ya mbo ɲkien yie gho ne mbho mu, nne ɲa minthe pəi pɔ ghanj fā’o. Pəi yuonj mme ndhwí fhu mbho mu, nji ɲa pəi shi mā’anj mbij pəi ki ɲgwa lo nu’uɲ njəi nthii yəi, ntho ndritho. Pəi yuonj fhó ligi mbho mu ni’iɲ ligi pəi nji ɲa minthe pəi yəi li’i. 19 ɲgwa pe ɲa ɲkhwā vugu ne, ɲga mfē’i vugu mbini nju’u vugu, nne, pəi fā’o ntou ni’iɲ njū’o, mbā’a ɲkūnu yəi ni phi.

20 “Lii njəi! Nthi chonda ɲkwēi nu, sheshenjon ɲa’o ɲggi a nchu’o chonda, nii nda yu, nji maonj pigi yu, pugu ji pigi yu. 21 Ni ɲonj ɲa a mā’anj ti ɲga’a ne, nshi fe ghrí gho a chho yəi a ɲkuonj faanj a, wu’o nɔ ha’anj mummu ni mā’anj ti ɲga’a nchho yəi Taa a ɲkuonj faanj yi ne.

22 “**‘Nōn** **na a fā’o ténə ne, á ya’o nnu** **na Jijwe chhu ni pa choshi ne.**”

maon pigho wu’o mbo ntogo pi nkuon pwatua yo.”

4

5

Faan na a po po

Nwa’anli gho pugu Muon Minjii gho

1 Pa nnu pei ni nga ntogo, mbe’i, nga njoi ne, njoi chonda thi yi wo po! Fūon nggi na mi ni fūon nja’o a chrā nu vāi no ntān ne, chhu na, “**Ku’o hein, kan nshi nōon pa nnu na a yi’i na a lōgo li’i ndii na yei ndii kwo togo ne.**”² Wu’o ndii gho, mbo mon Jijwe. Njoi faan thi po, yichoi ngon chho nkuon gho.³ Ngan ngon gho na a ni nchho nkuon faan gho ne chiachia no pichoi nkwan ngū’o na pi mēin ni jashipa pugu kanelian. Jijwe ngunnu na a lii no yichoi nkwan ngū’o na a lii no fhothi pi mēin ni emera ne ghin vi.⁴ Paa wun faan ni faan yi khwe ghin yie faan. Paa wun thishi chiichii ni yi khwe chho nkuon pa faan pigho, mā’an pa memme ndhwī fhu ni pa nkie laonjo tho pugu.⁵ Pa sheishei fiembi pugu pa miwara mbi taon nu nkuon faan gho. Khwachoi nki’a mōnon ni ntho nkii nu shhi faan gho mbo khwachoi Jijwe Minnwi.⁶ Shhi faan gho yichoi yaon ni mbo fo no mme nkhi ngrashi, nchia nu no ngū’o chiachia.

¹ Nne njoi nwa’anli* ngei mbo ji ju gho na a ni nchho nkuon faan gho ne. Pi nā’an yaon mon gho pugu pa nkūnu yi, ndia ni khwachoi lei titini.² Njoi yichoi mme ngan ntaon Minnwi, a chhu ni mme nggi na, “A kā’o gō no fei nu nwa’anli yei, ndo mba’a lei yei?”³ Ndo pa’a yichoi ngon po, ki nkuon shhe ki la’o shhe lo nji’i mfa’o nji no fei nu nwa’anli gho ki ndii mon yi.⁴ Ndo njē kōi nu ni nji ntho na pi shini ndo njoi yichoi ngon na a nkā’o no fei nu nwa’anli gho ki ndii mon yi.⁵ Ndo yichoi ta’a nthishi chiichii gho chhu vāi na, “Ki’i nu’un nkōi. Pa’o na a llo mon ndaonon Juda, mbo Nier Fūon Devi, kwo mā’an ti nga’a ti minthe a fei nwa’anli gho pugu pa khwachoi lei na pi lia no gho ne.”

Khwe mimaon maon ghin faan gho mbāon, no sheshe ngei faan gho. Pa ligi linaon mbij mimaon pigho, shhi, pugu pa njin.⁷ Fūon miyaon maon gho po no pa’o, mbra yi po no fua, yichoi mbra yi po minj mi po no yi nonmishua, yichoi mbra yi po no mimba’o na a yei nu.⁸ Sheshe khwe mimaon maon pigho fā’o ntigao pra, pra pigho linaon ni pa ligi nkuon pugu, pugu pa mon pi. Ni naonchi pugu pa tu’u pa’a pugu lo nji’i mien chhu nu na,

⁶ Ndo shina faan gho pugu pa khwe mimaon maon pigho, pugu pa thishi chiichii pigho, mi ni njoi Muon Minjii ta’ tithi, no ha’an pi sho vi sho, ni khwachoi ndua pugu pa khwachoi ligi, mbo khwachoi Jijwe Minnwi na pi taon mon nguon shhe ghao.⁷ A ghāi nkwe nwa’anli gho llo ngei mbo ji ju na a ni nchho nkuon faan gho ne.⁸ A ni nga kwo kwe nwa’anli gho, khwe mimaon maon pigho pugu paa wun thishi chiichii ni yi khwe pigho gū shhi Muon Minjii gho, sheshe ta’a yi tuo yaon pa’o lōu pugu pa kumbu na pi chwie pi ni laonjo, laminda linaon mon gho, mbo luon Minnwi pa ngwa Minnwi pi taonon.⁹ Pugu yrāo nkhi fhi, nchhu nu na,

“Taonon, taonon, taonon, a Taatho mbo Minnwi

“A kā’o gō no lōgo nu nwa’anli gho mbā’a pa lei na pi lei no gho ne. Nthe na pi ni nsho gho, ndo ntogo pi nkuon chhi yo

na a chaa nguon nji ne, na a po, ndo ni mbo, ndo ntho nu ne.”

o yon ngwa mfu’u mfe ni Minnwi llo mon nguon kiri ndaonon pugu pa llo mon nguon nkwan chrā taonon pugu pa kiri pa ngwa pugu pa la’ataon.

⁹ Sheshe ndii na khwe mimaon maon pigho fe ndigha’o pugu pa gha’o nu ni tōo nu ni ju na a ni chho nkuon faan gho ne, na a yi maon ki ndugwi yi ne,¹⁰ paa wun ni khwe thishi chiichii pigho gū shhi yu na a ni nchho nkuon faan gho ne, nga’o vi, mbo ju na a yi maon ki ndugwi yi ne. Pugu mā’an pa nkie pugu shhi faan gho, nchhu nu na,

¹⁰ Ndo mbini nchwie vugu pugu sha’afuon mbini mbo ghan fe’ingien Minnwi yia, ndo pugu le nsha’a fūon yugu nkuon shhe.”

¹¹ “A kā’o gō, ma Taatho yigi, mbo Minnwi yigi, no kwe nu ndigha’o, ni gha’o nu, ni ghrī, ntho na o ni mbuon gō mbuon nguon yaon ghao,

¹¹ Nne mbe’i nja’o nggi ntou ghan ntaon Minnwi, pugu yien ti mbo shia kie, ti mbo pi nkanjkan yugu, nkān faan gho pugu pa mimaon maon pugu pa yoi pa thishi chiichii pigho.¹² Pugu chhu nu ni mme nggi na,

* 5:1 5:1 Yei ni mbo yichoi nkwan nwa’anli na pi ghā nkra pi no ha’an pi ghā nkra ngrāo mata ne.

“A kā’o Muun Minjii na pi ni nsho vi
 na a kwe ghrí, pugu pa fá’o
 pugu pa shietho, pugu pa nji
 ni gha’o nu, ni ndigha’o, pugu pa
 mboro.”

¹³ Ndo mbini nja’o nguon mimaon na
 pi chwíe ne po pugu pa nkuon shhe pugu
 pa la’o shhe pugu pa moon nkhi pugu pa
 nkuon maon na a po mon nkuon yugu
 ghao ne chhu nu na,

“Mboro, gha’o nu pugu pa ndigha’o ni ghrí
 ki ndugwi yi

po ni ju ye na a chho nkuon faan ne,
 pugu Muun Minjii gho.”

¹⁴ Khwe mimaon maon pigho chhu na,
 “A po nenne!” Pa thishi chiihii pigho gū
 shhe nga’o vi.

6

Khwachai lei

¹ Nne mbe’i njei ndii na ta’a Muun Minjii
 gho ni mbe’i mfei ta’a lei shina khwachai
 lei gho ne, nja’o ta’a miyaon maon gho
 chhu ni mme nggi no mbi na a wara na,
 “Tho!” ² Nne mbe’i njei minyenlai fhu!
 Non na a ni nchho nkuon gho ne tuo wion
 krei, pi fe nkíe gho a taon ntho ma’an
 nga’a nu, ndo shi nga’a.

³ A ni nga mbe’i mfei mbra lei gho, nja’o
 mbra miyaon maon gho chhu na, “Tho!”

⁴ Yichai minyenlai taon ntho, mbo nkien
 yi pipie. Pi ni mfe nji ni non na a nchho
 nkuon gho ne na á fu’u ghigri llo nkuon
 shhe, nne na ngwa sho pichai, pi ni mfe
 nkien mme kafa gho.

⁵ A ni nga mbe’i mfei yichai mbra
 lei gho a po yi trei, nja’o yichai mbra
 miyaon maon chhu na, “Tho!” Mbe’i, njei
 minyenlai shhi! Non na a ni nchho nkuon
 gho ne tuo paa yaon fi’i yaon mbho yu.

⁶ Nja’o yichai yaon a po no nggi, mon titri
 khwe mimaon maon pigho, chhu nu na,
 “Pi shi mfini ta’a kilu* shie ge ki trei kilu
 shie† ni fi’i mbij na non mfa’a no ta’a lé
 pi pe vi no gho ne. Ndo ki’i nji’i mbiri thi
 olive na pi gha ndu’u wru ni mbia yi ne
 pugu faan thi grape na pi gha nchwíe lá’o
 ni ntien yi!”

⁷ A ni nga nchu’o yichai mbra lei a po
 yi khwe, nja’o nggi yichai miyaon maon,
 mbo ngan khwe shina, chhu na, “Tho!”

⁸ Mbe’i njei minyenlai na a lii no trü na
 a jé yaon nu! Ligi non na a ni nchho
 nkuon gho ne po Gu, la’a pa khushhe tho
 nu njij yu. Pi fe ghrí ni pugu no fá’o nu
 ta’a kaon mon khwe kaon mbhi. Pi ni mfe
 ghrí yei no jwi ngwa ni kafa pugu pa nji

pugu pa ghno pugu pa minyen mon trü
 nkuon shhe.

⁹ A ni nga nchu’o yichai mbra lei a po
 yi tien, njei nchöi ngwa la’o li’i fe’ingien
 Minnwi, mbo ngwa pe na pi ni njwi vugu
 nthe chrá Minnwi pugu pa na pugu thi
 titini mon po nu pa minkwentie. ¹⁰ Pugu
 kai ni nji ni mme nggi na, “Yo! Taatho na
 a chaa nkuon ghrí, mbo taononon ndo mbo
 ngan nnu shini, o shi nchho pi fi’i yi nein
 nkaon maa nsha’a mfe njó ni ngwa nkuon
 shhe nthe jwi nu vigi?” ¹¹ Nne pi fe mme
 ndhwí fhu ni sheshenon vugu, nchhu ni
 pugu na pugu fere no kuo ndii, ti pi nu’u
 njwi pichai pakwo fá’a pugu, pugu pa lij
 pugu nkwan ha’an pi jwi vugu ne, ti fi’i
 yugu nu’u nkā’o.

¹² A ni nga mbini mbe’i mfei yichai ta’a
 lei gho a po yi ntigao, mbe’i njei shhe shina
 nkien yie, mimaon kara nshini no ndhwí
 shhi, fhu na a kwo linaon ne kara mbo no
 chhi. ¹³ Pa finai tothi taon ngü shhe wu’o
 no ha’an thi wunu gha ma’an ntien pi ndii
 na titini fifrai laon chi’i vi ne. ¹⁴ Po fhu
 phe pi no ngwa’anli na pi kra nu, sheshe
 mbra pugu pa muun nkunu tri nkhi taon
 mon li’i na a gha mbo ne. ¹⁵ Nne pa
 fion nkuon shhe pugu pa ngwa lienlien,
 pugu pa memme thishi pa shooge, pugu
 pa ghan fá’o, pugu pa ghan ghrí, pugu pa
 sheshe nkwan ngwa, nkuna pugu ngwa
 pe na pugu lo nji’i mbo nkuna ne, lere
 mon pa puo pugu pa shina pa ngü’o nkuon
 mbra, ¹⁶ ntho mein pa mbra pugu pa ngü’o
 na, “Gü mbij pigi ndoin pigi mbho ju na
 a chho nkuon faan, pugu pa mbho mme
 pigitua Muun Minjii gho, ¹⁷ nthe na mme
 llé mme pigitua yugu kwo tho, ti minthe a
 tei gó?”

7

Ta’a nkii nkan ni khwe wuj nkan ni nkan yi khwe ngwa Ishrae

¹ Yei gha ntogo, njei khwe ghan ntaon
 Minnwi thi nkuon khwe ghaa shhe, ndi’i
 khwe fifrai gho, na ki’i sheshe fifrai togo
 shhe ki nkuon nkhi ki ntu’o thi. ² Njei
 yichai ngan ntaon Minnwi, a ku’o nu llo
 njei sha’a mimaon ni li na a yi Minnwi
 maon ne. A mein ghan ntaon pigho ni
 nkien mme nggi, mbo ghan ntaon na pi
 fe ghrí ni pugu na pugu fe ngö’i ni nkuon
 shhe pugu pa mon nkhi ne. ³ Nchhu nu
 na, “Ki’i pöi yi’i mfe ngö’i ni nkuon shhe
 pugu pa nkhi ki pa thi, ti pigi nu’u njü’u
 li puon fá’a Minnwi yia no choyei yugu.”

⁴ Nja’o fi’i ngwa na pi ni nü’u li yugu
 ne po ta’a nkii nkan ni khwe wuj nkan

* 6:6 6:6 Yei ni mbo fi’i ye na non nthe a wu’o nchwíe brei shi’i no gho nkru pi no ta’a llé a mme ne. † 6:6 6:6
 Pei pichai nkwan shie na pi gha nchwíe prupina tnon brei no gho.

ni nkan yi khwe llo mon ngunon ndaanon Ishrae:

⁵ Paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Juda, paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Reuben, paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Ga,

⁶ paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Asha, paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Naftali, paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Manashe,

⁷ paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Shimion, paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Levi,

paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Ishaka,

⁸ paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Shebulun, paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Joshe, paanchro nkan ngwa fā’o li gho llo mon ndaanon Benjamein.

Nkien mme yu ngwa llo mon ngunon la’ataon

⁹ Yei ni nga ntogo, mbe’i njoi nkien mme yu ngwa na minthe pa’a non lo nji’i shia, llo mon ngunon pa la’ataon ghao, pugu pa ngunon kiri ndaanon, pugu pa llo mon pa chra taon taon, pugu thi shhi faan pugu pa Muun Minji gho, mā’an pa mme ndhwí fhu, ntuo pa ghia tan mbho pugu, ¹⁰ nkoi nu ni mme nggi na, “Lügu nu llo pi mbho Minnwi yia na a chho nkuon faan,

pugu Muun Minji!”

¹¹ Pa ngunon ghan ntaon Minnwi ni nthe nkin faan gho pugu pa nkin pa thishi chiichii pugu pa khwe mimaon maon. Pugu gü ni pun yugu shhi faan gho nga’o Minnwi, ¹² nchhu nu na, “A po nenne! Mboro pugu pa ndigha’o, ni shietho

ni too nu, ni gha’o nu,

ni ghrí pugu pa nji po ni Minnwi yia ki ndugwi yi! A po nenne!”

¹³ Nne chae ta’a nthishi chiichii gho pie a na, “Ghan mā’an mme ndhwí fhu pei po pi pa gó? Pugu lo ndho pi hin?” ¹⁴ Nchhu gho na, “Masha, o ji.” A chhu vae na, “Yei pa ngwa pe na pugu taon mon mme ngó’i. Pugu shigao mme ndhwí fhu yugu nchwíe a fugu pi ni chhi Muun Minji.

¹⁵ A chwíe yie gho pugu thi shhi faan Minnwi mfá’a nu mbho yu ni tu’u pugu pa naonchi mon Nda yi.

Ju gho na a chho nkuon faan ne shi ndi’i vugu ni po nu mi yae pugu.

¹⁶ Mba’a nji ma nu’uñ njia vugu, ki njú’o yugu ma nu’uñ njaon.

Mba’a minaon yi’i nthe vugu, ki sheshe yaon tuontuon nu’uñ ntúon vugu.

¹⁷ Nthe na Muun Minji na a po titri faan gho ne

shi mbo nké’i vugu,

a shi nké’i vugu ngó’i no gho li’i nka’ashe na a nkhi fe chombhi ne.

Minnwi yigi ngunon nkhi ligi yugu ghao.”

8

Ndigi yi khwachae lei

¹ Muun Minji ni nga mbe’i yichae lei mfai a po ndigi yi khwachae, li’i lere po ngó’i no ghrá awa. ² Nne njoi khwachae ghan ntaon na pugu thi shhi Minnwi. Pi fe khwachae ntán ni pugu.

³ Yichae ta’a ngan ntaon fo tho nthi shhi li’i fe’ingien ntuo pein ni’in lei na pi chwíe pi ni laonjo, pi fe ntou lei gho na a pigi nkuon luon Minnwi ngwa Minnwi pi taon taon fe’ingien no gho nkuon yaon fe’ingien ye na a ni nthi li’i fe’ingien shhi faan gho pi chwíe pi ni laonjo ne.

⁴ Ndindhi lei gho pugu pa luon Minnwi pa ngwa Minnwi pi taon taon ku’o shhi Minnwi llo mbho ngan ntaon gho. ⁵ Ngan ntaon gho kwe pein gho na pi chwíe pi ni laonjo ne ni’in mónon mon gho a linaon llo nkuon li’i fe’ingien gho, ncha’a mā’an nkuon shhe, wara nu pugu pa luon nu mbi logo li’i, pa fiembi shai nu, shhe chi’i shina nu.

Pa ntán

⁶ Nne khwachae ghan ntaon na pugu ni mfá’o khwachae ntán ne piri non yugu no tua nu.

⁷ Fúon ngan ntaon tua ji ntán. Wai pugu pa mónon na a nyan ni chhi ne taon, pi mā’an nkuon shhe. Nkuon shhe kai mbo fi’i ghrá na o ngra shhe trei li’i ta’a yi po ne. Pa thi wu’o nkai pi fi’i yie gho, ngunon trú fhe kai ghao.

⁸ Mbra ngan ntaon tua ji ntán, pi mā’an yichae yaon no mme mbra, a kai nu ni mónon mon nkhi, ghrá nkhi, na o ngra nkhi trei li’i ta’a li’i po yie gho ne, kara ngú pi chhi. ⁹ Mimaon maon mon nkhi gho khu wu’o fi’i yie gho, pa mme kikuon piri wu’o fi’i yie gho.

¹⁰ Yichae mbra ngan ntaon, mbo ngan shina yi trei tua ji ntán, yichae mme finai gü llo po, nkai nu no nki’a, ngú nkuon pa ninai mbo fi’i ye na o ngra nkhi trei li’i ta’a li’i po yie ne, mbini ngú nkuon pa

ɲka'ashe. ¹¹ Ligi fínəi gho pɔ pi Lwilwi*. Ta'a li'i nɔ ha'anj ɔ ngrā ɲkhi gho trei li'i, kara ɲgū yi lwilwi. Ntou ɲgwa khu nthe ɲkhi gho, nthe ɲa pi chwie a pɔ yi lwilwi.

¹² Yichəi ta'a ɲganj ntaonj gho, mbo ɲganj shina yi khwe, tua ji ntənj pi chwie fi'i ghrā minaonj ɲa ɔ ngrā trei li'i ta'a li'i pɔ yie ne, ni wu'ɔ fi'i ghrā fhu gho, ni fi'i ghrā fínəi, ghrā lí'ɛ yugu gho kara ɲgū ɲɲij. Minthe pi chwie fi'i ghrā naonjchi gho pa'a a lo nu'unj ndi'ɛ nu, fi'i ghrā tu'u gho ɲkaa yu.

¹³ Nne mbe'i, ɲa'ɔ mimba'ɔ a kəi nu ni mme ɲgɔi nɔ ha'anj a ni ɲjei ntɔgo nu tho a ne, nchhu nu ɲa, "Nge'i, ɲge'i, ɲge'i ni ɲgwa pe ɲa pugu chho ɲkuonj shhe ne, nɔ ha'anj pi shi ntua pichəi pa ntənj pigho ɲa trei ghanj ntaonj pigho tá'a nu ntua ne."

9

¹ Nne, yichəi ta'a ɲganj ntaonj, mbo ɲganj tienj shina tua ji ntənj. Njəi fínəi gū shhe llo pɔ, pi fe chu'ɔ cho shinj ki ndugwi yi gho. ² A chu'ɔ cho shinj ki ndugwi yi gho, ndindhi taonj cho gho nɔ ha'anj a taonj pi monj mme li'i lienj, ndindhi llo monj shinj gho chwie minaonj pugu moonj gha mbhi shini.

³ Ngwínj taonj monj ndindhi gho nshwi'i ɲkuonj shhe, pi fe ghrí ni pugu nɔ ghrí ɲienj ɲkuonj shhe. ⁴ Pi ni nchhu ni pugu ɲa ki'i pugu fe ɲge'i ni trū ɲkuonj shhe, ki sheshe yaonj shhe ɲa a yi fhe ɲkhé nu ne, ki sheshe thi, ki trū, pugu wu'ɔ mfe ɲge'i pi ni ɲgwa pe ɲa pugu fá'ɔ lí Minnwi choyei pugu ne. ⁵ Pi ni mienj vugu ɲa pugu fe ɲge'i ni ɲgwa pigho nɔ tienj nàonj, ndo ki lo ɲwiji vugu, yú'ɔ ɲa ɲgwa pigho ni mfá'ɔ nu llo ɲkuonj ɲge'i gho ne pɔ nɔ yú'ɔ ɲa ɲonj ghà mfá'ɔ ndi ɲa ɲienj naonj vi ne. ⁶ Monj pa llé pigho, ɲgwa shi ntá'a gu ndo pa'a ndo ɲjəi, pugu shi ntá'a gu ndo gu ntei vugu.

⁷ Pa ɲgwínj pigho ni mbo nɔ pa minyienləi ɲa pi piri vugu nɔ má'anj nu nchho. Pichəi yaonj ni mbo tho pugu nɔ ɲkie ɲa pi chwie ni laonjgo, minj munu pɔ nɔ minj ɲgwamishua. ⁸ Ngiiitho yugu pɔ nɔ ɲgiiitho pinje, shua munu pɔ nɔ shua pa'ɔ, ⁹ Pugu fá'ɔ yaonj ki'i ɲjù'ɔ yugu a pɔ pi nɔ tɪni, ɲgɔi pra yugu pɔ pi nɔ ɲgɔi ntu ɲkwanj mitu ɲa a ghà nshuu pa minyienləi nshuu vugu ne, ntei ɲgəi nu li'i nchho. ¹⁰ Shie yugu pugu pa kwéi nu yugu pɔ ni ɲienj. Ghrí yugu nɔ chwie nu ɲgwa ya'ɔ yú'ɔ nɔ tienj nàonj pɔ pi monj shie yugu gho. ¹¹ Fúonj vugu ɲa a sha'a vugu ne pɔ ɲganj ntaonj shinj ki ndugwi yi fɔ. Ligi yi monj chrà Hibru pɔ ɲa Abadonj*, mbo monj chrà Gri ɲa Apolionj†.

¹² Fúonj ɲge'i kwo tɔgo, líi ɲjəi, yi paa wu'ɔ mbi'i ntho nu.

¹³ Yichəi mbra ɲganj ntaonj, mbo ɲganj ntigao shina tua ji ntənj. Nja'ɔ ɲgɔi llo monj khwe ndua lí'i fe'ɲgɪenj gho ɲa pi chwie pi ni laonjgo shhi Minnwi ne. ¹⁴ A chhu nu ni yichəi mbra ɲganj ntaonj gho, mbo ɲganj ntigao shina, ɲa a ni mfá'ɔ ntənj gho ɲa, "Kigei khwe ghanj ntaonj Minnwi pe ɲa pi krao vugu yəi mme ɲkhi Yufrete ne."

¹⁵ Nne pi fei khwe ghanj ntaonj pigho ɲa pi ni ɲkwo piri vugu nɔ ndi ɲgwo, llé gho, nàonj gho, ni ɲga'ɔ gho ne, ɲa pugu jwi fi'i ghrā ɲgwa ɲa ɔ ngrā ɲkuonj ɲgwa trei li'i ta'a li'i pɔ yie ne. ¹⁶ Mi ni ɲa'ɔ fi'i ghanj nchho ɲa pugu ni ɲku'ɔ ne a pɔ paa ɲkii nchu'u.

¹⁷ Yei ɲkwanj ha'anj mi ni ɲjəi pa minyienləi monj nnu gho ɲa pi ni nōonj vəi ne, pugu pa ɲgwa pe ɲa pugu ni ɲku'ɔ ɲkuonj pugu ne: Pugu ni ɲgwe pa tɪni ki'i ɲjù'ɔ yugu, ɲgwrā yi pɔ nɔ ɲgwrā mójonj. Pugu pa ɲgú'ɔ ɲa a líli ne, pugu pa ɲgwrā fhɔ ya'ɔ pipie. Pa tho minyienləi pigho pɔ nɔ tho pa pa'ɔ. Mójonj pugu pa ndindhi ni ɲgú'ɔ mikanj taonj nu nchò pugu. ¹⁸ Fi'i ghrā ɲgwa ɲa ɔ ngrā ɲgwa trei li'i ta'a li'i pɔ yie ne khu ntɔgo pi ɲkuonj ɲge'i pei, ntɔgo pi ɲkuonj mójonj, ndindhi, ni mójonj ɲgú'ɔ mikanj ɲa a taonj nu nchò pa minyienləi pigho ne. ¹⁹ Nthe ɲa ghrí minyienləi pigho ni mbo pi nchò pugu pugu pa shie yugu. Nthe ɲa pa shie pugu pɔ pi nɔ mitwé'i ni tho pugu, pugu ləinj ɲgwa pi ni yie gho.

²⁰ Pigei ɲgwa ɲa pi shini ndo ɲwiji vugu ntɔgo pi ɲkuonj ɲge'i pei ne, shini ndo mbá'a ɲkúnu yugu nthe mbha fá'a pugu, ki mienj gha'ɔ nu pa miɲweinj pugu pa nnwi ɲa pi chwie ni laonjgo pugu pa tɪni tɪninchuonj pugu pa pichəi ɲkwanj tɪni ɲa a pɔ pi pipie, pugu pa ɲgú'ɔ ni thi. Mbo pa nnwi ɲa pinthe pa'a pugu lo ɲjəi lí'i, ki ɲja'ɔ lí'i, ki nyienj. ²¹ Pugu shini ndo mbá'a ɲkúnu yugu ɲji'i nthe pi nɔ pa nnu jwi ɲgwa, nnu tou ɲganj, ki nnu shuonj pugu pa ɲgina.

10

Nganj ntaonj Minnwi pugu muunj mi ɲwa'anji

¹ Njəi yichəi ta'a titini ɲganj ntaonj Minnwi shwi'i nu shhe llo monj pɔ, ndinj monj lúluɲ, jijwe ɲgunnu nnu pɔ tɔthi tho yu, minj mi pɔ nɔ minaonj, kwɔ mi pɔ nɔ lai mójonj. ² A tuo muunj mi ɲwa'anji mbho yu ɲa a ni mbo yi ɲa'anj. A tigi ɲgei kwɔ yi yi ji ɲkuonj ɲkhi, yi ɲkwrei pɔ ɲkuonj shhe, ³ a kəi ni mme ɲgɔi ɲa a pɔ nɔ yi pa'ɔ

* 8:11 8:11 Ligi yei pɔ pi yichəi ɲkwanj trū pugu yaonj lwillwi ɲa a ghà ntaonj monj gho. † 9:11 9:11 Abadonj pɔ ɲa piri nu. † 9:11 9:11 Apolionj pɔ ɲa ɲganj piri lí'i.

ndii ḡa a phḡ ne. A ni ḡa mēiḡ, khwachḡi miwara mb̄i wara.

⁴ Khwachḡi pa miwara mb̄i pighḡ ni ḡa ḡgwara, mi ni ḡkwo tā'a nā'an, ndḡ nja'ḡ ḡḡḡi llo po a chhu nu ḡa, "Lḡiḡ nnu ḡa khwachḡi pa miwara mb̄i pighḡ chhu ne, ki lo ḡji'i nā'an shhe."

⁵ ḡḡaḡ ntaḡḡ Minnwi ḡa mi ni ḡjḡi vi a thi ḡkuḡḡ ḡkhi pugu ḡkuḡḡ shhe ne kḡrḡ ḡjḡi mbhḡ yi yi ji po, ⁶ nshwrēi ni ligi Minnwi ḡa a yi maḡḡ ki lo ma ḡkhu ne, ḡa a chwīe po pugu pa yaḡḡ ḡa a pḡ moḡ ḡhḡ ne, nchwīe shhe pugu pa yaḡḡ ḡa a pḡ moḡ ḡhḡ ne pugu pa ḡkhi ni pa yaḡḡ ḡa a pḡ moḡ ḡhḡ ne, ḡa, "Mba'a yiri nu nu'uy mbḡ. ⁷ Nḡo ḡḡaḡ ntaḡḡ Minnwi mbḡ ḡḡaḡ khwachḡi shina shi ḡḡa ntuā ntāḡ yi, kaḡ Minnwi shi nchwīe nnu lḡiḡ ḡa a ni ḡkā'a ne. A shi ndḡḡo li'i pi wu'ḡ nḡ ha'an a ni nchiḡ ni puḡḡ fā'a pi mbḡ pa ḡjḡi'i Minnwi."

⁸ Nenne, ḡḡḡi ḡa ḡki ya'ḡ llo po ne chrā vḡi ḡkamu'ḡḡ, nchhu nu ḡa, "ḡhḡi ḡkwe ḡwa'anli ḡa a yi ḡa'an mbhḡ ḡḡaḡ ntaḡḡ Minnwi ḡa a thi ḡkuḡḡ ḡkhi pugu shhe ne."

⁹ Nne, ḡḡḡi mbara ḡḡaḡ ntaḡḡ Minnwi ḡhḡ nchhu ḡhḡ ḡa a fe muuḡ mi ḡwa'anli ḡhḡ vḡi. A chhu vḡi ḡa, "Kwe ḡkru, a shi nchwīe moḡ puḡ yḡ lliw, ndḡ moḡ nchḡ yḡ shi ndiḡ pi nḡ llḡ." ¹⁰ ḡkwe muuḡ ḡwa'anli ḡhḡ mbhḡ ḡḡaḡ ntaḡḡ Minnwi ḡhḡ ḡkru. A ni ndiḡ pi nḡ llḡ moḡ nchḡ a, ndḡ ḡḡa ḡkwo kru, a chwīe puḡ a lliw.

¹¹ Pi chhu vḡi ḡa, "Ḳ shi mbini nu'uy nchhu ḡkini Minnwi nthe ntou pa ḡḡwa pugu pa taḡḡ taḡḡ pugu ḡkwan ḡkwan chrā pa taḡḡ pugu pa fūḡḡ."

11

Paa pa miḡkwentie

¹ Pi ni mfe muuḡ thi fi'i yaḡḡ vḡi a pḡ nḡ mbie, yichḡi ḡḡḡ chhu vḡi ḡa, "Lollo mfi'i Nda Minnwi pugu pa li'i fe'ingien pugu pa ḡḡwa ḡa pugu tho ḡḡa'ḡ Minnwi moḡ ḡhḡ ne. ² Nḡo ki'i mfi'i yina ḡa a pḡ mbhi Nda Minnwi nthe ḡa pi kwo fe yie ḡhḡ ni pa la'ataḡḡ ndḡ pugu shi nḡi la'ataḡḡ taḡḡtaḡḡ la'ḡ kḡḡ pugu nḡ khwe wuḡ nḡḡḡ ni nḡḡḡ yi paa. ³ Nshi mfe ḡji ni paa pa miḡkwentie paḡ pugu yḡi nnu mfi'i nḡ ta'a ḡkan ni paa ḡkii ni ntigao wuḡ llembhi. Pugu shi mbḡ moḡ ndhwī ywei gu."

⁴ Yei paa pa thi olive pugu pa paa yaḡḡ tigi lan ḡa a thi shhi Taathḡ ḡa a ḡhā nsha'a ḡkuḡḡ shhe ne. ⁵ Sheshenḡḡ ntā'a nu ndḡiḡ vugu, mḡḡḡḡ taḡḡ nchḡ pugu nshi'i mimbina yugu, moḡ yei shendaḡḡ, sheshenḡḡ ntā'a nu nchwīe nnu ḡḡḡi'ḡ mbiḡ pugu pi jwi vugu nenne. ⁶ Pugu fā'ḡ

ghri'ḡ no fini nu po, nne ḡa ki'i mb̄i llo moḡ llḡ pighḡ ḡa pugu tho nchhu pa nnu ḡa pugu yḡi ne, ndḡ pugu fā'ḡ ḡji'ḡ mbiḡ pa ḡkhi nḡ kara nu vugu pugu ḡū chhi pugu pa mā'an nu ḡḡuḡḡ ḡkwan ḡḡḡi'ḡ ḡhao ḡkuḡḡ shhe moḡ sheshe ndii ha'an pugu khwā ne.

⁷ Pugu shi ḡḡa ḡkwo mī'ḡḡ ni chiḡ nu ḡkini yugu, minyien pipi ye ḡa a taḡḡ moḡ shiḡ ki ndugwi yi ne, mā'an vugu ni nchhḡ, ḡḡa'a vugu, ndḡ ḡjwi vugu. ⁸ Pa khu yugu nūaḡ shendaḡḡ moḡ mme la'ataḡḡ ḡa nḡ li, pi mēiḡ ni "Shodon" ki "Ijiti," mbḡ li'i ḡa pi ni ḡkwiḡ Taathḡ vugu ḡkuḡḡ wā'a ne. ⁹ Nḡo trei llḡ ni ḡhrā yi pichḡi llo shina kiri pa ḡḡwa pugu pa kiri ndaanḡḡ, pugu pa chrā taḡḡ taḡḡ, pugu pa la'ataḡḡ shi mbe'i khu pugu ndḡ ndāa nḡ mien nu pi twei vugu. ¹⁰ ḡḡwa pe ḡa pugu chhḡ ḡkuḡḡ shhe ne shi mfa'ḡ pwanju'ḡ nthe vugu, nchwīe pa ji, ntaḡḡ pa yaḡḡ fē ni noḡ pugu, nthe ḡa paa pa ḡjḡi'i Minnwi pei ni mbḡ pa thḡpa'ḡ ni ḡḡwa pe ḡa pugu ni nchhḡ nu ḡkuḡḡ shhe.

¹¹ Nḡo trei llḡ ni ḡhrā yi ḡhḡ ni ḡḡa ntḡḡo, jiwwe chḡmbhi llo mbhḡ Minnwi nii mbiḡ pugu, pugu lollo ntithi ḡkuḡḡ kḡḡ muḡḡ, ḡkien mme pḡḡḡ gu wēiḡ ḡḡwa pe ḡa pugu ni ḡjḡi vugu ne. ¹² Nne, ḡkien mme ḡḡḡi taḡḡ pḡ, nchhu nu ni pugu ḡa, "Pḡi ku'ḡ hein!" Pugu ku'ḡ po moḡ luluḡ pa mbina pugu pe'i nu.

¹³ Wu'ḡ ndii ḡhḡ, shhe chi'i ḡkien yie ḡhḡ shina, ta'a ḡhrā moḡ la'ataḡḡ ḡhḡ nḡ ha'an ḡ ḡḡrā wuḡ li'i a pḡ yie ḡhḡ ne, ḡū shhe. Khwachḡi ḡkan ḡḡwa ni ḡkhu nḡ ha'an shhe ḡhḡ ni nchi'i ḡka'a ne, piḡḡi yugu fā'ḡ mme pḡḡḡ gu, pugu fe ndigha'ḡ ni Minnwi po.

¹⁴ Mbra ḡḡḡi'ḡ ḡhḡ kwo tḡḡḡ, lii ḡjḡi, yi trei tho nu nḡ kuo ndii.

Ntāḡ ḡḡaḡ ntaḡḡ Minnwi mbḡ ḡḡaḡ khwachḡi shina

¹⁵ Nne, ḡḡaḡ ntaḡḡ Minnwi mbḡ ḡḡaḡ khwachḡi shina tua ji ntāḡ pa mme ḡḡḡi, chhu nu po ḡa,

"Sha'afuḡḡ ḡkuḡḡ mbhi ḡū Sha'afuḡḡ Taathḡ via pugu yi Ju ḡa Minnwi Chu'ḡ Ntaḡḡ nḡ ḡkwe ne, a shi nsha'a nḡ ḡḡuḡḡ ndii ḡhao."

¹⁶ Paa wuḡ thishi chiichi ni yi khwe ḡa pugu ni nchhḡ ḡkuḡḡ pa faan pugu shhi Minnwi ne, ḡū ni miḡi muḡḡ shhe ḡḡa'ḡ Minnwi, ¹⁷ nchhu nu ḡa,

"Pigi fe tḡḡ nu ve ma Minnwi Taathḡ ḡa a chaā ḡḡuḡḡ ḡji ne, ḡa a pḡ, ndḡ ni mbḡ

nthe ḡa ḡ kwo kwe mme ḡhrī yḡ ndḡ ḡjḡ sha'a nu.

¹⁸ Pa la'ataḡḡ fā'ḡ pigitua, ndḡ pigitua yḡ ni nthḡ,

mbo ndii ɲa pi shi nsha'a ɲgwa ɲa pugu kwo khu ne.

Ndii tho no kineinj nu puonj fà'a pɔ, mbo pa ɲjèlì'i pɔ pugu pa ɲgwa pɔ, mbo ɲgwa pe ɲa pugu pɔgɔ gho ne, pa minkwasha pugu pa ɲgwa lienlien. Ndii kwo tho no piri nu ɲgwa pe ha'anj pugu piri ɲkuonj shhe ne."

¹⁹ Nne, Nda Minnwi po chu'ɔ, pi yèi ɲkùnj nū'ɔnj kina yi pugu pa ɲgwa mon Nda ju Minnwi. Pa fiembi ni nshèi nu, ndo nduo nu, pa luo nu miwara mbi pini mbo, shhe shina, mme wèi gū.

12

Mingwe chəi pugu mme ndaonj mikwokwo, pi mēinj ni dragon

¹ ɲkieɲ mme li nōonj nonj yi po, mingwe chəi ɲa ndhwì yi ni mbo pi minaonj, fhú pɔ la'ɔ kwɔ yu, ni ɲkie ni paanchro finəi ɲkuonj pɔ tho yu. ² A ni mbo ni nshūu, nchhɔ ɲkəi nu nthe yú'ɔ pugu pa ɲgə'i phi.

³ Yichəi li pini ntaonj po, ɲga ɲjəi nu, mme mikwokwo pipie, mfa'ɔ khwachəi tho ni wunj ndua ni khwachəi ɲkie tho yu.

⁴ Shie yi yigɔ ta'a ghrà pa finəi po no ha'anj ɔ ɲgrà ɲguonj finəi pɔ a taonj trei ghrà, mā'anj vugu ɲkuonj shhe. Minyienj gho tithi yəi mingwe gho ɲa a ni ntā'a nu mbhi ne, nne ɲa a gha mbhi muunj yi gho, a kē'i ɲkruku.

⁵ A phi muunj mimbiam, mbo ye ɲa a shi nsha'a ɲguonj pa la'ataonj ghao ni mbie tɔni ne, ndo pi ki'i ɲjā muunj gho jā ɲku'ɔ no yəi Minnwi pugu pa faanj yi. ⁶ Mingwe gho tei ɲgəi mon ɲkūnu njɔ li'i ha'anj Minnwi ni ɲkwo piri nū'ɔnj, mbo li'i ɲa pi shi ɲkugwi vi no ta'a ɲkanj ni paa ɲkii ni ntigao wunj llembhi.

Pi mā'anj Shata ɲkuonj shhe

⁷ Nne, nchhɔ gū po. Maikə pugu pa ghanj ntaonj pi tho mā'anj mme mikwokwo gho ɲa pi mēinj ni dragonj ne. Mikwokwo gho pugu pa ji pa ghanj ntaonj mā'anj vugu ɲkaa pugu. ⁸ Ndo pi gha'a pa minyienj gho, pa'a shina lo nu'unj mbi'i ni pugu po. ⁹ Pi mā'anj mme minyienj gho shhe, mbo mme mitwe'i lleshhi ɲa pi mēinj vi ni devi ki Shata ne, mbo ɲganj fi ɲguonj mbhi. Pi ni mā'anj vi ɲkuonj shhe, mā'anj pa ghanj ntaonj pi pugu pugu.

¹⁰ Nja'ɔ ɲkieɲ mme ɲgɔi po chhu nu ɲa, "Ndwe lūgu nu pugu pa ghri pugu pa Sha'afuonj Minnwi via ni nji Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaonj no ɲkwe ne kwo tho, nthe ɲa pi kwo mā'anj ɲganj shwei fənj pa liɲ pia shhi Minnwi shhe, ɲa a ghà nchhu pa fənj pa liɲ pia monj naonjchi pugu pa tu'u shhi Minnwi yia ne.

¹¹ Pi kwo gha'a vi ntɔgɔ pi ɲkuonj chhi Muunj Minjii

pugu pa nnu shini ha'anj pugu chii ne, ndo pugu ni ɲkhwā chəmbhi yugu wu'ɔ shigei ti nchəinj nthinjkwɔ ɲa mimfe pugu khu nthe vi.

¹² Nthe yie gho, fā'ɔ pwanju'ɔ ma po pugu pa pəi ɲa pəi chho monj gho ne.

Ndo ɲgə'i pɔ ni pəi ma ɲkuonj shhe pugu pa monj ɲkhi,

nthe ɲa devi shwi'i shhe mbara vəi monj mme pigitua

nthe ɲa a ji ɲa ndii yi kwi'i."

¹³ Ndii ɲa mikwokwo gho ni ɲjəi ɲa pi mā'anj vi ɲkuonj shhe ne, a tei ɲjin mingwe ye ɲa a ni mbhi muunj mimbiam ne. ¹⁴ Ndo pi ni mfe paa pra mme mimbā'ɔ ni mingwe gho, nne ɲa minthe a yei nte mitwe'i gho ɲgəi monj ɲkūnu njɔ, no li'i ha'anj pi fā'ɔ no kugwi nu vi no trei ɲga'ɔ ni ghrà yi ne.

¹⁵ Mitwe'i gho shā'ɔ ɲkhi no ninəi llo nchɔ yu ɲjin mingwe gho nne ɲa a tierɲ vi ɲgəi no gho. ¹⁶ Ndo shhe ghɛɛ mingwe gho, shhe ɲa'anj nchɔ yi mmi ninəi gho ɲa minyienj gho shā'ɔ llo nchɔ yu ne. ¹⁷ Nenne, tūa minyienj gho pigi mbinj mingwe gho, a ghəi no mā'anj nu pigəi puonj mingwe gho ni nchhɔ, mbo ɲguonj pa ɲgwa pe ɲa pugu nū'ɔnj kina Minnwi ndo ɲgwəinj nnu shini ɲa Jisho nōonj ne.

¹⁸ Ndo a thi ɲkuonj shishhe ɲkinj ɲkhi.

13

Fūonj minyienj

¹ ɲjəi yichəi minyienj a taonj nu monj ɲkhi ni wunj ndua pugu pa khwachəi tho ni wunj ɲkie ɲkuonj pa ndua pi, ni pa ligi nchi'əshə ɲkuonj pa tho pi. ² Minyienj ɲa mi ni ɲjəi ne ni mbo no minchro, kwɔ mi pɔ no yi minjanjen, nchɔ yi pɔ no nchɔ pa'ɔ. Mme mikwokwo ɲa pi mēinj ni dragonj ne fe nji yi pugu pa faanj yi ni mme ghrì gho.

³ Yichəi ta'a tho yi pɔ no ha'anj a fā'ɔ fi ɲa minthe a jwi vi. Ndo fi gho ɲa a kanj ni nthe a jwi vi ne mme, ɲguonj ɲkuonj shhe ghao ghrāo no ha'anj pugu ni njou ɲjin minyienj gho ne. ⁴ Pugu ni ɲga'ɔ mme mikwokwo gho nthe ɲa a fe ghrì yi ni minyienj gho ndo pugu gha'ɔ minyienj gho, nchhu nu ɲa, "A gɔ no minyienj yei, ndo a nthe a wie pugu gɔ ɲgwie ɲkrɔ?"

⁵ Nne, pi mienj minyienj gho a chrà pa chrà nōonj nonj pugu pa chrà nchi'əshə no ligi Minnwi. Pi fe nji gho no chwie nu nnu ɲa a tā'a nu ne no khwe wunj naonj ni naonj yi paa. ⁶ A ɲa'anj nchɔ yi no chrà nu pa chrà nchi'əshə nthe Minnwi, ntho nchi'ə ligi yi pugu pa li'i chho yi, pugu pa ɲgwa pe ɲa pugu chho pi po ne. ⁷ Pi ni mbini mienj vi ɲa a mā'anj pa ɲgwa Minnwi pi taonjtaonj ni nchhɔ ndo ɲga'a vugu, pi fe

ghrī mbīn pa nguoŋ pa ndaanoŋ, pugu pa kiri ngwa, ni pa ngwa llo moŋ chrā taonj taonj pugu pa la'ataonj. ⁸ Nguonj pa ngwa ŋa pugu chho ŋkuonj mbhi ne shi ngwa'o vi, ŋkieŋ ngwa pe ŋa pi ni nā'anj ligi yugu ŋkaonj Minnwi maa chwīe mbhi moŋ ngwa'anli chombhi mbo yi Muuŋ Minjii ŋa pi ni njwi vi ne.

⁹ Sheshenonj mfā'o tēnə, ā ya'o.

¹⁰ Sheshenonj mbo ŋa pi shi ngwēin vi nō ngan chōin,

kanj pi shi ngwēin vi nō ngan chōin.

Sheshenonj mbo ŋa pi shi nsho vi ni kafa, kanj pi shi nsho vi ni kafa.

Yei gē ni ngwa Minnwi pi taonjtaonj nō tii nu shii pugu pa pinj.

Mbra minyien

¹¹ Nne, njəi yichəi minyien a taonj nu moŋ shhe mfā'o paa ndua nō muuŋ minjii, nchrā nu nō mme mikwokwo ŋa pi mēin ni dragonj ne. ¹² A ni nōonj nguoŋ njī fūonj minyien shhi yu nchwīe ŋkuonj mbhi pugu pa nguoŋ ngwa moŋ gho gha'o fūonj minyien gho ŋa mme fi yi ni ntini ne. ¹³ A ni nōonj ntou pa li, nchwīe ti mōŋonj llo po nshwi'i shhe shhi ngwa ¹⁴ ntogō ŋkuonj pa li ŋa pi ni mienj ŋa a fā'a shhi minyien gho ne, a fi ŋgwa pe ŋa pugu chho ŋkuonj shhe, nshwei vugu ŋa pugu chwīe yaonj a fhi minyien ye ŋa kafa ni ndəin vi a lo mbi'i yi maonj ne. ¹⁵ Pi mienj mbra minyien gho ŋa a fe jiwē ni yaonj gho ŋa pi chwīe a fhi fūonj minyien ne, nne ŋa minthe yaonj gho ŋa pi chwīe a fhi minyien gho ne a ka chrachra, nchwīe pi jwi ngwa pe ŋa pugu lāa ŋa mba'a pugu gha'o yaonj ŋa pi chwīe a fhi minyien gho ne.

¹⁶ Minyien gho njī nguoŋ ngwa ghao, pa minkwasha pugu pa ngwa lienlien, pa fā'o pugu pa mbou, pa ŋkūna pugu pa ngwa gha, ŋa pi nū'ōŋ li nō ŋgei mbho jī yugu ki nō choyei yugu. ¹⁷ Pugu ni nchwīe yei nnu nne ŋa minthe pa'a sheshenonj lo njuonj yaonj ki fini, kanj a ne a fā'o li gho mbo ligi minyien gho ki fi'i ndigi yaonj ŋa a thi nō ligi yi ne. ¹⁸ Yei fe gē ni shietho. Sheshenonj ŋa a jī nnu ne pi'i njin ligi yaonj ŋa a thi nō minyien gho ne nthe ŋa njin yaonj shia gho ne thi pi nō ligi ŋonj, yaonj shia yei gho po ntigao ŋkii ni ntigao wuj ni ndigi yi ntigao (666).

14

Muuŋ Minjii pugu pa ngwa pi

¹ Nne mbē'i, ŋga njəi nu ne, Muuŋ Minjii gho thi ŋkuonj Mbra Shayaonj pugu pa ta'a ŋkii ŋkanj ni khwe wuj ŋkanj ni ŋkanj ngwa yi khwe ŋa pugu ni mfā'o ligi yi pugu ligi Tāa vi choyei pugu. ² Nja'o yichəi ŋggi llo po, a po nō ntou pa ŋkhi ŋa a wara nu nō ŋggi mme miwara mbi. Nggi ŋa mi

ni nja'o ne ni mbo nō ŋggi ntou ngwa ŋa pugu tho mba'o lōu.

³ Pugu ni nchho njrāo ŋkhi fhi shhi faanj pugu pa shhi khwe pa miyaonj maonj pigho pugu pa thishi chūichūi. Yichəi ŋon kanj ni mfe pa'a a lo nje'i ŋkhi gho ŋkieŋ ta'a ŋkii ŋkanj ni khwe wuj ŋkanj ni ŋkanj yi khwe ŋa pi ni njuonj vugu shina pa ngwa ŋkuonj shhe ne. ⁴ A ngwa pei ŋa pugu shi lo nji'i mfuonj ŋon yugu ni pingge, nthe ŋa pugu shi ya'a nūanj pugu pa pingge. A pugu mbo ngwa pe ŋa pugu yōu njin Muuŋ Minjii gho sheshe li'i ŋa a ghōi nu ne. Pi yaonj pei ngwa shina pa ngwa ŋkuonj shhe nō fūonj ntien thi mbho Minnwi pugu Muuŋ Minjii. ⁵ Pugu shini ndo naa ma nde'i ŋgien, nthe ŋa pugu lo nji'i mfā'o ntəi.

Ŋkini llo mbho trei ghanj ntaonj Minnwi

⁶ Njəi yichəi ta'a nganj ntaonj Minnwi, a yei ntogō nu tho pigi ni pwa pisha'akho ŋa a lo nji'i mfā'o ndugwi yi nō chūi nu ni ngwa ŋa pugu po ŋkuonj shhe ne, ni nguoŋ pa la'ataonj, ni kiri ndaanoŋ, ni ngwa llo moŋ chrā taonj taonj, ni kiri ngwa. ⁷ A chhu ni mme ŋggi ŋa, "Pogo Minnwi, mfe ndigha'o gho nthe ŋa ndāi shā'a kwo tho ndo ŋga'o vi ŋa a chwīe po pugu pa shhe ne, pa mme ŋkhi pugu pa ŋkhi ŋka'ashe."

⁸ Yichəi ta'a nganj ntaonj Minnwi mbo mbra yi pini nu'uj mbara, nchhu nu ŋa, "A gū, a gū mbo mme la'ataonj Babilon, a po nō mingwe ŋa a chwīe nguoŋ pa la'ataonj ghao nnu lā'o nju'ō kwosuoŋ yi."

⁹ Yichəi nganj ntaonj Minnwi, mbo nganj shina yi trei, yōu njin yugu, nchhu nu ni nji ŋa, "Sheshenonj ngwa'o minyien gho pugu yaonj ŋa pi chwīe nō fhi yi ne, mbīn li gho choyei yu ki ŋkuonj mbho yi, ¹⁰ kanj ju ŋkaa yu shi nnu lā'o Minnwi, mbo lā'o pigitua yi, ŋa a shā'o ni nguoŋ njī moŋ ndua pigitua yi ne. Nguoŋ pa ngwa ŋa pugu chwīe nnu yei ne, pi shi mfe ngə'i ni pugu moŋ mōŋonj pugu pa mōŋonj ngg'ō mikanj ŋa a kii nu ne shhi pa ghanj ntaonj Minnwi pi taonjtaonj pugu pa shhi Muuŋ Minjii. ¹¹ Ndindhi mōŋonj ngə'i yugu ku'ō tōthi ki ndugwi yi, ferenonj lo mbo moŋ naonchi pugu pa tu'u ni ngwa pei ŋa pugu gha'o minyien gho pugu pa yaonj ŋa pi chwīe nō fhi yi ne, pugu pa sheshenonj ŋa a pinj pi nū'ōŋ li ligi yi mbīn yu ne. ¹² Yei gē ni ngwa Minnwi pi taonjtaonj nō tii nu shii, mbo ngwa pe ŋa pugu nū'ōŋ kina Minnwi pugu pa pinj yugu mbīn jisho ne."

¹³ Nja'o ŋggi llo po chhu nu ŋa, "Nā'anj yei: Shishini, mbōro po ni ngwa pe ŋa pugu khu moŋ pinj mbīn Taatho ne llo ndwe ngəi nu shhi." Jiwē Minnwi chhu ŋa, "Shishini mbōro yugu, nthe ŋa pugu shi mferē noŋ yugu llo ŋkuonj fā'a yugu, nthe ŋa fā'a yugu shi njōu njin yugu!"

Maon kwōo ŋkuon shhe

¹⁴ Nenne ndii, nga njhei nu ne njhei lulun fufhu, yichai non chochō ŋkuon lulun gho no Muun Njonmishua, ni ŋkie no yi laongo tho yu, ni ŋkwan minwi ya'a reshi mbo yi chachigoi mbo yu.

¹⁵ Yichai ta'a ngan ntaon Minnwi taon mon Nda Minnwi nchho meinj ju gho na a chho ŋkuon lulun gho ne ni mme nggi na, "Lōgo minwi yo na a po no yi ya'a reshi ne ŋkwōo maon no gho nthe na ndii kwōo maon kwo tho, nthe na ya maon kwōo ŋkuon shhe kwo ya ntini ti ŋkã'ō." ¹⁶ Nne ju na a ni nchho ŋkuon lulun gho ne, firi minwi yi ŋkuon shhe, ŋkwōo maon kwōo ŋkuon shhe.

¹⁷ Nne yichai ngan ntaon Minnwi taon mon Nda Minnwi po mfã'ō minwi chachigoi mbo ŋkwan yi ya'a reshi gho ŋkaa yu. ¹⁸ Yichai ta'a ngan ntaon Minnwi taon li'i fe'ingien, mbo ye ngan ntaon na a ni mfã'ō ghrĩ mōnon ne, meinj ye na a ni mfã'ō minwi chachigoi gho ne ni nji na, "Lōgo minwi yo nja'a ntien thi grape mon faan grape ŋkuon shhe, nthe na pa ntien thi grape pi kwo tini." ¹⁹ Nne ngan ntaon gho firi minwi ya a tiri ŋkuon shhe ŋkwōo pa ntien thi grape ŋkuon shhe, mã'an mon mme li'i na Minnwi ghã nchwie là'ō pigitua yi ne. ²⁰ Pi kien ntien thi grape pigho mon li'i kien ntien thi na a lo mbo pi mon la'a ne, chhi khii ntaon mon li'i kien ntien thi gho, ti mbo ta'a kwō ni ghrã yi no ku'ō nu tothi, ndo nshiga ti nchōn paa ŋkii ŋkan ni ndipu'u wun ŋkan ni ntigao ŋkan kwō.

15

Khwachai pa ghan ntaon Minnwi ni khwachai pa ŋkwan ngoi

¹ Nne, njhei yichai li po, a po mme yi ndo mbo yi ghraoghrao, khwachai pa ghan ntaon Minnwi ni khwachai pa ŋkwan ngoi ngoi, mbo pa ndugwi pi nthe na a ndugwi njin nōon nu pigitua Minnwi.

² Njhei yichai yaon na a po no mme ŋkhi ngrashi nyan ni mōnon. Mbini nu'uy njhei ngwa pe na pugu gha'a minyien gho pugu yaon na pi chwie a po no ju ne, ni ndigi yaon na a thi no ligi yi ne a thi yoi ŋkhi ngrashi gho, ni yaon pa'ō lōu Minnwi mbho pugu. ³ Pugu yrāo ŋkhi Mushi, mbo muun fã'a Minnwi pugu pa ŋkhi Muun Minjii gho, nchhu nu na,

"Fã'a po gha'ō ndo mbo yi ghraoghrao, ma Minnwi Taatho, na a chaa ŋguon nji ne.

∩ nōon fã'a yo yi ndindi ndo mbo yi shishini,

ma Fūon pa taon taon!

⁴ Yo Taatho, a gō na a shi mien ki pogo

ndo nga'ō ligi yo?

A gō tã'i gho mbo yi taontaon.

Ŋguon pa la'ataon shi ntho

nga'ō ligi yo

nthe na o ni nōon pa mbha fã'a ndindi po."

⁵ Nnu pei ni nga ntogo, mbẽ'i, Nda Minnwi po po yi wo, mbo ntãa na Minnwi ni nu'oy gi kina yi mon gho ne. ⁶ Llo mon Nda Minnwi gho, khwachai pa ghan ntaon Minnwi ni khwachai pa ngoi ngoi taon mon gho, mbo mon ya ŋkien ndhwĩ fhu chiachia ni khwachai pa ngwara laongo ŋkuon njũ'ō yugu. ⁷ Yichai ta'a yi shina khwe miyaon maon pigho ni mfe khwachai kumbu na pi chwie ni laongo ni khwachai ghan ntaon Minnwi pigho, pigitua linaon mon gho mbo pigitua Minnwi na a chombhi ki ndugwi yi ne. ⁸ Nda Minnwi ni ndinaon ni ndindhi ndigha'ō Minnwi pugu pa ghrĩ yi, ti a kan ni nthe pa'a yichai non lo nii mon Nda Minnwi gho ti khwachai pa ngoi ngoi khwachai pa ghan ntaon Minnwi pigho nu'uy mme.

16

Khwachai kumbu pigitua Minnwi

¹ Nne nja'ō yichai mme nggi llo mon Nda Minnwi gho chhu nu ni khwachai ghan ntaon Minnwi pigho na, "Pai ghai nshã'ō khwachai kumbu pigitua Minnwi gho ŋkuon shhe."

² Nne fūon ngan ntaon Minnwi ghai nshã'ō ji kumbu ŋkuon shhe, wuwuru mbina yu'ō yu'ō ntaon mbij ngwa pe na pugu ni mfã'ō li minyien gho ndo ngoi yaon na pi ni nchwie a fhi minyien gho ne. ³ Mbra yi shã'ō ji kumbu mon mme ŋkhi, a kara mbo no chhi khu non, ŋguon pa mimaon maon mon ŋkhi gho khu ghao.

⁴ Yichai mbra yi, a po yi trei, shã'ō ji kumbu gho mon ninai pugu pa ŋkhi ŋka'ashe, pugu gũ chhi. ⁵ Nja'ō ngan ntaon Minnwi ye na a ni ndina nu ni mon ŋkhi ne chhu ni Minnwi na,

"Yo, Non Taontaon, o non ndindi, na a po,

ni mbo,

nthe na a tho gō ni pa njoi pei.

⁶ Nthe na a pugu ni njwi

ngwa Minnwi pi taontaon pugu pa njeli'i Minnwi,

nne o fe chhi ni pugu na pugu nnu.

A yaon na a pie na pugu fã'ō ne."

⁷ Nja'ō, li'i fe'ingien Minnwi chhu nu na,

"Oon, ma Taatho, mbo Minnwi na a chaa ŋguon nji ne,

pa njoi po kã'ō ndo mbo yi nnu shini!"

⁸ Yichai ta'a ngan ntaon Minnwi, mbo ngan shina yi khwe, shã'ō ji kumbu ŋkuon minaon, pi mien minaon gho a tūon ngwa ni mōnon yi. ⁹ Titini laonlaon gho ni ntūon

vugu pugu chōno ligi Minnwi ña a fā'ō ñji mbij pa ñgə'ingə'i pei ne. Pugu shini ndo mbā'a ñkūnu yugu ni phi mfe ndigha'ō ni Minnwi.

¹⁰ Ñgan ntaon Minnwi mbo ñgan tien shina shā'ō ji kumbu ñkuon faan minyien gho, la'ataon yi gū ñjin. Pa ñgwa naon lij pugu mon yú'ō, ¹¹ nchōno Minnwi po nthe yú'ō yugu pugu pa mbina. Pugu shini ndo mbā'a ñkūnu yugu ni mbha nnu yugu. ¹² Yichai ta'a ñgan ntaon Minnwi mbo ñgan ntigao shina shā'ō ji kumbu ñkuon mme ninai ña pi meij ni Yufrete, ñkhi yi ywiri no piri nu shendaon ni pa fūon llo ñgei li'i sha'a minaon. ¹³ Njai trei jijwe pipi pugu po no mishino. Pugu ni nchho ntaon nu nchō mme ndaon mikwokwo, pugu pa nchō minyien gho, ni nchō ñjeli'i mifi. ¹⁴ Pugu ni mbo pa jijwe pa minweij ntho nōon pa li ndo ñgə'i ñjai pa fūon mon ñguon mbhi no kari nu vugu ta'a li'i no nchho mon mme llé Minnwi ña a chaa ñguon ñji ne.

¹⁵ Jisho Taatho ni nchhu ña, **“Li ñjai, ntho nu no ñgina! Mbəo yi ñon ña a lo ñji'i ndhe lōgo ne, ña a mā'an ndhwi yi, nne ña ki'i a nyien ntii, nne mfā'ō lritho li'i wo.”**

¹⁶ Nne pa jijwe pigho kari pa fūon pigho ta'a li'i no li'i ña pi meij mon chrā Hibru ni Amagedon ñe.

Shina ndigi khwachai kumbu

¹⁷ Nne ñgan ntaon Minnwi mbo ñgan khwachai shina shā'ō kumbu yi mon tothi, mme ñggi ntaon mon Nda Minnwi, llo ñkuon faan Minnwi, nchhu nu ña “A mme!” ¹⁸ Pa fiembi ni shēi nu, ndūo nu, ntou pa miwara mbi, shhe shina mon shendaon ña ñon lo naa ma ñjai llo no ha'an ñonmishua ni mbo ñkuon shhe ne, ye shina nu shhe ni mbo ñkien mme yi. ¹⁹ Mme la'ataon gho ni nshina ntaon trei krao, pa mon la'a mon pa taon taon gu. Minnwi kwij mme Babilon nchwie vi a nnu la'ō llo mon ndua mme pigitua yi. ²⁰ Ñguon pa puon ñkūnu titri ñkhi tei, pa'a kan ta'a mbra lo nu'uj mbi'i. ²¹ Memme wēi, ña lri nu munji nu no khwe wuj kilu ni kilu yi tien, gū llo po mbij ñgwa, pugu chōno Minnwi nthe ñgə'i wēi nthe ña ñgə'i gho ni ñga'a.

17

Mme shakhi pugu minyien

¹ Nne, yichai ta'a ñgan ntaon shina khwachai pa ghan ntaon Minnwi pigho ña pugu ni ntuo khwachai kumbu ne, tho nchhu vōi ña, “Tho, ñshi nōon shā'a mme shakhi gho ve ña a chho ñkuon pa ntou ñkhi ne. ² A ju ña pa fūon ñkuon shhe heij kwo po pugu pugu mon shūon ne, ñgwa

ñkuon shhe heij kwo paa nthe nnu nu la'ō kwoshuon yi ne.”

³ A tien a mon Jijwe ñgə'i ni mmu mon ñkūnu ñjō, ñjai yichai mingwe a chōcho ñkuon minyien pipie ña pi nā'an pa ligi ña a wē'i Minnwi ne ñkuon ñguon non yi ghao. Minyien gho fā'ō khwachai tho ni wuj ndua. ⁴ Mingwe gho ni mā'an ndhwi pipie, nchwie non yi ni pa shiga laonjo pugu pa ñgū'ō pwapwa pugu pa pichai ñkwan maon ñgino. A ni ntuo ndua ña pi chwie ni laonjo a linaon ni pa nnu pipi pugu pa totro shūon yi. ⁵ Pi ni nā'an yichai nnu lāij ñkuon choyei yi: Mme Babilon mbo mūun pa shakhi pugu pa ñguon pa nnu pipi ghao ñkuon shhe. ⁶ Njai mingwe gho a paa ni chhi pa ñgwa Minnwi pi taonon, chhi pa ñgwa ña pi ni ñji vugu nthe Jisho ne. Mi ni ñga ñjai vi, ñgrāo ñkien ye.

⁷ Ndo ñgan ntaon Minnwi gho chhu vōi ña, “Ō ghrāo pi kho? Nshi nshwei gho ni nnu lāij nthe mingwe yine pugu pa minyien gho ña a fā'ō khwachai tho, ni wuj ndua ña a tien yi ne. ⁸ Minyien gho ña o ni ñjai ne ni mbo yi maon ndo ki lo mbo ndwe, ndo ntā'a nu ñku'ō llo mon tien ki ndugwi yi ñgə'i pi piri vi. Pa ñgwa ña pugu chho nu ñkuon shhe ña pi lo nā'an ligi yugu mon ñwa'anli chombhi llo ndii ña Minnwi ni nchwie mbhi ne shi ñgrāo no yōi mi minyien gho, nthe ña a ni mbo ndo pa'a ndo nu'uj mbo ndo mfā'ō no tho nu.

⁹ Ye fe gē ni kwā'a nu shietho: Khwachai tho pigho khwachai pa mbra ña mingwe gho chho ñkuon gho ne. ¹⁰ Pi pini nu'uj mfā'ō khwachai pa fūon, shina pugu yi tien kwo gū, ta'a yi wu'ō nchho sha'a nu, ta'a yi wu'ō mbi'i nu ma ntho, ndo shi ñga ntho, a kina no kuo ndii.

¹¹ Ndo ni minyien ye ña a ni mbo yi maon, ndo pa'a ndo nu'uj mbo yi maon ne, a po pi ñgan shina yi fūon ndo mbo pi ta'a yi shina yi khwachai pigho ndo pi shi mbiri vi. ¹² Wuj ndua ye ña o ni ñjai ne po pi wuj fūon ña pugu lo naa mfā'ō ghrā no pa pifuson ya'a, ndo pugu shi mfā'ō ghrā no fūon no ta'a awa pugu pa minyien gho. ¹³ Wuj fūon pei po pi ni ta'anjgi, mfe ñji yugu pugu pa ghrā yugu no sha'a nu ni minyien gho. ¹⁴ Pugu shi mā'an Muun Minji gho ni nchho, Muun Minji gho gha'a vugu nthe ña a Taatho pa taatho, mbo Fūon pa fūon, ñgwa pe ña pugu pugu po ne, po pi ñgwa ña pi meij vugu, nchu'ō vugu pugu lo mbini mbo ghan younjin pi ña pugu ghā ñja'ō vi.”

¹⁵ Ñgan ntaon Minnwi gho chhu vōi ña, “Pa ñkhi pe ña o ni ñjai li'i ña shakhi gho ni nchho ne, po pi pa ñgwa pa la'ala'a taon, ñkien ntou pa yū ñgwa, pugu pa

ngwa pa taonj taonj, pugu pa ngwa llo monj pa nkwanj nkwanj chrà. ¹⁶ Wuñ ndua pɛ ɛ ɛ ɛ ni njɛi nɛ pugu pa minyienj gho shi mbina shakhi gho. Pugu shi nkwe nguonj yaonj mbho yu ghao, mienj vi a kina ntii. Pugu shi nkru frɛinonj yi, ntūonj vi ni mōonj. ¹⁷ Nthe ɛa Minnwi kwo kāonj njū'ɔ yugu ɛa pugu chwie nnu ɛa ju Minnwi tā'a nu nɛ, ntɔɔ pi nkūonj pɔ nu ni ta'anjggi mfe ghrɛ yugu nɔ pa fūonj ni minyienj gho, ti pa chrà Minnwi nu'uj ndōgo li'i. ¹⁸ Mingwe ye ɛa ɔ ni njɛi nɛ, a ju mbo mme la'ataonj ɛa a fā'o nji mbinj pa fūonj nkūonj shhe nɛ."

18

Gū nu Babilonj shhe

¹ Yei ni ɛa ntɔɔ, njɛi yichɛi ɛaonj ntaonj Minnwi, a shwi'i nu shhe llo pɔ. A ni mfā'o nkienj mme ghrɛ, nkūonj shhe chho sheinj nu nthe ndigha'o yi. ² A mēinj ni nkienj mme nggɛi ɛa,

"Mme Babilonj gū, a gū!
 A gū li'i chho pa minjweinj,
 mbo li'i ɛa nguonj pa jijwe piphi ghà ngɔi
 nkra fɔ nguonj ndii nɛ,
 li'i ɛa nguonj pa mishɛ piphi ghà ngɔi
 nkra fɔ nguonj ndii ghao,
 li'i ɛa nguonj pa minyienj piphi,
 minyienj ɛa pi lo nji'i ntā'a nu nɛ ghà
 ngɔi fɔ nguonj ndii.

³ Nthe ɛa nguonj pa la'ataonj ghao kwo nnu la'o titini shōro nu kwoshuonj yi,
 pa fūonj nkūonj shhe heinj kwo pɔ pugu
 pugu monj shūonj,
 pa ghanj pi'ɛ tanj nkūonj shhe heinj kwo
 gū ghanj fā'o llo nkūonj titini piga
 pugu pa njū'ɔ shūonj yi."

⁴ Nne nja'o yichɛi nggɛi pɔ, a chhu nu ɛa,
 "Pɛi taonj ni vɛi monj la'ataonj gho, ma
 ngwa panj,
 nne ɛa ki'i pɛi yi'i mbo ngia phi yi,
 pugu pa nenne ɛa ki'i pɛi shi mbo ngia
 ngɔi yi.

⁵ Nthe ɛa pi kwo kiri phi yi monj gwɛi ti a
 ku'ɔ ti mbo nɔ pɔ.
 Minnwi kwinj nguonj mbha nnu piphi
 pi ghao.

⁶ Pɛi fā'a mbinj yu wu'ɔ nɔ ha'anj juju fā'a
 mbinj ngwa nduonj nɛ.
 Pɛi lu'u mbha fā'a yi gho paa li'i.
 Ni'inj la'o monj ndua yi a tɛni ti mbo
 paa li'i nkwanj ha'anj juju ni ni'inj yi
 ngwa nɛ.

⁷ Nɔ ha'anj a ni nchho nga'o nonj yi nchho
 nu monj nchho shi'i nɛ,
 nne fe ngɔi gho pugu pa yu'ɔ njū'ɔ
 pi nɔ fi'i nkwanj gha'o nonj pugu pa
 nchho shi'i ɛa a ni nchho monj gho
 nɛ.

Nthe ɛa monj njū'ɔ yu a chhu ɛa,
 'Nchho pi nɔ ngwafuonj, ndo nji'i mbo
 pi nkugu,
 mba'a ma nji'i mfā'o yu'ɔ njū'ɔ.'

⁸ Nthe yie gho, ngɔi'ingɔi pi,
 gu, yu'ɔ njū'ɔ, ni nji shi ntho pi ta'a llé
 pi lo mbinj ntūonj vi ni mōonj
 nthe ɛa Minnwi Taatho, ɛa a sha'a vi
 nɛ, fā'o nji."

⁹ Pa fūonj nkūonj shhe, ɛa pugu pugu
 ni mbo monj nnu kwoshuonj, nchho monj
 nchho shi'i pugu pugu nɛ shi nkɛi ndo
 njūa nthe vi ndii ɛa pugu shi njɛi ndindhi
 mōonj ɛa a chho nkɛi vi nɛ. ¹⁰ Pugu shi
 ntithi fie hini, monj pɔɔ nu yu'ɔ ɛa pi ni'inj
 nu mbinj yu nɛ, nchhu ɛa,

"A nnu wuwuru! A nnu wuwuru!
 Gɔ mme la'ataonj, gɔ mme la'ataonj,
 mbo Babilonj!

Wu'ɔ monj ta'a awa, gha'a nu mɔ tho."

¹¹ Pa ghanj pi'ɛ tanj nkūonj shhe kɛi
 ndo njūa vi, nthe ɛa sheshonj lo nu'uj
 njuonj kaku pugu nkamu'ɔnj. ¹² Sheshonj
 shini ndo nu'uj njuonj pa laonjgo, pugu
 yichɛi nkwanj tɛni tininchoonj, shiga pugu
 pa ngū'ɔ tininchoonj, pi mēinj ni pɛɛ, pa
 ndhwɛi tininchoonj mbo yi frū, pichɛi pa
 ndhwɛi ɛa a pie shishini, pugu pa pichɛi
 ndhwɛi tininchoonj pi mēinj ni shilki, pugu
 pa ndhwɛi ɛa a pie nɔ pii, pugu pa nguonj
 nkwanj thi ɛa pugu fā'o mbwa lunj nɛ,
 pa nguonj pa nkwanj yaonj ɛa pi chwie ni
 shua shinɛi nɛ, pugu pa nguonj yaonj ɛa
 pi chwie ni thi tininchoonj nɛ, pugu pa
 yichɛi nkwanj tɛni mbo yi pipie, ni tɛni, ni
 yichɛi nkwanj ngū'ɔ ngwranjgwra, ¹³ pugu
 pa shinamonj, * pugu pa mbhe nyianj yaonj,
 pugu pa lɛi, pugu pa laminda tininchoonj
 ɛa pi mēinj ni mɛɛ, pugu franjkishɛnj, pugu
 pa là'o, pugu pa wru, pugu pa prupina
 gato, pugu pa shie ge, pugu pa nà'anj, pugu
 pa minjii, pugu pa minyienlɛi, pugu pa
 yichɛi nkwanj mitu ɛa pi mēinj ni kali, pugu
 pa kúna, mbo ngwamishua.

¹⁴ Pa ghanj pi'ɛ tanj pigho chhu ɛa, "Pa
 maonj pwapwa pɛ ɛa ɔ khwā ni njū'ɔ yo nɛ
 taonj nɛ mbe mbho gho, nguonj pa maonj
 nchho shi'i pɔ pugu pa maonj shi'i pɔ phe
 nɛ mbho gho ti mba'a ɔ ma nu'uj mbinj
 njɛi nkamu'ɔnj." ¹⁵ Pa ghanj tanj pɛ ɛa pugu
 fā'o tanj pigho nɛ, ɛa pugu ni nkɛi pi mbho
 yu ngū ghanj fā'o nɛ, shi nthi pi fie hini
 nthe ɛa pugu chho mbogo nū'uj nu ɛa pi
 nū'uj vi nɔ gho nɛ, nkɛi nu ndo njūa nu
 ni nji, ¹⁶ nchhu nu ɛa,

"A nnu wuwuru! A nnu wuwuru ni mme
 la'ataonj ɛa a ni mā'anj pi nkienj
 ndhwɛi nɛ,

* **18:13** 18:13 Yei yichɛi nkwanj yaonj ni'inj monj brei pwapwa. A ghà ndho pi nkūonj ghrao thi ɛa pi wū'ɔ, mbo pi yi funfun.

ndhwí ña a pie shishini pugu pa ndhwí pipie,
mbūon non yi ni laongo pugu pa shíga
ni pa ngù'ò tininchuon pi mēin ni pəə!

17 Nthe ña mon shina ta'a awa, ñguon maon pei ghao shi'i."

Ñguon pa taatho mon ñkhi gho, pugu pa ñgwa mon gho, ni ghan fà'a mon mitu ñkhi pigho, pugu pa ñgwa pe ña tan yugu pò pi ñkuon ñkhi ne, thi pi fie hini. 18 Pugu ni ñkəi ni ñji nò ha'an pugu ni ñjəi ndindhi ña a taon ni mon mōnōn ña a ni nchho ñkie vi ne, ña, "A yəi la'ataon ña a ni mbo nò mme Babilon?" 19 Pugu shà'o pru tho pugu nò ha'an pugu ni ñkəi nu ndò njūa nu ne, ñkəi nu ni ñji ña,

"A nnu wuwuru ni mme la'ataon gho, mbo li'i ña ñguon ñgwa pe ña pugu fà'o pa mitu ñkhi mon ñkhi ne, tōgo pi ñkuon fà'o yi ngū ghan fà'o!

Nthe ña shina ta'a awa, a gū gha."

20 Fà'o pwanju'ò nthe vi, ma po, pugu pa ñgwa Minnwi pi taon'taon, pugu pa ghan ntaon Jisho, ni pa njəili'i Minnwi.

Nthe ña Minnwi sha'a vi mfe njò gho nthe vəi!

21 Nne yichəi titini ñgan ntaon Minnwi lōgo ngù'ò nò fi'i mme ngù'ò wū'ò yaon mā'an mon ñkhi, nchhu nu ña, "A ha'an pi shi mā'an Babilon piphi, mbo mme la'ataon gho, pa'a pi lo ma nu'un ñjəi vi ñkamu'ōn.

22 Nne ñggi lóu ña pi ghà ñkraokrao, pugu pa ghan pa'o lóu, pugu pa yi maon tua, ni ghan tua ntān, mba'a pi ma nu'un ñja'o shina gho ñkamu'ōn

ki ghan chwie sheshe ñkwan maon ni mbho, mba'a pi nu'un ñjəi vugu shina gho ñkamu'ōn

ki ñggi ngù'ò wu'ò yaon, mba'a pi nu'un ñja'o shina gho.

23 Lí'e ña lan ghà mfe ne, mba'a a ma nu'un nthe shina pəi ñkamu'ōn.

Ñggi mimbia lán pugu mingwe fhi, mba'a pi ma nu'un ñja'o shina pəi ñkamu'ōn.

Nthe ña ñgwa ña pugu ni ntho mbi'e tan ne ni mbo pugu mbo pa mme ñgwa ñkuon shhe.

Pəi ni mfi ñguon ñgwa la'ataon ghao ni ñgán yəi.

24 Pi ni mfe njò ni Babilon gho nthe ña pi ni ñjəi ña chhi pa njəili'i Minnwi pugu pa ñgwa Minnwi pi taon'taon,

pugu pa ñguon ñgwa pe ña pi ni ñkwo ma njwi ne, pò mbho yu."

19

Pwanju'ò po

1 Yei ni ñga ntōgo, ñja'o yaon ña a pò nò mme ñggi ntou yú po, pa'o ñgòu, nchhu nu ña,

"Gha'o Yawe!"

Lūgu nu pugu pa ndigha'o pugu pa ñji pò ni Minnwi yia.

2 Nthe ña sha'a nu mi pò pi yi nnu shini mbini mbo yi ndindi, nthe ña a kwo sha'a mme shakhi gho, ña a ni ntho mfuo pa ñkuon shhe mon pa nnu kwoshuon mi.

Minnwi fe njò gho nthe ña a ni njwi puon fà'a ju Minnwi."

3 Pugu pini ñkəi ni ñji ñkamu'ōn ña,

"Gha'o Yawe!

Ndindhi ña a taon mbin yu ne ku'ò tothi ki ndugwi yi."

4 Paa wun thishi chüchü ni yi khwe gho pugu pa khwe mimaon maon pigho gū shhe ñga'o Minnwi ña a ni nchho ñkuon faan, nchhu nu ña, "A pò nenne. Gha'o Yawe!"

5 Yichəi ñggi taon ñkuon faan gho, nchhu nu ña,

"Gha'o Minnwi yia,

ñguon yəi ña pəi pò pi puon fà'a pi ghao,

pəi ña pəi pogo vi ne, pa minkwasha pugu pa ñgwa lienlien."

Ji nu tini, mbo yi Muon Minji

6 Nja'o yaon ña a pò nò ñggi mme yú ne, nò kho nu ntou ñkhi, pugu pa ñggi mme wara nu mbi, kəi nu ni ñji ña, "Gha'o Yawe!

Nthe ña Taatho, mbo Minnwi yia, mbo chaa ñguon ñji, sha'a.

7 Pia fà'o pwanju'ò, pugu pa mme pwatua mfe ndigha'o gho,

nthe ña lán Muon Minji kwo tho.

Ñgwe vi kwo lo mbiri non yi.

8 Pi fe ñkien ndugwi ndhwí pwapwa gho ña a mā'an,

ni mbo ndhwí sheinshein, ndò mbo yi taon'taon." Nthe ña ñkien ndugwi mbwa ndhwí gho pò pi fà'a ndindi ñgwa Minnwi.

9 Ngan ntaon Minnwi gho chhu vəi ña, "Nā'an yei: Mbəo yi ñgwa pe ña pi gē vugu li'i ji tini Muon Minji ne." Mbini nchhu vəi ña, "Yei ya mbo pi pa chrà Minnwi shishini."

10 Ngū shhe la'o kwò yu nò gha'o nu mi. Ndo a chhu vəi ña, "Ki'i nchwie

* 19:1 19:1 A ya mbo pi ña Haleluya mon chrà Hibru.

nne! Mumm wu’o ngan fà’a nò gò pia pa pichèi ghan pin nduon ja pugu wèin nnu shini ja Jishò chhu ne. Gha’o Minnwi. Nthe ja nnu shini ja Jishò chhu ne yaon ja a ghà nkāon pa ngwa pugu yèi nnu mbho Minnwi nchhu ne.”

Ngan non ja a ku’o minyienlèi fhu

¹¹ Nne njèi po ja’an, njèi minyienlèi fhu thi fò! Non ja a ni nchhò nkuon gho ne pi mèin vi ni Kà’a Ki Fii ndò mbo Nnu Shini. A ghà nsha’a ndò mā’an nchhò mon ndindi. ¹² Ligi yi po nò lin mōnon. Ntou pa nkìe pò tho yu. A fà’o ligi ja pi nā’an mbin yu ja yichèi non lo nji’i nji nkien ju ndutho yi. ¹³ A mā’an mme ndhwì ja pi ni nchru mon chhi, ligi ja pi ni mèin vi nò gho ne pò Chrà Minnwi. ¹⁴ Pa ghan mā’an nchhò po yòu njin yi. Nyien nu nkuon pa minyienlèi fhu, mā’an ndhwì fhu taonjaon. ¹⁵ Kafa chéchigi taon nchò yu ja a shi ngwie pa taon jaon nò gho. A shi nsha’a vugu ni mbie tni. A shi nni grape mon li’i kien là’o, mfu’u là’o mbo yi wuwuru pigitua Minnwi ja a chaa nguon nji ne. ¹⁶ Pi ni nā’an ligi nkuon ndhwì yi pugu pa nta’o yi ja, Fūon ja fūon pugu Taatho pa taatho.

¹⁷ Nne njèi ngan ntaon Minnwi a thi mon minaon, mèin pa mishi ja pugu yei nu mon tothi ne ni nji ja, “Pèi tho nkiri ta’a li’i nò mme ji Minnwi, ¹⁸ nò kru nu frèi pa fūon pugu pa thishi pa shooge, frèi pa memme ghan nji, frèi pa minyienlèi pugu pa ghan ku’o pi, pugu pa frèi nguon ngwamishua pa ngwa ja pugu lo mbo pa nkūna ne pugu pa nkūna. Pa minkwasha pugu pa ngwa lienlien.”

¹⁹ Njèi minyien gho pugu pa fūon nkuon shhe pugu pa ghan mā’an nchhò pugu kiri nò mā’an nu vi ni nchhò mbo ju ja a ni nchhò nkuon minyienlèi ne pugu pa ghan nchhò pi. ²⁰ Pi ni ngwèin minyien gho ni njèili’i mifi ja a ni nōon ntu pa li shhi yu ne, mbo pa li pe ja a ni mfi ngwa pe ja pugu ni mbin mfā’o li minyien, mbo ngwa pe ja pugu ni nga’o yaon ja pi ni nchwie a po nò minyien gho ne. Pi ni mā’an minyien gho pugu pa njèili’i mifi gho pi maon mon li mōnon ja a kii nu ni ngù’o mikan ne. ²¹ Pi jwi pigèi yugu ni kafa ye ja a taon nchò ju ja a ni nchhò nkuon minyienlèi ne. Nguon pa mishi ghao ni nkugwi non yugu ni frèi yugu.

20

Ta’a nkan nga’o gho

¹ Nne njèi ngan ntaon Minnwi chèi a shwi’i nu shhe llo po, ntuò chu’ò shin ki ndugwi yi pugu pa chein lilri mbho yu. ² A ni ngwèin mme ndaon mikwokwo gho, mbo mitwe’i lleshhi mbo devi ki Shata, nkrao vi nò ta’a nkan nga’ombhi, ³ mā’an

vi mon shin gho nchri cho yi, ndèi tho yi nne ja minthe pa’a a lo nu’uj mfi pa taon taon mbigi ngèi shhi ti ta’a nkan nga’o gho nu’uj mme. Yie gho shi nga ntogo, a yi’i ja pi chu’o vi nò kuo ndi.

⁴ Njèi pa faan, ngwa pe ja pugu ni nchhò nkuon gho ne pò ngwa pe ja pi fe ghri ni pugu ja pugu sha’a ne. Mbini nu’uj njèi nchèi pa ngwa pe ja pi ni nja’a tho yugu nthe ja pugu ni nchii nnu shini ja Jishò ni nchhu ne pugu pa nthe chrà Minnwi. Ngwa pe ja pugu shini ndò nga’o minyien gho, ki nga’o yaon ja pi ni nchwie a po nò ju ne, ki lo mbin yi nū’oj li yi choyei pugu, ki nò mbho yugu ne, pini mfā’o chombhi nsha’a fūon pugu pa Krishto nò ta’a nkan nga’o.

⁵ Pigèi ngwa ja pugu ni nkhu ne shini ndò nu’uj mfā’o chombhi ti ta’a nkan nga’o nu’uj ntogo. Yei po pi fūon ku’o nu mon gu. ⁶ Mbòrò pugu pa taonjaon po pi yi ngwa pe ja pugu po mon fūon ku’o nu mon gu ne! Mbra gu lo nu’uj mfā’o nji mbin pugu, ndò pugu shi mbo pi pa ghan fe’ingien Minnwi pugu Krishto. Pugu pugu sha’a fūon ka’a nò ta’a nkan nga’ombhi.

Pi gha’a Shata

⁷ Ndi ja ta’a nkan nga’o gho mme ne, pi shi mfu’u Shata mon chòin. ⁸ A taon k’è nò fi nu pa taon taon ja pugu po mon khwe ghaa mbhi ne, mbo pa Go pugu pa Mago, nkiri vugu nò mā’an nu nchhò, pugu yien ti mbo nò shishhe nkian mme nkhi. ⁹ Pugu ni ntia nyien mon nguon shhe ghao ngin li’i ye ja ngwa Minnwi pi taonjaon ni mbo ne pugu pa mme la’ataon ja Minnwi khwā ne, ndò mōnon shwi’i llo po njèi vugu.

¹⁰ Pi mā’an devi ja a ni mfi vugu ne mon mme li mōnon ngù’o mikan pugu pa ngù’o mōnon li’i ja minyien gho pugu njèili’i mifi ni mbo ne. Pi wūo ngè’i mbin pugu fò ni naonchi pugu pa tu’u, ki ndugwi yi.

Shá’a shhi mme faan fhu

¹¹ Njèi mme faan fhu k’è pugu non ja a ni nchhò nkuon gho ne. Shhe pugu pa po tei ndollo yèi yu pa’a pi lo nu’uj njèi vugu. ¹² Mbini njèi pa ngwa ja pugu ni khu, mbo pa ngwa lienlien pugu pa minkwasha, pugu thi shhi faan gho. Pi ja’an pa jwa’anli. Nne pi pini nu’uj ja’an yichèi jwa’anli, mbo jwa’anli chombhi. Pi sha’a pa ngwa pe ja pugu ni nkhu ntogo pi nkuon yaon ja pi ni nā’an mon pa jwa’anli ne, wu’o nkwan nò ha’an nchwie nu nnu yugu ni mbo ne. ¹³ Nkhi fu’u ngwa khu pe ja pugu ni mbo mon gho ne. Gu pugu la’ataon pa ngwa khu fe ngwa khu pe ja pugu ni mbo mbho pugu ne, pi sha’a vugu, sheshenon vugu pi wu’o nò fà’a yi.

14 Pi mā'anj Gu pugu La'ataon ngwa Khu monj lli mōnonj. Moon lli mōnonj gho pō pi mbra khu nu. 15 Ndo ti sheshenonj nja ligi yi lo nji'i mbo monj nwa'anji chōmbhi ne, pi mā'anj vi monj lli mōnonj gho.

21

Po fhi pugu pa shhe fhi

1 Nne njəi pō fhi pugu shhe fhi, nthe nja fūonj pō pugu fūonj shhe ni nkwo tōgo gha, pa'a mme nkhi lo nu'unj mbo. 2 Nne njəi la'ataon taonjaon, mbo Jerushaleinj fhi a shwi'i nu llo pō, llo mbho Minnwi, pi piri vi nō mingwe fhi nja pi chwie vi nō ghəi nu ntini ni ndaonj vi. 3 Nja'o mme nggi llo nkuonj faanj nchhu nu nja, "Lii njəi, li'i chho Minnwi pō pi pugu pa ngwamishua. A shi nchho pugu pugu, pugu pō ngwa pi, Minnwi ndutho yi pō pugu pugu nō Minnwi yugu. 4 A shi njigi nguonj nkhi ligi yugu ghao llo ligi pugu, ndo mba'a gu nu'unj mbo. Mba'a ywei gu, ki kəi nu, ki yu'ō nu'unj mbho nthe nja pa ndunu nnu kwo tōgo."

5 Ju gho nja a ni nchho nkuonj faanj gho ne chhu nja, "Lii njəi, nchwie nu nja nguonj pa nnu pō pi fhi." A pini nu'unj nchhu nja, "Nā'anj yei nnu, nthe nja pa chrə pei nnu shini nja a nthe nonj yi'ə nonj yi nkuonj gho." 6 A chhu vəi nja, "Pi kwo chwie a mme! A mmu mbo fūonj yi ndo mbo ndugwi njin yi, njə yi ndo mbo ndugwi yi. Ni ngwa pe nja njū'ō yugu yaonj ne, nshi mfe nkhi llo monj sha'ashhe nja a ghə mfe chōmbhi ne ni pugu ki lo mfini fini. 7 Nonj nja a mā'anj ti ngja'a ne, maonj pei shi mbo ji, nshi mbo Minnwi yi, a pō muunj a! 8 Ndo ni pa mbene njū'ō, ghanj ki fā'ō pinj, pa ngwa piri, pa ghanj jwi ngwa, pa ghanj kwoshuonj, pa ghanj tou nganj, ghanj gha'ō pa nnwi, pugu pa nguonj pa nde'i ngienj, li'i chho yugu pō monj lli nja a kii nu ni mōnonj ngū'ō mikanj pugu pa ngū'ō mōnonj, mbo mbra gu."

Jerushaleinj fhi

9 Nne yichəi ta'a nganj ntaonj Minnwi shina khwachəi ghanj ntaonj Minnwi pigho, mbo ye nja pugu ni mfā'ō khwachəi kumbu nja pugu ni ndinaonj ni khwachəi ndugwi njin pa ngə'ingə'i ne chrə vəi, nchhu nu nja, "Tho, nshi nōonj Mingwe fhi ve, mbo ngwe Muunj Minjii." 10 A tienj a ngəi nō gho monj Jijwe nkuonj mme mbra, nōonj la'ataonj taonjaonj vəi, mbo Jerushaleinj, a taonj pō nshwi'i nu shhe llo mbho Minnwi. 11 A ni nthe nu ni ndigha'ō Minnwi, the nu mi pō nō ngū'ō tininchuonj nja fā'ō nu gha'a, mbo nō yichəi nkwanj ngū'ō nja pi

mēinj ni jashipa, ndi'ə nō ngrashi. 12 A ni mfā'ō nkienj mme kaonj nka'a ni paanchrō cho yi. Paanchrō ghanj ntaonj Minnwi pō chonka'a pigho. Pi nā'anj ligi paanchrō pa ndaonj puonj Ishrae nkuonj pa chonka'a pigho. 13 Trei chonka'a gho ni mbo ngei sha'a minaonj, yi trei pō khwi, yi trei pō mbienj, yi trei pō ngei nii minaonj. 14 Mbinj nka'a mme la'ataonj gho fā'ō paanchrō ngū'ō kwo pi, pi nā'anj ligi paanchrō ghanj ntaonj Muunj Minjii nkuonj paanchrō kwo pigho. 15 Ye nja pigi yu ni nchrə nu ne tuo muunj thi fi'i yaonj nja pi chwie ni laonjo ne, nō fi'i nu mme la'ataonj pugu pa chonka'a yi ni mbinj yi nō gho. 16 A ni nja mfā'i la'ataonj gho, a pō pi kaonj ndindi. Nonj gho fi'i la'ataonj gho ni muunj thi fi'i yaonj gho, a pō paa nchu'u ni paa nkii ni paa wuj nkanj kwo*. Kwo puoj yi, mbru yi, ni nthi yi pō ta'a fi'i. 17 A pini nu'unj mfi'i mbinj nda la'ataonj gho a pō khwachəi wuj† kwo ni shigei nganj ntaonj yei ni mfi'i pi ni nkwanj ha'anj ngwamishua ghə mfi'i yaonj ne. 18 Pi chwie mbinj nda gho ni yichəi nkwanj ngū'ō nja pi mēinj ni jashipa, moonj la'ataonj gho pō, pi chwie pi ni ya nkienj laonjo a li'ə nō ngrashi. 19 Pi ni nchwie nginə nkuonj kwo mbinj nda mme la'ataonj gho ni nguonj nkwanj ngū'ō pwapwa ndo mbo yi chigəi nchuonj. Fūonj yi pō yi lili nō fhotru, pi mēinj ni jashipa. Mbra yi pō nkwanj yi lili nduonj, pi mēinj ni shafaya. Yi trei pō yi lili nō fhotru, pi mēinj ni agate. Yi khwe pō yi lili nō trū, pi mēinj ni emera. 20 Yi tienj pō yi pipie nō nchī'a, ni pa leinj fhu nkuonj gho, pi mēinj ni onichi. Yi ntigao pō ngū'ō pipie, pi mēinj ni kanelianj. Yi khwachəi pō yi pipie nō nambwa, pi mēinj ni krisholai. Yi fūonj pō ngū'ō lili nō trū, pi mēinj ni beri. Ndipu'u pō yi pipie nō nambwa, pi mēinj topashi. Wuj pō yi lili nō trū, pi mēinj ni krishoprashi. Ta'anchrō pō ngū'ō lili, pi mēinj ni jashinti. Paanchrō pie ji shishini, pi mēinj ni ameti. 21 Paanchrō chonka'a pō paanchrō ngū'ō tininchuonj pi mēinj ni pəə, pi chwie sheshe ta'a chonka'a gho ni ta'a nkwanj ngū'ō tininchuonj gho, shendaonj mme la'ataonj gho pō pi chwie ni nkienj laonjo, ndi'ə nō ngrashi. 22 Nshini ndo nji'i njəi Nda Minnwi monj mme la'ataonj gho, nthe nja Nda Minnwi gho yi Minnwi Taatho nja a chaa nguonj nji ne, pugu Muunj Minjii. 23 Mme la'ataonj gho shini ndo mfā'ō chà minaonj ki fhū nō the nu monj gho, nthe nja ndigha'ō Minnwi li'ə moonj yi, lanj yi pō Muunj Minjii gho. 24 Pa la'ataonj shi nyienj pi monj li'ə yi, pa fūonj nkuonj mbhi heinj tho ni ndigha'ō yugu monj gho.

* 21:16 21:16 Monj chrə Gri, yei pō pi 12,000 fi'i yi ya nshiga pi mēinj ni shitedia. 12,000 gho pō pi nō nōonj nu nja la'ataonj gho pō pi ki ntəi. † 21:17 21:17 Yei pō monj chrə Gri nja 144 kubi.

25 Pa chonka'a mme la'ataonj gho ma ngu'ɔ nkina pi yi wo ni naonchi, mba'a pi ma mfini nthe na mba'a tu'u ma shini fo. 26 Pi shi ntho ni ndigha'o pugu pa fa'o pa taonj taonj monj gho. 27 Ndo ti mba'a sheshe yaonj fuo ma nii monj gho pugu pa sheshenonj na a chwie nnu piphi ki nde'i ngienj, ndo a shi ngu'ɔ nii ngwa pe na pi na'anj ligi yugu monj nwa'anli chombhi Muunj Minji ne monj gho.

22

Ninai pugu pa thi chombhi

1 Nenne, nganj ntaonj gho noonj ninai ni nkhi fe chombhi monj gho vai. Nkhi gho ni ndi'e no ngrashi, nkhi nu llo nkujon faanj Minnwi pugu yi Muunj Minji, 2 nkhi shwi'i nu titri mme shendaonj monj mme la'ataonj gho. Thi chombhi ni nthi nkij sheshe ngei ninai gho, ntho njun ntienj no paanchro ng'e monj ta'a nge'a, ta'a ng'e monj sheshe naonj, pa fh'o pi po no yigi nu ghino pa taonj taonj. 3 Mba'a sheshe yaonj na Minnwi ch'ono ne ma nji'i mbo monj mme la'ataonj gho. Faanj Minnwi pugu yi Muunj Minji shi mbo fo, pa puonj fa'a pi gha'o vi. 4 Pugu shi njai minji mi, pi na'anj ligi yi nkujon pa choyei yugu. 5 Mba'a tu'u ma nu'unj mbo, mba'a cha li'e, ki lanj ki minaonj yi'i mbo, nthe na Minnwi Taatho shi mbo li'e yugu, pugu sha'a no pa fuonj ki ndugwi yi.

Tho nu Jisho

6 Nganj ntaonj Minnwi gho, chhu vai na, "Chra pei chra na minthe nonj yi'ə nonj yi nkujon gho ne, ndo mbo nnu shini. Minnwi Taatho na a fe Jijwe yi ni pa njeli'i pi ne, taonj nganj ntaonj vi na a tho noonj pa nnu na a yi'i na a totho ndogo li'i ne ni puonj fa'a pi." 7 Jisho chhu na, "**Lii njai, ntho no kuo ndii. Mboro yi nonj na a nu'onj pa chra pei na Minnwi noonj pi na'anj monj nwa'anli yei ne.**"

8 Mmu Joun ya'o ndo njai nguonj pa nnu pei. Ndi na nki ya'o ndo njai ne, nki gu shhe shhi nganj ntaonj Minnwi na a noonj nnu pei vai ne, nta'a nu nge'a o vi. 9 Ndo a chhu vai na, "Nga, ki'i nge'a a. Mbo pi muunj fa'a Minnwi wu'ɔ no ha'anj o po p'ai pa lij po, mbo pa njeli'i Minnwi pugu

pa nguonj ngwa pe na pugu nu'onj chra na pi na'anj monj nwa'anli yei ne. Gha'o pi Minnwi!"

10 A chhu vai na, "Ki'i ndonj chra na pi noonj monj nwa'anli yei ne, nthe na ndii kwo para. 11 Nganj mbha nnu piphi ghai shhi ni phi yi, nganj nnu totro ghai shhi ni totro yi, nganj ndindi ghai shhi ni nnu ndindi yi, nonj taonj ghai shhi mbo yi taonj taonj."

12 Jisho chhu na, "**Lii njai, ntho nu no kuo ndii, ntho nu ni pe no pe nu sheshenonj no nkwanj ha'anj a fa'a ne.**

13 **A mmu mbo fuonj yi ndo mbo ndugwi njij, nje yi ndo mbo ndugwi yi, je nu ndo mbo lugwi nu.**" 14 **Mboro yi ngwa pe na pugu shigao mme ndhwi yugu a taonj ne, nne na minthe pugu fa'o nji no ji nu ntienj llo nkujon thi chombhi, ndo mbini ntogo chonka'a nii monj mme la'ataonj ne.** 15 **Ndo pa minggu, pa ghanj tou nganj, ni pa ghanj kwoshuonj, pa ghanj jwi ngwa ni pa ghanj gha'o pa nnu po pi mbhi pugu pa sheshenonj na pugu khwa pa nnu mbe ndo nchwie nu ne.**

16 **"Mmu, Jisho, taonj nganj ntaonj a na a chhu nnu pei nthe pa choshi ni pai. Mi njai Devi mbini mbo ngwreionj yi, mbo chiachia finai muunj tutu'u."**

17 Jijwe pugu mingwe fhi chhu na, "Tho." A yi'i na sheshenonj na a ya'o nnu yei ne chhu na, "Tho." A pie na nonj na nj'u'ɔ yi yaonj ne tho, nonj na a khwa ne kwe nkhi chombhi ki lo mbepe.

18 Nshuu ton sheshenonj na a ya'o chra na a taonj monj nwa'anli yei na pi yai nchhu ne: Sheshenonj mbigi yaonj nkujon gho, kanj Minnwi shi mbigi pa ng'e'ing'e'i na pi fi'i monj nwa'anli yei ne gho. 19 Ti sheshenonj nkere yaonj llo nkujon chra na a po monj nwa'anli yei na pi yai nchhu ne, kanj Minnwi shi nkwe ji ghr'a ntienj thi chombhi pugu pa moonj mme la'ataonj taonj taonj na pi fi'i monj nwa'anli yei ne.

20 Ju na a chii nguonj nnu pei monj nnu shini ne chhu na, "**Shishini, ntho nu no kuo ndii.**" A yie. Tho, ma Jisho Taatho!

21 Pwapun Jisho Taatho po ni pai ghao. A po nenne.